

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חולין ח"ב

דפים סח – קמב

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

על

מסכת חולין ח"ב

דפים פה-קמב

סיכום הסוגיות בלשון שווה לכל נפש, מסייע.
ללמוד ולהכיר את מבנה הסוגיות כהכנה ללימוד.
להבין ולהשכיל את ענייני הסוגיות במהלך הלימוד.
ולזכור היטב פרטי הסוגיות ידי חזרות לאחר הלימוד.

המילים המודגשות הן תמצית הסוגיות ועל ידן ניתן
לחזור על כל סוגיה בזמן קצר פעמים רבות ולרכוש ידיעה
אמיתית וקניין גמור בתלמוד.

נדפס לראשונה בעזרת ה' יתברך בשנת ה'תשס"ד

וכעת יו"ל במהדורה חדשה מאירת עיניים עם הרבה שיפורים

חודש תמוז ה'תשפ"ו

יצחק אהרן הורביץ, רחוב פלדמן 8 בני ברק

bekitsur1@gmail.com

הקובץ הזה מופץ חינם

ומצווה להעבירו ולסייע בהפצתו חינם

ניתן לרכוש ספר מודפס בכישור זה

לקבלת מסכתות אחרות ובכל עניין

ניתן לפנות

בדוא"ל bekitsurl@gmail.com

050-6877088 או בוואצאפ

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמּוּט לְזֵכֶר עוֹלָם יְהִי צַדִּיק

אאמו"ר

**איש ישר תוכו כבדו ורב פעלים
שקד כל ימיו על התורה ועל העבודה
התמסר בכל לבו ומאודו למשפחתו
האיר פנים ואהוב מאוד על הבריות**

הר"ר יעקב אליהו הלוי הורביץ ז"ל

ב"ר יצחק אהרן הלוי ז"ל

**נולד בברנוביץ ביום י"א באדר ב' תרפ"ז
ונלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה בן צ"ח שנים
ביום הפורים י"ד באדר תשפ"ה**

תנצב"ה

פרק רביעי בהמה המקשה

דף סח

עובר וילוד לעניין היתר בשחיטת האם

בדף ס"ט יתבאר בעזה"י, שהעובר בעודו במעי אמו, נותר באכילה על ידי שחיטת האם, [בין שהיה חי בשעת השחיטה, ובין שכבר מת קודם השחיטה], אולם כל זה בעודו עובר, אבל אם כבר נחשב כילוד, שוב אינו נותר בשחיטת אמו אלא בשחיטת עצמו, [אם נשחט, מותר באכילה, ואם מת, הרי זה נבילה].

ולהלן יתבארו בעזה"י כמה פרטים בדין זה, מי נחשב עובר, ומי נחשב ילוד, [כשהחל העובר לצאת, ועדיין לא יצא כולו].

א. הוציא ראשו.

לדברי הכל, משעה שהוציא העובר את ראשו מרחם אמו, הרי זה **נחשב כילוד**, ומעתה, אפילו אם החזיר ראשו פנימה, ואז נשחטה האם, לא נותר בשחיטתה.

ב. הוציא רוב גופו.

לדברי הכל, משעה שיצא רוב גופו מרחם אמו, [כשגופו שלם], הרי זה **נחשב כילוד**, ומעתה אפילו אם החזיר את גופו פנימה, ואז נשחטה האם, לא נותר בשחיטתה.

ונסתפקו בגמרא, מה הדין כשהיו חותכים ממנו כל חלק שיצא, וכך יצא רובו אברים אברים, ונשאר בפנים מיעוטו, האם מאחר שיצא רובו ואין בפנים אלא מעוט, הרי זה נחשב ילוד, או שאינו נחשב ילוד, אלא כשיצא רובו בבת אחת. [ואם באופן הזה, מה שבפנים לא נחשב כילוד, ונותר בשחיטת האם, זה מה שנתכוונה המשנה לרבות ב"זה הכלל"].

ג. הוציא ידו [או אבר אחר שאינו ראשו ולא רוב גופו].

לדברי הכל **כל מה שלא יצא נידון כעובר**, ונותר בשחיטת האם. **וכל מה שיצא ועודו בחוץ, אסור.**

אבל נחלקו חכמים בדין אבר כזה, שיצא לחוץ, וחזר ונכנס קודם השחיטה:

< **לדעת רב יהודה אמר רב [וכן אמר שמואל] –** מאחר שיצא האבר מחוץ לרחם, שהיא המחיצה, שכשהוא בתוכה הוא נותר בשחיטת האם, מעתה הוא אסור באכילה לעולם, שנאמר, "וְאֶנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׁר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְפָלֵב תִּשְׁלָכוּן אֹתוֹ", ללמד, שכל בשר שהוא בשדה, כלומר שיצא מחוץ למחיצות האמורות בו, והרי הוא כעומד בשדה שאין בו מחיצות, [כגון עובר שיצא ממחיצות הרחם, וקדשי קדשים שיצאו ממחיצות עזרה וקדשים קלים שיצאו ממחיצות ירושלים], הרי זה נאסר באכילה.

ומכל מקום, יש חילוק בין אבר שהוציא מחוץ לרחם, ולא חזר והכניסו, לבין אבר שהוציא, וחזר הכניס. שכשהעובר מוציא אבר מחוץ לרחם, יש בו שלוש מקומות, (א) חלק שמחוץ לרחם לגמרי. (ב) חלק שבפתח הרחם. (ג) חלק שבתוך הרחם. **החלק שמחוץ לרחם, נאסר כבר לגמרי, מהכתוב, "וּבֶשֶׁר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ",** שהרי יצא מחוץ למחיצות. [והחלק שבתוך הרחם, **עודו כעובר**, ודינו כמבואר לעיל]. **והחלק שבפתח הרחם, כל זמן שהוא במקומו, ולא חזר לתוך הרחם, אינו נותר בשחיטת האם, כי אינו בתוך המחיצות, אבל אם יחזור ויכנס לתוך המחיצות קודם השחיטה, הוא יהיה מותר בשחיטת האם,** כי מאחר שלא יצא חוץ למחיצות, לא נאסר, ואם יש לו היתר בשחיטה, הרי הוא מותר.

- **וכפי שלמדו בבבל, אין חילוק בין אבר שיצא מקצתו, לאבר שיצא כולו, ובכל אופן, רק חלק האבר שיצא מחוץ לרחם נידון כילוד, ונאסר אפילו אם יחזור לרחם, אבל חלק האבר שלא יצא נותר בשחיטת האם.**

- **אבל בארץ ישראל למדו, שלדעת רב, כל אבר שיצא רובו, מיד נחשב כולו כילוד, אף חלקו שבתוך הרחם, ואינו נותר בשחיטת האם.**

< **ולדעת עולא אמר רבי יוחנן –** אף אותו אבר שיצא מחוץ לרחם, אם חזר לתוך הרחם קודם השחיטה, נותר בשחיטת האם, שכל הדברים הנאסרים מחמת יציאתם חוץ למחיצתם, חוזרים וניתרים כשחוזרים למחיצתם.

ודבר זה למד מהכתוב בעניין חטאת ראש חודש של ימי המילואים, ששרפו אהרן ובניו, וקצף עליהם משה, "הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ [שתפסל בכך. וגם היתה] פְּגִימָה [שלא יצאה ממחיצתה, ואם כן

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף סח

כשרה היא, וְ אָכּוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי, ומכאן, שאם יצאה אותה חטאת, אף על פי שחזרה, פסולה היא, ומתוך שפירשה תורה עניין זה דווקא בקדשים, משמע ששאר דברים הנפסלים ביציאה מחוץ למחיצה, חוזרים להכשרם בכניסתם למחיצה שנית.

[וכשומר רב יהודה לעולא, שלא יחלוק על דבריו, כי רב ושמואל אמרו כן. ענה לו עולא, שאמנם רב ושמואל גדולים בעיניו הרבה, עד שאם היו נותנים לו מעפרם, היה נותן בעיניו, ומכל מקום לא יקבל את הדברים שאומר רב יהודה בשמם, כי הוא שמע את הדין כפי שאמר, מפי רבי יוחנן].

ודברי עולא נידחו, כי מהכתוב המלמד שדבר היוצא ממחיצתו נאסר, יש ללמוד, שאין לו היתר בחזרתו למחיצתו, שנאמר בו, "וּבָשָׂר בִּשְׂדֵה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ", וללמד שהבשר אסור, לא היה צריך לכתוב אלא, "וּבָשָׂר בִּשְׂדֵה לֹא תֹאכְלוּ", ונכתב "טָרְפָה", ללמד, שאסור כטרפה, שאין לה היתר.

[ורק מעשר שני וביכורים, שנפסלים ביציאתם מחוץ למחיצת ירושלים מכתוב אחר, "לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בִּשְׂעָרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבַתֶּיךָ וְתִרְוִמֶיךָ דָּדָּ [=ביכורים] ", כשחוזרים למחיצתם, חוזרים להיתרם].

בכור לנחלה ואינו בכור לכהן

הבכור נוטל פי שנים בירושת אביו, כמו שנאמר, "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בָּנָיו ... אֶת הַבְּכֹר ... יָפִיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רִאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה".

והבכור נפדה, כמו שנאמר, "קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם ...", ונאמר, "... כָּל בְּכֹר בְּנִיךָ תִּפְדֶּה ...".

ושני דינים אלו, האמורים בבכור, כל אחד מהם תלוי בדבר אחר.

הבכור הנוטל פי שנים, הוא בן קיימא הראשון שנולד לו, שנאמר, "כִּי הוּא רִאשִׁית אֲנֹו", [אנינות לשון צער], כלומר הבן הראשון שלב אביו דוה עליו, יצא נפל שאין לב אביו דוה על מותו.

והבכור המחויב בפדיון, הוא הראשון שפותח את הרחם, ואפילו אינו בן קיימא, [אלא שכשהוא נפל, הוא עצמו גם כן אינו טעון פדיון, אלא שמועיל לפטור את הבא אחריו].

וכן שנינו, איזהו בכור לנחלה ולא לפדיון.

— **בן קיימא הבא אחר נפלים**, [שלא כלו ימי הריונם], ואפילו נולדו הנפלים חיים, ואחר מתו.

— **או בן קיימא שנולד אחר בן שנולד מת**, ואפילו אותו שמת כבר כלו ימי הריונו.

ובשני האופנים הללו, הראשונים פוטרם את הבא אחריהם מפדיון, לא רק כשנולדו בכל גופם לפניו, אלא **אף כשיצא רק ראשם** תחילה, וחזרו והכניסוהו, ואחר כך נולד בן קיימא, ואחר כך יצא גופם של הנפל או המת, כי ביציאת ראשם לבדו, כבר הם נחשבים כילודים, ופתחו את הרחם תחילה לפטור את הבא אחריהם מפדיון.

הוצאת הראש נחשבת כלידה

בין באדם ובין בהמה

לעיל נתבאר, שעובר של אדם נחשב כילוד בהוצאת ראשו אף על פי שלא יצא גופו.

וכמו כן נתבאר לעיל, שעובר של בהמה שהוציא ראשו מרחמה, נחשב כילוד, [ושוב אינו נותר בשחיטת אמו], [ועניין זה שבהוצאת הראש הוא נעשה כילוד, מבואר הן במשנתנו, [שבה נאמר הני"ל], והן במשנה נוספת, בסוף הפרק, שם נאמר הדין, ששליא שיצאה מקצתה, אסורה כולה, משום שהוולד מחוי בתוכה, כי שליא היא סימן שהיה כאן וולד, ויש לחוש שבאותו מקצת שיצא, היה הראש, וממילא כל השליא נחשבת כילוד].

והסיבה שנתבאר עניין זה גם באדם וגם בבהמה, כי אם היה הדבר מבואר רק באחד מהם, היה מקום לומר, שבזולתו אין הדין כן.

- **אם היה מבואר עניין זה רק בבהמה, היה מקום לומר, שרק בבהמה שפתח רחמה גלוי לחוץ, בהוצאת הראש, העובר נחשב כילוד, אבל באדם, שפתח הרחם אינו גלוי לחוץ, שהירכים הן כעין פרוזדור, ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו, אינו נחשב ילוד עד שיצא רובו.**

- **ואם היה מבואר עניין זה רק באדם, היה מקום לומר, שרק באדם, שפרצוף הפנים שבו הוא חשוב, די ביציאתו כדי שיחשב כילוד, אבל בבהמה, שפרצופה אינו חשוב, עד שיצא רובה אינה נחשבת ילוד.**

מדיני היד שהוציא עובר מהרחם קודם השחיטה

א. הוציא את ידו וחתכוה קודם השחיטה.

מה שנחתך, טמא כנבילה, ואסור באכילה. אבל מה שבפנים טהור, אף על פי שבגמר החיתוך נגע בנבילה שבחוץ, כי בשעה שנגע בה, עוד היתה האם חיה, [וכן דין העובר], ובעל חיים אינו מקבל טומאת אוכלים.

ב. שחט את אמו ואחר כך חתכו את היד.

לדעת רבי מאיר – מאחר שאין השחיטה מועילה למה שבחוץ, הרי זה נבילה, וטמא, ומטמא את מה שבפנים, [שהרי נגע בו גם אחר שחיטה, שראוי לקבל טומאה].

ולדעת חכמים – אף שאין השחיטה מתירה את מה שבחוץ, מכל מקום היא מועילה לו שלא יחשב נבילה, [כשם ששחיטה מועילה לטריפה שלא תחשב נבילה], ואם כן, מה שבחוץ נידון כטריפה, ושאר הבשר שנגע בו, אינו טמא אלא כמי שנגע בטריפה.

פרסה החזיר אכול פרסות החזיר אכול

להלן בדף ס"ט יתבאר בעזה"י, שמהכתוב, "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרִסָּה פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָּה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", למדים שהעובר נותר בשחיטת אמו.

וכשהגיע אבימי ממקום הנקרא בי חוזאי, הביא בידו ברייתא, שבה מבואר, שמהכתובים "פְּרִסָּה ... פְּרִסוֹת" יש ללמוד על דברים הניתנים בשחיטת האם, [שמסברא היה מקום לאוסרם].

< מתחילה רצו לומר, שהכתוב הזה מלמד, שכשהעובר הוציא שתי פרסות חוץ לרחם. אם החזיר אחת, היא מותרת בשחיטת האם. ואם החזיר שתיים, שתיהן מותרות בשחיטת האם. כי כל מה שחוזר לרחם קודם שחיטה, חוזר להיות מותר בשחיטת האם. [כדעת עולא אמר רבי יוחנן].

< אולם לדברי החולקים על עולא, יש ללמוד מהכתובים הללו שני דברים אחרים.

א. מה שהוציא העובר עד פתח הרחם, וחזר והכניסו, מותר בשחיטת האם [כפי שנתבאר לעיל].

ב. אף שלדעת רבי שמעון, בהמה טהורה שילדה כדמות גמל, [=קלוט בן פרה. כלומר וולד שאין בו סימני טהרה, כגון שאין פרסותיו שסועות, אלא יש בו פרסה אחת בכל רגל], הוולד הזה דינו כבהמה טמאה. מכל מקום, כשהיה עובר כזה במעי בהמה טהורה, כל זמן שלא נולד, הוא נותר בשחיטת האם. [ויתכן שזה מה שהתכוונה המשנה לרבות ב"זה הכללי"].

הוציא אבר והכניס והוציא אבר

אחר והכניס עד שהשלים לרוב

כשהוציא העובר אבר אחד והכניס ואחר כך הוציא אבר אחר והכניס עד שביחד הוציא רובו אבל מעולם לא היה רובו בבת אחד בחוץ.

לדעת האומרים, שיש לידה לאברים, [כלומר כל אבר שיצא רובו, נחשב כילוד], יש לצרף את כל האברים שיצאו ונחשבים כילודים, ועל ידם יש להחשיב את הבהמה כילודה.

אבל לדעת האומרים שאין לידה לאברים, יש להסתפק, האם כשיצאו רוב האברים שלא ביחד, העובר נחשב כילוד, או מאחר שבכל פעם חזרו האברים, ובחזרתם יש להחשיבם כבפנים, ממילא אין כאן בשום פעם יציאת רוב אברים, והרי זה כעובר.

דף סט

יש לו שתי מחיצות ויצא חוץ לאחת מהן

כבר נתבאר, שהכתוב "וּבְשָׂרָה בְּשִׁדָּה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" מלמד, שכל שיש לו מחיצה להיתרו, ויצא ממנה, אסור באכילה, ובכלל זה עובר שניתר בשחיטת אמו כשהוא בתוך מחיצות הרחם, [שאם יצא ממנו אבר חוץ למחיצות נאסר באכילה], ובשר קדשים הניתר כשהוא בתוך מחיצות העזרה, [ואם יצא חוץ למחיצות העזרה נאסר באכילה].

ונסתפק רב חנניא, מה דינו של זה, שיש לו שתי מחיצות, ויצא מאחת מהן, כגון עובר של שלמים, שניתר באכילה כשהוא בתוך מחיצות הרחם, על ידי שחיטת אמו בתוך מחיצות העזרה, מה הדין כשבשעת שחיטת האם, הוציא ידו חוץ לרחם,

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף סט

אבל היא בתוך מחיצות העזרה, האם מאחר שיצאה היד חוץ למחיצות הרחם, נאסרה באכילה, או מאחר שעודה בתוך מחיצות העזרה, אין זה נחשב "וּבֶשֶׁר בְּשָׂדֶה", והיד מותרת באכילה.

ופשט אביי, שלעניין היתר העובר, המחיצות שלו הן רחם אמו, ומאחר שיצאה מהן היד היא נחשבת "בֶּשֶׁר בְּשָׂדֶה" ואסורה באכילה, אף על פי שהבהמה נשחטה בעזרה.

והוא הדין לעניין בהמת קדשים קלים, שהוציא ממנה העובר ידו בירושלים, [ולאחר מכן שחטוה בעזרה כדינה], אותה היד אסורה באכילה, אף על פי שלא יצאה ממחיצות ירושלים, שהן מחיצות היתר אכילת קדשים קלים, כי מכל מקום יצאה מהרחם, שהיא מחיצת היתר העובר בשחיטת אמו.

הוציא עובר ידו בין שחיטת

סימן ראשון לשחיטת סימן שני

כבר נתבאר, שחלק העובר שבתוך הרחם, נותר באכילה על ידי שחיטת האם, וחלק העובר שחוץ לרחם, אינו נותר בכך באכילה, אבל [לדעת חכמים], מועילה לו השחיטה, שלא יחשב כנבלה לטמא, אלא רק אסור באכילה.

ונסתפק אילפא, מה דינו של אבר, שבתחילת השחיטה, [בחיתוך הסימן הראשון], היה בתוך הרחם, וקודם סוף השחיטה, [חיתוך הסימן השני], יצא ממנה, שכן כשנחתך הסימן הראשון, היתה השחיטה ראויה להתיר את האבר באכילה, וכשנחתך הסימן השני, לא היתה ראויה אלא להצילו מידי טומאת נבילה, ומאחר שאין חיתוך שני הסימנים מועיל בשווה, שמא אינם מצטרפים, וכאילו לא נחתך סימן שני, ויהיה החלק שבחוץ נבילה.

ופשט רבא, שכשם שחיתוך שני הסימנים מצטרף להתיר באכילה כל מה שבפנים, [שהיה בפנים מתחילת שחיטה ועד סופה], כך חיתוך שני הסימנים מצטרף, להציל את האבר שיצא, מידי טומאת נבילה.

-

כבר נתבאר, שבן פקועה [=שנשחטה אמו בעודו עובר], מותר באכילה בלא שחיטה.

ואם נולדה בהמה מזכר ונקבה ששניהם בני פקועה, דין הוולד כדין הוריו שהם בני פקועה, ולכן גם הוא מותר באכילה בלא שחיטה.

ומתחילה רצו לומר, שלדברי חנניא, האומר שחוששים לזרע האב [כמבואר להלן], הסתפק רבי ירמיה, מה הדין, כשהאם היתה בת פקועה גמורה שכולה מותרת, והאב היה בן פקועה שהוציא ידו קודם שחיטת אמו, שהוא מותר חוץ מידו, האם כשנולד מהם וולד, כל אבר שבו נולד מאותו אבר של הוריו, ואם כן בידו בלבד מעורב איסור שהיה ביד אביו, ושאר גופו מותר, או שהוולד כולו מעורב מאמו ואביו, ואם כן, בכולו מעורב איסור שהיה ביד אביו והוולד אסור.

אולם למסקנה, אף שבוודאי כל הוולד מעורב מאביו ואמו, [ואין אומרים שכל אבר מוליד בוולד את אותו האבר שלהם, שאם כן, כל סומא היה מוליד סומא כמותו], מכל מקום, מאחר שעיקרם של הוריו מותרים כבני פקועה, הוולד כמותם, ומותר כולו, ואין אומרים מאחר שבא גם מכח דבר אסור יהיה אסור [שהרי כל וולד בא גם מכח חלב ודם של הוריו, ואינו נאסר מחמת כן, כי עיקרם בשר של היתר].

והנולד מזכר בן פקועה, ומנקבה שאינה בת פקועה [או להיפך] – לדעת חכמים, הכל תלוי באמו, ומאחר שאמו אינה בת פקועה, וטעונה שחיטה להתירה, כך בנה טעון שחיטה להתירו באכילה. ולדעת חנניא, חוששים לזרע האב, כלומר דין הוולד כדין צירוף שני הוריו, ומאחר שאביו בן פקועה, שמותר בלא שחיטה, ואמו אינה בת פקועה, המותרת רק בשחיטה, לוולד אין תקנה, שכן מצד אביו אינו טעון שחיטה, ומצד אמו טעון שחיטה, וסימניו אינן סימנים, כי נחשבים כחציים שחוטים.

חלב בת פקועה

שהוציאה ידה קודם השחיטה

כבר נתבאר שבן פקועה שהוציא ידו קודם שחיטת אמו מותר בשחיטתה חוץ מידו.

ונסתפק רבי ירמיה מה הדין כשהיה העובר הזה נקיבה, ואחר כך גדלה וילדה, והיו חולבים ממנה, ונמצא החלב הזה בא מבהמה שמעורב בה איסור.

האם יש להתירו, ככל חלב, שהוא מותר אף על

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף סט

פי שבא מגוף בהמה, שבחייה אסורה באכילה, כי לא אכפת לנו שהחלב בא מדבר אסור.

או שיש חילוק בין חלב הבא מבהמה אסורה, שיש לה היתר על ידי שחיטה, לבין חלב זה, הבא מבהמה שאין היתר לאכול את ידה אף על ידי שחיטה, ונמצא שהחלב בא מדבר שהוא איסור גמור בלא היתר.

ומסקנת הגמרא, תיקו.

דברים שבתוך בהמה הניתרים

באכילה עמה בשחיטתה

עובר שבמעי בהמה, נותר עמה בשחיטתה, בין שהיה חי ושלם בשעת שחיטתה, ובין כשמת קודם לכן בתוך מעיה שלם, או שהיה חתוך לחתיכות בתוך מעיה.

אבל מגוף הבהמה עצמה, אינו נותר בשחיטתה אלא מה שמחובר בה, [להוציא אברים שחתך בה קודם השחיטה בתוך מעיה, כגון טחול וכליות, שהם נאסרים משעת החיתוך, מדין אבר מן החי, ואינם ניתרים בשחיטה, ואפילו לא הוציאו מגופה עד אחר השחיטה].

ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן הדינים הללו למדים:

א. "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ".

מהריבוי "וְכָל בְּהֵמָה ..." , יש ללמוד, שלא רק הבהמה הטהורה עצמה, [המפרסת פרסה ומעלת גרה], נאכלת, אלא אף כל מה שבתוכה של הבהמה נאכל, ובכלל זה עובר או חלקיו שמעי הבהמה. שכך משמעות הכתוב, "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", כלומר, כל שיש לה פרסה או פרסות, או שהיא מעלת גרה, כשנמצאת בתוך בהמה תאכלו. [ובא הכתוב לרבות עוברים בדמות בהמה, בין שיש לו שתי פרסות כבהמה טהורה, ובין שאין לו אלא פרסה אחת כבהמה טמאה, אבל אם אין לו פרסות כלל, כגון עובר בדמות יונה, אינו נותר בשחיטת אמו].

ומהמיעוט "אֹתָהּ תֹאכְלוּ", יש ללמוד, שדווקא כל מה שבתוכה של בהמה שלמה יש לאכול, אבל אם נחסרה, כגון שנחתכו ממנה טחול או כליות, אפילו עודם בתוכה, אין לאכול אלא אותה, ולא את הדברים הללו שנחתכו ממנה ועודם בתוכה, שאינם ניתרים בשחיטתה.

ב. "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ".

הטל "בְּהֵמָה" הכתוב בתחילת הכתוב, אצל "בִּבְהֵמָה" הכתובה בסופו, כאילו כתוב, "בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה ... תֹאכְלוּ", ו"בהמה בבהמה" היינו עובר שבמעי בהמה, והכתוב מתיירו באכילה. [ולהתירו בשחיטת עצמו אין צריך, אלא להתירו בשחיטת אמו].

ודווקא וולד שבתוך בהמה מותר בשחיטת החיצונה, כי הוא נקרא "בהמה בבהמה", אבל חתיכות של החיצונה עצמה שחתכום בתוכה, [כגון טחול וכליות שחתכום בתוכה], אינם ניתרים בשחיטתה, כי כבר נחתכו ממנה, ואינם קרויים בהמה בבהמה.

< ואין להקשות על כך, שאם עובר קרוי "בהמה בבהמה", אם כן נלמד מהכתוב, "וְאִם הָמִיר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וְתִמְוָרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ", שדין תמורה נוהג בעובר, ואילו במסכת תמורה שנינו, שבעובר לא נוהג דין תמורה.

- כי אף שבאמת מהכתוב היה מקום ללמוד, שדין תמורה נוהג בעוברים, מכתוב אחר יש ללמוד שדין תמורה אינו נוהג בעוברים, הוא הכתוב "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַזֶּה יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה. לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יִמָּרְנוּ וְאִם הָמִיר יָמִירנוּ וְהָיָה הוּא וְתִמְוָרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה", המקיש תמורה למעשר בהמה, ללמד, שכשם שאין מעשר נוהג אלא בילודים שלמים, ולא בעוברים [ולא באברים], כך תמורה אינה נוהגת אלא בילודים שלמים, ולא בעוברים [ולא באברים]. ודין זה הוא כדעת רבי שמעון, המקיש תמורה למעשר בהמה, [לעניין זה שאין תמורה בקרבנות ציבור, ולא בקדשי בדק הבית, והוא הדין לעניין זה, שאינה נוהגת אלא בילודים שלמים].

[כן רצה רב שימי בר אשי ליישב את הקושיה הנ"ל, אולם מסקנת הגמרא, שאין הכרח שאותה משנה, המלמדת שאין דין תמורה בעוברים, היא כדעת רבי שמעון, ויתכן שהיא כדעת החולקים עליו, ואף על פי כן הם אומרים שאין תמורה נוהגת בעובר, ולא מחמת ההיקש, אלא משום שעובר אינו קרוי "בהמה בבהמה"].

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף ע

האומר רגלה של בהמה זו עולה

לדעת רבי מאיר – המקדיש רגל בהמה [טהורה] לעולה, לא קדשה אלא הרגל, שנאמר "וְאִם בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה' כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ", ללמד שכפי מה שיתן מהבהמה, כך יקדש ממנה, ולא יותר, [ומכל מקום, אותה רגל קדושה קדושת עולה, כפי שאמר שנאמר "יִהְיֶה קֹדֶשׁ", ולכן, על כורחו תקרב לכך, ולא יוכל לפדותה בלא מום, ולכן ימכור את הבהמה למי שצריך עולה, ולא ייטול ממנו דמים אלא על שאר גופה שעודו חולין, אבל רגלה כבר קדושה ואינה שלו].

ולדעת רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון – המקדיש רגל בהמה [טהורה] לעולה כל הבהמה קדושה, שנאמר הריבוי, "כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ", ללמד, שבהקדשת מקצתה, כולה נעשית קדושה.

דין תמורה באברים

לדעת תנא קמא – דין תמורה אינו נוהג לא באברים, ולא בעוברים, אלא בילודים שלמים.

ולדעת רבי יוסי – דין תמורה נוהג גם באברים, שכשם שהמקדיש רגל של בהמה לעולה, נעשית כולה עולה, כך האומר, רגלה של בהמה תהא תמורת עולה, נעשית כולה תמורה, ונמצא שדין תמורה באברים הוא כדין תמורה בשלמים.

מתי הבכור מתקדש

כל זמן שהבכור במעי אמו, אינו קדוש, ורק כשנולד דרך פתח הרחם, [ונעשה פטר רחם], הוא מתקדש. ונחלקו חכמים בעניין זה.

< **לדעת רב הונא – בשעה שהבכור מתחיל לצאת מהרחם, אז הוא מתקדש**, כי תחילת יציאתו, זו תחילת לידתו, ובתחילת לידתו הוא מתקדש. **ובתנאי שתיגמר לידתו**, כלומר שלבסוף יצא רובו, [שאם לבסוף לא תיגמר לידתו, נתברר שגם תחילת היציאה, לא היתה תחילת לידה]. **ולפיכך,**

- **אם מכרו לגוי אחר שהחל לצאת**, [וקודם שיצא רובו], **כשיצא רובו, יתברר שכבר קדש קודם המכירה**, ואינו ניתן לגוי, אלא לכהן, והכהן מקריבו למזבח.

- **ומצד שני, אם החל הבכור לצאת דרך הדופן**, [ולא דרך פתח הרחם], **ואחר כך נפתח פתח הרחם, ויצא ממנו, לא קדש**, כי בתחילת יציאתו מהרחם, לא יצא דרך פתח הרחם, ואין הבכור מתקדש, אלא כשהוא יוצא דרך פתח הרחם.

< **ולדעת רבה – אין הבכור מתקדש אלא ביציאת רובו**, שעל ידה הוא נחשב כילוד. **ולפיכך,**

- **כשמכרו לגוי אף אחר שהחל הבכור לצאת, אם עוד לא יצא רובו, הרי זה מכור לגוי, וכשיצא רובו לא יתקדש.**

- **ומצד שני, כשהחל הבכור לצאת דרך הדופן**, [ולא דרך פתח הרחם], **וקודם שיצא רובו נפתח פתח הרחם, ויצא ממנו, קדש**, כי יציאת רובו היתה דרך פתח הרחם.

דף ע

חיתוך הבכור ביציאתו

והשלכת החתיכות לכלבים

לדעת רבה – מאחר שאין הבכור מתקדש עד שיצא רובו, מי שבהמתו יולדת בכור, כל זמן שלא יצא רובו, חותך ממנו כל אבר שיוצא ומניחו, ואינו קדוש, ומאכילו לכלבים מתי שירצה. [אבל אחר שיצא רובו, הוא מתקדש, ומעתה אין להשליך את היוצא לכלבים, אלא לקוברם].

ולדעת רב הונא – מאחר שביציאת הרוב מתקדש הבכור למפרע מתחילת יציאתו, אם יניח את מה שחותך ממנו עד שיצא רובו, למפרע יתקדשו כל החתיכות, ויהיה מחויב לקוברם, ולא יוכל להאכילם לכלבים, ולכן אם ירצה להאכילם לכלבים, ישליכם לכלבים קודם יציאת רובו של הבכור.

שני דינים בעניין יציאת רובו

כבר נתבאר שעד שיצא רובו של הבכור לא נתקדש [ומותר לחתוך ממנו להשליך לכלבים] ולהלן יתבארו שני דינים בעניין זה.

א. **יצא רובו של הבכור במיעוט אבר.**

כשיצא רובו של הבכור, הוא **נחשב כילוד, ומתקדש**, אפילו אם האברים השלמים שיצאו

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף ע

הם מיעוטו של הבכור, ומה שמשלימם לרובו, הוא חלק של אבר, שרובו בפנים ומיעוטו בחוץ.

ואין לומר, מאחר שרובו של האבר בפנים, יחשב כולו כפנים, וממילא אין כאן רוב בכור בחוץ, כי מאחר שבאמת רוב הבכור בחוץ, לא אכפת לנו באיזה אופן רובו בחוץ.

ב. יצא חציו של הבכור ברוב אבר.

כשיצא חציו של הבכור, אבל באותו חצי יש חלק של אבר, שרובו בחוץ ומיעוטו בפנים, **נסתפק רבא**,

האם יש להחשיב אבר זה שרובו בחוץ, כאילו כולו בחוץ, וממילא יש להחשיב את הבכור כאילו רובו בחוץ, ונתקדש.

או מאחר שבאמת לא יצא רובו של הבכור, אינו קדוש.

ספקות בעניין קידוש הבכור על ידי פתיחת

הרחם כשיש חציצה

כבר נתבאר, שאין הבכור מתקדש, אלא כשיוצא דרך פתח הרחם, ו**נסתפק רבא בכמה אופנים, מה הדין כשבשעה שראוי להתקדש, היתה חציצה בינו לבין פתח הרחם**, [וכגון שנעשית החציצה כשיצא דרך מרגלותיו קודם שיצא רובו].

א. כשכרכו בסיב [הגדל סביב הדקל]. [וכן כשבלעתו חולדה בתוך הרחם, ויצא מהרחם במעיה].

ב. [ואם תאמר שדבר זה חציצה הוא, שכן אינו מינו, עדיין יש להסתפק], **כשכרכו בטלית** [העשויה מצמר, שהוא ממין הבהמה].

ג. [ואם תאמר, שדבר זה חציצה הוא, שכן אינו דבר הרגיל להיות בינו לרחם, עדיין יש להסתפק] **כשכרחו בשליא של וולד אחר**, [שהוא דבר הרגיל לחצוץ בינו לבין הרחם].

ד. [וכן] **כשכרכתו אשה בידיה לילדו**, והפסיקה בידיה בינו לבין הרחם, [יש להסתפק, האם מאחר שכן הדרך לילד בהמות, אין זה נחשב חציצה].

ספקות בעניין פתיחת רחם

א. נסתפקו בגמרא, מה הדין **כשהעובר פתח את הרחם, אחר שכבר היה חוצה לו**, כגון שנכנסה חולדה, ובלעתו, והוציאתו, וחזרה והכניסתו, והקיעה אותו בתוך הרחם, ועתה יצא ממנה כדרכו, האם נתקדש ביציאה זו או לא.

ב. נסתפקו בגמרא, מה הדין **כשעובר של בהמה אחת, פתח את רחמה של בהמה אחרת בדרך כניסה**, כגון שיצא מרחם של זו, ונכנס לרחם של זו, האם בהמה שניה נחשבת כמי שנפטר רחמה, ומה שתלד מעתה אינו קדוש.

ומסקנת הגמרא תיקו.

ספקות נוספים בעניין פטר רחם

א. רב אחא נסתפק, מה הדין, **כשנתרחבו כותלי בית הרחם יותר מגודל העובר, וכשיצא מהרחם דרך הפתח, לא נגע בפתח**, האם די בכך שיוצא דרך הפתח, כדי שיתקדש, או שצריך לגעת בפתח ביציאתו.

ב. מר בר רב אשי נסתפק מה הדין, **כשנעקר פתח הרחם ממקומו בבהמה, ונכנס פנימה, על גבי צואר העובר, ונמצא שעבר ראשו בפתח הרחם, אבל לא היה פתח הרחם במקומו**, האם רק כשהוא במקומו הוא נחשב לקדש את העובר היוצא בו, או אף כשאינו במקומו.

ג. רבי ירמיה נסתפק, מה הדין **כשנגממו כותלי בית הרחם**, [י"מ שניטל מעובי הכתלים מבפנים סביב סביב, ונותר החלק החיצון של הכתלים. וי"מ שניטלו הכתלים לגמרי, ונמצא העובר מוקף במה שנמצא מחוץ לרחם], האם העובר מתקדש ביציאתו מגוף הבהמה במקום הרחם, אף שניטל חלק הרחם הראוי להיות בו, או שאינו מתקדש.

ורבי זירא פשט שאין הבכור מתקדש.

ד-ה. רבי זירא נסתפק מה הדין, **כשנפרצו כותלי הרחם בשני אופנים**, [א] **כשהיה הפרוץ מועט, והיה העובר במקום הפרוץ**, האם מאחר שהעומד מרובה, נחשב הכל כעומד, או מאחר שהוא נמצא במקום הפרוץ, הרי זה כמי שלא נמצא ברחם. [ב] **כשהיה העומד מועט, ויצא דרך העומד**, האם מאחר שהפרוץ מרובה נחשב, הכל כפרוץ, או מאחר שהוא נמצא במקום העומד, הרי זה כנמצא ברחם.

עובר מת של בהמה במעי אמו

<< לדעת תנא קמא – עובר מת של בהמה, בין טהורה [=המותרת באכילה] ובין טמאה [=האסורה באכילה], כל זמן שהוא במעי אמו, נידון כמותה, וכשם שהיא אינה מטמאה בחייה, כך הוא אינו נידון כנבלה, ואינו מטמא, [ולכן הנוגע בו בתוך מעי אמו, אינו נטמא].

- לעניין עובר בהמה טהורה, ביאר רב חסדא, שיש ללמוד דין זה בקל וחומר, שכן אפילו לעניין היתר אכילה, העובר [המת] הנמצא במעי אמו נידון כאמו, וניתר באכילה בשחיטתה, [כפי שנתבאר בדפים הקודמים], וכל שכן שלעניין טומאה בלבד, יהיה נידון כמותה בחייה, ולא יהא מטמא.

- ולעניין עובר בהמה טמאה, יש ללמוד דין זה בהיקש, שהוקשו נבלת בהמה טמאה ונבלת בהמה טהורה זה לזה בכתוב, "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה [זו בהמה טמאה] אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָה [זו בהמה טהורה] הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטָּמָא עַד הָעָרֵב", ומעתה, כשם שנבלת בהמה טהורה, מטמאה, רק כשהיא ילודה, ולא כשהיא עוברה, כך נבלת בהמה טמאה, מטמאה, רק כשהיא ילודה, ולא כשהיא עוברה.

<< ולדעת רבי יוסי הגלילי – רק עובר מת של בהמה טהורה [=המותרת באכילה], כל זמן שהוא במעי אמו, נידון כמותה, ואינו מטמא. אבל עובר מת של בהמה טמאה [=האסורה באכילה], אף בעודו במעי אמו, מטמא הוא טומאת נבלות.

< לדברי רבי יצחק, דין זה, שעובר מת של בהמה טמאה מטמא אף בעודו במעיה, למד מהכתוב, "וְכִל הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹי בְּכָל הַחֲזִיהַ הַהֹלֶכֶת עַל אֲרָבַע טֵמְאִים הֵם לָכֶם כָּל הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָם יִטָּמָא עַד הָעָרֵב".

שכוונת הכתוב "הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹי", הוא לבעלי חיים שאין פרסותיהן סדוקות, שיש בכל רגל כף אחת, וזה סימן טומאה.

שכן מסימני טהרה של בהמות, "מִפְּרָסֶת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרָסֶת", והכוונה לכך, שסוף הרגל חלוקה לשתיים, ולכל אחד מהחלקים יש פרסה בפני עצמו. אבל הולך על כפיו, הוא זה שסוף רגלו היא חלק אחד, ויש עליה פרסה אחת.

וכמו כן כוונת הכתוב, "הַחֲזִיהַ הַהֹלֶכֶת עַל אֲרָבַע", הוא לחיה שיש לה כף אחת בכל רגל, סך הכל ארבע, וזה סימן טומאה.

ואם כן כוונת הכתוב "הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹי [=בעל חיים טמא] בְּכָל [=בתוך כל] הַחֲזִיהַ הַהֹלֶכֶת עַל אֲרָבַע [=בעל חיים טמא]", הוא, לבעל חיים טמא, [שאין פרסותיו שסועות], הנמצא בתוך מעי בעל חיים טמא, [שאין פרסותיו שסועות], כגון עובר טמא של בהמה טמאה, והכתוב אומר עליו, "טֵמְאִים הֵם לָכֶם כָּל הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָם יִטָּמָא עַד הָעָרֵב", ומכאן שעובר מת של בהמה טמאה [שאין פרסותיה שסועות], מטמא טומאת נבלות, אף בעודו במעי אמו.

והנה לפי המבואר עד כה, אין לטמא, אלא כשגם העובר, וגם אמו, אין פרסותיהם שסועות, אבל כשאחד מהם בלבד פרסותיו שסועות, [כגון פרה במעי חמור, או חמור במעי פרה], אין העובר המת מטמא טומאת נבלות.

אלא שנאמר כאן ריבוי "וכל", ללמד, שאם האם טמאה, אף כשיש בעובר סימני טהרה, [כפרה במעי חמור], כשמת במעיה, הרי זה מטמא טומאת נבילות.

אבל כשהאם טהורה, לעולם עוברה טהור, כשמת במעיה, ואפילו אין פרסותיו שסועות [כחמור במעי פרה].

ולא רק כשיש לאם הטהורה שמונה רגלים, [שפרסותיה שסועות], ואינה בכלל פשט הכתוב, "הַחֲזִיהַ הַהֹלֶכֶת עַל אֲרָבַע", אלא אף כשהאם טהורה, ואין פרסותיה שסועות, [כגון שהאם היא חמורה שנולדה מפרה, שהיא טהורה], שבזה אם גם העובר אין פרסותיו שסועות, לכאורה הוא בכלל פשט הכתוב, "הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹי בְּכָל [=בתוך כל] הַחֲזִיהַ הַהֹלֶכֶת עַל אֲרָבַע", מכל מקום טהור הוא, כי מאחר שבאמת האם טהורה, ומחמת כן שחיטתה מתירה את העובר

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עא

שבמעיה, כי נחשב כמותה, יש ללמוד מקל וחומר, שגם לעניין טומאה, העובר נחשב כאמו, ואינו מטמא.

- אולם רב אחדבוי בר אמי דחה את דברי רבי יצחק, שכן לפי דבריו, שהכל תלוי בסימן טהרה של פרסות שסועות, נמצא, שחזיר שפרסותיו שסועות, אינו בכלל הכתוב הזה, המטמא את העובר שבמעיה הטמאה, ואם כן, עובר של חזיר במעיה אמו לא יטמא, [ואין סברא שיהיה חילוק בין הבהמות הטמאות].

< ולדברי רב נחמן בר יצחק, דין זה, שעובר של בהמה מטמא אף בעודו במעיה, למד מהכתוב, "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונגעלם ממנו והוא טמא ואשים", שמשמע ממנו, שרק נבלות בהמה וחיה טמאות, מטמאות, ואם כן, על כרחך אין הכתוב מדבר בנבלות חיה ובהמה ילודים, שכן, בזה כבר מבואר במקום אחר, שגם הטהורות שנתנבלו מטמאות, [שנאמר, "וכי ימות מן הבהמה [זו בהמה טמאה] אשר היא לכם לאכלה [זו בהמה טהורה] הנגע בנבלתה יטמא עד הערב"], אלא הכתוב הנ"ל מדבר בנבלות עוברים של בהמות וחיות טמאות, ובעוברים אמר הכתוב, שרק הטמאות מטמאות, ולא הטהורות.

במה נוהגת טומאת נבלות

הכל מודים, שטומאת נבלות נוהגת, (א) בין בבהמה טמאה, (ב) ובין בבהמה טהורה, (ג) ובין בחיה טמאה, (ד) ובין בבהמה טהורה. [וכל מה שנתבאר לעיל שאין טומאת נבלות הוא בעוברים בלבד].

< מתחילה היה נראה, מתוך דברי רבי יונתן ובן עזאי, שנאמרו ארבע כתובים, ללמד טומאה בכל אחד מארבעת הדברים הללו:

א. נבלת בהמה טהורה, מטמאה מהכתוב, "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה [זו בהמה טהורה] הנגע בנבלתה יטמא עד הערב".

ב-ג. נבלת חיה טמאה וכן נבלת בהמה טמאה, מטמאות מהכתוב, "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונגעלם ממנו והוא טמא ואשים".

ד. נבלת חיה טהורה, מטמאה מהריבוי בכתוב, "וכל הולך על פפיו בכל החיה ההלכת על ארבע טמאים הם לכם כל הנגע בנבלתם יטמא עד הערב".

< אולם מסקנת הסוגיה כדרשת רבי ישמעאל, שכל ארבעת הדברים הללו למדים מכתוב אחד:

"וכי ימות מן הבהמה [זו בהמה טמאה] אשר היא לכם לאכלה [זו בהמה טהורה] הנגע בנבלתה יטמא עד הערב", הרי מפורש בכתוב, שנבלת בהמה מטמאה, בין נבלת בהמה טמאה, ובין נבלת בהמה טהורה. ומאחר שחיה בכלל בהמה, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"א], גם נבלת חיה מטמאה, בין נבלת חיה טמאה, ובין נבלת חיה טהורה.

והכתובים הנוספים באו ללמד דברים אחרים, כפי שנתבאר לעיל.

וכששמע בן עזאי מרבי נתן, דברים אלו, בשם רבי ישמעאל, אמר, חבל על בן עזאי, שלא שימש את רבי ישמעאל.

דף עא

החיה בכלל בהמה

כל מקום שנאמר בתורה "בהמה", אף החיה בכלל, שנאמר, "זאת הבהמה אשר תאכלו שור שֶׁה כֶּשֶׁבִּים וְשֶׁה עֲזִים. [ומפרש בתריה] אֵיל וְצִבִּי וַיִּחְמוּר וְאֶקֹּז וְדִישָׁן וְתֹאוּ וְזֶמֶר. וְכָל בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", הרי שפתח הכתוב ואמר, "זאת הבהמה אשר תאכלו", ופירט גם את החיות בכלל זה.

הבהמה בכלל חיה

כל מקום שנאמר בתורה "חיה", אף הבהמה בכלל, שנאמר, "ידברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. כל מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פִּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", הרי שפתח הכתוב ואמר, "זאת החיה אשר תאכלו", ומפרש סימני בהמה שממשיך "מכל הבהמה אשר על הארץ. כל מִפִּרְסַת פִּרְסָה ...", הרי שהבהמה בכלל חיה היא.

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עא

דברים שחיה ובהמה למדים זה מזה

אחר שלמדנו שחיה בכלל בהמה, ובהמה בכלל חיה, מעתה יש ללמוד שהאמור בזה, אמור גם בזה.

א. כל האמור בבהמה טהורה אמור גם בחיה טהורה.

- כשם שבהמה טהורה סימניה הם, מעלת גרה, ומפרסת פרסה, ושוסעת שסע, כמפורש בתורה, "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרָסָה וְשֹׁסַעַת שֹׁסַע שְׁתֵּי פָּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", וכן, "כָּל מִפְּרֶסֶת פְּרָסָה וְשֹׁסַעַת שֹׁסַע פָּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", כך חיה טהורה, סימניה הם, מעלת גרה, ומפרסת פרסה, ושוסעת שסע.

- וכשם שנבלת בהמה טהורה מטמאה, מהכתוב "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָה תִּפְגַּע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", כך נבלת חיה טהורה מטמאה.

- וכשם שאסור להרביע בהמות, שנאמר, "בְּהִמָּתֵךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים", כך אסור להרביע חיות. [דין זה אינו מיוחד דווקא לטהורות, שכן גם טמאות אסור להרביע מהכתוב הזה].

ב. כל האמור בבהמה טמאה אמור גם בחיה טמאה.

- כשם שנבלת בהמה טמאה מטמאה, מהכתוב "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָה תִּפְגַּע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", כך נבלת חיה טמאה מטמאה.

- וכשם שאסור להרביע בהמות, שנאמר, "בְּהִמָּתֵךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים", כך אסור להרביע חיות. [דין זה אינו מיוחד דווקא לטהורות, שכן גם טמאות אסור להרביע מהכתוב הזה].

ג. כל האמור בחיה טמאה אמור גם בבהמה טמאה.

- רבי ביאר, שמחמת הדין הזה, שכל האמור בחיה טמאה, אמור גם בבהמה טמאה, ניתן ללמוד, שקרבן עולה ויורד האמור בעניין טומאת מקדש וקדשיו, מדבר בטמא שאכל קדשים, [או נכנס למקדש], שנאמר בעניין, "או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע ... בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוּ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה ... וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם ... וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ ...", ומאחר שנאמר "בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה", כבר ידענו שגם בהמה טמאה בכלל, ואם כן, לא היתה תורה צריכה לכתוב גם, "בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה", והסיבה שכתבה זאת כדי, ללמד גזרה שווה, שכשם שבכתוב "וְנִפְּשׁ כִּי תִגַּע ... בְּבְהֵמָה טְמֵאָה ... וְאָכַל מִבֶּשֶׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיקָה", הכוונה לטמא שאכל בשר קדשים, כך קרבן עולה ויורד, אמור בטמא שאכל קדשים.

- וכמו כן, מתוך שכל האמור בחיה אמור בבהמה, כשם שלדעת רבי מאיר, אשה שמפילה כמין חיה טמאה, יושבת עליה ימי טומאה וטהרה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], כך המפלת כמין בהמה טמאה, יושבת עליה ימי טומאה וטהרה.

ד. כל האמור בחיה טהורה אמור גם בבהמה טהורה.

- לדעת רבי מאיר, מתוך שנאמר בבריאת החיות, לשון יצירה "וַיִּצְרָה ה' אֱלֹקִים מִן הָאָדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם", כלשון האמורה בבריאת האדם, "וַיִּצְרָה ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם", יש ללמוד, שכשם שהאשה יושבת ימי טומאה וטהרה על לידת אדם [בין היה בן קיימא ובין היה נפל], כך היא יושבת ימי טומאה וטהרה על לידת נפל כדמות חיה. ומתוך שהבהמה בכלל חיה, כשם שהאשה יושבת ימי טומאה וטהרה על לידת נפל כדמות חיה טהורה [או טמאה], כך היא יושבת ימי טומאה וטהרה על לידת נפל כדמות בהמה טהורה [או טמאה].

וחכמים חולקים על רבי מאיר, ואומרים, שאין אשה יושבת ימי טומאה וטהרה של לידה, אלא על לידת צורת אדם.

מתי בטל שם נבלה ממנה

לדעת בר פדא – לא אסרה תורה נבלה, אלא בשעה שהיא ראויה לאכילת אדם, שנאמר, "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נֶבֱלָה לִגְרָה אֲשֶׁר בִּשְׂעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוּ מִזֶּכֶר לְנִכְרִי", ללמד, שאין נבלה אלא זו הראויה להינתן לגר ולהימכר לנוכרי, אבל זו שאינה ראויה למאכל אדם, אינה קרויה נבלה, ואינה אסורה באכילה, ולא מטמאה אדם כנבלה. [ומכל מקום טומאה קלה לטמא אוכלים יש לה, כל זמן שהיא ראויה למאכל כלב, ככל האוכלים הטמאים, שאין טומאה בטלה מהם כל זמן שהם ראויים למאכל כלב, שאין נבלה זו

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עא

גרועה משאר אוכלים, ואף שכבר אינה קרויה נבלה, מכל מקום קרויה היא בשר, ויש בה טומאה, כמו שיש טומאה בבשר שנגע בנבלה].

ולדעת רבי יוחנן – הכתוב "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה", לא בא אלא ללמד, שבהמה שבשעת מיתתה אינה ראויה לאדם, [כגון שהסריחה מחיים], לא תעשה נבילה במיתתה, אבל כל שבשעת מיתתה היתה ראויה למאכל אדם ונעשית נבלה, מעתה **אין שמה בטל ממנה, כל זמן שראויה למאכל כלב, ואפילו אינה ראויה למאכל אדם**, ואסורה היא, ומטמאה טומאה חמורה כנבילה.

טומאה בלועה וטהרה בלועה

א. טומאה בלועה אינה מטמאה.

מי שבלע דבר טמא, [כגון שבלע טבעת שנגעה במת, או שבלע נבילה], **כל זמן שהדבר הזה במעיו, אינו מטמא דבר טהור שנוגע בו**, [ואפילו גם הדבר הטהור בתוך מעיו].

שנאמר, "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ ... וְהָאֵכֹל מִנִּבְלָתָהּ יִכָּבֵס בַּגָּדִיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב", מבואר בכתוב הזה, שהאוכל נבילה, ואחר כך טבל, טהור הוא בשקיעת החמה, ובכלל זה, מי שאכל סמוך לשקיעת החמה, וטבל קודם השקיעה, שהוא **נטהר בשקיעה, אף על פי שעדיין לא נתעכלה הנבלה במעיו**, ועודה קיימת, **שאינה מטמאה כשהיא בלועה בו**.

< [ואף לדעת בר פדא], אין לומר, שהסיבה שאינה מטמאה, כי מאחר שהיא בתוך המעיים, היא מאוסה גם קודם שנתאכלה, ואינה ראויה לאכילת אדם, וכל נבלה שאינה ראויה לאכילת אדם, אינה מטמאה, אבל אם היתה ראויה למאכל אדם, היתה מטמאה אף על פי שהיא בלועה.

- כי באמת ראויה היא לאכילת אדם, שכן רק הרואה שמוציאים אותה ממעי אדם, לא יחפוץ לאוכלה, אבל מי שלא ידע זאת, יאכלנה, ולכן נחשבת היא כראויה למאכל אדם.

ב. טהרה בלועה אינה מקבלת טומאה.

מי שבלע דבר טהור, [כגון טבעת], **כל זמן שהדבר הזה במעיו, אינו מקבל מטמא משום דבר טמא**, [ואפילו נגע בו הדבר הטמא בתוך המעיים].

שכן תוכו של כלי חרס חמור מתוכו של אדם, שכשיש טומאה בתוך כלי חרס, כגון כזית מן המת, הרי זה מטמא את המאהיל עליו, אפילו היה הכלי חתום וסתום, [שכן שנינו, שאפילו היתה טומאה בתוך הקרקע, היא מטמאה את המאהיל עליה, ואין הקרקע מצילה, וכל שכן שכלי חרס לא יציל], ואילו כשיש טומאה בתוך אדם, אינה מטמאה, [כמבואר לעיל].

ומעתה, אם כלי חרס החמור, מציל על דבר טהור שבתוכו שלא יטמא, [שנאמר, "וְכָל כְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא", ללמד שאם היה הכלי צמיד פתיל, כלומר סתום, כל אשר בתוכו טהור, אף על פי שהוא באהל המת], **כל שכן שאדם, שדין תוכו קל יותר, שהוא מציל על דבר טהור שבתוכו שלא יטמא**.

< **ובשני הדינים הללו,**

- לא רק כשהדבר היה **בלוע** במעיו דרך פיו, **אינו ניטמא ואינו מטמא**, [כבלוע בכתוב, "וְהָאֵכֹל מִנִּבְלָתָהּ", שמדבר בבלוע דרך הפה], אלא **אף כשהדבר היה בלוע דרך בית הרעי**, אינו ניטמא ואינו מטמא. שכן יש ללמוד זאת בקל וחומר, שאם בלוע למעלה, שהוא מקום אינו עושה עיכול, מציל, כל שכן שבלוע למטה, שהוא מקום שעושה עיכול, שיציל.

- וכמו כן, לא רק דבר הבלוע באדם, אינו ניטמא ואינו מטמא, [כבלוע בכתוב, "וְהָאֵכֹל מִנִּבְלָתָהּ" שמדבר באדם], אלא **אף כשהדבר היה בלוע בבהמה**, אינו ניטמא ואינו מטמא. שכן יש ללמוד זאת בקל וחומר, שאם בלוע באדם, שהוא ראוי לקבל טומאה מחיים, אינו ניטמא ואינו מטמא, כל שכן שבלוע בבהמה, שאינה ראויה לקבל טומאה מחייה, שאינו ניטמא ואינו מטמא.

< **ואף על פי שכבר שנינו במסכת מקוואות**, שטבעת שהיא טמאה טומאת מת, הבלועה בתוך האדם, אינה מטמאה אותו [בלע טבעת טמאה [טומאת מת], טובל, [לפי שנטמא בנגיעתה קודם שבלעה], ואוכל בתרומתו, [כי משנבלעה אינה מטמאה], הקיאה, טמאה, [כי לא הועילה לה טבילת האדם] וטמאתו [שנגעה בו ביציאתה]]. וכן שנינו שם, שטבעת טהורה הבלועה בתוך אדם אינה נטמאת עמו, [בלע טבעת טהורה, ונכנס לאהל המת, והזה, [פעם ראשונה ביום שלישי] ושנה [ביום שביעי] וטבל, והקיאה, הרי היא [טהורה] כמו שהיתה [לפי שלא קבלה טומאה מן האדם משבלעה]]. ואם כן, יש ללמוד מהמשניות הללו,

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עב

שטומאה בלועה אינה מטמאה, וטהרה בלועה אינה מקבלת טומאה.

מכל מקום, רבה שאמר את שני הדינים הנ"ל, הוצרך לכך, כי מהמשניות הללו אין ראייה שדבר בלוע, אינו ניטמא ואינו מטמא, אלא שכשהוא בלוע, אינו ניטמא ואינו מטמא את האדם הבולעו, והיה מקום לומר שהטעם לכך, כי אינו נחשב כמי שנוגע בו, [כי נגיעת בית הסתרים של האדם היא, ואינה קרויה נגיעה בו], אבל אם היה נחשב כנוגע בו, היה ניטמא והיה מטמא.

ולכן פירש רבה, שכל דבר הבלוע, אינו ניטמא ואינו מטמא כלל, אף לא בנגיעה גמורה.

טומאת בית המנוגע

בעניין בית המנוגע, [שנראה בו נגע צרעת], נאמר, **"וְהָפֵא אֶל הַבֵּית כָּל יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ יִטָּמָא עַד הָעָרֵב. וְהִשָּׁכַב בַּבֵּית יִכָּבֵס אֶת בְּגָדָיו וְהֵאכֵל בַּבֵּית יִכָּבֵס אֶת בְּגָדָיו"**.

למדנו שיש חילוק בין הנכנס לבית, לבין השוכב ואוכל בו, **שהנכנס לבית, [בלא לשהות בו], רק הוא טמא, אבל בגדיו אינם טמאים.** והשוכב ואוכל בבית, הוא ובגדיו טמאים, ואין כוונת התורה לשוכב ואוכל ממש, אלא **לנכנס לבית, ושוהה בו, כשיעור זמן של אכילת פרס ככר חיטים, כשהוא נאכל בליפתן ובהסבה, הוא ובגדיו טמאים.**

והחילוק הזה אמור לעניין בגדים שהוא לבוש בהם, [ובכלל זה, גם מנעלים שברגליו, וטבעות שבאצבעותיו], אבל כל דבר שהוא מחזיק בידו שלא כדרך מלבוש, נטמא מיד בכניסתו לבית, בלא שהייה, כמו שהוא עצמו נטמא מיד בכניסתו לבית, בלא שהייה.

והוא הדין לעניין בגדים שעל גבי בהמה הנכנסת לבית, שהם טמאים מיד בכניסתם לבית, כדין בגדים שאדם מחזיק בהם, כי כל בגד שעל גבי בהמה, אינו נידון כמלבוש שלה, אלא כמשא שהיא נושאת.

דף עב

ביאור דין משנתנו

במשנתנו מבואר, שעובר מת במעי אשה אינו מטמא את אמו [עד שיצא], אבל מטמא את

המילדת שהכניסה ידה ונגעה בו.

< ולולא דברי רבה, [שטומאה בלועה אינה מטמאה], היה ניתן להבין את דין משנתנו כך, שבאמת העובר מטמא את הנוגעים בו גם בעודו במעי אמו, ובלבד שיגעו בו נגיעה גמורה, כגון שיכניסו ידם לתוך מעי אמו לגעת בו, אבל מגע בית הסתרים, שנוגע באמו, אינו נחשב מגע, ולכן אינו מטמא את אמו.

< אולם לדברי רבה, שטומאה בלועה אינה מטמאה כלל, [יש ליישב את משנתנו, כפי שביארו חכמי פומבדיתא, רב יוסף בשם רב יהודה בשם שמואל], שמעיקר הדין גם המיילדת הנוגעת בעובר בתוך מעי אמו, טהורה היא, ורק מדברי חכמים היא טמאה.

[וביאר רב הושעיא שהטעם שגזרו עליה חכמים הוא], שחששו שמא תיגע בו אחר שכבר הוציא ראשו מחוץ לרחם, שאז הוא מטמא, ולא תדע שנטמאה, כי תחשוב שעדיין לא הוציא ראשו.

ודווקא על המיילדת גזרו טומאה מהטעם הזה, אבל על אמו לא גזרו, כי יודעת מתי הוולד יוצא, ויודעת מתי תהא טמאה, [ומכל מקום אף על פי שהאם יודעת מתי הוולד יוצא יש לגזור טומאה על המיילדת שמא לא תדע שהוולד יצא כי אין לסמוך על כך שהאם תאמר לה כי האם טרודה בחבלי לידה ולא תאמר].

טומאת עובר מת במעי אמו

לדעת רבי ישמעאל – בעניין טומאת מת נאמר, "וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחָלָל חָרֵב אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּעָצִים אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטָּמָא שְׁבַע יָמִים", ומשמעות הכתוב הזה היא, שהנגיעה במת מטמאה כשהיא בגלוי, [כפני השדה שהם בגלוי], ומכאן יש ללמוד, שעובר מת, שהוא טמון במעי אמו, אינו בכלל טומאת מת, ואינו מטמא את הנוגע בו, [כגון הכניסה המיילדת ידה לרחם האשה ונגעה בו אינה טמאה]. [טעמו של רבי ישמעאל מבואר בבבביתא].

ולדעת רבי עקיבא – בעניין טומאת מת נאמר, "כָּל הַנִּגַּע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכָּנוֹ ה' טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ", ומשמעות הכתוב, שהנוגע במת שהוא בתוך נפש אדם, כלומר בעובר מת שבתוך אשה, טמא, שגם עובר

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עב

מת הוא בכלל טומאת מת. [טעמו של רבי עקיבא נתבאר על ידי רבי אושעיא].

טומאת גולל ודופק

הכל מודים שגולל [=כיסוי ארון של מת] ודופק [=דף שנותנים בצידו] מטמאים כמת עצמו.

לדעת רבי עקיבא – דין זה למד מהכתוב, "וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל חָרֵב אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּעֶצֶם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים", הבא לרבות דברים אלו שהם על פני השדה.

ולדעת רבי ישמעאל – דין זה אינו למד מהכתובים, אלא הוא הלכה למשה מסיני.

טומאת מת ברביעית דם

לדעת רבי ישמעאל – בעניין טומאת מת נאמר, "כָּל הַנִּגָּע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכָּן ה' טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ", ונפש האדם היא רביעית דם, ומכאן, שהנוגע ברביעית דם היוצאת ממת אחד, [שהיא נחשבת נפש המת], [או מאהיל עליה], טמא. [אבל נגע ברביעית דם, שחלקה ממת זה, וחלקה ממת זה, אינו מטמא].

ולדעת רבי עקיבא – מתוך הכתוב האמור לכהן גדול, "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא", יש ללמוד שגם רביעית דם הבאה משני מתים, [נחלקה מזה וחלקה מזה], מטמאה, שכן "נִפְשֹׁת" משמע שתיים, ו"מֵת" משמע דם של שיעור מיתה, שהוא רביעית, ואם כן, דם בשיעור רביעית, הבא משני מתים, גם כן מטמא, [אף באוהל].

בהמה טמאה מטמאה

טומאת נבלות אף אם נשחטה

מצד אחד יש ללמוד בבניין אב, שבהמה טמאה שמתה, מטמאה טומאת נבילות, אפילו אם נשחטה, שכן מצינו, בשרצים האסורים באכילה, שהם מטמאים טומאת שרצים, אף כשנשחטו, [ולא רק כשמתו בדרך אחרת], ואם כן, הוא הדין לבהמות האסורות באכילה, שיטמאו טומאת נבילות, אף כשנשחטו, [ולא רק כשמתו בדרך אחרת].

אולם מצד שני יש ללמוד בבניין אב, שבהמה טמאה אינה מטמאה טומאת נבילות, אלא כשמתה בדרך אחרת שלא בשחיטה, אבל אם נשחטה, השחיטה מועילה לה שלא תהא נבלה, שכן מצינו, בבהמה טהורה טרפה האסורה באכילה, שהשחיטה מועילה לה שלא תהא נבילה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ואם כן, הוא הדין לבהמות האסורות באכילה, שהשחיטה תועיל להן שלא יהיו נבילות.

ומכל מקום, מריבוי הכתובים יש ללמוד, שבהמה טמאה מטמאה טומאת נבילות, אף כשנשחטה, שנאמר, "כָּל הַנִּגָּע בָּהֶם יִטְמָא", לרבות נוגע בשחוטה.

בהמה טהורה טרפה שנשחטה אינה מטמאה

טומאת נבלות

בבהמות הטהורות אין חילוק בין טרפות לשלמות לעניין זה, שהשחיטה מועילה להם שלא יחשבו כנבלה, ולא יטמאו טומאת נבלות.

ואין ללמוד בבניין אב, שטרפה האסורה באכילה, לא תועיל לה שחיטה, שכן מצינו בבהמה טמאה האסורה באכילה, שהיא מטמאה טומאת נבלות אף כשנשחטה, ואם כן הוא הדין לטרפה [של בהמה טהורה], שהיא אסורה באכילה, שלא תועיל לה שחיטה שלא תהא נבילה.

כי יש לחלק בין טרפה של בהמות טהורות, לבין בהמות טמאות, שטרפה של בהמה טהורה, מאחר שנתנה תורה למין שלה תורת שחיטה, שלא יהיו נבילות, אף הטרפה לא יצאה מכלל מינה, ויש לה תורת שחיטה, מה שאין כן בהמות טמאות, שלא נתנה להם תורה שחיטה כלל.

ודווקא טרפה של בהמה טהורה, שיש במינה תורת שחיטה, השחיטה מטהרת אותה, אבל נפל של בהמה טהורה, [שיצא חי בן שמונה חודשים], מאחר שאין לו שחיטה בשום אופן, אין השחיטה מועילה לו שלא יהיה נבלה.

ובדף ע"ד מבואר, שיש אומרים, שנפל נחשב מי שיש במינו שחיטה, ומאחר שאין שחיטתו מטהרת אותו מטומאת נבילה, יש להוכיח מכאן, שלא כמו החילוק הנ"ל, שהרי מצינו באלו שיש במינן שחיטה, [כגון נפל], שאין השחיטה מטהרת אותם, ואם כן, הוא הדין לטרפה של מין הטהורות שלא תועיל לה שחיטה.

ולדעתם, דין זה, שבהמה טהורה טרפה שנשחטה, אינה מטמאת טומאת נבילה, למד

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עב

מהכתוב, "וכי ימות מן הבהמה [חלק מהבהמות המתות ולא כולן] אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב", שמשמע ממנו, שלא כל אלו שמתות מטמאות טומאת נבלה, אלא חלקן, ומכאן יש לחלק בין המתות שלא בשחיטה, שהן מטמאות, לבין אלו המתות בשחיטה, שאף שהן קרויות מתות ולא שחוטות, כי אין השחיטה מתירה אותם באכילה, מכל מקום אינן מטמאות, שלדבר זה מועילה להן השחיטה.

עובר של בהמה שהוציא את ידו מרחם אמו חתכו את היד ואחר כך שחטו את האם

מה שנחתך, טמא כנבילה, ואסור באכילה. אבל מה שבפנים טהור, אף על פי שבגמר החיתוך נגע בנבילה שבחוץ, כי בשעה שנגע בה, עוד היתה האם חיה, [וכן דין העובר], ובעל חיים אינו מקבל טומאת אוכלים.

עובר של בהמה שהוציא את ידו מרחם אמו

שחטו את האם ואחר כך חתכו את היד

< **לדעת רבי מאיר** – מאחר שאין השחיטה מועילה למה שבחוץ, הרי זה כנבילה, וטמא **טומאת נבלה**. ולא רק מה שבחוץ טמא, אלא גם מה שבפנים טמא, כי נגע במה שבחוץ, והרי זה **כבשר שנגע בנבלה** שהוא טמא.

- **לדברי עולא**, כל זמן שהיה האבר הזה מחובר לגוף העובר, לא טימא אותו במגע, כי המגע הזה הוא בחיבור של האבר בגוף, וזה נקרא מגע בית הסתרים, ומגע בית הסתרים אינו מטמא, ורק בשעה שחתכו את האבר, היתה נגיעה בגלוי, ונטמא שאר העובר ממגע האבר שהוא נבלה, [=בשעת פרישה מהאבר מקבל טומאה מהאבר].

- **ולדברי רבינא**, אף בזמן שהאבר מחובר בגוף העובר, הוא מטמא אותו במגע, כי מאחר שסופו של האבר להיחתך מהגוף, נחשב כבר עתה כמי שנחתך, [=כל העומד להיחתך כחתוך דמי], ואם כן, מאחר שהוא נחשב כחתוך, הרי זה כמגע גלוי, ולא כמגע בית הסתרים. [ואף שנחלקו חכמים ורבי מאיר לעניין יד של כלי שסופו להיחתך אם הוא נידון כחתוך, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ג, בבשר שהוא רך, הכל מודים, שכל העומד להיחתך נחשב כחתוך].

[לכאורה לא נצרכו דברי האמוראים הללו, אלא לבאר דברי חכמים, באיזה אופן נטמא העובר במגעו באבר שיצא, אבל לדעת רבי מאיר עצמו, מגע בית הסתרים מטמא, ודין פשוט הוא שהעובר נטמא מהאבר אף בעודו מחובר].

< **ולדעת חכמים** – אף שאין השחיטה מתירה את מה שבחוץ, מכל מקום היא מועילה לו שלא יחשב נבילה, [כשם ששחיטה מועילה לטריפה שלא תחשב נבילה], ואם כן, מה שבחוץ נידון כטריפה, ושאר הבשר שנגע בו, אינו טמא אלא כמי שנגע בטריפה, ולדברי אבוה דשמואל, אף שהטרפה אינה מטמאה מן התורה כלל, מדרבנן היא מטמאה את המוקדשים. [ולדעת רבי מאיר יש לחלק בין שחיטת טרפה, המועילה לה, שלא תהא נבילה, כי היא שחיטת גוף הטרפה, לבין שחיטת האם, שאינו מועילה לאבר העובר שיצא, שלא יהא נבילה, כי אינה שחיטת העובר עצמו, אלא שחיטת אמו, ואין שחיטת האם מועילה, אלא למה שבתוכה. וחכמים השיבו על כך, שאדרבה, שחיטת האם מועילה לעובר יותר ממה שמועילה לעצמה, שכן אם נחתכו ממנו אברים כטחול וכליה ועודם בתוכה, אין השחיטה מועילה להתירים, ואילו את העובר שבתוכה, שחיטת האם מתירה].

- **לדעת רב חסדא** [בדף ע"ד], לא אמרו חכמים, שהשחיטה מועילה לאבר העובר שיצא, שלא יהיה כנבלה, אלא כשהעובר חי, ונמצא שהוא בתורת שחיטה [אם ייוולד], אבל כשהעובר מת, ואינו בתורת שחיטה [אם ייוולד], אין השחיטה מועילה לאבר שהוציא שלא יהיה נבילה.

- **ולדעת רבה** [בדף ע"ד] אין חילוק בדבר, ובין כשעובר חי ובין כשהעובר מת, שחיטת האם מועילה לאבר שהוציאו, שלא יהיה כנבלה.

בגד של שלושה טפחים

על שלושה טפחים שנחלק

בגד שיש בו שלושה טפחים על שלושה טפחים, ראוי לשמש מדרס אדם ולפיכך אם נעשה מדרס הזב נעשה אב הטומאה. ובגד שאין בו שלושה טפחים על שלושה טפחים, אינו ראוי לשמש מדרס אדם, ולפיכך אם דרס עליו הזב, לא נעשה אב הטומאה.

ודווקא לטומאת מדרס שיעור הבגד לקבלת טומאה בשלושה טפחים על שלושה טפחים, אבל לקבל שאר טומאות, שיעור הבגד הוא שיהיה בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, [ואם נגע בו הזב הרי זה טמא טומאת מגע מדרס].

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עג

וכשהיה בגד גדול טמא טומאת מדרס, ונתלשו ממנו חתיכות קטנות, שאין בהם שיעור שלושה טפחים, אבל יש בהן שיעור שלוש אצבעות, בטל מהן טומאת מדרס, כי אין בהן שיעור שלושה טפחים, אבל טמאות הן כבגד שנגע במדרס, כי בשעה שנתלשו, נגעו בבגד הגדול, שעדיין טמא טומאת מדרס, [ובשעת הפרישה אין נגיעה זו נגיעת בית הסתרים, כי הן נתלשות זו מזו ואינן מחוברות].

וכשהיה בגד שיש בו שלושה טפחים טמא מדרס, ונחלק, באופן שאין בכל חלק שלושה טפחים, אבל יש בכל חלק שלוש אצבעות, הכל מודים שמכל החלקים בטלה טומאת מדרס, כי אין בהם שלושה טפחים. אבל לעניין טומאת מגע מדרס:

לדעת רבי מאיר – כל חלק שיש בו שלוש אצבעות, טמא כמי שנגע במדרס, כי כשהיה הבגד מחובר, היה בו טומאת מדרס, וכל החלקים נגעו בו באותה שעה, ונעשו טמאים גם כמי שנגעו במדרס, וטומאה זו לא בטלה מהם.

ולדעת רבי יוסי – מחמת מה שנגעו בבגד הגדול בעודו מחובר, לא יטמאו החלקים, כי מגע בית הסתרים הוא, ומגע בית הסתרים אינו מטמא, ולכן כל החתיכות טהורות לגמרי. [ורק אם מתחילה, כשדרס הזב על הבגד, גם נגע בבגד, יש בבגד טומאת מגע מדרס עם טומאת מדרס, וכשנחלק, נותרה בחלקים טומאת מגע מדרס].

דף עג

טהרת כלי שיש להם בית

יד ארוך שעתידי להיקצץ

לדעת רבי מאיר – כשנטמא כלי, שיש לו בית יד ארוכה, שאינו צריך בכל אורכה, ועומד לקצרה, דיו בכך שיטביל את הכלי עד המקום שעתידי לחותכו, כי מאחר שעומד להיחתך נחשב הוא כמי שכבר נחתך ואין צורך להטביל אלא את הכלי ולא את מה שנחתך ממנו.

ולדעת רבי יהודה – כלי, [שהוא קשה], כל זמן שלא נחתך ממנו העודף, נחשב הוא כמחובר בו, ולפיכך אינו נטהר עד שיטביל כולו, שכן אין כלי נטהר בטבילת חציו.

אבר המדולדל בבהמה

א. אבר המחובר בבהמה בחייה, דינו כבעל חיים, שאינו מקבל טומאה כלל, [אבל אסור באכילה עד שתשחט, כדין אבר מן החי. וכשנשחטה הוא מותר באכילה, ואחר שהוכשר מקבל טומאה, אם תגע בו טומאה, כדין כל האוכלים].

ב. ואבר שנתלש מן הבהמה בחייה, טמא כנבלה, [ואסור באכילה לעולם, כדין אבר מן החי].

ג. ואבר המדולדל בבהמה, [שרובו תלוש, ומקצתו מעורה בה], כל זמן שהבהמה חיה, אינו נחשב כתלוש לגמרי, ולכן אינו מטמא כנבלה, אבל אינו נחשב כמחובר לגמרי, שלא יקבל טומאה כלל, אלא מקבל הוא טומאה, אם תגע בו טומאה, ככל אוכל, המקבל טומאה כשיגע בטומאה. [ואסור באכילה כאבר מן החי].

ונחלקו חכמים מה דין האבר הזה [לעניין טומאה], כשהבהמה נשחטה כדין:

< לדברי רבי שמעון בן לקיש – כשם שנחלקו רבי מאיר וחכמים, [בדף ע"ב], בדין אבר שהוציא העובר קודם שחיטת האם, שאין שחיטת האם מועילה לו להתיירו באכילה, כי אינה מועילה אלא למה שבתוך הרחם, שלדעת רבי מאיר, כמו כן שחיטת האם אינה מועילה לו, שלא יהא נבלה, ולדעת חכמים, לדבר זה מועילה לו שחיטת האם, ואינו מטמא כנבלה. כמו כן נחלקו לעניין אבר המדולדל בבהמה עצמה, שלדברי הכל אין השחיטה מועילה להתיירו באכילה, שלדעת רבי מאיר, מאחר שאין השחיטה מועילה לאבר להתיירו באכילה, אינה מועילה לו כלל, והרי הוא כאבר של נבלה, שהוא מטמא. ולדעת חכמים, אף שאין השחיטה מועילה לאבר להתיירו באכילה, היא מועילה לו שלא יחשב כנבלה, ולכן אינו מטמא, [אבל אסור באכילה, ומקבל טומאה אם תגע בו טומאה אחר שהוכשר לקבל טומאה].

< ולדברי רבי יוחנן ללשון ראשון – לעניין אבר מדולדל בבהמה, מודים חכמים לרבי מאיר, שאין השחיטה מועילה לו כלל, ומאחר שאינה מועילה לו הרי זה כנבלה.

וביאר רבי יוסי ברבי חנינא, שהסיבה שבזה חכמים מודים, כי לדעתם יש לחלק בין אבר של עובר, שיצא קודם שחיטה, שהשחיטה מועילה לו שלא יהיה נבלה, כי עדיין לא פירש מחיבורו בבהמה לגמרי, שהרי אם יחזיר את האבר

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עג

פנימה, תועיל לו השחיטה אף להיתר אכילה. לבין אבר מדולדל בבהמה, שהשחיטה אינו מועילה לו שלא יהיה נבלה, כי פירש מחיבורו בבהמה לגמרי, שהרי אין לו דרך לחזור להיות מחובר בה, להיות נותר עמה באכילה.

[אולם לשון זו נדחית בגמרא, כי מבואר ממשנתנו, שלכל הפחות, לאחת מן הדעות, השחיטה מועילה לאבר המדולדל שלא יחשב כנבלה].

< ולדברי רבי יוחנן ללשון שני – לעניין אבר מדולדל בבהמה, מודה רבי מאיר לחכמים, שהשחיטה מועילה לו, שלא יחשב נבלה.

וביאר רבי יוסי ברבי חנינא, שהסיבה שבזה רבי מאיר מודה, כי לדעתו יש לחלק בין אבר מדולדל בבהמה שהוא מחובר לגוף הבהמה ולכן יש לשחיטה להועיל לו לכל הפחות שלא יהיה נבלה. לבין אבר של עובר שאינו מחובר בבהמה עצמה, שהשחיטה אינו מועילה לו שלא יהיה נבלה.

וכן אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, שלדברי הכל, אין השחיטה עושה ניפול באבר המדולדל, כלומר, אין לדון את האבר כאילו כבר נפל, ואינו מחובר בבהמה, אלא מחובר הוא בה, והשחיטה מועילה לו שלא יטמא כנבלה. ודווקא בשחיטה האבר נחשב כמחובר בבהמה, אבל מיתה עושה ניפול, כלומר, אם מתה הבהמה מאליה, יש להחשיב את האבר המדולדל, כאילו כבר נפל ממנה קודם המיתה, ובכך יהיה נידון כאבר מן החי, ולא כאבר מן הנבלה, [ואף שאין חילוק בין אבר שלם מן החי, לאבר שלם מן הנבלה, ושניהם מטמאים בשווה כנבלה, מכל מקום יש חילוק ביניהם לעניין בשר הנתלש מהם, שבשר הנתלש מאבר מן הנבלה, נחשב כבשר נבלה, המטמא כנבלה, אבל בשר הנתלש מאבר מן החי, נידון כבשר מן החי, שאינו מטמא כנבלה, אלא שמקבל טומאה אם יגע בטומאה].

משנה שבה מבואר שמיתה עושה ניפול

בפרק העור והרוטב מבואר, שבהמה שמתה, והיו בה בשר מדולדל, וכן אבר מדולדל, אינם נידונים כבשר ואבר של נבלה, אלא כבשר ואבר שנפלו ממנה מחיים, ולכן,

- הבשר אינו טמא, אבל אם תגע בו טומאה אחר שיוכשר לקבל טומאה, יהיה טמא.

- והאבר טמא, כאבר שפרש מן החי, ולא כאבר מן הנבלה.

משנה שבה מבואר ששחיטה אינה עושה ניפול

בפרק העור והרוטב מבואר, שבהמה שנשחטה, והיו בה בשר מדולדל, וכן אבר מדולדל, אינם נידונים כבשר ואבר שנפלו ממנה מחיים, [שהיה האבר מטמא כנבלה], אלא כבשר ואבר שמחברים בה, ואינם מטמאים, אלא אם יגעו בטומאה, אחר שיוכשרו לקבל טומאה. [ולדעת רבי מאיר, אינם צריכים הכשר נוסף, כי מוכשרים ועומדים הם בדם השחיטה. ולדעת רבי שמעון, צריכים הכשר נוסף, כי דם השחיטה אינו מכשיר אבר מדולדל בבהמה, שאינו נחשב כידה לעניין הכשר].

ומכל מקום, אף שמשנה מפורשת היא, הוצרך רבי יוחנן ללמד זאת, כי את המשנה היה ניתן לפרש באופן אחר, והוא, שבאמת הבשר והאבר נידונים כמי שפרשו מחיים, ומה שנאמר שם שאינם מטמאים בלא הכשר, אין הכוונה לאבר, כי אבר מן החי מטמא כנבלה, אלא לבשר, שכן בשר מן החי אינו מטמא, אלא כשיגע בטומאה, אחר שיוכשר לקבל טומאה, והוא הדין לבשר הפורש מאבר מן החי.

אכילת אבר המדולדל

בהמה שנשחטה או שמתה

< לפי מה שנתבאר, שאבר מדולדל בבהמה שמתה, נידון כמי שנפל ממנה בחייה, הבא לאוכלו, עובר משום איסור אבר מן החי, ולכן כשמתרים בו שלא יאכל, יש להתרות בו שלא יאכל אבר מן החי, ולא להתרות בו שלא יאכל נבלה, ואם עבר על ההתראה ואכל, הרי זה לוקה, כדן מי שעבר על איסור תורה.

< ולפי מה שנתבאר, שאבר מדולדל בבהמה שנשחטה, נידון כמי שלא נפל ממנה בחייה, מעיקר הדין מותר לאוכלו, כבשר בהמה שחוטה, אבל מדברי חכמים הוא אסור, והאוכל ממנו אינו לוקה.

ומה ששנינו, שהכתוב, "וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְקִלְבֵּי תִשְׁלְכוּן אֹתוֹ", בא ללמד על האבר והבשר המדולדלים בבהמה

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עד

ובחיה ובעוף ששחטם, שהם אסורים, אינו אלא אסמכתא בעלמא.

דף עד

מניין שמיתה עושה ניפול

ושחיטה אינה עושה ניפול

בעניין טומאת שרצים נאמר, "אֵלֶּה הַטְּמָאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרָץ כָּל הַנִּגַּע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד הָעָרֵב. וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא..."

ומתוך שנאמר, "כָּל הַנִּגַּע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא", יש ללמוד, שהנוגע בהם כשהם שלמים, [אחר שמתו], נטמא. [ומה שנאמר בכתוב הזה "בְּמָתָם", בא ללמד, שאינם מטמאים אלא כשהם לחים, כמו בשעת מיתה, אבל אחר שהתייבשו, אינם מטמאים].

ומתוך שנאמר, "וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם יִטְמָא", למדנו, שלא רק הנוגע בהם כשם שלמים נטמא, אלא אף הנוגע בחלק מהם, כגון באבר שנפל מהם.

אלא שללמד דין זה, שהנוגע באבר שנפל מהם, נטמא, די היה לכתוב, "וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם יִטְמָא", ולא היה צריך לכתוב "בְּמָתָם", [שכן כבר מבואר בכתוב אחר, שטומאת שרצים היא אחר שנעשו נבלה, "וְכִי יִפֹּל מִנְבִּלָתָם"], ומאחר שנכתב "בְּמָתָם", למדנו, שפעמים האבר של השרץ שהכתוב הזה מדבר בו, נחשב כחלק נפרד מהשרץ, ולא כמחובר לשרץ, רק מחמת המיתה, כלומר שעד המיתה היה נחשב כמחובר בשרץ, והמיתה החשיבה אותו כמופרד מהשרץ, כגון שהיה אבר מדולדל בשרץ, והמיתה החשיבה אותו כנופל ממנו, שהמיתה עושה ניפול.

ומתוך שנאמר הדין הזה על המיתה, יש ללמוד שדווקא מיתה עושה ניפול, אבל שחיטה אינו עושה ניפול, ואבר המדולדל נחשב כמחובר גם אחר השחיטה.

ומאחר שבשרצים אין שחיטה, אם לא נאמר הדין הזה לעניין שרצים עצמם, נאמר הוא לעניין בהמות, [=אם אינו עניין לשרצים, דלאו בני שחיטה נינהו, תנהו עניין לבהמה], ומכאן, שבבהמה, שחיטה אינה עושה ניפול, ומיתה עושה ניפול.

שחט בן תשעה חי בתוך מעי אמו

לדעת חכמים, שחיטת האם מועילה להתיר את עובר, [כפי שנתבאר עד עתה בדפים הקודמים], ונסתפק רב הושעיא, האם כל זמן שהוא עובר, רק שחיטת אמו מתירה אותו, אבל שחיטת עצמו אינה מתירה אותו, [שאם יושיט ידו למעי אמו לשוחטו לא יהא נותר בכך], או שגם שחיטת עצמו מתירה אותו, [ואם יושיט ידו למעי אמו לשוחטו, יהא נותר בכך].

וכמו כן נסתפק רב הושעיא, לדעת רבי מאיר, האומר, שאם העובר כבר בן קיימא, שחיטת האם אינה מתירה אותו אף בעודו במעיה, וטעון הוא שחיטה בפני עצמו, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], האם רק אחר שיצא ממעי אמו השחיטה מתירה אותו, או אף בעודו במעיה ניתן לשוחטו.

-

במשנתנו [בדף ע"ב] רצו לומר, שהסיבה ששחיטה מועילה לטרפה שלא תחשב נבילה, כי הטרפה שונה מנבלה בכך, שמתחילה, קודם שנעשית טרפה, היתה עומדת להיות מותרת בשחיטה, ולכן גם אחר שנטרפה, היא בתורת שחיטה, לעניין זה שלא תהא נבלה, מה שאין כן נבלה, שמעולם לא היתה בתורת שחיטה.

ודחו זאת, כי יש טרפות שמעולם לא היו בתורת היתר על ידי שחיטה, ובכל זאת השחיטה מועילה להן שלא יחשבו נבלה.

- אם נאמר, ששחיטת עובר אינה מתירה אותו, כל שנטרף בעודו במעי אמו, הרי זה טרפה שלא היתה מעולם בתורת היתר על ידי שחיטה.

- ואם נאמר, ששחיטת עובר מתירה אותו, טרפה שמעולם לא היתה בתורת היתר על ידי שחיטה, היא בהמה שנעשית טרפה מתחילת יצירתה, כגון שנוצרה בעלת חמש רגלים.

איזה עובר נותר בשחיטת אמו

כבר נתבאר בדף ס"ט, שהעובר הנמצא במעי אמו [=בן פקועה], נותר באכילה בשחיטת אמו.

< וכשאותו עובר אינו בן קיימא, כגון שהיה בן שמונה חודשים, [בין נמצא חי ובין נמצא מת], או שהיה בן תשעה חודשים מת, הכל מודים שהוא בטל לאמו, והוא בכלל הכתוב, המלמד, שהעובר הנמצא במעי אמו, נותר בשחיטת אמו. ומאחר שהוא נחשב כאבר של אמו, כולו מותר, ואפילו

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עד

חלב שיש בו במקומות שבבהמה הוא אסור, וכן כיד הנשה שלו מותר, ורק דמו אסור, [אבל אין חיוב כרת על אכילתו].

< אבל כשנמצא העובר **בן קיימא**, כגון בן תשעה חודשים חי, בזה נחלקו חכמים :

לדעת רבי מאיר – מאחר שנגמרו חודשיו, והוא חי, הרי זה כבהמה בפני עצמה, ולכן (א) אינו בטל לאמו, להיות נותר בשחיטתה, אלא **טעון שחיטה לעצמו**. (ב) וכמו כן נחשב כוולד בפני עצמו, ונוהג בו איסור אותו ואת בנו, שלא ישחטנו באותו יום שנשחטה אמו. (ג) נוהג בו איסור חלב. (ד) נוהג בו איסור גיד הנשה.

ולדעת חכמים [=רבי יהודה. וכן לדעת רבי שמעון שזורי] – אף זה, מאחר שנמצא במעי אמו בשעת שחיטתה, **נותר באכילה בשחיטת אמו**. [וזה הוא דין התורה, בין לדעת חכמי משנתנו [=רבי יהודה], ובין לדעת רבי שמעון שזורי. ושנים הם גם למעשה, כשאותו עובר הנמצא חי, נהרג מיד אחר שנמצא, קודם שהלך על רגליו. אבל אם אחר שנמצא הלך על רגליו, נחלקו, שלדברי חכמים, **מדרבנן אסור לאוכלו בלא שחיטה**, כי הרואה שהוא נאכל בלא שחיטה, לא ידע שכן פקועה הוא, ויבוא לומר שאוכלים בהמה הטעונה שחיטה, בלא שחיטה. **ולדברי רבי שמעון שזורי**, **לא נאסר מדרבנן**, ואפילו חי כמה שנים, והולך וחורש, מותר באכילה בכל אופן שיהרג, ואינו טעון שחיטה]. (ב) וכמו כן מאחר שאינו נחשב כוולד בפני עצמו אלא כחלק מאמו, לא נוהג בו איסור חלב. (ג) ולא נוהג בו איסור גיד הנשה.

- וכל זה כשנמצא בן קיימא במעי שחוטה, אבל אם מתה אמו **שלא בשחיטה**, **הכל מודים שהעובר הנמצא במעיה, טעון שחיטת עצמו, להיות מותר באכילה**.

דברים שבהם הכל מודים שעובר בן קיימא הנמצא במעי אמו נחשב כבהמה בפני עצמה

לדברי רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, אף שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדין בן קיימא חי הנמצא במעי אמו, האם נחשב כחלק ממנה, או כבהמה בפני עצמה, לעניין דיני אכילה, [כגון להיות נותר בשחיטתה, ולאכול חלב וגיד הנשה שבו], מכל מקום, הכל מודים, שלדברים הבאים הוא נחשב כבהמה גמורה וחייה :

א. לעניין הרבעה, שנוהג בו **הכתוב**, "**בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ פְּלִאִים**", ואסור להרביעו עם מין אחר.

ב. לעניין חרישה [ושאר מלאכות], שנוהג בו **הכתוב**, "**לֹא תִחְרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֶמֶר יִחְדּוּ**" ואסור לחרוש בו, או לעשות בו מלאכה, עם מין אחר.

חלבו של גיד הנשה

לדעת רבי מאיר – כשם שגיד הנשה אסור, כך חלבו [=שומנו] **אסור**, ולכן, הבא לאכול את הבשר, מחטט אחר גיד הנשה בכל מקום שהוא, וחותך שומנו מעיקרו, [כלומר אף השומן שלו הנבלע ונשרש בבשר].

ולדעת רבי יהודה – חלבו [=שומנו] של גיד הנשה **מותר**, ולכן, הבא לאכול את הבשר, דיו בכך שחותכו עם חלבו בשוה, ונוטל את החלב הגבוה ממנו, שהוא דומה לגיד עצמו, ואסור מדרבנן, אבל השורשים של חלבו הנבלעים בבשר, מותרים.

דמו של שליל

< **לדעת רבי מאיר**.

– הכל מודים, ש**דמו של שליל** [=בן קיימא הנמצא במעי אמו], **אסור**, **ככל דם בהמה**, שהרי לדעת רבי מאיר, שליל דינו כבהמה גמורה, **[וכשאכל את דם הנפש שלו, חייב כרת, וכשאכל שאר דמו, אינו חייב כרת, אבל עובר בלא תעשה]**.

< **ולדעת חכמים** [=רבי יהודה].

– **לדברי רבי יוחנן**, אף על פי שלדעת רבי יהודה, השליל נידון כאבר מאמו, ולכן חלבו מותר, **דמו אסור**, **ככל דם האברים שהוא אסור**, [ולדעת רבי יהודה, **יש בו חיוב כרת**, כאכילת דם הנפש, שכן, רבי יהודה לומד מהריבוי "**וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ**", שכל דם האברים דינו כדם הנפש, והאוכלו חייב כרת].

– **ולדברי רבי שמעון בן לקיש**, לדעת רבי יהודה, כשם שחלבו של השליל מותר, [משום שהוא נחשב כאבר של אמו], כך **דמו מותר**, [וביאר רבי זירא, שאינו מותר לגמרי, אלא **שאין בו חיוב כרת**, שלא כשאר דם האברים, שיש בהם חיוב כרת לדעת רבי יהודה, הלומד זאת מהריבוי, "**וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ**"], וביאר רב יוסף בריה דרב

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עה

סלא חסידא, שהסיבה לכך, שלדעת רבי יהודה אין חיוב על אכילת דם השליל, כי מאחר שחיוב דם האברים למד בריבוי, המשווה את דם האברים לדם הנפש, אין לחייב על אכילת דם האברים, אלא במקום שיש חיוב על אכילת דם הנפש, להוציא שליל, שאין בו חיוב על אכילת דם הנפש, כי אין בו דם הנפש, ולכן אין בו חיוב על אכילת דם האברים.

פדיון פטר חמור בבן פקועה

< לדעת רבי מאיר.

– הכל מודים, שבן פקועה חי, הנמצא במעי אמו, מאחר שהוא טעון שחיטה, הרי הוא כשה גמור לכל דבר, ופודים בו פטר חמור.

< ולדעת חכמים [=רבי יהודה].

– לדברי מר זוטרא, מאחר שלדעת חכמים, השה הזה אינו טעון שחיטה, כי כבר ניתר באכילה על ידי שחיטת אמו, הרי זה נידון כבשר [שבסל], ולא כשה חי, ולכן אין פודים בו פטר חמור. וכן יש ללמוד דין זה מהכתוב בעניין פדיון פטר חמור שנאמר בו "תִּפְדֶּה בְּשָׁה" שמצד אחד יש ללמוד בגזרה שווה מקרבן פסח, שנאמר בו, "וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבִית אֲבֹתָ שֶׁהָ לְבִית", ואינו כשר בבן פקועה, אלא בשה, שנולד כדרכו, שהוא בן שנה והוא זכר תמים, וכמו כן פדיון פטר חמור, לא יהא אלא בשה, שנולד כדרכו, והוא בן שנה, והוא זכר תמים. ומצד שני יש ללמוד מהריבוי, "תִּפְדֶּה", שפדיון פטר חמור אף בבן פקועה, בכל שנה שלו, ומכל מין ובעל מום, ומאחר שיש ללמוד כך, ויש ללמוד כך, מסתבר שהגזרה שווה באה ללמד, שאין לפדות בבן פקועה, כי הוא דומה לבשר שבסל, והריבוי בא ללמד, שפודים אף בנקבה ובעל מום.

– ולדברי רב אשי, אף על פי שלדעת חכמים, השה הזה מותר באכילה בלא שחיטה, מכל מקום, מאחר שהוא רץ והולך, רץ ובא, הוא נידון כשה חי, ופודים בו פטר חמור.

למנות בו ראשון ושני

לדעת רבי יוחנן – בן קיימא [=עובר בן תשעה חודשים חי] הנמצא במעי אמו, נידון כבהמה אחרת לעניין קבלת טומאה, ולכן, אם נטמאה האם, בנה אינה ראשון לטומאה כמותה, אלא שני לטומאה, כמי שנגע בה.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – בן קיימא [=עובר בן תשעה חודשים חי] הנמצא במעי אמו, נידון כחלק ממנה לעניין קבלת טומאה, ולכן אם נטמאה האם, בנה ראשון לטומאה כמותה.

ועוד נפקא מינה ממחלוקת זו, לעניין הכשר טומאה.

שאם העובר נחשב כחלק מהאם, [כדעת רבי שמעון בן לקיש], כשהאם מוכשרת לקבל טומאה, על ידי משקה שנגע בה, גם בנה מוכשר לקבל טומאה, ואין צריך הכשר אחר.

אבל אם הבן הוא כבהמה אחרת [כדעת רבי יוחנן], הרי זה טעון הכשר משקה בפני עצמו. [ומה ששנינו, שהבן מוכשר בשחיטת האם, אף כשלא נפלו משקים אלא על האם, הוא כדעת רבי שמעון, האומר, שהשחיטה עצמה מכשירה, משום שמתירה באכילה, ובזה גם הוולד מוכשר על ידי שחיטת האם, כי על ידה הוא מותר באכילה].

דף עה

דין טומאה בבן פקועה חי

לדעת רבי שמעון בן אלעזר משום רבי יוסי הגלילי – בן פקועה, אפילו הוא חי ובן קיימא, מאחר שניתר לאכילה בשחיטת אמו, [כדעת חכמי משנתנו], נידון הוא כמאכל, ולכן מקבל הוא טומאת אוכלים אחר שיוכשר לקבל טומאה. [ולדעה זו שנינו, שבן פקועה, אף על פי שהוא חי, כשעבר בנהר הוכשר לקבל טומאה, וכשנכנס אחר כך לבית הקברות, נטמא].

ולדעת חכמים – בן פקועה, אף על פי שהוא נותר לאכילה בשחיטת אמו גם כשהוא חי, [כדעת חכמי משנתנו], מכל מקום, כל זמן שהוא חי, אינו נידון כמאכל, המקבל טומאה, אלא כבעל חיים, שאינו מקבל טומאה.

מאמתי דגים מקבלים טומאה

לדעת בית שמאי – מאחר שדגים אינם טעונים שחיטה, משעה שניצודו לאכילה, נידונים הם כמאכל, ומקבלים טומאת אוכלים, אף על פי שעודם חיים.

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עה

ולדעת בית הלל – כל זמן שהדגים חיים, הם נידונים כבעלי חיים, ואינם מקבלים טומאה, אף על פי שניצודו לאכילה, ורק **משעה שימותו**, הם מקבלים טומאת אוכלים.

ולדעת רבי עקיבא – כל זמן שהדגים חיים בבריאות, אינם מקבלים טומאה, אבל **משעה שנתייבשו, באופן שודאי ימותו, ולא יוכלו לחיות**, [וזה נקרא בגמרא דג מקרטע, כלומר מפרפר, כגון שיבש בו כסלע בין סנפיריו], הם מקבלים טומאה, אף על פי שלא מתו ממש. [ולדעה זו, **נסתפק רב חסדא, מה דין דג שנולדו בו סימני טרפה** [כגון שניקבו מעיו], **האם נחשב הוא כדג שאינו ראוי לחיות, ומקבל טומאה, או שלא**. ויש להסתפק כן אף לדעת האומרים שטרפה ראויה לחיות, כי יתכן שאף לדבריהם רק טרפה בבהמה ראויה לחיות, שבהמה חיותה גדול, אבל בדגים, מודים הם שטרפה אינה ראויה לחיות, כי בנקל הם מתים. ומצד שני, יש להסתפק כן אף לדברי האומרים שטרפה אינה ראויה לחיות, כי יתכן שאף לדבריהם רק טרפה בבהמה אינה ראויה לחיות, שרק בבהמות [וחיות ועופות] נאמרו דיני טרפה, אבל בדגים, מודים הם שטרפה ראויה לחיות, כי לא נאמר בהם טרפות].

חלב נפלים

< **ללשון ראשון** :

דעת רבי יוחנן – נפל [=עובר הנולד קודם זמנו ולכן אינו חי], מאחר שיצא ממעי אמו [בחייה], מעתה אינו נחשב כחלק ממנה, והרי הוא כבהמה בפני עצמה, **וחלבו אסור** ככל חלב בהמה. [=אורא גרים].

ודעת רבי שמעון בן לקיש – אף על פי שיצא הנפל ממעי אמו, מאחר שיצא קודם זמנו, ולא כלו חודשי עיבורו, אינו נחשב כבהמה שחלבה אסור, שאינו נגמר להיקרא בהמה אלא בגמר עיבורו, ולכן **חלבו מותר**. [=חודשים גרמי].

< **ללשון שני** :

הכל מודים, שהנפל שנולד קודם זמנו, לא נגמר להיות בהמה שחלבה אסור, וחלבו מותר. [=חודשים גרמי].

חלב עוברים [שכלו ימי עיבורם ועדיין לא נולדו]

ללשון שני בגמרא, נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, בדין חלבו של עובר, שכלו ימי עיבורו, ועודו במעי אמו, כגון שהושיט אדם ידו למעי אמו, ותלש חלב של עובר בן תשעה חודשים שבמעייה :

לדעת רבי יוחנן – מאחר שכלו ימי עיבורו, נגמר להיות בהמה, ולכן **חלבו אסור**. [=חודשים גרמי].

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – אין נגמר להיות בהמה, אלא כשייוולד אחר גמר ימי עיבורו, ולכן **חלבו מותר**. [=חודשים ואורא גרמי].

חלב השליל אינו קרב

מבואר בברייתא, **ששני כתובים מלמדים, שחלב השליל אינו בכלל חלב**, [וצריכים שניהם, האחד ללמד שאין בו עונש ואזהרה, ואחד ללמד שאין מקריבים אותו עם חלב הקרבנות] :

כתוב אחד, הוא האמור בקרבן שלמים, "וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַה' חֶלְבֹּו הָאֱלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֶצֶה יִסְרְנָה וְאֶת הַחֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב. וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִית וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֶהוּ אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיִּתְּרֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִית יִסְרְנָה", דווקא חלב זה, קרוי חלב, ולא חלב השליל.

וכתוב שני, הוא האמור בקרבן אשם, "וְאֶת כָּל חֶלְבֹּו יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֱלִיָּה וְאֶת הַחֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב. וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִית וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֶהוּ אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיִּתְּרֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִית יִסְרְנָה", המלמד, שיש להקריב חלב ושתני כליות של אשם, ולא היה צריך הכתוב הזה לגופו, שכן יש ללמוד בקל וחומר, שאם מהשלמים הם קרבים, כל שכן שהם קרבים מהאשם, [שהוא עדיף על השלמים בכך שלעולם מקריבים ממנו אליה], והסיבה שנכתב הכתוב הזה באשם, ללמד, שכשם שבכתוב הזה, כשנאמר בו חלב ושתני כליות, אין חלב השליל בכלל, [כי האשם הוא זכר ואין בו שליל], כך בשאר קרבנות שנאמר בהם להקריב חלב ושתני כליות, אין חלב השליל בכלל, כי אינו קרוי חלב.

< **לדעת רבי שמעון בן לקיש** – **מכאן יש ללמוד, שחלב השליל אינו קרוי חלב, ולכן הוא מותר באכילה**. [כפי דעתו כמבואר לעיל].

< **ולדעת רבי יוחנן** – **אין ללמוד מכאן שחלב השליל אינו קרוי חלב, ומותר באכילה, אלא**

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עה

שאינו ראוי להקרבה בלבד, אבל קרוי חלב ואסור באכילה. [כפי דעתו כמבואר לעיל].

השוחט את הטרפה ומצא בה עובר בן קיימא

[=בן תשעה חודשים חן]

< **לדעת רבי מאיר**, [האומר, שבן קיימא הנמצא במעי אמו, אינו נותר בשחיטתה, כן] נחשב הוא כבהמה בפני עצמה, ולכן שחיטת האם הטרפה, אינה מעלה ואינה מורידה לבנה, ו**נותר הוא בשחיטת עצמו בלבד**.

< **ולדעת חכמים**, [האומרים, שבן קיימא הנמצא במעי אמו, נותר בשחיטת האם, כי נחשב הוא כאחד מאבריה]:

- **לדברי רבי אמי**, מאחר שהבן נחשב כאחד מאברי אמו, אין מועיל לבן אלא שחיטת אמו, וכשם ששחיטת אמו אינה מתירה את עצמה, כי היא טרפה, כך אינה מתירה את בנה, ואין לו **תקנה**.

- **ולדברי רבא**, אין הבן נחשב כאבר של אמו, אלא להתיר עצמו בשחיטתה, אבל אינו בטל לה לגמרי כשאר אברים, שלא תועיל לו שחיטת עצמו, וכשהאם כשרה, נותר הוא, בין בשחיטת אמו, ובין בשחיטת עצמו, [=ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא], וכשהאם טרפה, ואין שחיטתה מתירה, **נותר הוא בשחיטת עצמו**. וכן אמר רב חסדא, וכן שנה רבי חייא, שאף לדעת חכמים, בן קיימא חי הנמצא במעי אמו טרפה, טעון שחיטה לעצמו, ונותר באכילה, וכמו כן, מאחר שנשחט לעצמו, חייב במתנות כהונה, זרוע לחיים וקיבה. ולדברי רבי אסי גם רבי יוחנן אמר כן, [אבל דברי רבי שמעון בן לקיש לא שמע, ואין ידוע אם נחלק בזה על דברי רבי יוחנן].

נמצא במעי טרפה ומת

עובר מת הנמצא במעי טרפה שנשחטה, לדברי הכל, אף שאין שחיטת האם מועילה לו להתירו באכילה, כי היא טרפה, ושחיטת עצמה אינה מתירה אותה, מכל מקום כשם שמועילה לעצמה שלא תהא נבלה, כך מועילה לעובר שלא יהא נבלה.

אבל אם נמצא בן קיימא חי במעי טרפה שנשחטה, ואחר כך מת. **לדעת רבי מאיר**, מאחר שאין שחיטת האם מועילה לבן קיימא כלל, כשמת זה נעשה נבלה. **ולדעת חכמים**, מאחר ששחיטת האם מועילה גם לבן קיימא, הועילה שחיטת אמו הטרפה, שלא יהא כנבלה.

רבי אסי שמע דברי רבי יוחנן אבל לא

ידע אם רבי שמעון בן לקיש נחלק עליו

לעיל נתבאר שרבי אסי שמע מרבי יוחנן, שבן קיימא הנמצא במעי טרפה שחוטה, נותר בשחיטת עצמו, אבל לא ידע אם רבי שמעון בן לקיש נחלק עליו.

ללשון ראשון – הסיבה לכך, שלא ידע רב אסי, אם נחלק רבי שמעון בן לקיש על רבי יוחנן, כי רבי שמעון בן לקיש משהא הוה שהי ליה ושתיק ליה, כלומר, מנהגו של רבי שמעון בן לקיש, שכשאומר רבי יוחנן שמועה שאינו מודה לו, תחילה שוהה רבי שמעון בן לקיש שעה או שתיים קודם שיחלוק עליו, אולי יחזור בו, ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע אם נחלק עליו.

וללשון שני – הסיבה לכך, שלא ידע רב אסי, אם נחלק רבי שמעון בן לקיש על רבי יוחנן, כי רבי שמעון בן לקיש משתא הוה שתי ושתיק ליה, כלומר בשעה שרבי יוחנן אמר את הדין הזה, רבי שמעון בן לקיש היה שותה מים, ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא ידע אם לאחר שגמר רבי שמעון בן לקיש לשתות, נחלק על רבי יוחנן.

-

מאמר רב משרשיא, שלדברי האומר חוששים לזרע האב, בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא, הולד אין לו תקנה, נתבאר כבר בדף ס"ט.

אופן שבו לא נחלקו חכמים

עם רבי שמעון שזורי

כבר נתבאר בדף ע"ד, שבין לדעת חכמים ובין לדעת רבי שמעון שזורי, מדין תורה, בן קיימא הנמצא במעי אמו, מותר באכילה בלא שחיטה, אף כשהלך על רגליו.

ומכל מקום לדעת חכמים, מדרבנן הוא אסור בלא שחיטת עצמו, כי הרואה שהוא נאכל בלא שחיטה, לא ידע שבן פקועה הוא, ויבוא לומר שאוכלים בהמה הטעונה שחיטה, בלא שחיטה. [ולדברי רבי שמעון שזורי, לא נאסר מדרבנן ואפילו חי כמה שנים, והולך וחורש, מותר באכילה בכל אופן שיהרג, ואינו טעון שחיטה].

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עה

< ולדברי אביי, כשמפורסם הדבר שזהו בן פקועה, ולא יבואו לטעות בו שנולד כדרכו, מודים חכמים לרבי שמעון שזורי, שלא נאסר באכילה מדרבנן בלא שחיטת עצמו, אלא נותר בשחיטת אמו.

- ללשון ראשון, אם היה אותו בן פקועה קלוט, [כלומר שאין פרסותיו שסועות], שבכך הוא שונה משאר הבהמות, הדבר גורם לכך שיזכרו גם דבר זה שהוא בן פקועה, כי מאחר שהוא משונה, יוצא עליו קול שהוא קלוט, וגם שהקלוט הזה הוא בן פקועה, וכך זוכרים את הכל. [=כל מלתא דתמיהא מידכר דכירי לה אינשי].

- וללשון שני, רק אם היה אותו בן פקועה קלוט, וגם אמו היתה קלוטה ובת פקועה, הדבר מתפרסם וזוכרים הכל שהוא בן פקועה. [=תרי תמיהי מידכר דכירי אינשי].

ההלכה לעניין בן פקועה הניתר בשחיטת אמו

בדף ס"ד נתבאר, שנחלקו שלושה תנאים בדין היתר בן פקועה בשחיטת אמו. (א) לדעת רבי מאיר, אין בן פקועה נותר בשחיטת אמו, אלא כשאינו בן קיימא. (ב) ולדעת חכמים [=רבי יהודה], בן פקועה נותר בשחיטת אמו אף כשהוא בן קיימא, אלא שמדרבנן הוא נאסר אם הלך על רגליו. (ג) ולדעת רבי שמעון שזורי, בן פקועה נותר בשחיטת אמו, אפילו חי כמה שנים, והיה חורש בשדה. [לדברי זעירי אמר רבי חנינא, דעת רבי שמעון שזורי היא, שכשם שבן פקעה מותר בלא שחיטה, כך בנו ובן בנו עד סוף כל הדורות. ולדעת רבי יוחנן לא התיר רבי שמעון שזורי אלא את בן הפקועה עצמו אבל לא התיר את זרעו].

לדעת זעירי אמר רבי חנינא וכן לדעת רבין בר חנינא אמר עולא אמר רבי חנינא – הלכה כרבי שמעון שזורי. [ובן פקועה מותר, אפילו הלך על רגליו, ואפילו זרעו מותר].

ולדעת רב אשי [כדעת רבי יונתן] – הלכה כחכמים. [ובן פקועה אינו מותר אלא כשלא הלך על רגליו].

לדעת רבי יונתן הלכה כרבי שמעון שזורי

במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי בלבד

א. מסוכן.

במסכת גיטין מבואר, שאין כותבים גט לאשה, עד שיצווה הבעל שיכתבו ושיתנו לה, **ואם היה יוצא למקום סכנה, ואמר כתבו גט לאשתי, אף על פי שלא פירש לתת לה, כותבים ונותנים לה,** כי מאחר שגילה דעתו שיכתבו לה גט מן הסתם כוונתו שגם יתנו לה כדי שלא תהא זקוקה ליבום ורק מחמת שהיה בהול על נפשו, שכח לפרש את הנתניה

ומתחילה היו אומרים שבכלל דין זה, היוצא בקולר [שנגזר דינו למות ויוצא להריגה], ואחר כך הוסיפו אף המפרש להפלגה בים, והיוצא למדבר בשיירה.

ורבי שמעון שזורי הוסיף, שגם **חולה מסוכן** הוא בכלל זה.

ואמר רבי יונתן שהלכה כרבי שמעון שזורי.

ב. תרומת מעשר של דמאי.

תקנת חכמים היא, שאף על פי שרוב עמי הארץ מעשרים את תבואתם, מאחר שמקצתם אינם מעשרים, הלוקח [=קונה] מהם תבואה, מעשרם דמאי, [כלומר מחמת הספק, הוא מפריש מהתבואה תרומות ומעשרות, כדי שתצא התבואה בודאי מהיות טבל, ורק תרומה ותרומת מעשר האסורות לישראל באכילה נותן לכהנים, אבל את המעשרות המותרות לישראל באכילה, אינו צריך לתת ללוי ולעני, אלא אוכלם בעצמו].

ואם שכח הקונה, ולא הפריש תרומות ומעשרות מהדמאי, והגיעה שבת, מאחר שאי אפשר להפריש תרומות ומעשרות בשבת, הקלו חכמים משום כבוד שבת, שהקונה ישאל את המוכר, האם עישר, ואם יאמר לו שעישר, סומך עליו, לאכול מהתבואה בשבת. [ובמוצאי שבת יעשר].

ולדעת רבי שמעון שזורי, יש אופן נוסף, שהקלו חכמים להאמין לעם הארץ שאומר שעישר את תבואתו, והוא, **כשהקונה ממנו הפריש מעשרות מהדמאי, וחזרה תרומת מעשר,** [שהיא אחד ממאה מכל התבואה], **ונפלה לתוך החולין,** ותרומה [בשיעור כזה], הנופלת לחולין, אוסרת את כל התערובת, ומשום הפסד כל התבואה, הקלו חכמים להאמין לעם הארץ, שאם יאמר, שהפריש כבר תרומות ומעשרות מהתבואה, מאמינים לו שהכל היה חולין, והכל מותר באכילה.

ואמר רבי יונתן שהלכה כרבי שמעון שזורי.

דף עו

רגל אחורית של הבהמה

הירך [=הרגל] האחורית של הבהמה מורכבת משלוש עצמות:

(א) העצם התחתונה, הנחתכת עם הפרסות כשמפשיטים את הבהמה, והיא קרויה ארכובה תחתונה הנמכרת עם הראש.

(ב) העצם האמצעית, שבתחתיתה צומת הגידים, [בעזה"י להלן יתבאר מה הם].

(ג) העצם העליונה, הקרויה קולית, והיא תחובה בעצם האליה.

בהמה שנחתכו רגליה

< דעת רב יהודה אמר רב אמר רבי חייא [ללשון ראשון]:

– אם נחתכה הרגל למטה מראש הארכובה התחתונה, כלומר, **שנשתייר מעט מראש הארכובה התחתונה, הבהמה כשרה**.

– אבל אם נחתכה הרגל למעלה מראש הארכובה התחתונה, **שלא נשתייר מארכובה התחתונה כלום**, והרי החתך בתחתית הארכובה העליונה, ששם צומת הגידים, הרי זו **טרפה**.

– ומה ששנינו, שגם כשנחתכה שם הרגל, וגם כשניטל צומת הגידים, הבהמה פסולה, הוא ללמד, **שבין אם נחתכה העצם במקום הזה, וצומת הגידים קיים, ובין שניטל צומת הגידים, והעצם קיימת, הרי זו טרפה**.

< דעת עולא אמר רבי אושעיא:

– אם נחתכה הרגל למטה מראש הארכובה העליונה, כלומר, **שנשתייר מעט מהארכובה העליונה, הבהמה כשרה**.

– אבל אם נחתכה הרגל למעלה מראש הארכובה העליונה, **שלא נשתייר מארכובה העליונה כלום**, והרי החתך בסוף הקולית, הרי זו **טרפה**.

– ומה שהיא כשרה כשנחתכה הרגל בראש הארכובה העליונה, הוא דווקא כשנחתכה בראשה, אבל אם **נחתכה הרגל בתחתית הארכובה העליונה, ששם צומת הגידים**, הרי זו **טרפה**, [ואל תתמה, היאך נפסלת בחיתוך למטה, וכשרה בחיתוך למעלה, שהרי חותכה מכאן ומתה, וחותכה מכאן וחייה].

< דעת רב יהודה אמר רב אמר רבי חייא [לדברי רב פפא]:

– אם נחתכה הרגל למעלה מכל הארכובה העליונה, כלומר שלא נשתייר מארכובה עליונה כלום, **והיה החיתוך בקולית, הרי זו טרפה**.

– ואם נחתכה הרגל למטה מכל הארכובה העליונה, כלומר שכל הארכובה העליונה קיימת, **והיה החיתוך בארכובה התחתונה, הרי זו כשרה**.

– ואם **נחתכה הרגל בארכובה העליונה עצמה, כשהיה החיתוך בחלקה העליון, הרי זו כשרה**, אבל כשהיה החיתוך **בחלק התחתון, ששם צומת הגידים**, הרי זו **טרפה**, [ואל תתמה, היאך נפסלת בחיתוך למטה, וכשרה בחיתוך למעלה, שהרי חותכה מכאן ומתה, וחותכה מכאן וחייה].

< דעת רב יהודה אמר רב אמר רבי חייא [לדברי רב פפא]:

– אם נחתכה הרגל למעלה מכל הארכובה העליונה, כלומר שלא נשתייר מארכובה עליונה כלום, **והיה החיתוך בקולית, הרי זו טרפה**.

– ואם נחתכה הרגל למטה מכל הארכובה העליונה, כלומר שכל הארכובה העליונה קיימת, **והיה החיתוך בארכובה התחתונה, הרי זו כשרה**.

– ואם **נחתכה הרגל בארכובה העליונה עצמה, כשהיה החיתוך בחלקה העליון, הרי זו כשרה**, אבל כשהיה החיתוך **בחלק התחתון, ששם צומת הגידים**, הרי זו **טרפה**, [ואל תתמה, היאך נפסלת בחיתוך למטה, וכשרה בחיתוך למעלה, שהרי חותכה מכאן ומתה, וחותכה מכאן וחייה].

דעת רב ללשון ראשון	דעת רבי הושעיא	דעת רב לדברי רב פפא	
טרפה	טרפה	טרפה	חיתוך בקולית
טרפה	כשרה	כשרה	חיתוך בחלקה העליון של ארכובה עליונה
טרפה	טרפה	טרפה	חיתוך בחלקה התחתון של ארכובה עליונה [במקום צומת הגידים]
כשרה	כשרה	כשרה	חיתוך בארכובה תחתונה

וכתב רש"י: וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא, ולמעלה מרכובה התחתונה, כל מקום שיחתך, טרפה. וכן ניטל צומת בלא רכובה. דלא חזינן דהדר ביה רב, ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העצם, וכל שכן נחתך לגמרי.

צומת הגידים בבהמה

כבר נתבאר, שבהמה שניטל ממנה צומת הגידים, נעשית טרפה. וצומת הגידים הם שלושה גידים העוברים בתחתית הארכובה העליונה מאחוריה, [בתחתית העצם, במשך כשתים או שלוש אצבעות, הגידים אדוקים בעצם, ואין בשר בינם לעצם, ולאחר מכן כשהם עולים כלפי מעלה, הם מתרחקים מהעצם לתוך הבשר, ועודם צמודים יחד, ולאחר מכן כלפי מעלה, הם מתפצלים זה מזה]. ונחלקו חכמים, איזה חלק מאותם גידים קרוי צומת הגידים.

א. לדעת רבה אמר רב אשי – דאגרמא ולבר [=מהעצם ולחוץ], כלומר החלק שבו הגידים מתרחקים מהעצם, ועודם צמודים זה בזה, הוא נקרא צומת הגידים.

ב. ולדעת רבה בר רב הונא אמר רב אשי – דאגרמא ולגיו [=מהעצם ולפנים], כלומר, החלק שבו הגידים אדוקים בעצם, בלא שיהא בשר בינם לעצם, הוא נקרא צומת הגידים.

ג. ולדעת רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב אסי – דעילוי עקרומא [=כל שמעל העצם הקרויה עקרומא], כלומר כל מה שבין העצם הקטנה המחוברת בין הארכובות, שהוא למטה מתחתית הארכובה העליונה, לבין אמצע הארכובה העליונה, שבו שלושת הגידים מתפצלים זה מזה, נקרא צומת הגידים. וכן אמר רבי אבא משמו של רב יהודה, שכל שמעל הערקומא, הוא בכלל צומת הגידים, [וזהו מקום שהטבחים פותחים להפריש הבשר מן העצם. אי"נ כשמפשיטים הבהמה משם מתחילים לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים]. וזה שלא כדעת ההוא מרבנן, שאמר, שאף מה שכנגד הערקומא עצמו, הוא בכלל צומת הגידים.

ואמר רב יהודה אמר שמואל – צומת הגידים הוא כל המקום שבו הם מחוברים יחד, ונראים כגיד אחד. ואורכו בשור, ארבע אצבעות.

ומתוך דברי אביי משמע, שהשיעור הזה הוא דווקא בבהמה גסה, אבל בבהמה דקה, צומת הגידים הוא המקום שבו: (א) הגידים בולטים ואינם בלועים בבשר. (ב) ושבו הגידים קשים ולא רכים. (ג) ושבו הגידים עבים ולא דקים. (ד) ושבו הגידים לבנים, ולדברי רב אשי כל שהם צלולים ולבנים במקצת, נחשבים כלבנים.

בהמה שנפסקו בה גידי צומת הגידים

צומת הגידים של הבהמה, יש בו שלושה גידים, שנים דקים, ואחד עבה יותר משני האחרים יחד, ונחלקו חכמים בעניין זה שנפסקו מקצת מהגידים.

לדעת אמימר משמיה דרב זביד – אם נפסק הגיד העבה, הבהמה טרפה, אף על פי שלא נפסקו שני הגידים הדקים, כי מכל מקום נפסק רוב עובי צומת הגידים. וכמו כן, אם נפסקו שני גידים, אפילו הם הגידים הדקים, והגיד העבה קיים, הבהמה טרפה, כי נפסק רוב מניין גידי צומת הגידים.

ולדעת מר בר רב אשי – אם שני גידים קיימים, אפילו הם הגידים הדקים, והגיד העבה נפסק, הבהמה כשרה, כי רוב מניין גידי צומת הגידים קיים. וכמו כן, אם הגיד העבה קיים, אף על פי שנפסקו שני הגידים הדקים, הבהמה כשרה, כי מכל מקום רוב עובי צומת הגידים קיים. ואין הבהמה טרפה בפסיקת צומת הגידים, אלא כשיפסקו שני גידים, שאחד מהם הוא הגיד העבה.

ולדעת רב יהודה אמר רב – אם נפסק רובו של אחד מהגידים, הרי זה טרפה.

ולדעת שמואל [ללשון ראשון] – אם נפסקו שני גידים הרי זה טרפה.

ולדעת שמואל [ללשון שני] וכן לדעת רבנאי – כל שנשתייר בצומת הגידים כחוט הסרביל, [=חוט של צמר שבו מחברים את בית הצואר של הסרביל], הבהמה כשרה, ורק כשלא יהיה בכל צומת הגידים כחוט הסרביל, היא טרפה.

עוף שנפסקו בו גידי צומת הגידים

צומת הגידים של העוף, יש בו ששה עשר גידים, ואם נפסק אחד מהם, הרי זה טרפה.

אולם כשנמצאו בו חמשה עשר גידים, יש לבדוק אם אחד מהם עבה יותר, שאם כן, יתכן שאין זה גיד אחד, אלא שנים דבוקים, ויש כאן ששה עשר גידים.

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עו

נשברה הירך של הבהמה

< כשנשברה העצם, ורוב הבשר סביבה קיים, [הן ברוב עוביו, והן ברוב היקפו, כמבואר להלן], הרי זה נידון כאבר שלם, ודין פשוט הוא, שהבהמה כשרה, והאבר כשר.

< וכשנשברה העצם, ואין רוב הבשר סביבה קיים, הרי זה נידון כאבר מדולדל, שאינו מחובר בבהמה, [וכבר נתבאר בדף ע"ד, שהאבר עצמו אינו נותר בשחיטה], ונחלקו חכמים מה דין הבהמה:

לדעת רב – דין שבר כדין חיתוך, וכשהיה השבר למעלה מן הארכובה, [כלומר במקום שאם נחתכה הרגל, הבהמה נעשית טרפה], הרי זו טרפה, ואם היה השבר למטה מן הארכובה, [כלומר במקום שאם נחתכה הרגל הבהמה אינה נעשית טרפה], הרי זו כשרה.

ולדעת שמואל – דין שבר קל מדין חיתוך, כי הגידים קיימים, ולכן אף כשנשברה הירך למעלה מהארכובה, הבהמה כשרה. [ורב נחמן הקשה על כך, שכן לפי זה, כשנשברה הרגל למעלה מן הארכובה וצומת הגידים, האבר שאין בשר מקיפו, יזרק לאשפה, כדין אבר מדולדל, והבהמה מותרת, ונמצא שנוזק לאשפה אבר שהנשמה תלויה בו, כלומר שהבהמה נעשית טרפה כשיש בו חסרון, ובכל זאת הבהמה כשרה, ולא מסתבר לומר כן].

- ומתחילה שלחו מארץ ישראל שהלכה כרב. וחזרו ושלחו שהלכה כשמואל. וחזרו ושלחו שהלכה כרב.

- **ולדברי רבי ירמיה**, אף שמואל [המכונה אריוך] חזר בו, והודה לדברי רב.

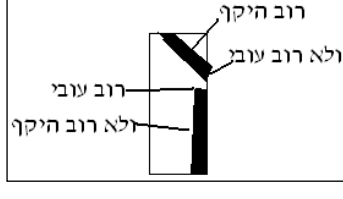
בדף ע"ג נתבאר אם מיתה או שחיטה עושים ניפול.

רוב בשר המועיל לשבר שלא יחשב כאבר מדולדל

דעת רב דימי אמר רבי יוחנן ללשון ראשון – כל זמן שלא יצא רוב עובי העצם מחוץ לגוף, והוא מכוסה בעור ובשר, אין זה אבר מדולדל. אבל אם רוב עובי העצם במקום השבירה בחוץ, הרי זה אבר מדולדל.

דעת רב דימי אמר רבי יוחנן ללשון שני – כל זמן שיש עור ובשר על רוב היקף העצם, אפילו יצא כל עובי העצם במקום השבר לחוץ דרך נקב, אין זה אבר מדולדל. אבל אם אין עור ובשר על רוב היקף העצם, אפילו כל עובי מקום השבירה מכוסה בשר, הרי זה מדולדל.

ואמר אמר רב פפא, מאחר שלשון זו אומרת כך, ולשון זו אומרת כך, אין להכשיר אלא כשיהיה גם רוב עוביו מכוסה בבשר, וגם רוב היקפו סביב בשר.

וללשון ראשון, דעת עולא אמר רבי יוחנן – עור הרי הוא כבשר. כלומר, כשם שבשר ברוב העובי ורוב היקף מכשיר את האבר, כך כשאין שם בשר אבל יש עור, הרי זו כשרה. [וטעמו כי היה שונה בדין הנ"ל "עור או בשר". אבל רב נחמן היה שונה "עור ובשר", ולפיכך הקשה על דבריו, שמא אין להכשיר אלא כשיהיה גם בשר וגם עור].

וללשון שני, דעת עולא אמר רבי יוחנן – עור מצטרף לבשר. כלומר, כשם שבשר לבדו, ברוב העובי ורוב היקף מכשיר את האבר, כך כשיש שם בשר ועור, המצטרפים יחד לרוב ההיקף ורוב העובי, הרי זו כשרה. [שכן היה מעשה, שהכשיר רבי יוחנן בן גוזל שנשברה רגלו, והיו עור ובשר יחד ברוב היקף ועובי של השבר. ורב נחמן הקשה על ראיה זו, כי יתכן שרק גוזל שעורו רך, עורו נחשב כבשר, ולכן הוא מצטרף לבשר, אבל בהמות, שעורם קשה, אין העור מצטרף עם הבשר, וצריך גם בשר וגם עור].

גידים שסופם להתקשות

א. לעניין קרבן פסח, שצריכים המנויים עליו, שיהיה להם חלק בבשרו.

מתחילה אמר רבי יוחנן, שגידים שעתידים היו להתקשות, [אם היה הכבש גדל], מאחר שעתה עדיין הם רכים, הם נידונים כבשר, ונימנים עליהם בפסח.

ורבי שמעון בן לקיש נחלק על כך ואמר שאינם נידונים כבשר ואין נמנים עליהם בפסח. [והודה לו רבי יוחנן].

ב. לעניין הכשר אבר שבור, שטעון בשר בהיקפו

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עז

ובעוביו.

מתחילה אמר רבא, שגידים אלו נידונים כבשר, ויש להכשיר בהם את האבר, כדעת רבי יוחנן, שאמר, שהם נידונים כבשר. ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל.

דף עז

אולם רב פפא הקשה על כך, הלא רבי שמעון בן לקיש נחלק על רבי יוחנן, ואמר שאינם נידונים כבשר, ואיך לא נחוש לדבריו, בדבר שיש בו איסור תורה [טרפות]. והסכים עמו רבא, [כי רבי יוחנן הודה לרבי שמעון בן לקיש].

עצם שנשברה ויצאה לחוץ ויש בשר ברוב עוביה רוב

היקפה אבל נפלה ממנה חתיכה לארץ

אביי נסתפק בדבר שלושה רגלים, ושאל את החכמים שנקבצו אליו ברגל, ולא הכריע בדבר, האם מאחר שנחסרה חתיכה מהעצם, מעתה לא יועיל לה שיש בשר ברוב עוביה ורוב היקפה, או יועיל לה.

ורבא הכריע בדבר, שדינה כדין עצם שלא נחסרה במקום השבר, וכשיש בשר ברוב עוביה ורוב היקפה, הרי זה כשר.

אופנים שנסתפקו בהם בעניין עצם שיש בשר

ברוב עוביה ורוב היקפה

א. כשהבשר שנותר לכסות את העצם ברוב עובי והיקף, אינו יחד, אלא **מתלקט**, כלומר, כאן מעט וכאן מעט סביב העצם, ואם תצרפהו הרי רוב הקיפו.

ב. כשהיה הבשר **מתרוסס**, כלומר מרודד, וקלוש, וחופה את רוב העצם.

ג. כש**נתמסמס** [=נרקב] אותו בשר שנשאר לכסוי העצם. [ושיעור הריקבון הוא שהרופא רגיל לטלו כי לא יתרפא].

ד. כש**ניקב** אותו בשר החופה, נקב קטן בלא חסרון האם יש בכך פגם שלא יועיל להציל את האבר.

ה. כש**נקלף** אותו בשר החופה מעל העצם, ואינו דבוק בה אלא רפוי על גבה.

ו. כש**נסדק** הבשר הנותר לכסוי.

ז. [ואם באופן הזה הבשר מועיל עדיין יש להסתפק] כש**ניטל שליש התחתון** של עובי הבשר סמוך לעצם, ושני שלישים עליונים עומדים באויר. [ואין להביא ראיה לדין זה ממה שאמר רבי יוחנן שעור מגן כבשר ולכאורה זה יתכן כשניטל הבשר הסמוך לעצם ונותר העור המרוחק ממנה כי יתכן שדברי רבי יוחנן הם כשנותר עור שהוא סמוך מעיקרו לעצם כגון במקומות שאין בשר].

-

אם נקדר הבשר בסכין מעל השבר בעיגול, כלומר שהוצא הבשר מסביב למקום השבר, ונעשה שם מקום עמוק כמין קדרה [=סיר] קטנה, יש לאבר תקנה, על ידי שיסרטו שם בעצם [ולא בברזל], ומתוך שיוציא דם, יתחבר הבשר ויתרפא, וזה מועיל רק כשסביב מקום הקידור העצם דבוק בבשר, שאז סימן הוא שמתחיל להעלות ארוכה.

דין שליא

השליא היא כמין לבוש, שהולד שוכב בתוכה, ואין שליא נוצרת בלא ולד, ואם נמצאת שליא בלא ולד, ודאי היה בה ולד, אלא שנימוח בתוכה. ולהלן יתבאר בעזה"י מה דינה לכמה דברים.

א. לעניין אכילה.

<< **כשם שהעובר נותר באכילה בשחיטת האם, כך גם שליא מותרת באכילה בשחיטת האם,** ואין איסור באכילתה, שנאמר, "וְכָל בְּהֵמָה מִפֶּרֶקֶת פֶּרֶסָה וְשִׁשְׁעֵת שִׁסְעֵי פִרְסוֹת מֵעֶלֶת גֶּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", לרבות את השליא. [אלא שהיא מאוסה, ורוב בני אדם קצים באכילתה, וזהו ששנינו, נפש היפה תאכלה, כלומר מי שאין קץ בדברים מאוסים, רשאי לאוכלה].

<< **ודווקא כשנמצאת כל השליא בתוך רחם האם בשעת השחיטה, אבל אם יצאה מקצת מהשליא חוץ לרחם קודם השחיטה,** [אף שודאי אין כל מיחוי הוולד באותו מקצת שיצא, מכל מקום] יש לחוש, שמחוי ראש הוולד היה באותו מקצת שליאה שיצאה, ובכך יש להחשיבו כמי שנולד, ששוב אינו נותר בשחיטת האם, ולכן **השליא אסורה.** [והסמיכו חכמים דין זה על הכתוב, "אֹתָהּ תֹאכְלוּ", כלומר, כשיצאה מקצת מהשליא, דווקא את הבהמה עצמה תאכלו, ולא את השליא].

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עז

< וכשלא נמצא ולד עם השליא הזו, שמקצתה בחוץ,

- לדברי הכל היא אסורה מהטעם הנ"ל, שכן ודאי נימוח הולד שהיה בה, ויש לחוש שמחוי ראשו יצא, ומחמת כן נידון כילוד, שאינו נותר בשחיטת אמו.

< וכשנמצא ולד בתוך הרחם עם השליא,

ללשון ראשון [שנדחת בגמרא]:

- דעת רבי יוחנן, שיש לחוש שבשליא הזו הנמצאת היה עובר אחר, והעובר הנמצא ברחם, אינו של שליא זו, אלא שליא אחרת היתה לו, ויצאה, ואם כן, אף על פי שהעובר הנמצא ראשו ורובו בפנים, השליא אסורה, שמא מיחוי ראש העובר שהיה בה, יצא.

- ודעת רבי אלעזר, שאין לחוש לכך, אלא ודאי העובר הנמצא, של שליא זו הוא, ואם כן, אין כאן עובר שנידון כילוד, והשליא מותרת.

וללשון שני:

- דעת רבי יוחנן, שכל שנמצא עובר ברחם, ודאי שליא זו הנמצאת שלו, בין קשור בה ובין שאינו קשור בה, ואם ראשו ורובו של העובר בפנים, השליא מותרת.

- ודעת רבי אלעזר, שרק אם השליא קשורה בעובר הנמצא ברחם, ודאי שליתו היא, וכשראשו ורובו בפנים היא מותרת, אבל אם השליא אינה קשורה בעובר, יש לחוש שבשליא הזו הנמצאת היה עובר אחר, והעובר הנמצא ברחם, אינו של שליא זו, אלא שליא אחרת היתה לו, ויצאה, ואם כן, אף על פי שהעובר הנמצא ראשו ורובו בפנים, השליא אסורה, שמא מיחוי ראש העובר שהיה בה, יצא. [ותניא כוותיה דרבי אלעזר].

ב. לעניין קבלת טומאת אוכלים.

השליא, מאחר שהיא מאוסה, ואין רגילים לאוכלה, אינה נחשבת כמאכל, ואינה מקבלת טומאת אוכלים.

אולם אם חשב עליה בעליה לאוכלה, החשיבה בכך למאכל, ומעתה מקבלת היא טומאת אוכלים [אם הוכשרה].

ג. לעניין קבלת טומאת נבלות.

בהמה שנתנבלה, שליתה אינה נחשבת כחלק מבשרה, לעניין זה שתהא טמאה טומאת נבלות כמותה, כי השליא אינה נחשבת כבשר.

ולכן, גם כשהחשיבה בעליה לאוכלה, שנעשית בכך כאוכל, ומקבלת טומאת אוכלים, אינה נעשית נבלה, כי אינה נקראת בשר, ואם כן אין כאן בשר נבלה לטמא.

המפלת צורת בהמה חיה ועוף ושליא עימהם

לדעת התנא של הברייתא, אין אשה טמאה טומאת לידה, אלא אם כן ילדה או הפילה צורת וולד, אבל המפילה צורת בהמה חיה ועוף, אינה טמאה טומאת לידה.

ואם הפילה צורת בהמה חיה ועוף ושליא עימהם,

- בזמן שהשליא קשורה בהם, ודאי ששלייתם היא, ואין לחוש שהפילה ולד אחר, שתהא טמאה מחמתו.

- אבל כשאין השליא קשורה בהן, יש לחוש שבשליא הזו הנמצאת היה עובר אחר, והצורה הנמצאת, אינו של שליא זו, אלא שליא אחרת היתה לו, ואם כן, אף על פי שהצורה הנמצאת צורת בהמה חיה ועוף היא, האשה טמאה מספק, שמא היה בשליא הנמצאת עובר בצורת אדם, ומחמת הספק יש להחמיר עליה שתהא טמאה כילודת נקבה [ארבעה עשר ימי טומאה], ומצד שני להחמיר עליה, כאילו לא היה ולד כלל, [ואין לה ימי טוהר של יולדת].

< וברייתא זו, מסייעת לדברי רבי אלעזר, המחלק בין עובר קשור לשליא, לעובר שאינו קשור לשליא, כפי שנתבאר לעיל.

טומאת אוכלים בעור בעלי חיים

העור, מאחר שהוא מאוס, ואינו ראוי לאכילה, אינו מטמא טומאת אוכלים.

אולם אם שלקו [=בישלו], עד שיהיה ראוי לאכילה, מטמא הוא טומאת אוכלים. ונסתפק רבי יצחק בר נפחא האם כל עור ששלקו מקבל טומאת אוכלים ואף עור חמור שהוא קשה ומאוס ביותר, או שעור חמור יוצא מכלל שאר עורות ואף אחר שליקה אינו מטמא טומאת אוכלים.

מסכת חולין

פרק רביעי בהמה המקשה דף עח

באלו חלקים של הנבלה נוהגת טומאת נבלות

נאמר, "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ הִנֵּגְתָּ בְּנִבְלָתָהּ יִטָּמָא עַד הָעָרֶב", כלומר הנוגע בבשר הנבלה טמא.

והדרשו מכאן חכמים, שבא הכתוב למעט את הדברים הבאים, שאינם בכלל [בשר] נבלה לעניין זה: (א) עור. (ב) עצמות. (ג) גידים. (ד) קרניים. (ה) טלפים.

וביאר רבא, שכוונת הכתוב ללמד, שכל אלו אינם מטמאים טומאת נבלות, **אפילו אם בשלם, עד שנעשו ראויים לאכילה כבשר.**

שליא שהיא פטר רחם

ולד של בהמה טהורה, שהוא פטר רחם, [כלומר שנולד כדרכו, לבהמה שעדיין לא ילדה], אם הוא זכר, הרי זה בכור בהמה טהורה האמור בתורה, ויש בו קדושה. ואם הוא נקבה, אין בו קדושה. וכן הדין אם הוא נדמה, [שאינו דומה למין של אמו, כגון כבשה שילדה דמות עז, או עז שילדה דמות כבש], אפילו הוא זכר, אינו קדוש.

ושליא שהיא פטר רחם, [כלומר שליא שהפילה בהמה, שעדיין לא ילדה], בידוע שהיה בשליא ולד, שכן אין שליא בלא ולד אלא שנימוח. ואם כן יש להסתפק בו, האם היה הולד זכר, והשליא קדושה כבכור, או שהיה הולד נקבה או נדמה ואין בשליא קדושה.

ומאחר שהולדות שהם זכרים המתקדשים בבכורה, הם מיעוט מהבכורות הנולדים, [שכן מחצה מהנולדים הדומים להוריהם הם זכרים, ומחצה נקבות, ויש עוד מיעוט של נולדים שהוא נדמה לאחרים, נמצא שהזכרים שהם כהוריהם הם מיעוט, ואם כן יש לתלות, שהשליא הזו אינה של זכר הראוי להתקדש בבכורה, ולכן אינה קדושה, ומותר להשליכה לכלבים].

שליא של בהמת קדשים

ולד של בהמת קדשים, מתקדש כאמו, בין כשהוא זכר, ובין כשהוא נקבה, ורק כשהוא נדמה אינו מתקדש.

ולפיכך, שליא של קדשים, שיש להסתפק בה, האם היה בה זכר או נקבה, ונתקדשה, שהיה בה נדמה ולא נתקדשה, הרי זו קדושה, כי כשברוב האופנים היא קדושה, יש לתלות שנתקדשה, ולכן תקבר.

דברים האסורים משום דרכי האמורי

כל דבר שעושים כדי להצליח ולרפא, ואין המעשה דרך רפואה, כגון שאינו עושה את המעשה על החולי עצמו, אלא על דבר אחר, כדרך שהיו עושים, שבהמה המפלת שליתה, היו קוברים את השליא בפרשת דרכים, או תולים אותה באילן, ואומרים, שבכך יועיל לה שלא תפיל שוב, אסור לעשות כן, שדברים אלו דרכי האמורי הם, ונאמר, "וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם".

אבל דבר שעושים לרפואה, והמעשה הוא דרך רפואה על המכה, כגון שנותן משקה או סם, או לוחש על המכה, הרי זה מותר.

להודיע לרבים שיבקשו עליו רחמים

אילן שמנשיר פירותיו, מחמת שעושה פירות שמנים וכבדים, מותר לטוענו באבנים כבדות, כדי שיכחיש, ולא יעשה פירות שמנים כל כך. וכן מותר לצובעו בסיקרא, שכך היו עושים לסמן אילנות כאלו, כדי שידעו בני אדם, ויתפללו עליהם, שלא ינשרו פירותיהם.

דף עח

ובימי רבינא היו תולים אשכול תמרים בדקל שאינו עושה פירות, שיהא סימן לדבר, כדי שידעו הרבים ויתפללו על הדקל שיעשה פירות.

וזהו שנאמר למצורע, "וְיָטָמָא טָמָא יִקְרָא", כלומר יודיע לכל שהוא מצורע, והרבים יתפללו בעבורו, ויבקשו עליו רחמים.

וכן מי שאירע בו דבר, צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים.

סליק פרק בהמה המקשה

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עה

פרק חמישי אותו ואת בנו

דף עה

כל האופנים המבוארים במשנה בעניין שחיטת האם ובנה ביום אחד ודיניהם				
[בדף ע"ט נסדרה טבלה נוספת לפי סדר דיני המשנה בתוספת דעת רבי שמעון]				
אופן שחיטת הראשון	חולין בחוץ	קדשים בפנים	חולין בפנים	קדשים בחוץ
דין הראשון דין השוחט	היתר גמור.	היתר גמור.	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה.	הקרבת פסול נשחט כי בחוץ.
	הבשר כשר. והשוחט קיים מצווה.	הקרבת כשר. והשוחט קיים מצווה.	השוחט אינו לוקה, כי שחיטתו על איסור לא תעשה הבא מכלל עשה, ואין לוקים על כך.	והשוחט חייב לוקה שערב על איסור.
אופן שחיטת השני	חולין בחוץ	קדשים בפנים	חולין בפנים	קדשים בחוץ
דין השני דין השוחט	הבשר כשר. אבל השוחט לוקה משום שערב על הכתוב "ושור או שֶׁה" אתו וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד."	הקרבת פסול משום שאינו ראוי להישחט ביום שנשחט בנו [או] אמו]. והשוחט לוקה משום שערב על איסור אותו ואת בנו.	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה. והשוחט לוקה משום איסור אותו ואתהיום בפנים, וכל שפסול בפנים, חייבים עליו משום שחוט [חוץ].	הקרבת פסול נשחט כי בחוץ. וגם כי אינו ראוי, משום איסור אותו ואת בנו]. והשוחט לוקה משום שערב על איסור אותו ואת בנו. [אבל אין כאן] לאו וּכְרַת שֶׁל שְׁחוּטֵי חוּץ כִּי הוּא פֶּסוּל בְּפָנִים, וְכָל שֶׁפֶּסוּל בְּפָנִים, חַיִּיבִים עָלָיו מִשּׁוּם שְׁחוּטֵי [חוץ].
לפי המבואר בטבלה, יש ששה עשר אופנים. שכן אחר כל אחד מארבעת האופנים של שחיטת הראשון, יש ארבעה אופנים לשחיטת השני.				
אולם במשנה נפרטו רק שנים עשר אופנים, ולא נפרטו במשנה ארבעת האופנים הבאים: א. חולין בחוץ וקדשים בפנים. ב. קדשים בפנים וחולין בחוץ. ג. חולין בפנים וקדשים בחוץ. ד. קדשים בחוץ וחולין בפנים. [ויל"ע למה לא נפרטו. שו"ר ראיתי שכן הקשו התוס' בדף פ'].				

היכן ומתי נוהג איסור אותו ואת בנו

נאמר בתורה, "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד", ללמד, שאין לשחוט בהמה וולדה ביום אחד. בין שהאם נשחטה תחילה, והוולד שני, ובין כשהוולד נשחט תחילה, והאם שניה, בשחיטת השניה, השוחט עובר באיסור הזה.

ואיסור זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, שנוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים ובין שלא בזמן הבית.

איסור אותו ואת בנו נוהג בין בחולין בין בקדשים

קודם לכתוב המלמד שאין לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, נאמר, "שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבִעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָּהּ", לאסור בהמות להקרבה עד יום השמיני, ודין זה אמור בקדשים בלבד, ולא בחולין, כמבואר בו "לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָּהּ", [אבל לאכילת חולין, הבהמות מותרות מיום היוולדן].

והכתוב האוסר לשחוט אותו ואת בנו, שנאמר אחר הכתוב הנ"ל, הוא "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד".

והנה, אם הכתוב האחרון היה מדבר בקדשים בלבד, כמו הכתוב הראשון, די היה לכתוב בכתוב האחרון, "וְאֵתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד", ותו לא, שהרי הוא נמשך על מה שהכתוב הקודם מדבר, כלומר על קדשים, וכבר נאמר בכתוב הקודם, "שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז", ואם כן, "אֶתוֹ וְאֵת בְּנוֹ", הכוונה לשור ובנו או כבש ובנו, ומתוך שנאמר בפירוש, "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד", על כרחך כוונת הכתוב ללמד גם על שור ושה של חולין, שאין לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד.

ומכל מקום, מתוך שהכתוב פותח בוי"ו, "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד", יש ללמוד, שהכתוב נמשך גם על הכתוב הקודם המדבר בקדשים.

ומכאן, שאיסור אותו ואת בנו נוהג בין בחולין בין בקדשים.

איסור אותו ואת בנו נוהג בכלאים

אף על פי, שמשני טעמים היה ראוי ללמוד, שאיסור אותו ואת בנו אינו נוהג בכלאים, מכל

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עה

מקום הוא נוהג אף בכלאים, כגון ולד של כבשה ותייש, אסור לשחוט את האם ובנה ביום אחד.

< ואלו הם הטעמים, שהיה ראוי ללמוד מהם, שאיסור זה אינו נוהג בכלאים :

א. איסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים, משום שהוא מחובר לכתוב שלפניו, "שור או קֶשֶׁב או עֹז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבָעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לַה'", ואם כן כשם שהכתוב שלפניו אינו נוהג בכלאים, שכן מתוך שנאמר בו, "שור או קֶשֶׁב או עֹז", למדו חכמים שכלאים אינם ראויים לקרבן, כמו כן הכתוב השני שנשמך לראשון, לא יהיה נוהג בכלאים.

ב. מתוך שנאמר, "זאת תִּבְהַמָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׁהַקְּשָׁבִים וְהָיָה עֲזִים", ולא נאמר "שה כשבים ועזים", למדנו, שכל מקום שנאמר שה, הוא דווקא מין אחד, כגון ששני הוריו כשבים, או שני הוריו עזים, אבל אין בכלל זה כלאים של כבש ועז, ומאחר שגם בעניין איסור אותו ואת בנו נאמר, "וְשֹׁר או שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד", יש ללמוד, שגם איסור זה אינו נוהג בכלאים.

< והטעם שבכל זאת איסור אותו ואת בנו נוהג בכלאים, כי נאמר בכתוב הריבוי "וְשֹׁר או שֶׁה", ללמד, שגם הכלאים בכלל הכתוב.

ומכל מקום מבואר בסוגיה, שדווקא בבהמות נוהג איסור זה, [והוא הדין לכלאים של שני מיני בהמות], אבל לא בחיות, [או בהכלאתם].

איסור אותו ואת בנו נוהג אף בשחיטת אותו ואת בנו ממין אחד בלבד

אף על פי שנאמר בכתוב, "וְשֹׁר או שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד", [והכתוב "או", בא לרבות כלאים, כמבואר לעיל, ולא ללמד שהכתוב מדבר או בשור או בשה], מכל מקום, אין כוונת הכתוב שנאסרה רק שחיטת ארבעה, כלומר, שור ובנו ושה ובנו, כי גם שחיטת שתיים בלבד, כלומר אחד מהם ובנו, נאסרה.

מתוך שנאמר בכתוב "וְאֶת בְּנוֹ", בלשון יחיד, יש ללמוד, שבשחיטת בן של מין אחד יש איסור.

ולדעת חכמים – מתוך שנאמר בכתוב "אֹתוֹ" בלשון יחיד, יש ללמוד שגם בשחיטת הורה ממין אחד יש איסור. ומכאן, שבשחיטת הורה ממין אחד, ובנו, יש איסור.

ולדעת חנניה – אין צריך לכתובים, כדי ללמוד, שיש חיוב אף על כל מין לבדו, שכן אף אם היה כתוב בפירוש, "ושור ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", כוונת הכתוב היתה, "ושור או ששה", שכל שלא פירשה התורה שהכוונה לשניהם יחד, כגון, "ושור ושה יחדיו", הכוונה אף לכל אחד בפני עצמו. [כדעת רבי יונתן להלן].

"כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ"

לדעת רבי יאשיה – הסיבה שנכפלה הזכרת קללת אביו ואמו בפסוק זה, כדי להסמיק את הקללה פעם אחת לאביו, ופעם אחת לאמו, ללמד, שחייב על קללת כל אחד מהם בפני עצמו, ולא רק על קללת שניהם יחד. [ומהכתוב בפרשת משפטים, "וּמִקְלַל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת", אנו למדים שחייב על קללתם אף לאחר מותם].

ולדעת רבי יונתן – אף בלא הכפילות בכתוב הזה, היינו מחייבים את המקלל כל אחד מהם בפני עצמו, כי כל מקום שהוזכרו כמה דברים יחד, אף כשלא נאמר בפירוש "זה או זה" אלא "זה וזה" הכוונה אף לכל אחד בפני עצמו, [אלא אם כן מפורש בכתוב שהכוונה לכולם יחד, כמו שנאמר לעניין כלאים "יחדיו"]. [ומהכפילות בפסוק הזה, "אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל", אנו למדים שחייב על קללתם אף לאחר מותם].

האם איסור אותו ואת בנו נוהג רק בנקבה וולדה או גם בזכר וולדו

< לדעת חכמים – איסור אותו ואת בנו אינו נוהג בזכר ובנו או בתו, אלא רק בנקבה ובנה או בתה, [שלא לשחוט האם וולדה ביום אחד. שאין הוולד מתייחס אלא אחר אמו, אבל אין חוששים לזרע האב].

ודבר זה, שאין האיסור נוהג בשני המינים, אלא רק באחד מהם, למד מהכתוב, "וְשֹׁר או שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד", שמשמע מין אחד ולא שנים.

אלא שמהכתוב הזה לבדו, עדיין לא למדנו, האם האיסור נוהג רק בזכרים וולדותיהם, או שהוא נוהג רק בנקבות וולדותיהן.

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עט

ולכאורה דבר זה ניתן ללמוד בבניין אב, שכן מצינו בעניין שילוח הקן, שאסרה תורה ליטול את הבנים כשהאם רובצת עליהם, שנאמר, "לא תִּקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים. שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים", ולא אסרה תורה דבר זה אלא בנקבות ולא בזכרים, כלומר לא אסרה תורה ליטול הוולדות אלא כשהאם רובצת עליהם, ולא כשהאב רובץ עליהם, ואם כן, הוא הדין לעניין איסור אותו ואת בנו, מאחר שנתבאר שהאיסור הוא במין אחד, [מהכתוב "אתו"], יש לך לומר, שהאיסור הוא בנקבות וולדותיהן בלבד ולא בזכרים וולדותיהם.

אלא שמצד שני יש לך לומר, מאחר שנאמר הכתוב "אתו" בלשון זכר, יש לך ללמוד, שכוונת הכתוב דווקא לזכרים וולדותיהם, ולא לנקבות וולדותיהן.

ולכן נאמר, "אתו וְאֶת בָּנוֹ", ללמד, שהאיסור נוהג במי שבנו ניכר שהוא בנו, וזו הנקבה, שהבן כרוך אחריה, וניכר שהוא בנה.

דף עט

< **ולדעת חנניה – איסור אותו ואת בנו נוהג הן בזכר וולדותיו, [שלא לשחוט האב וולדו ביום אחד], והן בנקבה וולדותיה, [שלא לשחוט האם וולדה ביום אחד].** [כי הוולד מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, שחוששים לזרע האב].

ודבר זה למד משני הכתובים הללו:

א. מתוך שנאמר "אתו וְאֶת בָּנוֹ", לשון זכר, למדנו, שהאיסור נוהג בזכר וולדו.

ב. ומתוך שנאמר, "אתו וְאֶת בָּנוֹ", שמשמע מי שניכר שהוא בנו, כלומר הנקבה, שהוולד כרוך אחריה וניכר שהוא בנה, למדנו, שהאיסור נוהג בנקבה וולדה.

ואמר רב הונא בר חייא אמר שמואל: הלכה כחנניה.

היתר הרבעה בפרד

הפרד הוא הנולד מן הסוס והחמור, [בין שאביו סוס ואמו חמור. ובין שאביו סוס ואמו חמורה], ומאחר שאסרה תורה להרביע בהמה ממין אחד על בהמה ממין אחר, [שנאמר "בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים"], אין להרביע פרד [זכר] על חברו [נקבה], אלא אם כן שניהם נחשבים מין [=סוג] אחד של בהמה, ולהלן יתבאר בעזה"י, אלו פרדים מותרים זה בזה.

א. כשהאם והאב של שניהם שווים. [כגון בני סוס נקבה וחמור זכר, עם בני סוס נקבה וחמור זכר. או בני חמור נקבה וסוס זכר, עם בני חמור נקבה וסוס זכר].

< **לדברי הכל, מותר להרביעם זה בזה, כי ממה נפשך אין כאן כלאים.**

- **שכן אם מין הוולד נקבע רק לפי האם, [ואין חוששים לזרע האב], שני הפרדים הם כמין האם בלבד, ומאחר שמין האם של שניהם שווה, שני הפרדים נחשבים כאותו מין, ומותרים זה בזה, ואין כאן כלאי בהמה.**

- **ואם מין הוולד נקבע גם לפי האב, [שחוששים לזרע האב], שני הפרדים הם ולד סוס וחמור, ואם כן שניהם נחשבים כאותו מין, [מין סוס וחמור], ומותרים זה בזה, ואין כאן כלאי בהמה.**

ב. כשהאם והאב של שניהם לא שווים. [שזה בן סוס נקבה וחמור זכר, וזה בן חמור נקבה וסוס זכר].

< **לדעת חנניה [הנקרא בפי שמואל חכמים כי פוסק כן] – הוולדות מותרים זה בזה.**

- **כי לדעתו, מין הוולד נקבע גם לפי האם וגם לפי האב [=חוששים לזרע האב], ולכן, כשזה בן סוס נקבה וחמור זכר, וזה בן חמור נקבה וסוס זכר, נמצא ששני הוולדות הם מין הבא מסוס וחמור, ונחשבים כמין אחד, ומותרים זה בזה.**

< **ולדעת רבי יהודה – הוולדות אסורים זה בזה.**

- **ומתחילה נסתפקו בדבר זה, האם דעת רבי יהודה היא, שודאי הוא, שאין הוולד נקבע אלא לפי האם, [ובוודאי אין חוששים לזרע האב], ולכן, מאחר שזה אמו סוס, וזה אמו נקבה, הוולדות שני מינים הם, ואסורים זה בזה. [אבל כשיהיו האמהות מין אחד, אפילו אם האבות יהיו ממינים שונים, הוולדות מותרים זה בזה, כי הכל תלוי באם, ולכן כשהאמהות של שני וולדות הן סוס, הוולדות מותרים זה בזה, גם כשזה אביו סוס, וזה אביו חמור, וכשהאמהות של שני וולדות הן חמור, הוולדות מותרים זה בזה, גם כשזה אביו סוס וזה אביו חמור].**

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עט

- אולם מסקנת הסוגיה, שדעת רבי יהודה היא, שדבר זה ספק הוא, האם מין הוולד נקבע רק לפי האם, [ואין חוששים לזרע האב], או שמין הוולד נקבע גם לפי האב, [שחוששים לזרע האב]. ולכן, כל זמן שלא יהיו גם האמהות שוות, וגם האבות שווים, אין להתיר את הולדות זה בזה, כי כשלא יהיו האמהות שוות, [אף כשלמעשה שני הולדות באו מסוס וחמור, אלא שזה מסוסה וחמור, וזה מחמורה וסוס], יש לחוש, שמא הכל תלוי באמהות, ואין הולדות מאותו מין. [וכמו כשלא יהיו האבות שווים, אף כשהאמהות שוות, יש לחוש שמא הוולד הולך גם אחר אביו, ונמצא שאין הולדות שווים].

סימנים להבדיל בין פרד בן סוסה [וחמור] לבין פרד בין חמורה [וסוס]

א. סימן אביי – מי שאמו חמורה קולו עבה כחמור ומי שאמו סוסה קולו צלול כסוס. [כלומר קול הוולד כקול האם].

ב-ג. סימני רב פפא – מי שאמו חמורה אוזניו גדולות וזנבו קצר כשל חמור. ומי שאמו סובה אוזניו קצרות וזנבו ארוך כשל סוס. [כלומר האוזניים והזנב כמו של האם].

< ונמצא, שרק פרד שהוא אילם מקול, ואוזנו וזנבו חתוכים, אין לדעת מי אמו.

-

לדעת רבי אבא, אין חוששים לזרע האב, ולכן, אין כל הפרדים נחשבים כמין אחד, [הנקרא בן סוס וחמור], אלא בני סוסה וחמור מין לעצמו, ובני חמורה וסוס מין לעצמו, ואסורים זה בזה, [בין בהרבעה, ובין] למשוך יחד איזה דבר, שנאמר, "לא תִּחְרַשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו".

ולדעת רבי אבא, ניתן לסמוך על הסימנים, אף בדבר שיש בו איסור תורה, ולכן גם כשאינו יודע מי אמו של פרד זה, ומי אמו של פרד זה, אם שוים הם באוזניהם ובזנבם, סימן הוא ששוים באימותיהם, וניתן לסמוך על כך, ומותרים לקושרם יחד, למשוך יחדיו את המרכבה.

איסור "אותו ואת בנו" נוהג

בבהמה וולדה ולא בחיה וולדה

לדברי רב חסדא, מאחר שנאמר בכתוב, "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", ולא נזכר בו חיות אלא רק בהמות, למדנו, שאין הכתוב מחייב אלא בבהמות, ולא בחיות.

ומכל מקום, דווקא על האם [או האב] הקפיד הכתוב שיהיו בהמות, אבל על הוולד לא הקפיד, ואפילו הוא חיה, הוא בכלל הכתוב "וְאֶת בְּנוֹ", ויש בו איסור אותו ואת בנו, כשנשחט יחד עם אמו [או אביו].

ולפיכך, כשהיתה האם בהמה, [כגון עז נקבה], וילדה מן החיה, [כגון מצבי זכר], מאחר שהאם נקבה, [ולדברי הכל איסור אותו ואת בנו נוהג באם], השוחט את האם ובנה, עובר על האיסור הזה.

אבל כשהיתה האם חיה, [כגון צביה נקבה], וילדה מן הבהמה, [כגון מתיש זכר], מאחר שהאם חיה, [אף שלדברי הכל איסור אותו ואת בנו נוהג באם], השוחט את האם ובנה, אינו עובר על האיסור הזה.

איסור "אותו ואת בנו" כשהאם היא כוי [=בת

בהמה וחיה]

תנא קמא ורבי אליעזר נחלקו, האם בכוי [=בת צבי ותיש] וולדו, נוהג איסור אותו ואת בנו.

לדעת תנא קמא – נוהג בה ובוולדה איסור אותו ואת בנו.

ולדעת רבי אליעזר – לא נוהג בה ובוולדה איסור אותו ואת בנו.

ולהלן יתבארו בעזה"י, כמה אופנים בביאור מחלוקתם.

א. [דברי רב חסדא] האם חוששים לזרע האב.

לדעת תנא קמא – כל וולד מתייחס גם אחר אמו, וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב], ולפיכך, כוי זו, בין כשהיא באה מצביה נקבה ותיש זכר, ובין כשהיא באה מעז נקבה וצבי זכר, נחשבת היא כמקצת בהמה ומקצת חיה, וכשנאמר בכתוב, "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", כוונת הכתוב אף למי שהוא מקצת בהמה, ["שה" ואפילו מקצת שה], ולכן, נוהג בכוי זו ובוולדה, איסור אותו ואת בנו.

ולדעת רבי אליעזר – אין הוולד מתייחס אלא אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], ולפיכך, כוי שאמה צביה אף שאביה תיש, אינה נחשבת

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עט

בהמה אלא רק חיה, ואין נוהג בה ובוולדה איסור אותו ואת בנו. ורק כוי שאמה עז, אף שאביה צבי, נחשבת כבהמה, ונוהג בה ובוולדה איסור אותו ואת בנו.

ב. [דברי רב פפא כדף פ'] האם נוהג איסור זה

במקצת בהמה.

תנא קמא ורבי אליעזר מודים, שיש להסתפק, האם הולד מתייחס רק אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב].

ובזה נחלקו:

< לדעת תנא קמא – כשאמרה תורה "וְשׂוֹר אוֹ שָׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", הכוונה היא, הן למי שהיא בהמה גמורה, והן למי שהיא מקצת בהמה, ["שה" ואפילו מקצת שה], ולפיכך,

- כוי הבאה מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בה האם היא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי נוהג בה איסור אותו ואת בנו, שהרי הוא נוהג אף במי שמקצתו בלבד בהמה, ולכן השוחט את הכוי הזו ואת בנה, לוקה על שעבר איסור תורה.

- אבל כוי הבאה מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בה, האם היא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בה גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם נוהג בה איסור אותו ואת בנו, ולכן אף שמספק אסור לשחוט את הכוי ואת בנה ביום אחד, השוחט את הכוי הזו ואת בנה אינו לוקה על כך.

< לדעת רבי אליעזר – כשאמרה תורה "וְשׂוֹר אוֹ שָׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", הכוונה היא, רק למי שהיא בהמה גמורה, ["שה" ולא מקצת שה], ולפיכך,

- כוי הבאה מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בה האם היא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק, האם נוהג בה איסור אותו ואת בנו, ולכן אף שמספק אסור לשחוט את הכוי ואת בנה ביום אחד, השוחט את הכוי הזו ואת בנה אינו לוקה על כך.

- אבל כוי הבאה מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בה, האם היא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בה גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי שלא נוהג בה איסור אותו ואת בנו כלל, שהרי ברור שאין כאן בהמה בלבד.

שחיטת כוי ביום טוב

נאמר, "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִצּוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר", ללמד, שחיה ועוף הנשחטים, דמם טעון כיסוי, [וביום טוב צריך להכין עפר מבעוד יום לכסות בו, כי עפר שאינו מוכן לכך, הוא מוקצה, ואסור לכסות בו]. אבל בהמה הנשחטת, אין דמה טעון כיסוי.

< ולפי סברת רב חסדא,

מאחר שלדעת תנא קמא, כל וולד מתייחס גם אחר אמו, וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב], אם כן, כוי זה, בין כשהוא בא מצביה נקבה ותיש זכר, ובין כשהוא בא מעז נקבה וצבי זכר, נחשב כמקצת חיה ומקצת בהמה, וכשנאמר בכתוב, "צִיד חַיָּה", כוונת הכתוב אף למי שהוא מקצת חיה, ולכן, מותר לשחוט כוי ביום טוב, ולכסות דמו בעפר שהיה מוכן מבעוד יום, לצורך כיסוי חיה ועוף הנשחטים.

ומאחר שלדעת רבי אליעזר, אין הולד מתייחס אלא אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], אם כן, כוי שאמו צביה, אף שאביו תיש, נחשב חיה, ולכן מותר לשחוט ביום טוב, ולכסות דמו בעפר שהיה מוכן מבעוד יום. וכוי שאמו עז, ואביו צבי, נחשב כבהמה, ואין דמו טעון כיסוי כלל, ולכן נשחט ביום טוב, בלא לכסות דמו בעפר.

< אולם בברייתא מבואר שלא כפי סברת רב חסדא, אלא אין שוחטים את הכוי ביום טוב כלל, כי הוא נחשב כספק חיה ספק בהמה, ודמו אינו טעון כיסוי אלא מספק.

ולכן, רק בחול, שניתן לכסות דמו בעפר בלא איסור טלטול מוקצה, ניתן לשחטו.

אבל ביום טוב, שיש בדבר ספק איסור מוקצה, שמא אינו חיה, ואינו טעון כיסוי, וכשיכסוהו נמצא טלטול העפר שלא לצורך, לפיכך, אסור לכסות דמו, ומאחר שאי אפשר לכסות את דמו, אין לשחטו, שמא הוא חיה וטעון כיסוי.

[ואם טעו ושחטוהו ביום טוב אין מכסים את

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף עט

דמו].

< ולסברת רב פפא, [כפי המבואר בדף פ'] דין הברייתא עולה יפה, כדברי תנא קמא, החולק על רבי אליעזר,

שכן הכל מודים, שיש להסתפק, האם הוולד מתייחס רק אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב]. אבל נחלקו בזה :

שלדעת תנא קמא, כשאמרה תורה "ציד חֲפָה", הכוונה היא, הן למי שהיא חיה גמורה, והן למי שהיא מקצת חיה, ולפיכך, כוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בו אם הוא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי נוהג בו דין כיסוי הדם, ומותר לשוחטו ביום טוב ולכסות את דמו בעפר מוכן. וכוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו, האם היא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם נוהג בו דין כיסוי הדם, ולכן אף שמספק יש לכסות את דמו, ביום טוב אין לשוחטו כלל, כי ביום טוב אין לכסות דמו מספק, שמא מטלטל עפר שלא לצורך. [וזהו דין הברייתא].

ולדעת רבי אליעזר, כשאמרה תורה "ציד חֲפָה", הכוונה היא, רק למי שהיא חיה גמורה, ולפיכך, כוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בו האם הוא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם נוהג בו דין כיסוי הדם, ולכן אף שמספק יש לכסות את דמו, ביום טוב אין לשוחטו כלל, כי ביום טוב אין לכסות דמו מספק, שמא מטלטל עפר שלא לצורך. אבל כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בה, האם היא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בה גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי שלא נוהג בו דין כיסוי הדם, שהרי אין דין כיסוי נוהג אלא במי שכולו חיה, ולפיכך מותר לשוחטו ביום טוב ואין צריך לכסות את דמו.

זרוע לחיים וקבה בכוי

נאמר, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַקָּהִיִּם וְהַקָּבָה", ללמד, שכל השוחט בהמה, נותן לכהן ממנה את הזרוע הלחיים והקיבה.

ודווקא מהבהמות הנשחטות, הכהנים מקבלים מתנות אלו, שנאמר בכתוב, "אִם שׂוֹר אִם שֶׁה", אבל מהחיות הנשחטות, אין הכהנים מקבלים מתנות אלו.

< ולפי מה שנתבאר תחילה, שלדעת תנא קמא יש להסתפק אם כל וולד מתייחס גם אחר אביו או שהוא מתייחס רק אחר אמו ולדעת רבי אליעזר כל ולד מתייחס בוודאי רק אחר אמו,

כוי שאמו צביה ואביו תיש – לסברת תנא קמא, מאחר שיש להסתפק בו, אם הוא ודאי חיה, או חצי חיה וחצי בהמה, ואם כן יש להסתפק בו האם אין לכהן ממנו מתנות כלל, או שיש לו בו רק חצי מהמתנות, ומאחר שיש כאן ספק אם מגיע לכהן חצי מהמתנות, לא ייטול אותם מהבעלים, שהרי בדיני ממונות, המוציא מחבירו עליו הראיה. **ולסברת רבי אליעזר** אין כאן ספק אלא ודאי חיה הוא, ופטור מן המתנות.

וכוי שאמו עז ואביו צבי – לסברת תנא קמא, מאחר שיש להסתפק בו, אם הוא ודאי בהמה, או חצי בהמה וחצי חיה, ואם כן יש להסתפק בו האם יש בו לכהן את כל המתנות, או שיש לו בו רק חצי מהמתנות, חצי מתנות שיש לכהן בוודאי, ייטול, והחצי הנוסף שיש בו ספק לא ייטול בלא ראייה. **ולסברת רבי אליעזר**, אין כאן ספק, אלא ודאי בהמה הוא וחייב בכל המתנות.

< אולם בברייתא מבואר שלא כן, אלא לדעת חכמים הכוי חייב במתנות ולדעת רבי אליעזר הכוי פטור מן המתנות.

< ולסברת רב פפא, [כפי המבואר בדף פ'] דין הברייתא עולה יפה,

שכן הכל מודים, שיש להסתפק, האם הוולד מתייחס רק אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב]. אבל נחלקו בזה :

שלדעת תנא קמא, כשאמרה תורה "אִם שׂוֹר אִם שֶׁה", הכוונה היא, הן למי שהוא בהמה גמורה, והן למי שהוא מקצת בהמה, ולפיכך, כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו אם הוא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פ

האב], **בודאי חייב לכל הפחות בחצי מתנות**, שהרי לכל הפחות הוא מקצת בהמה. [וזה מה שמחייבים חכמים בברייתא]. **וכי הבא מצביה נקבה ותיש זכר**, שיש להסתפק בו, האם היא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], **יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות**, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, **והכהן לא ייטול מספק**.

ולדעת רבי אליעזר, כשאמרה תורה "אם שור אם שֶׁה", הכוונה היא, רק למי שהיא בהמה גמורה, ולפיכך, כיו הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו האם הוא בהמה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], **יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות**, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, **והכהן לא ייטול מספק. וכל שכן שכוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר**, שיש להסתפק בה, האם הוא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בו גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], **בודאי שהוא פטור מן המתנות**.

דף פ

מיהו כוי

עד עתה נתבאר שהכוי הוא כלאים של צבי ותיש אולם זו דעת רבי אליעזר ובני מחלוקתו בלבד אבל לדעת תנאים אחרים הכוי הוא דבר אחר וכל הדעות בעניין זה מבוארות בברייתא הגמרא:

לדעת תנא קמא – הכוי הוא **איל הבר**, [כבש גדול הגדל ביערים]. וכן דעת רב נחמן.

לדעת יש אומרים – הכוי הוא **הבא מן התיש והצביה**. וכן דעת רבי אליעזר ובני מחלוקתו [כמבואר לעיל].

לדעת רבי יוסי – הכוי **מין בריה בפני עצמה** הוא, ולא הכריעו בו חכמים אם מין חיה הוא או מין בהמה. וכן דעת רב יהודה.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל – הכוי **מין בהמה** הוא, ומשפחת בית דושאי היו מגדלים ממנו עדרים עדרים.

הני עזי דבאלא [=עזי הלבנון]

< **לדעת רבי זירא אמר רב ספרא אמר רב המנונא וכן לדעת רב הונא בר חייא** – עזי הלבנון עיזים גמורות הן, וכשרות להקרבה על גבי המזבח, ואינן מין חיה. שכן עשר בהמות וחיות הכשיר הכתוב באכילה, "זאת הפֶּהֶמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ (א) שֹׁר (ב) שֶׁה כְּשִׁבִים (ג) וְשֶׁה עֲזִים. (ד) אֵיל (ה) וצָבִי (ו) וְיַחְמֹר (ז) וְאֶקֹּ (ח) וְדִישָׁן (ט) וְתֹאז (י) וְזֶמֶר. וְכָל פֶּהֶמָה מִפֶּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פֶרֶסוֹת מַעֲלַת גֶּרֶה בִּפְהֶמָה אֲתָה תֹאכְלוּ", ועזי הלבנון שלא נימנו בפני עצמן על כרחך הן בכלל הכתוב "וְשֶׁה עֲזִים" כלומר בכלל עיזים הן.

- ורב אחא בר יעקב הקשה על דבריו, שמא יש חיות נוספות שלא נמנו בכתוב הזה, והן מותרות באכילה, שכן בכתוב הזה נאמר כלל ופרט וכלל, ואם כן, יש ללמוד על דברים נוספים, שהם כשרים, ושמא עזי הלבנון היא מאלו שאינן מנויות בכתוב, ומין חיה היא, ולא מין בהמה. [אולם קושיה זו נדחית, כי אם היה הכתוב נדרש בכלל ופרט וכלל, לא היה צורך לפרט את כל עשרת הבהמות והחיות המנויות כאן, ומתוך שפרטו כאן את כל העשרה ודאי אין אחרים].

- ורב אחא בריה דרב איקא הקשה, שמא עזי הלבנון ממין אקו, שהוא חיה, ולא ממין עז.

- ורב אחא בריה דרבא או בריה דרב אויא הקשה, שמא עזי הלבנון ממין תאו או ממין זמר, שהם חיות, ולא ממין עז.

< **ורב חנן אמר לרב אשי, שלדעת אמימר** – **חֵלֶב עיזי הלבנון מותר באכילה, כי עיזי הלבנון הם מין חיות טהורות, ולא מין בהמות**.

שור הבר

תאו הנמנה בין הבהמות והחיות הטהורות, **מתורגם תורבלא**, [תור=שור. בלא=יער] כלומר שור הלבנון, **הוא שור הבר**, ומכאן ששור הבר מותר באכילה.

לדעת תנא קמא – מתוך ששמו שור, ודאי מין בהמה הוא כשור, [ולפיכך קרב על המזבח, וחלבו אסור].

ולדעת רבי יוסי – מתוך שנמנה בכתוב בין

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פ

החיות, "אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוּר וְאֶקָּו וְדִישָׁן וְתֵאוּ וְזָמֵר" ולא בין הבהמות, "שֹׁר שֶׁה כְּשִׁבִּים וְשֶׁה עֲזִים" ודאי **מין חיה הוא** [ואינו קרב על המזבח אבל חלבו מותר].

דברים שרבי שמעון חלוק בהם על משנתנו

בדף פ"א יתבאר בעזה"י, שלדעת רבי שמעון, כל שחיטה שאינה מתירה באכילה, אינה נחשבת שחיטה, [=שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה], ומשום כך, לדברי רבי אושעיא, רבי שמעון חלוק על הרבה מדיני משנתנו, כפי הנראה מהטבלה להלן. [הדינים הצבועים באפור, אינם מפורשים בגמרא, אבל למדים מהדינים המפורשים בגמרא].

השחיטה אופן	דעת התנא של המשנה	דברים שרבי שמעון חלוק
א	ראשון חולין בחוץ	היתר גמור הבשר כשר. והשוחט קיים מצווה.
	שני חולין בחוץ	הבשר כשר. אבל השוחט לוקה משום שעבר על הכתוב "וְשֹׁר אֹן שֶׁה אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֹטוּ בַּיּוֹם אֶחָד".
ב	ראשון קדשים בחוץ	הקרבן פסול כי נשחט בחוץ. והשוחט חייב כרת ולוקה משום שעבר על איסור שחיטת קדשים בחוץ.
	שני קדשים בחוץ	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו , שחיטת הראשון שאינה ראויה, ואינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני. וממילא השוחט עובר באיסור שחוטי חוץ , כי הבהמה ראויה להיקרב בפנים, שהרי לא נפסלה מחמת מיתת הראשון, והרי זה לוקה על כך, וחייב כרת .
ג	ראשון חולין בפנים	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה. אבל השוחט אינו לוקה כי שחיטת חולין בעזרה היא איסור לא תעשה הבא מכלל עשה ואין לוקים על כך.
	שני חולין בפנים	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה. והשוחט לוקה משום איסור אותו ואת בנו.
ד	ראשון קדשים בפנים	היתר גמור. הקרבן כשר. והשוחט קיים מצווה.
	שני קדשים בפנים	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו , שחיטת הראשון שאינה ראויה, שהרי אין הבשר מותר על ידה אלא על ידי זריקת הדם. ואם כן אינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני. ועוד שגם שחיטת השני אינה נחשבת שחיטה כי מאחר שנשחט הראשון היום הרי השני מחוסר זמן ואין השחיטה מתירה אותו. [הטעם הראשון הוא כפי מה שאמרו מתחילה בדף פ"א. אולם הטעם הזה נדחה, והטעם השני קיים].

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פ

	ראשון חולין בחוץ	היתר גמור. הבשר כשר. והשוחט קיים מצווה.	
ה	שני קדשים בחוץ	הקרבן פסול כי נשחט בחוץ וגם כי אינו ראוי משום איסור אותו ואת בנו]. והשוחט לוקה משום שעבר על איסור אותו ואת בנו. [אבל אין כאן לאו וכתת של שחוטי חוץ כי הוא פסול היום בפנים וכל שפסול בפנים אין חייבים עליו משום שחוטי חוץ].	
	ראשון קדשים בחוץ	הקרבן פסול כי נשחט בחוץ. והשוחט חייב כרת ולוקה משום שעבר על איסור שחיטת קדשים בחוץ.	
ו	שני חולין בחוץ	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, ואינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני.	
	ראשון חולין בפנים	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה. אבל השוחט אינו לוקה כי שחיטת חולין בעזרה היא איסור לא תעשה הבא מכלל עשה ואין לוקים על כך.	
ז	שני קדשים בפנים	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, ואינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני. וממילא הקרבן היתר גמור הוא.	
	ראשון קדשים בפנים	היתר גמור. הקרבן כשר. והשוחט קיים מצווה.	
ח	שני חולין בפנים	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, שהרי אין הבשר מותר על ידה אלא על ידי זריקת הדם. ואם כן אינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני. [כן היה נראה מתחילה, אולם למסקנת הסוגיה, שחיטת הראשון שחיטה ראויה היא, ולכן נראה, שהסיבה שאינו לוקה על שחיטת השני, כי שחיטת השני אינה ראויה].	
	ראשון חולין בחוץ	היתר גמור. הבשר כשר. והשוחט קיים מצווה.	
ט	שני חולין בפנים	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה. והשוחט לוקה משום איסור אותו ואת בנו.	
	ראשון קדשים בחוץ	הקרבן פסול כי נשחט בחוץ. והשוחט חייב כרת ולוקה משום שעבר על איסור שחיטת קדשים בחוץ.	
י	שני קדשים בפנים	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני. וממילא הקרבן היתר גמור הוא.	

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פא

	הבשר אסור משום חולין שנשחטו בעזרה.	ראשון חולין בפנים	
	אבל השוחט אינו לוקה כי שחיטת חולין בעזרה היא איסור לא תעשה הבא מכלל עשה ואין לוקים על כך.		
יא	הבשר כשר. אבל השוחט לוקה משום שעבר על הכתוב "וְשׁוֹר אֹשֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד".	שני חולין בחוץ	
	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, ואינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני.		
	היתר גמור. הקרבן כשר. והשוחט קיים מצווה.	ראשון קדשים בפנים	
	השוחט אינו לוקה משום לאו של אותו ואת בנו, כי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראויה, שהרי אין הבשר מותר על ידה אלא על ידי זריקת הדם. ואם כן אינה נחשבת שחיטה, והרי הראשון כמי שמת שלא בשחיטה, שאין איסור אותו ואת בנו בשחיטת השני.		
יב	הקרבן פסול [כי נשחט בחוץ]. והשוחט לוקה משום שעבר על איסור אותו ואת בנו. [אבל אין כאן לאו וכתר של שחוטין חוץ, כי הוא פסול היום בפנים, וכל שפסול בפנים, אין חייבים עליו משום שחוטין חוץ].	שני קדשים בחוץ	
	[כן נתבאר מתחילה. אולם הקשו על כך, אם שחיטת הראשון אינה כלום, מדוע לא יתחייב לאו וכתר של שחוטין חוץ, הלא מאחר ששחיטת הראשון אינה ראויה, השני אינו אסור מחמת אותו ואת בנו, וראוי להיקרב היום בפנים, ואם כן, השוחטו בחוץ, יתחייב לאו וכתר של שחוטין חוץ. ויישבו, שהסיבה שאינו חייב על השני, כי יש בו איסור אותו ואת בנו, ולכן הוא פסול לקדשים בפנים, וכל שפסול בפנים אין חייבים עליו כרת בחוץ. והטעם שאין בו איסור אותו ואת בנו כי השחיטה בחוץ פסולה ואינה ראויה].		

מלקות על שחיטת מחוסר זמן

במשנתנו מבואר, שהשוחט קדשים בפנים, אחר שנשחטה אמם או וולדס בו ביום, הקרבן פסול, משום שאינו ראוי להקרבה בו ביום, שנאמר, "וְשׁוֹר אֹשֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד" והשוחט שעבר על הלאו הזה לוקה.

אולם לא נזכר במשנה, שהשוחט עובר גם על איסור נוסף, שהקריב בהמה קודם הזמן שהיתה ראויה לכך, שהוא למד מהכתוב, "וְשׁוֹר וְשֶׁה שְׂרִיעַ וְקָלוּט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגִדָּר לֹא יִרְצֶה", שכל שאינו ראוי להקרבה, הרי זה בלא ירצה.

- י"א שאמנם השוחט לוקה גם על שעבר באיסור זה, והסיבה שלא נתפרש הדבר במשנתנו, כי המשנה לא באה ללמד את כל האיסורים שיש בהקרבה, אלא ללמד את איסור אותו ואת בנו בלבד, [ורק באופנים שאין איסור אותו ואת בנו, הוצרכה המשנה לפרש, כשיש בדבר איסור אחר, שלא נטעה לומר שבאופנים הללו שאין בהם איסור אותו ואת בנו, הדבר מותר לגמרי].

- ורבי זירא אמר, שהסיבה שלא פירשה המשנה איסור זה, כי העובר עליו אינו לוקה, משום שהאיסור שלא להקריב דבר קודם הזמן שהוא ראוי לכך, אינו איסור לא תעשה, אלא איסור הלמד ממכלל מצות עשה, שכן דין זה, שלא להקריב בהמה קודם זמנה, למד מהכתוב, "שׁוֹר אֹשֶׁב אֹשֶׁב אוֹ עֹז כִּי יִגִּלַּד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וַיִּמּוּם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָהּ", שהוא איסור הבא מכלל עשה, שיש להקריב אחר הגעת הזמן, ולא קודם לכן.

דף פא

ליל שמיני לקדושה יום שמיני להקרבה

נאמר "כִּן תַעֲשֶׂה לְשֹׁרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שְׁבַעַת יָמִים יִהְיָה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי תִתְּנוּ לִי", מהכתוב "שְׁבַעַת יָמִים יִהְיָה עִם אִמּוֹ" משמע שממוצאי יום שביעי שהוא ליל שמיני כבר כשר לגבוה ומהכתוב "בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי תִתְּנוּ לִי" משמע שרק ביום השמיני הוא כשר לגבוה.

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פא

וביאר רבי אפטוריקי, שאמנם אינו קרב אלא מהיום השמיני, אבל ניתן להקדישו כבר מליל שמיני, ואינו נחשב כפסול, שאי אפשר להקדישו אז.

איסור אותו ואת בנו בקדשים

לדעת רבי שמעון

מתחילה אמרו שלדברי רב המנונא – מאחר שלדעת רבי שמעון, שחיטה שאינה ראויה, [כלומר שאינה מתירה את הבשר], אינה נחשבת שחיטה, כל שחיטת קדשים אינה נחשבת שחיטה, שהרי אין הבשר ניתן בשחיטה, אלא אחר זריקת הדם, ומעתה, מאחר שאין כאן שחיטה, אין בקדשים איסור אותו ואת בנו, שהרי אף כשקרב הראשון כדין, לא הותר בשחיטה, והרי הוא כמי שלא נשחט, שאין איסור לשחוט את השני בו ביום.

אולם הקשו על כך, ממה ששנינו, שלדעת רבי שמעון, כשהיו שני קדשים אם ובנה, ונשחט הראשון בפנים [כדין], והשני בחוץ, השוחט את השני עובר באיסור לא תעשה של שחוט חוץ, אבל מכרת הוא פטור, כי אינו ראוי להיקרב היום בפנים, [שלדעת רבי שמעון, השוחט בחוץ מה שאינו ראוי בפנים, אף שפטור מכרת של שחוט חוץ, עובר בלא תעשה, מהכתוב, "לא תִּעֲשֹׂן כָּל אֲשֶׁר אֶנְחֶנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו"], הרי שלדעת רבי שמעון נוהג בקדשים איסור אותו ואת בנו שלכן השני נחשב כאינו ראוי היום לפנים.

ולכן מסקנת רבא, שלדברי רב המנונא – ודאי הוא, שאף לדעת רבי שמעון, האומר, ששחיטה שאינה ראויה אינה קרויה שחיטה, שחיטת קדשים שחיטה ראויה היא, שהרי היא מתירה את הבשר אחר זריקת הדם, אלא מאחר שבשעת השחיטה עצמה, עדיין לא נגמר הדבר, והוא תלוי בכך שיזרק הדם, לפיכך כששחט את השני אחר שחיטת הקדשים, לא ילקה על כך, כי בשעה ששוחט את השני, עדיין לא נתברר ששחיטת הראשון היתה ראויה, והרי זה ספק בלבד אם עובר באיסור אותו ואת בנו, ואין אדם לוקה אלא אחר שמתרים בו שלא יחטא, וההתראה היא שאומרים לו לא לעשות, כי בוודאי יחטא במעשהו, אבל התראת ספק אינה התראה לחייב עליה מלקות, וכל זה לעניין המלקות, אבל כשנזרק הדם כדין, ונתברר ששחיטת הראשון ראויה היתה, נתברר שבשחיטת השני עבר באיסור אותו ואת בנו.

-

עוד שני דינים [בעניין שחיטת אותו ואת בנו], כדעת רבי שמעון, האומר, שאין לוקים על ידי התראת ספק:

א. שחט תחילה את הראשון חולין בחוץ, ואחר כך את השני קדשים בפנים – אף שאחר שחיטת הראשון אסור לשחוט את השני, משום איסור אותו ואת בנו, **אין לוקים על כך, כי בשעת השחיטה של השני, עדיין לא נודע אם שחיטה ראויה היא, לחייב עליה, שכן רק אחר זריקת הדם, מתברר שהשחיטה התירה את הבשר, ומאחר שבשעת העבירה של שחיטת השני, עדיין לא ידוע אם חטא בכך, אין יכולים להתרות בו בוודאי, לחייבו מלקות.**

ב. שחט תחילה את הראשון קדשים בפנים, ואחר כך את השני חולין בחוץ – אם היתה שחיטת השני אחר שכבר נזרק דמו של ראשון, ונודע ששחיטתו התירה אותו, מעתה בשחיטת השני היה הדבר אסור בוודאי, ולפיכך, השוחט לוקה משום איסור אותו ואת בנו.

שחיטת עולה לדעת רבי שמעון

לדברי רבא – שחיטת עולה, שחיטה שאינה ראויה היא, כי כל העולה קרבה למזבח, ואין השחיטה מתירה אותה באכילה לאדם, ולפיכך לדעת רבי שמעון, השוחט אותו ואת בנו, שאחד חולין, ואחד עולה, לא עבר על איסור אותו ואת בנו.

ולדברי רבי יעקב אמר רבי יוחנן – שחיטת עולה, שחיטה ראויה היא, אף על פי שכל העולה קרבה למזבח, כי גם הקטרה קרויה אכילה, [כמו שנאמר "וְאִם הָאֵל לֹא יִאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמִיו" והכוונה גם לאכילת המזבח], ואם כן, שחיטת העולה מתירה אותה באכילה למזבח, ולפיכך, אף לדעת רבי שמעון, השוחט אותו ואת בנו, שאחד חולין, ואחד עולה, עבר על איסור אותו ואת בנו.

המתת אותו ואת בנו

אין איסור להמית "אותו ואת בנו", אלא רק לשחוט "אותו ואת בנו".

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פא

ולכן, אם בא לשחוט "אותו ואת בנו", ולבסוף המית אחד מהם שלא בשחיטה, [שנתכוון לשחוט, ומחמת טעות נעשית נבלה], או שמתחילה נתכוון להמית אחד מהם על ידי נחירה או עיקור סימנים, [ולא בשחיטה], לא עבר באיסור "אותו ואת בנו".

שחיטת אותו ואת בנו שאינה ראויה

כבר נתבאר בדף פ', שלדעת רבי שמעון, שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה, אינה נחשבת שחיטה, אלא נחשבת כשאר מיתות שאינן שחיטות, ולפיכך, כששחט "אותו ואת בנו" ביום אחד, ואחד מהם לא הותר באכילה על ידי השחיטה, לא עבר באיסור "אותו ואת בנו".

ולדעת חכמים, כל שחיטה, אף שאינה מתירה את הבשר באכילה, נחשבת כשחיטה, ומתחייב בה, כששחט כך "אותו ואת בנו".

ולהלן יתבארו בעזה"י כמה פרטים הנזכרים במשנתנו, שהם יוצאים ממחלוקת זו.

א. שחט "אותו ואת בנו" ונמצא אחד מהם טרפה.

< לדעת רבי שמעון – מאחר ששחיטת טרפה אינה מתירה אותה באכילה, נמצא שהטרפה אינה שחטה, ואם כן אין כאן שחיטת "אותו ואת בנו", ולא עשה איסור.

< ולדעת חכמים – אף על פי ששחיטת טרפה אינה מתירה אותה באכילה, שחיטה היא, והשוחט עבר באיסור "אותו ואת בנו".

ב. שחט "אותו ואת בנו" כשאת אחד מהם שחט לשם עבודה זרה.

< לדעת רבי שמעון – מאחר שבהמה הנשחטת לעבודה זרה נאסרת בהנאה, והשחיטה אינה מתירה אותה באכילה, נמצא זו שנשחטה לעבודה זרה הרי היא כאילו לא נשחטה ואם כן אין כאן שחיטת "אותו ואת בנו" ולא עבר באיסור "אותו ואת בנו".

< ולדעת חכמים – אף על פי שבהמה הנשחטת לעבודה זרה נאסרת בהנאה, ואינה מותרת באכילה, מכל מקום שחיטה היא, והשוחט עבר על איסור "אותו ואת בנו".

- לדברי רבי שמעון בן לקיש, אף שבכל אופן השוחט עובר באיסור "אותו ואת בנו", מכל מקום אינו לוקה על כך, אלא אם כן שחט את הראשון לעבודה זרה, ואחר כך שחט את השני לאכילתו, שבכל שחיטה עבר על איסור אחר, ולפיכך יענש על כל איסור בפני עצמו, [תחילה ידונו אותו על שחיטת השני, וילקה משום "אותו ואת בנו", ואחר כך ידונו אותו על שחיטת הראשון, ויהרג משום עבודה זרה]. אבל כשתחילה שחט את הראשון לאכילתו, ואחר כך שחט את השני לעבודה זרה, שבשחיטת השני עבר בשני האיסורים, אינו נענש על שניהם, כי אין אדם נענש שני עונשים על מעשה אחד, אלא נענש בעונש החמור בלבד [=קם ליה בדרכה מיניה], ולפיכך, יהרג על שחיטת השני לעבודה זרה, ולא ילקה משום, "אותו ואת בנו". ודין זה שאינו לוקה משום "אותו ואת בנו" כשבאותו מעשה חטא גם בעבודה זרה אינו רק כשבפועל נענש על החטא החמור אלא אף כשבפועל אינו נענש עליו כגון שלא התרו בו שלא יחטא בעבודה זרה אלא רק שלא יחטא באיסור "אותו ואת בנו" והטעם לכך כי מאחר שהיה ראוי להיהרג משום החטא החמור ולהיות פטור ממלקות על החטא הקל מעתה אף כשאינו נהרג בפועל הוא נפטר ממלקות של החטא הקל.

- ולדברי רבי יוחנן, כשאדם עושה מעשה אחד שיש בו שני חטאים, אינו נפטר מהעונש הקל, אלא כשפועל הוא נענש בעונש החמור, ולכן, כשלא התרו בו בשחיטת השני משום עבודה זרה, אלא רק משום "אותו ואת בנו", הרי זה לוקה על שעבר באיסור "אותו ואת בנו". ונמצא לפי זה, שיש שני אופנים להתחייב מלקות "אותו ואת בנו" כשאחד נשחט לעבודה זרה. האופן הראשון הוא, כשנשחט הראשון לעבודה זרה, והאופן השני הוא, כשנשחט השני לעבודה זרה, ולא התרו בו אלא משום "אותו ואת בנו".

[וכשם שנחלקו בדבר זה, כשיש במעשהו עונש מיתה ועונש מלקות, ששניהם עונש הגוף, שלדעת רבי שמעון בן לקיש, אין עונשים אותו בעונש הקל, אף כשבפועל אינו נענש בעונש החמור. ולדעת רבי יוחנן, אינו נפטר מהעונש הקל, אלא כשבפועל נענש בעונש החמור. כך נחלקו במי שנתחייב במעשה אחד עונש הגוף כגון מיתה או מלקות, ויחד עמו עונש ממון, שלדעת רבי שמעון בן לקיש, אין עונשים אותו בעונש הממון הקל, אף כשבפועל אינו נענש בעונש הגוף החמור. ולדעת רבי יוחנן, אינו נפטר מעונש הממון הקל,

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פב

אלא כשבפועל נענש בעונש הגוף החמור].

ג. שחט "אותו ואת בנו", ואחד מהם היה פרה אדומה, ששחטה לשם עשיית פרה אדומה.

< לדעת חכמים – עבר באיסור אותו ואת בנו, כי גם כשהשחיטה אינה מתירה באכילה, השוחט עובר על האיסור הזה.

< ולדעת רבי שמעון כפי המבואר במשנתנו – מאחר שהשחיטה לשם פרה אדומה אינה מתירה באכילה, הרי היא כאילו לא נשחטה, ואם כן אין כאן שחיטת "אותו ואת בנו" ולא עבר באיסור "אותו ואת בנו".

< אולם לדברי רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן, מודה רבי שמעון בזה, שהשוחט עובר באיסור "אותו ואת בנו", שכן מבואר בברייתא, שלדעת רבי שמעון, פרה אדומה נחשבת כשחטה לאכילה, [ולכן, אף שלדעת רבי שמעון אין טומאת אוכלים אלא בדברים הראויים לאכילה, פרה מקבלת טומאת אוכלים], וביאר רבי שמעון בן לקיש, שהסיבה לכך, כי גם אחר שנשחטה, [קודם שהוזה דמה], היתה ראויה להיות נפדית לאכילה, [אם נמצאת נאה ממנה להיות פרה אדומה], ולכן נחשבת כשחטה לאכילה, [שכל העומד לפדות כפדוי דמי], ואם כן, יש בשחיטתה איסור "אותו ואת בנו".

ד. שחט "אותו ואת בנו", ואחד מהם היה שור שנגמר דינו לסקילה.

< לדעת חכמים – עבר באיסור אותו ואת בנו, כי גם כשהשחיטה אינה מתירה באכילה, השוחט עובר על האיסור הזה.

< ולדעת רבי שמעון – מאחר ששור שנגמר דינו לסקילה אסור בהנאה ואין השחיטה מתירה אותו באכילה, הרי הוא כאילו לא נשחט, ואם כן אין כאן שחיטת "אותו ואת בנו" ולא עבר באיסור "אותו ואת בנו".

דף פב

ה. שחט "אותו ואת בנו", ואחד מהם היה עגלה, שעמדה להיות עגלה ערופה.

< לדעת חכמים – עבר באיסור אותו ואת בנו, כי גם כשהשחיטה אינה מתירה באכילה, השוחט עובר על האיסור הזה.

< ולדעת רבי שמעון כפי המבואר במשנתנו – מאחר שעגלה ערופה אסורה השחיטה אינה מתירה אותה באכילה, והרי היא כאילו לא נשחטה, ואם כן אין כאן שחיטת "אותו ואת בנו" ולא עבר באיסור "אותו ואת בנו". ומשנה זו היא כדעת [רבי שמעון בן לקיש ורבי ינאי], האומרים, שעגלה ערופה נאסרת קודם העריפה, משעה שהורידה לנחל, לצורך העריפה.

< אבל לדעת רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, עגלה ערופה אינה נאסרת אלא משעת עריפתה, אבל קודם לכן אינה נאסרת, ולכן, אם נשחטה, שחיטה ראויה היא, ולפיכך, מודה בזה רבי שמעון, שהשוחט אותו ואת בנו, שאחד מהם עגלה העומדת לעריפה, שעבר באיסור "אותו ואת בנו". [ומה ששנינו שנחלק בזה רבי שמעון, אינו כן, ואין זו משנה].

איסור הנאה בצפורי מצורע

מסדר טהרת המצורע כשנרפא ממנו הנגע הוא בהבאת שתי צפורים, האחת נשחטת, ואחת משולחת מתוך העיר אל חוץ העיר, ונחלקו החכמים מי מהם אסורה, וממתי, ומנין.

לדעת רבי יוחנן – השחטה אסורה בהנאה, משעת שחיטה עד עולם, אבל המשולחת מותרת, שלא יתכן שתאמר התורה לשלח ציפור אסורה, שיבואו בה המוצאים אותה לידי תקלה, של אכילת איסור.

ולדעת ריש לקיש – שתי הציפורים נאסרות משעת לקיחתן, השחטה לעולם, והמשולחת עד שתשתלח. ודין זה למד בגזרה שווה "קִיחָה" "קִיחָה" מעגלה ערופה, [שנאמר בעגלה ערופה, "וְלָקַחְתָּ יֶזְעָנִי הָעִיר הַהִוא עֶגְלָת בָּקָר", ונאמר בצפורי המצורע, "וְלָקַח לְמִטָּהּ שְׁתֵּי צִפּוֹרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת"], ומכאן, שכשם שעגלה ערופה נאסרת קודם העריפה, [משעת ירידתה לנחל], כך הציפורים אסורות קודם השחיטה, [משעת קנייתם, שהרי אין בהם ירידה, ואין לך זמן מסוים אחר לקבוע בהם איסור]. [אבל לדעת רבי יוחנן, עגלה ערופה אינה נאסרת קודם העריפה משעת ירידה לנחל, וממילא, אין ללמוד משם, שגם הציפורים יאסרו קודם השחיטה].

"אותו" של זה ו"בנו" של זה

כבר נתבאר, שאסור לאדם לשחוט "אותו ואת

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פב

בנו" ביום אחד, ולכן מי שהיו לו "אותו ואת בנו", ושחט אחד מהם היום, לא ישחט את השני עד למחר.

וכן הדין כשהיתה האם של זה, והבן של זה, כששחט אחד מהם את שלו היום, אסור חברו לשחוט את שלו עד למחר, וכששחטו שניהם באותו יום, הראשון שחט בהיתר, והשני עבר על האיסור.

ולהלן יתבאר מה הדין כשכל אחד מהם רוצה לשחוט ראשון:

א. היו שניהם של מוכר ומכר אחד מהם לחברו ושייר אחד לעצמו – הקונה קודם למוכר, שעל מנת כן קנה, שיוכל לשחוט היום.

ב. היו שניהם של מוכר, ומכר אחד לזה ואחד לזה – הקונה הראשון קודם, שכן מתחילה כשקנה, קנה על מנת לשחוט ראשון, וזכה בכך, ומעתה אין המוכר יכול למכור את השני, אלא כפי כוחו בו, שאינו יכול לשחוט אלא למחר.

וכל זה לכתחילה, אולם בדיעבד, אם הקדים השני ושחט תחילה, הרי זה זריז, שלא חטא באיסור אותו ואת בנו, ונשכר, שאוכל בשר בהיתר, והראשון נאסר לשחוט היום.

"וְשׁוֹר אֹז שֶׁהָאֶתוּ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד"

"לא תִשְׁחַטּוּ" לשון רבים

שני דינים למדים, ממה שנאמר הכתוב "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון רבים, [ולא נאמר "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון יחיד]:

א. כשזה שחט את הראשון וזה שחט את השני.

אילו נאמר "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון יחיד, היה מקום לומר, שאין האיסור הזה, אלא שלא ישחט אדם אחד "אותו ואת בנו", אבל כששנים שחטו, זה שחט "אותו", וזה שחט "את בנו", פטורים. לכן נאמר "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון רבים, ללמד, שאפילו זה שחט "אותו", וזה שחט "את בנו", השני **חייב**.

ב. כששחט תחילה "את בנו" ואחר כך שחט "אותו".

ללמד את הדין הנ"ל, די היה לכתוב "לא ישחטו" בלשון רבים, ומתוך שנאמר "לא תִשְׁחַטּוּ", יש ללמוד דין נוסף, והוא, שפעמים השוחט "אותו ואת בנו", עובר באיסור, הן על שחיטת "אותו", והן על שחיטת "בנו", וזה יתכן, כשתחילה שחט בן אחד, ואחר כך שחט האם, ואחר כך שחט בן נוסף, שבזה, חייב הן על שחיטת האם, [הנשחטת ביום שכבר נשחט בנה], והן על שחיטת הבן השני, [הנשחט ביום שכבר נשחטה אמו], ומכאן, שכשם שאסרה תורה לשחוט הבן אחר אמו, כך אסרה התורה לשחוט האם אחר בנה.

שחט פרה ואחר כך את שני בניה

שחט פרה, ואחר כך שחט את שני בניה, **לוקה שתי פעמים** [ארבעים], **שכן בכל אחת משחיטות הבנים, עבר על הכתוב, "וְשׁוֹר אֹז שֶׁהָאֶתוּ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד"**, שהרי כל אחד מהם הוא בן הפרה, הנשחטת היום.

שחט שני בנים ואחר כך שחט את האם

שחט שני בנים, ואחר כך שחט את האם, אינו **לוקה** אלא [ארבעים] מלקות **אחת** שהרי אין כאן אלא שחיטה אחת של איסור.

[ולפי המבואר להלן, **לדעת סומכוס משום רבי מאיר, חייב שתיים**, כי יש כאן שתי סיבות לאסור את שחיטת האם, ומחמת כל אחת מהסיבות היא אסורה, ונמצא שיש בה שני איסורים].

שחט פרה ואחר כך את בתה ואחר כך את בת בתה

שחט פרה, ואחר כך שחט את בתה, ואחר כך שחט את בת בתה [של הראשונה שהיא בתה של השניה], **לוקה** [ארבעים] **על שחיטת הבת, [שנשחטה אחר אמה], ולוקה עוד** [ארבעים], **על שחיטת בת הבת, [שנשחטה אחר אמה], שכן בכל אחת מהשחיטות הללו עבר על הכתוב, "וְשׁוֹר אֹז שֶׁהָאֶתוּ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד"**.

שחט פרה ואחר כך שחט את בת בתה ואחר כך שחט את בתה של הראשונה שהיא אמה של

השניה

לדעת תנא קמא – השוחט פרה, אחר שנשחטה אמה ובתה, אינו לוקה [ארבעים] **אלא פעם אחת, כי אף על פי שיש כאן שתי סיבות לאסור את**

השחיטה, [א] שלא לשחוט אותה אחר שחיטת

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פב

אמה. (ב) שלא לשחוט אותה אחר שחיטת בתה], **מכל מקום אין כאן אלא שחיטה אחת של איסור, ואין כאן אלא איסור אחד**, "אותו ואת בנו", ולפיכך אין כאן אלא מלקות אחת [של ארבעים].

ולדעת סומכוס – השוחט פרה אחר שנשחטה אמה ובתה, **לוקה** [ארבעים] **שתי פעמים**, אחת משום ששחט פרה אחר שחיטת אמה, ואחת משום ששחט פרה אחר שחיטת בתה, ואף על פי שאין כאן אלא שחיטה אחת, ואין כאן אלא איסור אחד, **מכל מקום, מאחר שעבר על האיסור בשני אופנים**, מתחייב על כל אחד מהאופנים שעבר עליו. [ומסקנת הגמרא, שכן דעתו, אף כשעבר על איסור אחד שתי פעמים באותו אופן ממש, בהעלם אחד, כגון שאכל חלב בשיעור שני זיתים בהעלם אחד, שלדעתו, חייב על כך שתי מלקיות, אף על פי שהכל איסור אחד, ובמעשה אחד, בלא שיתרו בו בינתים שלא יאכל].

הזורע כלאים כלאים לוקה

מבואר בברייתא שהזורע כלאים כלאים [כלומר שזורע כלאים שתי פעמים] לוקה שתי מלקויות [של ארבעים].

< **ומתחילה רצו לומר**, שודאי אין כוונת הברייתא ללמד, שאם התרו בו שלא לזרוע כלאים וזרע, ושוב התרו בו שלא לזרוע וזרע, שהוא לוקה שתיים, שהרי דבר זה כבר למדנו ממשנה במסכת מכות, שבכל פעם שעושה איסור אחר שעובר על ההתראה, לוקה מלקות [ארבעים] בפני עצמה, [ורק כשעשה איסור אחד כמה פעמים אחרי התראה אחת, אינו לוקה אלא מלקות אחת]. **אלא ודאי כוונת הברייתא ללמד, שאף על פי שהתרו בו פעם אחת, עובר על כל אחת מהזריעות, כי יש להחשיב כל אחת כאיסור בפני עצמו.**

ומכאן, שיש אומרים, שהעובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, [שלא כדעת חכמים], **ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתו.**

ומכאן ראיה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שתיים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שתיים אף בהתראה אחת.

< **ודחו זאת, כי באמת ניתן להעמיד את הברייתא כשהתרו בו על כל פעם שזרע כלאים, שלא יזרע, [ואין לוקים שתי פעמים על התראה אחת], ואף שכבר שנינו במסכת מכות, שחייב על כל פעם שעובר על ההתראה, באה הברייתא ללמד, שיש שני אופנים שכל אחד מהם אסור משום כלאים:** (א) **זריעת חטה עם חרצן.** (ב) **זריעת שעורה עם חרצן.** [וזה שלא כדעת רבי יאשיה, האומר, שלא אסרה תורה אלא זריעת שלושתם יחד, כלומר חטה ושעורה וחרצן].

התראת ספק לדעת רבי יהודה

א. **ברייתא כדעת האומרים, שלדברי רבי יהודה, התראת ספק אינה התראה**, [והעובר באיסור אחר התראת ספק אינו לוקה]:

אשה שגירשה בעלה, והלכה ונישאת לאחר מיד בלא להמתין, ולאחר שבעה חודשים ילדה בן, הרי זה **ספק בנו של ראשון, ספק בנו של שני.**

ולפיכך, **אם הכה או קלל אחד מהם, אינו חייב מיתה**, כי יש כאן ספק אם הכה או קילל את אביו.

אבל כשהכה או קילל את שניהם בבת אחת, [אחר שהתרו בו שלא לעשות כן], **נהרג**, כי ממה נפשך הכה או קילל את אביו.

וכשהכה או קילל את שניהם בזה אחר זה, [שתחילה התרו בו שלא יכה או יקלל את זה, והכה או קילל אותו, ואחר כך התרו בו שלא יכה או יקלל את זה, והכה או קילל אותו] – **לדעת תנא קמא חייב מיתה**, כי ממה נפשך הכה או קילל את אביו, אחר שהתרו בו שלא יעשה זאת.

ולדעת רבי יהודה, פטור ממיתה, כי בכל פעם שהתרו בו שלא יכה או יקלל, לא היתה ההתראה על דבר שהוא מחייבו מיתה בוודאי, שהרי אין ידוע מי מהם אביו, ואין מחייבים מיתה מחמת התראת ספק.

ב. **ברייתא כדעת האומרים, שלדברי רבי יהודה, התראת ספק התראה היא**, [והעובר באיסור אחר התראת ספק לוקה]:

לדברי הכל, אף על פי שנאמר בעניין קרבן פסח, "ולא תזתירו מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהִפְתָּר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ", **המותיר מהבשר עד הבוקר אינו לוקה**

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פג

על כך.

- **לדעת רבי יהודה, הטעם לכך** שאין לוקים על האיסור הזה, **כי הכתוב נתקו לעשה**, כלומר שפירש הכתוב, "וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ", ללמד, שאם עברת על האיסור, יש לתקן את הדבר על ידי שרפת הנותר, אבל מלקות אין כאן.

- **ולדעת רבי יעקב, הטעם לכך** שאין לוקים על האיסור הזה, **כי אין** האיסור נעשה על ידי מעשה, אלא על ידי שלא עשו כלום, ולא אכלו את הבשר, וכל איסור שבא שלא על ידי מעשה [=לאו שאין בו מעשה] **אין לוקים עליו**.

< **נמצא, שלדברי שניהם, לוקים על התראת ספק**, שאם לא כן, מהטעם הזה יש לפטור את המותיר ממלקות, כי אין אפשרות להתרות בו בוודאי, אכול כדי שלא תעבור ותותיר, שהרי כל זמן שלא עבר הלילה, אף שברגע זה לא אכל, לא יעבור בוודאי על האיסור, שכן יכול לאכול אחר כך.

אכל כזית מגיד ימין וכזית מגיד שמאל

מבואר בברייתא, **שלדעת תנא קמא**, האוכל מגיד הנשה של ימין, ומגיד הנשה של שמאל, **לוקה שתי מלקיות** [כל אחת של ארבעים].

ולדעת רבי יהודה, אינו סופג אלא **מלקות אחת** [של ארבעים].

< **מתחילה רצו לומר שהבְּרִייתא הזו מדברת, במי שאכל את שני הגידים הללו יחד**, אחר שהתרו בו פעם אחת שלא יאכל גיד הנשה. **שלדעת רבי יהודה הוא לוקה רק אחת**, כי לדעתו אין איסור גיד הנשה אלא בצד אחד, ולא בשני צדדים, [אבל אין ידוע איזה מהם]. **ולדעת תנא קמא, לוקה שנים, כי שני הגידים אסורים**.

ומכאן שלדעת תנא קמא העובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתנו.

ומכאן ראייה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שנים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שנים אף בהתראה אחת.

< **אולם דחו זאת, כי ניתן לומר, שהבְּרִייתא מדברת באופן שקודם לכל אכילה, התרו בו שלא יאכל גיד הנשה. ולכן לדעת תנא קמא חייב על כל אכילה**, [אבל אם היה אוכל הכל בהתראה אחת לא היה לוקה אלא אחת על שתי האכילות]. **ודברי רבי יהודה הם כדעת האומרים, שהוא מחייב גם על התראת ספק**, ולכן אף שקודם כל אכילה אין כאן התראה על איסור ודאי, שהרי אין ידוע אם הגיד של שמאל אסור או של ימין, מכל מקום לבסוף, כשאכל את שניהם, נמצא שבוודאי אכל דבר אסור, ומתחייב מלקות על כך, אף על פי שלא היתה כאן אלא התראת ספק.

דף פג

אכל כזית מגיד ימין של בהמה זו

וכזית מגיד ימין של בהמה זו

מבואר בברייתא, **שלדעת תנא קמא**, האוכל משתי בהמות מכל אחת כזית מגיד ימין שלה, **לוקה שתי מלקיות** [כל אחת של ארבעים].

ולדעת רבי יהודה, אינו סופג אלא **מלקות אחת** [של ארבעים].

< **מתחילה רצו לומר, שהבְּרִייתא הזו מדברת, במי שאכל את שני הגידים הללו, אחר שהתרו בו פעם אחת**, שלא יאכל גיד הנשה, **שלדעת רבי יהודה הוא לוקה רק אחת, משום שכל מה שאוכל בהתראה אחת אינו לוקה עליו אלא פעם אחת. ולדעת תנא קמא לוקה שנים כי אכל שני גידים אסורים**.

ומכאן, שלדעת תנא קמא, העובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתנו.

ומכאן ראייה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שנים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שנים אף בהתראה אחת.

< **אולם דחו זאת, כי ניתן לומר, שהבְּרִייתא מדברת באופן שקודם לכל אכילה, התרו בו שלא יאכל גיד הנשה. אלא שרק באחד מהגידים היה שיעור כזית**, אבל בחברו לא היה שיעור כזית.

מסכת חולין

פרק חמישי אותו ואת בנו דף פג

לדעת תנא קמא חייב על כל אכילה, אף על פי שבאחת האכילות לא היה כזית, כי לדעת תנא קמא גיד הנשה שלם נחשב בריה, וכשאוכלים אותו חייבים עליו אף בפחות משיעור כזית. ולדעת רבי יהודה, גיד הנשה אינו נחשב בריה, להתחייב עליו בפחות מכזית, ולכן אינו לוקה אלא אחת.

בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה צריך

להודיע אם מכר את אמה או את בתה

ישנם כמה זמנים בשנה, שהכל קונים בהם בהמות לשוחטם בו ביום, ומאחר שאסור לשחוט ביום אחד אם ובתה, [שנאמר, "וְשֹׁר אוּ שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְיוֹם אֶחָד"], **המוכר בהמה בימים אלו, ובא אחר כך למכור את אמה או את בתה, צריך להודיע לקונה השני, שכבר מכר את בתה או את אמה של זו, וודאי תשחט באותו יום, ולכן הקונה השני לא יוכל לשחוט את בהמתו ביום הקניה.** [אולם כל זמן שהמוכר לא הודיע כן לקונה, הקונה רשאי לשחוט, ואינו צריך לחוש, שבאותו יום נשחטה האם או הבת].

< דעת תנא קמא.

בארבעה פרקים בשנה הדין כן. (א) ערב יום טוב אחרון של חג [=ערב שמיני עצרת]. (ב) ערב יום טוב הראשון של פסח. (ג) ערב עצרת [=ערב שבועות]. (ד) ערב ראש השנה.

- מתוך הפירוש הראשון בתוס' משמע, שטעם כל הזמנים הללו שווה, והוא שהם ימים טובים, ובהגיע ימים טובים מרבים בסעודה, ולכן מי שקונה בערב יום טוב, ודאי ישחט בו ביום, וכל הימים הטובים רגילים לקנות בהם בהמות לאכילה קודם כניסתם, כי בכניסתם מרבים בסעודה, חוץ מחג הסוכות, שבכניסתו טרודים במצוות לולב וסוכה, ואין פנאי להרבות בסעודה אלא ביום טוב אחרון שבו. [וכן משמע מתוך פירוש רש"י בסוגיתנו].

- ולפי הפירוש השני בתוס', טעם ריבוי הסעודה בפרקים אלו אינו משום שאלו ימים טובים, אלא יש בכל אחד מהם טעם גדול להרבות בו בסעודה. (א) יום טוב אחרון של חג, מפני שהוא רגל בפני עצמו, וקרבתו שבו כנגד ישראל. (ב) יום טוב ראשון של פסח, מפני שהוא יום גאולה. (ג) יום טוב של עצרת, משום שבעצרת הכל מודים שצריך להיות בו "לכם", כלומר לשמחת הגוף. (ד) יום טוב של ראש השנה, כדי שיהיה סימן יפה לכל השנה.

< דעת רבי יוסי הגלילי.

בגליל ישנו פרק נוסף, שקונים בו בהמות לשחיטה בו ביום, ודינו כנ"ל, והוא ערב יום הכפורים, שבגליל היו מרבים בו באכילת בהמות, משום שיש מצווה לאכול בערב יום הכפורים. [אבל בשאר מקומות, היו מרבים באכילת עופות ודגים ודברים קלים, ולא בבהמות].

-

וכל האמור כאן, הוא דווקא כשמכר את האם או הבת בו ביום, אבל אם מכר אחד מהם יומים לפני החג, ואת השני יום לפני החג, אינו צריך לחוש שמא הקונה הראשון המתין לשחוט עד ערב החג, ולכן אינו צריך להודיע לקונה השני, שביום הקודם מכר את האם או הבת.

אבל המוכר את האם לחתן, ואת הבת לכלה, אף על פי שזה קנה היום, וזה קנה מחר, צריך להודיע לשני שמכר את האם לחתן, כי מאחר ששניהם קנו לצורך סעודות החתונה, בידוע ששניהם שוחטים באותו יום.

-

דרך ארץ שיעשו בבית החתן סעודות גדולות יותר מאשר בבית הכלה, ולכן שנינו, שמן הסתם, האם הגדולה נמכרת לחתן, והבת הקטנה נמכרת לכלה.

בארבעה פרקים הללו

משחיטים את הטבח על כורחו

במשנתנו מבואר, שיש חילוק בין ארבעה הפרקים בשנה, שבהם הכל רגילים לקנות בשר, לבין שאר ימות השנה.

שבארבעה פרקים אלו, אם הטבח מכר משורו בשר בדינר, מחויב לשוחטו, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, כי כבר זכה הקונה באותו חלק, [ולפיכך, אם אבד השור, איבד הקונה חלקו].

ובשאר ימות השנה, אם הטבח מכר משורו בשר בדינר, אינו מחויב לשוחטו, כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, ויכול לחזור בו, [ולפיכך, אם אבד השור, לא איבד הקונה כלום אלא כל ההפסד למוכר].

ומבואר בסוגיה, שכשהקונה משך את הבהמה

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פג

לקנות בה חלקו, בכל זמן בשנה, זכה בו, ואין המוכר יכול לחזור בו, אלא מחויב לשחוט עבורו, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר. ואם אבד הבשר, הפסיד הקונה חלקו כי כבר זכה בו.

ודין המשנה הוא כשהקונה לא משך את הבהמה לזכות בחלקו:

< **לדברי רב שמואל בר יצחק – דין המשנה הוא, כשאדם אחר משך את הבהמה כדי לזכותה לקונה, ולא שאל את הקונה תחילה אם חפץ בכך.**

בארבעה פרקים בשנה, זכות היא לקונה שיהיה לו בשר, ומאחר שזכין לאדם שלא בפניו, נעשה המושך שלוחו של הקונה, וזכה הקונה בחלקו, ולכן המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד, הפסיד הקונה.

אבל בשאר ימות השנה, אין זו זכות לקונה לקנות ולהוציא הוצאות שלא מדעתו, אלא חובה היא לו, ואין חבין לאדם שלא בפניו, ולפיכך לא נעשה המושך שלוחו של הקונה, ולא זכה הקונה בחלקו, ואין המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד הבשר, הפסיד המוכר.

< **ולדברי רבי אלעזר – דין המשנה הוא, כשהקונה שילם מעות על חלקו, ועדיין לא משך את הבהמה כלל.**

שכן כל המבואר לעיל, שהכל תלוי במשיכה, אינו דין תורה, אלא תקנת חכמים, אבל דין תורה הוא, שבנתינת המעות זכה הקונה בחלקו. [והסיבה שתיקנו חכמים שאין אדם זוכה בנתינת המעות אלא במשיכה כדי שהמוכר שהמקח עודו ברשותו יטרח להצילו כשיראה בו הפסד ולא יאמר כבר מכרתי ולמה אטרח להציל בשביל הקונה].

ובכל השנה כולה העמידו חכמים את הדין כפי תקנתם, שאין הקונה זוכה במקחו בלא משיכה.

אבל בארבעה פרקים בשנה, החזירו את הדבר כדין תורה, שיהיה הקונה זוכה במקחו בנתינת המעות, ולא יוכל המוכר לחזור בו.

יום האחד האמור בעניין "אותו ואת בנו"

דין זה, "וְשֹׁר אוֹ שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", אמור בין פרשיות המדברות בקדשים, ולפיכך, היה מקום לומר, שיום אחד האמור בו, הוא כיום האמור בקדשים, שהלילה הולך אחר היום [שלפניו], כמו שנאמר בעניין אכילת תודה, "בַּיּוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא יִנְיָח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר", כלומר מותר לאוכלו ביום הקרבתו, ובכלל זה הלילה שלאחר ההקרבה עד הבוקר, הרי שהלילה נמשך אחר היום שלפניו.

ומכל מקום אין הדבר כן, כי יש ללמוד בגזרה שווה, שהיום הולך אחר הלילה [שלפניו], שכן נאמר בכתוב "בַּיּוֹם אֶחָד", וכן נאמר במעשה בראשית "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד", ומכאן, כשם שבמעשה בראשית היום הולך אחר הלילה, כך לעניין "אותו ואת בנו", היום הולך אחר הלילה.

ולפיכך, כששחט את האם משחשכה, לא ישחט את הבת כל הלילה, וכל היום למחרת, שהכל נמשך אחר הלילה. אבל כששחט את האם ביום, שוחט הבת בלילה שאחרי כן, ואין הלילה הולך אחר יום.

-

רבי אומר: "יום אחד", מלמד על ימים מיוחדים בשנה, שבהם אתה מוזהר שלא לגרום שתישחט האם ובנה.

מכאן אמרו, בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו.

סליק פרק אותו ואת בנו

פרק ששי כיסוי הדם

דף פג

[ויקרא י"ז י"ג] "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִצּוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפֶר".

היכן ובמה נוהג דין כיסוי הדם

נאמר בתורה, "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִצּוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפֶר", ללמד, שהשוחט חיה או עוף צריך לכסות את דמו בעפר.

- מו -

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פד

ודין זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, שנוהגות **בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים, ובין שלא בזמן הבית.**

וכמו כן נוהג הוא **בכל חיה ועוף טהורים הנשחטים, בין אותם שמגדל בביתו [=מזומן], ובין אותם שצד מההפקר [=אינו מזומן].**

אלא שאינו נוהג אלא **בחולין ולא בקדשים** כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

דין כיסוי הדם בשחיטת כוי נתבאר בדף ע"ט.

אופן כיסוי הדם

לדברי רבי זירא, מתוך שנאמר בכתוב "וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר", ולא נאמר "וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר", יש ללמוד, שלא די שיהיה הדם מכוסה עפר מלמעלה, אלא שיהיה הדם נתון בתוך עפר, ולכן השוחט **צריך לתת עפר למטה, [תחת הדם, שלא יהיה על גבי קרקע קשה], וגם צריך לתת עפר למעלה.**

כיסוי הדם אינו נוהג בקדשים

במשנתנו מבואר, שדין כיסוי הדם נוהג בחולין ולא בקדשים, ונאמרו **בגמרא כמה טעמים לדבר, ויש חילוקי דינים בין הטעמים, כמבואר להלן בעזה"י.**

א. **כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח משום שאי אפשר.**

כבר נתבאר, שחלק מדין כיסוי הדם הוא, לתת עפר תחת הדם, ו**מתחילה רצו לומר, שזאת הסיבה שכיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שאי אפשר לקיים בהם את הדין הזה.**

שכן, אם יתן שם עפר תחת הדם על גבי המזבח, בלא לבטלו להיות חלק מן המזבח, העפר הזה חוצץ בין הדם למזבח, ולא ניתן הדם על המזבח כדין.

ולתת עפר על המזבח לבטלו שם, להיות חלק מן המזבח, אי אפשר, כי אסור לשנות מתבנית כל הכלים, כמו שאמר דוד לשלמה כשציווהו על הבניין "הֲלֹל בְּקִתְבִּי מִיַּד ה' עָלַי הַשְׁפִּיל כָּל מְלָאכֹת הַתְּבִנִּית", ואין לשנות ממה שנצטווה.

ומאחר שאי אפשר לקיים בעופות קדשים דין כיסוי, ודאי לא נאמר בהם דין זה. [ואין זה דומה לחיה שנשחטה על גבי בהמה, שדמה טעון כיסוי מלמעלה, אף על פי שתחתיו דם בהמה, ולא עפר, ולא נתקיים בו כיסוי מלמטה, כי כל חיה שיש אפשרות לשחוט דמה ולכסותו כדין, למטה ולמעלה, נאמר בה דין כיסוי, אף אם בפעם מסוימת לא יוכלו לקיים כולו, ואין זה כעופות קדשים, שלעולם לא יוכלו לקיים בהם דין כיסוי, שודאי לא נאמר בהם דין כיסוי. והרי זה דומה לדין האמור בבבילת מנחות שכשדבר ראוי להיעשות נחשב הוא כעשוי, שכשניתנו המנחות בכלי, שניתן לבוללם בו בשמנם, אף אם למעשה לא נבללו, לא נפסלו, כי ראויים לכך, אבל כשניתנו בכלי, שאי אפשר לבוללם בשמן, הן פסולות].

< **אבל דחו את הביאור הזה, כי באמת יש אפשרות לכסות את הדם של עופות הקדשים, והוא על ידי גרירתו מהמזבח, [אחר קיום מצוות הזאת הדם], ואז יתנוהו בעפר, ויכסוהו בעפר.**

דף פד

ב. **כיסוי הדם אינו נוהג בחיות ועופות קדשי בדק הבית, כי שחיטה שאינה ראויה היא.**

משנתנו מדברת בקדשי בדק הבית, שאין השחיטה מתירה אותם באכילה, משום הם אסורים בהנאה להדיוט, והיא **כדעת רבי המצרף את שני הדינים הבאים:**

(א) **שחיטה שאינה מתירה באכילה, אינה נחשבת שחיטה לעניין שיתחייבו לכסות את הדם.** [כדעת רבי שמעון, האומר, ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה, ולא כדעת רבי מאיר, האומר שהיא נחשבת שחיטה].

(ב) **קדשי בדק הבית אינם נפדים אלא בעודם חיים, ולא לאחר מיתה.** [כדעת רבי מאיר, האומר, שהכתוב "וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ", המלמד שאין בהמות קדשים נפדות, אלא כשהן עומדות, ולא אחר מיתה, הוא בין בקדשי מזבח, ובין בקדשי בדק הבית. ולא כדעת רבי שמעון, האומר, שהכתוב מדבר בקדשי מזבח בלבד, אבל קדשי בדק הבית נפדים אף אחר מיתה].

ולפיכך מאחר שאין אפשרות לפדות את העופות והחיות הללו אחר השחיטה, [מטעם דין ב'],

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פד

נמצא שאין השחיטה הזו מתירה אותם באכילה, ולכן אין הדם טעון כיסוי, [מטעם דין א']. ודווקא לדברי רבי, הפוסק בדין הראשון כדברי רבי שמעון, ובדין השני כדברי רבי מאיר, אין הדם טעון כסוי.

אבל לדברי רבי שמעון, הדם טעון כיסוי, כי מאחר שלדעתו ניתן לפדות את העופות והחיות אף אחר השחיטה, יפדו, ויאכלו, ונמצא ששחיטה ראויה היא.

וכן לדברי רבי מאיר, אף על פי שלדעתו אי אפשר לפדות אותם אחר השחיטה, הדם טעון כיסוי, כי לדעתו גם דם שחיטה שאינה ראויה טעון כיסוי.

ג. כיסוי הדם אינו נוהג בחיות ועופות קדשי בדק הבית, כי אין השחיטה ראויה אלא אחר פדיון.

משנתנו מדברת בקדשי בדק הבית, והיא כדעת **רבי שמעון**, האומר, שניתן לפדות את הקדשים הללו אף אחר מיתה, ומכל מקום, לעניין כיסוי הדם נחשבת השחיטה כשחיטה שאינה ראויה, ואין הדם טעון כיסוי.

כי נאמר בכתוב, "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בְּעֶפְרָ", ללמד שאין הכתוב מדבר, אלא במי שראוי לכיסוי מיד אחר השחיטה, בלא הפסק ביניהם, ואילו עופות וחיות קדשים אלו, אינם ראויים לכך, אלא אחר שיפדו, שכן קודם הפדיון, אין השחיטה נחשבת שחיטה ראויה, שהרי עדיין אינם מותרים באכילה.

ד. כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שאי אפשר לכסות את הדם אלא אחר גרירתו מהמזבח.

מתוך שנאמר, **"וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בְּעֶפְרָ"**, יש ללמוד, שאין הכתוב מדבר אלא במי שניתן לכסות דמו מיד אחר השחיטה, בלא הפסק של פעולה אחרת.

ולעיל בדף פ"ג נתבאר, שאין אפשרות לכסות את דם עופות הקדשים על גבי המזבח, אלא אחר גרירתו מהמזבח, ומכאן שאין דין כיסוי אמור בעופות קדשי מזבח.

ה. כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שהוקשו העופות לחיות.

לדברי מר בר רב אשי, הכתוב "חִיָּה אוֹ עוֹף", בא להקיש את העופות לחיות, וללמד, שכשם שלא נאמר דין כיסוי הדם בחיות קדשים, שהרי אין חיות ראויות להקרבה, כך לא נאמר דין כיסוי הדם בעופות קדשים.

[ואין לחלק בעופות ולומר שדווקא עופות הדומים לחיות שאינם ראויים להקרבה לא יהא נוהג בהם כיסוי הדם אבל תורים ובני יונה שהם ראויים להקרבה לא יהא נוהג בהם דין כיסוי הדם כלל אף בחולין. כי יש ללמוד מההיקש שכשם שכל החיות שווים שבחולין יש בכולן דין כיסוי כך כל העופות שווים ובחולין יש בכולם דין כיסוי].

מניין שאין כיסוי הדם נוהג בבהמות

בעניין כיסוי הדם נאמר, **"אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חִיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בְּעֶפְרָ"**, ומכל מקום שאל יעקב מינאה את רבא, מניין שכוונת הכתוב לחיה ולא לבהמה, הלא לעניין סימני טהרה, נאמר בכתוב בהמה, **"וְכָל בְּהֶמָּה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ"**, וחיה בכלל, ואם כן, הוא הדין לעניין כיסוי הדם, נאמר חיה, וגם בהמה בכלל.

וענה על כך רבא, שמתוך שנאמר בעניין אכילת הבהמות **"רַק הָדָם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם"**, להקיש דם הבהמה למים, למדנו, שכשם שמים אינם טעונים כיסוי, כך דם בהמה אינו טעון כיסוי.

אין מטבילים אלא במים ולא בשאר משקים

לעיל נתבאר, שדם בהמה הוקש למים, שנאמר **"רַק הָדָם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם"**, ומכל מקום לא הוקש למים לגמרי, אף לעניין זה שהטובל בו נטהר, כי אין מטהרים אלא המים ממש, ודבר זה למד מהכתוב בפרשת שרצים, **"אֲדָּ מַעֲגֵן וּבּוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טְהוֹר"**, המלמד שהמים הם המטהרים, ויש לדרוש בו שלושה מיעוטים.

א. "מַעֲגֵן ... מַיִם" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, אף כשהם זוחלים, ואינם כמים, שאם נמשכו על גבי קרקע, אפילו היו שאובים קודם לכן, הם מטהרים.

ב. "וּבּוֹר ... מַיִם" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, אף כשהם מכונסים בבור, ואינם כמים שבבור שהם מטהרים.

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פד

ג. "מקוה מים" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, ואפילו דם שהוקש למים.

מנין שכיסוי הדם נוהג אף במזומן

אם היה כתוב, "אֲשֶׁר יָצוּד □ חֵיה או עוף אֲשֶׁר יֵאָכַל וְשִׁפָּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בַּעֲפָר", היינו אומרים, שאין הכתוב מדבר אלא בחיה ועוף ניצודים, ולא באלו שמזומנים לאדם תחת ידו, כאווזים ותרנגולים שלו.

אבל עכשיו שנאמר, "אֲשֶׁר יָצוּד **צִיד** □ חֵיה או עוף אֲשֶׁר יֵאָכַל וְשִׁפָּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בַּעֲפָר", הכתוב **מלמד**, שאף אותם שמזומנים לו לאדם בביתו, טעונים כיסוי.

והסיבה שכתבה תורה את תפיסת החיה והעוף לאכילה בלשון ציד, ללמד, שאין ראוי לאדם לאכול בשר, אלא כמי שצד ציד, כלומר שאינו אוכל תדיר. [והטעם לכך, שלא יאכל בשר תדיר, כדי שלא יהא ענין].

דברים י"ב כ"א: "כִּי יִרְחִיב ה' אֶקִּיף אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכָלָה בָּשָׂר כִּי תֵאָוֶה נִפְשָׁךְ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל אֹתוֹת נִפְשָׁךְ תֹּאכֹל בָּשָׂר. כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶקִּיף לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבֶּקְרֶךָ וּמִצֹּאנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹתוֹת נִפְשָׁךְ"

דרך ארץ בקניית המאכלים

נאמר, "כִּי יִרְחִיב ה' אֶקִּיף אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכָלָה בָּשָׂר", ללמד שאין ראוי לאדם לאכול בשר מתוך דחקות, אלא רק כשהוא שרוי ברחבות [=למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון].

ונאמר, "וְזָבַחְתָּ מִבֶּקְרֶךָ וּמִצֹּאנֶךָ", ללמד, שאין לאדם להוציא ממון ולקנות בשר, ורק אם יש לו בקר וצאן, יאכל משלו.

ודווקא כשיש לו הרבה בקר וצאן, יאכל מהם, שנאמר "מִבֶּקְרֶךָ וּמִצֹּאנֶךָ", כלומר חלק ממנו, אבל אם יש לו רק בקר אחד, או רק צאן אחד, לא יאכל אותו, כי נמצא אוכל כל בקרו וכל צאנו.

< ומתוך כך שלמדה תורה, שלא ירבה אדם במאכלים, אלא לפי הרחבת גבולו, אמר רבי אלעזר בן עזריה :

- מי שיש לו מנה, יקח לפסו [=לאילפסו. כלומר לקדרתו] ליטרא ירק [אבל בשר לא יאכל].

- ומי שיש לו עשרה מנה, יקח לפסו ליטרא דגים [שהם זולים מן הבשר].

- ומי שיש לו חמשים מנה, יקח לפסו ליטרא בשר.

וכל אלו השיעורים הם, לעניין זה שיבשל את הדברים הללו פעם אחת בשבוע, בערב שבת.

- אבל מי שיש לו מאה מנה, ישפתו לו קדרה בכל יום.

< ואמר רב – צריכים אנו לחוש לדברי זקן [=רבי אלעזר בן עזריה], ולהסתפק במזונות קלים.

< אבל רבי יוחנן אמר – אבא [=רב] ממשפחת בריאים היה, ולכן די לו במזונות קלים, אבל כגון אנו, שאין אנו בריאים, מי שיש לו פרוטה בתוך כיסו, יריצנה לחנווני, ולא יסגף עצמו בעינוי, ויצטרך לבריות יותר. [כלומר אין לאכול רק מתוך רחבות, אלא ככל היכולת].

< ורב נחמן אמר – כגון אנו לווים ואוכלים, כלומר, מאחר שאנו חלשים יותר, יש לאדם לאכול אף יותר מיכולתו.

[משלי כ"ז כ"ו-כ"ז]: "כְּבָשִׂים לְלְבוּשָׁךְ וּמַחִיר שָׂדֶה עֲתוּדִים. וְיָדֵי חֵלֶב עֲזִים לְלַחֲמֶךָ לֶלֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ"

"כְּבָשִׂים לְלְבוּשָׁךְ" - מגזיזת כבשים יהא מלבושך, כלומר, קנה לך צאן, ויהא לך הגיזות ללבוש.

"וּמַחִיר שָׂדֶה עֲתוּדִים" - לעולם ימכור אדם שדה, ויקח עתודים [=צאן. שיש לו מהם חלב לפרנסה, וגיזות ללבוש], ואל ימכור אדם עתודים [=צאן], ויקח שדה.

"וְיָדֵי חֵלֶב עֲזִים" - דיו לאדם שיתפרנס מחלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו, כלומר, די לך שיש לך עזים להתפרנס מחלבם, ולא תשחטם ותאכלם.

"לְלַחֲמֶךָ לֶלֶחֶם בֵּיתֶךָ" - לחמך קודם ללחם ביתך.

"וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ" - תן חיים לנערותיך, [=לבני ביתך], כלומר למדס דרכי חיים, להסתפק במזונות קלים. [אלו דברי מר זוטרא בריה דרב נחמן]. מכאן למדה תורה דרך ארץ, שלא ירגיל אדם את בנו בבשר ויין.

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פד

אמר רבי יוחנן: **הרוצה שיתעשר, יעסוק בבהמה דקה**. וביאר רב חסדא, שלכן נקראו וולדות הצאן "עֲשָׂתָּרַת צֶאֱנָד", משום שמעשרות את בעליהן.

-

ואמר רבי יוחנן: כסא [=כוס] דחרשין [=מכשפות], ולא כסא דפושרין. כלומר, **טוב לשתות כוס של מכשפות, ולא לשתות כוס של מים פושרים**, כי רעים הם לגוף.

ומים פושרים שהם רעים לגוף, הוא בהתקיים בהם שלושה תנאים: (א) כשהם **בכלי מתכות**. (ב) **ולא ניתנו בהן ציביא** [=שרשי עשבים ותבלין לטעם]. (ג) **ולא הורתחו**.

אבל כשהתבטל אחד מהתנאים הללו, כגון שהם בכלי חרס, או שניתן בהם ציביא, או שהורתחו. אינם מזיקים.

-

ואמר רבי יוחנן: **מי שהניח לו אביו מעות, ורוצה לאבדם, כך יעשה**:

(א) **ילבש כלי פשתן רומי** [שהם יקרים].

(ב) **וישתמש בכלי זכוכית לבנה**.

(ג) **וישכור פועלים**, למלאכת תורי, ואל ישב עמהם, שכשיקלקלו ההפסד רב. [רש"י פירש שהכוונה למלאכת חרישה בשוורים, שכשאין שומרים עליהם כראוי, השוורים מכחישים, וכמו כן, יוליכום ביערות ובכרמים, ויתקלו בהם, וייפסדו. ורבינו חננאל, פירש, שאינם מעמיקים המחרישה כראוי, ומפסיד כל מה שזורע].

-

דרש רב עזירא [פעמים בשמו של רבי אמי ופעמים בשמו של רבי אסי]: נאמר, "**טוב איש חונן [דלים] ומלֵוה [אותם]**. וכן טוב איש אשר] **יכלֵל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט** [שעומד על צרכיו לפי יכולתו ולא בכל תאות לבו]". **וכך ראוי לו לכלכל דבריו**.

לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו.

וילבש ויתכסה במה שיש לו [כדי שלא יתבייש].

ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו.

שהם תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

כיסוי הדם בשבת

דרש רב עינא על פתח ביתו של ריש גלותא – השוחט חיה או עוף בשבת בהיתר, [כגון לצורך חולה שיש בו סכנה], מאחר שהותרה אצלו שבת לעניין השחיטה, הותרה גם לעניין כיסוי הדם, **ויש לו לכסות את הדם בעפר**, אף שיש בכך איסור שבת. [טלטול עפר].

- **לפירוש ראשון אמר על כך רבה, שמאחר שאמר דבר תמוה, יש לחתוך את לשונו**.

- **ולפירוש שני אמר על כך רבה, שאם אמר דבר זה בשמו, יש לביישו, על ידי שישמטו את האמורא מלפניו**. [הוא החוזר על דבריו בקול לרבים].

< **והראיה לכך, שאף במקום שהותרה השחיטה בשבת, לא הותר הכיסוי, היא מהברייתא**, [המבוארת להלן], **שבה למד רבי יוסי דין בקל וחומר, על ידי שאמר, שמצוות מילה חמורה ממצוות כיסוי הדם, שמצוות מילה דוחה את השבת, ומצוות כיסוי הדם אינו דוחה את השבת, ועל כרחך כוונתו לומר, שאף במקום שהיתה השחיטה בשבת בהיתר, מצוות כיסוי הדם אינה דוחה את השבת**, [שהרי השווה את הכיסוי למילה, והמילה אינה דוחה שבת, אלא במקום שמותר למול].

כיסוי דמו של כוי ששחטו ביום טוב

הכוי, מאחר שהוא ספק חיה, [שדמה טעון כיסוי], וספק בהמה, [שאין דמה טעון כיסוי], כששוחטים אותו יש לכסות דמו מספק.

< **אולם לדעת רבי יוסי**, [ולדעת משנתנו], **ביום טוב, אין לכסות את דמו של הכוי, כי העפר שבו מכסים את הדם, מוקצה הוא, ואסור לטלטלו שלא לצורך מצות כיסוי, ומאחר שאין כאן מצות כיסוי בודאי, אלא מספק, אין לטלטל את העפר מספק, ומאחר שאי אפשר לכסות את דמו, אין לשוחטו כלל**.

ודין זה, שמצוות כיסוי הדם אינה דוחה יום טוב מספק, למדו רבי יוסי בקל וחומר.

שכן מצוות מילה חמורה ממצוות כיסוי הדם, שמצוות מילה דוחה את השבת, ומצוות כיסוי הדם, אף במקום שנשחטו חיה או עוף גמורים,

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פה

[כגון כשהותר לשוחטם בשבת לצורך חולה, או כשעברו ושחטום בשבת שלא בהיתר], **אינה דוחה את השבת**.

ומעתה, אם מצוות מילה החמורה, אינה דוחה יום טוב מספק, שהנולד בין השמשות, נימול ביום שהוא ספק שמיני ספק תשיעי ללידתו, ואם היה היום הזה יום טוב, אינו נימול ביום טוב, אלא למחרת יום טוב.

כל שכן שמצוות כיסוי הדם הקלה, לא תדחה יום טוב מספק, וכשנשחט כוי ביום טוב, ויש ספק אם דמו טעון כיסוי בעפר, לא יכסוהו בעפר.

< **ואמרו לו חכמים, שיש לדחות קל וחומר זה, כי מצינו דבר שאינו דוחה שבת, ובכל זאת ספקו דוחה יום טוב**, ואם כן יתכן שהוא הדין לעניין כיסוי הדם, שאף שאינו דוחה שבת, ספקו דוחה יום טוב.

והדבר הזה, שאינו דוחה שבת, וספקו דוחה יום טוב, הוא תקיעת שופר בגבולים. **שהאיש שהוא מחויב בתקיעה בוודאי, אינו תוקע בשבת. וספק איש ספק אשה**, [כגון טומטום ואנדרוגינוס], שאינם חייבים בתקיעה בוודאי אלא מספק [כי אשה פטורה], **תוקע ביום טוב**.

דף פה

- **ולדברי רבי יוסי, אין זו קושיה כלל, כי לדעתו, אפילו אשה ודאית, שפטורה מתקיעת שופר בודאי, מותרת לתקוע ביום טוב**, ואין בדבר חילול יום טוב, [כי אף שאינה חייבת בדבר, יש לה מצווה אם תוקעת, ויש לה רשות לקיים מצווה זו, כמו לעניין סמיכת הקרבנות, שנאמרה לאנשים, שלדעת חכמים, נשים אסורות לסמוך, ולדעת רבי יוסי, אף שאינן חייבות, מותר להן לסמוך], ואם כן, מאחר שאפילו אשה גמורה מותרת לתקוע ביום טוב, בתקיעת ספק איש ספק אשה, אין כאן שום ספק חילול יום טוב, ואין מכאן ראיה לדבר שיש בו ספק חילול יום טוב.

- **ואמר רבינא, שאף לדברי חכמים, שאשה אסורה לתקוע ביום טוב**, ואם כן, אצל ספק איש ספק אשה יש בדבר ספק חילול יום טוב, ואף על פי כן מותר לו לתקוע, **אין להקשות מהדין הזה על דברי רבי יוסי**, שאסר כיסוי דם ביום טוב, במקום ספק חילול יום טוב. **כי יתכן שדווקא תקיעה התיירו ביום טוב אף במקום ספק חילול, כי היא חמורה, שהרי במקדש תוקעים אף בשבת, מה שאין כן בכיסוי הדם, שהוא קל, שלעולם אינו דוחה שבת**, ולכן במקום ספק אינו דוחה יום טוב.

< **אבל רבי אלעזר הקפר ברבי דחה את הקל וחומר של רבי יוסי**, [שלמדו מתוך כך שמילה חמורה מכיסוי הדם], **כי אדרבה, כיסוי הדם חמור ממילה, שכן המילה אינה נוהגת אלא בימים, וכיסוי הדם נוהג גם בימים וגם בלילות**. ואם כן, מכך שמילה הקלה, אינה דוחה יום טוב במקום ספק חילול, אין ראיה שגם כיסוי הדם החמור, לא ידחה יום טוב במקום ספק חילול.

ואמר רבי אבא, שדברי רבי יוסי, הם אחד מהדברים שאמר רבי חייא, שאין לו עליהם תשובה, והשיב רבי אלעזר הקפר ברבי תשובה.

אין חייב כיסוי הדם אלא בשחיטה

אין דין כיסוי הדם אלא בשחיטה ולא בהמתה באופן אחר. ולכן, בין כשבא לשחוט, ולבסוף המית שלא בשחיטה, [שנתכוון לשחוט, ומחמת טעות נעשית נבלה], או שמתחילה נתכוון להמית על ידי נחירה או עיקור סימנים, [ולא בשחיטה], אינו חייב לכסות את הדם.

כיסוי דם שחיטה שאינה ראויה

כבר נתבאר בפרק אותו ואת בנו [דף פ"א], שלדעת רבי שמעון, שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה, אינה נחשבת שחיטה, אלא נחשבת כשאר מיתות שאינן שחיטות, ולפיכך, כששחט "אותו ואת בנו" ביום אחד, ואחד מהם לא הותר באכילה על ידי השחיטה, לא עבר באיסור "אותו ואת בנו". **ולדעת חכמים, [=רבי מאיר], כל שחיטה, אף שאינה מתירה את הבשר באכילה, נחשבת כשחיטה, ומתחייב בה, כששחט כך "אותו ואת בנו"**.

וכמו כן מבואר בסוגיה זו שלדעת חכמים [=רבי שמעון] שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה, אינה נחשבת שחיטה, ולכן השוחט חיה ועוף ואינם מותרים בכך באכילה, כגון, (א) שחט ונמצאו טריפה. (ב) או ששחט לעבודת כוכבים. (ג) או ששחט חולין בעזרה. (ד) או ששחט קדשים מחוץ לעזרה. (ה) או ששחט חיה ועוף שנגמר דינם לסקילה שהם אסורים, אין צריך לכסות את הדם. ולדעת רבי מאיר, כל שחיטה, אף שאינה מתירה את הבשר באכילה,

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פה

נחשבת כשחיטה, ולכן, בכל אלו, השוחט חייב לכסות את הדם.

טעמי המחלוקת אם שחיטה שאינה ראויה

נחשבת שחיטה לעניין איסור "אותו ואת בנו"

יש מקום, שבו נאמר לשון שחיטה אף על פי שאין השחיטה מתירה באכילה, והוא בעניין שחוטי חוץ, שנאמר, "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקרת האיש ההוא מקרב עמו", והשחיטה אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים.

ויש מקום, שבו נאמרה שחיטה, והכוונה לשחיטה המתירה באכילה, והוא בדברי יוסף בכתוב, "וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי לאכלו האנשים בצהרים", והשחיטה הזו התירה באכילה, שהרי היתה להאכיל את האנשים.

< לדעת רבי מאיר [=חכמים] – אף שניתן ללמוד גזרה שווה משני מילים שונות שמשמעותן אחת, כגון שחיטה וטביחה, מכל מקום, כשיש שתי אפשרויות ללמוד בגזרה שווה, באחת המילים שונות ומשמעותן שווה, ובאחת גם המילים שוות, יש להעדיף את זו שגם המילים שוות, ומאחר שלעניין אותו ואת בנו נאמר לשון שחיטה "ושור או שׁה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", יש ללמוד בגזרה שווה מהכתוב בעניין שחוטי חוץ, שגם בו נאמר בו לשון שחיטה. ומעתה, כשם ששחיטה האמורה בעניין שחוטי חוץ, אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים, כך שחיטה האמורה בעניין "אותו ואת בנו", היא גם שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה.

< ולדעת רבי שמעון – יש ללמוד דין אותו ואת בנו בגזרה שווה, מהכתוב "וטבח טבח והכן", שהוא מדבר בשחיטת חולין, כמו דין אותו ואת בנו הנוהג בחולין. ולא מדין שחוטי חוץ, שהוא אמור בקדשים. [=דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים].

אולם יש להקשות על הסברא הזו, כי דין אותו ואת בנו אינו דין האמור דווקא בחולין, שהרי הוא נוהג גם בקדשים.

ומשום שבדין זה, סברת רבי שמעון מוקשית, ראה רבי את דברי רבי מאיר לעיקר, ולפיכך שנה דבריו בלשון וחכמים אומרים [במשנה בדף פ"א].

טעמי המחלוקת אם שחיטה שאינה ראויה נחשבת

שחיטה לעניין דין כיסוי הדם

< לדעת רבי מאיר – יש ללמוד בגזרה שווה, שדין כיסוי הדם אמור גם בשחיטה שאינה מתירה באכילה, שכן נאמר בכתוב לשון שפיכת דם, "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסהו בצפר", וכן נאמר לעניין שחוטי חוץ, "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקרת האיש ההוא מקרב עמו", ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם ששפיכת דם האמורה בשחוטי חוץ, אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים, כך שפיכת דם האמורה לעניין כיסוי הדם, היא גם שחיטה שאינה מתירה באכילה.

< ולדעת רבי שמעון [=חכמים] – משמעות הכתוב בעניין כיסוי הדם היא, בדבר שנשחט כראוי, להיות מותר באכילה, שנאמר "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסהו בצפר", ואין גזרה שווה מוציאה ממשמעות הכתוב.

ואף שרבי מאיר רצה לומר, שהכתוב "אשר יאכל" לא בא ללמד שכיסוי הדם אמור רק בדבר שנשחט כראוי, להוציא מגזרה שווה שלו, אלא ללמד, שדין כיסוי הדם נוהג רק בבעלי חיים טהורים, שהם נאכלים, ולא בבעלי חיים טמאים.

אין דבריו נראים, שכן אם הדבר תלוי בכך שהם נאכלים, אין סברא לחלק בין בעלי חיים טמאים, לבעלי חיים טהורים שנעשו טרפה, שכן כולם אינם נאכלים, ועל כרחך, על כל אלו בא הכתוב ללמד שאינם טעונים כיסוי.

ומשום שבדין זה, סברת רבי שמעון נראית, ראה רבי את דברי רבי שמעון לעיקר, ולפיכך שנה דבריו בלשון וחכמים אומרים.

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פה

לא לכל אמר רבי מאיר

שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה

לדברי רבי אבא : אף לסברת רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, יש דבר שבו הכל מודים, ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה.

והוא, כשנשחטה בהמה טרפה, ונמצא במעיה בן קיימא [=בן תשעה חודשים חיל], שאף לדברי האומרים, ששחיטת האם [כשאינה טרפה], מועילה להתיר בן קיימא שבמעיה, מודים הם, ששחיטת האם כשהיא טרפה, אינה מועילה להתירו, כי אינה מתירה את האם, ואין אומרים בזה, שחיטה שאינה ראויה [לאם], שמה שחיטה, ונמצא שנשחט הבן שאינו טרפה כדין, והותר.

[ועניין זה, לא נצרך להתבאר, אלא לדברי רבי, שלעניין שחיטה שאינה ראויה, דעתו כדעת רבי מאיר, שהיא נחשבת שחיטה. ולעניין בן קיימא הנמצא במעי אמו, דעתו כדעת חכמים, ששחיטת האם מועילה לו. אבל לדברי רבי מאיר עצמו, אין שחיטת האם מועילה לבן קיימא שנמצא במעיה, אפילו כשאינה טרפה, וכל שכן שאינו מותר בשחיטתה כשהיא טרפה].

חולין שנשחטו בעזרה

כלל בדינו, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה, אולם נאמרו בגמרא שתי אפשרויות לבאר מדוע הדין כן.

א. גזרת חכמים.

מדין תורה, חולין שנשחטו בעזרה מותרים באכילה, וחכמים הם שאסרו את הדבר.

והטעם לכך, כי חששו, שמא יראו בני אדם בהמות נשחטות בעזרה, ונאכלות חוצה לה, ולא ידעו שבהמות חולין הן, אלא יטעו לומר שבהמות קדשים הן, וילמדו מכך, שקדשים נאכלים אף חוץ לעזרה.

ואם זה הטעם, אין לגזור אלא על בהמות חולין הנשחטות בעזרה, שהרואה עלול לטעות ולומר קדשים הן, אבל על חיות חולין הנשחטות אין לגזור איסור, כי הכל יודעים שאין חיות קדשים, ולא יבואו לומר שקדשים נאכלים חוצה לעזרה. [ואין לגזור על איסור חיות חולין שנשחטו בעזרה, כדי שלא יבואו לומר שבהמות חולין שנשחטו בעזרה מותרות, שאין גוזרים גזרה, לחזק גזרה אחרת, אלא רק לחזק דין תורה].

ב. מהכתוב "כי ירחק ... וזבחת".

נאמר, "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אֱלֹהֶיךָ לשוים שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר יִתֶּן ה' לְךָ כֶּאֱשֶׁר צִוִּיתָךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׂעְרֶיךָ בְּכֹל אֹתוֹ נִפְשָׁךְ", ללמד, שאין היתר לאכול בהמות בשחיטה, אלא בריחוק מקום, ולא בתוך העזרה.

ומאחר שלא נתינה שחיטה לחולין אלא חוץ לעזרה, אין בזה חילוק בין בהמות וחיות ועופות, וכל חולין שנשחטו בעזרה אסורים הם.

ומבואר במשנה, שכן דעת רבי שמעון, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מהתורה, שכן לדעתו, חולין שנשחטו בעזרה ישרפו, בין בהמות ובין חיות.

שחיטת חולין בעזרה שאינה ראויה

כשם שנחלקו חכמים ורבי שמעון לעניין "אותו ואת בנו" ולעניין כיסוי הדם אם שחיטה שאינה מתירה נחשבת שחיטה כך נחלקו לעניין חולין שנשחטו בעזרה שחיטה שאינה ראויה כגון שנשחטה בהמת טרפה בעזרה [בין טרפה הניכרת לכל, כגון שנחתכו רגליה מהארכובה ולמעלה, ובין טרפה בבני מעיים].

לדעת רבי שמעון – מאחר שאין השחיטה מתירה באכילה, אין אלו חולין שנשחטו בעזרה, [שיהיו אסורים בהנאה], אלא אלו חולין שמתו בעזרה, ואינם אסורים. [ומכל מקום מודה רבי שמעון, שאינם מטמאים טומאת נבלות, כי לעניין זה, מודה רבי שמעון, שהשחיטה מועילה בכל מקום, אף כשאינה מתירה באכילה. וזהו שאמר רבי אבא, לא לכל אמר רבי שמעון, שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה].

ולדעת חכמים – מאחר ששחיטה שאינה מתירה באכילה, נחשבת כשחיטה לכל דבר, [חוץ מלהתיר באכילה], החולין הללו נאסרים כחולין שנשחטו בעזרה.

השוחט וצריך לדם

כבר נתבאר, שהשוחט חיה ועוף, חייב לכסות דמם בעפר, ולפיכך, הצריך לדם שחיטת חיה

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פו

ועוף, לא ישחטם, אלא יהרגם באופן שאינו נחשב שחיטה, ובכך יפטור מכיסוי הדם, ויוכל להשתמש בדם לצורכו.

בברייתא מבואר, שהאופנים שיוכל להרוג בלא להתחייב בכיסוי הדם, הם, על ידי נחירה [=חניקה], או על ידי עיקור סימנים. [לכאורה הכוונה, שתחילה יעשה כן, כלומר יחנוק את החיה, או יעקור סימניה, ועתה כשיבוא לחתוך את הצואר, שיצא ממנו דם כמו בשחיטה, אין זו שחיטה, ולכן פטור מכיסוי].

< ובגמרא מבואר, שלדברי הכל, לדעת רבי יש שני אפשרויות להיפטור מכיסוי דם העוף :

א. על ידי שיטריפו אותו תחילה ואחר כך ימיתוהו בשחיטה.

מאחר שלדעת רבי, לעניין כיסוי הדם, שחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת כשחיטה, [כדברי רבי שמעון], השוחט עוף טרפה, שאינו מתיר אותו באכילה, פטור מכיסוי הדם. [אבל לדברי רבי מאיר, האומר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, השוחט עוף טרפה חייב לכסות דמו].

ב. על ידי שימיתוהו בנחירה ואחר כך ישחטו אותו להוציא דמו.

מאחר שלדעת רבי, העוף טעון שחיטה מן התורה, אם הומת בדרך שאינה שחיטה, הרי זה פטור מכיסוי הדם, אף כשיצא דם, ולכן הנוחר את העוף, ואחר שוחטו, פטור מלכסות את דמו. [אבל לדעת האומרים אין שחיטה לעוף מן התורה, בכל אופן שהומת עוף כשר שאינה טרפה, הוא מותר באכילה, ואם כן, כל המתה נחשבת כשחיטה, וכשיצא בה דם הוא טעון כיסוי].

< וכשרבי חייא הוצרך לדם עוף, [מטעם שיתבאר בעזה"י להלן], אמר לו רבי באיזה אופן יפטור מכיסוי הדם :

לדברי רב דימי – רבי אמר לרבי חייא שתחילה יטריף את העוף ואחר כך ישחט [כמו אופן א'] והסיבה שאמר כן [ולא כמו אופן ב'] כי בזה יש חידוש גדול יותר ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה, [אבל נחירה אינה שחיטה כלל].

ולדברי רבין – רבי אמר לרבי חייא שתחילה ינחור את העוף [כמו אופן ב'] והסיבה שאמר כן [ולא כמו אופן א'] כי בזה יש חידוש גדול יותר, שהעוף טעון שחיטה מן התורה.

בבגדו של רבי חייא [שהיה מפתן] נפל יאניבא, [=תולעת האוכלת פשתן =עש]. ואמר לו רבי, שתקנתו, לתת דם עוף על גבי מי המשרה שבהם מתכבס הבגד, וכשהעש יריח את ריח הדם, יברח, כי הוא שונא את ריח דם העוף.

דף פו

בעולם הזה זכויות הצדיקים

מועילות לאחרים ולא לעצמם

רבי חייא ובניו, חסידים גדולים היו, ומשעלו מבבל, גרמה זכותם לכך, שפסקו הזיקין, והזועות, והרוחות הזועפות, והרעמים, ולא החמיץ היין, ולא לקה הפשתן.

ואף על פי כן, לעצמם לא הועילה זכותם, כמו שנתבאר לעיל, שפשתנו של רבי חייא עצמו לקה בעש, כי זכויות הצדיקים מועילות לבני דורם, ולא לעצמם.

וכן אמר רב יהודה אמר רב – בזמנו של רבי חנינא בן דוסא, היתה יוצאת בת קול בכל יום, ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני, די לו בקב חרובים, מערב שבת לערב שבת [כלומר מתפרנס בצער ובצמצום].

תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו

רש"י מפרש, שכשנמצא תינוק בצד עיסה, ובצק בידו, בידוע שהתינוק נטל את הבצק מהעיסה, ואם כן ברור שנגע בה, אבל ספק אם הוא טמא, ומחמת כן טימא את העיסה, כי אין זה ברור שכל התינוקות טמאים, אלא חזקה היא שרובם טמאים, כי רובם מטפחים באשפה שיש בה שרצים ונבלות, ונטמאים בהם.

ורבינו תם מפרש, שכשנמצא תינוק בצד עיסה, ובצק בידו, בידוע שהתינוק טמא, כי נשים נידות מחבקות ומנשקות אותו, אבל ספק אם נגע בעיסה, ומחמת כן טימא אותה, כי אין זה ברור שהוא נטל את הבצק מהעיסה בעצמו, ויתכן שאדם אחר נתן לו, אלא שמסתבר יותר שהוא נטל בעצמו כי רוב התינוקות רגילים לטפח בבצק.

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פו

- **רבי מאיר מחשיב את המיעוט, ואם כן כנגד הרוב האומר שהתינוק טמא, וטימא את העיסה, יש גם מיעוט האומר שלא טימא אותה, וגם חזקת טהרה שלה אומרת שלא נטמאה, ולכן הרוב הזה נדחה מפני המיעוט והחזקה, האומרים שלא נטמאה העיסה,** [אלא אדם טהור בא לשם ונתן לתינוק מהעיסה].

- **וחכמים אומרים שמיעוט אינו כלום, ואם כן הרוב אומר שהעיסה נטמאה, והחזקה בלבד אומרת שלא נטמאה, ומאחר שרוב עדיף על חזקה, העיסה בחזקת טמאה.**

שחיטת חרש שוטה וקטן לעניין כיסוי הדם

ולעניין "אותו ואת בנו"

< **כבר נתבאר בתחילת המסכת, ששחיטת חרש שוטה וקטן, כשאחרים רואים אותה שהיא בהכשרה, שחיטה כשרה היא.**

ולפיכך, נוהג בה דין כיסוי הדם, וכן איסור "אותו ואת בנו". כלומר, כששחטו ואחרים ראו, יש לכסות את דם שחיטתם, [ואותם אחרים יכסו כי כשהשוחט אינו מכסה הרואה צריך לכסות]. וכן אסור לשחוט אחר כך באותו היום את הבן או האמה של מי ששחטו.

< **אבל כששחטו חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמם, ולא ראו בני דעת את השחיטה, אסור לאכול ממנה.**

ונחלקו רבי מאיר וחכמים, האם נוהג בשחיטה זו דין כיסוי הדם, ואיסור שחיטת אותו ואת בנו.

דעת רבי מאיר.

לדברי רבי יעקב אמר רבי יוחנן, דעת רבי מאיר, שכל הנשחט על ידי חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמה, נידון כנבילה גמורה, ולפיכך, (א) אין הדם טעון כיסוי, (ב) ואין איסור לשחוט את הבן או האם של מה ששחטו בו ביום, (ג) והאוכל ממה ששחטו לוקה, כדין אוכל נבלה גמורה.

והטעם לכך, כי יש רוב וחזקה לומר, שלא נשחטו כדין, שכן רוב מעשיהם של אלו אינם מתוקנים אלא מקולקלים, ומנבלים בשחיטתם, ובעלי החיים בחזקת איסור הם עומדים, שהרי קודם הספק לא היו שוחטים, והרי הם בחזקת שלא נשחטו, ומאחר שיש רוב וחזקה לומר שלא נשחטו, הרי אלו כנבלות גמורות.

[ודווקא משום שיש רוב וחזקה לומר שלא נשחטו, החשיב אותם רבי מאיר לנבלות גמורות, לפטור מכיסוי הדם, ולהתיר שחיטת האם או הבן אחריהם, אבל אם רק מיעוט מעשיהם היו מקולקלים לא היה די בכך לומר סמוך על המיעוט והחזקה האומרים שלא נשחטו כראוי ובכך תתיר לשחוט האם או הבן אחר כך באותו יום ואף שלעניין טהרה דעת רבי מאיר שדי במיעוט וחזקה לטהר [כמו שנתבאר לעיל] לעניין היתר איסור לא די במיעוט וחזקה].

דעת חכמים.

כל שחיטה ששחטו חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמם, יש להסתפק בה, האם שחיטה כשרה היא, או נבלה, ולכן לכתחילה אסור לאכול מהבשר.

אבל מאחר שיש לחוש שמא היתה השחיטה בהכשר, האוכל מהבשר, אינו לוקה על כך, שמא היתה השחיטה בהכשר.

וכמו כן, מחמת הספק, שמא היתה השחיטה בהכשר, יש לכסות את הדם.

וכמו כן, מחמת הספק, שמא היתה השחיטה בהכשר, אסור לשחוט אחר כך את האם או הבן.

- **ומתחילה רצו לומר, שאף שכן ראוי להיות הדין, שמחמת הספק יהיה הדם טעון כיסוי, תקנו חכמים, שלא לכסות את הדם, מחשש שהרואה מכסים את הדם, יאמר, שהיתה שחיטה בהכשר, ויבוא לאכול את הבשר. אבל הרואה שאין שוחטים את הבן או האם, לא יאמר ששחיטת הראשון היתה בהכשר, אלא יאמר, לא היה צורך בשחיטת האם או הבן, ולכן לא נשחטו בו ביום.**

- **אולם דחו זאת, שכן אם יש לחוש לכך, שהרואה יבוא לאכול מן הבשר, יש לתקן שיהיה מותר לשחוט את הבן או האם, כי אף שהרואה שאין שוחטים אותם, יוכל לומר אין צורך בדבר, הבא לשאול את בי"ד אם יכול לשחוט האם או הבן, יאמרו לו שאסור, ועל ידי כן יבוא לומר ששחיטת הראשון בהכשר. ומתוך כך שלא חשו לזאת, ואמרו שלא לשחוט האם והבן, הוא הדין שלא חשו שמא הרואה שמכסים את הדם יאמר ששחיטה בהכשר היא, ולכן, כשם שמספק אין שוחטים את האם או הבן, כך מספק יש לכסות את הדם.**

והוראת רבי.

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פז

מתחילה הורה רבי **כחכמים**, **ולבסוף** חזר בו והורה **כרבי מאיר**. ולכן, כששלח רבי אלעזר לגולה, להודיע מה הורה רבי, אמר, שהורה רבי כרבי מאיר, ולא חש להודיע מה היתה הוראת רבי קודם שחזר בו.

-

רבי אבא בנו של רבי חייא בר אבא, ורבי זירא, היו עומדים בשוק של קיסרי בפתח בית המדרש, יצא רבי אמי ומצאם.

אמר להם – וכי לא אמרתי לכם שבזמן בית המדרש לא תעמדו בחוץ, שמא יש אדם שצריך לשמועה שבידיכם, וטרוד בה, ואם הייתם בפנים, הייתם אומרים לו אותה.

רבי זירא נכנס, ורבי אבא לא נכנס, [אלא הלך לו].

ובאותה שעה היו בני בית המדרש מסתפקים בהוראות רבי הנזכרות לעיל, כמי הורה לבסוף, האם כרבי מאיר או כחכמים.

ואמר להם רבי זירא – אם בעודי בחוץ הייתי יודע שבדבר זה אתם מסתפקים, הייתי שואל זאת מהזקן שהיה עמי [=רבי אבא], שמא שמע דבר זה מאביו [=רבי חייא בר אבא], והוא שמע דבר זה מרבי יוחנן, שכן רבי חייא בר אבא, כל שלושים יום היה חוזר על תלמודו לפני רבי יוחנן.

שחט כמה בעלי חיים הטעונים כיסוי דם

א. שחט אפילו מאה חיות במקום אחד.

– **דיו בכיסוי דם אחר שחיטת כולן**, ואין צריך לכסות דם כל אחת בפני עצמה, שנאמר "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", ו"חַיָּה" משמע אחת, ומשמע הרבה.

ב. שחט אפילו מאה עופות במקום אחד.

– **דיו בכיסוי דם אחר שחיטת כולם**, ואין צריך לכסות דם כל אחד בפני עצמו, שנאמר "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", ו"עוֹף" משמע אחד, ומשמע הרבה.

ג. שחט חיות ועופות יחד.

– **לדעת תנא קמא, דיו בכיסוי דם אחר שחיטת כולן**, ואין צריך לכסות דם כל מין בפני עצמו, שנאמר, "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", די בכיסוי דם אחד לכולם, ואף שנאמר בכתוב "חַיָּה אוֹ עוֹף", לא בא הכתוב לחלק ולומר, שכל מין טעון כיסוי בפני עצמו, אלא שאף כל מין בפני עצמו טעון כיסוי, כלומר, גם כשנשחטו רק חיה או רק עוף, הרי זה טעון כיסוי, אבל גם כששחט שניהם יחד, דיו בכיסוי אחד.

– **ולדעת רבי יהודה, מתוך שנאמר בכתוב, "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר" בלשון יחיד, כבר למדנו, שחיוב כיסוי הדם אמור אף לכל מין לבדו, ואם כן, הכתוב "חַיָּה אוֹ עוֹף" בא ללמד, שכל מין טעון כיסוי לבדו, ואין לכסות את שני המינים יחד, ולכן יש לכסות דם חיות בפני עצמו, ודם עופות בפני עצמו.** [אבל חכמים אומרים, שהכתוב, "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", אינו כלשון יחיד, כמו שנאמר, "כִּי נִפְשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא", הרי שנאמר דם בלשון יחיד, והכוונה לדם של רבים, כל בשר].

מודה רבי יהודה לעניין ברכה

לדברי רבי חנינא, מודה רבי יהודה לעניין הברכה שמברכים על השחיטה, שהשוחט חיה ועוף, נפטר בברכה אחת שמברך קודם השחיטה, ואינו צריך לברך על כל אחד בפני עצמו, אף על פי שמפסיק בין זה לזה בכיסוי דם.

ואין זה כדין האמור לעניין ברכת האכילה, שמי שהיה אוכל [סעודה על הפת], ואמר לשמש למזוג לו כוס לברכת המזון, ובכך גילה בדעתו, שנימלך מלאכול עוד, מעתה אינו יכול לסמוך על הברכה שבירך לפני המזון, ואם ירצה לאכול או לשתות שוב עליו לברך תחילה.

כי ברכת המזון היא דבר שאי אפשר לעשותו עם האכילה, ולכן הרוצה לברך ברכה אחרונה, סילק דעתו מלאכול ולשתות, והלכה לה ברכה ראשונה. אבל שחיטת עוף, היא דבר שאפשר לעשותו עם כיסוי דם חיה, ולכן, גם זה ששחט חיה, וצריך לכסות דמה, לא סילק דעתו באותה שעה משחיטת דברים אחרים, ולא הלכה לה ברכה ראשונה.

דף פז

על מי מוטל לכסות את דם השחיטה

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פז

לכתחילה, מי ששחט, הוא מחויב לכסות, שנאמר, "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסָהוּ בַּעֲפָר", מי ששפך את הדם הוא יכסה.

אולם במקום שהשוחט לא כיסה את הדם, הרואה חייב לכסות, שנאמר בעניין, [בכתוב הסמוך], "וְאָמַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל", ללמד שכל ישראל מצווים על כך.

מצווה לכסות את הדם ביד ולא ברגל

נאמר, "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסָהוּ בַּעֲפָר", להקיש את הכיסוי לשחיטה, וללמד, שיש לכסות באותו דבר שבו שחטו, כלומר ביד, אבל לא יכסה ברגל, שלא יהיו מצוות בזוויות עליו.

גזל מצוות

כבר נתבאר, שלכתחילה מצוות כיסוי הדם מוטלת על השוחט, ושלו היא. ומעשה באחד ששחט, ובא חברו וקדם וכיסה שלא ברצון השוחט, וחייב רבן גמליאל את המכסה, לתת לשוחט עשרה זהובים, על שגזל ממנו את מצוותו.

ומסקנת הגמרא, **שתשלום זה של עשרה זהובים, נקבע לפי מספר הברכות התלויות במצווה שגזל, ולכן, הגוזל מחברו ברכת המזון, שיש בה ארבע ברכות, שכולן מצווה אחת, ישלם ארבעים זהובים.**

-

צדוקי אחד אמר לרבי, שיש ראייה מן הכתובים, שיש כמה רשויות בשמים, ומי שיצר הרים, לא ברא רוח, ומי שברא רוח, לא יצר הרים, שנאמר, "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שָּׁחוּ עֲשֵׂה שָׁחַר עֵיפָה וְדֹרֵךְ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ ה' אֱלֹקֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ", משמע שאחד יוצר הרים ואחד בורא רוח.

ענה לו רבי – שוטה, מסוף המקרא אתה למד, שהכל נעשה על ידי אחד, שהכתוב מסיים, "ה' אֱלֹקֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ".

אמר לו הצדוקי – תן לי זמן שלושה ימים להשיב תשובה לדברך.

ישב רבי שלושה תעניות, [שלא יצליח הצדוקי], ובסוף התעניות, כשרצה רבי לברך כדי לסעוד, אמרו לו בני ביתו, שצדוקי עומד בפתח. והיה סבור שבא אותו צדוקי להשיב תשובה על דבריו, ולפיכך קרא על עצמו, "וַיִּתְּנוּ בְּבְרוּתִי רֹאשׁ וְלִצְמָאֵי יִשְׁקוּנִי חֶמֶץ", כלומר כשאני בא לסעוד, נותנים לי דברים מרים.

אולם לא היה זה אותו צדוקי, אלא צדוקי אחר, שבא לבשר לרבי, על כך שלא מצא אויבו תשובה להשיבו, ומרוב צערו שלא מצא תשובה, נפל מן הגג ומת.

אמר לו רבי לצדוקי המבשר טוב – רצונך שתסעוד אצלי.

אמר לו – הן.

לאחר שאכלו ושתו, אמר לו רבי – כוס של ברכה אתה שותה, או ארבעים זהובים אתה נוטל.

אמר לו – כוס של ברכה אני שותה.

יצתה בת קול ואמרה, כוס של ברכה ישוה ארבעים זהובים.

ואמר רבי יצחק, עדיין ישנה לאותה משפחה [של מבשר] בין גדולי רומי, וקוראין אותה משפחת בר לויאנוס.

כיסה ונתגלה

מצוות כיסוי הדם אינה אלא פעם אחת, אבל **אם כיסה את הדם ונתגלה, אין מצווה לחזור ולכסות,** שנאמר, "וְכָסָהוּ בַּעֲפָר", והרי זה מיעוט, לומר כסה אותו ולא יותר, כלומר פעם אחת. [ואין זה ככתוב בעניין השבת אבדה, "הִשְׁבֵּה", שאין בו מיעוט, ולכן משמעותו להשיב לעולם, אפילו מאה פעמים].

ודווקא כשהוא כיסה פעם אחת, נפטר ממצוות כיסוי, אבל **אם הרוח כסתה פעם אחת וחזר הדם ונתגלה, הרי זה מחויב לכסות, ואף על פי שבשעה שהיה הדם מכוסה על ידי הרוח, היה פטור מהמצווה, מכל מקום כשחזר הדם ונתגלה, חזרה מצוותו, כי אין דיחוי אצל מצוות,** לומר מאחר שנדחה קיומן לא ישוב.

דם שנתכסה בעפר על ידי הרוח

אם נתכסה הדם בעפר עד שאין רישומו של דם ניכר – הרי זה פטור מלכסות [אלא אם כן יחזור ויתגלה].

אבל **אם לא נתכסה לגמרי ועדיין ניכר מראה**

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פח

הדם תחת העפר – חייב לכסות.

בין לעניין כיסוי ובין לעניין כפרה כשנתערבו בדבר אחר אם יש בתערובת מראה דם מחמת הדם שיש בו מצווה דין התערובת כדין הדם הזה

א. נתערבו במים.

לעניין דם קדשים של קרבנות, שיש לזרקו על גבי המזבח, כששנתערב במים, יש חילוק בין אם נפלו מים לתוכו, או שנפל הוא לתוך המים. שאם נפלו מים לתוך הדם, כל זמן שמראה הדם ניכר בהם, הרי זה כשר לזריקה. ואם נפל הדם לתוך מים, כל טיפת דם שמגיעה למים, מאחר שהיא מועטת אינה ניכרת בהם, היא בטלה בהם, ולכן אף על פי, שאחרי נפילת דם נוסף, הוא ניכר במים, הדם פסול לזריקה.

אבל לעניין דם חיה ועוף של חולין, שהוא טעון כיסוי, אין חילוק בדבר, ולא רק כשנפלו לתוכו מים חייב בכיסוי, כל זמן שמראה הדם ניכר. אלא אף על פי שנפל הדם לתוך המים, ולא ניכר הדם במים, ובכך נדחה ממצוות כיסוי, אם נוסף בכלי עוד דם, עד שניכר בו, חזרה המצווה לכסות את הדם, כי אין דיחוי במצוות.

ב. נתערבו ביין [אדום].

דנים את היין כאילו היה מים, ולכן, [בקדשים כשהיין נפל לתוך הדם. ובחולין בכל אופן], אומדים, אם היה מראה הדם ניכר במים, כשיעור היין, הרי זה כשר לזריקה.

ג. נתערבו בדם שאין בו מצווה [כגון שנתערב דם קדשים בדם חולין ונתערב דם חיה ועוף של חולין בדם בהמה או בדם הקזה].

לדעת תנא קמא – דם שאין בו מצווה הרי הוא כיין, וכשם שדנים את היין כאילו הוא מים כך, דנים את הדם הזה כאילו הוא מים, ולכן, [לעניין דם קדשים, כשנפל דם שאין בו מצווה לדם שיש בו מצווה. ולעניין דם חולין הטעון כיסוי בכל אופן שנתערב בדם שאינו טעון כיסוי], אומדים אם היה מראה הדם המחויב ניכר במים בשיעור הדם שאינו מחויב, הרי זה נידון כדם מחויב ובקדשים כשר לזריקה ובחולין טעון כיסוי.

ולדעת רבי יהודה – אין דבר בטל במינו, ולכן אפילו טיפה אחת של דם שיש בו מצווה [זריקה או כיסוי], הנופלת לכלי גדול מלא דם שאין בו מצווה, אינה בטילה בו, כי אין דם מבטל דם, והדם נידון כדם שיש בו מצווה ובקדשים כשר לזריקה ובחולין טעון כיסוי.

דברים נוספים שדין תערובת דם

שיש בה מראה דם נידונית כדם

א. לעניין הכשר קבלת טומאה.

לדברי רב יהודה אמר רב, כשם שלעניין דם קדשים ודם כיסוי, תערובת דם שיש בה מראה דם, נידונית כדם כשר. כך לעניין הכשר תערובת דם שיש בה מראה דם, נידונית כדם, שהוא משקה המכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

וכשנתערב הדם במים, אין צריך לדין הזה, שכן, בין אם התערובת נידונית כדם, ובין אם היא נידונית כמים, היא מכשירה את האוכלים לקבל טומאה, שכן גם הדם וגם המים הם משקים המכשירים את אוכלים לקבל טומאה.

והדין הזה נצרך לדם שנתערב במשקה שאינו מכשיר את האוכלים לקבל טומאה, כגון שנתערב הדם במי גשמים, שירדו לכלי מאליו, ולא החשיבם האדם להשתמש בהם, שאינם נעשים משקה, אלא אם החשיבום להשתמש בהם.

ורב אסי מנהרביל אמר, שהדין הזה נצרך לעניין המים היוצאים מן הדם כשהוא נקרש, שהם צלולים, ואינם מכשירים כדם, אלא אם כן יש בהם מראית דם.

ב. לעניין חיוב כרת על האכילה.

לדברי רבי ירמיה מדפתי, כשם שהאוכל כזית דם חייב כרת, כך האוכל מתערובת דם שיש בה מראה דם, חייב כרת. ובלבד שיש בתערובת כזית דם גמור.

ג. לעניין טומאת אוהל.

לדברי הברייתא, כשם שרביעית דם מן המת מטמאה באוהל כך, כך תערובת דם שיש בה מראה דם, מטמאה באוהל. ובלבד שיש בתערובת רביעית דם גמור.

דף פח

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פח

משקים היוצאים מהטומאות

א. משקים היוצאים מן הטמא ודינם כאב הטומאה.

יש משקים היוצאים מהטמא, והם עצמם אב הטומאה, [לטמא אדם וכלים, ולמנות אחרי האב ראשון ושני], ואלו הם:

שלושת מעיינות הזב (א) זובו. (ב) רוקו. (ג) מי רגליו.

וכן (ד) שכבת זרע של כל אדם.

והצד השווה שבכל אלו, שתחילה אם מתאספים יחד בגוף, ואחר כך יוצאים מהגוף. אבל דמעת עינו של זב, ודם מכתו, וחלב אשה, אינם כן, ואינם נעשים אב הטומאה, אף כשיוצאים מן הזב.

ב. משקים היוצאים מן הטמא ודינם כמשקים שנגעו בטמא.

כל שאר המשקים היוצאים מן הטמאים שאינם מתאספים בתוכו אינם טמאים מן התורה [חוץ מדמו של מת שהוא טמא] אבל חכמים גזרו על רוב הטומאות [חוץ ממת] שמשקה היוצא מהן יהיה טמא כמשקה שנגעו בו ולכן. **(א) משקה היוצא מן השרץ** [כגון מי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו] טמאים כדין משקים שנגעו בשרץ שהם נעשים ראשון לטומאה. **(ב) וכן משקים שיצאו מן הזב [כגון דמעת עינו ודם מכתו]** טמאים כדין משקים שנגעו בזב שהם נעשים ראשון לטומאה. **(ג) ומשקים שיצאו מטבול יום** [כגון דמעת עינו ודם מכתו] דינם כמשקים שנגעו בטבול יום שהם נעשים שני לטומאה.

ג. משקים היוצאים מן הטמא והם טהורים.

המת יוצא מן הכלל, ולא גזרו חכמים טומאה על המשקים היוצאים מן המת, להיות כמשקים שנגעו במת, אלא טהורים הם, [חוץ מדמו שטמא מן התורה].

והטעם לכך, שעל משקה זה גזרו חכמים טומאה, ועל משקה מת לא גזרו טומאה, כי מהזב אין רגילים בני אדם לפרוש, שכן הוא חי, ואין הכל יודעים שהוא טמא, ולכן יש להחמיר בו יותר, מה שאין כן מת, שהכל פורשים ממנו.

כמה דם צריך לכסות

לדעת חכמים – כל דם השחיטה טעון כיסוי, בין דם הנפש, ובין שאר הדם, ולכן מכסה גם את הדם הניתז, ואת הדם שעל הסכין, ואת הדם שעל כותלי בית השחיטה, שלא יהא דם שאינו מכוסה. שנאמר "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָ" ולדעת חכמים משמעות הכתוב לכל דמו.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל – לא כל דם השחיטה טעון כיסוי אלא רק כל דם הנפש. שנאמר "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָ", ולדעת רבן שמעון בן גמליאל משמעות הכתוב לדם המיוחד כלומר לדם הנפש.

ולדעת רבי יהודה – אף לא כל דם הנפש טעון כיסוי, ודיו בכיסוי מקצת דם הנפש. שנאמר, "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָ", ולדעת רבי יהודה, משמעות הכתוב למקצת דמו.

במה מכסים את הדם ובמה אין מכסים

נאמר בכתוב "וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָ". "וְכָסְהוּ" משמע בכל דבר, אף אבנים או כלים. "בְּעֶפְרָ" משמע עפר בלבד. ומאחר שיש ריבוי ויש מיעוט, מסתבר שהריבוי הוא לכל שהוא מין עפר, [כלומר מגדל צמחים כעפר], והמיעוט הוא לכל שאינו מין עפר. וזהו ששנינו, כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל, **דבר שמגדל צמחים, מכסים בו, ושאינו מגדל צמחים, אין מכסים בו.**

ואלו הפרטים שנמנו במשנתה ובברייתא היוצאים מן הכלל הזה.

< דברים שמכסים בהם: (א) זבל הדק. (ב) חול הדק [וללשון ראשון חול הנפרך בידים הוא בכלל זה שכל שאין היוצר צריך לכותשו הוא חול הדק]. (ג-ד-ה-ו) סיד וחרסית [=שחיקת חרסים]. ולבנה ומגופה [=כיסוי חבית] שכתשם. >עד כאן נמנו במשנה. מכאן ואילך נוספו בברייתא. >(ז) שחיקת אבנים. (ח) נעורת דקה של פשתן [=פסולת היוצאת מן הפשתן כשמנערים אותו]. (ט) נסורת דקה של חרשים [נסורת שמגררים נגרים במגירה פגומה, וקוצצים בה עצים, והיא משרת נסורת דקה כעפר]. (י) חרסית לבנה. >ובברייתא אחרת מבואר < (יא) הוסיפו עליהן את השחור [=פחמים כתושים]. (יב) ואת הכחול. (יג) ואת נקרת פיסולים [=עפר שמנקרין מן הרחיים]. (יד) ויש אומרים אף הזרניך.

< דברים שאין מכסים בהם: (א) זבל הגס. (ב) חול הגס [וללשון שני חול הנפרך בידים הוא בכלל זה, שכל שהיוצר צריך לכותשו הוא חול

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פט

הגס]. (ג-ד-ה) סיד ולבנה ומגופה שלא כתשם. (ו) כלי. <עד כאן נמנו במשנה. מכאן ואילך נוספו בברייתא>. (ז) שחיקת כלי מתכות [שאינם קרויים עפר. להוציא זהב שקרוי עפר שנאמר "מקום ספיר אֲבִינָה וְעִפְרָת זָהָב לוֹ"]. (ח-ט-י) וקמח וסובין [שהנפה קולטת], ומורסן [=קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת].

ואין לומר, שהכתוב "וְכִסְּהוּ בְּעֶפֶר" ידרש בכלל ופרט, "וְכִסְּהוּ" כלל, "בְּעֶפֶר" פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואין לכסות אלא בעפר.

כי הכלל הזה צריך הוא לפרט, שכן את המילה "וְכִסְּהוּ", ניתן לפרש בשני אופנים. (א) לכסות מלמעלה, כמו על ידי כפיית כלי. (ב) לכסות סביב, שיהיה הדבר נתון בתוך הכיסוי.

ולפיכך אין המילה "וְכִסְּהוּ" יכולה לעמוד בפני עצמה, עד שיבוא הכתוב ויפרש "בְּעֶפֶר", שהכוונה במילה "וְכִסְּהוּ", לכיסוי שהדבר נתון בתוכו.

ומאחר שאין הכלל עומד בפני עצמו, והוא צריך לפרט לפרשו, אינו נדרש בכלל ופרט, שכל כלל הצריך לפרט, אינו נידון בכלל ופרט.

כיסוי בעפר ארץ מלחה

שזורעים בה ואינה מצמיחה

לדעת רב נחמן בר רב חסדא ורב נחמן בר יצחק – עפר של ארץ מלחה שאינה מצמיחה כעפר מדברות, **אין מכסים בו**, שאין מכסים אלא בדבר המגדל צמחים.

ורבא חלק על דבר זה. **אולם רב נחמן בר יצחק הוכיח כן מהברייתא**, בה מבואר, **שההולך במדבר**, ואין לו עפר לכסות, שוחק דינר זהב, ומכסה בשחיקתו, **אבל אינו מכסה בעפר המדבר**.

כיסוי באפר

לדעת בית הלל – כשם שמכסים בעפר, כך **מכסים באפר**, שכן גם האפר קרוי עפר, כמו שנאמר, "וְלָקַחוּ לְטָמֵא מֵעֶפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֹת".

[ולכן, ההולך בספינה ואין לו עפר לכסות, שורף טלית ומכסה באפרה].

ולדעת בית שמאי – **אין מכסים אלא בעפר**, ולא באפר, שאפר אינו קרוי עפר, אלא עפר שרפה, והכתוב "וְכִסְּהוּ בְּעֶפֶר", מדבר בעפר סתם, ולא בעפר שרפה.

-

אמר רבא – **בשכר שאמר אברהם אבינו "וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר"**, זכו בניו לשתי מצות שיש בהן הנאה:

(א) **אפר פרה**, [שיש בו הנאה לטהר טמאים].

(ב) **ועפר סוטה**, [שיש בו הנאה להטיל שלום בין איש לאשתו].

אבל עפר כיסוי הדם אינו נחשב כדבר שיש בו הנאה שכן גם בלא כיסוי הדם הבשר מותר ואין הכיסוי אלא קיום מצווה בלבד.

דף פט

ואמר רבא – **בשכר שאמר אברהם אבינו**, [למלך סדום] "**אִם מְחוֹט וְעַד שְׂרוּף**" [=רצועה של] **נָעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לִּי וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂיתִי אֶת אֲבָרָם**" נכי

לא רצה להנות מהגזל], לפיכך זכו בניו לשתי מצוות שיש בהן הנאה:

(א) **חוט של תכלת**, [שיש בו הנאה, בכך שכשהקב"ה מסתכל בכסא הכבוד, הוא נזכר במצווה זו שישראל מקיימים, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ונותן להם שכר].

(ב) **רצועה של תפילין**, [שיש בה הנאה להטיל מורא על העמים שנאמר "וַיֵּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ" ונתניא רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש].

רבי מאיר אומר: **מה נשתנה תכלת מכל הצבעים**, [שהזיקה אותו תורה לציצית]. **מפני שתכלת דומה לים** [שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים]. וים דומה **לרקיע**. ורקיע דומה **לאבן ספיר**, שנאמר, "וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתֵּי הַסְּפִיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר" [הרי שלבנת הספיר ועצם השמים שווים הם]. ואבן ספיר דומה **לכסא הכבוד**, שנאמר "כְּמֶרְאֵה אֶבֶן סְפִיר דְּמוּת כֶּסֶף".

-

אמר רבי אבא – **קשה גזל הנאכל**, [כלומר מי שגזל, ואכל מה שגזל, קשה הוא לעשות תשובה], **שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים להחזירו**,

מסכת חולין

פרק ששי כיסוי הדם דף פט

שנאמר, "בַּלְעָדִי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עָנַר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם".

-

אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון – כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה, עשה אזניך כאפרכסת [משפך להכניס הדברים לראש] וכך דרש:

"לא מִרְבָּכֶם מִכָּל הָעַמִּים [לפי שאין אתם מרבין עצמכם מכל העמים אלא ממעטים עצמכם לפיכך] חֶשֶׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט [ממעטיים עצמכם בענוה] מִכָּל הָעַמִּים".

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל - חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני.

נתתי גדולה לאברהם, "וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר".

נתתי גדולה למשה ואהרן, אמרו, "ויבקר ויראיִתם אֶת כְּבוֹד ה' בְּשִׁמְעוֹ אֶת תְּלַנְתִּיכֶם עַל ה' וַנַּחֲנוּ מָה כִּי תִלְוּנוּ עֲלֵינוּ".

נתתי גדולה לדוד, אמר, "וְאֲנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ חֶרֶפֶת אָדָם וּבְזוּי עָם".

אבל עובדי כוכבים אינן כן.

נתתי גדולה לנמרוד, [מלך בדור הפלגה היה, ולכך נקרא שמו נמרוד, שהמריד כל העולם במלכותו על הקב"ה], אמר הבה נבנה לנו עיר [וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוֹץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ"].

נתתי גדולה לפרעה, "וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח".

נתתי גדולה לסנחריב, אמר, "מִי בָכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הֶצִּילוּ אֶת אֶרֶץ מִיָּדֵי כִּי יַצִּיל ה' אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּדֵי".

נתתי גדולה לנבוכדנצר, אמר, "אֶעֱלֶה עַל בְּמַתִּי עַב אֲדַמָּה לְעֶלְיוֹן".

נתתי גדולה לחירם מלך צור, אמר, "מוֹשֵׁב אֲקִים יִשְׁבְּתִי בְּלֵב יָמִים", שבנה לו שבעה רקיעים של נחשת ועלה וישב עליהם. [וְכֵן אָדָם אָמַר לְנִגִּיד צֹר כֹּה אָמַר ה' אֲקִים יַעַן גָּבַהּ לְבָדָּ וַתֹּאמֶר אֵל אֲנִי מוֹשֵׁב אֲקִים יִשְׁבְּתִי בְּלֵב יָמִים וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֵל וַתִּתֵּן לְבָדָּ כְּלֵב אֱלֹהִים"].

-

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: גדול מה שנאמר במשה ואהרן, יותר ממה שנאמר באברהם, שבאברהם נאמר "ואנכי עפר ואפר", ואילו במשה ואהרן נאמר "ונחנו מה".

-

ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, שנאמר בהם "ונחנו מה" ונאמר "נִטָּה צִפּוֹן עַל תְּהוֹ תִּלְךָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה", [על זכות אותן שנחשבו לבלימה].

ורבי אילעא אמר: אין העולם מתקיים, אלא בשביל מי שבולס את עצמו [שסוגר את פיו] בשעת מריבה, שנאמר "תִּלְךָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה".

ורבי אבהו אמר: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שמשים עצמו כמי שאינו, [כלומר שהוא עניו], שנאמר "וּמִתְתַּחַת [מי שנדרס תחת הכל, הוא] זָרַעַת עוֹלָם".

-

דרש רבי יצחק: "הָאֱמָנָם אֲלָם צָדֵק תִּדְבָּרוּן מִיִּשְׁרָיִם תִּשְׁפָּטוּ בְּנֵי אָדָם".

מה אומנותו [= "הָאֱמָנָם"] של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם [= "אֲלָם"]. ודווקא בדברי העולם הזה, אבל בדברי תורה "צָדֵק תִּדְבָּרוּן".

ובלבד שלא יגיס דעתו, שנאמר "מִיִּשְׁרָיִם [כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס] תִּשְׁפָּטוּ בְּנֵי אָדָם".

-

כיסוי בעפר עיר הנדחת

לדעת רבי זעירא או רבה בר ירמיה – עפר קרקע עיר הנידחת מותר לכסות בודם שחיטה, כי הוא מותר בהנאה, שנאמר בעניין שריפת עיר הנידחת, "וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ רְחֻבָּהּ וְשָׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ", ללמד, שאין נאסר בהנאה וטעון שרפה, אלא מה שראוי להתקבץ כמו שהוא, להוציא את המחובר לקרקע, שמחוסר תלישה, שאינו נאסר בהנאה, ואינו טעון שרפה, ובכלל זה עפר הקרקע של העיר. [אבל אפר השריפה אסור בהנאה, ואין מכסים בו].

ולדעת רבא – אף באפר השרפה של עיר הנידחת, שהוא אסור בהנאה, מותר לכסות בו

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף פט

דם שחיטה, כי קיום המצוות אינו נחשב הנאה שיהיה אסור לקיימן בדבר האסור בהנאה, שכן קיום המצוות גזרת מלך היא, **ולא להנאת המקיים ניתנו, ולפיכך**, מותר לכסות באפר האסור בהנאה, שכן **המכסה אינו נחשב כנהנה מהאפר**.

שופר ולולב של עבודה זרה

שופר של עבודה זרה, אין יוצאים בו ידי מצוות תקיעת שופר בראש השנה. ולולב של עבודה זרה, אין יוצאים בו ידי חובת נטילת לולב בסוכות.

ואין הטעם לכך, משום שהם אסורים בהנאה, שהרי מצוות לא ניתנו להנאה, והמקיים אינו נחשב כנהנה, שיהיה אסור לעשותם בדבר שאסור בהנאה.

אלא הטעם לכך, כי מאחר שהם של עבודה זרה, דינם לשריפה, וכל העומד להשרף, נחשב כאילו כבר נשרף, ונעשה אפר. ולעניין מצוות שופר ולולב, נתנה בהם תורה שיעור, שיהיה השופר בשיעור שיאחזנו בידו ויראה מכאן ומכאן, ולארבעה מינים נתנה תורה שיעור הדס וערבה שלושה טפחים, ולולב ארבעה, ודבר שעומד לשרפה, נחשב כמי שאין בו שיעור, ולכן אין יוצאים בהם ידי חובה.

סליק פרק כסוי הדם

פרק שביעי גיד הנשה

דף פט

[בראשית ל"ב כ"ה-ל"ג] "וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיָּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ ... וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ פֶּאֶשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכּוֹ. עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה".

איסור גיד הנשה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף, הרי הוא ככל המצוות שהן חובת הגוף, ולכן **נוהג בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית**.

איסור גיד הנשה נוהג בבהמות קדשים

שנינו במשנתנו, **שאיסור גיד הנשה נוהג בבהמות קדשים, ועל כרחך אין כוונת המשנה ללמד, שמי שהקדיש בהמה, ואחר כך אכל את גידה, עבר באיסור אכילת גיד הנשה, שכן דין זה פשוט הוא**, שהרי איסור גיד הנשה היה בבהמה משעה שנוצר בה, קודם שהוקדשה הבהמה, ואין שום סיבה שיפקע ממנה בשעת הקדשה, ואם כן על כרחך משנתנו באה לחדש איסור באופן אחר, **ונאמרו בגמרא כמה ביאורים, מה באה משנתנו לחדש**. [חלק מהביאורים נדחה וחלק מהם מקויים].

א. כלומר איסור קדשים נוהג בגיד.

לדעת התנא של משנתנו, (א) [יש בגידים בנותן טעם, כלומר] הגידים נחשבים כבשר שיש בו טעם, [ולא כעץ שאין בו טעם], ולפיכך, האוכל גיד של בהמת קדשים, דינו כאוכל מבשרה, שיש בכך איסור. (ב) וכמו כן, לדעת התנא של משנתנו, איסור חל על איסור.

ולפיכך, אף על פי שמשעת יצירת גיד הנשה, הוא נאסר באכילה משום איסור גיד הנשה, לאחר מכן, כשהקדישו את הבהמה, חל על הגיד הזה איסור נוסף, של אכילת בשר קדשים, ומעתה האוכלו עובר בשני איסורים.

< אולם דחו זאת, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, שכן אם כוונת המשנה ללמד, שאיסור קדשים חל על איסור גיד, כך היה צריך לשנות, "איסור מוקדשים נוהג בגיד הנשה", ולא "גיד הנשה נוהג ... במוקדשים", שמשמע שאיסור גיד הנשה חל על איסור קדשים.

ב. כלומר בגיד הנשה אין איסור קדשים אלא איסור גיד הנשה בלבד.

לדעת התנא של משנתנו, [אין בגידים בנותן טעם, כלומר] הגידים נחשבים כעץ שאין בו טעם, [ולא כבשר שיש בו טעם], ולכן, האוכל גיד של בהמת קדשים, אינו עובר באיסור אכילת קדשים כאוכל מבשרה.

ולפיכך, [אפילו אם בשאר מקומות איסור חל על איסור], האוכל מגיד הנשה של בהמת קדשים, אינו עובר באיסור אכילת קדשים, אלא באיסור אכילת גיד הנשה לבדו.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צ

וכך הוא ביאור המשנה, "גיד הנשה נוהג ... במוקדשים", כלומר אף בגיד הנשה של מוקדשים, אין נוהג אלא איסור גיד הנשה, ואין באכילתו איסור נוסף.

< **אולם דחו זאת**, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, כי מבואר בהמשך הפרק, שלדעת התנא של המשנה, יש בגידים בנותן טעם, שכך שנינו בפרק זה, "ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם, הרי זו אסורה".

ג. **כלומר יש אופן שאיסור גיד חל יחד עם איסור קדשים, והוא בוולדות קדשים.**

לדעת התנא של משנתנו, (א) [יש בגידים בנותן טעם, כלומר] הגידים נחשבים כבשר שיש בו טעם, [ולא כעץ שאין בו טעם], ולפיכך, האוכל גיד של בהמת קדשים, דינו כאוכל מבשרה, שיש בכך איסור.

ואף על פי שלדעתו (ב) אין איסור חל על איסור, מכל מקום יש אופן שבו יהיה גיד הנשה אסור מחמת שני האיסורים, הן של גיד הנשה, והן של קדשים, והוא כשחל האיסור הזה בשניהם בבת אחת.

שכן לדעת התנא של המשנה, (ג) איסור גיד הנשה חל על הגיד מתחילת יצירתו בעוד הוולד במעי אמו. (ד) וכן איסור אכילת בשר קדשים חל על הוולד מתחילת יצירתו במעי אמו.

ונמצא, שבשעת יצירת הגיד, חלים עליו שני האיסורים בבת אחת, [שאף לדברי האומרים שבדבר אחד אין איסור חל על איסור, מודים הם, שבבת אחת חלים עליו שני איסורים].

ומה ששנינו בהמשך המשנה, "ונוהג [איסור גיד הנשה] בשליל [=עובר]. רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל", אין בזה ללמד שתחילת המשנה אינה מדברת בשליל, אלא כוונת המשנה לומר, שדין זה של הרישא, שמדבר בשליל, הוא כדעת חכמים, האומרים, שאיסור גיד הנשה נוהג בשליל מתחילת יצירתו, אבל רבי יהודה חולק על כך.

< **אולם דחו זאת**, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, שכן אף לדברי האומרים שגם איסור קדשים וגם איסור גיד חלים על העובר בעודו במעי אמו, על כרחך אינם חלים באותו זמן, שכן בתחילת יצירת העובר, עדיין אין בו גידים, אלא בשר, וכשהוא עובר של קדשים, כבר נאסר משום בשר קדשים, ורק לאחר זמן נוצרים בו הגידים, שיוכל לחול על גיד הנשה, איסור גיד הנשה. [שכן שנינו, שנזיר סותר נזירותו, בין כשנטמא בכזית ממת גדול, ובין כשנטמא במת שלם, שאין בו כזית, והכוונה לעובר שעוד לא נוצרו בו גידים, שאין בכל בשרו כזית שלם].

דף צ

ד. **כלומר איסור גיד הנשה חל על איסור מוקדשים משום שהוא חמור שנוהג בבני נח.**

לדעת התנא של המשנה, (א) הגידים נחשבים כבשר, שיהיה בהם איסור אכילת קדשים. (ב) וולדות קדשים, מתחילת יצירתם יש בהם איסור אכילת קדשים. (ג) ולאחר מכן, בשעה שנוצר הגיד בבהמה הוא נאסר גם משום איסור גיד הנשה. (ד) ואף על פי שאיסור קדשים כבר חל על הגיד תחילה משעת יצירת בשר הוולד קודם שנוצרו הגידים, ובשאר מקומות אין איסור חל על איסור, לדעת התנא של המשנה, איסור גיד הנשה חל על איסור קדשים, כי הוא איסור חמור יותר, שהוא נוהג אף בבני נח, שכן נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה.

< **ודחו זאת**, כי אף שמחמת הסברא הזו, שנוהג בבני נח, איסור גיד הנשה חמור משאר דברים שיש בהם איסור לא תעשה בלבד, כגון איסור אכילת בהמה טמאה, [ולכן איסור גיד הנשה חל על איסור בהמה טמאה], מכל מקום אינו חמור יותר מאיסור אכילת קדשים שיש בו כרת, ולכן איסור גיד הנשה לא יחול על איסור אכילת קדשים.

ה-ו. **כלומר יש קדשים שנוהג בהם איסור גיד הנשה, אף על פי שקדושים מתחילתם.**

לדעת התנא של המשנה, (א) אין איסור חל על איסור. (ב) ויש בגידים בנותן טעם, כלומר דינם כבשר, וכשהם קדשים, יש בהם איסור אכילת בשר קדשים.

ולפיכך, מאחר שאין איסור חל על איסור, אין איסור גיד הנשה בבהמות קדשים, אלא כשקדם איסור גיד הנשה לאיסור קדשים שבהם. [וכשהיתה הבהמה חולין, ואחר כך הקדישוה, דין פשוט הוא שקדם איסור גיד הנשה, וחל על הגיד, כפי שנתבאר בתחילת העניין, אבל יש אופן שאיסור גיד הנשה קדם, אף בבהמה שמתחילת היא קדושה].

- **לדברי האומרים, שולדות קדשים קדושים**

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צ

מתחילת יצירתם, בכל וולדות קדשים אין איסור גיד הנשה, כי משעה שנוצר בשר הוולד, כבר נאסר משום קדשים, ושוב אין חל עליו איסור נוסף של גיד הנשה. **ורק בבהמה שהיא קדושה מחמת בכורה, יש איסור גיד הנשה**, שאין קדושת הבכור אלא בשעת יציאתו מהרחם, ועתה, ממה נפשך יש בה בגיד איסור גיד הנשה, שכן אם האיסור הזה חל בשעת יצירת הגיד, הרי האיסור הזה קודם, ואף אם האיסור הזה חל גם הוא בשעת הלידה כקדושת הבכור, מכל מקום שני האיסורים חלים יחד.

- ולדברי האומרים, שולדות קדשים קדושים רק משעת לדתם, בכל וולדות קדשים יש איסור גיד הנשה, שכן הוא חל משעת יצירת הגיד בעודו במעי האם.

גיד הנשה של עולה

כבר נתבאר, שבקדשים נוהג איסור אכילת גיד הנשה, [כשקדם האיסור הזה לאיסור קדשים], ולעניין קדשים הנאכלים בהיתר, כחטאת ואשם ושלמים, הכל מודים לדין הזה. [וכן שנינו, שגיד הנשה של שלמים, שהירך שלו נאכלת, חולץ הגיד, ומכבדו לאמה שבעזרה, [ואינו מצוה לשורפו משום נותר, שכשנאמרה שרפה בנותר, בדבר הראויה לאכילה נאמרה ככתוב "בַּיּוֹם זָבַחְכֶּם יֹאכַל וּמִמֶּחֱרַת וְהַנּוֹתֵר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף"]].

אבל לעניין קדשים שאינם נאכלים, כעולה, משמע בסוגיתנו, שלדעת רבי חייא בר יוסף לא נוהג בהם איסור גיד הנשה, ולדעת רבי יוחנן נוהג בהם איסור גיד הנשה.

אולם ניתן להבין דבריהם באופן הבא :

	דעת רב פפא ללשון ראשון [אין מחלוקת אלא]	דעת רב פפא ללשון שני [אין מחלוקת אלא]	דעת רב נחמן בר יצחק [יש מחלוקת בזה]
לדברי רבי חייא בר יוסף לא נהג איסור גיד הנשה	אין איסור להקריב גיד הנשה למזבח	אם גיד הנשה מחובר לירך מותר להעלותו למזבח	אם גיד הנשה מחובר לירך מותר להעלותו למזבח [כדעת רבי יהודה].
ולדברי רבי יוחנן נוהג איסור גיד הנשה	האוכל גיד הנשה של עולה לוקה משום אכילת גיד הנשה	אם פירש גיד הנשה מן הירך אסור להעלותו למזבח	אף כשגיד הנשה מחובר לירך אסור להעלותו למזבח [כדעת חכמים].

ועוד נתבאר בסוגיה דעת רב הונא ורב חסדא :

לדעת רב הונא [ששנינו בברייתא כמותו] – **גיד הנשה אינו קרב למזבח בשום אופן**, שנאמר, "מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", ללמד שכל שאסור לישראל אינו קרב, **ולכן אפילו הוא מחובר לירך, חולצים אותו מהירך**, [ומשליכים אותו לאפר הצבור באמצע המזבח הנקרא תפות, הוא המקום אליו גורפים כל האפר שעל גבי המזבח, עד שהוא מתרבה בו, ומוציאים אותו לחוץ], ומכל מקום אין חולצים אותו מהירך אלא אחר העלאתו למזבח, כדי שיעלה את הירך למזבח בעודה נאה, שנאמר, "וְכִי תִגְשׁוּן עֵצִי לְזַבֵּחַ אִין רָע וְכִי תִגִּישׁוּ פֶסֶחַ וְחֻלְהָ אִין רָע הִקְרִיבְהוּ נָא לִפְחֻתָּךְ הִירָצָךְ אוֹ הִישָׂא פְּנִידָ אֲמַר ה' צְבָאוֹת", ללמד שאין להקריב דבר שאינו נאה. [וכן דעת חכמים בברייתא. וכן דעת רבי יוחנן כפי ביאור רב נחמן בר יצחק].

ולדעת רב חסדא – גיד הנשה קרב למזבח, שלא אסרה אותו תורה אלא לאכילת בני ישראל, שנאמר, "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה", אבל למזבח לא נאסר.

דברים המחוברים לבשר הקרבן

[כגון עצמות וגידים קרניים וטלפים]

שני הכתובים הבאים, אמורים בעניין הקרבת הקרבנות.

כתוב אחד אומר "וְהִקְטִיר הִפְהֶן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה", שמשמע מזה שהכל עולה למזבח, אפילו עצמות וגידים שאינם בשר.

וכתוב שני אומר, "וְעֹשֶׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֶקִיד", שמשמע מזה, שרק הדם והבשר עולים למזבח, ולא שאר דברים.

ונחלקו חכמים כיצד ליישב שני כתובים אלו :

לדעת רבי – הכתוב הראשון מלמד, שעצמות וגידים שאינם בשר, קרבים למזבח כשהם מחוברים לבשר, [ולא בא הכתוב הזה ללמד על עצמות וגידים של היתר, שקרבים עם הבשר כשהם מחוברים לו, שכן דין זה ניתן ללמוד מהקרבת ראש העולה, שהוא קרב שלם עם כל העצמות המחוברות בבשר, אבל בא הכתוב הזה ללמד, שגם גידים של איסור קרבים עם הבשר כשהם מחוברים לו, כלומר שגיד הנשה קרב עם הירך כשהוא מחובר בה]. והכתוב השני מלמד, **שעצמות וגידים שאינם [בשר, ואינם] מחוברים לבשר, אינם קרבים למזבח**, ואפילו עלו למזבח מחוברים לבשר,

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צ

ופרשו מהבשר בראש המזבח, ירדו.

ולדעת חכמים – הכתוב הראשון מלמד, שעצמות וגידים שאינם בשר, קרבים למזבח, אף על פי שאינם מחוברים לבשר, [משום שמתחילתם הם מחוברים בו ונחשבים כמותו], [אבל דין זה, שעצמות וגידים המחוברים לבשר, קרבים, יש ללמוד מהכתוב בעניין ראש העולה, שהוא קרב שלם עם העצמות שבו. ואין לומר שבא הכתוב הזה ללמד על גיד הנשה שקרב עם הירך, כי נאמר בקרבנות "מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", ללמד, שכל שאינו מותר לישראל, אינו קרב, ואם כן, אין להקריב גיד הנשה, אף כשהוא מחובר לירך]. והכתוב השני מלמד, שיש חילוק בין הבשר עצמו, לדברים הטפלים לו, לעניין זה, שאם **פקעו מעל גבי המזבח כשהם מתעכלים, את הבשר מחזירים למזבח, ואת העצמות והגידים אין מחזירים למזבח.**

< סיכום הדינים היוצאים מהמבואר עתה:

א. עצמות וגידים של היתר המחוברים לבשר – לדברי הכל עולים למזבח עם הבשר, שכן מצינו בעניין ראש העולה, שיש להקריבו שלם, עם העצמות והגידים שבו.

ב. עצמות וגידים של איסור [כגיד הנשה] המחוברים לבשר – לדעת רבי, קרבים למזבח עם הבשר, שנאמר, "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה", לרבות את אלו, [ואף שנאמר "מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", לאסור לגבוה כל מה שאסור לישראל, יש יוצאים מן הכלל, שכן מצינו שהדם נזרק, והחלב קרב, אף שאסורים לישראל, והוא הדין לגיד הנשה המחובר בבשר]. **ולדעת חכמים, אינם קרבים, שנאמר "מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל",** ללמד שכל שאסור לישראל אינו קרב. [ואין זה דומה לחלב ודם, שהם עיקר הקרבת הקרבן, ובהם מתקיימת המצווה, מה שאין כן גיד הנשה, שניתן לקיים את ההקרבה בלא להעלותו למזבח].

ג. עצמות וגידים של היתר שאינם מחוברים לבשר – לדעת רבי, אינם קרבים למזבח, שנאמר, "וְעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֶקִיד", ללמד, שרק הדם והבשר עולים למזבח, ולא שאר שאינם מחוברים לבשר. **ולדעת חכמים, הם קרבים למזבח, שנאמר, "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה",** לרבות את אלו, [אלא שאם פקעו כשהם מתעכלים, אין מחזירים אותם למזבח, אלא רק אלא הבשר, ועל זה נאמר, "וְעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם", ולא דברים אחרים].

ד. עצמות וגידים של איסור [כגיד הנשה] שאינם מחוברים לבשר – לדברי הכל אינם עולים למזבח.

לשון גוזמא

שנינו במסכת תמיד: **תפוח היה באמצע המזבח, פעמים היה עליו כשלש מאות כור של דשן**

שאספו לשם מהמזבח.

ואמר רבא – **גוזמא.** כלומר מעולם לא הגיע השיעור לשלוש מאות כור ממש, ונקטו מספר גדול לדוגמא, כלומר, שפעמים היה הדשן מרובה מאוד.

ועוד שנינו במסכת תמיד: [שכשבאו לשחוט את התמיד], **השקו את התמיד בכוס של זהב,** [כדי

שיהיה נוח להפשיט את עורו אחר השחיטה].

ואמר רבא – **גוזמא,** כלומר לא השקו אותו דווקא בכוס של זהב, אלא שהשקו אותו כראוי.

[אבל לדברי רבי יצחק בר נחמני להלן, דבר זה אינו גוזמא ולשון הואי, אלא באמת בכוס של זהב היו משקים את התמיד, שאין עניות במקום עשירות].

לשון הואי

לשון הואי הוא לשון הדיוט, שאינו מדקדק בדבריו, ומוציא בפיו דבר שאינו, ולא לשם שקר, אלא שאינו מדקדק בדבריו ואומר דבר הדומה. [וזה הנקרא גוזמא].

< ואמר רבי אמי, שמצינו, **שדברה תורה לשון הואי.** ושדברו נביאים לשון הואי. ושדברו חכמים לשון הואי.

דברו חכמים לשון הואי – כמבואר לעיל, **"תפוח היה באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלש מאות כור".**

דברה תורה לשון הואי – "ערים גדלת ובצורת בשמים".

דברו נביאים לשון הואי – "ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה. ויצלו כל העם אחריו והעם מתללים בחללים ושמחים שמחה גדולה ויתבקע הארץ בקולם".

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צא

< ואמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, שבשלשה מקומות דברו חכמים לשון הואי. ואלו הם:

א. תפוח.

הוא המבואר לעיל, "תפוח היה באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלוש מאות כור".

ב. גפן.

וזהו מה ששינו במסכת מידות שכמין גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, ומודלית ונתמכת על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב גרגיר זהב או אשכול זהב, מביא ותולה בה. ואמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה.

ואין זה אלא לשון הואי וגוזמא, כי באמת לא היו שם כל כך הרבה כהנים שפינוה.

ג. פרוכת.

וזהו מה ששינו במסכת שקלים, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת עוביה טפח, ועל שבעים ושנים נירים נארגת, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטים, [שכל חוט כפול עשרים וארבעה], ארכה ארבעים אמה, ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשית, ושתיים עושים בשנה, ומחמת כובדה היו צריכים שלש מאות כהנים כדי לטלטלה להטבילה [כשהיא נטמאת].

ואין זה אלא לשון הואי וגוזמא, כי באמת לא היו צריכים כל כך הרבה כהנים.

באיזה ירך נוהג איסור גיד הנשה

לדעת חכמים – איסור גיד הנשה נוהג, הן בירך ימין, והן בירך שמאל, [וטעמם יתבאר בעזה"י בדף צ"א].

ולדעת רבי יהודה – איסור גיד הנשה אינו נוהג אלא בירך אחת, והדעת מכרעת שהוא נוהג בשל ירך ימין. [מתחילה נסתפקו בדבר, האם דעת מכרעת זו, היינו שכן מסתבר יותר, אבל אין ראיה לדבר, ולעניין הדין יש להסתפק אם היא נוהגת בשל ימין או בשל שמאל. או שדעת תורה ודאית היא, שהאיסור נוהג בשל ימין, וכן הוא מסקנת הסוגיה, מהטעם שיתבאר בעזה"י בדף צ"א].

העצמות והגידים והנותר ישרפו לששה עשר

שנינו במסכת פסחים, שבשר הפסח שנשאר אחר זמן אכילתו, ובכך נעשה נותר האסור באכילה, וטעון שרפה, לא ישרף ביום טוב עצמו, אלא בששה עשר בניסן, כי אין שורפים קדשים פסולים ביום טוב.

ומבואר באותה משנה, שיש שני דברים נוספים, שדינם כבשר הפסח, שנוהג בו דין נותר כשנשאר אחר זמן האכילה, ולעולם ישארו בפסח אחר זמן האכילה, כי על כרחך לא יאכל לאוכלם, ויהיה דינם כנותר הטעון שרפה, וישרפו בששה עשר בניסן.

א. עצמות הפסח שיש בהם מוח הראוי לאכילה.

המוח שבעצמות הפסח ראוי לאכילה, ודינו כבשר, והוא הדין לעצמות ששמשו אותו.

ומאחר שאסור לשבור את עצמות הפסח, שנאמר "וְעֶצֶם לֹא תִשָּׁבְרוּ בּוֹ", על כרחך לא יאכלו לאכול את המוח שבעצמות הפסח, ולעולם הוא ישאר אחר זמן האכילה, ויהיה נותר, וישרף עם העצמות בששה עשר בניסן.

ב. גיד הנשה של הפסח.

< לדברי רב חסדא – דין זה, שעל כרחך יעשה הגיד נותר, אף על פי שבאמת הוא מותר באכילה, הוא כדעת רבי יהודה, האומר, שגיד הנשה אינו נוהג אלא בירך אחת בלבד.

- אם לדעת רבי יהודה אחד הגידים אסור, ואין אנו יודעים איזה הוא, הדבר מובן בפשטות, שכן מאחר שלעולם יש ספק איזה גיד אסור, לעולם אי אפשר לאכול גם את הגיד המותר, ועל כרחך הוא נעשה נותר.

- ואם לדעת רבי יהודה הגיד של ימין הוא האסור, לא נאמר הדין הזה אלא כשנתערבו הגידים, ואין ידוע איזהו של ימין ואיזהו של שמאל, שבוזה בלבד מחמת הספק לא יאכל גם הגיד המותר, ועל כרחך יעשה נותר.

דף צא

< ולדברי רב אשי – דין זה, שעל כרחך יעשה הגיד נותר, הוא אף כדברי חכמים, ואינו בגיד עצמו, אלא בשומנו של הגיד, שמהתורה הוא מותר, וישראל קדושים החמירו על עצמם, ונהגו בו איסור, ולפיכך, אף על פי שהוא מותר

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צא

מהתורה, על כורחך לא יאכל מחמת איסור שהטילו עליו ישראל, ויעשה נותר.

< **ולדברי רבינא – דין זה**, שעל כרחך יעשה הגיד נותר, הוא אף **כדברי חכמים**, ואינו בגיד הפנימי שהוא אסור מהתורה, אלא בגיד החיצון האסור מדברי חכמים בלבד, ולפיכך, אף על פי שהוא מותר מהתורה, מאחר שעל כורחך לא יאכל, מחמת איסור שהטילו עליו חכמים, הוא יעשה נותר. [ועניין זה מתבאר על פי דברי רב יהודה אמר שמואל שאמר שהגיד הפנימי הסמוך לעצם, אסור מהתורה, והאוכלו לוקה, והגיד החיצון הסמוך לבשר, אסור רק מדברי חכמים, והאוכלו פטור ממלקות].

אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל

< **לדעת חכמים** – מאחר שיש איסור, הן באכילת גיד של ימין, והן באכילת גיד של שמאל, הרי זה האוכל משניהם, עובר בשני איסורים, ולכן **לוקה שמונים**, ארבעים על זה, וארבעים על זה.

< **ולדעת רבי יהודה** – אינו לוקה אלא ארבעים.

- אם לדעת רבי יהודה הגיד של ימין הוא האסור, הדין הזה מובן בפשטות, כי לוקה הוא ארבעים על שאכל גיד של ימין.

- אבל אם לדעת רבי יהודה, אחד הגידים אסור, ואין אנו יודעים איזה הוא הגיד האסור, אין הדין הזה אלא כדברי האומרים, שלדעת רבי יהודה, לוקים גם על ידי התראת ספק, שכן בכל פעם שאמרו לו לא לאכול אחד מהגידים, התראת ספק היא, שמא אין זה הגיד האסור, ומכל מקום אחר שעבר על שתי ההתראות, ואכל משני הגידים, ממה נפשך עבר על האיסור, ולוקה. אבל לדברי האומרים, שלדעת רבי יהודה אין לוקים על ידי התראת ספק, אף על פי שבוודאי אכל גיד אסור, מאחר שלא היתה התראה בוודאי קודם האכילה האסורה, אינו לוקה.

בדף פ"ב כבר נתבאר, שלדעת ברייתא אחת, דעת רבי יהודה, שהתראת ספק אינה נחשבת התראה, לחייב את העובר עליה, ולדעת ברייתא שניה, דעת רבי יהודה, שהתראת ספק נחשבת התראה, לחייב את העובר עליה [עייין שם].

אכל שני גידי ימין של שתי בהמות שונות

< **לדעת חכמים** – אף על פי שאין בכל אחד מהגידים בפני עצמו כשיעור כזית, לוקה על כל גיד שאכל בפני עצמו, משום שגיד שלם נחשב בריה, ומחמת חשיבותו חייבים על אכילתו אף על פי שאין בו כזית, ולכן לוקה שמונים, ארבעים על זה, וארבעים על זה.

< **ולדעת רבי יהודה** – אינו לוקה אלא ארבעים. כי אין בגיד חשיבות בריה, ואין חיוב אלא על אכילת כזית שלם של גיד הנשה, [ושני הגידים מצטרפים לכזית], ולכן לוקה ארבעים.

[ומתוך הדין הזה הוכיחו, שלדעת רבי יהודה, דין פשוט הוא, שחייבים על גיד של ירך ימין בלבד, ואין הדבר אצלו בגדר ספק, על איזה גיד חייבים].

ביאור טעמו של רבי יהודה שאיסור

גיד הנשה נוהג בירך ימין בלבד

א. לדברי רבא, רבי יהודה לומד, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין בלבד, מהכתוב, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך", שנכתב "הירך" בה"א הידיעה, ללמד שהכוונה לירך החשובה, היא הירך הימנית.

< ולדעת חכמים, לא בא הכתוב הזה ללמד שיהא האיסור בירך ימין, אלא שהאיסור נוהג בגיד שנמשך בכל הירך, הוא הגיד הפנימי, שהוא וקנוקותיו ושורשיו נפשטים בכל הירך, ולהוציא את הגיד החיצון שלא נאסר.

ב. ולדברי רבי יהושע בן לוי, רבי יהודה לומד, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, מהכתוב, "ויקח פי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ויתקע כף ירך ועקב בְּהֶאֱבָקוֹ עֲמוֹ", שממנו יש ללמוד, שהמלאך ויעקב היו נאבקים זה מול זה, כאדם החובק את חברו, ונמצא שידו הימנית מגיעה מאחור לכף ירך ימין של חברו, ואם כן, בכף ירך ימין נגע המלאך, וזו נאסרה.

< ולדעת חכמים, לא בא הכתוב הזה ללמד שהיו נאבקים כאדם החובק את חברו, אלא כמאמר רבי יהושע בן לוי, שהכתוב הזה בא ללמד בגזרה שווה, שהעלו אבק מרגליהם עד כסא הכבוד, שנאמר בכתוב לשון אבק, "בְּהֶאֱבָקוֹ עֲמוֹ", וכן נאמר, "ה' אָרָךְ אַפָּיִם וַיְגַדֵּל כַּחַם וַיִּנְקֶה לֹא וַיִּנְקֶה ה' בְּסוּפָה וּבְשֹׁעֲרֵה דָרְכּוֹ וַעֲנֵן אֶבֶק רָגְלָיו".

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צא

ג. ולדברי רבי שמואל בר נחמני רבי יהודה לומד מסברא, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, שכן **מסתבר, שהמלאך היה נראה ליעקב כעובד כוכבים**, [שהרי היה מלאכו של עשו, שהיה עובד כוכבים], והלכה היא, שהמהלך עם עובד כוכבים בדרך, ילך עמו כשהוא לימין ישראל, [שהיה מזומן לישראל לאוחזו בימינו, אם יקום עליו], ומאחר שהיה המלאך לימין יעקב, מסתבר שבירך ימין שלו נגע והיא נאסרה.

ד. ולדברי רב שמואל בר אחא [שאמר לפני רב פפא, משמו של רבא בר עולא], רבי יהודה לומד מסברא, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, שכן **מסתבר, שהמלאך היה נראה ליעקב כתלמיד חכם, וחלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו**, ואמרו חכמים, שהמהלך לימין רבו הרי זה בור [=אין בו חכמת דרך ארץ], ולפיכך הלך יעקב לשמאל המלאך, והמלאך לימינו, ומאחר שהיה המלאך לימין יעקב, מסתבר שבירך ימין שלו נגע והיא נאסרה.

< **וחכמים לומדים מסברא, שאיסור גיד הנשה נוהג גם בירך ימין, וגם בירך שמאל, שכן מסתבר שהמלאך בא ליעקב מאחוריו, והכהו בשתי ירכיו**, עד שנשו ממקומם ולכן נאסרו שתיהן.

-

ואמר רבי יהושע בן לוי: **למה נקרא שמו גיד הנשה, שנשה [קפץ] ממקומו ועלה**. וכן הוא אומר, "חָדְלוּ גִבּוֹרֵי בָּבֶל לְהִלָּחֵם יִשְׁבּוּ בַּמִּצָּדוֹת נִשְׁתַּחֲוּ גִבּוֹרֵתָם [קפצה גבורתם] הָיוּ לְנָשִׁים [כלומר נעשו חלשים כנשים] הַצִּיתוּ מִשְׁפָּנְתִּיהָ נִשְׁפְּרוּ בְּרִיחֶיהָ".

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: נאמר, "דָּבָר שָׁלַח ה' בְּיַעֲקֹב וַנִּפְּל בְּיִשְׂרָאֵל". "דָּבָר שָׁלַח ה' בְּיַעֲקֹב" - זה גיד הנשה. "וַנִּפְּל בְּיִשְׂרָאֵל" - שפשט איסורו בכל ישראל.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: נאמר, "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִינָן וַיֹּאמֶר לָאֶשֶׁר עַל פִּיתוֹ הָבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָיָה כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים". "וּטְבַח טֶבַח" - **פרע** [גלה והראה] **להם בית השחיטה** [שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל]. "וְהָיָה" - **טול גיד הנשה בפניהם**.

ומבואר בגמרא, שביאור זה, הוא כדעת האומרים, שגיד הנשה נאסר לבני ישראל בעודם בני נח, קודם קבלת התורה.

אמר רבי אלעזר: "וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ", **שנסתייר שם בשביל פכים קטנים** [שכל הכלים החשובים ומקנה, כבר העבירם את נחל יבק, שנאמר קודם לכן "וַיִּקְחֻם וַיַּעֲבְרֻם אֶת הַנָּחַל וַיַּעֲבֵר אֶת אֶשֶׁר לוֹ" והוא נשאר על פכים קטנים שלא הספיק להעביר וחשכה לו].

מכאן לצדיקים, שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטים ידיהם בגזל.

מניין לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה

א. לדברי רבי יצחק, יש ללמוד זאת **מהכתוב, "וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר"**, שלא נתנה למלאך רשות להזיק את יעקב אלא בלילה, [שנאמר "עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר"], וכשהיה יחידי [שנאמר "לְבַדּוֹ"], ומכאן, שלא יצא תלמיד חכם יחידי בלילה, שלא יוזק.

ב. ולדברי רבי אבא בר כהנא, יש ללמוד זאת **ממאמר נעמי לרות**, "וַעֲתָה הֲלֹא בָעַז מִדַּעַתְנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתַי הֵנָּה הוּא זָרָה אֶת גֵּרָן הַשְּׁעָרִים הַלָּיְלָה", כלומר, כך אמרה לה, דעי שאחר שיגמור לזרות, לא יבא לביתו לשכב, שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת בלילה, וישכב בגורן.

ג. ולדברי רבי אבהו, יש ללמוד זאת **מהכתוב "וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיִּחַבֵּשׁ אֶת חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת יֶצְחָק בְּנוֹ וַיִּבָּקַע עֲצֵי עֵלָה וַיִּקַּח וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים"**, שלא יצא לדרך בלילה קודם הבוקר אלא בבקר.

ד. ולדברי רבנן, יש ללמוד זאת, **ממאמר יעקב ליוסף, "לָךְ נָא רֵאָה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִי דָּבָר"**, שלא ילך אלא בשעה שיכול לראות, כלומר ביום.

ה. ולדברי רב, יש ללמוד זאת **מהכתוב, "וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צָלַע עַל יָרכוֹ"**, שלא הלך אלא כשזרחה השמש.

"וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ"

אמר רבי עקיבא – שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטלוי [=שוק שמוכרין בו בשר] של

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צא

המקום הנקרא אימאום, כשהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, נאמר "וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ", וכי שמש לו לבד זרחה, והלא לכל העולם זרחה.

אמר רבי יצחק – שמש שבאה [=ששקעה] בעבורו [קודם זמנה], זרחה בעבורו.

שכן, מתחילה נאמר, "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה", ומשמע שמיד ביציאתו הגיע עד חרן, ולא נתעכב בדרך. ולאחר מכן נאמר, "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ", כלומר שעצר בבית אל ושם לן.

והיישוב לסתירה הזו הוא, שבאמת מתחילה הגיע לחרן, אלא שכשהגיע לשם אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי בו? ונתן דעתו לחזור, ונעשה נס וקפצה לו הארץ, [כלומר נתקצרה ונתקמצה, כמו "ולא תקפץ את ידך מאחיד האביון"], ומיד חזר לבית אל, והתפלל שם, [שנאמר, "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם", ופגיעה לשון תפילה היא].

וכשסיים תפילתו, רצה לחזור לחרן. אמר הקב"ה, צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה? מיד שקעה השמש, ועל כרחו ישן שם, שנאמר "וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ".

ואותו זמן **שמהרה לשקוע עבירו ביציאתו מבאר שבע, מיהרה לזרוח עבירו כשעבר את פנואל**.

כמה אבנים שם יעקב מראשותיו

מתחילה נאמר, "וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרֹאשְׁתָּיו", ומשמע שלקח כמה אבנים. ולבסוף נאמר, "וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מְרֹאשְׁתָּיו", ומשמע שהיתה אבן אחת.

ויישב רבי יצחק את הסתירה הזו, שבאמת **מתחילה לקח כמה אבנים**, אלא ש**נתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת, עלי יניח צדיק זה ראשו, נעשה נס, וכולן נבלעו באחד** [כלומר נעשו אבן אחת].

כמה רחבו של סולם יעקב

נאמר, "וַיִּהְיֶה סֹלָם מֵצֵב אֶרְצָה וְרָאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַיִּהְיֶה מִלְּאֲכֵי אֲקִים עֲלִים וַיֵּרְדִּים בּוֹ".

מבואר, שעלו בסולם שני מלאכים [לכל הפחות, שכן מיעוט רבים שנים], וכמו כן ירדו בסולם שני מלאכים לכל הפחות, ונמצא שכשהם נפגשו באמצע הסולם, עמדו ארבעה מלאכים לרוחב הסולם.

ורוחב כל מלאך הוא כרוחב הים הנקרא תרשיש, שנאמר במלאך, "וַיְגִידוּ כְתָרְשִׁישׁ", ומקובל בידנו, שרוחב הים הזה הקרוי תרשיש, הוא שני אלפי פרסאות.

נמצא שרוחב הסולם שעמדו בו ארבעה מלאכים זה בצד זה, הוא לכל הפחות **שמונת אלפי פרסאות**.

"וַיִּהְיֶה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיֵּרְדִּים בּוֹ"

תנא: המלאכים **עולים ומסתכלים בדיוקנו של מעלה**, [=פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב], **ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מטה**.

ומחמת קנאתם, שראו שדמותו של יעקב חקוקה במרכבה של מעלה, רצו להזיקו, מיד, "וַיִּהְיֶה ה' נֹצֵב עָלָיו" לשמרו.

אמר רבי שמעון בן לקיש, אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמרו, כאדם שמניף על בנו במניפה, להצילו מן השרב.

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֲבִיךָ וְאֲקִי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנָנָה וּלְזָרְעֶךָ"

אם ההבטחה הזו היא, שיתן לו ולזרעו ארבע אמות ששוכב עליהם, אין זה דבר גדול.

אלא אמר רבי יצחק, **מלמד שקיפל הקב"ה לכל ארץ ישראל, והניחה תחת יעקב אבינו, שתהא נוחה ליכבש לבניו** [כארבע אמות].

"וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר"

כשאמר מלאכו של עשו ליעקב, "שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר". אמר לו יעקב, וכי גנב אתה או קוביוסטוס [=גונב נפשות] אתה, שמתירא מן השחר.

אמר לו, מלאך אני, **ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו**.

אמר רב חננאל אמר רב: **שלוש כתות חדשות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום, ולכל אחת, זו הפעם ראשונה לומר שירה.**

אחת אומרת – "קדוש"

ואחת אומרת – "קדוש קדוש"

ואחת אומרת – "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו"

חביבים ישראל לפני הקב"ה

יותר ממלאכי השרת

א. שישראל אומרים שירה בכל שעה,

[שאומרים קדושה בתפילה כמה פעמים].

ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם

אחת ביום. וי"א פעם אחת בשבת. וי"א פעם

אחת בחודש. וי"א פעם אחת בשנה. וי"א פעם

אחת בשבוע [=שבע שנים]. וי"א פעם אחת **ביובל.**

וי"א פעם אחת **בעולם.**

ב. שישראל מזכירים את השם אחר שתי

תיבות, שנאמר, "שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'

אֶחָד".

ומלאכי השרת אין מזכירים את השם [בשירתם],

אלא לאחר שלוש תיבות, שנאמר "קדוש קדוש

קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו".

< ומה שאומרים "פְּרוּץ פְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ",

ומזכירים את ה' אחר שתי תיבות.

- י"א שדבר זה לא המלאכים אומרים אותו,

אלא האופנים, שהם חלק מכסא הכבוד עצמו,

ורק המלאכים אינם מזכירים את ה' אלא אחר

שלוש תיבות.

- וי"א שאמנם המלאכים אומרים זאת, אלא

שאומרים זאת אחר שכבר אמרו, "קדוש קדוש

קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", שכבר

ניתן להם רשות להזכיר את ה' אחר שלוש

תיבות, ומעתה אין צריכים שוב לשלוש תיבות

להזכרה נוספת, ורשאים לומר "פְּרוּץ פְּבוֹד ה'

מִמְּקוֹמוֹ", אף בלא הזכרת שלוש תיבות קודם

הזכרת ה'.

ג. שישראל רשאים לומר שירה בלא להמתין

למלאכים.

ומלאכי השרת אינם אומרים שירה למעלה, עד

שיאמרו ישראל למטה, שנאמר תחילה, "פָּרוּץ

נֶחַד פּוֹכְבֵי בָקָר", כלומר ירננו תחילה ישראל

המשולים לכוכבים, ואחר כך, "וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי

אֱלֹהִים", הם המלאכים.

דף צב

"וְרִיב לֹה' עִם יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב כְּדָרְכָיו כְּמַעֲלָיו וְשִׁיב

לו. בְּבֶטֶן יַעֲקֹב אֶת אֲחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים. וַיֵּשֶׁר אֶל

מִלְאָךְ וַיַּכֵּל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בֵּית אֵל וּמִצְאָנוּ וְשֵׁם יִדְבָר

עֲמֻנִי"

< "וַיֵּשֶׁר אֶל מִלְאָךְ וַיַּכֵּל" – שתי אפשרויות להבין

כתוב זה. (א) וישר יעקב אל המלאך, כלומר יעקב

נשתרר על המלאך, ויוכל לו יעקב, כלומר שיעקב

נצח. (ב) וישר אל יעקב המלאך, כלומר המלאך

נשתרר על יעקב, ויוכל לו המלאך, כלומר

שהמלאך נצחו.

אולם מתוך המבואר בתורה שאמר המלאך

ליעקב "לא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁמָּה כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִיתָ

עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוֹכֵל", יש ללמוד שיעקב

הוא זה שנעשה שר, ונצח את המלאך.

< "בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ" – שתי אפשרויות להבין

כתוב זה. (א) המלאך בכה והתחנן ליעקב. (ב)

יעקב בכה והתחנן למלאך.

אולם מתוך המבואר בתורה שאמר המלאך

ליעקב "שִׁלַּחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי

אִם בִּרְכָתִי", יש ללמוד שהמלאך הוא זה שבכה

והתחנן ליעקב.

"כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים"

לדברי רבה יש לפרש כתוב זה כך, "כִּי שְׂרִיתָ",

כלומר תהא לך שררה, "עִם אֱלֹהִים", כלומר של

דיינים סמוכים הנקראים אלהים, [כמו שנאמר

"עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דָבָר שְׁנִיָּהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים

יְשַׁלְּם שְׁנַיִם לָרֵעֵהוּ"]], "וְעִם אֲנָשִׁים", כלומר ושל

דיינים שאינם סמוכים הנקראים אנשים.

וכאן רמז לו, שעתידיים לצאת ממנו שתי שררות

אלו, (ב) נשיא שבארץ ישראל [הם הסמוכים,

שארין סמיכה אלא בארץ ישראל]. (א) ראש גולה

שבבבל.

ומכאן רמז לו גלות שתצא ממנו שררה של ראשי

גולה.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צב

דרשות פסוקי חלום שר המשקים

"וַיִּסְפָּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה גֶפֶן לִפְנֵי. וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהִיא כְּפָרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים. וְכֹס פָּרֶעַה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פָּרֶעַה וְאֶתֶּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פָּרֶעַה. וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם. בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פָּרֶעַה אֶת רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבָדָּה עַל כֶּנֶף וְנָתַתְּ כּוֹס פָּרֶעַה בְּיָדוֹ כִּמְשַׁפֵּט הָרָאוּשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מְשַׁקֶּהוּ"

דרשת רב חייא בר אבא אמר רב :

"וּבִגְפֶן" [אלו ישראל המשולים לגפן, כמו שנאמר, "גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע"] "שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים", "שריגים", נוטריקון, **שרים גאים**, כלומר **עשירים וקרובים למלכות**, ומכאן, שבכל דור ודור יהיו בישראל שלושה שרים חשובים הקרובים למלכות. **פעמים** יהיו **שנים בבבל**, ואחד בארץ ישראל, ופעמים יהיו **שנים בארץ ישראל**, ואחד בבבל.

נתנו חכמים עיניהם ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בתי בתו של רב [שודאי הם שני שרי גאים של דורם].

דרשת רבא :

"וּבִגְפֶן" [אלו ישראל המשולים לגפן, כמו שנאמר, "גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע"] "שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים", "שריגים", נוטריקון, **שרים גוים**, כלומר **מלאכים של אומות העולם**, ומכאן, שבכל דור ודור יהיו שלושה מלאכים של אומות העולם **מלמדים זכות על ישראל**.

דרשת רבי אליעזר :

"וּבִגְפֶן" – זה העולם.

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" [=ענפים קשים] – **אלו אברהם יצחק ויעקב**.

"וְהִיא כְּפָרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים] – **אלו האמהות**.

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים" – **אלו השבטים**.

< ורבי יהושע הקשה על הדרשה הזו, שאין מראים בנבואה מה שהיה, אלא מה שעתיד להיות, ודברים אלו כבר היו בזמן חלום שר המשקים.

דרשת רבי יהושע :

"וּבִגְפֶן" – זה תורה.

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" [=ענפים קשים] – **אלו משה אהרן ומרים**.

"וְהִיא כְּפָרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים] – **אלו סנהדרין**.

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים" – **אלו הצדיקים שבכל דור ודור**.

אמר רבן גמליאל, עדיין צריכים אנו **לדרשת רבי אליעזר המודעי**, שמפרש את הכל על מקום אחד :

"וּבִגְפֶן" – זה ירושלים.

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" [=ענפים קשים] – **זה מקדש מלך וכהן גדול**.

"וְהִיא כְּפָרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים] – **אלו פרחי כהונה**, [המשרתים במקדש].

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים" – **אלו נסכים**.

דרשת רבי יהושע בן לוי [במתנות שנתן הקב"ה לישראל] :

"וּבִגְפֶן" – זו תורה.

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" [=ענפים קשים] – **זה באר עמוד ענן ומן**.

"וְהִיא כְּפָרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים] – **אלו הבכורים**, [שהכניס הקב"ה את ישאל לארץ טובה ומלאה פירות ומביאים ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם].

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים" – **אלו נסכים**.

דרשת רבי ירמיה בר אבא [וכן דרש רב באגדה] :

"וּבִגְפֶן" – **אלו ישראל**. וכן הוא אומר "גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע".

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" – **אלו שלושה רגלים שישראל עולים בהם בכל שנה ושנה**.

"וְהִיא כְּפָרַחַת" – **הגיע זמנם של ישראל לפרות ולרבות**. וכן הוא אומר, "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמָאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם".

"עֲלֶתָהּ" [הגיע הזמן של] **נֹצֶה** [=הזאת דם נצחון של מצרים] – **הגיע זמנם של ישראל ליגאל, ולהזות דם נצחון מצרים**, וכן הוא אומר, "וַיִּזְזוּ נֶצְחָם עַל בְּגָדֵי וְכָל מְלָבוּשָׁי אֶגְאָלֶתִי".

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים" – **הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה**. [וכוס זה של

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צב

מצרים רמוז הוא בחלום שר המשקים כמו שדרש רבא ששלוש פעמים נזכר כוס בחלום זה, "וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כֹּס פְּרָעָה וְאַתָּן אֶת הַכֹּס עַל כֶּף פְּרָעָה", ללמד על שלושה כוסות של פורענות ששתתה מצרים, האחד ששתתה בימי משה. ואחד ששתתה בימי פרעה נכה, [שהחריבה נבוכדנצר]. ואחד שעתידה לשתות עם כל העובדי כוכבים לעתיד לבוא.

אומה זו נמשלה לגפן

אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו [=ישראל],

כגפן נמשלה [שנאמר "גִּפֶּן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע"].

זמורות [=ענפים] שבה - **אלו בעלי בתים** [שכשם שהזמורה מוציאה לולבים ועלים ופרי, והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד, ומחזיקים ידי עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם, ומתקיימים על ידם].

אשכולות שבה - **אלו תלמידי חכמים**.

עלין שבה - **אלו עמי הארץ** [שכשם שהעלים מגינים על האשכולות בגופם שלא יכם שרב ושמש ורוחות, כך עמי הארץ חורשים וזורעים וקוצרים, ותלמידי חכמים אוכלים]. [וזה הוא ששלחו מארץ ישראל, יתפללו האשכולות על העלים, שאלמלא העלים, לא יתקיימו האשכולות].

קנוקנות שבה - **אלו ריקנים שבישראל**, [שכשם שהקנוקנות אינם מועילים כלום כך הריקנים אינם מועילים].

"וְאָפְרָה לִי בַחֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר כֶּסֶף

וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלֶתֶךְ שְׁעָרִים"

"וְאָפְרָה לִי" – לדברי רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, אלא כירה אלא לשון מכירה, כמו שאמר יעקב על מכירת מערת המכפלה "בְּקִבְרִי אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי", וכך **אמר הקב"ה** בכתוב הזה, **קניתי לי את עם ישראל**,

"בַּחֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר" – בניסן, שבו נגאלו ישראל ממצרים. בעבור,

"כֶּסֶף" – הם הצדיקים, כמו שנאמר, "צֹרֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכֶּסֶף זָבֵא בֵיתוֹ". **כלומר בעבור הצדיקים קניתי את ישראל**.

"וְחֹמֶר [30 סאין] שְׁעָרִים וְלֶתֶךְ [15 סאין] שְׁעָרִים" – סך הכל 45, אלו ארבעים וחמישה צדיקים, שהעולם מתקיים בהם. ועדיין איני יודע אם שלשים בבבל וחמישה עשר בארץ ישראל, או שלשים בארץ ישראל וחמישה עשר בבבל, עד שנאמר, "וְאָקַחְהָ שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר", ללמד, **ששלשים בארץ ישראל, וחמישה עשר בבבל**.

ואמר אביי שרוב הצדיקים של ארץ ישראל נמצאים בבית הכנסת שתחת היציע.

וזהו שנאמר בנבואת זכריה, "וְאָקַח אֶת מִקְלִי אֶת נֶעֱם [שברתי את כח מלכי ישראל] וְאֶגְדֶּע אֹתוֹ לְהַפִּיר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת כָּל הָעַמִּים [להראותם שבשביל שבגדו בי הפרתי את בריתי אשר כרתי עם כל העמים עליהם שלא יזיקום]. וְתִפֹּר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּדְעוּ כֵּן עֲנִיִּי הַצֹּאֵן הַשְּׁמָרִים אֹתִי [הצדיקים שבהם השומרים את חוקי הם הבינו] כִּי דָבַר ה' הוּא. וְאָמַר אֱלִיהֶם אִם טוֹב בְּעֵינֵיכֶם הָבּוּ שְׂכָרִי [החזירו לי את הצדיקים שהייתם מקבלים עליהם שכר] וְאִם לֹא תִּדְלוּ וַיִּשְׁקְלוּ אֶת שְׂכָרִי שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף. וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי הַשְּׁלִיכֶהוּ אֶל הַיּוֹצֵר אֶדָּר הַיָּקָר אֲשֶׁר יִקְרָתִי מֵעַלֵּיהֶם וְאָקַחְהָ שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף [הם הצדיקים שנקבעו לדורות בישראל] וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' [אל ארץ ישראל] אֶל הַיּוֹצֵר".

"וְאָקַחְהָ שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף

וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר"

לדעת אביי – אלו שלושים צדיקים שבארץ ישראל [כפי שנתבאר לעיל].

ולדעת רב יהודה – אלו שלושים צדיקי אומות העולם, שאומות העולם מתקיימים עליהם.

ולדעת עולא – אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימים אלא שלשה. (א) אין **כותבים כתובה לזכרים**, [שאף שחשודים על משכב זכור, ומייחדים להם זכר לתשמישם, אין נוהגים קלות ראש במצוה זו כל כך, שיכתבו להם כתובה]. (ב) אין **שוקלים בשר של אדם מת במקולין** [באיטליז, שאין אוכלין אותו בפרהסיה כל כך. וי"מ שאין שוקלים בשר בהמה שמתה מעצמה במקולין שאין מוכרים נבלות]. (ג) **מכבדים את התורה**.

גיד הנשה נוהג בבהמה

ובחיה אבל אינו נוהג בעוף

בעניין איסור אכילת גיד הנשה נאמר, "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כֶּף

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צב

הירד".

ולמדו מכאן חכמים, שלא נאסר גיד הנשה, אלא בירך שיש לה כף [=בשר גבוה ועגול], ובכלל זה ירך חיות ובהמות, שבשר נכרך סביב עצם הקולית העליונה בעיגול.

אבל בעוף, אף שיש בשר על גבי הקולית, אינו נכרך בעיגול, אלא ברוחב, ואינו דומה לכף, ולפיכך לא נוהג בו איסור גיד הנשה.

ונסתפק רבי ירמיה, האם בדבר זה הכל תלוי בכל בעל חיים עצמו, [וכשתהא חיה או בהמה צנומה בלא כף ירך, לא יהיה בה איסור גיד הנשה, וכשיהיה עוף שמן שיש בו בשר בעיגול על הקולית, יהיה בו איסור גיד הנשה]. או שהכל תלוי במין בעלי החיים, [ובהמות וחיות, שבדרך כלל יש להם כף ירך, לעולם נוהג בהם איסור גיד הנשה, אף במי שהוא צנום ואין לו כף ירך, ועופות שבדרך כלל אין להם כף ירך, לעולם אין נוהג בהם איסור גיד הנשה, אף במי שהוא שמן ויש לו כף ירך].

ומסקנת הגמרא תיקו.

גיד הנשה של שליל

[=בן תשעה חי הנמצא בבהמה]

לדעת תנא קמא במשנתנו [ורבי מאיר בברייתא] – איסור גיד הנשה נוהג גם בגיד הנשה של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, אינו נחשב כחלק מאמו, וטעון שחיטה בפני עצמו, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כבהמה גמורה], ולכן הוא אסור. [אבל נפל שבמעי אמו אין נוהג בו איסור גיד הנשה].

ולדעת רבי יהודה – איסור גיד הנשה אינו נוהג בגיד הנשה של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, נחשב כחלק מאמו, וניתר בשחיטת האם, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כאבר מן האם, ואין ירכו חשובה כירך של בהמה, שיהיה הגיד שבה גיד הנשה], ולכן הוא מותר.

חלבו של שליל

לדעת רבי מאיר – איסור חלב נוהג גם בחלב של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, אינו נחשב כחלק מאמו, וטעון שחיטה בפני עצמו, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כבהמה גמורה], ולכן הוא אסור. [אבל נפל שבמעי אמו אין נוהג בו איסור חלב].

ולדעת רבי יהודה – איסור חלב אינו נוהג בחלב של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, נחשב כחלק מאמו, וניתר בשחיטת האם, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כאבר מן האם, שאין בו חלב], ולכן הוא מותר.

חלבו של גיד הנשה

לדעת רבי מאיר – כשם שגיד הנשה אסור, כך חלבו [=שומנו] אסור, ולכן, הבא לאכול את הבשר, מחטט אחר גיד הנשה בכל מקום שהוא, וחותך שומנו מעיקרו, [כלומר אף השומן שלו הנבלע ונשרש בבשר].

ולדעת רבי יהודה – חלבו [=שומנו] של גיד הנשה מותר, ולכן, הבא לאכול את הבשר, דיו בכך שחותכו עם חלבו בשוה, ונוטל את החלב הגבוה ממנו, שהוא דומה לגיד עצמו, ואסור מדרבנן משום מראית העין, אבל השורשים של חלבו הנבלעים בבשר, מותרים.

ולדברי שמואל, מודה רבי מאיר, שמדין תורה חלבו של גיד מותר, ואינו אסור אלא מדברי חכמים, וכן שנינו, שלדברי רבי מאיר, שומנו של גיד מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור.

גיד הנשה האסור מן התורה

לדעת רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב – לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו, כלומר גידים דקים הנמשכים לאורך הירך בין הגיד הפנימי לגיד החיצון, שהם רכים, ויש בהם טעם, אבל הגיד עצמו שהוא קשה, אינו אלא כעץ בעלמא, ואין בו איסור.

ולדעת עולא – הגיד עצמו שהוא קשה כעץ ואין בו טעם אסור מהתורה. ואמר אביי שכן מסתבר, שהרי "גיד הנֶשֶׁה" נאמר בתורה, ולא "קנוקנות", ואם כן הגיד עצמו הוא האסור.

חוטים שבחלבים

לדעת רב ששת אמר רב אסי, מאחר שנאמר בתורה "כָּל חֵלֶב ... לֹא תֹאכְלוּ", אין אסור מהתורה [להתחייב כרת על אכילתו], אלא החלב עצמו, אבל חוטים שבתוך החלב, וכן חוטים

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צג

שבחלב הכליות, אינם אסורים מן התורה, אלא מדברי חכמים, והאוכל אותם פטור מכרת.

לובן כוליא

בתוך הכליות יש חלב לבן, הנכנס דרך חריץ מחוצה להם לתוכם, ובכניסתו הוא דק, ומתפשט בתוך הכליות. ונחלקו רבי ורבי חייא, אם החלב הזה שבתוך הכליות מותר או אסור.

- רבה ורבי יוחנן היו מוציאים את כולו

מהכליות, שנהגו בו איסור.

- ורבי אסי היה מסיר רק את מה שיוצא חוץ לכליות, אבל מה שבתוך הכליות היה אוכל, שנהג בו היתר. ואמר אביי, שכן מסתבר, כי אין נקרא בתורה חלב, אלא מה שעל הכליות, "וְאֵת שְׁתֵּי הַקְּלִיֹּת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן", אבל מה שבתוך הכליות, לא נקרא חלב.

דף צג

חלב שהבשר חופה אותו

הכסלים הם חלקי בשר שרירי, בצד הפנימי של ירכי הבהמה [האחוריים], ושנים הם משני צידי הבהמה, והכליות מפרידות ביניהם, ובין הכסלים הללו לבין הכליות, מפריד חלב הנקרא חלב הכסלים.

וחלב זה שעל הכסלים, ממשיך ונבלע תחת בשר הכסלים, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, כל מה שנמשך ממנו אחר שהבשר חופה אותו, מותר, שלא נקרא חלב אלא מה שעל הכסלים, "וְאֵת שְׁתֵּי הַקְּלִיֹּת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים", אבל מה שבתוך הכסלים, אינו נקרא חלב, והוא מותר.

חלב שתחת המתניים

למעלה מהחלב שהבשר חופה אותו, יש חלב אחר תחת בשר המותניים, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, אותו חלב אסור, ואף על פי שבשר המתניים חופה אותו.

כי חיפוי זה של בשר המותניים, אינו חיפוי גמור, שכן בחיי הבהמה, בשעה שהיא הולכת, פעמים שבשר המותניים נמשך כלפי מעלה, והחלב נראה על הכסלים, והרי זה בכלל החלב שעל הכסלים.

חלב שעל המסס ובית הכוסות

לדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, חלב שעל המסס ובית הכוסות בסוף הקרב, אף שאינו עיקר החלב המכסה את הקרב כולו, גם הוא נחשב כחלב שעל הקרב, והרי זה חלב גמור, ואסור מן התורה, והאוכלו חייב כרת.

חלב שעל הקלבוסת

הקלבוסת הוא עצם קטן המונח על עצם המותניים ומחובר לעצם האליה, ויש עליו חלב תחת ראש המותן, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, חלב זה הוא בכלל החלב שעל הכסלים, שהוא אסור מן התורה, והאוכלו חייב כרת.

חוטים שביד

חוטי הדם שנוטלים מן הכתף אסורים באכילה, כי יש בהם דם. אבל ניתן להכשירם, על ידי חיתונם ומליחתם.

חלב שעל גבי ריש מעיא

לדברי רב יהודה אמר שמואל, החלב שעל גבי תחילת המעיים הדקים היוצאים מן הקיבה, בכל אמה ראשונה שלהם יש לגררו, שזהו חלב שעל גבי הדקין, [שדינו נתבאר לעיל בדף מ"ט].

חוטים שבעוקץ

לדברי רב יהודה חמישה חוטים שיש בעצם המותן מהכסלים אסורים הם, [כחלב שעל הכסלים].

ובעוד הבהמה חמימה, ניתן לשלוף את כולם יחד, שכן הם נמשכים ויוצאים.

אבל לאחר מכן אינם נמשכים בנקל, ויש לחטט אחריהם, ואין להכשיר עד שיתברר לו שיצאו כולם, שהם שלושה חוטים מימין, שכל חוט מתפצל לשנים, ושני חוטים משמאל, שכל חוט מתפצל לשלושה.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צג

חמישה מקומות שיש

בהם חוטים דקים של איסור

< שלושה מקומות, שהחוטים הדקים שבהם
אסורים משום חלב, ואין להם תקנה להיתר :

(א) חוטים שבטחול. (ב) חוטים שבעוקץ
[הנוכרים לעיל]. (ג) חוטים שבכליות.

< ושני מקומות, שהחוטים הדקים שבהם
אסורים משום דם, ואם יחתכום וימלחום, יהיו
מותרים :

(א) חוטי היד [הנוכרים לעיל]. (ב) חוטי הלחי.

חמישה מקומות שיש

בהם קרומים של איסור

< שלושה מקומות, שהקרומים שבהם אסורים
משום חלב, ואין להם תקנה להיתר :

(א) קרום של טחול [ומבואר להלן, שהקרום שבחלק
העליון העבה, אסור מהתורה, וענוש כרת. והקרום
שבחלק התחתון הדק, אסור מדברי חכמים, ואין
ענוש כרת].

(ב) קרום של עוקץ [=כפלי].

(ג) קרום של כליות. [ומבואר בסוגיה, שהקרום שעל
גבי הכליה, אסור מהתורה, וענוש כרת. והקרום
שתחת הכליה, אסור מדברי חכמים, ואין ענוש כרת].

< ושני מקומות, שהקרומים שבהם אסורים
משום דם, ואם יחתכום וימלחום, יהיו מותרים :

(א) קרום של ביצי זכר.

(ב) קרום של מוח.

קרום הטחול האסור

הטחול עבה מלמעלה [במקום חיבורו לכרס
ולחלב], ודק מלמטה, וקרום סובב את כולו.

רב יהודה בר אושעיא היה סבור, שדי בהסרת
הקרום שבמקום העבה שלמעלה, הוא הנקרא
קרום שעל הדד. [וכן אמר רב הונא בר חייא
בשמו של רבי ירמיה בר אבא בשמו של רב, שלא
אסרה תורה אלא קרום שעל הדד בלבד].

ולוי בריה דרב הונא בר חייא היה סבור, שיש
להסיר את כל הקרום של הטחול, אף במקום
הדק שלמטה. [וכן שנה רב המנונא, שהקרום
שעל הטחול אסור [מדברי חכמים, אבל אין חייבים
עליו כרת, ועל כרחך הכוונה לקרום שבמקום הדק,
שכן הקרום שבמקום העבה הוא חלב הקרב האסור
מהתורה]. ומאחר שכן מבואר בברייתא, הודה רב
הונא בר חייא לדין הזה].

ביעי חשילתא [ביצי זכר הדבוקות

בגופו במקצת ותלויות בכיס]

- י"א מאחר שאינם חוזרות ומתחברות להיות
בריאות כבתחילה, הרי זה ניתוק גמור, כאבר
שנתלש מהגוף, ולכן אסורות מדין אבר מן החי.
[ומה שאינן מסריחות כאבר תלוש אין זה משום
שלא נתלשו אלא משום שהם בתוך הכיס ואין
האויר שולט בהם].

- וי"א מתוך שאינן מסריחות מוכח שעדיין הן
מחוברות לגוף וחיות ממנו ואינן כאבר שנתלש
מן הגוף ולכן הן ניתרות באכילה בשחיטת
הבהמה. [ומה שאינן חוזרות ומתחזקות
כבתחילה כי הם כבר כחושות אבל לא ניתקו
מחיותן לגמרי].

- ורבי יוחנן אמר לרב שמן בר אבא [שבא מבבל],
ביעי חשילתא מותרים [כדעה שניה], אבל אתה,
[רב שמן בר אבא, שאתה בבלי], לא תאכל מהם,
משום "וְאֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אֱמֻנָּה", שאין לאדם
לשנות ממנהג מקומו, [ואתה מבבל, ומנהג מקומך
לאסור, משום שנחלקו רב אמי ורב אסי בדבר].

קרום ביעי דגדיא

כבר נתבאר, שקרום ביצי זכר אסור [בלא חיתוך
ומליחה] משום דם, אולם כל זה כשגדל הזכר,
ויש בביציו זרע, שאז כבר נבלע הדם בקרום הזה.

אבל בתחילתו, כל שלושים יום הראשונים
מלידתו, בוודאי עוד אין בביציו זרע, ולא בלע
דם, והוא מותר.

ולאחר שלושים יום יש לבדוק את הביצים. אם
יש בהם כתמים אדומים, בידוע שיש בהם זרע,
וכבר נבלע דם בקרום, והוא אסור [בלא חיתוך
ומליחה] כביצי זכר גדול. ואם אין בהם כתמים
אדומים, בידוע שעדיין אין בהם זרע, ולא נבלע
דם בקרום, והוא מותר כביצי זכר קטן.

אומצא דאסמיק [חתיכת בשר רוויית דם]

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צג

א. **לבשלה בקדרה [של מים] – אינה מותרת, אלא אם כן יחתכנה לחתיכות הרבה, וימלחנה במלח קודם הבישול.**

ב. **לצליתה בתוך התנור על ידי תלייתה בתוכו בשפוד – מותרת לצלותה אף כשהיא שלמה, [אחר מליחה מועטת], כי מאחר שתלויה בתנור, זב דמה ממנה לתוך התנור.**

ג. **לצליתה על גבי גחלים – לדעת רב אחא, מותרת אף לצלותה שלמה, כי הגחלים שואבים ממנה את דמה. ולדעת רבינא, אסורה, כי הגחלים מכווצים את הבשר, ואין הדם יוצא ממנו, אלא נצלה בתוכו.**

< **וכדין אומצא דאסמיק, כן דין ביצי זכר [שלמות], ודין מזרקקי [=ורידי הצואר].**

- שאין לבשלים במים אלא אחר חתיכה ומליחה.

- אבל מותר לצלותם שלמים על ידי תלייתם בתנור.

- ולעניין צלייתם שלמים על גחלים, רב אחא מתיר, ורבינא אוסר.

< ובכל התורה כולה, כשנחלקו רבינא ורב אחא, רבינא הוא המיקל, ורב אחא הוא המחמיר, והלכה כרבינא לקולא.

חוץ משלושת הדברים הנ"ל, [אומצא וביעי ומזרקקי], שבהם רב אחא הוא המיקל, ורבינא הוא המחמיר, והלכה כרב אחא לקולא.

רישא בכבשא

הרוצים להסיר שאר הראש של הבהמה, נותנים עליו מים, וטומנים אותו ברמץ.

א. **כשמניח בית השחיטה כלפי מטה.**

– בידוע שהדם זב דרכו לחוץ, והראש מותר באכילה.

ב. **וכשמניח את הנחיריים כלפי מטה.**

– **ללשון ראשון, אם נועץ בהם דבר, שלא יסתמו, הדם זב דרכם והראש מותר. ואם אינו נועץ בהם דבר, שלא יסתמו, הראש אסור כי הדם נצרר בתוכו.**

– **וללשון שני, אף בלא שינעץ בהם דבר, שלא יסתמו, בידוע שהדם זב דרכם, והראש מותר.**

ג. **וכשמניח את הראש על צידו [=על הלחי].**

– **ללשון ראשון, בידוע שהדם נצרר בתוך הראש, ואינו יוצא, והראש אסור.**

– **וללשון שני, אם נועץ בו דבר, הדם זב לחוץ, והראש מותר. ואם אינו נועץ בו דבר, הראש אסור, כי הדם נצרר בתוכו.**

שני גידים הם [בגיד הנשה]

א. **הגיד הפנימי** [מהצד הפנימי של הירך], הוא **הגיד הארוך, שהוא סמוך לעצם**, [ובברייתא הוא נקרא הגיד הסמוך לבשר, כי לאחר שהוא נמשך, הוא מתרחק מהעצם, ונכנס גם לתוך הבשר], הרי זה **אסור מהתורה, והאוכלו לוקה.**

ב. **הגיד החיצון** [שבסוף השופי לרחבו מהצד החיצון של הירך], הוא **הגיד הקצר, שהוא סמוך לבשר**, [ובברייתא הוא נקרא הגיד הסמוך לעצם, שהוא גלוי ואינו מובלע בבשר, כי כשהטבחים חותכים את הירך, הגיד הזה נראה, משום שראשו מחובר למעלה, ונפרש מתוך הבשר הנפרש כלפי מטה], הרי זה **אסור מדברי חכמים, והאוכלו פטור.**

טבח שנמצא חלב אחריו

דרך הטבחים לנקר את הבשר מהחלב, ועליהם סומכים, ואם אחר שניקר את הבשר נמצא בו חלב,

< **לדעת רב פפא** [שהלכה כמותו].

– **כשנמצא בבשר חלב בשיעור כשעורה – מעבירים את הטבח מאומנותו, שאינו נזהר בה כראוי. [וזהו דינו של רב יהודה].**

– **וכשנמצא בבשר חלב בשיעור כזית – [אף] מלקים את הטבח, על שלא נזהר לנקר כראוי. [וזהו דינו של רבי יוחנן].**

< **ולדעת מר זוטרא.**

אם נמצא בבשר במקום אחד חלב כשיעור כשעורה, או בכמה מקומות חלב המצטרף לשיעור כזית, מעבירים את הטבח מאומנותו.

נאמנות הטבח לנקר גיד הנשה

לדעת רבי מאיר – אין הטבחים נאמנים לומר שנטלו את גיד הנשה מהבהמה, כי טורח להם

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צד

הדבר לחטט אחר הגיד, [שלדעתו יש לחטט אחר הגיד ושומנו, כפי שנתבאר בדף צ"ב].

ולדעת חכמים – הטבחים נאמנים על הדבר, [כי לדעת חכמים הם רבי יהודה, אין צריך לחטט אחר שומנו של הגיד ואין בדבר טורח].

< ללשון ראשון :

- **מתחילה היו אומרים**, שהלכה כרבי מאיר, שיש לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שאין הטבחים נאמנים, כי יש בדבר זה טורח.

- **ולבסוף אמרו**, שהלכה כרבי יהודה, שאין צריך לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שהטבחים נאמנים, כי אין בדבר טורח.

< וללשון שני :

- **מתחילה היו אומרים**, שהלכה כרבי יהודה, שאין צריך לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שהטבחים נאמנים, כי ינקרו כפי ההלכה.

- **ולאחר מכן אמרו**, שהלכה כרבי מאיר, שיש לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שאין הטבחים נאמנים, כי יש לחוש שהם ימשיכו כמנהגם עד עתה שלא לחטט אחר הגיד, כפי שהיו רגילים, כשאמרו שהלכה כרבי יהודה.

- **ולבסוף, כשנשכח המנהג הראשון שלא לחטט** כדעת רבי יהודה, וחזרו הכל לחטט כפי ההלכה כדעת רבי מאיר, שוב לא חששו שהטבחים לא ינקרו כדין, וחזרו לומר שהטבחים נאמנים.

נאמנות הטבח לנקר את החלב

לדעת רבי מאיר – אין הטבחים נאמנים לומר שנטלו את החלב מהבהמה.

ולדעת חכמים – הטבחים נאמנים על הדבר.

דף צד

קניית בשר מגוי במקום שכל הטבחים

[=שוחטים] ישראלים כשרים

כשיש באיזה מקום טבחים גוים, ששחיטתם נבלה, אסור לקנות בשר מגוים, שמא קנו אותו מהטבחים הגוים.

וכשכל הטבחים שבאותו מקום ישראלים, יש מקומות שמותר לקנות בשר מגוים, ואין לחוש שאותו בשר הוא טרפה שמכרו להם הטבחים הישראלים. ויש מקומות שאסור לקנות בשר מגוים, כי יש לחוש שאותו בשר הוא טרפה שמכרו להם הטבחים הישראלים :

א. במקום שמכריזים – קונים בשר אף מהגוים.

יש מקומות, שכשהטבחים מוצאים בהמה טרפה, אינם מוכרים אותה לגוים, אלא לאחר הכרזה, המגלה לכל שהיום נמכרה טרפה לגוים, [להלן יתבאר בעזה"י כיצד מכריזים זאת], ולפיכך, בכל יום שלא היתה הכרזה כזו, אין לחוש שיש ביד הגוים בשר טרפות, ומותר לקנות מהם בשר, שהרי כל הבשר שנמכר היום כשר הוא.

ב. במקום שאין מכריזים – אין לקנות בשר מגוים.

יש מקומות, שכשהטבחים מוצאים בהמה טרפה, מוכרים אותם לגוים בלא הכרזה, המגלה לכל שהיום נמכרה טרפה לגוים, ולפיכך, בכל יום יש לחוש שמא נמכר לגוים בשר טרפה, בלא שיוודע הדבר, ולכן אסור לקנות מהם בשר, שמא בשר טרפה הוא, שמכרו להם הטבחים.

מסירת ירך בהמה לגוי

א. אסור לשלוח לגוי חתיכה של ירך, בלא לנקר ממנה את הגיד תחילה.

- במקום שישראל קונים בשר מהגוי, [משום שמכריזים], דין זה מובן בפשטות, שכן מאחר שישראל קונים בשר מהגוי, יש לתקן שלא יהיה ביד הגוי בשר, שעלולה לצאת ממנו תקלה לישראל כשיקנה אותו מהגוי. ומאחר שבירך חתוכה, לא ניכר אם ניקרו ממנה את הגיד, יש לחוש שאם ימסרנה לגוי בעוד הגיד בתוכה, יקנה אותה ישראל מן הגוי, ויאכלנה בלא לנקר ממנה את הגיד.

- **וללשון ראשון, כן טעם דין זה, אף במקום שאין קונים בשר מהגוי, [משום שאין מכריזים], שכן גם באותם מקומות, יש אופנים שבהם ניתן לקנות בשר מהגוי, כגון כשישראל ראה את הגוי מקבל את הבשר מישראל, [וראה שאותה בהמה כשרה היתה], ששוב אין לו לחוש שמא בשר טרפה היא, וקונה את הבשר מהגוי, ומאחר שבאופן הזה, יש לחוש שתצא תקלה, כשתנתן לגוי, הירך שהגיד בתוכה, שמא יקנה אותה ישראל מהגוי בלא**

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צד

לדעת שלא ניקרו את הגיד, לפיכך תקנו חכמים, שלעולם לא תנתן ירך חתוכה לגוי כשהגיד בתוכה.

- וללשון שני, במקום שאין קונים בשר מהגוי, אין לחוש כלל שתצא תקלה לישראל, מכך שיהיה ביד הגוי חתיכת ירך שגיד הנשה בתוכה, כי לעולם לא תחזור ליד ישראל, ולא יטעה לאוכלה בלא לנקר הגיד ממנה. והטעם שאסרו למכור לגוי חתיכת ירך שלא ניקרו ממנה את הגיד, הוא משום גנבת דעתו של הגוי, שכשהגוי מקבל מישראל חתיכת ירך, הוא סבור שכבר טרח בה ישראל להכינה לעצמו, וניקר ממנה הגיד, שהרי חתכה כבר, ויאמר הגוי, הרי ישראל זה מכבד אותי, לתת לי מה שטרח בו, וכשאלו הדבר אמת, יש בכך גנבת דעת, ואסור לגנוב דעתו. [כמאמר שמואל, שאסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים].

ב. אבל מותר לשלוח לגוי ירך שלמה שגיד הנשה בתוכה.

< לדברי האומרים, שהסיבה שאסור לשלוח לגוי חתיכת ירך, שמא תצא מכך תקלה לישראל, כשיקנה אותה מהגוי, ולא ידע שהגיד בתוכה.

דווקא בחתיכת ירך יש לחוש לכך, אבל בירך שלמה אין לחוש, שמא יקנה אותה ישראל מהגוי, ויאכלנה בלא לנקר את הגיד מתוכה, כי מאחר שהירך שלמה, ניכר לכל שלא ניקרו את הגיד ממנה, ולא יטעה הישראל לומר שנקרו את הגיד.

ואין לחוש שמא הגוי שיקבל ירך שלמה, יחתוך אותה, וימכרנה לישראל חתוכה, ומאחר שתחתך, שוב אין ניכר אם ניקרו ממנה את הגיד או לא, ויטעה הישראל לומר שכבר ניקרו ממנה את הגיד. כי כשהגוי חותך את הירך, אינו חותך כחיתוך הטבחים הישראלים, ומתוך כך ידע הקונה, שהגוי חתך אותה, וידע שיש לו לחוש שמא לא ניקרו ממנה את הגיד.

< ולדברי האומרים, שהסיבה שאסור לשלוח לגוי חתיכת ירך, משום גניבת דעתו, שסבור הגוי שמקבל דבר שטרח בו הישראל לנקר את הגיד, ובאמת לא טרח בו.

דווקא בחתיכת ירך הדין כן, אבל כשמקבל הגוי ירך שלמה, אינו טועה לומר שטרח בה ישראל לנקר את הגיד, ואין כאן גנבת דעת כשיקבל דבר שבאמת לא טרח בו ישראל לנקר את הגיד ממנו.

האם יש ללמוד ממעשה שארע עם שמואל

שלדעת שמואל אסור לגנוב דעת הגוי

שמואל עבר את הנהר בספינה [=מעבורת], ואמר לשמשו לשלם לבעל המעבורת הגוי, את שכרו, וכששמע שמואל במה שילם השמש את שכרו של בעל המעבורת, כעס עליו שמואל:

< לדברי אביו, השכר שהשמש נתן לבעל המעבורת היה תרנגולת טרפה.

- ולכאורה, הסיבה ששמואל כעס עליו, כי נתן תרנגולת טרפה בחזקת שחוטה, ונמצא שגנב את דעתו של בעל המעבורת, שהיה סבור שקיבל תרנגולת שחוטה ולא קיבל אלא טרפה, ומכאן, שלדעת שמואל אסור לגנוב דעתו של גוי.

- אולם ניתן לומר, שהסיבה ששמואל כעס, היא, על כך שהשמש החזיק ברשותו תרנגולת טרפה, שאין לאדם להחזיק ברשותו דבר איסור, [שמא יכשל בו]. ואם כן, לא כעס על כך שגנב דעתו של הגוי.

< ולדברי רבא, השכר שהשמש נתן לבעל המעבורת היה יין מזוג.

- ולכאורה, הסיבה ששמואל כעס עליו, כי נתן יין מזוג בחזקת יין חי, ונמצא שגנב את דעתו של בעל המעבורת, שהיה סבור שקיבל יין חי ולא קיבל אלא מזוג, ומכאן, שלדעת שמואל אסור לגנוב דעתו של גוי.

- אולם ניתן לומר, שהסיבה ששמואל כעס, היא, על כך שהשמש עבר על דברי שמואל, ששמואל אמר לו לתת לבעל המעבורת אנפקא, והוא לא עשה כן, אלא נתן לו יין מזוג. ואם כן, לא כעס על כך שגנב דעתו של הגוי.

דברים שאסור רבי מאיר משום גניבת דעת

אסור לאדם להטעות את חברו, שיהיה חברו סבור שכוונתו לכבדו, כשבאמת אינו מתכוון לכבדו.

ולכן אסור לאדם לומר לחברו, בא אכול עימי, כשאינו מתכוון להאכילו, ואומר זאת רק מפני

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צד

שיודע שחברו לא יבוא לאכול עמו.

וכן אסור לאדם לתת לפני אורחו תקרובת מרובה, כשאינו מתכוון לכך שיאכל את כל התקרובת, ומניח לפניו רק מפני שיודע שחברו לא יאכל כל כך.

וכן אסור לאדם לומר לחברו, פותח אני חביות יין אלו לכבודך, כשבאמת אינו פותח אותם לכבודו, אלא מפני שכבר הגיע הזמן לפותחם, [כגון שרוצה למכור היין שבהם בחנות]. [וי"א שאם היה פותח אותם לכבודו אף בלא שהגיע זמנם, רשאי לומר לו שפותח לכבודו, אף שעתה הגיע זמנם].

וכן לא יאמר אדם לחברו, סוך משמן שבפכי, כשאין בפך שמן, ואינו אומר זאת, אלא מפני שיודע בחברו שלא יסוך.

וכל הדברים הללו אסורים כשכוונתו לגנוב דעת חברו שיהיה סבור שמכבדו ובאמת אינו רוצה לכבדו.

אבל כשעושה כל זאת בשביל כבודו של חברו, שיראו הבריות כמה חביב חברו עליו, הרי זה מותר.

-

לא ילך אדם לבית האבל, ובידו כלי חסר הנראה כמלא, או כלי מלא מים הנראה ככלי מלא יין, כדי להראות שמביא דורון מרובה, מפני שגונב דעתו.

אולם כשיש שם רבים, ועושה כן כדי שיראה לכל שהוא מחשיב את האבל, ומכבדו בכך, מותר [דגדול כבוד הבריות].

-

< משני טעמים לא ימכור אדם לחבירו, סנדל העשוי מעור של בהמה או חיה שמתה מעצמה, בחזקת שנעשה הסנדל מעור בהמה או חיה שנשחטה מתוך בריאות.

א. מפני שמתעהו. שכן בהמה שמתה מאליה, אין עורה חזק כשל בריאה שחוטה.

ב. מפני הסכנה. שמא מחמת נשיכת נחש מתה, והארס נבלע בעור.

< ולא ישלח אדם לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה, כי כשהמקבל רואה את השמן, סבור חבית של שמן היא, וסומך עליה להזמין אורחים.

ומעשה באחד, ששיגר לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה, והלך המקבל וזימן עליה אורחים, ונכנסו, מצאה שהיא של יין, וחנק את עצמו, [שלא היה לו מה להאכילם ובוש מהם].

< ואין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית.

ומעשה באחד שזמן שלושה אורחים בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא מזון בשיעור כשלש ביצים. בא בנו של בעל הבית, נטל אחד מהן חלקו ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא

אביו של תינוק, מצאו שאוחז אחת בפיו ושתיים בידו, חבטו בקרקע, ומת. כיון שראתה אמו, עלתה לגג, ונפלה ומתה. אף הוא, עלה לגג, ונפל ומת.

אמר רבי אליעזר בן יעקב, על דבר זה נהרגו שלוש נפשות מישראל.

מסירת ירך בהמה לישראל

[דין ראשון בברייתא]

אסור לשלוח לישראל חתיכה של ירך, בלא לנקר ממנה את הגיד תחילה, שמא יהיה סבור שכבר ניקרו את הגיד ויאכל בלא לנקר.

אבל מותר לשלוח לישראל ירך שלמה שגיד הנשה בתוכה, כי מאחר שהירך שלמה, ניכר לכל שלא ניקרו את הגיד ממנה, ולא יטעה הישראל לומר שנקרו את הגיד.

עוד שלושה דינים שבברייתא

[דין שני בברייתא] < אפילו חתיכה של ירך, שאין ניכר בה אם ניקרו ממנה את הגיד, מותר לשלוח לגוי, ואין לחוש שישראל יקנה ממנו ויאכל בלא לנקר.

- ולכאורה, דין זה אמור דווקא במקום שישראל אינם קונים בשר מהגוי, [כי אין מכריזים], שכן מאחר שישראל אינם קונים בשר מהגוי, אין לחוש שיבוא הבשר הזה ליד ישראל, ויכשל לאכול את הגיד שבו. אבל במקום שישראל קונים בשר מהגוי, אין לשלוח לו חתיכת ירך, כי יש לחוש שיקנו ממנו ישראל את החתיכה, שלא ניכר בה שאינה מנוקרת, ונמצא ישראל נכשל

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צד

באכילת גיד הנשה. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורב אשי].

- אולם רבא ביאר, שדין זה אמור אף במקום שישראל קונים בשר מהגוי, וביום שמכריזים בלבד, שכן הסיבה שבמקום זה קונים בשר מגוי, כי אין מוכרים לגוי בשר טרפה, אלא אם כן מכריזים על כך תחילה, שידעו הכל שביום זה אין לקנות בשר מהגוי, ואם כן, ביום שמכריזים שנמכרה טרפה לגוי, אין קונים מהם בשר, ורק ביום זה נאמר בברייתא שמותר לשלוח לגוי חתיכת ירך שאינה מנוקרת, כי ביום כזה אין לחוש שישראל יקנה ממנו את הירך. אבל בשאר ימים, אין שולחים לגוי חתיכת ירך שאינה מנוקרת, שמא יקנה ממנו ישראל.

[דין שלישי בברייתא] < **אסור למכור לגוי נבלות וטרפות בלא להודיעו שהם נבלות וטרפות.** ושני טעמים לדבר :

א. מפני שמתעהו כלומר גונב דעתו.

ב. שמא יחזור וימכרנה לישראל, שיהיה סבור הישראל האחרון, מאחר שלקחה הגוי מישראל, כשרה היא, ועל ידי זה יאכל הישראל האחרון נבלות וטרפות.

- לכאורה הטעם השני אמור רק במקום שישראל קונים בשר מהגוי, אבל במקום שאין קונים ממנו, אין לחוש לכך שישראל יקנה מהגוי את הטרפה, ואין לאסור את המכירה מהטעם הזה. ואף שגם במקום שקונים בשר מהגוי הטעם לכך הוא שביום שמוכרים לגוי טרפה מכריזים על כך ואם כן ימכרו ויכריזו דין הברייתא אמור ביום כזה שמחמת אונס אי אפשר להכריז ומאחר שהכל קונים בשר מהגוי ואי אפשר להכריז ולגלות שהיום לא יקנו ממנו לא ימכרו לו נבלות וטרפות. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורבא].

- אולם רב אשי ביאר, שטעם זה אמור אף במקום שישראל אינם קונים בשר מגוי, כי גם במקום זה, פעמים שישראל קונים בשר מגוי, והוא, כשישראל ראה את מכירת הבשר לגוי, ולא שמע מהטבח שהוא מוכר לגוי טרפה, שאז הוא סבור ודאי כשרה היא, והולך וקונה מהגוי. ומפני החשש הזה, שמא יראה ישראל את הגוי קונה מהמוכר, וילך ויקנה ממנו, אסור למכור לגוי נבלות וטרפות.

[דין רביעי בברייתא] < **אסור לישראל לשלוח כסף ביד גוי, שיקנה בו בשר עבור המשלח.** ושני טעמים לדבר :

א. מפני האנסים. שמא גוי זה אמס הוא ויעכב הכסף בידו ולא יתננו לטבח ונמצא הטבח נפסד מחמת על ידי זה ששלח אליו את הגוי.

ב. שמא הטבח ימכור לגוי נבלות וטרפות, כי אינו יודע שקונה עבור ישראל, ועל ידי זה יאכל הישראל האחרון נבלות וטרפות.

- ולכאורה, הטעם השני אמור דווקא במקום שישראל אינם קונים בשר מהגוי, כי אין מכריזים בשעה שמוכרים בשר טרפה לגוי, ולכן יש לחוש שימכר בשר טרפה לגוי בלא שיתפרסם הדבר. אבל במקום שישראל קונים בשר מהגוי, כי כשמוכרים לו טרפה, מפרסמים את הדבר, אין לחוש לכך שימכרו לשליח טרפה, שהרי לא נתפרסם שמכרו היום לגוי טרפה. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורב אשי].

- אולם רבא ביאר, שטעם זה אמור אף במקום שישראל קונים בשר מהגוי, וביום שמכריזים בלבד, שכן ביום שמכריזים שנמכרה טרפה לגוי, מוכרים לגויים טרפות, ויש לחוש שיתנו לשליח הגוי בשר טרפה.

ההכרזה על מכירת טרפות לגויים

כבר נתבאר, שיש מקומות שהטבחים מכריזים על כך, שהיום נמכרות טרפות לגויים, [ויזהרו היום שלא לקנות מהם בשר].

ואין ההכרזה, "יש בידינו טרפות להימכר לגויים", כי כשישמעו הגויים הכרזה כזו, לא ירצו לקנות, מאחר שגנאי להם לקנות מה שאין אנו רוצים לאכול.

אלא ההכרזה היא, "יש בידינו בשר לגויים בני החיל", שהגויים סבורים שמוכרים להם בשר טוב, וישראלים יבינו שנמכר בשר הראוי רק לגויים, שהוא נבלות וטרפות. ואין בהכרזה זו משום גנבת דעת הגויים, [כדעת רבא להלן], כי אין אומרים להם בפירוש, "יש בידינו בשר שחוטה לגויים", אלא "יש בידינו בשר לגויים", והם שלא בררו מה כוונת ההכרזה, הטעו את דעת עצמם, ולא המכריזים הטעו אותם.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צה

גנבת דעת כשהנהנה הטעה את עצמו

מר זוטרא בריה דרב נחמן היה הולך ממקום הנקרא סיכרא למקום הנקרא בי מחוזא, ורבא ורב ספרא יצאו מהמקום הנקרא בי מחוזא למקום הנקרא סיכרא, ונפגשו בדרך.

מר זוטרא היה סבור שיצאו לקראתו לכבודו ואמר להם – למה טרחתם לבוא לכבודי עד כאן.

ענה לו רב ספרא – באמת לא לכבודו יצאנו אלא לעשות עסקינו אמנם אם היינו יודעים שכבודו בא היינו יוצאים לקראתו אף יותר.

ואף שבתשובה זו חלשה דעתו של מר זוטרא, כשהבין שלא לקראתו יצאו, הסיבה שרב ספרא ענה כך, כי היה סבור, שמאחר שמר זוטרא הבין שיצאו לקראתו, יש בכך משום גנבת דעתו, אם לא יאמרו לו את האמת.

אולם לדעת רבא, אין בכך משום גנבת דעת, כי לא הם אמרו לו שיצאו לקראתו, אלא הוא טעה כך מעצמו, ומאחר שלא הם הטעו אותו, אין כאן גנבת דעת, ולא היו צריכים לגלות לו, שלא לקראתו יצאו.

דף צה

עובדא דתרי טבחי

שני טבחים היו שונאים זה את זה. ואמר אחד לחבירו – אם היית שלם עמי, הייתי מאכיל אותך משור מפוטם ששחטתי אתמול.

ענה לו חברו – באמת אכלתי מהחלק המעולה שבו, שכן הגוי שקנה אותו ממך למוכרו בשוק, נתן לי.

אמר לו הראשון – שנים מעולים שחטתי אתמול, וזה שמכרתי לגוי היה טרפה.

< ללשון ראשון :

רבי היה סבור, שדבריו האחרונים של הטבח אמת היו, שבאמת מכר בשר טרפה לגוי, ועל ידי כן האכיל את חברו טרפה.

ומכל מקום אמר, וכי בשביל ששוטה זה עשה שלא כהוגן, שמכר טרפה לגוי למוכרה בשוק, אנו נחוש לכך, שתמיד יארע כן, שימכר בשר טרפה לגויים למוכרו בשוק.

אלא ודאי אין לחוש לכך, וכשרוב הטבחים השוחטים הם ישראל, כל בשר הנמצא בשוק למכירה, אפילו ביד גוי, מותר, כי ודאי קנאו מהטבחים הישראלים, ובשר כשר הוא.

< וללשון שני :

רבי היה סבור, שדבריו האחרונים של הטבח שקר הם, שלא אמר שהיה הבשר הנמכר לגוי טרפה, אלא לצער את חברו שיהיה סבור שאכל טרפה.

אבל אם היה מקום לחוש שדבריו אמת, היה לנו לאסור באותו יום את הבשר שביד כל הגוים, שמא בשר טרפה הוא.

ומכל מקום, רק כשידוע שנמכר בשר טרפה לגוים, יש לחוש לכך, אבל כל זמן שלא נודע הדבר, אין לחוש שישראל מכר בשר טרפה לגוים, וכשרוב הטבחים השוחטים הם ישראל, כל בשר הנמצא בשוק למכירה, אפילו ביד גוי, מותר, כי ודאי קנאו מהטבחים הישראלים, ובשר כשר הוא

בשר שנתעלם מן העין

לדעת רב, בשר, כיון שנתעלם מן העין [שהיה שעה אחת שלא ראהו, ואפילו היה מונח על שלחנו], אסור, [שמא עורבים נטלוהו, ושמנו תחתיו נבלה].

אולם, כשהיה בשר כשר ביד הגוי, והיה משתמר בידו, משעה שקנה אותו מישראל, ועד שבא למוכרו לישראל, באופן שאין לחוש לכך שעורבים החליפוהו, מודה רב, ששוב אין לחוש לכך שאינו הבשר הראשון, אף על פי שלא ראה אותו ישראל, ואין זה בשר שנתעלם מן העין. [שאם לא תחלק כן, יקשה על דברי רב משתי ברייתות].

מצא בשר בעיר שישראל וגוים דרים בה

א. כשמצא בשר חי.

אין להסתפק אלא אם נשחט כראוי, או שהוא טרפה או נבלה, ולפיכך, אם רוב השוחטים ישראלים, הרי זה בחזקת כשר, ואם רוב הטבחים גויים, הרי זה בחזקת נבלה.

ב. כשמצא בשר מבושל.

יש להסתפק גם שמא בשלו הקונה, ולפיכך, אם

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צה

רוב אוכלי בשר שבעיר גויים הם, הבשר אסור, [מחשש בישולי גויים], ורק אם רוב אוכלי בשר שבעיר ישראלים, וגם רוב טבחים ישראלים, הבשר מותר.

[ולדברי רב, אין הבשר מותר כשנמצא מונח, כי יש לאוסרו משום שנתעלם מן העין, ורק כשראה אותו נופל מיד אדם שאינו יודע מי הוא, והלך והגביהו, בלא שנעלם ממנו משעת נפילה עד שעת הגבהה, הרי זה מותר].

בשר הנמצא בערי ישראל

א. נמצאו אברים אברים.

הרי הם בחזקת נבלות, שכן הרגילות לחתוך נבלות לאברים ולהשליכם.

ב. נמצאו חתיכות.

לדעת רב – ודאי בחזקת היתר היו, ואינם נבלות [לטמא], שכן נבלות אין חותכים לחתיכות, ומכל מקום אסורות באכילה, משום שנתעלמו מן העין, [אבל האוכלם אינו לוקה].

ולדעת לוי – בחזקת היתר גמור הן, ומותרות אף באכילה.

האם יש ללמוד ממעשה שארע עם רב שלדעת רב

בשר שנתעלם מן העין אסור באכילה

רב היה יושב במעבורת של נהר הקרוי

אישתטית, וראה אדם מדיח ראש בהמה במי הנהר.

נפל הראש מידו של אותו אדם למים, והביא סל להרימו מן המים, ועלו בסל שני ראשי בהמה.

אמר על כך רב, וכי רגילות היא, שהמאבד דבר אחד, מוצא שנים תחת הראשון, הלא ודאי השני

אינו מה שאיבד, ואם כן יש לחוש שאין כאן אפילו אחד ממה שאיבד, ואלו אחרים הם, ואסורים, שמא ראשי נבלות הם.

וכששאלו רב כהנא ורב אסי את רב, מדוע החליט שהנמצאים הם של איסור ולא של היתר, ענה להם, משום שראשים של איסור מצויים יותר.

- לכאורה יש להוכיח מכאן, שלדברי רב, כל בשר שנתעלם מן העין אסור באכילה.

- אולם יש לדחות זאת, כי יתכן שרק בשר הנמצא באותו מקום אסור רב, שהיה אותו מקום נמל של גויים, ובו שכיחים יותר מאכלות אסורים, אבל במקום שרוב הטבחים ישראלים, ורוב הבשר כשר, אין לאסור בשר שנתעלם מן העין, כי אפילו אין זה הראשון, מן הסתם כשר הוא.

כיצד אכל רב בשר

[ולא נאסר לו משום שנעלם מן העין]

א. כשנאכל מיד אחר שחיטתו, בלא שנעלם מן העין בין שחיטה לאכילה.

ב. כשאחר השחיטה נצרר ונחתם, שאז אין לחוש לכך שנתחלף.

ג. כשיש לו סימן בבשר, כגון באופן חיתוכו, שאז אין לחוש שנתחלף, [כגון באופן שרבה בר הונא, היה חותך את הבשר שלו, שיהיה לכל חתיכה שלוש קרנות, והוא היה עושה זאת לסימן, שלא יגנבו מהחתיכה אנשי ביתו].

רב הציל את בשר הסעודה של רב חנן חתניה

רב היה מהלך לבית רב חנן חתנו, וכשהגיע לנהר שהיה צריך לעברו, ראה את המעבורת באה לקראתו, אמר, סימן הוא שיהיה יום טוב.

כשהגיע לבית חתנו, עמד בשער, הציץ דרך סדק שבדלת, וראה בהמות שחוטות תלויות [להכינם לסעודה].

דפק בדלת, ויצאו הכל לקבל פניו, ואף הטבחים יצאו, ולא השגichו על הבהמות, ורק רב לא העלים עיניו מהם.

אמר להם, אם היה הדבר תלוי בשמירתכם, הייתם מאכילים את בני הבית איסור, על ידי שהעלמתם עיניכם מן הבשר, [וועל ידו נשמר הבשר].

ומכל מקום רב לא אכל מאותו בשר

< ואין הסיבה לכך משום שנעלם מן העין של הטבחים.

- שהרי מעיניו של רב לא נעלם.

< ואין הסיבה לכך משום שעבר על הכתוב "לא תִנְחָשׁוּ", כשאמר, שיהיה לו יום טוב, כשראה את המעבורת לקראתו, והתענה על כך.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צה

- כי לדעת רב, לא אסרה תורה אלא נחש כזה, שהמנחש סומך עליו ממש, להחליט מעשיו, כמו שניחש אליעזר עבד אברהם, [שאמר אם תשקני אדבר בה, ואם לאו לא אדבר בה], וכמו שניחש יונתן בן שאול, [אם יאמרו אלינו עלו ועלינו].

< **אלא** הסיבה שרב לא אכל מאותה סעודה, **כי לא היתה סעודת מצווה**, אלא **סעודת הרשות**, [שהשיאו בת תלמיד חכם לעם הארץ], **ורב לא היה נהנה מסעודת הרשות**.

ניחושי רב ושמואל ורבי יוחנן

רב בדיק במברא [=מעבורת] – כשרב היה רוצה ללכת לדרכו אם היה מוצא מעבורת מזומנת היה לו הדבר לסימן שדרכו צלחה והיה הולך ואם בקושי היה מוצא מעבורת לא היה הולך.

ושמואל בדיק בספרא – כששמואל היה רוצה לדעת אם לעשות דבר או לא היה פותח ספר והיה עושה על פי הפסוק שהיה נקרא לו ראשון.

רבי יוחנן בדיק בינוקא – כשרבי יוחנן היה רוצה לדעת אם לעשות דבר או לא, היה אומר לתינוק לומר לו פסוק שלמד באותו יום, [פסוק לי פסוקך], והיה עושה על פי משמעות הפסוק.

כתיבת דברי רבי יוחנן לבבל

כל השנים שרב היה חי בבבל, כשרבי יוחנן היה כותב אגרת שאלה או תשובה לרב לבבל, היה פותח בה **לקדם רבינו שבבבל**.

וכשמת רב והיה שולח אגרות לשמואל, היה כותב בהם **לקדם חברינו שבבבל**.

אמר שמואל לעצמו וכי אין דבר שבו אני בקי יותר מרבי יוחנן שיכיר בכך שאני גדול ממני ואהיה רבו.

< **שלח שמואל לרבי יוחנן עיבורי ששים שנה** להראות לו חכמתו.

- **ואמר על כך רבי יוחנן, אין זו חכמה גדולה אלא** חשבון בעלמא.

< **חזר שמואל ושלח לרבי יוחנן שלושה עשר גמלים טעונים בספקות של טרפות** [י"מ כל מיני ספק טרפות, וי"מ אותם ספקי עופות טמאים שמבוארים בפרק אלו טריפות].

- **וכשראה זאת רבי יוחנן, אמר, יש לי רב בבבל**, אלך ואראנו.

וקודם שיצא לדרך, אמר לתינוק של בית רבן, פסוק לי פסוקיך, ואמר לו את הפסוק, **"ושמואל מת"**.

והבין מכך רבי יוחנן, ששמואל מת. ואף שבאמת לא מת שמואל באותו זמן, גלגלו מן השמים פסוק זה בפי התינוק, כי לא רצו שיטרח רבי יוחנן ללכת לבבל.

בית תינוק ואשה ... יש סימן

רבי שמעון בן אלעזר אומר: [בנה] בית, [או נולד לו בן] תינוק, [או נשא] אשה, אף על פי שאין נחש, [שאסור לנחש ולסמוך על הנחש], יש סימן, [שאם יצליח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שנולד התינוק או שנשא אשה, סימן הוא שהולך ומצליח, ואם לא, אל ירגיל לצאת יותר מדאי, שיש לחוש שלא יצליח].

ואמר רבי אלעזר, שהסימן להצלחה או לאי הצלחה הוא כשתהא חזקה של שלוש פעמים בדבר [הצליח או לא הצליח], שנאמר **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׁפִלְתָּם יוֹסֵף אֵינְנוּ** [הרי אחד] **וְשָׁמְעוּן אֵינְנוּ** [הרי שנים] **וְאֶת בְּנֵימֶן תִּקְחוּ** [הרי שלושה. מיד] **עָלִי הָיוּ כְּלָנָה** [מעתה אין לך צרה שאינה עוברת עליך]".

בשר הנתון בחרוזים

[=בחבל] **ונתעלם מן העין**

מבואר בסוגיה, **שמודה רב**, בבשר הנתון בחרוזים, שאם נתעלם מן העין, **הוא מותר**, ואין לחוש לכך שעוברים החליפו את מה שנתן, והביאו אחר תחתיו.

ללשון ראשון – רב הונא שאל זאת מרב, ורב ענה לו, שכשהבשר בחרוזים הרי זה סימן. [לפירוש ראשון, כך ענה רב: אל תהי שוטה לשאול שאלה זו של דין בשר הנתון בחרוזים, כי בוודאי זה נחשב לסימן. ולפירוש שני, כך ענה רב: אל תהי שוטה לשאול שאלות שאינם שאלה, כי דבר פשוט הוא שבשר הנתון בחרוזים נחשב לסימן].

וללשון שני – דין זה אמרו רב הונא בשם רב, ולא מחמת שאלה אמרו רב.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צו

בשר שנתעלם מן העין

בערב יום הכיפורים

רב נחמן מנהרדעא נזדמן להיות עם רב כהנא, במקום הנקרא פום נהרא בערב יום הכיפורים. באו עורבים והשליכו כבדים וכליות של בשר.

אמר רב כהנא לרב נחמן, קח ואכול, כי מאחר שביום זה רוב השוחטים הם ישראלים השוחטים לסעודות היום, שמצווה להרבות בו בסעודה, [ורוב הבהמות כשרות ואינן טרפות], ודאי מן הרוב הגיע בשר זה, והוא **כשר למאכל**.

הכרת בשר על פי טביעות העין או סימנים

מבואר בסוגיה, שאף לדעת האוסרים בשר שנתעלם מן העין, אם נעלם הבשר, ויש לבעליו בו סימנים, או טביעות העין, ניתן לסמוך על כך, ושוב אין לחוש שהבשר הוחלף, והרי זה מותר.

ולכן כשאבד לרב חייא בר אבין כרכשא בין החביות, ולאחר מכן מצא ביניהם כרכשא, ולא ידע אם הוא מותר לו, או נאסר [משום שנתעלם מן העין, כדעת רב האוסר בשר שנתעלם מן העין], אמר לו רב הונא, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה מותר. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו הותר לו].

וכן כשאבד לרב חנינא חוזאה גב של בשר, ולאחר מכן מצא גב של בשר, ולא ידע אם הוא מותר לו, או נאסר, אמר לו רב נחמן, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה מותר. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו הותר לו].

הכרת תכלת על פי

טביעות העין או סימנים

מבואר בסוגיה, שאף שאם אבדה פקעת הצבועה בתכלת [שהיא כשרה לציצית] ולאחר מכן נמצאה פקעת דומה, ויש לבעליה בה סימנים, או טביעות העין, ניתן לסמוך על כך, שזה מה שאבד, ואין לחוש שהנמצא אינו תכלת אלא קלא אילן [שהוא פסול לציצית], ולכן הנמצא זה **כשר לציצית**.

ולכן כשאבד לרב נתן בר אביי פקעת של תכלת, ולאחר מכן נמצאה פקעת דומה, אמר לו רב חסדא, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה כשר לציצית. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו, הוכשר לציצית].

השבת אבדה בסימנים או בטביעות עין

א. על פי סימנים – מי שמצא אבדה, ובא אחר ונתן בה סימנים, על המוצא להשיבה לנותן הסימנים, בין נותן הסימנים הוא תלמיד חכם, ובין אם הוא עם הארץ, כי מאחר שנותן בה סימנים, ודאי שלו היא.

ב. על פי טביעות העין – מי שמצא אבדה, ובא אחר ואמר שמכירה בטביעות העין שהיא שלו, אם האומר שמכיר בטביעות העין הוא תלמיד חכם, על המוצא להשיבה לו, כי בוודאי אינו משקר, ומאחר שאומר שמכירה שהיא שלו, עליו להשיב לו. אבל אם האומר כן הוא עם הארץ, אין למוצא להשיבה לו, כי יש לחוש שהתובע משקר, במה שאומר שמכיר את האבד שהיא שלו.

דף צו

מה עדיף סימנים או טביעות עין

מתחילה רבא היה סבור, שסימנים הם הוכחה טובה יותר מטביעות העין, שכן על פי סימנים משיבים אבדה לכל אדם, ועל פי טביעות העין אין משיבים אבדה אלא לתלמיד חכם ולא לעם הארץ.

אולם לאחר ששמע את הדינים המבוארים לעיל, שיש להתיר בשר שנתעלם מן העין על ידי טביעות העין, אמר שודאי טביעות העין עדיפה.

ועוד, סברא היא, שטביעות עין הוא הוכחה גדולה, שאם לא כן, היאך סומא מותר באשתו, [ואינו חושש שזו אשת חברו], והיאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה, [ואינם חוששים שנשות אחרים הן], הלא אין להם היכר אחר, אלא בהכרת קול הנשים, שהוא נקרא טביעות עין של קול, ואם כן, טביעות עין כזו, היא דבר גדול לסמוך עליו אף באיסורי עריות, וכמו כן יש לסמוך על טביעות עין אף בשאר איסורים.

ועוד אמר רב יצחק בריה דרב משרשיא, שיש ללמוד זאת, מכך שאם יבואו שני עדים, ויאמרו, שהאיש שהרג את פלוני, סימניו כך וכך, [כגון נקודה במצחו וצלקת באוזנו, או שהיו בגדיו צבועים בצבעים משונים], לא נהרוג על פיהם מי שיש בו סימנים אלו. אבל כשיבואו שני עדים, ויאמרו,

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צו

איש זה הרג את הנפש, שאנו מכירים אותו ממה שראינו אותו בשעה שהרג, הרי זה נהרג על פיהם, [ואפילו לא הכירוהו קודם לכן, ואין זו הכרה גדולה, מה שראו אותו בשעה שהרג].

ועוד אמר רב אשי, שיש ללמוד זאת, מסברא, שכן האומר לשלוחו, לך וקרא לי איש, שסימניו כך וכך, [כגון נקודה במצחו וצלקת באוזנו, או שהיו בגדיו צבועים בצבעים משונים], ספק אם ידע השליח למי הכוונה, אבל האומר לשלוחו, לך וקרא לי את פלוני שאתה מכירו [אפילו מעט], ודאי הוא, שכשיראנו ידע למי הכוונה.

נטילת גיד הנשה

כבר נתבאר בדף צ"ב, שלדעת רבי מאיר, כשם שגיד הנשה אסור, כך חלבו [=שומנו] אסור, ולכן, הבא לאכול את הבשר, מחטט אחר גיד הנשה בכל מקום שהוא, וחותר שומנו מעיקרו, [כלומר אף השומן שלו הנבלע ונשרש בבשר]. ולדעת רבי יהודה, חלבו [=שומנו] של גיד הנשה מותר, ולכן, הבא לאכול את הבשר, דיו בכך שחותכו עם חלבו בשוה, ונוטל את החלב הגבוה ממנו, שהוא דומה לגיד עצמו, ואסור מדרבנן משום מראית העין, אבל השורשים של חלבו הנבלעים בבשר, מותרים. [וכן מבואר כן במשנה].

ומעשה באחד ששמו בר פיולי, שניקר ירך שבה גיד הנשה לפני שמואל, ולא חיטט אחר הגיד [כדעת רבי מאיר], אלא גוממו מלמעלה [כדעת רבי יהודה].

אמר לו שמואל, שיחטט אחר הגיד [כדעת רבי מאיר], ועוד אמר לו שמואל, שבזכות שראה מעשיו, והורה לו לשנות ולחטט, לא האכילו איסור, [שהרי לולא דברי שמואל, לא היה מחטט אחר הגיד כראוי לדעת שמואל].

ומאחר שבר פיולי שמע כן, היה סבור ששמואל חשדו, שרצה להאכילו איסור, ומחמת פחדו נפל סכינו מידו.

אמר לו שמואל, אל תירא, איני חושדך שאתה רשע הבא להאכילני איסור, ואף לא שאתה עם הארץ שאינו יודע הדין, כי ודאי למדת, אלא שמי שלמדך הדין, הורה לך כדעת רבי יהודה, ובזה טעה, כי אין הלכה כמותו, אלא כדעת רבי מאיר.

ואמר רב ששת שאף לדברי רבי מאיר, אין דין חטיטה מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד, [וכן אמר שמואל עצמו כפי שנתבאר בדף צ"ב], ואם כן אף לדעת רבי מאיר גם לולא שראה שמואל מה שעשה בר פיולי ואמר לו לחטט לא היה מאכילו בר פיולי איסור תורה.

אכל גיד שלם שאין בו שיעור כזית

לדעת חכמים – לוקה על כך, כי גיד נחשב בריה, והאוכל בריה שלמה של איסור, לוקה, אף כשאין בה שיעור כזית.

ולדעת רבי יהודה – אינו לוקה על כך, כי נאמר בכתוב לשון אכילה, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ללמד, שאין האיסור אלא בכזית, שהוא שיעור אכילה בכל מקום. [אבל חכמים לומדים מהכתוב הזה את הדין הבא].

אכל כזית מגיד גדול שיש בו שיעור כמה זיתים

לדברי הכל, האוכל כזית מגיד הנשה גדול, לוקה, אף על פי שאין זה אלא חלק מהגיד ולא גיד שלם.

לדעת חכמים – דין זה למד, ממה שנאמר בכתוב לשון אכילה, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ללמד, שעל שיעור אכילה חייבים אף כשאין זה גיד שלם.

ולדעת רבי יהודה – דין זה למד, ממה שנאמר בכתוב, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך", ללמד, שיש איסור אף באכילת חלק מהגיד, כגון החלק שעל כף הירך, ואם כן, אף בלא אכילת גיד שלם, חייב, ובלבד שיאכל כזית. [אבל חכמים לומדים מהכתוב הזה את הדין הבא].

איזה חלק מהגיד נאסר

לדעת חכמים – לא אסרה תורה אלא את חלק הגיד שעל כף הירך, ולא את כל אורכו של הגיד, שנאמר, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך". [וממה שנאמר בהמשך הכתוב פעם נוספת, "בכף ירך", יש ללמוד, שלא נאסר הגיד אלא במי שיש לו כף ירך, ובכלל זה בהמות וחיות, אבל לא עופות, כפי שנתבאר בדף צ"ב].

ולדעת רבי יהודה – כל אורכו של הגיד אסור,

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צז

שנאמר, "הִירֵךְ", לרבות הגיד שבכל אורך הירך. [אבל לדעת חכמים, לא בא הכתוב הזה ללמד שיהא האיסור בגיד לכל אורך הירך, אלא שהאיסור נוהג בגיד שנמשך בכל הירך, הוא הגיד הפנימי, שהוא וקנוקנותיו ושורשיו נפשטים בכל הירך, ולהוציא את הגיד החיצון שלא נאסר, ומכל מקום, הפנימי שנאסר, אינו אסור אלא במה שעל כף הירך].

דין מי שאכל כזית מגיד ירך ימין, וכזית מגיד ירך שמאל, כבר נתבאר בדף צ"א.

ירך שנתבשלה או נצלתה כשהגיד בתוכה

כבר נתבאר, שגיד הנשה אסור באכילה, ולפיכך כשנתבשלה ירך שגיד הנשה בתוכה, מאחר שבבישול, הירך פולטת טעם, והבשר בולע ממנה טעם, **כל זמן שיש בגיד כדי לתת טעם בבשר**, כלומר שטעם הגיד ניכר בבשר, **כל הירך אסורה באכילה**, ורק אם אין בגיד כדי לתת טעם בבשר, הרי טעמו בטל בבשר, וכל הבשר חוץ מהגיד מותר באכילה.

ולדעת משנתנו, מאחר שאי אפשר לברר דבר זה בטעימה, [כי אין טעם הגיד ניכר בבשר, אף כשהוא נותן בו טעם], **משערים זאת כבשר בלפת**, כלומר אם בתבשיל של בשר ולפת, שהבשר הוא כשיעור הגיד, והלפת הוא כשיעור כל שאר הירך, היה בלפת טעם בשר, כמו כן יש בירך טעם מהגיד, והיא אסורה. אבל אם בתבשיל כזה של בשר בלפת, לא היה בלפת טעם בשר, כמו כן בירך זו אין טעם של גיד, והיא מותרת באכילה, [חוץ מהגיד]. [ורב הונא בדף צ"ט ביאר, שהכוונה לתבשיל של בשר בראשי לפתות].

ולדברי שמואל, כל זה בירך שנתבשלה, שהרוטב של הבישול מעביר את הטעם של הגיד לכל הבשר, ולכן הבשר בולע טעם מהגיד, **אבל בצלייה בלא רוטב, אין הבשר בולע טעם מהגיד**, כי הגיד מתכווץ לתוכו, ואינו מחלחל טעם לבשר, **ולכן, בכל אופן, כל הבשר מותר באכילה**, [חוץ מהגיד עצמו].

[ומכל מקום דווקא בצליית גיד הדין כן, אבל בצליית חלב עם בשר, אף בלא רוטב, החלב נמס, ומחלחל לכל הבשר, והכל אסור. ולכן אמר רב הונא, שגדי שלם שנצלה, בלא שהוציאו ממנו את חלבם, כולו אסור באכילה, כי כולו בלע טעם החלבים, אף מקומות שאין בהם חלב כלל, כראש אוזנו של הגדי].

ומבואר בגמרא בדף צ"ט, שכל האמור עד עתה, הוא כדעת משנתנו, האומרת, **שיש בגידים טעם**, ולכן הם יכולים לאסור את המתבשל עימם. [וכן דעת רבי אמי. ויתכן שכן דעת רבי יהודה בר זבינא].

אבל לדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, אין בגידים טעם, ולכן אין לאסור את המתבשל עימם מחמת בליעת טעמם, שהרי אין בהם טעם.

וכן דעת רבי חנינא. וכן דעת רבי יהושע בן לוי. וכן דעת רבי יצחק בן חלוב. וכן ההלכה, שאין בגידים בנותן טעם, ולכן, בין נתבשל הגיד עם הירך, בין נצלה עמו, ובין נמלח עמו, משליך את הגיד עצמו, והשאר מותר.

דף צז

עובדא דשיילוה לרבי יוחנן

בכנישתא דמעון ופסק להיתר

א. לדברי רבה בר בר חנה.

כשהיה רבי יוחנן בבית כנסת של מעון, ארע שנצלה גדי, בלא שהוציאו ממנו את החלב, ושאלו את רבי יוחנן, האם נאסר בשרו של הגדי, מחמת בליעת החלב שנצלה עמו, והתיר רבי יוחנן לאכול את כל בשרו.

ומבואר בגמרא, שרבי יוחנן התיר את בשר הגדי, כי היה אותו גדי כחוש, ולכן לא נאסר בשרו מחמת חלבם, אבל גדי שאינו כחוש, הנצלה בלא הוצאת החלב, נאסר, כפי שנתבאר לעיל.

ב. ולדברי רב הונא בר יהודה.

כשהיה רבי יוחנן בבית כנסת של מעון, ארע שנצלת כליה, בלא שסיירו ממנה את חלבה, ושאלו את רבי יוחנן, האם נאסרה הכליה, מחמת בליעת החלב שנצלה עמה, והתיר רבי יוחנן לאכול את כל הכליה, כי מאחר שיש קרום המפסיק בין בשר הכליה לחלבה, כשהם נצלים יחד, בשר הכליה אינו בולע מהחלב האסור.

ג. ולדברי רבין בר רב אדא.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צז

כשהיה רבי יוחנן בבית כנסת של מעון, ארע שנמצא כילכית [=שרץ דגים קטנים], בתוך אלפס [=סיר] של בשר, ושאלו את רבי יוחנן, האם נאסר התבשיל מחמת בליעת הכילכית, ואמר רבי יוחנן, שאם הטעם שנפלט מהכילכית לבשר בטל בו, הבשר מותר, ויבדקו דבר זה על ידי שיתנו מהבשר לנחתום גוי לטועמו, [שאינו אסור באכילת כילכית], ואם יאמר, שאינו מרגיש בטעם הכילכית בבשר, הרי זה מותר.

< ואמר רבא, שמדברי רבי יוחנן אלו, נתיישבה לו הברייתא, שבה מבואר, שאסור לבשל חלב בקדרה שנתבשל בה בשר, [כי כשבישלו בה בשר היא בלעה טעם הבשר, ועתה כשמבשלים בה חלב, היא פולטת את הבשר הבלוע בה, ונמצא מבשל בשר בחלב]. וכשבישל חלב בקדרה שנתבשל בה בשר, כך דינו, אם יש בו טעם בשר, הרי זה אסור, כדין תבשיל של בשר בחלב. ואם אין בו טעם בשר, הרי הבשר בטל והחלב מותר.

שמתחילה היה קשה לרבא, כיצד ניתן לבדוק דבר זה, אם יש בחלב טעם בשר או לא, הרי כל זמן שלא נדע שאין בו טעם בשר, יש לאסור את הטעימה, שמא יש בו טעם בשר.

אבל עתה, אחר ששמע דברי רבי יוחנן, נתיישב לו הדבר, שכן ניתן להטעים את החלב לנחתום גוי, שלא נאסר בבשר בחלב, והוא יאמר אם יש בו טעם בשר או לא.

-

קדרה שבישל בה תרומה, לא יבשל בה חולין, [כי כשבישלו בה תרומה, היא בלעה טעם התרומה, ועתה כשמבשלים בה חולין, היא פולטת את התרומה הבלועה בה]. וכשבישל חולין בקדרה שנתבשלה בה תרומה, כך דינו, אם יש בתבשיל האחרון טעם מהתרומה, הרי זה אסור לזר, כדין תבשיל של תרומה. ואם אין בו טעם תרומה, הרי התרומה בטלה, והחולין מותרים לזר. [וניתן לבדוק זאת על ידי הטעמת התבשיל לכהן].

באיזה אופן יש להתיר תערובת

[תבשיל של] איסור והיתר [כדברי רבא]

הכלל הוא, שכל זמן שיש בתערובת טעם של האיסור, כל התערובת אסורה, ורק כשלא יהיה בתערובת טעם האיסור, האיסור בטל בתערובת, והיא מותרת. ודבר זה נבדק כפי המבואר להלן.

א. תערובת של שני מינים שונים [בטעמים].

כשנתערבו שני מינים שונים, שכשטעם האיסור לא בטל ברוב, ניתן להכיר זאת על ידי טעימה.

- אם ניתן להטעים את הכל לישראל, כדי לברר זאת, [כגון שנתערבה תרומה בחולין, שהכל מותר לכהן], מטעימים זאת לישראל [כהן], ועל פיו מבררים אם טעם האיסור בטל, והכל מותר, או שטעם האיסור קיים, וכל התערובת כדין האיסור.

- ואם לא ניתן להטעים את הכל לישראל, כדי לברר זאת, [כגון שנתערב בשר בחלב], מטעימים זאת לנחתום גוי, ועל פיו מבררים אם טעם האיסור בטל, והכל מותר, או שטעם האיסור קיים, והכל אסור.

ב. תערובת של שני מינים שווים [בטעמים].

כשנתערבו שני מינים שווים, לא ניתן להכיר על ידי טעימה אם טעם האיסור בטל בתערובת או שהוא קיים.

- ותחילה היו משערים זאת בגיד וירך כבשר בלפת, [כפי שנתבאר בדף צ"ו], ובשאר איסורים, [שיש בהם טעם יותר מאשר בגיד הנשה], היו משערים זאת בצנון וקפלוט, [כלומר שאם צנון וקפלוט בשיעור של האיסור, היו נותנים טעם בהיתר, הרי הכל אסור, ואם לאו, הכל מותר. והסיבה ששיערו זאת בצנון וקפלוט, ולא בדברים שנותנים טעם אף כשהם מעטים מאוד, כפלפלין ותבלין, כי שיערו חכמים, שאין שום איסור שהוא נותן טעם יותר מצנון וקפלוט].

- אולם לבסוף נפסקה הלכה, שכל שאי אפשר לברר את טעמו, הכלל הוא, שאם יש בתערובת ששים של היתר כנגד האיסור, האיסור בטל בתערובת, ואם אין בהיתר כל כך כנגד האיסור, הכל אסור.

ירך שנמלחה כשהגיד בתוכה

לדעת רבינא – ירך שנמלחה כשהגיד בתוכה, הרי היא כירך שנתבשלה כשהגיד בתוכה, שהיא נאסרת, [אלא אם כן בטל טעמה כבשר בלפת], כפי שנתבאר בדף צ"ו.

ולדעת רב אחא בר רב אשי, וכן לדעת מר בר רב אשי משמו של רב אשי אביו – ירך שנמלחה כשהגיד בתוכה, הרי היא כירך שנצלחה

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צח

כשהגיד בתוכה, שהיא מותרת, כפי שנתבאר בדף צ"ו.

מליח וכבוש

לדעת שמואל, **כל מליח דינו כרותח**, [שאם מלח יחד בשר וחלב, הרי זה כמי שהרתיח יחד בשר בחלב] **וכל כבוש** [בחומץ ותבלין] **דינו כמבושל** [שאם כבוש יחד בשר וחלב, הרי זה כמי שבישלם יחד].

- לכאורה יש ראייה מדברי שמואל אלו, לדברי רבינא, האומר, שירך שנמלחה כשהגיד בתוכה, נאסרת, כירך שנתבשלה כשהגיד בתוכה, שהרי מליחה נידונית כרתיחה, ולכאורה הכוונה לרתיחה של תבשיל.

- אולם באמת אין מכאן ראייה לדברי רבינא, אלא לדברי רב אחא בר רב אשי, כי מתוך שחילק שמואל בין רותח למבושל, **על כרחך** רותח שאמר הוא רותח של צלי, ואם כן **מליח נידון כרותח של צלי, ולא כרותח של מבושל**, ולכן ירך שנמלחה כשהגיד בתוכה, תהא מותרת, כירך שנצלחה כשהגיד בתוכה.

מדידת ששים של היתר

כבר נתבאר, שכשנתערב איסור בהיתר, אם יש בהיתר ששים כנגד אחד של איסור, [כלומר שכנגד כל טיפת איסור, יש ששים טיפות של היתר], האיסור בטל בהיתר.

ובכלל ההיתר הנמדד לבטל את האיסור, הוא כל השיעור שיש ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדרה. [וכל שיש בכל אלו יחד כשיעור ששים כנגד האיסור, האיסור בטל].

ללשון ראשון – קדרה האמורה כאן, היא כל עובי הקדרה.

וללשון שני – קדרה האמורה כאן, היא שיעור מה שבלעה הקדרה מן ההיתר, [כגון אם קודם נפילת האיסור, היה בהיתר פי ששים מן האיסור, ולאחר מכן נתמעט ההיתר מחמת בליעת הקדרה, מצרפים כל מה שנבלע בקדרה לשיעור ההיתר, והאיסור בטל], אבל אין מצרפים להיתר את כל שיעור הקדרה עצמה.

כחל שנתבשל עם בשר של היתר

הכחל [=דד של בהמה], **אסור לבשלו כמות שהוא, משום שמעורב בו חלב**, [ואף על פי שמהתורה לא נאסר החלב לבשלו עם הבשר אלא כשיצא מהבהמה בחייה, חכמים אסרו לבשל חלב עם בשר אף כשיצא החלב אחר מותה].

וכשנתבשל הכחל האסור עם שאר חתיכות בשר המותרות, מאחר שאין הכחל אסור אלא מחמת החלב שבו, אבל בשר הכחל עצמו באמת מותר, **כל זמן שיש בבשר ההיתר יחד עם בשר הכחל, ששים כנגד הכחל, לא נאסר בשר ההיתר**, שלעניין זה, בשר הכחל מצטרף לבשר ההיתר, לבטל את טעם החלב מבשר ההיתר. [אלו דברי רב נחמן].

ומכל מקום רק שאר הבשר שהיה מותר, לא נאסר מחמת החלב שבכחל, **אבל הכחל עצמו, שכבר נאסר לבשלו, לא הותר על ידי ריבוי הבשר של היתר**, אלא הוא עצמו **אסור**, כי החלב שבו קיבל טעם בשר. ולכן אף אחר שנתבשל עם חתיכות של היתר, אם שוב ייפול לקדרה אחרת של היתר, [שאין בה עמו ששים חתיכות של היתר], הוא אוסר אותה כבתחילה. [אלו דברי רבי יצחק בריה דרב משרשיא].

ביצה של איסור שנתבשלה עם היתר

ביצה של עוף, כל זמן שלא נוצר בה אפרוח, אינה נותנת טעם בקדרה אלא כמים בעלמא, ולכן אפילו אם היתה הביצה של עוף טמא, ונתערבה בתבשיל של היתר שאין בו ששים של היתר כנגדה, הכל מותר [חוץ ממנה].

אבל ביצה שיש בה אפרוח, בשרו נותן טעם בקדרה, ומאחר שבכל אופן שיש בה אפרוח, [בין של עוף טמא, ובין של עוף טהור], הוא אסור כדין נבלה, כשנתבשלה עם דבר היתר, כל זמן שאין בהיתר ששים כנגדה, הכל אסור, ורק כשיש בהיתר ששים כנגדה, ההיתר מותר.

דף צח

ההוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא

כזית חלב נפל לתוך סיר גדול של בשר, ורצה רב אשי להתיר את הכל, אף על פי שההיתר שבתוך הסיר לא היה פי ששים כנגד החלב, כי רצה לצרף להיתר, את מה שנבלע ממנו בתוך דפנות הסיר, שיחד עמו יש בהיתר ששים פעם כנגד האיסור.

אולם התלמידים הקשו על כך, וכי הסיר בלערק מההיתר ולא מן האיסור, הלא אם יש לצרף להיתר מה שנבלע מן ההיתר, **כמו כן יש לצרף**

לאיסור מה שנבלע מן האיסור.

ולכן אין לשער כלל במה שנבלע, אלא כמו שאנו רואים.

ההוא פלגא דזיתא דתרבא

דנפל בדיקולא דבשרא

כחצי זית חלב נפל לתוך סיר גדול של בשר, ורצה **מר בר רב אשי להתיר את הכל, אף על פי שלא היה היתר כנגד האיסור אלא שלושים פעמים, משום שהאיסור הוא בשיעור מועט של כחצי זית, והיה סבור שאיסור מועט כזה אין צריך ששים כדי לבטלו.**

אולם אביו אמר לו, שאפילו בדבר שאיסורו מדברי חכמים, אין לזלזל בביטולו, ואין להתיר אלא כשיש בהיתר פי ששים מהאיסור. וכל שכן בזה, שאסור מהתורה, כדעת רבי יוחנן, האומר, שחצי שיעור אסור מן התורה, [כלומר אף על פי שאין חיוב מלקות אלא באכילת כזית של חלב, גם האוכל חלב בפחות מהשיעור הזה, עובר באיסור תורה, אלא שפטור ממלקות, ודבר זה למד מהריבוי, "כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְקֶשֶׁב וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ", המלמד, שאף מעט מהחלב אסור לאכול].

שיעור ההיתר לבטל טעם ביצה של איסור

לדברי רב שמן בר אבא, אמר רב אידי בר אידי בר גרשם, אמר לוי בר פרטא, אמר רבי נחום, אמר רבי ביריים, משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה, דבי נשיאה אמרו – ביצה, בששים אסורה. בששים ואחת, מותרת.

אמר לו רבי זירא לרב שמן בר אבא – כשאתה אומר כן וסותם, השומעים סבורים, שהיתר ביצה בששים ואחת, הוא בששים של היתר, שיחד עם הביצה האסורה הם ששים ואחת, ומטעה אתה את השומעים, שהרי שני גדולי הדור, רבי יעקב בר אידי, ורבי שמואל בר נחמני, כשנשאלו מה השיעור לבטל טעם ביצה של איסור, אמרו משמו של רבי יהושע בן לוי, שביצה בששים אסורה, בששים ואחת מותרת, והוסיפו, שיש להם ספק בדבר, האם הכוונה לששים של היתר, שיחד עמה זה ששים ואחת, או לששים ואחת של היתר, שיחד עמה זה ששים ושתיים. [ומאחר שיש ספק יש להחמיר].

ולדברי רבי חלבו אמר רב הונא – כשיש ששים של היתר כנגד ביצה אחת של איסור, [שהכל יחד ששים ואחת], הכל אסור. ורק כשיש ששים ואחד של היתר כנגד ביצה של איסור, [שהכל יחד ששים ושתיים], הטעם האסור בטל ברוב והוא מותר.

ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל בר רבי

לפירוש ראשון – אחד שאל את רבן גמליאל בן רבי, מה דין תבשיל שנפל לתוכו כחצי זית של איסור. ואמר לו רבן גמליאל, אבי רבי התייר, כשנפל כחצי זית להיתר שהוא פי ארבעים ושבע ממנו, [ולא הצריך ששים של היתר כדי לבטלו], ואף אני [לא אצריך ששים של היתר, ולכן] אף שאין בהיתר אלא פי ארבעים וחמישה מן האיסור, הרי זה מותר.

ולפירוש שני – אחד שאל את רבן גמליאל בן רבי, מה דין תבשיל שנפל לתוכו כזית של איסור. ואמר לו רבן גמליאל, אבי רבי לא התייר, כשנפל כזית להיתר שהוא פי ארבעים ושבע ממנו, [כי הצריך ששים של היתר כדי לבטלו], ואף אני [אצריך ששים של היתר, ולכן], מאחר שאין בהיתר אלא פי ארבעים וחמישה מן האיסור, הרי זה אסור.

ההוא דאתא לקמיה דרבי שמעון בר רבי

לפירוש ראשון – אחד שאל את רבי שמעון בן רבי, מה דין תבשיל שנפל לתוכו כחצי זית של איסור. וענה לו רבי שמעון, אבי רבי התייר, כשנפל כחצי זית להיתר, שהוא פי ארבעים וחמישה ממנו, [ולא הצריך ששים של היתר כדי לבטלו], ואף אני [לא אצריך ששים של היתר, ולכן], אף שאין בהיתר אלא פי ארבעים ושלושה מן האיסור, הרי זה מותר.

ולפירוש שני – אחד שאל את רבי שמעון בן רבי, מה דין תבשיל שנפל לתוכו כזית של איסור. וענה לו רבי שמעון, אבי רבי, לא התייר כשנפל כזית להיתר שהוא פי ארבעים וחמישה ממנו [כי הצריך ששים של היתר כדי לבטלו] ואף אני [אצריך ששים של היתר ולכן] מאחר שאין בהיתר אלא פי ארבעים ושלושה מן האיסור, הרי זה אסור.

ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא

אחד בא לפני רבי חייא, ושאלו על תבשיל של היתר שלו, שנפל בו איסור. אמר לו רבי חייא, הלא אין כאן שלושים של היתר כנגד האיסור, ואם כן בוודאי יש לאסור.

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צח

- ומתחילה רצו ללמוד מדבריו, שאם היה בהיתר פי שלושים מהאיסור, היה מתיר.

- אולם רבי חנינא ביאר דבריו באופן אחר, שכוונתו לומר, הלא אפילו שיעור של שלושים, שהוא שיעור מועט של היתר, ניכר לכל שאין בהיתר כנגד האיסור, ואם כן, איך עלה על דעתך לשאול, אם הדבר אסור או לא, הלא ברור לכל שהוא אסור.

בישול הזרוע של איל הנזיר

נאמר בעניין איל השלמים של הנזיר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה אֶחָת מִן הַסֵּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל פְּפִי הַנָּזִיר אַחֵר הַתְּגָלְחוֹ אֶת נִזְרוֹ. וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזָה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׁתָּה הַנָּזִיר יָיִן".

<לשון ראשון:

לדעת תנא קמא – תחילה חותכים את הזרוע מן האיל, [שנאמר, "הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה", ולדברי תנא קמא משמעות המילה "בְּשֵׁלָה" היא שלמה, כלומר בפני עצמה], **ואחר כך מבשלים אותם יחד**, [שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל", ופשטות הכתוב היא, שרק אחר הבישול לוקחים את הזרוע מן האיל, ואם כן נתבשלו יחד].

ולדעת רבי שמעון בן יוחאי – תחילה מבשלים את האיל בשלמות, ואחר כך חותכים ממנו את הזרוע, [שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל", ולדברי רבי שמעון, משמעות הכתוב היא, שנתבשלה הזרוע מחוברת לאיל, ואחר כך נלקחת ממנו].

< ולשון שני:

לדברי הכל, חותכים את הזרוע מן האיל קודם הבישול, שנאמר, "הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה", שמשמע שבשעת הבישול היא בפני עצמה.

לדעת תנא קמא – אחר חיתוך הזרוע מן האיל, מבשל את הזרוע בנפרד לגמרי מגוף האיל, שנאמר, "הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה", ולדעת תנא קמא, הכוונה לכך שהיא מתבשלת באופן שהבישול כולו נשלם בה, בלא דברים אחרים עמה.

ולדעת רבי שמעון – אחר חיתוך הזרוע מן האיל, מבשל אותם יחד, שנאמר "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרֶעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל" ומשמעות הכתוב שנתבשלו יחד ואחר כך נפדרה הזרוע משאר האיל.

ביטול איסור בהיתר

מתוך מה שנתבאר, שלכל הדעות, [חוץ מדעת תנא קמא ללשון שני], הזרוע של איל הנזיר, [הנאכלת לכהנים בלבד], מתבשלת יחד עם גוף הנזיר, [הנאכל לבעלים ישראלים], ואף על פי כן לא נאסר בשר האיל לישראל, יש ללמוד, שכשאיסור מתבשל עם היתר, והאיסור הוא בשיעור זרוע האיל, וההיתר הוא בשיעור גוף האיל, אין האיסור המועט אוסר את ההיתר.

לדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא – יש ללמוד מכאן שכל איסורים שבתורה בטלים בששים של היתר, שכן יש להשוות כל תערובת איסור והיתר, לזרוע האיל וגוף איל, כשהם שלמים עם העצמות שבהם, וגוף האיל עם העצמות שבו, הוא ששים פעם מזרוע האיל עם העצם שבו.

ולדברי רבי שמואל בר רב יצחק כך אמר רב אסי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא – כל איסורים שבתורה בטלים במאה של היתר. שכן יש להשוות כל תערובת איסור והיתר, לזרוע האיל וגוף איל, בלא העצמות שבהם, ובשר האיל בלא העצמות שבו, הוא מאה פעמים מבשר הזרוע בלא העצם שבו.

רש"י מפרש, שביטול איסור בששים או במאה האמור כאן, הוא כשאין האיסור נותן טעם בהיתר, או כשאי אפשר לברר אם הוא נותן בו טעם, אבל כשהאיסור נותן טעם בהיתר, לדברי הכל אינו בטל, אף כשיש בהיתר הרבה יותר.

ותוס' מפרשים, שביטול איסור האמור כאן, הוא כשהאיסור נותן טעם בהיתר, אבל כשאינו נותן טעם בהיתר, הוא בטל אף כשיש בהיתר פחות מששים כנגדו.

זהו היתר הבא מכלל איסור

נתבאר שמתוך הדין האמור באיל הנזיר שאינו נאסר מחמת הזרוע המתבשלת עמו למדנו שגם בשאר מקומות כשהאיסור וההיתר בשיעור הזרוע והאיל אין ההיתר נאסר מחמת האיסור.

אולם בברייתא נאמר על הדין הזה, האמור באיל הנזיר, "זהו היתר הבא מכלל איסור", ומשמע,

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף צט

שדוקא בו נאמר היתר בדבר, אבל בשאר מקומות, אין להתיר, כשיש איסור והיתר בשיעור הזרוע והאיל, ואם כן, יש לבאר, כיצד למדו חכמים מהדין הזה, להתיר בשאר מקומות.

א. [תירוץ אביי] **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, **נשנה כדעת רבי יהודה, האומר, מין במינו אינו בטל.**

לדברי אביי, מה ששנינו, **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, שמשמע מזה, שדין איל נזיר, שאינו נאסר מחמת הזרוע, יוצא מהכלל, ובשאר מקומות הדומים לו בשיעור האיסור וההיתר, אין הדין כן, והדבר נאסר, הוא כדעת רבי יהודה, האומר, שמין במינו אינו בטל, [כלומר, כשהאיסור וההיתר הם מין אחד, כגון בשר איסור ובשר היתר, אפילו האיסור מועט מאד, לעולם אינו בטל בהיתר, ודבר זה למד מהכתוב בעניין קרבנות יום הכיפורים, **"וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר"**, המלמד, שאחר שעירבו את דם הפר ודם השעיר, אין אחד מהם בטל, אף על פי שדם הפר מרובה מדם השעיר].

ולעניין זה, דין איל נזיר יוצא מן הכלל, שאף על פי שהזרוע היא ממינו של האיל, אינה אוסרת אותו, [ואין לומר, שמכאן נלמד, שבכל מקום, אף מין במינו אינו בטל, כי דין איל נזיר חידוש הוא, שהתירה בו תורה דבר האסור בשאר מקומות, לבטל איסור לכתחילה, ומאחר שגילתה בו תורה שהוא קל משאר מקומות, אין ללמוד ממנו למקומות אחרים דברים קלים שבו, ולכן יש ללמוד מדין דם השעיר שמין במינו אינו בטל, ולא ללמוד מדין איל נזיר שמין במינו בטל].

ומכל מקום, אחר שנתחדש לעניין איל נזיר, שהאיסור בטל במאה או בששים [לעניין מין במינו], יש ללמוד מכאן, שגם בתערובת של שני מינים שונים, שבהם מודה רבי יהודה שהאיסור המועט בטל, לא יתבטל האיסור אלא בששים או במאה, ולא ברוב רגיל, [שכן לעניין חומרות הלמודות מכאן אין לומר חידוש יש בו ואין ללמוד ממנו כי החידוש שיש בו הוא להקל ולכן אין ללמוד ממנו דברים קלים שבו אבל דברים חמורים שבו יש ללמוד ממנו].

ב. [תירוץ רבא] **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, **נאמר לעניין טעם כעיקר, שבקדשים אסור וכאן מותר.**

לדברי רבא, מה ששנינו, **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, שמשמע מזה, שדין איל נזיר, שאינו נאסר מחמת הזרוע, יוצא מהכלל, ובשאר מקומות הדומים לו בשיעור האיסור וההיתר, אין הדין כן, והדבר נאסר, הוא משום שבשאר מקומות שנתערבו קדשים זה בזה לעולם דין התערובת כדין הקדשים החמורים והאסורים יותר, [שנאמר בחטאת **"כֹּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ"** ללמד שכל מה שבלע טעם מהחטאת נעשה כחטאת אם פסולה היא יפסל הבולע ואם כשרה יאכל הבולע כחטאת, כלומר ליום ולילה, לזכרי כהונה, לפנים מן הקלעים, ואפילו הוא שלמים הנאכלים לשני ימים לכל ישראל בכל העיר].

ולעניין זה, דין איל נזיר יוצא מן הכלל, שאף על פי שהזרוע היא ממינו של האיל, והם קדשים, אין הזרוע אוסרת את האיל, [ואין לומר, שמכאן נלמד שבכל מקום אף בקדשים אין הבולע נאסר כמו ממה שבלע, כי דין איל נזיר חידוש הוא, שהתירה בו תורה דבר האסור בשאר מקומות, לבטל איסור לכתחילה, ומאחר שגילתה בו תורה שהוא קל משאר מקומות, אין ללמוד ממנו למקומות אחרים דברים קלים שבו, ולכן יש ללמוד מהאמור בעניין חטאת שבקדשים הבולע נאסר כמו מה שבלע, ולא ללמוד מדין איל נזיר שאין הבולע נאסר כמו מה שבלע].

ומכל מקום, אחר שנתחדש לעניין איל נזיר, שהאיסור בטל במאה או בששים [לעניין מין במינו], יש ללמוד מכאן, שבתערובת איסור והיתר של חולין, שבהם מודה האיסור המועט בטל, לא יתבטל האיסור אלא בששים או במאה, ולא ברוב רגיל, [שכן לעניין חומרות הלמודות מכאן אין לומר חידוש יש בו ואין ללמוד ממנו כי החידוש שיש בו הוא להקל ולכן אין ללמוד ממנו דברים קלים שבו אבל דברים חמורים שבו יש ללמוד ממנו].

דף צט

ג. [תירוץ רבינא] **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, **נאמר לעניין מקום חתך, שבשאר מקומות אסור וכאן מותר.**

לדברי רבינא, מה ששנינו, **"זהו היתר הבא מכלל איסור"**, שמשמע מזה, שדין איל נזיר, שאינו נאסר מחמת הזרוע, יוצא מהכלל, ובשאר מקומות הדומים לו בשיעור האיסור וההיתר, אין הדין כן, והדבר נאסר, הוא משום שבשאר מקומות, כשיש איסור והיתר מחוברים אף שההיתר אינו נאסר מחמת האיסור מקום חיבורם נאסר [כגון עובר שהוציא ידו לחוץ שמקום החיבור אסור כמו היד].

ולעניין זה, דין איל נזיר יוצא מן הכלל, שאף על פי שהזרוע האסורה מחוברת באיל מקום

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף ק

חיבור מותר.

תרומה שנתערבה בחולין

א. מין במינו.

כשנתערבה תרומה בחולין מין במינו כגון שחימצו עיסת חיטים של חולין בשאור חיטים של תרומה, או שתיבלו תבשיל של חולין בתבלין של תרומה, או שעירבו תרומה בחולין מאותו מין.

- **כשהתרומה נותנת טעם בחולין**, התרומה אינה בטלה, **והתערובת אסורה כתרומה**, **אפילו יש בחולין יותר ממאה פעמים כנגד התרומה**.

- **וכשאינן בחולין מאה פעמים כנגד התרומה**, התרומה אינה בטלה, **והתערובת אסורה**, **אפילו אין התרומה נותנת טעם בחולין**.

< ואם כן כשהתערובת היא של אותו מין אין התרומה בטלה אלא בהתקיים שני תנאים (א) אין התרומה נותנת טעם בחולין. (ב) יש בחולין מאה פעמים כנגד התרומה.

ב. מי בשאינו מינו.

כשנתערבה תרומה בחולין, מין בשאינו מינו, כגון שחימצו עיסת חיטים של חולין בשאור שעורים של תרומה, או שתיבלו תבשיל של חולין בתבלין של תרומה, או שעירבו תרומה בחולין ממין אחר.

- **כשהתרומה נותנת טעם בחולין**, התרומה אינה בטלה, **והתערובת אסורה כתרומה**, **אפילו יש בחולין מאה פעמים כנגד התרומה**.

- **וכשהתרומה אינה נותנת טעם בחולין**, היא בטלה, **והתערובת מותרת**. **לדברי רב שמואל בר רב יצחק**, **כשיהיה בחולין מאה פעמים כנגד התרומה**. **ולדברי רבי חייא בר אבא**, **אף כשיהיה בחולין רק ששים פעמים כנגד התרומה**.

דברים שנותנים טעם

אף כשהם מועטים ביותר

נתבאר שכשנתערב שאור של תרומה בעיסה של חולין מין במינו, אם התרומה נותנת טעם בחולין, הכל נידון כתרומה, אף כשיש בחולין מאה ואחת פעמים כנגד התרומה, והטעם לכך, כי שאור חימצו קשה ונותן טעם אף כשהוא מועט.

וכן מצינו דברים נוספים שנותנים טעם בתערובת, אף כשהם מועטים, כמו ששינו, שרביעית הלוג של ציר טמא, שנתערב בשני סאים של ציר טהור, אוסר את התערובת, אף על פי שיש בסאתים 192 רביעיות הלוג. [וודין זה אמרו רבי יהודה, ואף שלדעתו מין במינו אינו בטל, ציר בטל בשיעור של 192, כי אינו אלא זיעה בעלמא].

-

דעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, המובאת כאן בגמרא, נכתבה לעיל בסוף דף צ"ו.

גיד הנשה שנתבשל עם גידים של היתר

בזמן שמכיר את גיד הנשה בתערובת, מוציא אותו מהתערובת, והשאר מותר. [לדעת משנתנו, השאר מותר, רק כשיש בתערובת לבטל את טעם הגיד. ולפי ההלכה, בכל אופן השאר מותר, כי אין בגידים בנותן טעם].

ואם אינו מכיר את הגיד, כל הגידים שבתערובת אסורים מספק, שמא זהו גיד הנשה, ואינו בטל ברוב גידים של היתר, כי הוא נחשב לבריה, ובריה אינה בטלה.

דף ק

חתיכה של איסור [כגון בשר נבלה או דג טמא]

שנתבשלה עם חתיכות של היתר

בזמן שמכיר את החתיכה האסורה שבתערובת, מוציא אותה מהתערובת, והשאר מותר, כשיש בתערובת חתיכות של היתר, בשיעור שיש בו, כדי לבטל את טעם החתיכה האסורה.

ואם אינו מכיר את החתיכה האסורה, כל החתיכות שבתערובת אסורות מספק, שמא זו החתיכה האסורה, ואינה בטלה ברוב החתיכות של היתר, כי חתיכה של בשר מאחר שראויה היא להתכבד בה לפני אורחים חשובה היא ואינה בטלה. [כן צריך לומר לדעת האומרים שאין בטל אלא דבר חשוב, שלעולם אין מוכרים אותו באומד, אלא במניין. אבל לדעת האומרים, שכל דבר שפעמים מוכרים אותו במניין, חשוב הוא ואינו בטל

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף ק

בתערובת, גם חתיכה פעמים נמכרת במניין, ומשום כך אינה בטלה]. והרוטב, שמעורב בו טעם החתיכה האסורה, וטעם החתיכות המותרות, מותר, כשיש בתערובת חתיכות של היתר, בשיעור שיש בו כדי לבטל את טעם החתיכה האסורה.

מה מצטרף לבטל את חתיכת האיסור

< דרש רבה בר בר חנה חתיכה של נבלה או של דג טמא, אינה אוסרת את התבשיל בפליטתה, אלא כשתתן טעם ברוטב, ובקיפה, ובחתיכות, כלומר אינה אוסרת, אלא אם כן, ברוטב ובקיפה ובחתיכות יחד, אין שיעור לבטל טעמה, אבל אם בצירוף כל אלו יחד יש שיעור לבטל טעמה, אף שבכל אחד מהם בפני עצמו אין שיעור כדי לבטל טעמה, אינה אוסרת, [אלא שיש להוציא אותה עצמה מהתבשיל].

< ורב לימד, שפעמים החתיכה יכולה לאסור את כל התבשיל בפליטתה, אף על פי שלא נתנה טעם בכל התבשיל, אלא בחתיכה אחת ממנו.

- לדברי אביי, הדבר יתכן, כשמתחילה היה רק שתי חתיכות, אחת של איסור ואחת של היתר, ואז בלעה החתיכה של היתר טעם של איסור, ולדעת רב, נעשית חתיכה של היתר כנבלה, ומעתה, אף אם יוציאו את החתיכה הראשונה האסורה מתחילה, ויכניסו חתיכות אחרות של היתר עם זו שנאסרה מחמת הראשונה, זו השניה, חוזרת ואוסרת את כולן. וזה כדעת רבי יהודה, האומר, שמין במינו אינו בטל, ולכן החתיכה הזו שהיא ממין החתיכות של ההיתר, אוסרת את כולן, וטעמה אינו בטל בהן, ונמצא שכל החתיכות נאסרו, אף שלא היו יחד עם החתיכה האסורה הראשונה, ולא נתנה בהם היא עצמה טעם.

- ולדברי רבא, הדבר יתכן, אף כשלא סלקו את החתיכה הראשונה קודם נתינת שאר החתיכות, ובאופן שברוטב עצמו יש ששים פעם כנגד החתיכה הראשונה, אבל אין בו ששים פעם כנגד שתי החתיכות, אולם אם יצרפו לרוטב המותר את כל החתיכות של ההיתר, יש בכל ההיתר ששים פעם כנגד שתי החתיכות האסורות. ואף על פי כן כל הרוטב נאסר, כי כשיש מין [חתיכת בשר של איסור], ומינו [חתיכת בשר של היתר], ודבר אחר [רוטב של היתר], מאחר שמין במינו אינו בטל, רק מה שאינו מינו עומד לבטלו, ונמצא שהרוטב בלבד בא לבטל את חתיכות האיסור, ואם כן, אם הרוטב היה בא לבטל רק את החתיכה הראשונה, היתה בטלה שהרי יש בו ששים פעם כנגדה, ורק משום שגם החתיכה השניה נאסרה, אין הרוטב מבטל את האיסור, ונמצא שאף על פי שלא היה בחתיכה הראשונה כדי לתת טעם בתבשיל כולו, די היה בכך שנתנה טעם בחתיכה שבצדה, כדי לאסור כל התבשיל.

גיד הנשה של בהמה טמאה

לדעת תנא קמא של משנתנו. וכן לדעת רבי שמעון [בברייתא] – איסור אכילת גיד הנשה אינו נוהג אלא בבהמה טהורה, אבל בבהמה טמאה אין נוהג איסור זה, ואמרו בגמרא בדף ק"א, שטעמו של רבי שמעון הוא, כי נאמר בכתוב, "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ומשמע מזה, שנאסר גיד של בהמה שבשרה מותר, ואם כן, לא נאסר הגיד אלא בבהמה טהורה, אבל בבהמה טמאה לא נאסר גיד הנשה. עוד מבואר בברייתא, שלדעת רבי שמעון, האוכל גיד הנשה של בהמה טמאה פטור אף מחיוב אכילת בהמה טמאה, כי לדעתו אין בגידים טעם, והרי הם כעץ, ואינם בכלל בשר בהמה טמאה האסור באכילה. [אבל דעת תנא קמא לא נתבארה לעניין זה, ואם לדעתו יש בגידים טעם, יש באכילת גיד הנשה של בהמה טמאה, איסור של אכילת בשר בהמה טמאה. ואם לדעתו אין בגידים טעם, כדעת רבי שמעון, אם כן גם לדעתו אין באכילת גיד הנשה של בהמה טמאה שום איסור].

וכן לדעת רבי שמעון בברייתא – איסור גיד הנשה אינו נוהג

ולדעת רבי יהודה [במשנה ובברייתא] – איסור גיד הנשה נוהג גם בבהמה טמאה, שנאמר בכתוב, "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על פן הירד עד היום הזה פי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה", הרי שנאסר הגיד לבני יעקב קודם מתן תורה, ובאותה שעה כל הבהמות היו מותרות להם באכילה, שלא נאסרו עד מתן תורה, ובכל מה שהיה מותר להם באכילה נאסרו לאכול את גיד הנשה, ובכלל זה הבהמות שאסרה תורה באכילה בזמן מתן תורה, ונמצא, שהאוכל גיד הנשה של בהמה

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קא

טמאה חייב שתיים, אחת משום גיד הנשה, ואחת משום בהמה טמאה. [אולם לדברי חכמים, לא נאסר גיד הנשה לבני יעקב, אלא בשעת מתן תורה, וכשניתנה תורה, נכתב טעם האיסור במקום המעשה, שהוא טעם האיסור, אבל האיסור לא ניתן אז, אלא בזמן מתן תורה. וראיה לכך, שנאמר בכתוב, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ובאותה שעה עדיין לא נקראו "בני ישראל" אלא "בני יעקב" שכן לא נקרא יעקב בשם ישראל אלא לאחר אותו מעשה, ואם כן, ודאי כוונת הכתוב לבני ישראל במתן תורה, ולא לבני יעקב באותה שעה].

היאך חל איסור גיד הנשה על איסור בהמה

טמאה [לדעת רבי יהודה]

נתבאר, שלדעת רבי יהודה, איסור גיד הנשה חל גם על בהמה טמאה, האסורה כבר באיסור אכילת בהמות טמאות.

והדבר טעון ביאור, היאך איסור חל על איסור, הלא מבואר בברייתא, שלדעת רבי יהודה אין איסור חל על איסור, [ולכן לדעתו לא חל איסור נבלה על איסור עוף טמא, והאוכל עוף טמא, אינו נטמא טומאת נבלות בבליעתו].

א. ואין לומר שלדעת רבי יהודה, אין טעם בגידים, ואינם כבשר, ולא חל עליהם איסור אכילת בהמה טמאה, ולכן חל עליהם רק איסור גיד הנשה.

- **כי מפורש בברייתא, שלדעת רבי יהודה, יש טעם בגידים, והאוכל גיד הנשה, חייב שתיים, אחת משום אכילת בהמה טמאה, ואחת משום אכילת גיד הנשה.**

ב. ולכאורה יש ליישב זאת בכך, שלדעת רבי יהודה, איסור גיד הנשה חל מתחילת יצירתו בעוד העובר במעי אמו, ואם כן, מתחילת יצירתו חלים עליו שני האיסורים יחד, איסור בהמה טמאה ואיסור גיד הנשה, וכששני איסורים חלים יחד, הכל מודים ששניהם מתקיים. [ואין להקשות על כך, הלא כבר נתבאר בפרק בהמה המקשה, שלדעת רבי יהודה, אין איסור גיד הנשה בעובר. שכן יש לומר שרק בעובר בהמה טהורה אין איסור גיד הנשה, כי עובר בהמה טהורה הוא בכלל הכתוב, "כל ... בבהמה אתה תאכלו", המלמד, שכל העובר שבמעי טהורה, מותר באכילה, אבל בהמה טמאה, שאינה בכלל הכתוב הזה, גיד הנשה של עובר אסור].

- **אולם יש לדחות יישוב זה, שכן אף לדברי האומרים שאיסור גיד הנשה חל על העובר בעודו במעי אמו, על כרחך איסור גיד הנשה אינו חל ממש בתחילת יצירת העובר, [שאז כבר חל בטמאה איסור בהמה טמאה], שכן בתחילת יצירת העובר, עדיין אין בו גידים, אלא בשר, ואם כן כשהוא עובר של בהמה טמאה, תחילה נאסר רק משום בהמה טמאה, ורק לאחר זמן נוצרים בו הגידים, שיוכל לחול על גיד הנשה, איסור גיד הנשה. [שכן שנינו, שנזיר סותר נזירותו, בין כשנטמא בכזית ממת גדול, ובין כשנטמא במת שלם, שאין בו כזית, והכוונה לעובר שעוד לא נוצרו בו גידים, שאין בכל בשרו כזית שלם].**

ג. ולמסקנה יש לומר, שאף על פי שלדעת רבי יהודה בשאר מקומות אין איסור חל על איסור, בגיד הנשה של בהמה טמאה, איסור גיד הנשה חל על איסור בהמה טמאה, והסיבה לכך, כי איסור גיד הנשה הוא איסור חמור יותר, שהוא נוהג אף בבני נח, שהרי נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה.

דף קא

האם איסור חל על איסור

א. כששני האיסורים שווים.

כשדבר היה אסור באיסור מסוים, ובא לחול עליו איסור שני השווה לראשון, [כגון עוף טמא שנתנבל, שתחילה היה אסור באכילה משום שהוא עוף טמא, וכשנתנבל בא לחול עליו איסור אכילה נוסף של נבלה].

— **מודים רבי מאיר. ורבי יוסי הגלילי. ורבי שמעון.** [ורבי יהודה]. שאין איסור חל על איסור, [ולכן, האוכל עוף טמא שנתנבל, חייב אחת בלבד, משום איסור אכילת עוף טמא].

ב. כשהאיסור השני כולל דברים נוספים.

כשדבר היה אסור באיסור מסוים, ובא לחול עליו איסור שני, הכולל בתוכו גם את מה שהיה אסור תחילה, וגם דברים נוספים, [כגון גיד הנשה של נבלה, שתחילה הגיד בלבד היה אסור באכילה, משום שהוא גיד הנשה, וכשנתנבלה, בא לחול עליו איסור אכילה נוסף של נבלה, שהוא כולל בתוכו גם את הגיד, וגם את הבשר].

— **לדעת רבי יוסי הגלילי ורבי שמעון, אין איסור**

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קא

חל על איסור, אף כשהאיסור השני כולל דברים נוספים, [ולכן, האוכל גיד הנשה של נבלה, חייב אחת בלבד, משום איסור אכילת גיד הנשה].

– **ולדעת רבי מאיר**, כשהאיסור השני כולל דברים נוספים, **האיסור הזה חל על האיסור הראשון**, [ולכן, האוכל גיד הנשה של נבלה, חייב שנים, אחת משום איסור אכילת גיד הנשה, ואחת משום איסור אכילת נבלה].

ג. כשהאיסור השני כולל דברים נוספים, וגם מוסיף [=חמור יותר] בדבר האסור עצמו.

כשדבר היה אסור באיסור מסוים, ובא לחול עליו איסור שני, הכולל בתוכו גם את מה שהיה אסור תחילה, וגם דברים נוספים, ומלבד זאת בדבר שהיה אסור תחילה הוא מוסיף חומרה לאיסור, [כגון גיד הנשה של איסורי הנאה כעולה ושור הנסקל, שתחילה הגיד בלבד היה אסור באכילה, משום שהוא גיד הנשה, וכשנעשה עולה ושור הנסקל, בא לחול עליו איסור נוסף של הנאה, שהוא כולל בתוכו גם את הגיד וגם את הבשר, ומלבד זאת הוא איסור חמור יותר ממה שהיה תחילה, שתחילה היה איסור אכילה בלבד, ועתה בא לחול איסור הנאה, שיש בכך הוספה של איסור אף בגיד עצמו, שהיה אסור תחילה רק באכילה].

– **לדעת רבי שמעון, אין איסור חל על איסור**, אף כשהאיסור השני כולל דברים נוספים, ומוסיף חומרא על מה שהיה אסור תחילה, [ולכן, האוכל גיד הנשה של איסורי הנאה, חייב אחת בלבד, משום איסור אכילת גיד הנשה].

– **ולדעת רבי מאיר ורבי יוסי הגלילי**, כשהאיסור השני כולל דברים נוספים, ומוסיף חומרא על מה שהיה אסור תחילה, **האיסור הזה חל על האיסור הראשון**, [ולכן, האוכל גיד הנשה של איסורי הנאה, חייב שנים, אחת משום איסור אכילת גיד הנשה, ואחת משום איסור אכילת נבלה].

טמא שאכל קדשים טמאים

טהור שאכל קדשים טמאים, לוקה על כך, שנאמר, "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" **אבל אין בדבר חיוב חטאת או כרת**. **וטמא שאכל קדשים, חייב חטאת או כרת**, שנאמר, "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה".

וכשהטמא אכל קדשים טמאים :

א. כשתחילה נטמא גופו, ואחר נטמאו הקדשים הללו.

– **הכל מודים, שהוא חייב חטאת או כרת, כי מתחילה כשנטמא גופו, נאסרו לו הקדשים הללו באיסור שיש בו כרת**, [שהטמא אסור בקדשים], ורק לאחר מכן בא לחול עליהם איסור שאין בו כרת, [שאסור לאכול קדשים טמאים], ולדברי הכל, אין איסור שני דוחה איסור ראשון, אלא הראשון קיים.

ב. כשתחילה נטמאו הקדשים ואחר כך נטמא גופו.

– **לדעת תנא קמא בברייתא** [=כדעת רבי מאיר], **כשהאיסור השני כולל דברים נוספים הוא חל על הראשון, ולכן**, מאחר שתחילה כשנטמאו הקדשים הללו, נאסר רק בהם, ולאחר מכן כשנטמא גופו, בא לחול על הקדשים הראשונים איסור נוסף הכולל בתוכו את כל הקדשים, [שכן הטמא אסור בכל הקדשים שבעולם], **חל האיסור השני על האיסור הראשון, והרי זה חייב כרת**.

– **ולדעת רבי יוסי הגלילי, אף כשהאיסור השני כולל דברים נוספים אינו חל על הראשון, ולכן**, אף שתחילה כשנטמאו הקדשים הללו, נאסר רק בהם, ולאחר מכן כשנטמא גופו, בא לחול על הקדשים הראשונים איסור נוסף הכולל בתוכו את כל הקדשים, [שכן הטמא אסור בכל הקדשים שבעולם], **לא חל האיסור השני על האיסור הראשון, ואינו חייב כרת**. [ואין לומר שבדבר זה יודה רבי יוסי הגלילי שהאיסור השני יחול על הראשון, משום שהוא גם חמור יותר מהראשון, שכן יש בו חיוב כרת, וכבר נתבאר שכשהאיסור השני חמור יותר מודה רבי יוסי הגלילי שאיסור חל על איסור. כי מצד שני האיסור הראשון חמור יותר, שאין לו תקנה, שכן בשר שנטמא אינו נטהר, אבל האיסור השני קל יותר, שיש לו תקנה, שכן האדם שנטמא, יכול להיטהר].

העושה מלאכה בשבת ויום הכיפורים

העושה מלאכה בשבת על ידי ששכח שהיום שבת הרי זה שוגג וחייב חטאת אחת. וכן העושה מלאכה ביום הכיפורים על ידי ששכח שהיום יום הכיפורים הרי זה שוגג וחייב חטאת אחת.

והעושה מלאכה ביום הכיפורים שחל בשבת, על

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קא

ידי ששכח שהיום שבת ושהיום יום הכיפורים, הרי זה שוגג בשתיהן, ונחלקו חכמים כמה חטאות מביא.

לדעת רבי עקיבא – אף על פי שעשה מעשה אחד, חייב שתי חטאות, אחת משום שגגת שבת, ואחת משום שגגת יום הכיפורים, שנאמר בעניין שבת "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לָהּ" בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם", ללמד, שאפילו אם בא איסור אחר עימה, שבת שמה, וחייב עליה בפני עצמה. וכן נאמר לעניין יום הכיפורים, "אֲדָּ בָּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לָהּ", ללמד, שאפילו אם בא איסור אחר עימו, יום הכיפורים שמו, וחייב עליו בפני עצמו.

ולדעת רבי יוסי הגלילי – אינו חייב אלא חטאת אחת, כי מאחר שאין איסור חל על איסור, אין אחד מהאיסורים הללו חל על חברו, ואם כן לא יתכן שיתחייב בשניהם. [הסיבה שאין אחד מהם חל על חברו, כי לדעת רבי יוסי הגלילי, אין איסור חל על איסור אלא אם כן האחרון כולל ומוסיף, וכשאיסור שבת ויום הכיפורים באים לחול זה על זה, אין כאן אלא, או איסור כולל לבדו, או איסור מוסיף לבדו, אבל לא שניהם יחד, שכן איסור שבת מוסיף על איסור יום הכיפורים, שהמחלל יום הכיפורים חייב כרת, ואין בו מיתת בי"ד, והמחלל שבת יש בו מיתת בי"ד, ואיסור יום הכיפורים כולל דברים אחרים עם איסור שבת, שהשבת אסורה רק במלאכה, ויום הכיפורים אסור גם באכילה].

< כן אמר רבי יוסי ברבי חנינא, להעמיד את דעות התנאים הללו, שרבי עקיבא מחייב שתיים, ורבי יוסי הגלילי מחייב אחת, ולא כמו שנשנית הברייתא, שרבי יוסי הגלילי מחייב שתיים, ורבי עקיבא מחייב אחת.

ולפירוש ראשון של רש"י – איסור שבת ואיסור יום הכפורים באים לחול בבת אחת, ודעת רבי יוסי ברבי חנינא, היא כדעת האומרים, שכשם ששני איסורים אינם חלים בזה אחר זה, כך אינם חלים בבת אחת, ולכן, מאחר ששבת ויום הכיפורים אינם יכולים לחול בזה אחר זה, לכן אינם חלים יחד בבת אחת. אבל לדעת האומרים, שאף שאין איסור חל על איסור, שני איסורים חלים בבת אחת, ניתן להעמיד את דעות התנאים הללו כמו שנישנו, ומודה רבי יוסי הגלילי שחלים שני האיסורים יחד, כי חלים בבת אחת בכניסת היום.

ולפירוש ששמע רש"י – לעולם השבת נחשבת כקודמת בכניסתה ליום הכיפורים, כי זמנה נקבע מבריאת העולם, ויום הכיפורים לא נקבע אלא על ידי קידוש החודש, [ואם כן אין להעמיד את המשנה כמו שנשנית, וליישב דברי רבי יוסי הגלילי המחייב שתיים, משום שבבת אחת חלים שני איסורים], ולכן לדעת רבי יוסי הגלילי, איסור יום הכיפורים אינו חל על איסור שבת, כי באיסור כולל אין איסור חל על איסור, והחיוב האמור כאן לדבריו, הוא משום איסור שבת.

שגג ביום הכיפורים

והזיד בשבת פטור לגמרי

רב יצחק בר יעקב בר גיורי שלח דין זה משמו של רבי יוחנן: כשחל יום הכיפורים בשבת, מי שעשה מלאכה בשעה ששגג בשבת [ששכח שהיום שבת] והזיד ביום הכיפורים [שזכר שהיום יום הכיפורים] חייב חטאת משום שגגת שבת [שהחטאת באה על השוגג] אבל שגג ביום הכיפורים [ששכח שהיום יום הכיפורים] והזיד בשבת [שזכר שהיום שבת] פטור לגמרי ואינו מביא חטאת על שגגת יום הכיפורים.

לדברי אבוי – דין זה אמור בכל יום כיפורים שחל בשבת, והוא כדעת רבי יוסי הגלילי [האומר שהשוגג בשבת ויום הכיפורים חייב אחת בלבד], שלדעת רבי יוחנן, [ששלח את הדין הזה, שכששגג ביום הכיפורים והזיד בשבת פטור לגמרי], הסיבה שרבי יוסי הגלילי אמר, שהעושה מלאכה בשבת ויום הכיפורים, על ידי ששגג בשניהם, חייב אחת בלבד, כי לעולם השבת נחשבת כמי שנכנסת תחילה, לאסור בה את המלאכות, ומעתה, ביום הכיפורים שחל בשבת, אין המלאכות אסורות מחמת יום הכיפורים, אלא מחמת שבת, ולכן, כשעשה מלאכה בשגגת יום הכיפורים, פטור מחטאת על איסור יום הכיפורים, שהרי לא חל איסור זה, [אלא שאם שכח גם ששבת היום, יתחייב חטאת מחמת שבת, ורק כשזכר ששבת היום, שהזיד בשבת, ופטור מחטאת על השבת, הרי זה פטור לגמרי].

ולדברי רבא – ודאי אין מי שאומר, ששבת נחשבת כקודמת ליום הכיפורים, אלא שניהם חלים יחד בכניסת היום, ולכן, בכל יום כיפורים שחל בשבת, מודה רבי יוסי הגלילי, שהשוגג מחמת שכחת יום הכיפורים בלבד, מביא חטאת, כשם שהשוגג מחמת שכחת שבת בלבד, מביא חטאת על כך, והדין הנ"ל שנשלח משמו

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קב

של רבי יוחנן, לא נאמר אלא במקום השמד, שגזרו בו גזרה על היהודים שלא לקיים את יום הכיפורים, וכדי שלא תשתכח תורת יום הכיפורים מאותו מקום, תקנו בו לעשות יום הכיפורים בשבת, שאז האויבים לא יבחינו בכך, כי בכל שבת רגילים לא לעשות מלאכה, ועל יום כיפורים כזה נאמר, שאין חייבים חטאת על שגגתו, שאינו מהתורה.

דף קב

במה נוהג איסור אבר מן החי לישראל

א. לדעת רבי יהודה ורבי אלעזר – איסור אכילת אבר מן החי נוהג בבהמות חיות ועופות בין טמאים בין טהורים.

- לדעת רבי יהודה, הסיבה לכך, שאיסור אבר מן החי חל על איסור בעלי חיים טמאים, כי איסור אבר מן החי איסור חמור הוא, שניתן לבני נח, ובאיסור חמור שניתן לבני נח, דעת רבי יהודה, שהוא חל על איסור אחר, [כפי שנתבאר בדף ק', לעניין איסור גיד הנשה].

- ולדעת רבי אלעזר, דין זה למד מהכתוב, "וְרָק הַזֶּק לְבִלְתִּי אֲכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ" [=כלומר אסור לאכול דם]. וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשָׂר [=כלומר לא תאכל הבשר בעוד נפשו בו, וזו אזהרה לאבר מן החי]" שהכתוב הזה מקיש איסור אכילת דם, לאיסור אבר מן החי, ללמד, שכל שאסור לאכול את דמו [=בהמות חיות ועופות בין טמאים בין טהורים], נוהג בו איסור אבר מן החי.

ב. ולדעת חכמים – איסור אכילת אבר מן החי נוהג בבהמות חיות ועופות טהורים, אבל לא בטמאים.

והדין הזה למד מהכתוב, "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשָׂר" [=כלומר לא תאכל הבשר בעוד נפשו בו, וזו אזהרה לאבר מן החי]" שמשמע ממנו שדווקא בעוד נפשו בו לא יאכל, אבל אחר מיתה יאכל, ומכאן שאין האיסור נוהג אלא בדברים המותרים באכילה.

ג. ולדעת רבי מאיר – איסור אכילת אבר מן החי אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד.

והדין הזה למד, מהכתוב האמור בתחילת העניין, "וְזָבַחְתָּ מִבֶּקְרָךְ וּמִצֹּאֲנֶךָ", המלמד, שאין העניין מדבר אלא בבהמות טהורות בלבד.

במה נוהג איסור אבר מן החי לגוי

לדברי רב גידל אמר רב, לא נחלקו החכמים הנ"ל, אלא לעניין איסור אבר מן החי לישראל.

אבל לבני נח, הכל מודים שהוא נאסר באבר מן החי בכל הדברים, הן בבהמות הן בחיות והן בעופות, בין טמאים בין טהורים, שכולם מותרים לו באכילה, וכולם בכלל הכתוב, "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשָׂר", שמשמע ממנו שלא נאסר אבר מן החי אלא בדבר שאחר יציאת הנפש מותר באכילה.

מהדברים האמורים

[במסכת טהרות] בעוף טמא

ב. שחיטתו אינה מטהרת אותו.

דין זה ודאי אינו אמור בישראל שכן דין פשוט הוא שאין שחיטת עוף טמא מועילה לישראל

שהרי עוף טמא אסור באכילה גם אם נשחט כדין, וטומאה אין בו שתטהר אותו השחיטה.

ואם כן, על כרחך, דין זה אמור בגוי, והחידוש הוא, שאף שעוף טהור נותר לגוי בשחיטה, גם

קודם גמר הפירכוס, [שכן, אף שלא ניתנה שחיטה לגויים, מאחר שהוא נותר בשחיטה לישראל, נותר בכך גם לגויים, שאין דבר המותר לישראל ואסור לגויים],

עוף טמא אינו נותר לגוי בשחיטה, אלא בגמר פירכוס.

ומתוך כך שלמדנו, שאין העוף הטמא נותר לגוי אלא אחר גמר פירכוס, אבל בעודו חי הוא אסור, למדנו, שאבר מן החי אסור לבן נח, אף בבעלי חיים טמאים, [שאם לא כן, איזה איסור יש בטמאה בחייה קודם גמר פירכוס].

א. האוכל ממנו אבר מן החי אינו סופג את הארבעים.

דין זה ודאי אינו אמור בגוי, שהרי מבואר בדין ב', שגוי מזהר על אבר מן החי של הטמאה.

אלא דין זה אמור בישראל, והוא כדעת חכמים, האומרים שלא נאסר לישראל אבר מן החי של בעלי חיים טמאים.

שיעור חיוב אכילת אבר

מן החי ובשר מן החי

לדברי רב, אף על פי שנאמרו שני כתובים, אחד לאסור אבר מן החי, ואחד לאסור בשר מן החי, אין לומר שלכך נכתב איסור אבר בפני עצמו, ללמד, שאף בפחות מכזית אסור, אלא מאחר שנאמר בכתוב לשון אכילה, ודאי אין האיסור אלא באכילה, שהיא שיעור כזית. ולפיכך:

א. האוכל כזית בשר מן החי לוקה, אבל האוכל פחות מכזית אינו לוקה.

ב. וכן האוכל אבר מן החי שיש בו כזית לוקה, אבל אין בו כזית אינו לוקה, ושיעור כזית של אבר מן החי, הוא אף בצירוף בשר ועצמות וגידים שבאבר, ואין צריך שיהא בבשר האבר בפני עצמו כזית. [וזהו ששנינו, שהאוכל אבר מן החי מעוף טמא אינו לוקה כלום, לא משום איסור אבר מן החי, כדעת חכמים, שאין האיסור נוהג בטמאים, ולא משום איסור אכילת כזית בשר מן הטמאה, כי אבר מן החי נקרא גם מה שאין בו כזית בשר, ובלבד שיהא בו כזית מצירוף בשר גידים ועצמות, ובאכילת אבר כזה שאין בו כזית בשר, אין חיוב מלקות של אכילת בשר טמאה].

אכל ציפור בלא שחיטה [כדעת רב]

א. אכל ציפור טהורה בלא שחיטה.

אם אכלה בחייה – חייב מלקות על אכילתה משום אכילת אבר מן החי, אפילו אין בה כזית בשר, ובלבד שיהא בה באבר אחד כזית, על ידי צירוף בשר גידים ועצמות. [ולהלן יתבאר בעזה"י שנחלקו בזה תנאים].

אם אכלה אחר מותה – חייב מלקות על אכילתה משום אוכל נבלה, ובלבד שיהא בבשרה בפני עצמו שיעור כזית.

ב. אכל ציפור טמאה בלא שחיטה.

בין אכלה בחייה ובין אכלה אחר מותה – חייב מלקות על אכילתה משום אכילת בשר טמאה, ואפילו אין בה כזית בשר, כי ציפור טמאה נחשבת בריה של איסור, [שמתחילתה נבראת אסורה], וכל בריה של איסור, חיובה בכל שהוא. ואם יש בה כזית חייב אף משום אכילת נבלה.

אכל ציפור שלמה בעודה חיה

לדעת רבי – אינו חייב על אכילתה משום אבר מן החי, כי לדעתו ציפור שלמה אינה קרויה אבר, [ואינה נחשבת כחתוכה לאברים, לחייב על כל אבר ממנה בפני עצמו, כי בחייה אינה עומדת להיות חתוכה לאברים]. [ודווקא כשאין בכולה כזית בשר פטור לגמרי, אבל אם יש בה כזית בשר, חייב על אכילתו משום בשר מן החי].

- ואמר רבא, שאם לדברי רבי, מחשבה שחושב איך יאכל מועילה, אם חשב לאוכלה אברים אברים, מעתה נחשבת כחתוכה לאברים, וחייב עליה משום אבר מן החי, אף על פי שאוכלה שלמה. [ויתכן שאבוי חולק על כך].

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – חייב על אכילתה משום אבר מן החי, אף שאין בכולה כזית בשר, [כי כבר בחייה נחשבת כמי שחתוכה לאברים, והרי זה אוכל אברים מן החי], ובלבד שיהא באבר אחד כזית, על ידי צירוף בשר גידים ועצמות. [ומצינו עוף כחוש כזה, שאין בכל גופו כזית בשר, ויש באבר אחד ממנו כזית של בשר גידים ועצמות, והוא קלניתא, שהוא עוף טמא, וכמו כן יש כמותו עופות טהורים].

- ואמר רבא, שאם לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון, מחשבה שחושב איך יאכל מועילה, אם חשב לאוכלה אחר מיתה, מעתה אינה נחשבת כחתוכה לאברים מחיים, ואם אכלה שלמה מחיים, אינו חייב עליה משום אבר מן החי. [ויתכן שאבוי חולק על כך].

מניין למדים האיסורים הבאים: (א) אבר מן

החי. (ב) בשר מן החי. (ג) בשר טרפה

< דעת רבי יוחנן:

א. הכתוב "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר" מלמד על איסור אבר מן החי, [שאבר חי נקרא נפש שאם יחתכוהו אין לו חליפין ואין צומח אחר תחתיו כנפש שאם היא ניטלת אין חוזרת אחרת תחתיה וכך משמעות הכתוב "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ" כלומר לא תאכל האבר "עם הַבָּשָׂר", כלומר בעוד יש חיות בבשר].

ב. והכתוב, "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ", שמשמעותו אכילת בשר שיצא ממקומו, מלמד

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קג

על איסור אכילת בשר מן החי, שהוא בשר שפירש ממקומו.

ג. והכתוב "טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ", מלמד על איסור אכילת טרפה, כמשמעות הכתוב.

< דעת רבי שמעון בן לקיש :

א-ב. הכתוב "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר" מלמד גם על איסור אבר מן החי, וגם על איסור בשר מן החי, שכך משמעותו, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", וכן, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", ושני איסורים אלו הם בזמן ש"הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", כלומר לא תאכל לא זה ולא זה, כשהם יחד זה עם זה.

ג. והכתוב "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ", מלמד רק על איסור אכילת טרפה, כמשמעות הכתוב.

ולפיכך,

א. אכל אבר מן החי וגם בשר מן החי, [באכילה אחת ובהתראה אחת]:

– לדברי רבי יוחנן חייב שתיים, אחת על אבר מן החי מהכתוב, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", ואחת על בשר מן החי, מהכתוב, "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ".

– ולדברי רבי שמעון בן לקיש אינו חייב אלא אחת, כי שני איסורים אלו למדים מכתוב אחד, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר".

ב. אכל בשר מן החי ובשר מן הטרפה :

– לדברי רבי שמעון לקיש חייב שתיים, אחת על בשר מן החי מהכתוב, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", ואחת על הטרפה, מהכתוב, "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ".

– ולדברי רבי יוחנן אינו חייב אלא אחת, כי שני איסורים אלו למדים מכתוב אחד, "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ".

ג. אכל אבר מן החי ובשר מן הטרפה.

– לדברי הכל חייב שתיים, אחת על אבר מן החי מהכתוב, "וְלֹא תֹאכְלֵם הֶנְפֶּשׁ עִם הַבֶּשָׂר", ואחת על הטרפה, מהכתוב, "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ".

דף קג

מתי חל על האברים איסור אבר מן החי

כבר נתבאר שנחלקו חכמים מתי חל על האברים איסור אבר מן החי.

- לדעת האומרים שבהמה בחייה נחשבת כעומדת להיחתך לאברים, משעת לידת הבהמה חל על כל אבריה איסור אבר מן החי.

- ולדעת האומרים שבהמה בחייה אינה נחשבת כעומדת להיחתך לאברים, לא חל איסור אבר מן החי על האברים, אלא בשעה שנחתך ממנה האבר בפועל.

מתי חל על הבהמה איסור טרפה

- וי"א שבשעה שנעשית הבהמה טרפה חל עליה איסור טרפה.

- וי"א שלא חל על הבהמה איסור טרפה אלא אחר שנשחטה.

אכל אבר מן החי של בהמה טרפה

כבר נתבאר לעיל, שלדברי הכל, האוכל חתיכה של אבר מן החי, עם חתיכה של טרפה, בהעלם אחד, חייב שתיים.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש אופן, שבו נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, באוכל חתיכה של אבר מן החי מן הטרפה. שלדעת רבי יוחנן, חייב שתיים. ולדעת רבי שמעון בן לקיש, אינו חייב אלא אחת, אף על פי שיש כאן שני איסורים, הלמדים משני כתובים שונים.

א. [לדברי אביי] נחלקו מתי חל איסור אבר מן החי.

לדברי הכל איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה.

לדעת רבי יוחנן – גם איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ונמצא שבשעת הלידה חלו שני האיסורים בבת אחת, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי אינו חל בבהמה אלא בשעת חיתוך האבר מן הגוף, ולפיכך, כשנעשית טרפה קודם לכן, לא חל

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קג

על איסור טרפה איסור נוסף, והאוכל ממנה אבר אינו חייב אלא משום טרפה.

ב. [ואיבעית אימא] נחלקו האם איסור אבר חמור לחול על איסור טרפה.

לדברי הכל, איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ואיסור אבר מן החי לא חל אלא בשעה שהאבר נחתך בפועל, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה שאיסור טרפה קדם לאיסור אבר מן החי.

לדעת רבי יוחנן – אף על פי שבשאר מקומות אין איסור חל על איסור, איסור אבר מן החי, מאחר שהוא חמור, שנוהג גם בבני נח, חל על איסור טרפה. [כדעת רבי יהודה בדף ק"א].

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי אינו שונה משאר איסורים, וכשם שבשאר מקומות אין איסור חל על איסור, כך איסור אבר מן החי אינו חל על איסור טרפה.

ג. [ואיבעית אימא] נחלקו מתי חל איסור טרפה על הטרפה.

לדברי הכל, איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, אף קודם שיחתך ממנה אבר בפועל. ונחלקו, כשנעשית טרפה לאחר לידתה.

לדעת רבי יוחנן – איסור טרפה חל על הבהמה מיד כשהיא נעשית טרפה, ואם כן, חל עליה איסור טרפה בחייה, קודם שבטל ממנה איסור אבר מן החי, ושניהם חלים כי איסור טרפה חל על איסור אבר מן החי, [שאיסור חל על איסור], ונמצא שאוכל ממנה אבר חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור טרפה אינו חל על הבהמה אלא אחר שחיטתה, אבל כל זמן חיותה אין בה איסור טרפה, ונמצא שלעולם לא יהיו בבהמה אחת איסור אבר מן החי עם איסור טרפה, שזה אסור רק מחיים, וזה אסור רק אחר מיתה.

ד. [לדברי רבא] נחלקו מתי חל בבהמה איסור אבר מן החי.

לדברי הכל איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה על ידי תלישת האבר, [כגון חתך רגליה מהארכובה ולמעלה].

לדעת רבי יוחנן – לא חל איסור אבר מן החי אלא בשעה שהאבר נחתך, ומאחר שבאותה שעה נעשית טרפה, חלים עליה שני האיסורים בבת אחת, ולכן חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי חל בבהמה משעת לידתה, ואם כן איסור זה קדם לאיסור טרפה, שבא אחר כך בשעת תלישת האבר, ומאחר שאין איסור טרפה חל על איסור אבר מן החי, אינו חייב אלא אחת.

אכל חלב מן החי מן הטרפה

האוכל חלב חייב, משום שנאמר, "חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ". והאוכל בשר מן החי חייב, כפי שנתבאר לעיל. והאוכל בשר טרפה חייב, כפי שנתבאר לעיל.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש אופן, שבו נחלקו רבי חייא בר אבא ורבי אמי. באוכל חתיכת חלב, שהיא בשר מן החי, שהוא טרפה. שלדעת רבי חייא בר אבא, רבי יוחנן מחייב שתיים. ולדעת רבי אמי, רבי יוחנן מחייב על כל שלושת האיסורים.

א. [ביאור א'] נחלקו מתי חל איסור אבר מן החי.

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה, [שאז איסור טרפה ואיסור חלב חלו בבת אחת].

לדעת רבי אמי – גם איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ונמצא שבשעת הלידה חלו כל שלושת האיסורים בבת אחת, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש.

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור אבר מן החי אינו חל בבהמה אלא בשעת חיתוך האבר מן הגוף, ומאחר שאיסור חלב ואיסור טרפה כבר חלו קודם לכן בשעת הלידה, בשעת תלישת האבר לא יחול איסור אבר מן החי על איסור הקיים, והאוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום אבר מן החי].

ב. [ואיבעית אימא] נחלקו אם איסור [אבר מן החי] חל על איסור [חלב וטרפה].

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ואיסור אבר מן החי חל בשעה שהאבר נתלש, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה,

מסכת חולין

פרק שביעי גיד הנשה דף קג

[שאז איסור טרפה ואיסור חלב חלו בבת אחת בשעת הלידה ואיסור אבר בא לחול לאחר מכן בשעת תלישתו].

לדעת רבי אמי – איסור אבר מן החי חל על איסור חלב וטרפה, ונמצא שחלו כל שלושת האיסורים, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש.

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור אבר מן החי אינו חל על איסור חלב וטרפה שקדמוהו, ולכן האוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום אבר מן החי].

ג. [ואיבעית אימא] **נחלקו אם איסור [טרפה] חל על איסור [חלב ואבר מן החי].**

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, וכמו כן איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה לאחר שעת לידתה, [שאז איסור טרפה ואיסור אבר מן החי חלו בבת אחת בשעת הלידה, ואיסור טרפה בא לחול לאחר מכן בשעה שנעשית טרפה].

לדעת רבי אמי – איסור טרפה חל על איסור חלב ואבר מן החי, ונמצא שחלו כל שלושת האיסורים, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש. [מהכתובים יש ללמוד שאיסור טרפה חל על איסור חלב כמבואר במסכת זבחים ואם כן הוא הדין שאיסור טרפה חל על איסור אבר מן החי].

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור טרפה, [אף שראוי לחול על איסור חלב הקל שהותר מכללו שכן חלב חיה מותר], אינו חל על איסור אבר מן החי [החמור] שקדמו, ולכן האוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום טרפה].

אכילת כזית אבר מן החי לחצאים

כבר נתבאר, שבאיסור אבר מן החי חידשה תורה, שיש חיוב על אכילתו כשיש בו כזית בצירוף עצמות וגידים, אף שבבשר עצמו אין כזית, [מה שאין כן בשאר איסורי תורה, שאין חייבים בהם על עצמות וגידים אלא על אכילת הבשר עצמו].

לדעת ריש לקיש [כמו שלימד רבין] – לא נאמר חידוש זה **לחייב את האוכל על אכילת גידים ועצמות, אלא אם כן נכנס כל השיעור הזה של האבר בשלמות לתוך מעיו של האוכל. אבל אם קודם לכן נחלק האבר לשני חצאי כזית, בין שנחלק בתוך פיו, ונכנסו החצאים למעיים בזה אחר זה, ובין שנחלק חוץ לפיו, ונכנסו החצאים לפיו בזה אחר זה, אין בדבר חיוב אכילת אבר מן החי, [ויתכן שיבלע אדם אבר שלם שיש בו כזית על ידי צירוף הבשר הגידים והעצמות, והוא כשיבלע את האבר הנקרא בגמרא גרומיתא זעירתא, שהוא עצם קטן שעל כף הירך, שיש בו משהו בשר וגיד ועצם משלימו לכזית, ואין אדם לועסו אלא בולעו].** [ורק כשיאכל כזית של בשר מן החי, בלא צירוף גידים ועצמות, יצטרף כל מה שאוכל בכדי אכילת פרס, לחייבו כמו בשאר איסורים].

ולדעת רבי יוחנן [כמו שלימדו רבין ורב דימי] – **רק כשנחלק האבר לשני חצאי זיתים חוץ לפיו של האוכל, אין החצאים מצטרפים יחד, לחייבו משום אכילת אבר מן החי. אבל כשנכנס שלם לפיו, אף שבתוכו נחלק לחצאים קודם שירד למעיו, חייב, כי נהנה גרונו בכזית שלם של אבר מן החי, והרי זה בכלל מה שחדשה תורה, שבאבר שיש בו כזית בצירוף גידים ועצמות, יש בו חיוב אבר מן החי.** [ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדברי רבי אסי, דעת רבי יוחנן, שאפילו נחלק הכזית בחוץ, הוא מצטרף, וכל שיהנה גרונו בכזית, בכדי אכילת פרס, חייב].

ולדעת רבי אלעזר- אפילו נחלק האבר מחוץ לפה, והכניסו לפה לחצאים, יש בו חיוב של אכילת אבר מן החי, כי כל שני חצאים שניתן לקרבם זה לזה, נידונים כמחוברים, אף כשהם נפרדים.

צירוף הבשר שבין השיניים או החניכיים

א. **הבשר שבין השיניים.**

- **לדברי הכל, אינו מצטרף לשיעור כזית, לחייב על אכילת אבר מן החי, כי אין לאוכל שום הנאה מהבשר הזה, שאין ממנו טעם לא לגרון ולא למעיים, ואין אדם מרגיש בטעם, אלא כשיהא סמוך לבית הבליעה, כמו שנאמר, "וַיִּחַךְ אֶכְלָ יִטְעֶם לוֹ".**

ב. **הבשר שבין החניכיים.**

הבשר שבין החניכיים, הוא הבשר הנדבק בחכו, שגרונו נהנה ממנו ומעיו לא.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קד

- **לדברי ריש לקיש, אינו מצטרף**, כי מעיו אינם נהנים ממנו, ואין לצרף אלא מה שמעיו נהנים ממנו, כי צריך שיהא כזית במה שהוא בולע, לבד הנשאר בחניכיים.

- **ולדברי רבי יוחנן**, הבשר הזה **מצטרף**, כי גרונו נהנה ממנו, ויש לצרף כל מה שנהנה ממנו במעיו או בגרונו.

אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל חצי זית אחר או חזר ואכל את החצי זית הראשון

רבי אסי אמר משמו של רבי יוחנן, שכל שנהנה גרונו בכזית, אף על פי שלא נהנה בבת אחת מכל הכזית, אלא במשך זמן של אכילת פרס נהנה בזה אחר זה מחלקי הכזית, **הרי זה חייב**.

ולכן מי שאכל כחצי זית, ולאחר מכן אכל עוד כחצי זית, חייב, אף על פי שבינתים הקיא את החצי הראשון, ומעולם לא היו בתוכו שני החצאים יחד, כי מכל מקום נהנה גרונו מכזית שלם, שהרי הרגיש את הטעם של כך הכזית.

ודווקא משום שדי בהנאת גרונו, מצטרפים החצאים, אף על פי שהקיא את הראשון קודם שנהנה מהשני, אבל אם היה החיוב רק על הנאת המעיים, בזה לא היו מצטרפים החצאים אחר שהקיא את הראשון, כי הנאת מעיים היא מילוי הכרס, ומאחר שיצא החצי הראשון, בטלה הנאתו, ונמצא שמעולם לא נהנה כרסו בכזית.

וכששמע זאת רבי אלעזר מרבי אסי, רצה להזכיר לו, שלדברי רבי יוחנן, אפילו חזר ובלע את אותו חצי זית שהקיא, חייב, כי בכל פעם נהנה גרונו בחצי כזית, ויחד נהנה גרונו בשיעור כזית שלם. ואין לומר שמאחר שבלע את החצי זית הראשון, שוב לא יתחייב עליו אחר שהקיא, שכן אחר שנבלע שוב אינו נחשב כאבר, אלא כהפרשה של דבר מעוכל. כי באמת כל זמן שהוא קיים, אינו נחשב כמעוכל, וחייבים עליו.

ומשום כבודו של רבי אסי, לא אמר לו רבי אלעזר בפירוש, הלא שמענו מרבי יוחנן שחיובו של האוכל הוא אף כשחוזר ואוכל את אותו חצי כזית, אלא אמר לו בלשון שאלה, מה הדין כשחוזר ואוכל את אותו כזית.

וכששתק רבי אסי למשמע שאלתו, אמר לו רבי אלעזר, מופת הדור [=גדול הדור], והלא אמרת לנו דבר זה פעמים רבות משמו של רבי יוחנן, שאפילו חזר ובלע את אותו חצי זית חייב.

סליק פרק גיד הנשה

פרק שמיני כל הבשר

דף קד

איזה בשר אסור לבשלו בחלב

נאמר בתורה, "לא תִבְשֹׁל גִּידֵי בְּחֵלֶב אֲמֹי", ללמד, שאסור לבשל בשר בחלב, ולהלן יתבאר בעזה"י, איזה בשר אסור לבשל בחלב. [ובהמשך הפרק יתבאר בעזה"י, מניין אנו למדים את פרטי הדין הזה].

< **בשר בהמה**, וכן בשר חיה, וכן בשר עוף, [המותרים באכילה], **אסור לבשלם בחלב**.

בשר בהמה, לדברי הכל אסור לבשלו בחלב מהתורה. אבל בבשר חיה ועוף נחלקו חכמים, האם האיסור לבשלו בחלב הוא מהתורה, או מדברי חכמים בלבד [כפי שיתבאר בעזה"י במשנה בדף קי"ג].

- **לדברי רב יוסף, משנתנו, הכוללת את כל הבשר** [של בהמה חיה ועוף] כאחד, **בכלל איסור בישול בחלב, היא כדעת האומרים, שכולם אסורים בבישול בחלב מהתורה**.

- **ולדברי רב אשי, משנתנו היא כדעת רבי עקיבא, האומר, שבשר חיה ועוף אינו אסור בבישול מהתורה, וכך תתבאר, כל הבשר** [של בהמה חיה ועוף] **אסור לבשל בחלב, יש שאסור מדברי תורה** [בשר בהמה], **ויש שאסור מדברי סופרים** [חיה ועוף].

< **בשר דגים**, וכן בשר חגבים, **לדברי הכל מותר לבשל בחלב**, ולא נאסר, לא מדברי תורה, ולא מדברי חכמים.

הנודר מן הבשר

א. **בשר בהמה וחיה**.

— **לדברי הכל נאסר בו**, כי בנדרים חל הנדר כפי

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קד

לשון בני אדם, והכל רגילים לקרות לבשר בהמה וחיה בשם בשר.

ב. בשר דגים וחגבים.

– **לדברי הכל מותר בו**, כי לבשר דגים וחגבים לעולם אין קוראים בשם בשר.

ג. בשר עוף.

בשר עוף אין רגילים לקרותו בשם בשר סתם, אולם קרוב הוא להיות נקרא בשם בשר, שכן, מי ששלחוהו לקנות בשר, ולא מצא, ישאל את המשלח אם חפץ בעוף, כי גם העוף קרוב להיות כבשר, ונחלקו בזה תנאים.

– **לדעת חכמים**, מאחר שאין העוף נקרא בשר סתם, ואין השליח מביאו אלא אחר שימלך במשלח אם מתרצה בו או לא, ראייה היא שאינו נקרא בשר, שכן אם היה נקרא בשר, היה השליח מביאו בלא שום שאלה, ולכן, הנודר מן הבשר **מותר** בעוף.

– **ולדעת רבי עקיבא**, מאחר שהשליח נמלך אם להביא עוף, ראייה היא שהעוף בכלל בשר, שהרי המשלח ביקש בשר, ואם לא היה העוף כבשר, השליח לא היה נמלך בו אם יתרצה בעוף, כשם שאינו נמלך בו אם יתרצה בלחם, ולכן הנודר מן הבשר, **אסור** בעוף.

הנודר מן הירק

א. בכל הירקות.

– **לדברי הכל נאסר**, כי כולם בכלל לשון נדרו.

ב. בכל הקטניות.

– **לדברי הכל מותר**, כי כולם אינם בכלל לשון נדרו.

ג. בדלועים.

דלועים אין רגילים לקרותם בשם ירק סתם, אולם קרובים הם להיות נקראים בשם ירק, שכן, מי ששלחוהו לקנות ירק, ולא מצא, ישאל את המשלח אם חפץ בדלועים, כי גם הדלועים קרובים להיות כירק, ונחלקו בזה תנאים.

– **לדעת חכמים**, מאחר שאין הדלועים נקראים ירק סתם, ואין השליח מביאם אלא אחר שימלך במשלח אם מתרצה בהם או לא, ראייה היא שאינם נקראים ירק, שכן אם היה נקראים ירק, היה השליח מביאם בלא שום שאלה, ולכן, הנודר מן הירק **מותר** בדלועים.

– **ולדעת רבי עקיבא**, מאחר שהשליח נמלך אם להביא דלועים, ראייה היא שהדלועים בכלל ירק, שהרי המשלח ביקש ירק, ואם לא היו הדלועים בכלל ירק כלל, השליח לא היה נמלך בו אם יתרצה בדלועים, כשם שאינו נמלך בו אם יתרצה בלחם, ולכן הנודר מן הירק, **אסור** בדלועים.

איזה בשר אסור להעלות על השלחן עם הגבינה [או שאר דברי חלב]

מאחר שאסרה תורה לבשל בשר בחלב, אסרו חכמים להעלות בשר וגבינה יחד על השלחן שאוכל כי מאחר שהכל משתמשים בו בשעת האכילה, יש לחוש שמא יעלה בשר רותח בכלי ראשון עם הגבינה, ויניח זה על זה, וכלי ראשון מבשל הוא, ונמצא שמבשל בשר בחלב. [אבל על השלחן שסודר עליו את התבשילים, יכול להניח בשר וגבינה זה בצד זה, ואין לחוש שמא יניח זה על גב זה].

לדעת רב יוסף – מאחר שאיסור העלאה של בשר עם גבינה על השלחן, אינו אלא מדברי חכמים, לא תקנו זאת אלא כגדר לאיסור תורה, כלומר **רק בשר שבישולו בחלב אסור מהתורה, אסרו להעלותו עם הגבינה על השלחן**, שמא יתבשל עם הגבינה, **אבל בשר שלא נאסר מהתורה**, אלא כגדר לאיסור תורה, [כגון בשר חיה ועוף, לדעת האומרים שאינו אסור אלא מדברי חכמים, והסיבה לכך שאסרוהו, שאם יבשלו אותו בחלב, יבואו לבשר גם בשר בהמה בחלב האסור מהתורה], **לא אסרו בו את העלאה**, שאינה אלא גדר לאיסור בישול, שאין גוזרים גזרה לגזרה, כלומר אין גוזרים איסור מדברי חכמים, אלא לחזק, ולגדור גדר, שלא יבואו להיכשל באיסור תורה, אבל אין עושים גדר, שלא יבואו להיכשל בדבר שאיסורו מדברי חכמים בלבד. **ואם כן רק לדעת האומרים, שבשר בהמה חיה ועוף אסורים מהתורה לבשולם בחלב, אסור להעלות את כולם לשלחן עם חלב**, [ומשנתנו היא כדעה זו]. **אבל לדעת האומרים, שבשר חיה ועוף אינו אסור בבישול בחלב אלא מדברי חכמים, מותר להעלות בשר חיה ועוף עם הגבינה לשלחן.**

ולדעת אבוי – אף האומרים, שהאיסור לבשל בשר חיה ועוף בחלב אינו מהתורה אלא מדברי

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קד

חכמים, מודים הם, שכשאסרו חכמים להעלות בשר עם הגבינה על השלחן, אסרו הן העלאת בשר בהמה, [שבישולם בחלב אסור מהתורה], והן העלאת בשר חיה ועוף, [שבישולם בחלב אסור מדברי חכמים], ואין איסור העלאת בשר חיה ועוף נחשב כגזרה לגזרה, כי הכל גזרה אחת היא, כדי שלא יבואו להעלות בשר בהמה עם הגבינה, ונמצא שיעברו באיסור בישול בשר בחלב מהתורה.

< וכל מה שנתבאר, שאסור להעלות על השלחן עם הגבינה, בשר בהמה חיה ועוף, הוא כדעת בית הלל, אבל לדעת בית שמאי, מותר להעלות את העוף עם הגבינה על השלחן. [כן דעת רבי יוסי, שאמר, שדבר זה הוא מהמחלוקות שבהם בית שמאי מקלים יותר מבית הלל. ומאחר ששכח התנא לשנות את שמו של רבי יוסי בתחילת דבריו, חזר וסיים, שדברים אלו אמר רבי יוסי. והטעם לכך שהקפיד להזכיר את שמו, כי כל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם, כמו שנאמר "בַּיָּמִים הָהֵם וּמֶרְדֵּכִי יָשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף בָּגְתָּ וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֶרֶי הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֶשׁ. וַיִּזְדַּע הַדָּבָר לְמֶרְדֵּכִי וַיִּגַּד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֲסִתֶּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מֶרְדֵּכִי", ולבסוף באה הגאולה ומפלת המן על ידי אמירה זו, שאמרה אסתר בשם מרדכי].

ובשר דגים וחגבים, לדברי הכל מותר להעלות עם הגבינה לשלחן, שהרי אפילו לבשלו בחלב מותר.

מהחילוקים שבין חלת

ארץ ישראל לחלת חו"ל

נאמר בתורה, "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוֹ תִּרְוֹמָה לָהּ. רֹאשִׁית עֲרֹסְתֶכֶם חֲלָה תִּרְיִמוֹ תִּרְוֹמַת גֶּרֶן כֹּן תִּרְיִמוֹ אֹתָהּ. מִרֹּאשִׁית עֲרֹסְתֶיכֶם תִּתְּנוּ לָהּ תִּרְוֹמָה לְדֹרֹתֶיכֶם", ללמד שיש להפריס חלק מהעיסה הנעשית מתבואות הארץ, ודינו כדין תרומה הנאכלת לכהנים ואסורה לזרים.

וחכמים תקנו שגם עיסה הנעשית בחו"ל מתבואת חו"ל טעונה הפרשת חלה, אבל יש כמה חילוקים בין החלה המופרשת בארץ ישראל מתבואת ארץ ישראל, לבין חלה המופרשת בחו"ל מתבואת חו"ל, ובסוגיתנו נזכרו שני חילוקים.

א. לעניין אכילה עם הזר על השלחן.

חלת ארץ ישראל, מאחר שאסורה לזר מהתורה, אסרו חכמים לאוכלה עם הזר על השלחן, שמא ייטול ממנה הזר, ויאכלנה.

אבל חלת חו"ל, מאחר שאינה אסורה לזר מהתורה, לא אסרו חכמים לאוכלה עם הזר על השלחן, ולא חששו שמא יטול ממנה הזר ויאכלנה, כי אין גוזרים גזרה לגזרה. [ובזה מודה אב"י, שאין לגזור, כי אין חשש כלל שיבוא לידי איסור תורה, שהרי אין בחו"ל שום חלה האסורה מהתורה, אבל אם היה בחו"ל חלה האסורה מהתורה, היה מקום לאסור את האכילה עם הזר אף בחלה האסורה מדברי חכמים, שמא יבוא לאכול את זו האסורה מהתורה].

ב. לעניין נתינתה לכהן עם הארץ.

חלת ארץ ישראל, מאחר שאסורה להיאכל בטומאה מהתורה, [כדין תרומה], אסרו חכמים לתת אותה לכהן עם הארץ שאינו נזהר מטומאה, ואינה ניתנת אלא לכהנים הנזהרים בטהרות, כמו שנאמר, "וַיֹּאמֶר [יחזקיה] לָעָם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לָתֵת מִנֶּת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה'".

אבל חלת חו"ל, ניתנת לכל כהן שירצו הבעלים.

נטילת ידים וקינוח הפה בין אכילת

עוף או בהמה לאכילת גבינה

אגרא חמיו של רבי אבא שנה ברייתא, שעוף וגבינה נאכלים באפיקורן [=דרך הפקר], וביאר, שהכוונה לכך, שהבא לאכול עוף אחר גבינה, או גבינה אחר עוף, אינו זקוק לא לנטילת ידים, [לנקות ידיו מהגבינה שאכל], ולא לקינוח הפה, [לנקותו מגבינה שאכל], אלא אוכל העוף אחר הגבינה, או הגבינה אחר העוף, כרצונו.

ודווקא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן, בלא נטילת ידים וקינוח הפה. אבל בין אכילת בשר בהמה לבין אכילת גבינה, צריך ליטול ידיו, ולקנח פיו, [ומבואר בברייתא, שבין לדברי בית שמאי, ובין לדברי בית הלל, נקיון הפה הוא על ידי קינוחו באכילת איזה דבר כגון פת, והדחתו במים, כלומר צריך גם קינוח וגם הדחה].

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קה

ולדעת רב יצחק בריה דרב משרשיא, מה שאמרנו שצריך ליטול ידיו, הוא כשאינו רואה את ידיו היטב, כגון בלילה, אבל ביום, כשרואה את ידיו היטב, שהן נקיות, דיו בכך, ואינו צריך לטלן במים.

מתוך פירוש רש"י משמע, שכן הדין, בין כשבא לאכול בשר בהמה אחר גבינה, ובין כשבא לאכול גבינה אחר בשר בהמה, נוטל ידיו ומקנח פיו ואוכל. ולפי הפירוש הראשון בתוס', כן הדין רק כשבא לאכול בשר אחר גבינה, אבל אכל בשר תחלה, אפילו בנטילה וקינוח לא סגי, עד סעודה אחריתי, כדאמר בסמוך. ורבינו תם והלכות גדולות מפרשים, שמה שאמרו כאן, שבין בשר לגבינה צריך נטילה וקינוח, הוא רק כשבא לאכול גבינה אחר בשר, [ומר עוקבא דלא אכיל עד סעודה אחריתי, היינו בלא נטילה וקינוח. אי נמי מחמיר על עצמו היה], אבל הבא לאכול בשר אחר גבינה, אינו צריך נטילה וקינוח ... וצריך לומר לפירושו, דלענין נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחלה לגבינה תחלה, ובכל אופן צריך ליטול ידיו, ורק לגבי קינוח יש חילוק. והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפילו אחר עוף, ואף על גב דתני אגרא, עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, דמשמע עוף תחלה, דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, ולא קיימא לן הכי. ורבינו תם מפרש, טעמא דאגרא, משום דעוף אינו נדבק בידים ובשיניים וחניכים.

	עוף אחר גבינה	גבינה אחר עוף	בשר אחר גבינה	גבינה אחר בשר
רש"י	אוכל באפיקורן כלומר בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה			אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה
תוס'				אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה
רבינו תם וה"ג				אוכל אחר נטילת ידים אבל אינו צריך קינוח הפה
מנהג העולם		אין אוכלים כלל [עד סעודה אחרת]		אין אוכלים כלל [עד סעודה אחרת]

דף קה

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

הערות

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קה

באותו חור, והרים קולו, וצווח שיבואו לסייע לו, ולקריאתו באו אנשים וסתמו את החור.

אמר, עתה מצאתי את כל הסלעים של שמואל.

מים ראשונים מצווה.

אמצעיים רשות. אחרונים חובה.

א. מים ראשונים – מצווה.

מצווה ליטול את הידים במים קודם הסעודה,

כי כן תקנו חכמים, ומצווה לשמוע דברי חכמים.

- ומים אלו, נוטלים אותם, בין לתוך כלי, ובין על גבי קרקע, [שלא כמים אחרונים, שאין נוטלים אותם על גבי קרקע, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

- וכשרים לנטילה זו, בין מים צוננים, ובין מים חמים, [ללשון ראשון, מים חמים כשרים, ובלבד שאין היד סולדת [=נכוית] בהם, אבל אם היד סולדת בהם, בטלו, ונשתנו מתורת מים, ופסולים הם. וללשון שני, אף מים חמים שהיד סולדת בהם, כשרים הם לנטילה]. [שלא כמים אחרונים, שאין כשרים להם מים חמים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ב. מים אמצעיים – רשות.

לפירוש רשב"ם – מים שנוטלים בין שני תבשילים של בשר, או בין שני תבשילים של גבינה, אינם לא חובה ולא מצווה, אלא רשות, ומי שאינו רוצה ליטול רשאי. אבל בין תבשיל של גבינה לתבשיל של בשר, חובה ליטול ידיו, [כפי שנתבאר לעיל, ובין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה לא תועיל נטילה, שהאוכל בשר אסור לאכול גבינה].

ולפירוש רבינו תם – אף בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה אין חובה ליטול ידים, כי מאחר שאין הבשר והגבינה בעין, ואין כאן אלא טעם, לא החמירו ליטול ידים ביניהם, ואין הנטילה אלא רשות. אבל בין תבשיל של בשר לגבינה בעין, חובה ליטול ידים.

ג. מים אחרונים – חובה.

מים אחרונים שנוטלים בסוף הסעודה הם חובה, כי מאחר שאמרו חכמים, על כל אכילתך אכול מלח, יש לחוש שמא נתערב במלח מלח סדומית, שהוא מעוור את העיניים, ויגע בעיניו אחר שנגע במלח, ויתעוור, ולפיכך, אף שאין המלח הזה מצוי הרבה, אלא קורט אחד בכור, מכל מקום, מאחר שיש כאן חשש עיוורון, חובה ליטול את הידים אחר הסעודה.

- י"א שמים אלו אין נוטלים אותם אלא לתוך כלי. וי"א שנוטלים אותם אף על גבי עצים וקסמים, אבל לא יטלו אותם על גבי קרקע.

ומתחילה אביי היה סבור, שהסיבה שאין נוטלים אותם על גבי קרקע היא, משום שריחם מסריח.

אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, כי כשנוטלים אותם על גבי קרקע, שורה עליהם רוח רעה.

- ואין כשרים לנטילה זו אלא מים צוננים אבל לא מים חמים. [ללשון ראשון, אפילו חמים מעט אינם כשרים לנטילה זו. וללשון שני, רק מים שהיד סולדת בהם, אינם כשרים לנטילה זו].

לדעת רב אשי, אף על פי שחובה ליטול את הידים בסוף הסעודה, מפני מלח סדומית המעורב במלח שאכל בסעודה, שמא יגע בעיניו ויתעוור, המודד מלח, אינו צריך ליטול ידיו לאחר מכן.

כשאדם שותה אין לקחת

דבר מהשולחן לפניו

בשעה שאדם אווזו בכוסו ושותה, אסור לקחת מהשולחן שלפניו איזה דבר הצריך לסעודה, [ולא רק מאכל אלא אף מדוכה שדכים בה את התבלין], ולהוציאו חוץ לארבע אמות של השולחן, בלא להחזירו לשולחן.

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך היא, שמא יכעס השותה, משום שהוא חפץ באותו דבר הניטל, וכשיכעס, יסתכן ויחנק בסעודה.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שדבר זה קשה לרוח צרדא, [כלומר דבר זה יכול לגרום לשותה שיתעלף].

יש לכבד את הבית מהפירורים

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שיש לכבד את הבית מהפירורים היא, כדי שיהיה הבית נקי.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קה

שכשאין מכבדים את הפירורים, והם באים לידי מדרס רגליים, הדבר גורם לעניות.

ומעשה, במלאך הממונה על העניות [=שרא דעניותא], שהיה רודף אחרי אדם אחד ללכודו, ולהביאו לידי עניות, ולא יכול לו, כי היה נזהר מאד לכבד את הפירורים של סעודתו.

יום אחד אכל אותו אדם פת על גבי עשבים שבאפר, והיה סבור המלאך של העניות, שעתה היא שעת הכושר ללכודו, כי ודאי לא יוכל ללקט את הפירורים מבין העשבים, ויהיו למדרס רגלים.

אולם לאחר אכילתו הביא אותו אדם מכוש ועקר את העשבים והשליכם לנהר שלא יבואו הפירורים לידי בזיון דריסת רגלים.

וכשעשה זאת שמע את המלאך אומר [ווי דאפקיה ההוא גברא מביתי=], אוי שהוציאני זה, ממקום מנוחתי.

אין לשתות את הקצף של המשקים אלא יש להמתין עד שיכלה מאליו

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין שותים את הקצף של המשקים הוא משום שהוא מאוס.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שהקצף גורם לכרסם [=רירים הבאים מן החוטם].

נזקים הבאים מקצף המשקים

א. שתיית הקצף גורמת לכרסם.

ב. נפיחה בקצף גורמת לכאב ראש.

ג. דחיית הקצף לצדדים בידים גורמת לעניות.

רפואת כרסם הבאה

משתיית קצף של משקים

מי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של יין – רפואתו לשתות שכר.

ומי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של שכר – רפואתו לשתות מים.

מי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של מים – אין לו תקנה. והיינו דאמרי אינשי, בתר עניא אזלא עניותא [זה שלא היה לו אלא מים לשתות אין לו תקנה].

אין להוציא ירק מאגודת

ירק קודם שמתירים אותה

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין מוציאים שום או כרתי מאגודה שאוגדים מוכרי ירק משום שהעושה כן נראה כרעבתן שאינו יכול להמתין עד שיתירו את האגודה.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שהרואה אותו עושה כן, יכול לעשות לו כשפים, והנשמר מלעשות כן, אין הכשפים חלים עליו בנקל.

ומעשה ברב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו מהלכים בספינה. אמרה להם מטרוניתא נוכרית אחת, הושיבוני עמכם בספינה, ולא הושיבוה עמהם.

אמרה לחש של מכשפות, והעמידה את הספינה, שלא זזה ממקומה.

אמרו הם לחש, והתירו את הספינה. [י"מ אף הן היו בקיאים בכשפים והיו עושים להציל עצמם מיד המכשול. וי"מ שאמרו שם להציל עצמם].

אמרה להם, מה אוכל לעשות לכם, מאחר שאתם נזהרים מכל הדברים שהעושה אותם גורם לכשפים לשלוט בו, (א) שאינכם מקנחים עצמכם בבית הכסא בחרס, (ב) ואינכם הורגים כינה שבמלבושיכם, (ג) ואינכם אוכלים ירק מאגודת ירק קודם שיתירוה.

אין אוכלים ירק שנפל מהשלחן

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה שאין אוכלים ירק שנפל מהשלחן, משום שהוא מאוס.

- אולם רבה אמר לו, שהסיבה לכך כי אכילת הירק הזה גורמת לריח רע בפה.

אין יושבים תחת המרזב

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין יושבים תחת המרזב היא, שמא ירדו עליו מים מאוסים מתשמיש העומדים על הגג.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קו

שבמקום זה מצויים המזיקים.

ומעשה בסבלים, שהיו נושאים חבית יין, ורצו לנוח, העמידו את החבית תחת מרזב, ושברה המזיק שהיה שם.

באו לפני מר בר רב אשי, הוציא שופרות, ונידה את המזיק.

בא המזיק לפניו, ושאלו מר בר רב אשי, מדוע שבר את החבית. ענה לו המזיק, מה אעשה, הם הושיבוה באוזני, כשהייתי ישן שם.

אמר לו מר בר רב אשי, במקום שמצויים רבים, אין לך רשות להיות שם ולהזיקם, לפיכך שלם מה שהזקת.

אמר לו המזיק, תן לי זמן ואשלם. קבע לו מר בר רב אשי זמן לשלם, ולא הגיע בזמן, אלא התעכב, ובא בזמן מאוחר יותר.

כשהגיע, שאלו מר בר רב אשי, מדוע לא בא בזמן. ענה לו המזיק, כל דבר שהוא צרור, או חתום, או מדוד, או מנוי, אין לנו רשות לקחת ממנו, ולכן התעכבתי עד עתה, שמצאתי יין מההפקר, להשיב לסבלים.

השונה מים מן הכד

ישפוך תחילה מן המים לארץ

- **מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שהשונה מים מהכד שופך תחילה מן המים לארץ, משום הקסמים והקשים שעל פני המים.**

- **אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום מים הרעים, שפעמים שמהמים שד, וזו תקנתם.**

ומעשה בבן שדים, שהיה משמש בביתו של רב פפא, והלך להביא מים מהנהר, והתעכב הרבה.

כשחזר, שאלוהו, למה התעכבת. ואמר, שהמתין עד שיעברו כל המים הרעים, [ששתו מהם מזיקים].

ובתוך כדי כך, ראה שהם שופכים מים מן הכד לארץ קודם שתייתם. ואז אמר, אם הייתי יודע שאתם רגילים לעשות כן, לא הייתי מתעכב, [אלא מביא מים אף על פי שהם רעים, ולא היתה בכך תקלה, כי אתם מתקנים את הדבר בשפיכת המים].

דף קו

מעשה קילקול שארע למי

שלא נטל מים ראשונים

מעשה בחנווני ישראל, שהיה מבשל מאכלים, ומאכלים לבאים לחנותו [תמורת תשלום,] הוא הנקרא כיום מסעדה], כשהיה מכיר בקונה שהוא ישראל, היה מאכילו תבשיל כשר, שנעשה מבשר שחוטה, ואת הגוים הבאים לאכול, היה מאכיל תבשיל של מאכלות אסורים.

פעם אחת נכנס אצלו ישראל, ולא נטל ידיו מים ראשונים שקודם הסעודה, ולפיכך היה סבור, שהנכנס הוא גוי, והאכילו מאכל אסור.

לדברי רב דימי ורבי אבא – המאכל האסור היה בשר חזיר [וזהו שאמרו מים הראשונים האכילו בשר חזיר].

ולדברי רבין – המאכל האסור היה בשר נבלה [וזהו שאמר מים הראשונים האכילו בשר נבלה].

מעשה קלקול שארע על ידי

שלא נטלו מים אחרונים

מעשה ברבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי שהיו מהלכים בדרך. בכל מקום שהתאכסנו בו, רבי מאיר היה מדקדק בשם בעל הבית, לידע אם נאה הוא במעשיו או לא, [ששמו רומז למעשיו], ורבי יהודה ורבי יוסי לא היו מדקדקים בשמו של בעל הבית.

פעם אחת הגיעו בערב שבת למקום ששמו של בעל האכסניא היה כידור. אמר רבי מאיר, ודאי אדם רשע הוא, שנאמר, "כִּי-דֹר תִּהְיֶה הָאָרֶץ בְּיָמָיו לֹא אֶמֶן בָּם". רבי יהודה ורבי יוסי נתנו לו כיסם לשומרו בשבת, ורבי מאיר לא נתן לו כיסו, אלא הניחו בקברו של אביו של כידור.

בא אביו של כידור לבנו בחלום, ואמר לו, בוא וקח את הכיס המונח על ראשי. סיפר זאת כידור לחכמים, ואמר לו רבי מאיר, שלא ישים לבו לחלום זה, כי בערבי שבתות, מתוך שאדם במנוחה, מהרהר ורואה חלומות, אבל אין בהם ממש, [ואמר כן לדחותו, שלא ילך וימצא את הכיס], ומכל מקום, הלך רבי מאיר ושמר על הכיס כל היום, ובלילה הביאו.

למחרת אמרו רבי יהודה ורבי יוסי לכידור, להשיב להם את כיסיהם. וענה להם, לא היו דברים מעולם,

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קו

כלומר הכחיש שקיבל מהם את כיסהם לשמור.

מה עשו, משכוהו והעלו אותו לחנותו, וראו עדשים על שפמו, [שלא נטל מים אחרונים לנקות את ידיו ופיו], ומתוך כך הבינו מה אכל שחרית, הלכו ואמרו לאשתו, בעליך אמר, שתתני לנו את כיסינו, וזה לך סימן שהוא אמר, שאכל בבוקר עדשים.

- לדעת רב דימי, כששמע זאת כידור, גירש את אשתו, [וזהו שאמר, **מים אחרונים הוציאו אשה מבעלה**].

- ולדעת רבין ורבי אבא, כששמע זאת כידור, הרג את אשתו, [וזהו שאמרו, **מים אחרונים הרגו את הנפש**].

נטילת מים ראשונים במים

שהוחמו באש [=חמי האור]

לדעת חזקיה – אין נוטלים ידים במים שהוחמו באש.

ולדעת רבי יוחנן – נוטלים ידים במים שהוחמו באש. וכך אמר לו רבן גמליאל בנו של רבי שהיה אוכל טהרות שכל גדולי גליל עושים כן שנוטלים ידים במים חמים.

- רש"י מפרש, שדברי רבי יוחנן הם כדעת הברייתא הנזכרת בדף ק"ה, המתירה מים ראשונים, בין בצונן בין בחמין. וחזקיה חולק על הברייתא הזו, שכן תנא הוא ופליג.

- ותוס' מפרשים, שהן חזקיה והן רבי יוחנן מפרשים את הברייתא כדבריהם. חזקיה מפרשה כלשון ראשון הנזכר לעיל, שחמין שהתירו הם חמין שאין יד סולדת בהם, והוא פסל חמין שהיד סולדת בהם. ורבי יוחנן מפרשה כלשון שני הנזכר לעיל, שחמין שהתירו הם אף חמין שיד סולדת בהם.

חמי טבריא

א. במקום חיבורם.

חמי טבריא במקום נביעתם, **הרי הם ככל מעיינות, וכשרים לטבול בהם כל גופו** [כשהוא טמא], **וכל שכן לטבול בהם ידים** [לטהרם לאכילה].

ב. כשלקחו מהם בכלי.

חמי טבריא שנשאבו בכלי, **אין נוטלים בהם ידים** [לטהרם לאכילה], **כי כשתקנו חכמים נטילה, לא תקנו נטילה בחמין כאלו**, [וגרועים הם מחמי האור, שקודם שחממו אותם היו צוננים, מה שאין כן אלו, שלא היתה להם שעת הכושר מעולם].

ג. כשהם יוצאים ממקומם למקום צר, שאין בו שיעור מקוה, אבל מחוברים הם למקום נביעתם הגדול.

לדעת חזקיה – מאחר שמחוברים הם למעיין, דינם כמעין, ולכן אף על פי שאין אפשרות לטבול בהם גוף גופו, [מחמת שהמקום קצר], **מטביל בהם ידיו כדין כל מעיין**. [וכן דעת תנא קמא בברייתא].

ולדעת רבי יוחנן – מאחר שבמקום זה המים מעטים, עד שאין אפשרות לטבול בהם כל גופו, דומים הם למים שבכלי, שנשאבו מהמעין, שאינם כשרים לא לטבילת ידים בהם, ולא לנטילת מים, [כדין ב'], ולכן גזרו עליהם, שאף כשהם בקרקע לא יטבלו בהם את הידים. [וכן דעת רבי שמעון בן אלעזר בברייתא].

הטעם לנטילת ידים לסעודה בחולין

א. משום סרך תרומה.

סתם ידים גזרו עליהם שיהיו שניות לטומאה ונטהרות הן בנטילה. ואף ששני לטומאה אינו פוסל את החולין ואם כן האוכל חולין כשידיו שניות לטומאה אינו פוסל אותם מכל מקום מאחר ששי לטומאה פוסל את התרומה והבא לאכול תרומה צריך ליטול ידיו לטהרם שלא יהיו שניות תקנו חכמים שגם הבא לאכול חולין ייטול ידיו כדי שיתרגלו ליטול ידים לסעודה ולא יטעו לאכול תרומה בלא נטילת ידים. [וזהו שאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן, נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה].

ב. משום מצוה.

לדברי אביי – [עוד אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק], מלבד מה שיש ליטול ידים לסעודה מהטעם הנ"ל, שיתרגלו ליטול ידים ולא יאכלו תרומה בלא נטילת ידים, יש טעם נוסף ליטול ידים, והוא, **שמצווה לשמוע דברי חכמים שתקנו ליטול ידים**.

לדברי רבא – [עוד אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק], מלבד מה שיש ליטול ידים לסעודה

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קו

מהטעם הנ"ל, שיתרגלו ליטול ידיים ולא יאכלו תרומה בלא נטילת ידיים, יש טעם נוסף ליטול ידיים, והוא **על פי הכתוב בתורה** "וְכָל אֲשֶׁר יֵגַע בּוֹ הֶזֶב וַיָּדִיו לֹא שָׁטַף בַּמַּיִם וְכִפָּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב", שעל כרחך אין כוונת הכתוב, שהזב מטמא רק כשלא שטף ידיו, אבל אם שטף ידיו אינו מטמא, שהרי הזב אינו נטהר אלא בטבילה, אלא כוונת הכתוב היא כך, "וְכָל אֲשֶׁר יֵגַע בּוֹ הֶזֶב [וכן אדם אחר שהוא טהור] וַיָּדִיו לֹא שָׁטַף בַּמַּיִם [וידיו בלבד טמאות שנגע באיזה דבר] וְטָמֵא", ומכאן, שיש מי שהוא טמא מחמת שלא שטף ידיו, ונטהר בנטילת ידיים לבדה, וזהו מי שידיו טמאות, שהוא טעון נטילת ידיים לסעודה. [כן דרש רבי אלעזר בן ערך, ואסמכתא בעלמא היא].

נטילת ידיים לאכילת פירות

לדעת רבי אלעזר אמר רבי אושעיא – לא אמרו נטילת ידיים לפירות אלא משום נקיות. מתחילה היו התלמידים סבורים, שרצונו לומר שרק חובה אין בדבר, אבל מצווה יש. ואמר להם רבא, שאין בדבר לא חובה ולא מצווה אלא **רשות** בלבד.

ולדעת רב נחמן – **אסור** ליטול ידיים לאכילת פירות, כי כל הנוטל ידיו לפירות, אינו אלא מגסי הרוח, ואסור לאדם לנהוג עצמו בגסות הרוח.

שלושה דברים שלמד

רבה בר בר חנה ממעשה

אמר רבה בר בר חנה : הייתי עומד לפני רבי אמי ורבי אסי, והביאו לפניהם כלכלה של פירות, (א) ואכלו בלא נטילת ידיים, (ב) ולא נתנו לי דבר לאכול עימם, (ג) וכל אחד מהם בירך לעצמו. ולמדנו מכך שלושה דברים :

א. אין נטילת ידיים לפירות.

שכן לא נטלו ידיהם קודם אכילת הפירות.

ב. אין מזמנים על הפירות.

שכן לא חשו לתת לו מהפרי כדי שיהיו שלושה אוכלים ויצטרפו לזימון.

ג. שנים שאכלו, מצוה ליחלק, ולברך כל אחד בעצמו, ולא יצא אחד את חברו.

שכן כל אחד בירך אחר האכילה בעצמו, ולא יצא אחד מהם בברכת חברו.

וכן שנינו בברייתא, שנים שאכלו מצוה ליחלק, במה דברים אמורים, שהיו שניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד בור, סופר מברך, ובור יוצא.

עד היכן צריך לתת מים על היד בנטילת ידיים

ובקידוש ידיים ורגלים

קידוש ידיים ורגלים במקדש	נטילת ידיים לאכילת תרומה	נטילת ידיים לאכילת חולין		
עד הפרק העליון שהוא מקום חבור היד והזרוע	עד הפרק השלישי שהוא בגב היד.	עד הפרק השני שבאמצע אצבעות	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	שיטת רש"י
	עד הפרק השלישי שהוא בגב היד.		דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זה וזה לחומרא]	
	עד הפרק השני שבאמצע אצבעות.		דעת רב ששת [זה וזה לקולא]	
	עד הפרק השני	עד הפרק הראשון.	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	שיטת רבינו תם
	עד הפרק השני או עד הפרק השלישי או עד הפרק העליון	עד הפרק השני	דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זה וזה לחומרא]	
	עד הפרק הראשון או עד הפרק השני	עד הפרק הראשון	דעת רב ששת [זה וזה לקולא]	
עד המרפק	עד הפרק העליון	עד הפרק השלישי	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	
	עד הפרק העליון		דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זה וזה לחומרא]	שיטת הר' אברהם
		?	דעת רב ששת [זה וזה לקולא]	

מסכת חולין פרק שמיני כל הבשר דף קז

חציצה בטבילה ובנטילה

ובקידוש ידים ורגלים

כל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידים

לחולין, ובקידוש ידים ורגלים במקדש.

תנאי בנטילת ידים

כבר נתבאר שתקנו חכמים נטילת ידים לסעודה ולא יאכל בידים טמאות.

ולדעת רב – נוטל אדם ידיו שחרית, ומתנה שתעלה נטילה זו לכל אכילות שיאכל היום, ושוב אינו צריך ליטול ידיו לפני כל סעודה, ובלבד שיזהר שלא יטנפו ידיו או יטמאו.
[וללשון שני גם דעת רבי אבינא כן].

ולדעת רבי אבינא ללשון ראשון – אין התנאי מועיל אלא בשעת הדחק, כגון לבני המקום הנקרא פקתא דערבות, שאין המים מצויים בו, אבל במקום שהמים מצויים, יש ליטול ידים לפני כל סעודה, ואין מועילה נטילה של שחרית עם תנאי.

דף קז

טהרת ידים באריתא דדלאי

אריתא דדלאי, הוא צינור ששופכים לו מים מן

היאור בדלי, והוא מוליך את המים לשדות.

< והרוצה לטהר ידיו בנטילה, על ידי נתינת ידיו

בצינור, כך שיגיעו על ידיו המים הנשפכים

לתוכו מן הדלי.

- אם מניח ידיו בצינור קרוב למקום השפיכה,

ששם המים מקלחים מכוח השופך, ידיו

טהורות.

- אבל אם מניח ידיו בצינור רחוק ממקום השפיכה,

שכבר כלה כוח השופך, ועתה המים מקלחים

מחמת כובדם, אין ידיו טהורות.

והטעם לחילוק זה, כי אין הנטילה כשרה, אלא

כשהמים באים על הידים מכוח גברא .

< והרוצה לטהר ידיו בטבילה על ידי הכנסת

ידיו למי הצינור.

- אם אין חיבור בין מי הצינור למי היאור, לא

עלתה לו הכנסת ידיו בטבילה, כי אין בצינור

שיעור מקוה.

- אבל אם יש חיבור בין מי הצינור למי היאור,

כגון ששופך לצינור מים בדלי, שיש בו נקב

בשיעור שמשקה יכול להיכנס דרכו, [שאז

כשמים מקלחים דרכו, הקילוח נראה], בשעה

ששופך לצינור מים דרך פי הדלי, המים

מקלחים גם ליאור דרך הנקב שמאחוריו, ואז

נחשבים מי הצינור כמחוברים ליאור על ידי

המים שבדלי לעניין טהרת ידים, והמטביל ידיו

במי הצינור, עלתה לו הטבילה לטהרם.

מתוך מה נוטלים ידים

א. כלי שלם.

לדברי רבא, כלי שיש בו נקב בשיעור כונס

משקה, [=שמשקה יכול להיכנס לתוכו דרך

הנקב], הרי זה פסול לנטילת ידים, כי מאחר שיש

בו נקב כזה בטל הוא מהיות כלי ונחשב הוא

כשבר כלי וחכמים תקנו שהנטילה תהא בכלי

שלם.

ב. שיהא ראוי לקבל רביעית לוג מים.

מאחר צריך רביעית מים לנטילת ידים [כפי

שיתבאר בעזה"י להלן] כלי שאינו ראוי לקבל

רביעית מים פסול לנטילת ידים.

ולצורך זה, התקין רב יעקב מנהר פקוד נטלא

[=כלי זכוכית], שיש בה שיעור לקבל רביעית הלוג

מים, והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש

ואיש שמתקנו ליטול ידיו. וכמותו התקין רב

אשי בהוצל לצורך זה, כוזא [=כלי חרס] שיש בה

שיעור לקבל רביעית הלוג מים.

מדיני המים שנוטלים בהם ידים

א. מראה מים.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קז

מים שאין מראיהם כמראה המים, [כגון שנפל לתוכם דיו ונשתנה מראיהם], פסולים לנטילת ידים.

ב. בשיעור רביעית הלוג.

אין המים כשרים ליטול בהם את הידים, אלא אם כן יש בהם קודם תחילת הנטילה שיעור של רביעית מים.

ומכל מקום, אין צריך ליטול ידיו בכל הרביעית, ודיו שיגיעו המים לכל המקום שצריכים להגיע, [כפי שנתבאר לעיל בדף ק"ו], ולכן ברביעית אחת של מים, **יכולים ליטול גם שני בני אדם**, [אף בזה אחר זה], כי לכל אחד יגיעו מים שהיו תחילה רביעית. [ודווקא אחד או שנים נוטלים ברביעית אחת, אבל יותר משנים אין מספיק להם רביעית אחת].

נטילת ידים במגופת חבית,

חמת, כפישה, שק, וקופה

מגופת [=כיסוי] חבית שתקנה [=שחקק בה בית קיבול הראוי לקבל רביעית], נוטלים ממנה לידיים, [ואף על פי שמתחילתה לא נעשית לצורך זה]. והוא הדין לחמת וכפישה [=מיני נודות של עור הן], שתקנן, שנוטלים מהם לידיים.

אבל שק וקופה, אף על פי שראויים לקבל רביעית מים, אין נוטלים מהם לידיים, [כי אין מלאכתם למים, שרובם אין מקבלין מים].

אף האוכל על ידי מפה צריך נטילת ידים

כבר נתבאר, שהסיבה שתקנו נטילת ידים קודם הסעודה היא, כדי שלא יגעו הידים הטמאות במאכלים.

ומאחר שתקנו שיש ליטול ידים לסעודה, אין לאכול בלא נטילת ידים, אף כשאינו נוגע באוכל בידיו, אלא כורכו במפה, ואוכל, כי אין לסמוך על המפה, ויתכן שיגע באוכל למרות המפה.

ודווקא **לישראל החמירו, לחייבם ליטול ידים אף כשאוכלים במפה**, ואפילו רגילים להיזהר בטהרה, [שאוכלים חולין בטהרה], **אבל כהנים זריזים הם**, ורגילים יותר להישמר בטהרה, **והתירו להם לאכול תרומה על ידי מפה בלא נטילת ידים**.

מה שרבי צדוק אכל חוץ לסוכה

שנינו במסכת סוכה, שכשנתנו לו לרבי צדוק בסוכות אוכל פחות מכביצה, (א) היה נוטלו במפה [בלא ליטול ידיו], (ב) ואוכלו חוץ לסוכה, (ג) ואין מברך אחריו ברכת המזון.

כי לדעתו, אכילה של פחות מכביצה, אין זו אכילת קבע, ומותר לאוכלה חוץ לסוכה. וכמו כן אינה טעונה ברכת המזון. [ולפי המסקנה, כמו כן באכילה של פחות מכביצה, לא תקנו חכמים נטילת ידים, אלא באוכל לכל הפחות כביצה, ולכן לא נטל ידיו].

-

רב היה כורך את מאכלו במפה אחר שנטל ידיו, **משום שהיה אסטניס**, ולא היה יכול לאכול בידיו בלא מפה.

אף האוכל על ידי אחרים

צריך נטילת ידים

מסקנת הסוגיה, שאחר שתקנו חכמים ליטול ידים לסעודה, שמא יגעו ידיו במאכלים, מעתה, אף כשאינו אוכל על ידי עצמו, ואינו נוגע במאכלים, אלא אחר נותן לתוך פיו, האוכל צריך ליטול ידיו.

וכשהאכיל רב הונא בר סחורה את רב המנונא בלא שראה אותו שנטל ידיו, אין הסיבה משום שסמך עליו שהוא זהיר, שלא יגע במאכלים, ולכן האכילו אף שלא נטל ידיו. **אלא משום שידע בו שהוא זריז, שודאי נטל ידיו תחילה**, שלא יבוא לידי מכשול, ולכן האכילו.

מתי אין לתת פרוסה לשמש של הסעודה

א. כשלא נטל ידיו.

כשהשמש לא נטל ידיו, אין לתת לו פרוסה מהסעודה. [ומכל מקום, אין מכאן ראיה שהאוכל על ידי אחר צריך ליטול ידיו, כי יתכן שרק על השמש החמירו שלא יאכל על ידי אחר בלא נטילה, שמא מתוך שהוא טרוד לשמש, ישכח שלא נטל ידיו, ויגע בפרוסה שאוכל, אבל לשאר בני אדם, יתכן שהתירו לאכול על ידי אחר בלא נטילה].

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קז

ב. כשהכוס ביד השמש או ביד בעל הבית.

כשהכוס בידו של בעל הבית, אסור לאחד מן האורחים לתת פרוסה לשמש, [אף כשהשמש נטל ידיו], שמא יכעס בעל הבית, ומתוך כעסו יחנק משתייתו. או שמא יחוש בעל הבית שכלה הלחם לאורחים, ומביט ומציץ במה שזה נותן לשמש, ובתוך כך הכוס נשפך מידו.

וכן כשהכוס ביד השמש, אסור לתת לו פרוסה, שמא מתוך שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה, ישפך הכוס שמביא לשולחן.

על מה עולה הברכה שמברך

השמש על מה שמקבל בסעודה

א. שמש שקיבל בסעודה כמה כוסות לשתות.

בכל אופן, יש לו לברך על כל כוס וכוס בפני עצמה, והסיבה לכך היא, משום שאין קבע לשתית השמש, כלומר כשהשמש מקבל כוס אחד, אינו יודע אם יתנו לו עוד, ולכן, בכל פעם שמסיים את הכוס, מסיח דעתו משתיה, וכשמקבל כוס נוסף, חייב לברך שוב.

ב. שמש שקיבל בסעודה כמה פרוסות.

אם יש בסעודה אדם חשוב, השמש סמוך ובטוח שיתנו לו לחם כל צרכו, ואינו מסיח דעתו מאכילה אחר גמר הפרוסה הראשונה, שהרי יודע שיקבל עוד, ולכן **אינו מברך על כל פרוסה אלא דיו בברכה אחת שבירך תחילה.**

וכשאין בסעודה אדם חשוב, אין השמש יודע אם יקבל עוד פרוסות, וכשמסיים פרוסה ראשונה, מסיח דעתו מלאכול, ולפיכך, כשמקבל פרוסה נוספת, **חייב לברך שוב על כל פרוסה ופרוסה.**

המאכיל אחרים [ואינו אוכל

בעצמו] **אינו צריך ליטול ידיו**

מסקנת הסוגיה, שאף שתקנו חכמים ליטול ידים לסעודה, שמא יגעו הידים במאכלים, מכל מקום, לא תקנו זאת אלא לאדם האוכל עצמו, אבל המאכיל אחרים, ואינו אוכל בעצמו, אינו צריך ליטול ידיו לסעודה.

ומעשה, שאביו של שמואל מצאו לשמואל שהוא בוכה. אמר לו, מדוע אתה בוכה. ענה לו, שהכני רבי. שאלו, מדוע. ענה לו, כי אמר לי, האכלת את בני, ולא רחצת ידים תחילה. שאלו אביו, ומדוע לא רחצת. ענה לו שמואל, הוא אוכל ואני ארחץ? אמר לו אביו, לא דיו שאינו בקי בהלכות נטילה, שהמאכיל אין צריך ליטול, להכות גם מכה על כך?

וכל זה שאמרנו, שהמאכיל אינו צריך ליטול ידיו, אף שלא שמר עליהם בטהרה הוא, **כשנטל ידיו שחרית, אבל לא נטל ידיו שחרית, שורה עליהם רוח רעה הנקראת שיבתא, ועליו לטלם כדי להסירה.**

וזהו ששנינו, שביום הכיפורים, אף שאסור הוא ברחיצה, התיירו לאשה להדיח את ידה אחת במים כדי להאכיל פת לבנה קטן. וכששמאי הזקן לא רצה להדיח ידו אחת להאכיל את הקטן ביום הכיפורים, גזרו עליו שירחץ את שתי ידיו, אין הרחיצה הזו לשם טהרת הידים, אלא להסיר רוח רעה שעל הידים.

-

כשנגעו זה בזה בשר וגבינה חמים, הם בולעים זה מזה, ולכן יש לקלוף את כל המקום שנגעו, שהוא בלוע באיסור.

וכשנגעו זה בזה בשר וגבינה צוננים, אף שאינם בולעים זה מזה, מכל מקום יש לחוש שנדבק מזה על זה, ולכן צריך להדיחם במים.

ולפיכך, **אף שאין מניעה מלצרור יחד במטפחת אחת, בשר וגבינה צוננים, יש להיזהר שלא יגעו זה בזה.**

שנים הבאים לאכול על

שלחן אחד זה בשר וזה גבינה

א. כשאינם מכירים זה את זה.

שנים שאינם מכירים זה את זה, **מותרים** לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה, שלא אסרו להעלות על השלחן בשר וגבינה, אלא כשיש לחוש שיתערבו יחד, אבל באופן הזה, אין לחוש שזה יקח ממאכלו של זה, ולכן מותרים כל אחד לאכול את שלו.

ב. כשמכירים זה את זה.

שנים המכירים זה את זה, **אסורים** לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה, שמא יקח זה משל חברו, ונמצא מערב בשר וחלב.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קח

ואין חילוק בין אם הם אוהבים זה לזה, או שמקפידים זה על זה שלא לאכול זה מזה, כי מאחר שבדרך כלל המכירים זה את זה אוכלים יחד, אסרו על כל המכירים לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה. [שלא יאמרו, הכיצד, אחים אלו אסורים, ואחים אלו מותרים].

וכל זה כשאוכלים בלא הפסק, כמי שכרוכים יחד, אבל אם יעשו היכר להבדיל ביניהם, מותרים לאכול יחד זה בשר וזה גבינה.

כל הסריקין אסורין

וסריקי בייתוס מותרין

שנינו במסכת פסחים, שאין עושים רקיקים מצויירים בפסח, מפני שכשהאשה עושה אותם, היא שווה עליהם לציירם ומחמצתם.

ומאחר שאסרו זאת לרוב בני אדם, אסרו זאת גם למי שהיה יכול לעשות רקיקים מצויירים בלא לשהות, כגון נחתום ששמו בייתוס, שהיה לו דפוס שהיה מניח על הבצק, ומצייר בו ברגע.

והסיבה לכך היא, שלא יאמרו, הכיצד זה שכל הסריקין אסורים, וסריקי בייתוס מותרין.

-

אבל לעניין כיבוס בחול המועד, אף שלרוב בני אדם אסור לכבס, למי שיש רק חלוק אחד התירו לו לכבס, ולא חששו לכך, שיאמרו, הכיצד זה, שהכל אסורים וזה מותר, כי ניכר לכל שהסיבה שהתירו לו לכבס היא משום שאין לו אלא חלוק אחד, ואינו כשאר בני אדם.

ודבר זה ניכר לכל על ידי האזור [=חגורה] של החלוק, שכן, האזור רגיל להיות קבוע בחלוק שהאדם לובש, וכשהוא פושט חלוק כדי לכבסו, ולובש אחר, נותן את האזור במה שלבוש עתה, ורק מי שאין לו חלוק אחר, מכבס את חלוקו עם האזור, והרואה כשהוא מכבסו ואיזורו עמו, יודע שאין לו חלוק אחר.

דף קח

טעם האיסור בלא גוף האיסור

א. לעניין בשר בחלב.

בדף קט"ו יתבאר בעזה"י, שכשם שאסרה תורה לבשל בשר בחלב, כך אסרה לאסור בשר שנתבשל בחלב.

ואם כן, אף על פי שכשאוכל את הבשר, כבר הוציאו אותו מהחלב, מכל מקום, מאחר שהבשר נתבשל בחלב, הרי זה אסור.

ובמשנתנו מבואר, שאיסור זה של הבשר שנתבשל בחלב, אינו אלא כשיש בבשר טעם מהחלב, אבל אם אין בבשר טעם מהחלב, אף על פי שנתבשל עמו אינו נאסר.

על כל פנים, למדנו מכאן, שלעניין בשר בחלב, דין תורה הוא, שאף על פי שגוף האיסור כבר אינו כאן, [שאין כאן בשר וחלב, אלא בשר וטעם של חלב], די בכך שטעם האיסור כאן, כדי שהדבר יהיה אסור.

ב. לעניין שאר איסורים.

< דעת אביי.

מאחר שלמדנו, שלעניין בשר בחלב, טעמו של האיסור אסור כגופו של האיסור, יש ללמוד מזה [בבניין אב], שכן הדין בשאר איסורי תורה, טעם האיסור אסור כגופו של האיסור.

ואין לדחות זאת בטענה הבאה, שאין ללמוד שאר איסורים מאיסור בשר בחלב שהוא איסור מחודש, שאין דומה לו בכל התורה, שכן בשר בפני עצמו, וכן חלב בפני עצמו מותרים, ובבישולם יחד נאסרים, ואין זה כשאר איסורי תורה שאסורים לגמרי, וכל שהוא איסור מחודש, וחמור משאר איסורים, אין ללמוד ממנו חומרא לשאר איסורים, כי יתכן שרק בו, מחמת חומרתו, נאמרה בו חומרא נוספת, אבל בשאר איסורים לא נאמרה.

והסיבה שאין לומר כן, כי באמת על כרחך, איסור בשר בחלב אינו איסור מחודש, שכן אם היה איסור מחודש, היה צריך לאסור בו את הבשר שנתבשל בחלב, אף כשאין בבשר טעם מהחלב, ומתוך ששנינו שאין הבשר נאסר אלא כשיש בו טעם מהחלב, שיש דוגמתו באיסורי תורה, כגון כלאים, שכל מין בפני עצמו מותר, ועל ידי התערובת הם נאסרים, יש ללמוד שאיסור בשר בחלב הוא כשאר איסורים שעל ידי תערובת, ואין בו חידוש של חומרא יתרה, שתעכב מללמוד ממנו חומרותיו.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קח

ומאחר שאיסור בשר בחלב אינו חידוש, יש ללמוד ממנו, שכשם שבו הטעם אסור כגוף האיסור, כך בשאר איסורים הטעם אסור כגוף האיסור.

ואם כן, בכל איסורי תורה, **כשם שגופם אסור מהתורה, כך טעמם אסור מהתורה**.

< דעת רבא.

אף שלעניין איסור בשר בחלב, אסרה תורה את טעם האיסור כגוף האיסור, בשאר מקומות אין הדין כן, כי אין ללמוד דיני שאר איסורים מאיסור בשר בחלב, שהוא איסור מחודש.

ואין הוכחה מכך שלא נאסר אלא כשיש בו טעם, שאינו איסור מחודש, כי הסיבה שאינו נאסר אלא כשיש בו טעם, אינה משום שהוא דומה לשאר איסורים הבאים על ידי תערובת, אלא משום שבו עצמו לא חדשה תורה איסור אלא כשיש בו טעם האיסור, שהרי האיסור הוא דרך בישול, ובבישול יש נתינת טעם.

ומאחר שאיסור בשר בחלב חידוש הוא, אין ללמוד ממנו, שכשם שבו הטעם אסור כגוף האיסור, כן הדין בשאר איסורים.

ואם כן בכל שאר איסורי תורה, **רק גופם נאסר מהתורה, אבל טעמם לא נאסר מהתורה**, [אלא מדברי חכמים בלבד].

אפשר לסוחטו

איסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם, כגון שנבלע טעם נבלה בחתיכת בשר שחוטה, חתיכת בשר השחיטה נאסרת מחמת טעם הנבלה הבלוע בה.

חזרה החתיכה הנאסרת מחמת הטעם שנבלע בה, ונתערבה עם חתיכת היתר אחרת, ופולטת את הטעם שבה להיות מעורב עם הטעם של חברתה, ואין בטעם הנבלה שנבלע בראשונה לאסור שתיהן.

לדעת רב ורבי חנינא ורבי יוחנן – שתי החתיכות נאסרות, כי מאחר שנבלע טעם האיסור בחתיכה הראשונה בפני עצמה, נעשית כולה כחתיכת איסור, וכולה באה לאסור את חברתה, ומאחר שיש בה כדי לתת טעם בחברתה, היא וחברתה אסורות. [=אפשר לסוחטו אסור]. [ולהלן יתבאר בעזה"י שכן דעת רבי יהודה ורבי].

ולדעת שמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש – שתי החתיכות מותרות, כי החתיכה הראשונה אינה אסורה כולה אלא מחמת טעם האיסור הבלוע בה, ועתה שמתערב הטעם הזה בטעם שתי חתיכות של היתר, ואין בו כדי לתת טעם בשתייהן, הוא בטל, ואינו אוסר כלום. [=אפשר לסוחטו מותר]. [ולהלן יתבאר בעזה"י שכן דעת חכמים בברייתא].

כזית בשר שנפל לתוך סיר גדול של חלב

א. דין הבשר.

לדברי הכל, הבשר נאסר, כי קיבל טעם מהחלב, והרי זה בשר שנתבשל בחלב.

ב. דין החלב.

לדברי הכל, אין החלב נאסר מחמת הבשר שנפל לתוכו, כי הבשר מועט הוא, ואינו נותן טעם בחלב המרובה.

אבל נחלקו חכמים, האם החלב נאסר מחמת עצמו.

< **לדברי האומרים אפשר לסוחטו אסור**, כשנבלע החלב בחתיכה של הבשר, נעשית כל החתיכה אסורה, וכשהחלב חוזר ונפלט מהחתיכה לתוך הסיר, הרי זה חלב של איסור, המעורב בכל החלב של היתר. ומעתה,

- **לדעת האומרים, שמין במינו אינו בטל, החלב המועט האסור, אוסר את כל החלב שבסיר**, [וכן דעת רב].

- **ולדעת האומרים, שלעולם המועט בטל ברוב, החלב האסור בטל ברוב החלב של היתר, והחלב מותר**.

< **ולדברי האומרים, אפשר לסוחטו מותר**, כשנבלע החלב בחתיכה של הבשר, לא נעשית כל החתיכה אסורה, אלא כשמעורב בה בשר בחלב, אבל כשהחלב חוזר ונפלט מהחתיכה לתוך הסיר, כל חלב שנפלט בפני עצמו, חוזר להיות חלב של היתר, כי לא מעורב בו איסור, ואם כן כל החלב שבסיר חלב של היתר הוא.

ולדעת רב, כל זה כשהניחו את החתיכה של הבשר בתוך הסיר של החלב עד שנח הסיר מרתיחתו, אבל אם נפלה החתיכה לסיר בעודו רותח, והוציאה אותה ממנו בעודו רותח, אינה

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קח

פולטת שום חלב לתוך הסיור, אלא בולעת בלבד, ואם כן, לדברי הכל כל החלב שבסיור מותר, שהרי לא מעורב בו שום חלב שהיה בלוע בבשר.

גם הבשר וגם החלב אסורים

אף על פי שלכאורה לשון הכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו", שהבשר אסור לבשלו בחלב, [ולאכלו כשנתבשל בחלב], אבל החלב מותר, אין הדין כן, אלא בין הבשר ובין החלב אסורים בבישול זה עם זה, ושניהם נאסרים כשנתבשלו זה עם זה, [כל זמן שיש בהם טעם של המין השני].

צירוף בשר וחלב לשיעור כזית

א. לעניין בישול.

לדעת רב – אין חיוב מלקות על בישול בשר בחלב, אלא אם כן בישל כזית שלם של בשר, בכזית שלם של חלב, אבל המבשל כחצי זית בשר, בכחצי זית חלב, אינו לוקה.

ולדעת לוי – אף המבשל כחצי זית בשר בכחצי זית חלב, לוקה, כי בישל כזית שלם של בשר בחלב, ומאחר שהאיסור הוא בצירופם יחד, גם השיעור הוא בצירופם יחד.

ב. לעניין אכילה.

הכל מודים, שהאוכל כחצי זית בשר, שנאסר מחמת בישולו בחלב, יחד עם כחצי זית חלב, שנאסר מחמת בישולו בבשר, הרי זה לוקה כי אכל כזית שלם של איסור בשר בחלב. [לדעת רב נאסרו, כשנתבשלו תחילה כזית שלם של בשר בכזית שלם של חלב. ולדעת לוי נאסר אף כשנתבשלו תחילה כחצי זית בשר עם כחצי זית חלב].

טיפת חלב שיש בה כדי לתת טעם בחתיכה אחת של בשר ונפלה על חתיכה אחת שבקדרה

א. לא ניער ולא כיסה כלל.

אם לא הגיס בקדרה כלל, ולא כיסה את הקדרה כלל, לא נאסרה אלא אותה חתיכה שנפלה עליה הטיפה, שהרי הטיפה נפלה על אותה חתיכה מגבה, והחתיכה מונחת למעלה, ונמצא שהטיפה לא נתנה טעם אלא באותה חתיכה, ולא בשאר הקדרה, ולכן **אותה חתיכה אסורה, וכל שאר החתיכות שבקדרה מותרות.**

ב. לא ניער ולא כיסה בתחילה אבל ניער או כיסה בסוף.

אם בשעה שנפלה הטיפה על החתיכה, לא הגיס בקדרה, ולא ניער אותה, כך שנבלעה הטיפה בחתיכה לבדה, באותה שעה **נאסרה החתיכה**, שהרי הטיפה נתנה בה טעם.

וכשלאחר מכן הגיס בקדרה, [ובכך עירב טעם כל החתיכות יחד], או כיסה הקדרה, [כך שהרוטב העולה, מערב טעם כל החתיכות יחד], הטעם של אותה חתיכה עם טעם הטיפה של חלב שבה, חוזר ונפלט ממנה, ומתערב בכל הסיור.

לדעת רבי יהודה [וכן דעת רב] וכן נראה לרבי – [אפשר לסחוט אסור, ולכן], בשעה שנאסרה אותה חתיכה, כולה נעשית איסור, ומעתה, כל הטעם היוצא ממנה, נחשב כטעם של איסור, ולכן כל החתיכות נאסרות מחמת אותה חתיכה, שהרי לדעתו, מין במינו אינו בטל, ויש כאן חתיכת בשר אסורה בין חתיכות בשר מותרות, ומאחר שהכל מין אחד, אין האסורה בטלה ברוב של היתר. [אולם אם הרוטב הרך שבסיור בפני עצמו, יש בו כדי לבטל את טעם אותה חתיכה, כלומר שיש בו ששים פעם כאותה חתיכה, הרוטב הזה מבטל את טעם אותה חתיכה, שהרי אינו מאותו מין, וכשאיסור והיתר של שני מינים, האיסור בטל בהיתר. ואף על פי שיש בסיר גם חתיכות בשר שהם מין האיסור, דעת רבי יהודה, שכל שיש מין של איסור ועמו מינו של היתר, וגם שאינו מינו של היתר, סלק את מינו של היתר כמי שאינו, ואם שאינו מינו של היתר, מבטל את מינו של איסור בלבד, הרי זה בטל. וכל זה ברוטב רך אבל רוטב עבה נחשב כחתיכות בשר שהם מין האיסור ואינו מבטל את טעם החתיכה האסורה].

ולדעת חכמים – [אפשר לסחוט מותר, ולכן], בשעה שנאסרה אותה חתיכה שנלפה עליה הטיפה של החלב, לא נאסרה אלא מחמת בליעת טיפת החלב שבה, אבל כשלאחר מכן הגיס בקדרה, ונתערב טעם החתיכה עם הטיפה שבה בכל הקדרה, אין כאן אלא טיפה אחת של חלב בכל הקדרה של הבשר, ולכן, מאחר שאותה טיפה של חלב בטלה בכל הקדרה של הבשר, כל החתיכות מותרות, אף זו שנגעה בה הטיפה תחילה.

ג. ניער או כיסה את הקדרה מתחילה ועד סוף.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קט

אם בשעה שנפלה הטיפה על החתיכה מיד הגיס בקדרה או כיסה אותה, מיד נתערבה הקדרה, **וטעם אותה טיפת חלב נתערב בכל הקדרה**, ולא רק באותה חתיכה.

ומאחר שאותה טיפה של חלב בטלה בכל הקדרה של הבשר, **מעיקר הדין כל החתיכות מותרות**, אף זו שנגעה בה הטיפה תחילה.

וזו דעת חכמים וכן נראה לרבי – שכל החתיכות מותרות מהטעם הנ"ל.

אולם לדעת רבי יהודה – יש לחוש שמא לא ניער מתחילה את הקדרה יפה, ולא נתערב

טעם החתיכות אלא אחר שכבר נבלעה הטיפה בחתיכה שנפלה עליה, ונעשית כולה אסורה, וחזרה ואוסרת כל החתיכות, [כמבואר באות ב'], ומאחר שיש לחוש לכך, **כל החתיכות אסורות**.

דף קט

סוגיה דכחל

אמר הכותב: מתחילה הבנתי, שמשנתנו, ושני לשונות של רב, מדברים בבישול הכחל, ודברי רבי אלעזר ורב נחמן הם בצליית כחל, ולפיכך כתבתי את שני הקטעים הבאים, אולם לאחר מכן ראיתי דברי התוס', שכל הסוגיה מדברת בצליה, [ולכאורה כוונתו ללשון ראשון של רב ולא ללשון שני], ולפיכך כתבתי את הקטע השלישי להלן, אלא מאחר שאין הדברים ברורים אצלי, משנה ראשונה לא זזה ממקומה.

והנה לפי מה שכתבתי תחילה, לשון שני של רב מחמיר יותר מלשון ראשון, אולם לפי מה שכתבתי לבסוף, שלשון ראשון מדבר בצליה, ולשון שני בבישול, בצליה לשון שני מיקל יותר מלשון ראשון.

בישול הכחל ואכילתו

הכחל הוא דד הבהמה, ויש בתוכו חלב שלא יצא מהבהמה בחייה.

< ולפיכך, **הבא לבשל את הכחל, תחילה יוציא ממנו את החלב**, על ידי שקורעו שתי וערב, וגם טחו [=כובשו ומצמידו] **בכותל** [כדי שיסחט כל חלבו], **ורק לאחר מכן יבשלנו**, אבל לא יבשל אותו בעוד החלב בתוכו.

< **ואם עבר ובשלו בלא להוציא ממנו את החלב**, נבלע החלב בתוך בשר הכחל, ושוב אי אפשר להוציאו על ידי קריעה, ונחלקו חכמים מה דינו:

ללשון ראשון אמר רבי זירא אמר רב – **מותר לאכול את הכחל הזה**, שנתבשל עם החלב שבתוכו, ואינו אסור לא מהתורה, ולא מדברי חכמים, שלא אסרה תורה אלא חלב שיצא מהבהמה בחייה, ואף חכמים לא הוסיפו על האיסור, אלא חלב שיצא מהבהמה אחר מותה, אבל חלב שעודו בתוכה, ולא יצא ממנה, אינו אוסר, כשנתבשל עם הכחל. **[וכלשון זה שנינו בברייתא]**.

וללשון שני אמר רבי זירא אמר רב – אסור לאכול את הכחל הזה, שנתבשל עם החלב שבתוכו, ואף שאינו אסור מהתורה, שלא אסרה תורה אלא חלב שיצא מהבהמה בחייה, מכל מקום **חכמים אסרוהו** כמו שאסרו חלב שיצא מהבהמה אחר מותה, ולכן האוכלו עובר באיסור מדברי חכמים.

צליית הכחל

לדעת רבי אליעזר – הבא לצלות את הכחל, אינו צריך לקורעו שתי וערב, ולטוח אותו בכותל, כדין הבא לבשלו בקדרה, אלא **דיו בקריעה אחת**, לפי שהחלב הנוטף יוצא למטה, ומשיצא אינו חוזר, שהרי הצליה אינה בכלי שיתאסף בו החלב, אלא בשפוד על גבי האויר.

ולדעת רב נחמן – הבא לצלות את הכחל, **אין צריך לקורעו כלל**, כי מה שבתוכו מותר, ומה שיוצא אינו חוזר.

הכשרת הכחל לאכילה

על ידי צלייה או בישול

כשאסרה תורה לבשל בשר בחלב, **לא אסרה לבשל בשר אלא בחלב שיצא מהבהמה בחייה**. אבל חלב שיצא מהבהמה רק אחר מותה, אינו אסור בבישול עם הבשר אלא **מדברי חכמים בלבד**. והחלב שעדיין לא יצא מהבהמה ועודו בכחל [=הוא דד הבהמה], **לא נאסר בבישול עם הבשר אף מדברי חכמים**.

ולהלן יתבאר בעזה"י, באיזה אופן מותר לבשל או לצלות את הכחל, כך שלא יאסר מחמת החלב היוצא ממנו.

א. דין בישול כחל בקדרה. [ללשון שני של רב, וכן לדעת רב נחמן, זהו דין משנתנו. וללשון ראשון של רב, וכן לדעת רבי אלעזר, אין זה דין משנתנו, אלא סברא היא שכן הדין].

הבא לבשל את הכחל בקדרה, לא יבשלנו בעוד החלב בתוכו, כי כשיבשלנו, יצא ממנו החלב, ומאחר שיצא מהכחל, חל עליו איסור בישול בבשר מדברי חכמים, ומאחר שהוא כנוס בקדרה

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קט

עם הכחל, הוא מתבשל עמו, ונמצא עובר באיסור בישול בשר בחלב מדברי חכמים.

ולכן קודם שמבשל את הכחל יש לקרוע אותו שתי וערב, וגם לטוחו [=לכובשו ולהצמידו] **לכותל, כדי להוציא ממנו את כל דמו.**

ומסתבר שלכל הדעות, **אם לא קרע את הכחל קודם בישולו, מאחר שכבר נתבשל בחלב שיצא ממנו, נאסר באכילה מדברי חכמים, אלא שהאוכלו אינו לוקה על כך, כי אין כאן איסור תורה,** [שהרי לא נתבשל הכחל בחלב שיצא מהבהמה בחייה].

ב. דין צליית כחל בשפוד.

לדעת רב נחמן – הצולה את הכחל בשפוד, כל היוצא ממנו מחמת הצלייה, אינו חוזר ונבלע בו, אלא נופל לארץ, שכן אינו נתון בתוך כלי. ולכן, הבא לצלות את הכחל, **אינו צריך לקורעו כלל,** שכן החלב שבתוכו אינו אסור בבישול עמו, והחלב שיוצא ממנו, אינו חוזר ונבלע בו, ואין כאן שום חלב של איסור שנצלה עמו. [וזהו דין הברייתא, כחל שבשלו בחלבו מותר].

ולדעת רבי אלעזר – הבא לצלות את הכחל בשפוד, לא יצלנו כשכל החלב בתוכו, אלא תחילה **יקרענו קריעה אחת,** ובזה די, [ואין צריך קריעת שתי וערב וטיחה בכותל], כי מאחר שהוא צולה באויר, בחיתוך אחד שעושה יצא רוב החלב על ידי הצלייה. [ולדעה זו לא נתבאר, מה הדין אם צלאו בלא לקרעו תחילה].

וללשון ראשון של רב – הבא לצלות את הכחל בשפוד, לא יצלנו כשכל החלב בתוכו, אלא **תחילה יקרענו שתי וערב. ומכל מקום אם עבר וצלאו בלא לקרעו תחילה, מותר לאוכלו,** משום שהחלב שיוצא ממנו, אינו חוזר ונבלע בו, ואין כאן שום חלב של איסור שנצלה עמו. [וזהו דין המשנה. וכן כתב רש"י לקמן בדף קי"א].

[ולשון שני של רב, לא דברה כלל בדין צליית הכחל, אלא בדין בישולו בלבד ויתכן שבצליה מודה לשון שני של רב, שאין צריך קריעה כלל, כדעת רב נחמן].

עד כאן שיטת רש"י בביאור הסוגיה, וראה בהערה , שיטת רבינו תם.

קיבה שבשלה בחלבה

טלה או עגל שהם יונקים, ויש חלב בקיבתם, יש להוציא את החלב מהקיבה קודם בישולה, שלא יבשלנה בחלבה.

ואם עבר ובישל את הקבה עם החלב שבתוכה, **נאסרה הקיבה כבשר שנתבשל בחלב גמור,** שכן אין החלב הזה כחלב הכחל, שלא יצא מהבהמה בחייה, ולא אסרה אותו תורה, שהרי החלב הזה כבר יצא מהאם בשעה שינקו ממנה, והרי זה חלב גמור.

בישול הלב ואכילתו

הלב מלא דם, ודם אסור באכילה, והאוכלו ענוש כרת.

< ולפיכך, **הבא לבשל את הלב, תחילה מוציא ממנו דמו, על ידי קריעתו, ורק לאחר מכן יבשלנו,** אבל לא יבשלנו בעוד הדם בתוכו.

< **ואם עבר ובשלו בלא להוציא ממנו דמו, יוציא ממנו את דמו לאחר הבישול,** שכן מאחר שהלב חלק הוא, דמו נשאר כנוס בתוך חללו, ואינו נבלע בבשר דופנותיו, ולכן ניתן להוציא את דמו ממנו, על ידי קריעתו, אף אחר בישולו.

< **ואם עבר, ואכלו בלא להוציא ממנו דמו, אף שדמו אסור מהתורה, מאחר שאין בדם שיעור כזית, האוכלו פטור מכרת, ומכל מקום עבר באיסור באכילתו, שכן גם חצי שיעור של איסור, אסור מהתורה,** [או מדברי חכמים]. ודווקא באכילת דמו של הלב יש איסור, אבל באכילת בשרו של הלב אין איסור, כי מאחר שבשר הלב חלק הוא, אינו בולע מהדם, והרי זה בשר כשר, בלא טעם של איסור בתוכו.

דברים המותרים שטעמם

כטעם דברים האסורים

אמרה ילתא [=אשת רב נחמן] **לרב נחמן – הלא כל מה שאסר הקב"ה בתורה התיר לנו דוגמתו. אסר לנו דם, התיר לנו כבד,** [שכולו דם קרוש הוא וטעם דם לו]. **אסר לנו נדה, התיר לנו דם טוהר,** [של בתולין ושל ימי טוהר של יולדת]. **אסר לנו חלב בהמה, התיר לנו חלב חיה. אסר לנו חזיר, התיר לנו מוח של דג ששמו שיבוטא** [שטעמו כטעם חזיר]. **אסר לנו עוף טמא הנקרא גירותא, התיר**

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קי

לנו לשון של דג הנקרא כוורא נשיש לו טעם גירותא]. אסר לנו **אשת איש**, התיר לנו גרושה בחיי בעלה. אסר לנו **אשת אח**, התיר לנו יבמה. אסר לנו **כותית**, התיר לנו יפת תאר. **רוצה אני לאכול דבר היתר שטעמו כטעם בשר בחלב**.

אמר רב נחמן – **צלו לה כחל בשפוד**, שלדעת רב נחמן, אין צריך להוציא ממנו את החלב, ונמצא טעמו כטעם בשר בחלב.

דף קי

מה שנה רב יצחק בר אבודימי לרב

כשעלה רבי אלעזר, פגש את זעירי, ושאלו, האם ישנו כאן מי ששנה לרב, שכחל שבשלו בלא קריעה, אסור באכילה, [כלשון שני]. והראו לו בני המקום על רב יצחק בר אבודימי, שהוא זה ששנה כן לרב, אולם רב יצחק בר אבודימי אמר להם שלא שנה כן לרב ונחלקו אמוראים מה אמר רבי יצחק בר אבודימי ששנה לרב.

לדברי רב כהנא – רב יצחק בר אבודימי אמר לרבי אלעזר, **שלא שנה כן לרב כלל, ולא למדועל שום כחל שנאסר באכילה, כשנתבשל בלא קריעה, ורב שאמר כן, [בקעה מצא וגדר בה גדר, כלומר מקום פרוץ מצא, ולפיכך החמיר עליהם ביותר, ועשה זאת] מחמת מעשה, שכשהגיע רב למקום הנקרא טטלפוש, שמע אשה שואלת מחברתה, כמה חלב יש לתת לתבשיל של רבע ליטרא בשר, והבין מכך שאינם יודעים שיש איסור בבישול בשר בחלב, עמד ולימד אותם שהדבר אסור, והוסיף לאסור להם אף בישול הכחל**.

ולדברי רבי יוסי בר אבא – רב יצחק בר אבודימי אמר לרבי אלעזר, שאמנם שנה לרב, **שיש איסור בבישול הכחל, אלא שחילק בין כחל של מניקה, שהוא נאסר כשנתבשל בלא קריעה, כי כנוס בו חלב הרבה, לבין כחל של מי שאינה מניקה, שהוא לא נאסר, ורב שטעה ואסר כל כחל שנתבשל בלא קריעה, משום שלאחר מכן למד דין זה מרבי חייא, ורבי חייא [שהיה מפולפל], לא ביאר לרב את החילוק הזה, כי היה סבור שרב יבין זאת מעצמו על ידי פלפולו, ורב לא הבין זאת, וטעה שכל כחל נאסר כשנתבשל בלא קריעה**.

רבין ורב יוסף נזדמנו לביתו של רב פפי, והביאו לפניהם תבשיל של כחל. רב יצחק בר יוסף אכל, ורבין לא אכל.

ואמר על כך אביי – מדוע לא אכל רבין השכול [=קובר בניו], הלא אשת רב פפי [שבשלה את הכחל], היא בתו של רבי יצחק נפחא, שהוא מריה דעובדא [=בעל מעשים. כלומר זהיר במעשים טובים], ויש לסמוך על מה שעושה, וזו בתו, שבשלה את הכחל, אם לא שלמדה כן בבית אביה, לא היתה עושה, ואם כן ודאי בהיתר עשתה.

מעשה דרמי בר תמרי

דהוא רמי בר דיקולי

[הדיון בעניין היתרו לאכול הכחל]

בסורא נהגו שלא לאכול כחל בשום אופן, אף לא על ידי צלייה וקריעה. ובפומבדיתא נהגו לאכול כחל, [באופנים שנתבארו להיתר בדף ק"ט].

ומעשה ברמי בר תמרי, הנקרא גם רמי בר דיקולי, שהיה בן פומבדיתא, ונזדמן בערב יום הכיפורים לסורא. ומאחר שמנהג בני המקום שלא לאכול כחל כלל, הוציאו הכל את הכחל מהבהמות ששחטו, וזרקוהו. הלך הוא לקח את הכחל, ואכלו. והביאו לפני רב חסדא.

שאלו רב חסדא – מדוע עשית כן, [שאכלת הכחל שכאן נוהגים בו איסור].

ענה לו רמי – אני ממקומו של רב יהודה, ששם אוכלים את הכחל, [ועשיתי כמנהג מקומי].

שאלו רב חסדא – והלא הדין הוא, שההולך ממקום למקום, נותנים עליו גם חומרי מקום שיצא ממנו, וגם חומרי מקום שהלך לשם, [ואם כן לא היה להקל בדבר שבני מקום זה מחמירים בו].

ענה לו רמי – אכלתים חוץ לתחום, [ולא אמרו להחמיר כחומרת מקום שהלך לשם, אלא בתוך תחומם].

[הדיון בהיתר העצים שבהם צלה את הכחל]

שאלו רב חסדא – במה צלית את הכחל, [במקום שהיית בו חוץ לתחום].

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיא

ענה לו רמי – בפורצני כלומר בחרצנים שמצאתי אצל היקבים.

שאלו רב חסדא – ולמה לא חששת שאלו חרצנים של יין נסך, האסורים בהנאה.

ענה לו רמי – [יבשים היו ולא נאסרו אלא לחים כמו ששנינו במסכת עבודה זרה לחים אסורים יבשים מותרים ואלו הם לחים כל שנים עשר חודש ואלו], **היו יבשים שלאחר שנים עשר חודש.**

שאלו רב חסדא – ולמה לא חששת לגזל, שמא לא נתיאשו מהם בעלים, והמוצא חייב להשיב להם, ולא לקחת לעצמו.

ענה לו רמי – ודאי נתיאשו מהם הבעלים, שכן **היו רקובים כל כך, עד שנעשו כאפר, וגדלו בהם סרפדים**, [והואיל ומתקלקלים ונרקבים ולא נטלום הבעלים משם, ודאי הפקירום].

[הדיון בעניין מה שאינו מניח תפילין ומטיל ציצית] **ראה רב חסדא שרמי אינו מניח תפילין. ושאלו – מדוע אינך מניח תפילין.**

ענה לו רמי – חולה מעיים אני, ואמר רב יהודה, חולה מעיים פטור מן התפילין, מפני שצריך לחלצן תדיר.

ראה רב חסדא שרמי לא הטיל ציצית לטליתו. **ושאלו – מדוע אין לך ציצית בבגדך.**

ענה לו רמי – בגד שאול הוא, ואמר רב יהודה, טלית שאולה, כל שלשים יום פטורה מן הציצית.

[הדיון בעניין הלכאת מי שאינו מכבד אביו ואמו] **בתוך כדי כך הביאו לשם אדם שאינו מכבד את אביו ואמו, וכפתוהו על העמוד להלקותו כדי שיכבדם.**

אמר להם רמי – הניחוהו, שכן שנינו, כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה, אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה, [שלכך פירשה תורה מתן שכרה, לומר, אם לא תקיימנה, זהו עונשו, שלא תטול שכר זה, ואין כאן עונש אחר] וכבוד הורים מצוה מצוה שמתן שכרה בצידה שנאמר בה "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ".

אמר לו רב חסדא – רואה אני בך שאתה חריף הרבה.

ענה לו רמי – אם היית במקומו של רב יהודה הייתי מראה לך חריפותי.

באלו אופנים הכבד מוכשר לאכילה

הכבד כולו מלא דם, ומאחר שבבישול ובצליה יוצא ממנו דם, יש אופנים שבהם הוא הבשר נאסר בבישול או צליית הכבד, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

א. כבד שבשלו בקדרה לבדו.

לדעת אביי ורב זריקא ורב נחמן – מותר לבשל את הכבד בקדרה כשהוא לבדו, ואין לחוש לכך שיבלע בו דם שנפלט ממנו, כי מאחר שהוא טרוד לפלוט ולהוציא דם שבתוכו, אינו בולע. [וכן היה מעשה שרב זריקא בישל כבד בקדרה לרבי אמי ואכלו רבי אמי]. [וכן היה מעשה, שכשנתארח רב בר שבא בביתו של רב נחמן, ולא רצה לאכול כבד שנתבשל בקדרה בפני עצמו, אמר רב נחמן שיאכילוהו על כרחו].

ב. כבד שבשלו בקדרה עם בשר אחר.

- אביי נסתפק בדיון זה, האם בשר שמתבשל עם הכבד בקדרה נאסר, כי הוא בולע את הדם שהכבד פולט, או מאחר שהדם הזה לא היה אסור בתוך הכבד, גם כשפירש ממנו אינו אוסר בשר אחר.

ואין להביא ראיה ממה ששנינו במסכת תרומות, "הכבד אוסרת, ואינה נאסרת", שלכאורה הכוונה לכך, שאם נתבשלה עם בשר אחר, היא אוסרת אותו, ואינה נאסרת בעצמה.

כי ניתן לבאר את המשנה הזו באופן אחר, והוא, שכבד אסורה, המתבשל עם בשר כשר, אוסרת אותו, [ולא משום דמה, אלא משום בשרה, שהוא בשר טרפה, ונותן טעם בחתיכה הכשרה], אבל כבד כשרה, המתבשלת עם בשר אסור, אינה נאסרת, [כי מתוך שטרודה לפלוט דמה, אינה בולעת טעם מהחתיכה האסורה]. ואם כן אין המשנה מדברת כלל בכבד כשרה שתאסור בשר כשר על ידי דמה ואין ממנה ראיה לספקו של אביי.

דף קיא

- ולדעת רבי זריקא, אין הכבד אוסרת בשר אחר המתבשל עמה.

והביא ראיה לדבריו, מכך שכשהגיע עם רבי ינאי

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיא

בריה דרבי אמי לביתו של יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, הגישו לפניהם לאכול תבשיל של קנה עם האברים המחוברים לו, ובכלל זה הריאה והלב והכבד, הרי שבשלו את הכבד עם בשר אחר ולא נאסר הבשר.

אולם רב אשי או רבי שמואל מזרוקיניא דחו

ראיה זו, כי יתכן שהסיבה שלא נאסר הבשר, כי

עשו את אחת משתי הפעולות הבאות,

(א) כשבשלו הכל יחד, היה פי הקנה חוץ לקדרה, והיו סימפוני הכבד שופכים את דמו דרך קנה הכבד לתוך קנה הגדול של ריאה, ויוצא הדם דרך חללו חוץ לקדרה, ולכן לא נאסר שאר הבשר שבקדרה. (ב) או שתחילה בשלו את הכבד בפני עצמו, כדי שיתכווץ, ועל ידי זה שוב אינו פולט דמו, וניתן לעשות זאת, הן בחומץ, [וכן היתה דרכו של רב הונא, שהיו מכווצים לו הכבד על ידי חומץ, כדי שלא יפלוט דמו, ואחר כך מבשלים אותו עם בשר אחר], וכמו כן ניתן לעשות זאת על ידי רותחים, [וכן היתה דרכו של רב נחמן, שהיו מכווצים לו הכבד על ידי רותחים, כדי שלא יפלוט דמו, ואחר כך מבשלים אותו עם בשר אחר].

< ומכל מקום למדנו, שלדעת רב אשי או רבי שמואל מזרוקיניא, אם תחילה כיווצו את הכבד ברותחים, או בחומץ, מעתה מותר לבשלו עם בשר אחר.

ולעניין החומץ שכווצו בו את הכבד,

– רב פפא היה סבור שהוא נאסר, כי קצת דם יצא בו.

– אולם רבא אמר לו, שגם החומץ הזה מותר, שאם לא כן, גם הכבד היה אסור, אלא המעט דם שנפלט לחומץ, חזר ונבלע בכבד, ושוב אינו פולט, ואין בחומץ דם, ומעתה החומץ מותר, וניתן לבשל את הכבד בקערה.

< ומצינו ברייתא שנחלקו בה חכמים בדין הראשון.

לדעת רבי אליעזר – בכל אופן הכבד אוסרת ואינה נאסרת,

מפני שפולטת ואינה בולעת.

ולדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה

– יש אופנים שהכבד עצמה נאסרת, והם : (א)

כשהיא מתובלת שהתבלין מרכך אותה והיא בולעת. (ב) כשנתבשלה הרבה מאד שכבר גמרה

לפלוט את דמה שאז חוזרת ובולעת.

והנה, מתוך פירוש רש"י ותוס' משמע, שמחלוקת זו, האם הכבד נאסרת או לא, כשהיא מתובלת או נתבשלה הרבה, היא באופן שנתבשלה הכבד בקדרה בפני עצמה, בלא בשר אחר, שלדברי הכל, בדרך כלל אינה נאסרת מחמת מה שפולטת, כי אינה חוזרת ובולעת אותו, אולם לדברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, יש אופנים שחוזרת ובולעת, ואז היא נאסרת. [ולפי זה, הכל מודים שדמה אוסר את מה שבולע אותו, אלא שנחלקו אם יש אופן שהכבד עצמו חוזר ובולע מה שפולט, אבל בשר אחר, שלדברי הכל בולע מה שהכבד פולט, הוא הדין שלדברי הכל נאסר, שלא כדעת רבי זריקא, ויל"ע בכל זה].

< ולדברי רבה בר רב הונא, אף שהדם שבכבד דם

היתר הוא מאחר שיש דם הכנוס בסמפונות,

והוא דם אסור, הבא לצלות את הכבד, תחילה

עליו לקורעו מתחתיו שתי וערב, כדי שיזוב דמו

למטה בצלייה. [ודווקא הכבד טעון קריעה, אבל

הטחול אינו טעון קריעה אפילו לבישול בקדרה,

וכן היו עושים לשמואל, שהיו מבשלים לו טחול

ביום שהקיז דם, ולא היו קורעים אותו תחילה].

-

רבה בר רב הונא נזדמן לביתו של רבה בר רב

נחמן ביום השבת, והביאו לפניו שלש סאין פת

נקיה, שפניה טוחים בשמן ודבש.

אמר להם – האם ידעתם שאבוא, [שהכנתם

סעודה גדולה כזו].

אמרו לו – וכי גדול אתה מהשבת, שנאמר בה,

"וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֲנִי", [כלומר, לכבוד שבת

עשינו].

צליית כבד עם בשר

בשפוד [התלוי בעמידה]

ללשון ראשון – מותר לצלות את הכבד כשהוא

נתון על גבי הבשר האחר בשפוד, ואף על פי

שבצלייה יוצא דם מהכבד, וזב כלפי מטה על

הבשר, כי הדם מחליק הוא, וכל שאין דבר

מעכבו, יורד עד לארץ, ואינו נבלע בבשר

שתחתיו.

ולדעת רב דימי מנהרדעא – אסור לצלות את

הכבד כשהוא נתון על גבי הבשר האחר בשפוד,

כי איסור דם חמור הוא, שהוא איסור תורה,

ולכן יש להחמיר ולחוש שמא יבלע בבשר שתחת

הכבד, כשהוא זב עליו.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיא

ולדעת מרימר – ההלכה היא, שלכתחילה אסור
לצלול את הכבד כשהוא נתון על גבי הבשר
האחר בשפוד, [כדעת רב דימי]. **אולם בדיעבד**,
אם עשו כן, הרי זה **מותר באכילה**, [כלשון
ראשון]. **וכשהבשר למעלה והכבד למטה**, שאז
כשדם הכבד יורד, אינו נוגע כלל בבשר שעם
הכבד, **מותר לצלותם אף לכתחילה**, [ולכאורה
אין מי שחולק על כך].

רב אשי נזדמן לביתו של רמי בר אבא, שהיה
חמיו, וראה את בנו של רמי בר אבא צולה כבד
ובשר נוסף, כשהכבד נתון על גבי הבשר בשפוד.

אמר, כמה יהיר [=גאוותן] האי מרבנן [=חכם זה],
הלא לא התירו חכמים לאכול זאת אלא בדיעבד,
אבל לכתחילה לא התירו לצלותו כן.

**ואף באופן שהתירו כבד ובשר הנצלים יחד, אם
נתנו תחתם כלי**, [הנקרא בי דוגין], **לקבל בו
השומן, הרי זה אסור, משום שדם הכבד מתערב
בשומן**.

ודווקא דם הכבד אוסר את השומן הנוטף לכלי,
כי דם הכבד צף בו, אבל הדם היוצא מן הבשר,
אינו אוסר את השומן המתאסף בכלי, כי דם
הבשר יורד לשולי הכלי, והשומן על גביו, ויכולים
ליטול את השומן בלא הדם שתחתיו.

צליית כחל עם בשר

בשפוד [התלוי בעמידה]

**ללשון ראשון – אסור לצלות את הכחל כשהוא
נתון על גבי הבשר האחר בשפוד**, כי בצלייה
יוצא חלב מהכחל, וזב כלפי מטה על הבשר,
ומאחר שהחלב דביק, הוא נדבק בבשר, ונבלע
בו.

ולדעת רב דימי מנהרדעא – מותר לצלות את
הכחל כשהוא נתון על גבי הבשר האחר בשפוד,
כי איסור חלב היוצא מהכחל אחר מיתת
הבהמה אינו אלא מדברי חכמים, ולכן יש להקל
בו ולומר שזב כל החלב לארץ ולא נבלע בבשר
שתחת הכחל.

ולדעת מרימר – ההלכה היא, שלכתחילה אסור
לצלול את הכחל כשהוא נתון על גבי הבשר
האחר בשפוד, [כלשון ראשון]. **אולם בדיעבד**, אם
עשו כן, הרי זה **מותר באכילה**, [כדעת רב דימי].
וכשהבשר למעלה והכחל למטה, שאז כשחלב
הכחל יורד, אינו נוגע כלל בבשר שעם הכחל,
מותר לצלותם אף לכתחילה, [ולכאורה אין מי
שחולק על כך].

דברים שדינם כרותח

כבר נתבאר, שעל ידי החום, דבר הבלוע בזה,
נפלט ממנו ונבלע בחבירו, [ולכן בשר שנתבשל
עם דם, נאסר, משום שבולע מהדם]. ולהלן
יתבאר בעזה"י, שיש דברים נוספים, שנחשבים
כרותח, ולכן יש על ידם בליעה ופליטה.

א. בית השחיטה.

בית השחיטה הוא מקום החיתוך של הצואר
בשחיטה, ובשעת השחיטה, כשהסכין חותך
בתוך הצואר, המקום חם, ונחשב כרותח לעניין
בליעה, ולכן הסכין בולע מהדם היוצא שם
בשחיטה.

ומעתה,

אין לחתוך בסכין זה דבר מאכל חם, כי על ידי
החום יחזור הסכין ויפלוט את הדם שנבלע בו,
ויחזור הדם ויבלע באותו דבר מאכל. [אמנם אם
חתכו בסכין דבר מאכל חם, ניתן לתת אותו
לנחתום גוי שיטעמנו, ואם אומר שאין בו טעם
דם, ודאי לא נבלע בו דם כשיעור גדול, אלא
כשיעור מועט, שהוא בטל בו, והמאכל מותר].

אבל מותר לחתוך בסכין הזו דבר צונן, כי כשהוא
צונן, אינו בולע מהסכין את הדם הבלוע בה.
ומכל מקום, **י"א שיש להדיח את הדבר הצונן
הנחתך בסכין הזו**, כי אף שאינו בולע ממנה דם
לתוכו, נדבק בו דם מהסכין במקום נגיעתו,
וצריך להדיחו. **וי"א שאף הדחה אין צריך**, כי
הדם הבלוע בסכין, אינו מגיע כלל לדבר הנחתך.

ב. מליח.

לדעת שמואל – כל דבר מליח נחשב כדבר רותח
[וכל כבוש נחשב כמבושל] ולפיכך **קערה שמלחו
בה בשר** [להוציא ממנו את דמו], הרי היא
כקערה שהרתיחו בה בשר ודם, והיא בולעת את
הדם, ומעתה **אין לתת בקערה זו דבר מאכל חם**,
כי על ידי החום, תחזור הקערה ותפלוט את הדם
שנבלע בה ויחזור ויבלע באותו דבר מאכל.

[אמנם אם נתנו בקערה דבר מאכל חם, ניתן לתת
אותו לנחתום גוי שיטעמנו, ואם אומר שאין בו
טעם דם, ודאי לא נבלע בו דם כשיעור גדול, אלא

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיא

כשיעור מועט, שהוא בטל בו, והמאכל מותר].

וכשבא רבין אמר שלדעת רבי יוחנן מליח אינו כרותח [וכבוש אינו כמבושל] ואם כן קערה שמלחו בה בשר לא בלעה מדמו ומותר לתת בה תבשיל חם.

אולם אביי אמר שלא יתכן שכך אמר רבי יוחנן שכן כשרבי אמי מלח בשר בקערה של חרס [שאי אפשר להגעילה] שבר את הקערה משום שנבלע בה דם ונאסרה ועל כרחך עשה כן כי שמע מרבי יוחנן רבו שמליח הרי הוא כרותח וכשמולחים את הבשר דמו נבלע בקערה.

ג. דבר חריף כצנון.

צנון, מחמת חריפותו נחשב הוא כרותח, ולכן **אם חתכו את הצנון בסכין שיש עליו שמנונית של בשר** [קרוש], **הבשר הזה נבלע בצנון**.

לדברי אביי – אף על פי שהצנון הזה בלוע בשר, מותר לאוכלו עם חלב, ואין זה דומה לדבר שנבלע בו דם, שהוא אסור, כי דבר שנבלע בו דם, נבלע בו דבר אסור, אבל צנון שנבלע בו בשר, נבלע בו בשר מותר, ומאחר שמותר לאכול את הצנון, מותר לאוכלו גם עם החלב.

ולדברי רבא – מאחר שהצנון בלוע בבשר, כל זמן שלא בטל ממנו טעם הבשר, הנותנו בחלב, הרי זה כנותן בשר בחלב, ולכן, הרוצה לאוכלו בחלב, יטעמנו תחילה, אם יש בו טעם בשר, לא יאכלו בחלב, ואם בטל ממנו טעם בשר [שהיה הצנון מרובה ממה שנבלע בו כדי שיעור ביטולו] מותר לאכול את הצנון בחלב.

נ"ט בר נ"ט [=נותן טעם בן נותן טעם]

כבר נתבאר, שדבר שבלע טעם מחבירו, נעשה כמותו, כגון קערה שבלעה מהבשר, נעשית כבשר, ואסור לאכול בה תבשיל של חלב, וכן דגים שנתבשלו עם הבשר, וקבלו ממנו טעם, נעשים כבשר, ואסור לאוכלם בגבינה.

ונחלקו חכמים, האם גם המקבל טעם מזה שקיבל טעם, נחשב כמו נותן הטעם הראשון, כגון בשר נתן טעם בקערה, וחזרה הקערה ונתנה טעם בדגים.

לדעת רב – [נ"ט בר נ"ט הרי הוא כטעם האיסור עצמו, ואסור, ולכן], הדגים הללו שקבלו טעם מהקערה, שקבלה טעם מהבשר, נחשבים גם הם כבשר, ואסור לאוכלם בגבינה.

ולדעת שמואל – [נ"ט בר נ"ט אינו כטעם האיסור עצמו, ומותר, ולכן], הדגים הללו, שלא קבלו טעם מהבשר עצמו, אלא מהקערה שקבלה טעם מהבשר, אינם נחשבים כבשר, ומותר לאוכלם בגבינה.

ולדעת חזקיה משום אביי – להלכה, יש דברים שבהם נ"ט בר נ"ט אינו נחשב כטעם האיסור, כי בליעה שניה אינה מקבלת טעם כמו בליעה ראשונה, [ובכלל זה דגים שקבלו טעם מקערה שקבלה טעם מבשר . וקישות שקבלה טעם מסכין שקבלה טעם מבשר ודי בכך שיגררו את מקום החיתוך של הסכין בקישות. וכן קלחי לפת אינם בולעים טעם כשזו בליעה שניה]. **ויש דברים שבהם נ"ט בר נ"ט נחשב כטעם האיסור, כי בליעה שניה חזקה היא, ומקבלת טעם כמו בליעה ראשונה**, [ובכלל זה צנון שנחתך בסכין שחתכו בו בשר שמחמת חריפותו של הצנון וגם משום דוחק הסכין מקבל טעם אף מהסכין, ואסור לאוכלו בחלב, וי"מ שטעם האיסור הוא, שמא לא נתקנח הסכין יפה, ויש עליו ממשות בשר ולא טעם בלבד, ואם כן הנחתך בו מקבל טעם ראשון, ואין זה נ"ט בר נ"ט. וכן קלחי סלק שחתכן בפני עצמם בסכין שחתך בה בשר, מקבלים הם טעם אף מהסכין מהטעמים הנ"ל, ואסור לאוכלם בחלב. אבל אם חתך סלק ולפת יחד, הלפת מבטל טעם הבשר מהסכין, ומעתה גם הסלק אינו נאסר לאכול בחלב].

מניין לנו שדעת רב לאסור נ"ט בר נ"ט

מתחילה אמרו, שדברי רב להחשיב נ"ט בר נ"ט כמו מקבל הטעם הראשון, לא אמרם בפירוש, אלא למדים ממה שאמר במעשה הבא, שפעם אחת נזדמן לבית רב שימי בנו של רבי חייא בן רב, וחש בעיניו, עשו לו בקערה, רפואה של משיחה מסממנים, ולאחר מכן בשלו לו איזה דבר מאכל באותה קערה, וכשטעם ממנו, אמר, עד כדי כך נתנה המשיחה טעם בקערה, [שאני מרגיש בתבשיל טעם המשיחה, על ידי שקיבל התבשיל טעם מהקערה, שהיא קבלה טעם מהמשיחה].

אולם אם מהמעשה הזו למדו שדעת רב לאסור נ"ט בר נ"ט, אין מכאן ראיה, כי יתכן שדווקא המשיחה הנעשית מסממנים מרים, ניכר טעמה כל כך, עד שמורגש אף על ידי נ"ט בר נ"ט, אבל

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיב

שאר דברים אינם נרגשים אלא בדבר הראשון שנותנים בו טעם.

ומכל מקום, אמת שכן דעת רב, שני"ט בר נ"ט אסור, שכן לא מהמעשה הנ"ל למדנו שכן דעתו, אלא **מתוך שפירש דעתו לתלמידיו**, כמו שמצינו, שרבי אלעזר תלמידו של רב בא לפני שמואל, ורצה שמואל להאכילו דגים שקבלו נ"ט בר נ"ט של בשר, בחלב, וכשסירב לאכול, אמר לו שמואל, רבך שלמדת ממנו שהדבר אסור, לו נתתי ואכל, ואם כן, גם אתה יכול לאכול. וכשחזר לפני רב, ושאלו, האם חזר בו מדעתו, אמר לו, שלא חזר מדעתו, ומעולם לא אכל אצל שמואל נ"ט בר נ"ט של בשר, בחלב.

אלו דברים הפת פוטרת מברכה

במסכת ברכות מבואר, שאין הפת פוטרת בברכתה, **אלא דברים הרגילים לבוא עמה בתוך הסעודה**, [או שבאו הפעם כדי ללפת את הפת כלומר לתת טעם באכילתה], אבל דברים הרגילים לבוא אחר הסעודה לקינוח, כגון תאנים וענבים, טעונים ברכה לעצמם, וברכת הפת אינה פוטרת אותם, ואפילו הביאום בתוך הסעודה, [שלא ללפת את הפת].

ודעת רבי חייא, שהפת פוטרת בברכתה כל מיני מאכל, אף אלו שאינם רגילים לבוא בתוך הסעודה, [וכמו כן ברכת היין פוטרת מלברך על כל שאר מיני משקים].

דף קיב

הנחת כותח בצד מלח או חומץ

אסור לתת כד של כותח [=מאכל שמעורב בו חלב] **בצד כד של מלח**, שמא ייפול מן הכותח במלח, והוא לא ידע, וימלח במלח הזה קדרת בשר, ונמצא מבשל בשר בחלב, שהכותח הנופל במלח אינו נמס בו, אלא נותר בעין, ואינו בטל.

אבל מותר לתת כד של כותח בצד כד של חומץ, ואין לחוש לכך שייפול מן הכותח בחומץ, ויחזור ויתן את החומץ בקדרה של בשר, כי אפילו אם יארע כן, אינו מבשל בשר בחלב, כי כשהכותח נופל בחומץ, הוא נמס בו, ואינו בעין, ואינו נותן טעם בחומץ.

מליח הנאכל כמות שהוא

לעיל נתבאר, שלדעת שמואל, כל דבר מליח נחשב כרותח, אולם אין הדין כן, אלא כשהוא מלוח כל כך, [כעין מליחת בשר להצניע], שאינו יכול נאכל כמות שהוא, [עד ששורים ומדיחים אותו במים], אבל דבר מלוח הנאכל כמות שהוא, כמו כותח, שהוא מלוח ונאכל כמות שהוא, אינו נחשב כרותח. ולכן,

אם נפל בתוכו עוף חי, [כלומר לא צלי ולא מבושל], **הרי זה מותר**, ואינו נחשב כמי שנתבשל עם הכותח.

אולם **אם נפל לתוכו עוף צלי**, מאחר שכבר נתרכך מעט בצליה, הוא **בולע מעט, ויש לקלפו למעלה סביב**.

ואם היו בצלי הזה בקעים, בולע הוא כולו דרכם, וכולו אסור. **וכן אם היה הצלי הזה מתובל**, התבלין מרככים אותו, **ובולע הוא כולו, וכולו נאסר**.

מוהל אדום היוצא מן הצלי

לדברי רב נחמן אמר שמואל – בהתקיים שלושת התנאים הבאים, המוהל האדום היוצא מן הצלי, אסור משום שהוא דם. (א) **שהבשר אדום** מחמת המוהל. (ב) **שהמוהל נוקב ככר מצד לצד**, [כלומר שנראה מראה דם מצד כניסתו, וכן מצדו השני שיוצא מהככר. (ג) **שהמוהל הזה סמיך**. [וכששמואל היה חותך צלי על גבי ככר, והיה יוצא ממנו מוהל כזה על גבי הככר, היה משליך את הככר לכלבו]. **ומבואר בסוגיה, שכל זה כשיצא המוהל על ידי שחתך את הבשר בסכין**, שעל ידי דוחק הסכין, יתכן שיצא דם מהבשר אף אחר צלייתו, אבל המוהל היוצא ממנו שלא על ידי סכין, ודאי מותר הוא.

ולדברי רב הונא ורבא – אף בהתקיים התנאים הללו, המוהל הזה אינו דם. ולכן כשרב הונא היה חותך צלי על גבי ככר והיה יוצא ממנו מוהל כזה על גבי הככר היה נותן את הככר לשמשו לאכול [אבל הוא לא אכל כי היה הדבר מאוס בעיניו שהיה אנין דעת]. ורבא היה אוכל בעצמו וקורא למוהל הזה יין הבשר.

הנחת כלי תחת צלי לקבל את השומן הנוטף

ממנו

הצולה את הבשר על גבי הגחלים, תחילה זב ממנו שומן מעורב בדם, ורק לאחר שנצלה כשיעור מסוים, כלה הדם, והשומן הזב ממנו מותר לאכילה.

ולפיכך,

לדברי רב נחמן אמר שמואל – הבא לתת כלי תחת הצלי לקבל שומנו, לא יתן את הכלי אלא **אחר שגמר הדם לזוב**. ומר זוטרא משמיה דרב פפא נתן סימן לכך, לידע מתי כלה הדם לזוב, י"מ שהסימן הוא, שהבשר מעלה עשן. וי"מ שהסימן הוא, שהגחלים מעלים עשן, [שכל זמן שהדם שותת עליהם, הם כבים והולכים, אבל כשהשומן נוטף, הם מעלים עשן]. [ורב אשי הקשה על כך הלא יתכן שהעשן עולה כי מצד אחד גמר הדם לזוב אבל עוד לא גמר הדם לזוב מצד אחר ואם כן איך יהא מותר לאסוף את השומן על סמך הסימן הזה].

ולדברי רב אשי – אין לו תקנה, אלא על ידי שיתן מעט מלח גם בבשר [שיזוב עם הדם], וגם בכלי [שהדם זב לתוכו], ועל ידי זה מתאסף הדם עם המלח בתחתית הכלי, והשומן על גביו, ויערה השומן לכלי אחר בנחת, שלא יתערב בו הדם שלמטה.

דגים שנמלחו עם עופות

המולח כמה עופות בכלי אחד מנוקב, כולם מוכשרים, כי הדם היוצא מהעופות, זב לחוץ, ואינו מתאסף בכלי, לחזור להיבלע בהם כשיגמרו לפלוט, וכמו כן אין דם של עוף זה חוזר ונבלע בעוף זה, משום שכל זמן שזה פולט דם, גם זה פולט דם, וכשהעוף פולט אינו בולע, ולאחר שגמרו לפלוט שוב, אין כאן דם.

אבל המולח עופות ודגים יחד בכלי אחד, אף על פי שהכלי מנוקב, הדגים נאסרים, כי הקרום של הדגים רך מהקרום של העופות, ועל ידי זה הדגים גומרים לפלוט את דמם קודם שיגמרו העופות לפלוט, ונמצא שאחר שגמרו הדגים לפלוט, הם יחד עם עופות הפולטים דם, ואז הדגים בולעים את הדם של העופות, ונאסרים.

בשר שחוטה שנמלח עם בשר טרפה

בשר שחוטה הנמלח עם בשר טרפה בכלי שאינו נוקב, נאסר בשר השחוטה [אף] מחמת בליעת דם הטרפה, שכן אחר שגמרו שניהם לפלוט את דמם לקערה, הדם המעורב חוזר ונבלע בהם, [שכן מליחה הרי היא כבישול, ומועילה לבלוע כמו שמועילה לפלוט], ונמצא בשר השחוטה בלוע מדם של טרפה.

אבל כשבשר שחוטה נמלח עם בשר טרפה בכלי מנוקב, אין לאסור את בשר השחוטה מחמת בליעת דם הטרפה, כי כל זמן שזה פולט את דמו, גם זה פולט את דמו, ואינם בולעים דם, וכשגמרו לפלוט את דמם, שאז ראויים לבלוע דם אחר, כבר זב כל הדם מהנקבים, ואין כאן דם שיכול להיבלע בהם, ומכל מקום, בשר השחוטה נאסר מחמת בליעת הציר והרוטב של בשר הטרפה, שכן הציר והרוטב אסורים כגוף האיסור, [כמו שלמדנו לעניין שרצים, שנאמר בהם "אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרָץ" בה"א, לרבות את הציר והרוטב והקיפה, והוא הדין בשאר איסורים], וציר ורוטב קלים להיבלע יותר מדם, ונבלעים זה מזה אף בשעת הפליטה, ולכן אף על פי שהכלי מנוקב, ואין כאן ציר ורוטב אלא בשעת הפליטה, הבשר הכשר נאסר מחמת בליעת הציר והרוטב האסורים.

דף קיג

המולח דג טמא עם דג טהור

א. מלח את הטהור ולא מלח את הטמא.

מאחר שלא מלח את הטמא, אינו פולט ציר ורוטב שלו, ואין כאן ציר ורוטב של איסור, לאסור את הטהור, ולכן הטהור מותר.

ב. מלח את הטמא ולא מלח את הטהור.

מאחר שמלח את הטמא, פלט צירו ורוטבו שהם אסורים, והם חוזרים ונבלעים בטהור, ולכן הטהור נאסר.

ג. מלח גם את הטמא וגם את הטהור.

מאחר שמלח את הטמא, פלט צירו ורוטבו שהם אסורים, והם חוזרים ונבלעים בטהור, ואף על פי שגם הטהור פולט, אין בכך מלמנוע אותו

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיג

מבללוע, כי הציר והרוטב הנבלעים בנקל, נבלעים אף בשעת פליטה, ולכן **הטהור נאסר**.

מליחת הבשר

א. מדיח.

תחילה מדיחים את הבשר במים, [ואם הטבח כבר רחץ את הבשר במים, די בכך].

ב. מולח.

ולאחר מכן מולחים את הבשר **יפה יפה**, [כמאמר שמואל, אין הדם יוצא מידי דמו, אלא אם כן מולחו יפה יפה].

- כשהיתה המליחה במלח דק, הוא נמס

במליחה.

- אבל כשהיתה המליחה במלח עבה, אינו נמס, ולכן לאחר שהדם נבלע בו, יש להסירו מהבשר.

ומליחה זאת יש לעשות **בכלי מנוקב** כדי שכל הדם יזוב חוצה לו, אבל אם תהא המליחה בכלי שאינו מנוקב, הדם מתאסף בכלי, וחוזר ונבלע בבשר.

רב ששת היה מולח אבר אבר לבדו, שלא יצא דם אבר אחד, ויבלע מחברו. אולם אין הדין כן, כי כל זמן שזה פולט, גם זה פולט, ואז אינם בולעים דם, ולכן ניתן **גם למלוח כמה אברים בכלי אחד**.

ג. ומדיח.

ולבסוף יש להדיח את הבשר **שנית**, להסיר ממנו את כל הדם שיצא ממנו במליחה.

אברים שאינם אסורים בלא מליחה

לדברי רב מרשיא, יש אברים שהם בחזקת שאין בהם דם, ולכן אינם אסורים באכילה אפילו לא נמלחו. ואלו הם:

(א) **הדורא דכנתא** [=מעיים הדקים הסובבים את הכנתא]. (ב) **מעייא** [=קיבה וכרס ושאר דקין]. (ג) **כרכשתא** [=טבחיא הם סוף המעיים שבהם מתאסף הרעין].

אבל הלב, והריאה, והכבד, וכנתא גופה, יש בהן דם, וצריכים לימלח.

בהמה שנשברתה מפרקתה

קודם יציאת נפשה

כשבהמה נשחטת, על ידי כאבה וגניחותיה היא מוציאה את דמה בכוח, אולם אם נשברת מפרקתה קודם צאת נפשה, היא נחלשת, ואין בה כוח להוציא דם.

ונסתפקו בגמרא, אם כשלא יצא ממנה הדם כראוי, שוב אי אפשר להכשירה באכילה, כי לא יוכלו להוציא דם רב כל כך במליחה, או שעל ידי מליחה ניתן להכשירה באכילה.

אבל דבר פשוט הוא, שהבא למכור בהמה זו, הרי זה גוזל את הבריות, כי אפילו אם ניתן להכשירה, זה שמוכר בשר זה שיש בו דם רב, כמו בשר שיש בו דם מועט, נמצא מוכר דם תחת בשר, והרי זה גזל בידו, [וכל שכן אם הבשר אסור באכילה, שנמצא מוכר בשר אסור בחזקת מותר, שהוא גוזל את הבריות].

גדי "סתם" – לא רק של

עז אלא אף של פרה ושל רחל

בשני מקומות נאמר בתורה "גדי", ופירשה תורה, שהכוונה לגדי של עיזים: (א) "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אֵתה בפית ותלבש את עֶקֶב בנה הקטן. ואת עֶרְת גְּדִי העֵזִים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו ועל חִלְקֵת צִנְאָרָיו". (ב) "וישֶׁלַח יְהוָה אֶת גְּדִי הָעֵזִים בְּיַד רָעָהוּ הַעֲדָלְמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָה".

ולדברי רבי אלעזר, בשני מקומות אלו נאמרו העיזים בה"א, "העֵזִים", לומר, דווקא כאן הגדי הוא גדי של עיזים דווקא, אבל בשאר מקומות שנזכר בתורה "גדי" סתם, הרי זה כולל גם שאר מינים של בהמה, כלומר בין גדי של עיזים, ובין גדי [=טלה] של רחלים, ובין גדי [=עגל] של פרות.

ומכאן, שכשאמרה תורה "לא תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ", אסרה תורה לבשל בשר כל מיני הבהמות [הטהורות] **בחלב אמותיהם**, ואם כן, בשר כל מיני בהמות [טהורות], אסור לבשל בחלב כל מיני הבהמות [הטהורות]. [אבל בשר בהמות טמאות, וכן חלב בהמות טמאות, אינו בכלל האיסור, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

המבשל (א) חֶלֶב (ב) או בשר נבלה – בְּחֶלֶב

לדעת שמואל, **חֶלֶב וכן בשר נבלה, אף על פי שאסורים הם באכילה, לעניין איסור בשר בְּחֶלֶב, נחשבים הם כבשר, ולכן המבשל אותם בְּחֶלֶב,**

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיג

**עובר על איסור בישול בשר בַּחֲלָב, והאוכל אותם
אחר בישולם בַּחֲלָב, לוקה שתיים, אחת משום
אכילת בשר בַּחֲלָב, ואחת משום אכילת חֶלֶב או
בשר נבלה.**

< מתחילה רצו לומר, שדינים אלו, שאיסור בשר
בַּחֲלָב חל (א) על איסור חֶלֶב (ב) ועל איסור נבלה,
**למדים משני הריבויים "גְּדִי" בכתובים "לא
תִּבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אָמוֹ",** [שכן שלוש פעמים נאמר
בתורה "לא תִּבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אָמוֹ". ולפירוש ששמע
רש"י, הכתוב הראשון נצרך לגופו, ונותרו עוד שני
ריבויים "גְּדִי", לרבות איזה דבר. ולפירוש שנראה
לרש"י, באמת יש שלושה "גְּדִי" לרבות איזה דבר, שכן
לא היה צריך לכתוב בכל פעם אלא "לא תִּבְשֹׁל" בַּחֲלָב
אָמוֹ", והדבר ידוע שהכוונה לגדי, שיש לאמו חלב, ומתוך
שנאמר בכל כתוב "גְּדִי" בפירוש, בא הדבר לרבות
איסור, באיזה דבר]. אולם דחו זאת, [משום
שהריבויים "גְּדִי" באו ללמד דברים אחרים, כפי
שיתבאר בעזה"י להלן].

< ולמסקנה,

- **לפירוש ששמע רש"י, דינים אלו אינם למדים
מריבוי "גְּדִי",** [ואם כן שני הריבויים "גְּדִי", באו
ללמד שני דברים אחרים], **והסיבה שלדעת שמואל
איסור בשר בַּחֲלָב, חל (א) על איסור חֶלֶב, (ב) ועל
איסור נבלה, כי לדעתו, איסור חל על איסור.**

- **ולפירוש שנראה לרש"י, שני הדינים הללו
למדים מריבוי אחד "גְּדִי", כי שקולים הם, ואין
לך להעדיף אחד על חברו.** [ונותרו עוד שני ריבויים
"גְּדִי", ללמד שני דברים אחרים].

המבשל (א) שליל (ב) דם (ג) שליא

(ד) או בשר בהמה טמאה – בַּחֲלָב

כבר נתבאר, שלכל הפירושים, נותרו שני כתובים
"גְּדִי", ללמד על דבר מסוים, אם נחשב הוא
כבשר, לעניין איסור בשר בַּחֲלָב.

ולדברי שמואל, **כתוב אחד בא לרבות את השליל**
[=עובר הנמצע במעי הבהמה], כלומר, ללמד,
שהמבשל שליל בַּחֲלָב, דינו כמבשל בשר בַּחֲלָב.

וכתוב שני בא להוציא את הבהמה הטמאה,
כלומר, ללמד, שדווקא בשר בהמה טהורה, הוא
בכלל איסור בשר בַּחֲלָב, אבל בשר בהמה טמאה,
אינו בכלל האיסור, ומותר לבשלו בַּחֲלָב, [ולהנות
מהתבשיל, אבל לאכול ממנו אסור, כי הוא
תבשיל בהמה טמאה].

**ומסברא יש ללמוד עוד שני דברים, שאינם
בכלל האיסור, אף על פי שהם חלק מהגדי, והם,
(א) שליא. (ב) דם.** והסיבה לכך שאינם בכלל
האיסור, כי אינם נחשבים כלל כבשר הגדי, אלא
כדבר היוצא ממנו, ולכן, דין פשוט הוא,
שהמבשלים בַּחֲלָב, אינו עובר על איסור בשר
בַּחֲלָב.

המבשל בשר – (א) בחלב זכר.

(ב) בחלב שחוטה. (ג) או בחלב טמאה.

כבר נזכר, ששלוש פעמים נאמר בתורה, "לא
תִּבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אָמוֹ", ומתוך שנאמר בכל אחד
מהכתובים "בַּחֲלָב אָמוֹ" ולא נאמר "בַּחֲלָב", הרי
זה בא ללמד, שדווקא בחלב אמו אסור לבשל את
הבשר, ולא בחלב אחר, ומכאן למד שמואל את
שלושת הדינים הבאים.

א. "בַּחֲלָב אָמוֹ" נאסר, ולא נאסר בַּחֲלָב של זכר,
שאם היה לזכר חלב מועט מן הדדים, [כגון אם
נשתנה והיו לו דדים], מותר לבשל בשר בַּחֲלָב זה.

ואמר רב, לרב אחדבוי בר אמי, שמתוך כך שבא
הכתוב למעט חלב של זכר, יש ללמוד מכך,
שדווקא חלב של זכר, שאינו ראוי להיות אם
כלל, מותר לבשלו בבשר, אבל חלב בהמה שעדיין
לא ילדה, [שיש לה חלב כשהיא קרובה לימי לידתה],
אף שעדיין אינה אם, אסור לבשל בשר בחלבה,
כי מאחר שראויה להיות אם, חלבה בכלל
הכתוב, "לא תִּבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אָמוֹ".

**ב. "בַּחֲלָב אָמוֹ" נאסר, ולא נאסר בַּחֲלָב של
שחוטה,** כלומר המבשל בשר, בַּחֲלָב שיצא
מבהמה אחר שנשחטה, אינו עובר באיסור בשר
בַּחֲלָב, שכן "אָמוֹ" משמע, מי שראויה להיות
אם, ולא מי שנשחטה, שאינה ראויה להיות אם.

**ג. "בַּחֲלָב אָמוֹ" נאסר, ולא נאסר בַּחֲלָב של
בהמה טמאה,** כלומר המבשל בשר, בַּחֲלָב של
בהמה טמאה, אינו עובר באיסור בשר בַּחֲלָב,
שכן "בַּחֲלָב אָמוֹ" משמע, שלא נאסר חֶלֶב אלא
ממין שנאסר בשר, וכבר נתבאר, שהגדי האמור
בעניין, אינו אלא בהמה טהורה, ואם כן גם
החלב האמור בעניין הוא חלב בהמה טהורה.

האם לדעת שמואל איסור חל על איסור

מצד אחד, לעניין איסור בשר בחלב, מבואר,
שלדעת שמואל איסור חל על איסור, ולכן, איסור
בשר בַּחֲלָב, חל על איסור חֶלֶב, ועל איסור נבלה.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיד

[כפי שנתבאר לעיל].

ומצד שני, לעניין איסור אכילת תרומה בטומאה, שנאמרו בו שני איסורים, (א) כהן טהור אסור לאכול תרומה טמאה, [ואם אכל אינו חייב מיתה]. (ב) כהן טמא אסור לאכול תרומה טהורה, [ואם אכל חייב מיתה בידי שמים, שנאמר, "וַיִּמָּתוּ בּוֹ כִּי יִחְלְּלוּהוּ"]. ומבואר, שלדעת שמואל [משום רבי אליעזר], אין איסור חל על איסור, ולכן אם תחילה נטמאת התרומה, וחל עליה איסור אכילת תרומה טמאה, [שאין בו חיוב מיתה], ולאחר מכן נטמא הכהן, לא חל על התרומה איסור אכילה לכהן טמא, [שיש בו חיוב מיתה], והכהן הזה, האוכל את התרומה הזו, אינו חייב מיתה.

ללשון ראשון – ברוב המקומות, דעת שמואל, שאיסור חל על איסור, ורק לעניין תרומה טמאה, גזרת הכתוב היא, שלא יחול עליה איסור אכילה בטומאת הגוף, שנאמר בו, "וַיִּמָּתוּ בּוֹ כִּי יִחְלְּלוּהוּ", ללמד שאין חיוב מיתה, אלא באכילת תרומה המתחללת באכילה זו, ולא בתרומה שכבר היתה טמאה ומחוללת קודם לכן.

וללשון שני – ברוב המקומות, דעת שמואל, שאיסור לא חל על איסור, ורק לעניין בשר פְּחָלָב, גזרת הכתוב היא, שהאיסור הזה חל גם על איסור חֵלָב ונבלה, כי נאמר בכתוב הריבוי "גְּדִי", ללמד זאת.

וללשון שלישי – [הא דידיה הא דרביה, כלומר] בכל המקומות, דעת שמואל, שאיסור חל על איסור, ולכן איסור בשר פְּחָלָב חל על איסור חֵלָב ונבלה, [ולכאורה הוא הדין שאיסור אכילת תרומה בטומאת הגוף, חל על איסור אכילת תרומה טמאה]. ומה שאמר, שאיסור אכילת תרומה בטומאת הגוף אינו חל על איסור אכילת תרומה טמאה, לא אמר את דעתו, אלא את מה ששמע משמו של רבי אליעזר, ולדעתו של רבי אליעזר, בכל המקומות אין איסור חל על איסור.

המבשל חֵלָב פְּחָלָב

ללשון ראשון וללשון שלישי – לדברי הכל, המבשלו עובר באיסור בישול בשר פְּחָלָב, [שכן אין כאן אלא איסור אחד]. אבל לעניין האוכלו נחלקו רבי אמי ורבי אסי, אחד מהם אומר, שהאוכל חייב גם על אכילת חֵלָב, וגם על אכילת בשר פְּחָלָב, ללשון ראשון הטעם לכך הוא, כי איסור חל על איסור, [כדעת שמואל לעיל], וללשון שלישי הטעם לכך הוא, שמתוך שנאמר איסור אכילה בלשון בישול, "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי פְּחָלָב אֱמֹו", למדנו, שכל שיש בבישול איסור בשר פְּחָלָב, גם באכילתו יש איסור בשר פְּחָלָב. ואחד מהם אומר, שאין איסור חל על איסור, ולכן לא חל איסור בשר פְּחָלָב על איסור חֵלָב, ואינו לוקה על איסור אכילת בשר פְּחָלָב, [אלא על איסור אכילת חֵלָב].

וללשון שני – לדברי הכל, האוכלו אינו עובר אלא באיסור חֵלָב, ולא על איסור בשר פְּחָלָב, כי אין איסור חל על איסור. אבל לעניין בישולו נחלקו, אחד מהם אומר, שהמבשלו עובר באיסור בישול בשר פְּחָלָב, שכן בבישול אין כאן איסור אחר שימנע מאיסור בישול בשר פְּחָלָב לחול. ואחד מהם אומר, מתוך שנאמר איסור אכילה בלשון בישול, "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי פְּחָלָב אֱמֹו", למדנו, שכל שאין באכילתו איסור בשר פְּחָלָב, גם בבישולו אין איסור בשר פְּחָלָב, ולכן המבשל חֵלָב פְּחָלָב אינו עובר בשום איסור.

דף קיד

וללשון רביעי – לדברי הכל, המבשלו עובר באיסור בישול בשר פְּחָלָב, שכן בבישול אין כאן איסור אחר שימנע מאיסור בישול בשר פְּחָלָב לחול. ולדברי הכל האוכלו אינו עובר אלא באיסור חֵלָב, ולא על איסור בשר פְּחָלָב, כי אין איסור חל על איסור.

-

< **דבר נוסף שאינו נחשב כחלב, ולא אסרה תורה לבשל בו בשר:**

– **מי חלב** [=נסיובי החלב].

ודווקא לעניין איסור בשר בחלב, מי החלב אינם נחשבים כחלב, אבל לעניין הכשר לקבל טומאה, מי החלב נחשבים כמשקה, כמו החלב עצמו, ומכשירים את האוכלים לקבל טומאה. [וכמו כן, המוחל, הוא המשקה הזב מן הזיתים, נחשב כמשקה, כמו השמן ומכשיר את האוכלים לקבל טומאה].

< **דברים נוספים שאינם נחשבים כבשר, ולא אסרה תורה לבשלם בחלב:**

– (א) **העצמות**. (ב) **והגידים**. (ג) **והקרניים**. (ד)

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיד

והטלפים.

< לדעת האומרים, שאיסור חל על איסור, כשם שאיסור בשר בחלב חל על איסור חלב ונבלה, [כפי שנתבאר לעיל], כך הוא חל על האיסורים הבאים :

— (א) בשר פיגול. (ב) בשר נותר. (ג) בשר קדשים שנטמא.

דעת ברייתא [הראשונה] הלומדת פרטי איסור בשר

בחלב באופן אחר מהמבואר לעיל [בדף קיג]

לעיל בדף קי"ג נתבאר, שלדרכי רבי אלעזר, סתם

"גדי" האמור בתורה כולל כל מיני בהמות.

ואמר שמואל, מתוך שנאמר שלוש פעמים, "לא תבשל גדי בחלב אמו", יש ללמוד : (א) שבכלל הבשר האמור כאן לאיסור בשר בחלב, יש להוסיף חלב ונבלה. (ב) שבכלל הבשר האמור כאן לאיסור בשר בחלב, יש להוסיף את השליל. (ג) שיש להוציא את הבהמות הטמאות מכלל הבשר האמור כאן לאיסור בשר בחלב.

ומתוך שנאמר בכתוב שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", יש להוציא מכלל חלב האסור בבישול עם הבשר, (א) חלב של זכר. (ב) חלב של שחוטה. (ג) חלב של טמאה.

וכאן בסוגיה מבואר, שהתנא של הברייתא חולק על כל הדברים הללו.

ולדעתו, סתם "גדי" האמור בתורה, הוא גדי עיזים בלבד, ואם כן משמעות הכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו", אינה אלא בגדי עיזים. [ורק על ידי ריבוי, יש ללמוד גם שאר מינים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, אבל לא ממשמעות הכתוב].

וכמו כן לדעת התנא של הברייתא, אין צריך שום מיעוט ללמד, שחלב זכר וחלב שחוטה אינו בכלל האיסור, כי משמעות הכתוב, "לא תבשל גדי בחלב אמו", היא בחלב של אם הגדי, והיא אינה זכר ולא שחוטה.

והסיבה שחזרה תורה על הכתוב, "לא תבשל גדי בחלב אמו", פעם שניה ופעם שלישית, היא, כי אם היה רק כתוב אחד, משמעות הכתוב לאסור בשר גדי עיזים, בחלב עיזים בלבד, שכן משמעות הכתוב "גדי", היינו גדי עיזים, ואם כן חלב אמו של הגדי, הזה הוא חלב עיזים.

וכשחזרה תורה על הכתוב פעם שניה, באה לרבות כל שאר מיני בהמות, שיהיה אסור לבשל בשרם, בחלב כל שאר הבהמות.

וכשחזרה תורה פעם שלישית על הכתוב, הרי זה בא למעט, ולומר, שרק בשר בהמות טהורות אסור לבשל בחלביהן, אבל בשר בהמות טמאות, מותר לבשל בחלב, וכן מותר לבשל בשר בחלב בהמות טמאות.

< ורק על ידי שחזרה תורה על הכתוב [פעם שניה], למדנו, שהאיסור נוהג בכל הבהמות, ולא רק בבשר גדי עיזים וחלב עיזים, אבל לולא החזרה, לא היה ניתן ללמוד זאת בקל וחומר הבא. אם העז הקלה, שהיא מותרת בהרבעה עם גדי העיזים, [שהם מין אחד], אסור לבשל אותו בחלבה, קל וחומר שפרה וכבשה החמורים, שאסורים בהרבעה עם גדי העיזים, [שהם מינים שונים], שיהיה אסור לבשל אותו בחלביהן.

כי מצד שני העז חמורה מהפרה והכבשה, שכן העז אסורה להישחט עם בנה ביום אחד, מה שאין כן הפרה והכבשה, שמותרים להישחט עם גדי העיזים ביום אחד.

דעת תניא אידך למה חזרה תורה על הכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו" פעם שניה ושלישית

א. הכתוב הראשון.

אם היה רק כתוב רק פעם אחת, "לא תבשל גדי בחלב אמו", לא היה אסור אלא גדי עיזים בחלב עיזים, שכן משמעות הכתוב "גדי", היינו גדי עיזים, ואם כן חלב אמו של הגדי, הזה הוא חלב עיזים.

ב. הכתוב השני.

וכשחזרה תורה על הכתוב פעם שניה, באה לרבות גם את חלב הפרה [=אחותו גדולה], שאסור לבשלו עם בשר הגדי.

והטעם לכך, שרק חלב הפרה נתרבה בכתוב זה, ולא נתרבה גם חלב כבשה [=אחותו קטנה], כי פרה חלוקה הרבה מעז, יותר ממה שהכבשה חלוקה ממנה.

שהכבשה חלוקה מן העז בדבר אחד, והוא שאסורה בהרבעה עמה, אבל הפרה חלוקה מן העז בדבר נוסף, והוא, שאינה מצטרפת עמו למעשר בהמה.

ומאחר שהפרה חלוקה כל כך מן העז, מסתבר

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיד

שתהא חלוקה ממנו גם לדבר זה, שיהיה אסור לבשל את בשר גדי העיזים בחלב הפרה.

[אבל בקל וחומר בלא הכתוב לא היה ניתן ללמוד דין זה. כי היינו אומרים, אם העז הקלה, שהיא מצטרפת עם הגדי למעשר בהמה, אסור לבשל אותו בחלבה, קל וחומר שפרה שאינה מצטרפת עם גדי עיזים למעשר בהמה, שיהיה אסור לבשל אותו בחלביהן. - כי מצד שני ניתן לומר, שהעז חמורה מהפרה, שכן העז אסורה להישחט עם בנה ביום אחד, מה שאין כן הפרה, שמותרת להישחט עם גדי העיזים ביום אחד].

ומכל מקום, אחר שלמדנו מהכתוב, שאסור לבשל את בשר הגדי גם בחלב פרה, יש ללמוד בבניין אב, מהצד השווה של חלב עז וחלב פרה, שכשם שאסור לבשל את בשר הגדי בחלביהן, כך אסור לבשל את בשר הגדי בחלב כבשה. [שאם תאמר אין ללמוד דין חלב כבשה, מדין חלב עז, שכן עז חמורה, שאסורה להישחט עם בנה הגדי ביום אחד, פרה תוכיח, שאף על פי שאין בה חומרה זו, אסור לבשל את בשר הגדי בחלבה, ואם תאמר שאין ללמוד דין חלב כבשה, מדין חלב פרה, שכן היא חלוקה מהגדי הרבה, שאינה מצטרפת עמו למעשר בהמה, עז תוכיח, שאף על פי שאינה רחוקה כל כך מהגדי, שכן היא מצטרפת עם בנה הגדי למעשר בהמה, אף על פי כן אסור לבשלו בחלבה. ונמצא שהצד השווה שבפרה ובעז שהוא הגורם להם איסור אינו לא חוסר צירוף למעשר בהמה ולא איסור שחיטה ביום אחד, אלא כל שהוא חלב אסור לבשל בו בשר, והוא הדין לחלב כבשה].

אלא שהקשו על כך, אם כן, גם דין חלב פרה, יהא למד בבניין אב מהצד השווה של חלב עז וחלב כבשה. ותרצו, שבאמת ניתן ללמוד זאת בבניין אב.

[עד כאן ביאור הסוגיה כפי הפירוש ששמע רש"י. אולם לפי הפירוש שראה רש"י מכתבת ר' יוסף טוב עלם ז"ל, הכתוב השני בא ללמד, שכל מיני בהמות טהורות הם בכלל גדי האמור בעניין, [כפי שנתבאר בדעת הבריתא הראשונה], וכל האמור בסוגיה בעניין אחותו גדולה ואחותו קטנה, נאמר לעניין הכתוב השלישי, שתחילה רצו ללמוד ממנו דין אחותו גדולה וקטנה, ולבסוף למדו זאת בבניין אב, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך].

ג. הכתוב השלישי.

לפירוש ר' יוסף טוב עלם ז"ל, מתחילה רצו לומר, שאם היו רק שני הכתובים הראשונים, [שהאחד מלמד על בשר הגדי שאסור בחלב אמו, והשני מלמד על כל שאר הבהמות שאסורים בחלביהן], היה מקום לומר, שלא נאמר האיסור, אלא שלא לבשר גדי בחלב אמו ממש, [שחלוקים זה מזה משום שאסורים להישחט יחד ביום אחד], וכן שלא לבשל הגדי בחלב פרה וכבשה, [שחלוקים ממנו בכך שאסורים בהרבעה עמו], אבל מותר לבשל את הגדי בחלב עז אחרת, שאינה אמו, שכן אינה חלוקה ממנו, לא לעניין שחיטה ביום אחד, ולא לעניין איסור הרבעה, ולכך נאמר הכתוב השלישי, ללמד שגם בחלב עז אחרת שאינה אמו אסור לבשל את הגדי.

והכתוב בא ללמד דווקא על עז זקנה [=אחותו גדולה], שכבר נתעשרה, שעל כל פנים חלוקה מהגדי בכך שאינה מצטרפת עמו למעשר בהמה.

ומכל מקום גם עז צעירה שמצטרפת עמו למעשר בהמה, אסור לבשלו בחלבה, ואף שאין ללמוד מהכתובים [כי אין כתוב רביעי], יש ללמוד זאת מבניין אב, מהצד השווה מאמו ועז זקנה, שאין בהם חומרא שווה, [שכן בכל אחד חומרא אחרת, זו חלוקה ממנו לעניין שחיטה ביום אחד, וזו חלוקה ממנו לעניין מעשר בהמה], והצד השווה ששניהם חלבם אסור, והוא הדין לחלב עז צעירה, שיש לה חלב, ויהא אסור לבשל בו בשר הגדי.

אולם לבסוף דחו זאת, ואמרו, שגם ללמד על חלב עז זקנה אין צריך את הכתוב השלישי, וניתן ללמוד שאסור לבשל הגדי בחלבה, מבניין אב, מהצד השווה של אמו ופרה וכבשה, שאין בהם חומרא שווה, [שכן בכל אחד חומרא אחרת, זו חלוקה ממנו לעניין שחיטה ביום אחד, ואלו חלוקות ממנו לעניין הרבעה], והצד השווה ששניהם חלבם אסור, והוא הדין לחלב עז זקנה, שיש לה חלב, ויהא אסור לבשל בו בשר הגדי.

ומעתה יש לבאר מדוע נאמר הכתוב השלישי.

ומסקנת הסוגיה, [שלדעת הבריתא הזו], חזרה תורה על הכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו" פעם שלישית, ללמד, שלא רק בחלב אמו אין לבשל את הגדי, אלא אף בחלב עצמו, כגון שחלבו עז בחייה, ואחר כך שחטוה, אסור לבשל בשרה בחלבה.

< ודווקא משום שנאמר הכתוב פעם שלישית, למדו, שאסור לבשל את העז אף בחלב עצמה, אבל לולא הכתוב, לא היה ניתן ללמוד זאת בקל וחומר הבא, על פי מה שמצינו, שצירוף שני פירות קל מצירוף פרי ואמו, שכן מותר לשחוט שני בנים של פרה אחת ביום אחד [שהם שני

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיד

פירות של אם אחת], אבל אסור לשחוט האם ובנה ביום אחד, [שהם אם ופריה], ומעתה, אם במקום הצירוף הקל, שהוא צירוף שני פירות, מצינו שלעניין בשר בחלב הדבר אסור, שכן אסור לבשל גדי בחלב אמו, אף שהגדי והחלב שניהם פירות האם, כל שכן שיהיה אסור לבשל את העז בחלב עצמה, שהצירוף הזה הוא חמור, שכן החלב הוא פרי העז, ויש כאן צירוף של אם ופריה.

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים למה נדחה קל וחומר זה:

- לדברי רב אחדבוי בר אמי – יש לדחות קל וחומר זה, כי יש להוכיח שפרי ופרי אינם חמורים מאם ופריה, שכן מצינו, שסוסה שילדה סוס [בן סוס], ופרד [בן חמור], שני הפירות אסורים זה עם זה, כי זה סוס וזה פרד, והפרי שהוא סוס מותר עם אמו. [אולם ראיתו נדחית, כי באמת הסיבה שסוס ופרד אסורים זה עם זה, אינה משום ששניהם פירות, אלא אדרבה משום שאינם פירות שווים, שזה בן סוס וזה בן חמור].

- ולדברי מר בריה דרבינא – יש לדחות את הקל וחומר הנ"ל, כי יש להוכיח שפרי ופרי אינם חמורים מאם ופריה, שכן מצינו, ששפחה שילדה בן ובת, ושחררו את הבת, הבן שהוא עבד מותר בעבדים, שהם מין האם, ואסור באחותו שהיא פרי כמותו. [אולם ראיתו נדחית, כי באמת הסיבה שהעבד אסור באחותו, אינה משום ששניהם פרי האם, אלא אדרבה, משום שעל ידי השחרור, נעשית בת חורין, ושוב אינה כפרי האם].

- ולדברי רב אידי בר אבין – יש לדחות את הקל וחומר הנ"ל, כי יש להוכיח שפרי ופרי אינם חמורים מאם ופריה, שכן מצינו, ששני מיני זרעים שהם גידולי קרקע, [הם פירות הקרקע והקרקע היא האם], הם אסורים זה עם זה, וכל אחד מותר בפני עצמו עם הקרקע שגידלה אותם. [אולם ראיתו נדחית, כי אין שני הפירות אסורים זה עם זה, אלא על ידי האם, כלומר על ידי זריעתם בקרקע, אבל שלא בקרקע, הם מותרים להיות יחד].

- ולדברי רב אשי – יש לדחות את הקל וחומר הנ"ל, כי סברא פשוטה היא, ששני פירות שהם גופים מוחלקים, יהיה חלוקים זה מזה יותר מאשר פרי ואם שהם גוף אחד, כחלב היוצא מהעז, ואין זה כשאר פרי ואם, שהפרי הוא גוף אחר מהאם, כשוחט אם ובנה ביום אחד, שבזה ודאי פרי ואם חלוקים יותר מאשר שני פירות.

הנאה מנבלה

לדעת רבי מאיר – מותר למכור את הנבלה, בין לגר תושב ובן לגוי, וכמו כן ניתן לתת את הנבלה במתנה, בין לגר תושב ובין לגוי, שנאמר, "לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֶכְרִי", ונכתבה המתנה והמכירה בין הגר לבין הנוכרי ללמד שבין לזה ובין לזה ניתן לתת במתנה או למכור [שיש לקרוא את הכתוב כך "לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר" וכן יש לקרוא את הכתוב כך "תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֶכְרִי"], אלא מתוך שהקדימה תורה את הגר, והסמיכה לו את המתנה, ואחריה את הגוי, והסמיכה לו את המכירה, יש ללמוד, שיש להקדים מתנה לגר על פני מכירה לגוי.

ולדעת רבי יהודה – לגר יתן את הנבלה במתנה, אבל לגוי לא יתן לו במתנה אלא במכירה בלבד, שכן בכתוב הנ"ל נאמר "או", "לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֶכְרִי", לחלק בין דין הגר לדין הגוי, ללמד, שלגר יתן במתנה, ולנוכרי במכירה ולא במתנה.

מניין שבשר בחלב

אסור באכילה [ובהנאה]

בכל המקומות שזכר בתורה איסור בשר בחלב, נאמר האיסור על הבישול, "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אָמוֹ", אולם במשנתנו מבואר, שלא רק הבישול אסור, אלא אף ההנאה מהתבשיל הזה, ובכלל זה האכילה ממנו ושאר הנאות, ולהלן יתבאר בעזה"י, מניין לנו שתבשיל בשר בחלב אסור באכילה ובהנאה.

א. דעת רב אשי – מהכתוב, "לא תאכל כל תועבה".

לדעת רב אשי, הכתוב "לא תאכל כל תועבה", מלמד, שכל דבר שאסרו הכתוב ותיעבו, הרי זה אסור באכילה, **ולא רק באכילה, אלא גם בהנאה, שכן דעת רבי אבהו אמר רבי אלעזר, כל מקום שנאמר "לא תאכל", הדבר אסור, הן באכילה והן בהנאה,** אלא אם כן מפורש בכתוב

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קטו

היתר הנאה, [שכן מצינו לעניין איסור נבלות, שנאמר בכתוב, "לא תאכלו כל נבלה", ואף על פי שהוזכרה רק אכילה לאיסור, הוצרך הכתוב להתיר את ההנאה בפירוש, "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי", משמע, שאם לא היה מתיר את ההנאה, מתוך שנאמר "לא תאכלו", כבר היינו לומדים שגם ההנאה אסורה].

ותבשיל בשר בחלב, הוא תבשיל שתיעבו הכתוב, שהרי אסר לבשל בשר בחלב, ומאחר שתיעבו הכתוב, הרי זה בכלל הכתוב "לא תאכל כל תועבה", ואם כן אסור הוא באכילה ובהנאה.

[דעות חכמים אחרים, יתבארו בעזה"י להלן בדף קט"ו, לאחר הקטע הבא].

דף קטו

דברים שאינם בכלל

"לא תאכל כל תועבה"

לעיל נתבאר, שלדעת רב אשי, הכתוב "לא תאכל כל תועבה", מלמד, שכל דבר שתיעבו הכתוב ואסרו, הרי זה אסור באכילה [ובהנאה].

אולם לא כל הדברים שאסרה תורה לעשות, נאסרים באכילה והנאה מחמת הכתוב הזה, ולהלן יתבאר בעזה"י דברים שאסרה תורה לעשות, ואף על פי כן אינם נאסרים באכילה והנאה.

א. מעשי שבת.

העושה מלאכה בשבת, כגון מבשל בה, אף על פי שעשה דבר שאסרה תורה ותיעבה אותו, [לדעת רבי מאיר ורבי יהודה], מהתורה לא נאסר התבשיל באכילה והנאה, [אלא מדברי חכמים, כפי שנתבאר בדף ט"ו].

והטעם לכך כי לעניין זה נאמר המיעוט "כי קדש הוא לכם" ללמד שדווקא היא עצמה קדושה אבל מעשיה אינם קדושים.

ב. מעשי חרישת שור וחמור וכן דישה בפרה חסומה.

החורש בשור וחמור, או דש בפרה חסומה, אף על פי שעושה דבר שאסרה תורה ותיעבה אותו, לא נאסרו הגידולים והדישה.

והטעם לכך, כי יש ללמוד בקל וחומר, שאם מעשי שבת החמורה אינם נאסרים, כל שכן שמעשים אלו, שהם קלים יותר, לא יאסרו.

ג. כלאי זרעים.

הזורע שני מיני זרעים, אף על פי שעושה דבר שאסרה תורה ותיעבה אותו, לא נאסרו הגידולים.

ומתחילה רצו לומר, שהטעם לכך, כי בכלאי הכרם נאמר, "לא תזרע פרימך פלאים פון תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרי", ללמד, שהגידולים נאסרים, ומכאן, שדווקא כלאי הכרם נאסרים, אבל כלאי זרעים אינם נאסרים. אבל דחו זאת כי מהכתוב הזה אין ללמוד אלא שדווקא כלאי הכרם נאסרים אף בהנאה ולא כלאי זרעים אבל היתר אכילה בכלאי זרעים אין ללמוד מכאן.

ולמסקנה, הטעם לכך שכלאי זרעים אינם נאסרים, כי הוקשו לכלאי בהמה, שנאמר, "את חקתי תשמרו בקמתך לא תרביע פלאים שדך לא תזרע פלאים", ומכאן, שכשם שכלאי בהמה לא נאסרו, כך כלאי זרעים אינם אסורים. [והיתר כלאי בהמה עצמם יש ללמוד, מתוך כך שנאסרו כלאים לקרבן, משמע שלהדיוט הם מותרים].

ד. אותו ואת בנו.

השוחט את האם ובנה ביום אחד, אף על פי שעושה דבר שאסרה תורה ותיעבה אותו, לא נאסרו באכילה.

והראיה לכך היא, מתוך שהוצרכה תורה לאסור מחוסר זמן לקרבן, משמע שלהדיוט הוא מותר, ואותו ואת בנו נחשב כמחוסר זמן, שהיום אסור, ומחר מותר.

ה. שילוח הקן.

פירוש ראשון <

הנוטל אם על הבנים, אף על פי שעושה דבר שאסרה תורה, ותיעבה אותו לא נאסרה האם.

והסיבה לכך כי העושה כן מצווה לשלח את האם אף עתה ולא יתכן שתצווה תורה לשלח דבר אסור שהמוצאו יכשל בו.

פירוש שני <

מאחר שאמרה תורה לא תקח האם על הבנים,

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קטו

נמצא, שבשעה שהיתה על הבנים, אסרה אותה תורה, ותיעבה אותה, ואף על פי כן אינה נאסרת בכך, והמוצאה מותר לאוכלה.

והסיבה לכך כי מאחר שצוותה תורה על שילוח האם, לא יתכן שתצווה תורה לשלח דבר אסור, שהמוצאו יכשל בו.

[המשך] **מניין שבשר בחלב**

אסור באכילה [ובהנאה]

ב. דעת ריש לקיש – מהכתוב, "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל".

לדעת ריש לקיש, בעניין איסור אכילת קרבן פסח על ידי בישול, כפלה תורה את המילה מבושל, שנאמר, "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", וזאת ללמד על דבר נוסף, שאסור לאכלו על ידי בישול, והוא בשר בחלב, שאסרה תורה לבשלם יחד. וכשם שפסח מבושל אסור גם באכילה וגם בהנאה, [ככל קדשים פסולים הנשרפים], כך תבשיל בשר בחלב, אסור גם באכילה וגם בהנאה.

ג. דעת רבי [שאמר רבי יוחנן] – **מהכתוב, "לא תאכלנו".**

לדעת רבי, איסור אכילה של בשר בחלב, למד מהכתוב בסוף עניין פסולי המוקדשים [=קדשים שנפסלו], "רק חֶזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר. לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמָיִם. לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרֶיךָ כִּי תַעֲשֶׂה הַיֶּשֶׁר בְּעֵינֶי ה'". שנכפל כאן איסור אכילה, האחד נאמר לגופו, לאסור אכילת דם, והשני נאמר לדבר אחר ולא נתפרש בכתוב מה הוא, ומסתבר שנאמר לעניין בשר בחלב, שהוא דבר הדומה לפרשה, המדברת בפסולי המוקדשים שנפדו, שהם דברים המורכבים משני מינים, מקודשים וחולין, [שמותרים באכילה כחולין, ואסורים בגיזה ועבודה כקדשים], ובשר בחלב דומה לזה, שגם הוא מורכב משני מינים, בשר, וחלב.

ואיסור הנאה של בשר בחלב למד בגזרה שווה, שנאמר בעניין בשר בחלב לשון קדושה, "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֹה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", וכן נאמר לעניין בעילת איסור, "וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ומכאן, שכשם שבבעילה נאסרה ההנאה, [שהבעילה הנאה היא], אף כשנאסר בשר בחלב, נאסרה ההנאה שבו.

ד. דעת דבי רבי אליעזר – מהכתוב, "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֹה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ".

לדעת דבי רבי אליעזר, איסור הנאה בבשר בחלב למד מהכתוב, "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֹה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", שמשמעות הכתוב היא, שמותר לתת או למכור את הנבלה, ועל ידי כך להנות ממנה, ובלבד שלא יבשלנה בשר בחלב, שאז יאסר מלהנות ממנה, הרי שבישול בשר בחלב אוסר בהנאה.

ה. דעת דבי רבי ישמעאל – מתוך שנאמר שלוש פעמים, "לא תבשל גדי בחלב אמו".

לדעת דבי רבי ישמעאל מתוך שנאמר האיסור הזה שלוש פעמים, [(א) "ראשית בפורי אדמתך תביא בית ה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" [שמות כ"ג י"ט]. (ב) "ראשית בפורי אדמתך תביא בית ה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ". [שמות ל"ד כ"ו]. (ג) "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֹה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ"]. למדנו שלושה איסורים בדבר. אחד איסור **אכילה**. אחד איסור **הנאה**. ואחד איסור **בישול**.

ו. דעת איסי בן יהודה – בגזרה שווה, וקל וחומר.

לדעת איסי בן יהודה, יש ללמוד **בגזרה שווה**, שתבשיל בשר בחלב **אסור באכילה**, שכן נאמר בעניין בשר בחלב לשון קדושה, "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֹה' אֶקִּידָה לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", וכן נאמר לעניין איסור אכילת טרפה "וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ", ומכאן, שכשם שהטרפה אסורה באכילה כך בשר בחלב אסור באכילה.

ובקל וחומר יש ללמוד שתבשיל בשר בחלב אסור גם בהנאה, שכן ערלה קלה, שלא נעשית בה עברה, אסורה בהנאה, ואם כן, קל וחומר לתבשיל בשר בחלב החמור, שנעשית בו עברה, שהוא אסור בהנאה.

ואין לדחות קל וחומר זה, בטענה, שהסיבה שערלה אסורה בהנאה, כי באמת היא חמורה יותר, וחומרתה שלא היה לה היתר מעולם, שכן עניין זה אינו נחשב סיבה לאסור בהנאה, שהרי חמץ בפסח אסור בהנאה, אף על פי שהיה לו

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קטז

היתר תחילה. ואין לומר שהסיבה שחמץ בפסח אסור בהנאה כי יש בו חומרא אחרת, שהוא ענוש כרת, שכן מצינו איסור הנאה בכלאי הכרם, אף על פי שאין בהם כרת. ואם כן, לא החומרות הללו גורמות לאיסור הנאה, ונמצא שלעניין הסיבה לאסור בהנאה, ערלה קלה מבשר בחלב, ואף על פי כן אסורה בהנאה, ואם כן, כל שכן שבשר בחלב יהיו אסורים בהנאה. [ועניין זה נחשב כקל וחומר, ולא כבניין אב, הלמד מהצד השווה של שלושת הדברים הללו, כי רק כשכל אחד מהדברים נצרך ללמד על חבירו, שאין חומרתו גורמת, נחשב הדבר כבניין אב, אבל כאן, אחר שהוכחנו מכלאי הכרם שחומרת כרת אינה גורמת, שוב אין להקשות על כלאי הכרם שמא יש בהם חומרא אחרת שגורמת, כי אין בו חומרא אחרת, כגון שלא היתה לו שעת היתר, כי באמת היתה לו שעת היתר, שהזרע שתחילה היה מותר נאסר].

ורק איסור הנאה יש ללומדו מהקל וחומר הזה, אבל איסורא אכילה צריך ללומדו מגזרה שווה, שכן אם לא היינו למדים תחילה מגזרה שווה שבשר בחלב אסורים באכילה, שוב לא היינו למדים בקל וחומר שהם אסורים, כי היה מקום לדחות את הקל וחומר, ולומר, חורש בשור וחמור יוכיח, שעשה עברה, ולא נאסר הדבר.

אבל אחר שלמדו שבשר בחלב נאסרים לכל הפחות באכילה, ואינם דומים לחרישת שור וחמור, מעתה אין לדחות את הקל וחומר, המלמד שאסורים אף בהנאה.

מדוע אין ללמוד איסור הנאה בבשר בחלב בבניין אב מהצד השווה של ערלה וחמץ בפסח

לכאורה [לדעת איסי בן יהודה], היה מקום ללמוד בבניין אב, מהצד השווה של ערלה וחמץ בפסח, שכשם ששניהם אסורים באכילה, ואסורים אף בהנאה, כך תבשיל של בשר בחלב, שהוא אסור באכילה, יהא אסור אף בהנאה. [שכן אם נאמר שאין ללמוד מחמץ בפסח, שהוא חמור, בכך שעונשו כרת, ערלה תוכיח, שאין חומרא זו גורמת לאיסור הנאה, שהרי אין עונשה כרת ובכל זאת אסורה בהנאה. ואם נאמר שאין ללמוד מערלה, שהיא חמורה, בכך שמתחילתה אסורה היתה, חמץ בפסח יוכיח, שאין בו חומרא זו, שהרי היה מותר קודם הפסח, ואף על פי כן אסור בהנאה. ואם כן לא אחת מהחומרות הללו גורמת לאיסור הנאה, אלא כל שהוא אסור, אסור גם בהנאה].

ומכל מקום, אין ללמוד זאת בבניין אב, ונאמרו בגמרא כמה טעמים לדבר זה.

לדעת רב אשי – יש לדחות בניין אב זה כי מצד שני מצינו דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה וזה נבלה ואם כן מניין לך שתבשיל בשר בחלב יהא כערלה וחמץ ולאיהא כנבלה. [אולם רב מרדכי לא קיבל זאת משום שלדברי ריש לקיש אין לדחות בניין אב מהצד השווה של שני דברים מכך שניתן לדמות לדבר אחר].

ולדעת רב מרדכי – יש לדחות את הבניין אב הנ"ל כי בשני הדברים הללו ערלה וחמץ בפסח יש דבר שווה שאינו בבשר בחלב והוא ששני האיסורים הללו הם גידולי קרקע ואף על פי שאין בכך חומרא [וקל וחומר לא היה נדחה בטענה שהמלמד הוא גידולי קרקע והמלמד אינו גידולי קרקע] לימוד של בניין אב מהצד השווה של שני דברים ניתן לדחותו בכל טענה שהיא שאין המלמדים שווים לבא ללמוד.

דף קטז

חדא מחדא – קולא וחומרא פרכינן. כל דהו לא פרכינן.

חדא מתרתי – אפילו כל דהו פרכינן.

חדא מתלת – אי הדר דינא ואתי במה הצד, פרכינן כל דהו. ואי לא, קולא וחומרא פרכינן, כל דהו לא פרכינן.

הנאסר בכלאי הכרם

שני כתובים נאסרו לעניין איסור כלאי הכרם (א) "פֶּן תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה" כלומר רק מה שגדל ומתמלא באיסור ולא מה שהיה קודם לכן. (ב)

"הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע" כלומר אף מה שנזרע תחילה.

ויישב אביי את שני הכתובים,

- שכשהיתה תחילת הזריעה באיסור, כגון שזרע בתוך הכרם, נאסר אף הזרע שהיה מותר קודם לכן.

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קטז

- אבל **כשתחילת הזריעה היתה בהיתר**, כגון **חוץ לכרם**, ואחר כך העבירו את השתיל בעציץ נקוב בכרם, [שהוא יונק מהכרם], **לא נאסר אלא מה שגדל בעודו בכרם, ולא מה שהיה קודם לכן**, [וכשהתוספת היא לכל הפחות אחד ממאתים מהכל, היא אוסרת את הכל, כדין כלאי הכרם שאינם בטלים אלא כשהם פחות מאחד ממאתים].

דעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון

לעניין איסור בשר בחלב

לעיל נתבאר שלדעת הרבה חכמים תבשיל של

בשר בחלב אסור באכילה ובהנאה.

אולם לדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון, תבשיל בשר בחלב **אסור באכילה ומותר בהנאה**.

ודבר זה למד **בגזרה שווה**, שכן נאמר בעניין בשר בחלב, לשון קדושה, "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֶתָּה לַה' אֶקִּיד לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", וכן נאמר לעניין איסור אכילת טרפה "וְאֲנִשִּׁי קִדָּשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְפָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ", ומכאן, שכשם שהטרפה אסורה באכילה ומותרת בהנאה, כך בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה.

אלו מיני בשר אסרה תורה לבשל בחלב

לדעת חכמים, כל הבשר הכשר לאכילה, בין של בהמה, ובין של חיה, ובין של עוף, אסרה תורה לבשלו בחלב, [כפי שנתבאר בתחילת הפרק]. אולם יש תנאים החולקים על כך, כפי שיתבאר בעזה"י להלן:

לדעת רבי עקיבא – מדין תורה, רק בשר בהמה טהורה אסור לבשלו בחלב, אבל בשר חיה ועוף לא אסרה תורה לבשלם בחלב, שנאמר שלוש פעמים, "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", אחד למעט בשר חיה, ואחד למעט בשר עוף, ואחד למעט בשר בהמה טמאה. **ומכל מקום חכמים אסרו לבשל גם בשר חיה ועוף בחלב**. [ולדעת רבי עקיבא, לא נצרכו הכתובים הללו ללמד שאיסור בשר בחלב חל על איסור חלב ונבלה, כי לדעתו בכל מקום איסור חל על איסור. וכמו כן לא נצרכו הכתובים הללו ללמד שגם השליל אסור לבשלו בחלב, כי לדעת רבי עקיבא השליל הרי הוא כגדי גמור. וממילא נותרו הכתובים הללו ללמד על בשר חיה, ובשר עוף, ובשר בהמה טמאה].

ולדעת רבי יוסי הגלילי – מדין תורה, בשר בהמה וחיה טהורים אסורים לבשלם בחלב, שנאמר, "לֹא תֹאכְלוּ כָל נֶבֶלָה לֶגֶר אֲשֶׁר בִּשְׂעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לִנְכָרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֶתָּה לַה' אֶקִּיד לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", להקיש איסור בשר בחלב לאיסור נבלה וללמד, שאין נוהג איסור בשר בחלב אלא בדברים שנוהג בהם איסור נבלה, **להוציא בעלי חיים טמאים**, שאין נוהג בהם איסור נבלה, וכמו כן, אין איסור לבשלם בחלב. ונוסף עליהם **העוף**, אף על פי שהוא טהור, ונוהג בו איסור נבלה, שאין איסור לבשלו בחלב, כי נאמר בכתוב "בַּחֲלֵב אִמּוֹ", ללמד, שאין האיסור נוהג אלא במי שיש לאמו חלב להוציא עוף שאין לאמו חלב. **וכשם שמהתורה לא נאסר העוף לבשלו בחלב, כך גם חכמים לא אסרו את הדבר, והרי זה היתר גמור**. וכן שנינו, שבמקומו של רבי יוסי הגלילי, היו אוכלים בשר עוף בחלב.

-

לוי נזדמן לביתו של יוסף צייד העופות, והגישו לפניו טווס בחלב, ולא אמר להם שהדבר אסור.

וכשהגיע לוי לפני רבי, שאל אותו מדוע אינו מנדה את אלו שאוכלים עוף בחלב.

ענה לו רבי, מקום זה, מקומו של רבי יהודה בן בתירא הוא, ואמרתי שדרש להם ההלכה כרבי יוסי הגלילי, המתיר בשר עוף בחלב.

-

רבי אליעזר אומר שכל מצווה הדוחה את השבת [כמילה ושחיטת פסחים] גם מכשירה דוחים את השבת.

וכן נהגו במקומו של רבי אליעזר, שהיו כורתים עצים בשבת, לעשות מהם פחמים בשבת, לעשות בהם ברזל בשבת, כדי למול בו בשבת.

קיבה ועור הקיבה

א. עור הקיבה.

עור [=עובי דפנות] **הקיבה, בשר גמור הוא, ככל שאר בשר הבהמה**, וכשהבהמה מותרת, גם עור הקיבה מותר, וכשהבהמה אסורה, גם עור הקיבה אסור.

והמעמיד חלב בעור הקיבה של הבהמה,

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קטז

[לעשותו גבינה], **אם העור נותן טעם בחלב, הרי זה אסור**, כחלב שיש בו טעם בשר, **ואם אין העור נותן טעם בחלב, החלב מותר**.

[והמעמיד חלב בעור קיבת נבלה, הרי זה אסור, כי החלב מקבל טעם מהנבלה. ולדברי שמואל, מהטעם הזה אסרו גבינות גוים, כי מעמידים את הגבינות, בעור קיבת נבילות].

ב. הקיבה.

הקיבה היא מה שנמצא בתוך חלל הקיבה, ואינו נחשב כחלק מבשר הבהמה, אלא כדבר אחר הניתן בתוך הבהמה.

ולכן, ברוב הבהמות, אף אלו האסורות, כגון נבלות וטרפות, אין הקיבה אסורה כמו הבשר, אלא נידונית לעצמה.

אם דבר היתר הוא, כגון שהוא חלב קרוש שנמצא במעיה, ממה שינקה הבהמה מבהמה כשרה, הרי זה מותר, אף כשנמצא בקיבת בהמה אסורה, והמעמיד בו חלב [לעשותו גבינה], הרי זה מותר.

ואם דבר איסור הוא, כגון שהוא חלב קרוש שנמצא במעיה, ממה שינקה הבהמה מבהמה אסורה, הרי זה אסור, אף כשנמצא בקיבת בהמה מותרת, והמעמיד בו חלב [לעשותו גבינה], הרי זה אסור.

ורק הנמצא בקיבת בהמה של עבודה זרה, אסור בהנאה כמו הבהמה עצמה, אפילו בא מכח דבר המותר, כגון שהוא חלב קרוש שנמצא במעיה, ממה שינקה הבהמה מבהמה כשרה, ולא משום שכל שהוא נחשב כחלק מבשר הבהמה, אלא משום שכל שהוא בתוכה, מאחר שגורם לה להיראות גדולה יותר, נוח הוא לעובד שיהא בתוכה, ומשום שנוח לעובד בכך שיהא בתוכה דברים כל הנמצא בתוכה הרי הוא לעבודה זרה ונאסר בהנאה, והמעמיד בו חלב [לעשותו גבינה], הרי זה אסור.

כן דעת רבי יהושע אחר שחזר בו מכח קושית רבי ישמעאל, אבל קודם שחזר בו, היה סבור רבי יהושע, שדין הקיבה, כלומר דין הנמצא בקיבה, כדין בשר הבהמה עצמה, וכשהבהמה נבלה או טרפה, גם כל הנמצא בקיבתה הרי הוא כנבלה וטרפה, אף על פי שבא מכח היתר.

ביאור דיני משנתנו

≤ דין א' – קיבה [=חלב קרוש הנמצא בקיבה] **של בהמת גוי ושל בהמת נבלה הרי זו אסורה.**

לדברי רב הונא – שני דינים כלולים כאן: (א) חלב הנמצא בקיבת בהמת שגדלה אצל הגוי, אפילו שחטה ישראל, כגון שקנאה ישראל מהגוי ושחטה, הרי זה אסור, [מתחילה רצו לומר, שהסיבה לכך, כי יש לחוש שחלב זה הוא חלב שינקה הבהמה מבהמה טרפה, אולם דחו זאת, ואמרו, שאין לחוש לכך, כי הטרפות אינן שכיחות, והסיבה שהחלב אסור], כי יש לחוש, שמא חלב זה הוא חלב שינקה הבהמה מבהמה טמאה, [ודווקא בחלב הנמצא בקיבת בהמה שגדלה אצל הגוי, יש לחוש לכך, כי אינם מפרידים בין הבהמות הטהורות לטמאות, אבל בחלב הנמצא בקיבת בהמה שגדלה אצל ישראל, אין לחוש שהוא חלב שינקה הבהמה מבהמה טמאה, כי ישראל מפרידים בין הבהמות הטהורות לטמאות]. **(ב) חלב הנמצא בקיבת נבלה הרי זה אסור, [מהטעם שיתבאר בעזה"י להלן].** **ולדברי שמואל – אין כאן אלא דין אחד: והוא, שחלב הנמצא בקיבת בהמה ששחטה גוי, הרי הוא אסור כנבלה, שכן בהמה ששחטה גוי דינה כנבלה, ודין החלב כדין הבהמה. [מהטעם שיתבאר בעזה"י מיד].**

ונאמרו בגמרא שני ביאורים, מדוע, לדעת משנתנו, החלב הנמצא בקיבת בהמת נבלה, אסור כנבלה, [שלדברי רב הונא זה הדין השני של הרישא, ולדברי שמואל זה הדין היחיד של הרישא].

א. דין זה של משנתנו, נאמר כדעת רבי יהושע קודם שחזר בו, שהיה סבור שדין הנמצא בקיבה כדין בשר הבהמה. אולם אינה הלכה, כי לאחר מכן חזר בו רבי יהושע, והודה, שדין הנמצא בקיבה כדין מה שבא מכוחו, ולא כדין בשר הבהמה. [כן מבואר בתירוץ הראשון, ובתירוץ רב יצחק אמר רבי יוחנן].

ב. דין זה של משנתנו, הוא אף כדעת רבי יהושע אחר חזרתו, שהודה שדין הנמצא בקיבה כדין מה שבא מכוחו, אלא שכל זה מדין תורה, אבל מדברי חכמים, הנמצא בקיבת נבילה, גזרו עליו שיהיה אסור כנבלה, משום שאם היה מותר לאוכלו, היה הדבר נראה כאילו אוכל נבילות, ודבר מאוס הוא. [כן ביאר רב חסדא. אולם רבא דחה דבריו, ואמר, שאם כן, כל שכן שהיה מקום לאסור דבר היתר הנמצא במעי טרפה שנשחטה, שלא יבואו לומר כשם שהנמצא בה מותר, כך היא עצמה מותרת, ובסיפא של המשנה מבואר

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיז

שלא גזרו על כך].

< דין ב' – המעמיד חלב בעור של קיבה כשרה, אם הבשר נותן טעם בחלב הרי זה אסור.

[מהטעם שנתבאר לעיל בדין "א. עור הקיבה"].

< דין ג' – כשרה שינקה מן הטרפה, קבתה [=חלב קרוש הנמצא בקיבתה] אסורה.

[מהטעם שנתבאר לעיל בדין "ב. הקיבה"].

< דין ד' – טרפה שינקה מן הכשרה, קבתה [=חלב קרוש הנמצא בקיבתה] מותרת, מפני שכנוס במעיה.

[מהטעם שנתבאר לעיל בדין "ב. הקיבה"].

לוקחים ביצים מן הגוים

לוקחים ביצים מן הגוים, ואין לחוש שביצה זו נמצאת בתרנגולת נבלה, [שהיא אסורה כנבלה], וכמו כן אין לחוש שביצה זו באה מתרנגולת טרפה, [שהיא אסורה כטרפה], כי אין ביצים של נבלות וטרפות אינן שכיחות.

העמדת חלב [לעשותו גבינה] בחלב

קרוש הנמצא בקיבת שחיטת גוים

לדעת חכמים – בהמה ששחטה גוי, הרי היא כנבלה, ולפיכך הנמצא בקיבתה, אינו אסור כמותה, אלא דינו כמו מי שבא מכוחו, [כפי שנתבאר לעיל], ואם הבהמה הזו ינקה בחייה מבהמה כשרה, החלב הקרוש שבה כשר, והגבינה שהעמידו בו **כשרה**. [ולדברי רב שמואל בר רב יצחק כן פסק רבי יוחנן. וכן נפסקה הלכה בגמרא].

ולדעת רבי אליעזר – בהמה ששחטה גוי, הרי היא כבהמה הנשחטת לעבודה זרה, כי סתם מחשבת גוי לשחוט לעבודה זרה, ולפיכך, הנמצא בקיבתה אסור כעבודה זרה, [כפי שנתבאר לעיל, שמאחר שנוח לו שהבהמה תהא נראית גדולה, כל מה שבתוכה מכוון להיות לעבודה זרה], ולכן הגבינה שהעמידו בחלב הקרוש הנמצא בה, הרי זה **אסור**. [ולדברי רבי חייא בר אבא כן פסק רבי יוחנן].

דף קיז

יש איסורים שחלים על

החלב ואינם חלים על הדם

א. החלבים של הקרבנות, יש בהם דין מעילה, ואסור להנות מהם. אבל דם הקרבנות, אין בו דין מעילה, ואין איסור להנות ממנו.

ב. האוכל חלבים של קרבן שנתפגל, עובר באיסור אכילת פיגול, [עם איסור אכילת חלב], אבל האוכל דם קרבנות שנתפגלו, אינו עובר באיסור אכילת פיגול, [אלא רק באיסור אכילת דם].

ג. האוכל חלבים של קרבן שנעשה נותר, עובר באיסור אכילת נותר, [עם איסור אכילת חלב], אבל האוכל דם קרבנות שנעשו נותר, אינו עובר באיסור אכילת נותר, [אלא רק באיסור אכילת דם].

ד. טמא שאכל חלבים של קרבן [טהור], עובר באיסור אכילת קרבן בטומאה, [עם איסור אכילת חלב], אבל טמא האוכל דם קרבנות, אינו עובר באיסור אכילת קרבן בטומאה, [אלא רק באיסור אכילת דם].

וחומר בדם מבחלב

איסור דם נוהג בין בבהמה בין בחיה ובין בעוף בין טמאים ובין טהורים. ואיסור חלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד שנאמר בו, "כִּי כָּל אֶכֶל חֶלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אֲשֶׁה לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֲכֵלֶת מֵעֲמִיקָה".

מניין שאף באמורי קדשים

קלים יש דין מעילה

קדשים קלים, [כגון שלמים], אף על פי שבחייהם אין בהם דין מעילה, כי נחשבים כממון בעלים, לאחר שהוקרבו, יש באימוריהם דין מעילה, כי קרבים הם למזבח.

ומשני כתובים יש ללמוד דין זה :

א. [דרשת רבי ינאי], נאמר בעניין הקרבת אימורי פר כהן משיח, "וְאֵת כָּל חֶלֶב פֶּר החֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת החֶלֶב הַמִּכֶּסֶה עַל הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל החֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב. וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִית וְאֵת החֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים וְאֵת הַתִּתְּרֵת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִית וְסִירָנָה. כָּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים

מסכת חולין

פרק שמיני כל הבשר דף קיז

והקטירם הפחן על מזבח העולה, כלומר אחר שפירט הכתוב את אימוריו, חזר ואמר שהם כאימורי השלמים, ולא הוצרך לחזור לומר כן, אלא להקיש את אימורי שלמים, שהם קדשים קלים, לאימורי פר כהן משיח, שהם קדשי קדשים, וללמד, שכשם שבאימורי קדשי קדשים, יש מעילה, כך גם באימורי קדשים קלים, יש מעילה. [ומכל מקום לא די בכתוב הזה, כי מהכתוב הזה יש ללמוד שבאמורים כמו שיש בפר, יש מעילה, אף כשהם בקדשים קלים, אבל באימורים שאין בפר, כגון אליה, שישנה רק בכבש, לא היינו יודעים אם יש בו מעילה בקדשים קלים או לא].

ב. [דרשת רבי שאמר רבי חנינא], נאמר בשלמים, **"כָּל חֵלֶב לָהּ"**, ללמד, שכל הקרוי חלב בקרבנות, הרי הוא לגבוה, ויש בו מעילה, ובכלל זה האליה של הכבש, הקרויה חלב שנאמר **"חֵלְבוֹ הָאֱלֹהִים"**. [ומכל מקום לא די בכתוב הזה, כי מהכתוב הזה יש ללמוד שבאמורים הקרויים חלב, יש מעילה, אף כשהם בקדשים קלים, אבל באימורים שאינם קרויים חלב כגון שתי הכליות, לא היינו יודעים אם יש בו מעילה בקדשים קלים או לא].

אלית הכבש מותרת באכילה

אף על פי שקרויה חלב

אף על פי שהאלית הכבש קרויה בתורה חלב שנאמר בעניין קרבן שלמים **"חֵלְבוֹ הָאֱלֹהִים"** מכל מקום מותרת באכילה ואינה בכלל הכתוב **"כָּל חֵלֶב שֹׁר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ"**.

לדעת רב זביד – הסיבה לכך שחלב האליה של הכבש מותר, **כי נאמר** בכתוב האוסר את החלב, **"כָּל חֵלֶב שֹׁר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ"**, ללמד, שלא נאסר אלא חלב שאמור בכולם, ואילו חלב האליה אינו אמור אלא בכבש, ולא בשור ועז, ולכן אינו בכלל איסור אכילת חלב.

ולדעת רב אשי – הסיבה לכך שחלב האליה של הכבש מותר, **כי באמת אינו קרוי "חלב"** סתם, אלא **"חלב האליה"**, ולא אסרה תורה אלא מה שנקרא **"חלב"** סתם. [ודבריו נדחו, שכן, אם אלית הכבש אינה קרויה חלב, לא תהא גם בכלל הכתוב **"כָּל חֵלֶב לָהּ"**, ולא יהא בה מעילה, ואין הדין כן].

מניין שאין מעילה בדם הקרבנות [אף קודם זריקתו

למזבח] ולא שאר איסורים הנזכרים במשנה

לדעת עולא – מתוך שנאמר בדם **"כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם** על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש וכפר", למדנו שהדם נתון לנו ואינו נחשב כקדשי גבוה שיהיה בו מעילה.

ולדעת דבי רבי ישמעאל – מתוך שנאמר בדם **"כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם** על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש וכפר", למדנו שהדם נתון על המזבח לכפרה בלבד ולא שיהא נחשב של גבוה להיות בו מעילה.

ולדעת רבי יוחנן – מתוך שנאמר בדם **"כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם** על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש וכפר", למדנו שדין הדם מתחילה ועד סוף שווה, הוא שהיה, והוא שיהיה. ואחר זריקתו, דין פשוט הוא שאין בו מעילה, כי כבר נעשית מצוותו, וכל שנעשית מצוותו אין בו מעילה, ואם כן, כשם שבסופו אין בו מעילה, כך גם בתחילתו, קודם שנזרק למזבח, אין בו מעילה.

ומתחילת הסוגיה משמע, שנחלקו האמוראים הללו, מניין לנו שאין מעילה בדם הקרבנות, אולם מסוף הסוגיה נראה, שאין כאן מחלוקת, אלא שלושה מיעוטים אלו, באו ללמד שלושה דברים.

א. דם הקרבנות אין חייבים עליו משום נותר. כלומר האוכל דם קרבנות שנעשו נותר, אינו עובר באיסור אכילת נותר, [אלא רק באיסור אכילת דם].

ב. דם הקרבנות אין בו מעילה.

ג. דם הקרבנות אין חייבים עליו משום טומאה. כלומר, טמא האוכל דם קרבנות, אינו עובר באיסור אכילת קרבן בטומאה, [אלא רק באיסור אכילת דם].

ד. וכמו כן, דם הקרבנות אין חייבים עליו משום פיגול, כלומר האוכל דם קרבנות שנעשו פיגול, אינו עובר באיסור אכילת פיגול, [אלא רק באיסור אכילת דם]. **ודין זה למד בלא מיעוט רביעי,** כי פשוט הוא, שכן אין דין פיגול למד מבשר השלמים, שהוא דבר שאחרים מתירים אותו [=זריקת הדם והקטרת האימורים] ומכאן שאין פיגול נוהג אלא בדבר שאחרים מתירים אותו [לאכילת אדם או לאכילת מזבח כבשר ואימורים], אבל הדם, אין דבר המתיר אותו לזריקה למזבח, ולפיכך אין נוהג בו דין פיגול.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיז

אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו

לעיל נתבאר, שכל דבר שנעשית מצוותו, דין פשוט הוא, ששוב אין בו מעילה. וקודם שנבאר בעזה"י מניין יש ללמוד זאת, נקדים, שיש כמה **דברים שיש בהם מעילה, אף אחר אחר שנעשית מצוותם.**

א. תרומת הדשן.

בכל בוקר, מצווה על הכהנים להרים מהדשן שעל המזבח מלא המחתה, ולתתו בצד המזבח, ודשן זה, אף אחר שנעשית מצוותו, יש בו דין מעילה, שנאמר בו, "וְהָרִים אֶת הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ", ללמד, שטעון שימה וגניזה, ואין לקחתו משם, ומכאן שאסור בהנאה.

ב. בגדי כהן גדול אחר יום הכיפורים.

לדעת חכמים – ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים, טעונין גניזה עולמית, ואין הדיוט עובד בהן כל השנה, ולא כהן גדול ליום כפורים אחר, שנאמר בהם, "וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבִּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם", ללמד, שטעונים שם גניזה, ואסור להנות מהם, ויש בהם מעילה אף על פי שנעשית מצוותם.

אולם לדעת רבי דוסא – אין הבגדים הללו טעונים גניזה, וכשרים לכהן הדיוט בכל השנה, ורק כהן גדול אסור להשתמש בהם ליום כפורים אחר.

ג. עגלה ערופה.

עגלה ערופה, אחר עריפתה, אסורה בהנאה, ויש בה מעילה אף על פי שנעשית מצוותה, שנאמר בה, "וְעִרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחֲל", ללמד, שטעונה שם קבורה, ולא יהנו ממנה.

ועתה נבאר, מניין שבשאר מקומות אין מעילה בדבר שנעשית מצוותו.

- לדעת האומרים, **ששני כתובים הבאים כאחת אין מלמדים**, כלומר, כשחזרה תורה על דין מסוים בשני מקומות, ולא הסתפקה לכותבו במקום אחד, ולסמוך על כך, שילמד המקום השני ממנו, הרי זו ראייה, שאין ללמוד משום אחד מהמקומות הללו שכן יהיה הדין בשאר מקומות, [ולכן הוצרכה תורה לכתוב את הדין בכל מקום בפני עצמו], ואם כן, לכל הפחות בשני כתובים נאמר שיש מעילה בדבר שנעשית מצוותו, [תרומת הדשן ועגלה ערופה], ומאחר ששני כתובים אין מלמדים, על כרחך בשאר מקומות אין מעילה בדבר שנעשית מצוותו.

- ולדעת האומרים, ששני כתובים הבאים כאחת מלמדים, ורק **שלושה כתובים הבאים כאחת אין מלמדים**. אם דעתם כדעת חכמים לעניין בגדי כהן גדול, הרי כאן שלושה כתובים, שנאמר בהם שיש מעילה בדבר שנעשית מצוותו, [תרומת הדשן ובגדי כהונה ועגלה ערופה], ואין ללמוד מהם לשאר מקומות.

- ואף אם דעתם כדעת רבי דוסא, ואם כן, יש כאן רק שני כתובים, שנאמר בהם שיש מעילה בדבר שנעשית מצוותו, [תרומת הדשן ועגלה ערופה], מכל מקום מודים הם, שאין ללמוד מהכתובים הללו, שגם בשאר מקומות הדין כן, **כי בכל אחד משני הכתובים הללו יש מיעוט**, המלמד, שרק בו יש מעילה אף אחר שנעשית מצוותו, אבל בשאר מקומות אין מעילה בדבר שנעשית מצוותו, [בתרומת הדשן נאמר "וְשָׂמוּ" דווקא אותו ולא את אחרים. ובעגלה ערופה נאמר "הָעִרְוָה" דווקא היא ולא דבר אחר].

סליק פרק כל הבשר

פרק תשיעי העור והרוטב

דף קיז

סדר הפרקים ד-ה-ו-ז-ח-ט

כתבו התוס', שמאחר ששנינו בפרק "בהמה המקשה", ששליא אינה מטמאה טומאת אוכלין, ולא טומאת נבלות, שנו לבסוף פרק "העור והרוטב", המדבר גם הוא בעניין טומאת אוכלים וטומאת נבלות.

והסיבה שהפסיק התנא בין "בהמה המקשה" לבין "העור והרוטב" בכמה פרקים, כי מאחר ששנה בפרק "בהמה המקשה", את הדין "מצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו", שנה אחר כך את

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיח

פרק "אותו ואת בנו". ומאחר שדיבר בו בעניין שחיטה שאינה ראויה, שנה אחר כך "כסוי הדם". ומאחר ששנה בו "ונוהג בחיה ובעוף", שנה אחריו "גיד הנשה", שנוהג בחיה ולא בעוף. ומאחר שדיבר בו בדין ירך שנתבשל בה גיד הנשה בבליעת איסור, שנה אחר כך "כל הבשר", המדבר בעניין בליעת איסור. ולאחר מכן חזר לעניין הראשון, של טומאת אוכלים וטומאת נבלות ושנה העור והרוטב.

דברים המצטרפים לשיעור טומאת אוכלים ואינם מצטרפים לשיעור טומאת נבלות

האוכלים אינם מקבלים טומאה [כגון משרץ], אלא אם כן יש בהם שיעור כביצה, ויש דברים שכשהם בפני עצמם הם אינם נחשבים כאוכל לקבל טומאה אבל הם מצטרפים לאוכל שאין בו שיעור כביצה להשלימו לשיעור הזה ואלו הם:

א-ב-ג-ד. העור [של בהמה שחוטה], מצטרף לבשר שאדוק בו להשלימו לשיעור כביצה. וכן העצמות שיש בהן מוח, שהוא אוכל, מצטרפים למוח להשלימו לשיעור כביצה. וכן הקרניים, [במקום שחותרים ויוצא דם כמבואר בגמרא בדף קכ"א], מצטרפים לבשר שתחתיהם להשלימו לשיעור כביצה. וכן הטלפיים, מצטרפים לבשר שתחתיהם להשלימו לשיעור כביצה. והטעם של כל אלו, שהם מצטרפים, כי כל אלו נחשבים כשומרים על האוכל, ולהלן יתבאר בעזה"י, שהשומר של האוכל, מצטרף עמו לשיעור הטומאה.

ה-ו. הרוטב [=ליחה], וכן הקיפה [=תבלין], מצטרפים לתבשיל להשלימו לשיעור כביצה. שכל אלו אינם נאכלים בפני עצמם, אבל נאכלים הם בתבשיל. [ובעזה"י דין זה יתבאר יותר בדף ק"כ].

ז-ח. וכן דין האלל [=יתבאר בגמרא] והגידים, שהם מצטרפים לאוכל להשלימו לשיעור כביצה. [דין האלל יתבאר בעזה"י בדף קכ"א].

ונבלה אינה מטמאה, אלא כשיהא בה עצמה שיעור כזית, ושום דבר שאינו נבלה אינו משלימה לשיעור זה, שנאמר "הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא", כלומר דווקא הנוגע בנבלה עצמה נטמא, ולכן, כל הדברים המנויים לעיל, אינם מצטרפים לנבלה, להשלימה לשיעור כזית.

דף קיח

דיני "יד" ו"שומר"

פרק העור והרוטב פותח בביאור דיני "יד" ו"שומר" לעניין טומאה, ומניין הם למדים. וקודם שנכתוב את דיניהם, ומניין הם למדים, נקדים לבאר מהם "יד" ו"שומר".

"יד" הוא דבר שאינו ראוי לקבל טומאה מחמת עצמו, אבל הוא מחובר לדבר הראוי לקבל טומאה, ועל ידו ניתן לטלטל את הדבר המקבל טומאה, [כידות [=ידיעות] הכלים שהכלים ניטלים על ידם].

ו"שומר" הוא גם כן דבר שאינו ראוי לקבל טומאה מחמת עצמו, אבל הוא שומר על דבר הראוי לקבל טומאה, [כקליפת הפרי, שהיא עצמה אינה אוכל, והיא שומרת על האוכל שבתוכה, שהוא ראוי לקבל טומאה].

<< ואלו דיני "יד" ו"שומר" לעניין טומאת אוכלים קלה, [טומאה זו נקראת טומאה קלה, כי אוכלים טמאים אינם מטמאים אדם וכלים, אלא אוכלים ומשקים בלבד].

< ה"יד" [שאינו שומר, כגון עצם שאין בתוכו מוח, אבל יש בראשו האחד בשר, והוא מטלטל על ידי העצם]:

הרי זה טמא – כלומר היד מכניסה טומאה לאוכל שאם נגע שרץ ביד של אוכל טהור, הרי זה כמי שנגע השרץ באוכל עצמו, ונטמא האוכל מהשרץ.

והרי זה מטמא – כלומר היד מוציאה טומאה מהאוכל שאם נגע היד של אוכל טמא במשקה הרי זה כמי שנגע האוכל הטמא עצמו במשקה ונטמא המשקה.

אבל אינו מצטרף לשיעור – כלומר כשהאוכל עצמו אין בו שיעור [כביצה] לטומאה [שהוא השיעור של אוכלים לטומאה] והיד משלימו לשיעור אין הדבר מועיל לו והרי זה כאוכל שאין בו שיעור לטומאה ואינו מטמא.

< וה"שומר" [אף שאינו יד, כגון עור שעל גבי בשר]:

הרי זה טמא – כלומר השומר מכניס טומאה לאוכל, שאם נגע שרץ בשומר של אוכל טהור,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיה

הרי זה כמי שנגע השרץ באוכל עצמו, ונטמא האוכל מהשרץ.

והרי זה מטמא – כלומר השומר מוציא טומאה מהאוכל, שאם נגע השומר של אוכל טמא במשקה, הרי זה כמי שנגע האוכל הטמא עצמו במשקה, ונטמא המשקה.

והרי זה מצטרף לשיעור – כלומר כשהאוכל עצמו אין בו שיעור [כביצה] לטומאה [שהוא השיעור של אוכלים לטומאה] והשומר משלימו לשיעור, הדבר מועיל לו, והרי זה כאוכל שיש בו שיעור לטומאה, והוא מטמא.

< **וזה שאינו לא יד ולא שומר**, [כגון שער, שחתיכת בשר בראשו. או עצם דק וקטן שמחובר בו אוכל, ואינו ראוי להיות יד מחמת קטנו] – **אינו טמא, ואינו מטמא, ואינו מצטרף לשיעור.**

<< **ולעניין טומאת נבלות החמורה, דין "יד" ודין "שומר", שווים הם, ואלו הם.** [טומאה זו נקראת טומאה חמורה, כי נבלה מטמאה אף אדם וכלים].

הרי אלו מטמאים – כלומר מוציאים טומאה מהנבלה, שאם נגעו בטהור, הרי זה כמי שנגעה הנבלה עצמה בטהור ולכן הוא נטמא. [ו"הרי אלו טמאים", כלומר שהנבלה מקבלת טומאה דרכם, אין לומר בנבלה, כי הנבלה היא עצמה הטומאה, ואינה מקבלת טומאתה מבחוץ, ואין לדון בה אלא איך היא מטמאה אחרים].

אבל אינם מצטרפים לשיעור – כלומר כשבשר הנבלה עצמו אין בו שיעור [כזית] לטומאה, [שהוא השיעור של נבלה לטומאה], וה"יד" או ה"שומר" משלימו לשיעור, אין הדבר מועיל לו, והרי זה כנבלה, שאין בה שיעור לטומאה, ואינה מטמאה.

מניין למדים דיני "שומר"

א-ב. טמא ומטמא – בקל וחומר.

להלן יתבאר בעזה"י, מניין למדים, ש"יד" טמא ומטמא, ומאחר שיש כתובים המלמדים זאת לעניין "יד", [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], מעתה, יש ללמוד בקל וחומר, **שאם "יד" הקל, שאינו שומר על האוכל, ואין סברא כל כך שיהיה כמו האוכל, טמא ומטמא, קל וחומר ש"שומר" החמור, שהוא שומר על האוכל, ומסתבר יותר שיהיה כמו האוכל, שיהיה גם טמא ומטמא.**

וכל זה לעניין טומאת אוכלים הקלה, אבל לעניין טומאת נבלות החמורה, ה"יד" אינו אלא מטמא, אבל אינו טמא [כפי שהתבאר לעיל], וכמו כן, השומר הלמד ממנו בקל וחומר, אינו אלא מטמא, אבל אינו טמא.

ג. מצטרף לשיעור כביצה – מהכתוב "וְכִי יִפֹּל מִנֶּבֱלָתָם עַל כָּל זֶרַע זֵרֹעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא".

- **מתחילה רצו לומר, שממשמעות הכתוב, "וְכִי יִפֹּל מִנֶּבֱלָתָם עַל כָּל זֶרַע זֵרֹעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא", יש ללמוד, דין טומאה ל"שומר" שכן משמעות הכתוב היא, שהזרע שהוא במצב שהדרך לזורעו, כלומר עם הקליפה שלו, אינו מקבל טומאה, כי לא הוכשר, אבל אם הוכשר לקבל טומאה, מקבל טומאה עם הקליפה שלו, ומכאן שנתרבתה טומאה גם לקליפת האוכל כמותו, כלומר ל"שומר". [אלא שהקשו על כך אם כן אין ללמוד מכאן טומאה אלא ל"שומר" שהוא קיים בשעת זריעה כגון קליפת חיטים שעורים ועדשים אולם מניין לנו טומאה ל"שומר" שאינו קיים בשעת הזריעה כקליפת פירות שאין השומר בא אלא אחר הגידול].**

- **ומסקנת הסוגיה, שריבוי דין טומאה ל"שומר" למד משלושה ריבויים האמורים בכתוב, "עַל כָּל (א) זֶרַע (ב) זֵרֹעַ אֲשֶׁר (ב) יִזְרַע", הבאים ללמד על טומאת שומרים בשלושה אופנים, אחד לשומר של זרעים. ואחד לשומר של פירות האילן. ואחד לשומר של בשר וביצים ודגים.**

ומאחר שדין זה, ש"שומר" טמא ומטמא כבר למד בקל וחומר, [כמבואר לעיל], כשבאה תורה לרבות דין טומאה נוסף ל"שומר", על כרחך באה ללמד שהוא מצטרף לשיעור הטומאה עם האוכל.

ומכאן שהשומר מצטרף לשיעור כביצה של טומאה אוכלים.

וכל זה לעניין טומאת אוכלים הקלה, אבל לעניין טומאת נבלות החמורה, ה"שומר" אינו מצטרף לשיעור כזית של טומאת נבלה, שנאמר, "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הָיָא לָכֶם לְאֹכְלָהּ הִנֵּנִי בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", ללמד שרק הנבלה עצמה מטמאה, ובבשרה לבדו צריך להיות שיעור כזית, ואין ה"שומר" מצטרף לכך.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיה

מניין למדים דיני "יד"

אופן א. [שנדחה].

מתחילה רצו לומר, שדין זה, שלעניין טומאת אוכלים, ה"יד" טמא ומטמא, למד משני הכתובים הבאים:

(א) "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע וְנָפַל מִבְּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם", ומתוך שנאמר "לָכֶם", משמע שכל הראוי לכם להשתמש בו, נטמא, והרי זה מלמד, שגם ה"יד" של האוכל נטמא, ומכאן שהיד מכניסה טומאה לאוכל.

(ב) "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב", ומתוך שנאמר "לָכֶם", משמע שכל הראוי לכם להשתמש בו מהנבלה, מטמא, והרי זה מלמד, שגם ה"יד" של הנבלה מטמא, ומכאן שהיד מוציא טומאה לטהור.

ומתחילה היו סבורים, שאין סברא לחלק בין יד של טומאת אוכלים, ליד של טומאת נבלה, ומאחר שנתבאר שבנבלה היד מוציא טומאה לטהור, הוא הדין ביד של טומאת אוכלים, ואם כן משני הכתובים הללו יש ללמוד, ש"יד" טמא ומטמא בטומאת אוכלים.

[ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור].

< והקשו על כך, כי טומאת נבלות חמורה מטומאת אוכלים, ואם כן, אין ללמוד ש"יד" לטומאת אוכלים מוציא טומאה, מכך שנתבאר בכתוב ש"יד" של טומאת נבלות מוציא טומאה, ואם כן, שמא לעניין טומאת אוכלים ה"יד" מכניסה טומאה ואינה מוציאה, [והכתוב האמור ב"שומר" לא בא לרבות אלא שה"שומר" עדיף מהיד בכך שהוא גם מוציא טומאה, ואם כן, לא למדנו שה"יד" מוציא טומאה, ולא למדנו שה"שומר" מצטרף לשיעור טומאה].

אופן ב.

שוב אמרו שדין זה שלעניין טומאת אוכלים ה"יד" טמא ומטמא למד מהכתוב האמור בו בלבד "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע וְנָפַל מִבְּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם", שכן מתוך שנאמר "לָכֶם", משמע שכל הראוי לכם להשתמש בו, נטמא, והרי זה מלמד, שגם ה"יד" של האוכל נטמא, ומכאן שהיד מכניסה טומאה לאוכל.

ומאחר שלמדנו שה"יד" מכניסה טומאה לאוכל טהור, כל שכן שהיא מוציאה טומאה מהאוכל שכבר נטמא, [לטמא משקים אחרים].

[ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור].

< אלא שמתחילה הקשו על כך, שכן מאחר שאין אלא כתוב אחד, המלמד על דין "יד" לטומאת אוכלים, מסתבר שהוא בא ללמד על כך שה"יד" מוציא טומאה מאוכל שכבר נטמא, [שזה הדבר הקל יותר], אבל אינו מלמד שה"יד" גם מכניס טומאה לאוכל טהור. [והכתוב האמור ב"שומר", לא בא לרבות אלא שה"שומר" עדיף מהיד בכך שהוא גם מכניס טומאה לאוכל טהור, ואם כן לא למדנו שה"יד" מכניס טומאה, ולא למדנו שה"שומר" מצטרף לשיעור טומאה].

- אולם למסקנת הסוגיה, אין זו קושיה, כי מאחר שהכתוב מדבר על הכנסת טומאה לאוכל הטהור, על כרחך לעניין זה נתרבו הידות, כלומר להכניס טומאה לאוכל הטהור, וממילא יש ללמוד בקל וחומר, שהם גם מוציאות ממנו טומאה. [ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור]. [וה"שומר" האמור בנבלה, ללמד שמוציא ממנה טומאה, אף היינו יכולים ללמוד גם לולא הכתוב, כי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מ"יד", שמוציא טומאה מנבלה, מכל מקום נתפרש הדין הזה בתורה, כי פעמים התורה כותבת בפירוש, גם דין שניתן ללמודו בקל וחומר [=מלתא דאתיא ברל וחומר טרח וכתב לה קרא]].

אופן ג.

שוב רצו לומר, שדין זה, שלעניין טומאת אוכלים, ה"יד" טמא ומטמא, למד משני כתובים.

כתוב אחד הוא האמור בגופו "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע וְנָפַל מִבְּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם", והוא באמת בא ללמד על כך שהיד מוציאה טומאה, [כפי שנתבאר לעיל בקושיה על אופן ב'].

וכתוב שני הוא כתוב שנכתב לכאורה שלא לצורך, כפי שיתבאר בעזה"י, והוא בא ללמד שה"יד" גם מכניסה טומאה.

שכן שלושה כתובים נאמרו בעניין ידות: (א)

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיח

האחד לעניין טומאת אוכלים "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לךם". (ב) השני לעניין טומאת כלי חרס "וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יתץ טמאים הם וטמאים יהיו לךם". (ג) והשלישי לעניין טומאת נבלות "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לךם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב".

ואמנם אם היה ריבוי לדין יד רק באחד משלושת הכתובים הללו, לא היינו יודעים שיש דין יד גם בשני המקומות האחרים. [כי אם היה כתוב דיו יד רק לעניין זרעים היה מקום לומר שרק לזרעים ריבתה תורה דין יד כי הם חמורים יותר מכלי חרס ומנבלה שכן הזרעים טומאתם מרובה יותר שמקבלים טומאה אף מוולד הטומאה ושומר שלהם מצטרף עימהם. וכמו כן אם היה כתוב דין יד רק לעניין כלי חרס היה מקום לומר שרק לכלי חרס ריבתה תורה דין יד כי הם חמורים יותר מזרעים ומנבלה שהם מטמאים את הנכנס לתוכם וכן נטמאים מהנכנס לתוכם אף בלא נגיעה. וכמו כן אם היה כתוב דין יד רק לעניין נבילה, היה מקום לומר, שרק לנבילה ריבתה תורה דין יד, כי היא חמורה יותר מזרעים ומכלי חרס, שכן הנבלה מטמאה אדם ומטמאה במשא וטומאתה מחמת עצמה].

וכמו כן, אם היו כתובים רק שני הכתובים לזרעים ולנבלה או רק שני הכתובים לכלי חרס ונבלה, לא היה אפשר ללמוד דין ידות גם בכתוב השלישי. [שכן אם היה כתוב רק לעניין זרעים ונבלה היה מקום לומר שדווקא בהם ריבתה תורה דין ידות שהם מאכלים אבל לכלי חרס לא ריבתה תורה דין ידות. וכמו כן אם היה כתוב דין יד רק לעניין כלי חרב ונבלה היה מקום לומר שרק בהם ריבתה תורה דין ידות כי מקבלים טומאה אף בלא מגע בטומאה אחרת [שכלי חרס מקבל טומאה מאוירו ונבלה מקבלת טומאה מחמת עצמה] מה שאין כן זרעים שאינם נטמאים אלא על ידי נגיעה בטומאה].

אבל די היה לכתוב דין ידות רק בשני הכתובים, לעניין זרעים, ולעניין כלי חרס, ומהם היינו למדים דין ידות גם בנבלה.

ואם כן, כשפירשה תורה דין ידות בנבלה, הרי זה ככתוב יתר, הבא ללמד דין נוסף ביד לעניין אוכלים, [=אם אינו עניין לנבלה, הלמדה כבר בבניין אב, תנהו עניין לטומאת אוכלים] **והוא, שהיד גם מכניסה טומאה, ולא רק מוציאה** [=אם אינו עניין להוציא המבואר מהכתוב הראשון, תנהו עניין להכניס]. [ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור].

< אולם הקשו על כך, כי באמת הכתוב המלמד דין יד בנבלה, אינו מיותר, ואף שניתן ללמוד דין יד בנבלה, מבניין אב מזרעים וכלי חרס, מכל מקום אם הדבר היה למד בבניין אב, היינו אומרים, דיו לבא מן הדין להיות כנידון, כלומר מאחר שדין יד בנבלה למד מהאמור בעניין זרעים וכלי חרס, כשם שהיד האמור בהם, אינו מטמא אדם וכלים, כך יד הנבלה לא יטמא אדם וכלים, ולכך הוצרכה תורה לפרש דין יד בנבלה עצמה, ללמד שהיד נידון כנבלה, ומטמא אף אדם וכלים, ומאחר שאין כאן כתוב יתר אין לנו מניין ללמוד שהיד של טומאת אוכלים מכניס טומאה. [והכתוב האמור ב"שומר", לא בא לרבות אלא שה"שומר" עדיף מהיד בכך שהוא גם מכניס טומאה לאוכל טהור, ואם כן לא למדנו שה"יד" מכניס טומאה, ולא למדנו שה"שומר" מצטרף לשיעור טומאה].

אופן ד.

שוב אמרו, שדין זה, שלעניין טומאת אוכלים, ה"יד" טמא ומטמא, למד משני כתובים.

כתוב אחד הוא האמור בגופו "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לךם", והוא באמת בא ללמד על כך שהיד מוציאה טומאה, [כפי שנתבאר לעיל בקושיה על אופן ב'].

וכתוב שני הוא כתוב שנכתב לכאורה שלא לצורך, והוא הכתוב המלמד ש"שומר" של נבלה מטמא כנבלה. שנאמר בנבלה, "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לךם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב", לרבות את הנוגע בשומר שהוא טמא, ולא היה צריך הכתוב ללמד שהשומר של הנבלה מטמא שכן כבר מבואר בכתוב שאפילו היד של הנבלה מטמא [שנאמר "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לךם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב"], ואם כן, כל שכן שגם השומר של הנבלה מטמא, ומאחר שאין הכתוב הזה נצרך לעניין טומאת שומר של נבלה, ולא לעניין יד של נבלה, תנהו לעניין יד של טומאת אוכלים, ללמד שהיד של טומאת אוכלים, לא רק מוציאה טומאה מהאוכל,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיה

[כמבואר מהכתוב הראשון], אלא גם מכניסה לו טומאה. [ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור].

< ומתחילה הקשו על כך, מניין שהכתוב היתר בא ללמד על כך שיד של טומאת אוכלים מכניס טומאה, [ושוב ללמוד בקל וחומר שגם השומר דינו כן], אולי לא בא הכתוב הזה, אלא ללמד, שהשומר של טומאת אוכלים מכניס טומאה. [והשומר הכתוב בעניין טומאת אוכלים, בא ללמד על כך שהשומר גם מצטרף לשיעור. אבל אין כתוב המלמד שהיד של טומאת אוכלים מכניס טומאה].

- ותירץ רב חביבא, שהסברא נותנת, שהכתוב היתר האמור בעניין "שומר" של נבלה, בא לרבות דין ב"יד" של טומאת אוכלים, ולא ב"שומר" של טומאת אוכלים, והסיבה לכך, כי ה"שומר" האמור בנבלה, דומה ל"יד" של טומאת אוכלים, שאינה מצטרפת לשיעור הטומאה, ואינו דומה ל"שומר" של טומאת אוכלים, שהוא מצטרף לשיעור הטומאה. ואם כן, מה"יד" האמורה בטומאת אוכלים, אנו למדים שהיד מוציאה טומאה מאוכלים, ומה"שומר" האמור בטומאת נבלה, אנו למדים שהיד אף מכניסה טומאה לאוכלים. [ושוב יש ללמוד בקל וחומר, שגם ה"שומר" טמא ומטמא. וממילא הכתוב בעניין "שומר", בא ללמד, שהשומר אף מצטרף לשיעור].

הקשה רבי אליהו, מנלן ידות בכלים דעלמא, דמ"יד" דזרעים ותנור ונבלה לא אתו, דמה להנך שאין להם טהרה במקוה. ונראה, משום דדרשינן בתורת כהנים, והנוגע בהן, לרבות את הידות, וההוא אפשר דלשאר כלים איצטריך. ואי לא כתיב אלא ההוא קרא לחודיה, הוה מוקמינן ליה בדמסתבר טפי. [תוס'].

"יד" להכשר

כבר נתבאר בכמה מקומות, שאין אוכלים מקבלים טומאה [כשנגעו בטומאה], אלא אם כן הוכשרו תחילה לקבל טומאה, על ידי שנגעו באחד המשקים. ונחלקו חכמים בדין אוכל שנגעו משקים ב"יד" שלו, ולא באוכל עצמו.

< **לדברי רבי חייא בר אשי אמר רב – אין "יד" להכשר**, ואם נגעו משקים ב"יד" של האוכל, לא הוכשר האוכל לקבל טומאה. ויש ללמוד דין זה הן מסברא והן מהכתובים. מהכתובים יש ללמוד זאת, שכן דין "יד" האמור בעניין טומאת אוכלים, למד מהכתוב, "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע וְנָפַל מִבְּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם", ולדעת רב, מקרא נדרש רק על מה שסמוך לו לפניו, ולא על מה שכתוב לפני כן, ואם כן, הכתוב "לָכֶם", המלמד שגם היד בכלל הכתוב [כפי שנתבאר לעיל], אינו נדרש אלא על דין טומאה הנזכר בכתוב "טָמֵא הוּא", ולא על דין הכשר הנזכר בכתוב לפני כן, "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע". ואף מסברא אין ללמוד שיש דין יד להכשר, כי לא אמרה תורה כן אלא לעניין טומאה, וההכשר אינו תחילת הטומאה.

< **ולדברי רבי יוחנן** [שתניא כוותיה] – **יש "יד" להכשר**, ואם נגעו משקים ב"יד" של האוכל, הוכשר האוכל לקבל טומאה, כאילו נגעו המשקים באוכל עצמו. ויש ללמוד דין זה הן מסברא והן מהכתובים. מהכתובים יש ללמוד זאת, שכן דין "יד" האמור בעניין טומאת אוכלים, למד מהכתוב "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע וְנָפַל מִבְּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם" ולדעת רבי יוחנן מקרא נדרש בין על מה שסמוך לו לפניו ובין על מה שכתוב לפני כן ואם כן הכתוב "לָכֶם" המלמד שגם היד בכלל הכתוב [כפי שנתבאר לעיל] נדרש הן על דין טומאה הנזכר בכתוב "טָמֵא הוּא" והן על דין הכשר הנזכר בכתוב לפני כן "וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל זֶרַע". ואף מסברא יש ללמוד כן כי מאחר שלמדנו שלעניין טומאה יש דין "יד" הוא הדין לעניין הכשר שכן ההכשר נחשב כתחילת הטומאה והרי זה בכלל דיני טומאה.

בברייתא, שממנה יש ראייה לדברי רבי יוחנן, מבואר גם, שאין הזרעים מקבלים טומאה אלא כשיתלשו, [שאם לא כן, טימאת את הכל, שאין לך מחוברים שאין שרצים מצויים אצלם], וכשם שאין הזרעים מקבלים טומאה אלא כשיתלשו, כך אינם מקבלים הכשר על ידי משקים, אלא כשיתלשו.

שיעור האוכל שיש ל"יד"

ול"שומר" שלו דין "יד" ו"שומר"

לדעת רב – אוכל פחות מכזית, אין לו יד, ולכן, כשהיה אותו אוכל עם אוכלים אחרים שיש בהם שיעור כביצה, ונגעה טומאה ביד, לא נכנסה טומאה לאוכל, [וכן אם היו האוכלים טמאים,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיה

ונגעה טהרה ביד, לא נטמאת], כי מאחר שהיד הזו מחוברת רק לאוכל שהוא פחות מכזית, אינה נחשבת כיד, ואינה טמאה ולא מטמאה. **ושומר של אוכל שהוא פחות משיעור זית ויותר משיעור פול, נידון כשומר**, להכניס טומאה לאוכל, ולהוציא טומאה מהאוכל, ולהצטרף עמו לשיעור טומאה, **אבל כשהיה האוכל פחות משיעור פול, אין השומר שלו נידון כשומר**, ואינו, לא טמא, ולא מטמא, ולא מצטרף עמו לשיעור. [ומבואר בגמרא **בדף קי"ט**, שכן הדין בשומר של אוכל שהוא פחות מפול, ואינו דבר שלם, אבל **באוכל שהוא בריה שלמה, מודה רב, שאף על פי שהוא פחות משיעור פול, יש לו שומר**, שכן דין שומר למד מהכתוב "על כל זרע זרוע", שלמדו ממנו, שקליפת החיטה והשעורה והעדשה נחשבת כשומר, אף על פי ששיעור החיטה והשעורה והעדשה הוא פחות משיעור פול, והטעם לכך, כי הם בריה שלמה, ולבריה שלמה יש שומר, אף כשאין בה שיעור פול].

לדעת רבי יוחנן – אוכל פחות משיעור זית, ויותר משיעור פול, יש לו יד, ולכן, כשהיה אותו אוכל עם אוכלים אחרים שיש בהם שיעור כביצה, ונגעה טומאה ביד, נכנסה טומאה לאוכל, [וכן אם היו האוכלים טמאים, ונגעה טהרה ביד, נטמאה], **אבל כשהיה האוכל פחות משיעור פול, אין לו יד**, לא להיטמא, ולא לטמא. **ושומר של אוכל, אפילו הוא פחות משיעור פול, נידון כשומר**, להכניס טומאה לאוכל, ולהוציא טומאה מהאוכל, ולהצטרף עמו לשיעור טומאה.

שני עצמות שבכל אחד שיעור חצי זית של בשר המת בצדם האחד ונכנסו ראשיהם השניים הריקנים לבית

עצם מן המת מטמא במגע ובמשא בלבד, וכזית בשר מן המת, מטמא אף באוהל, כלומר כל המאהיל עליו טמא, ואם נכנס לבית כל הבית טמא.

ונחלקו חכמים, מה הדין, כשיש שני עצמות, שבכל אחד יש שיעור חצי זית בצדם האחד, והכניסו לתוך בית רק את צידם הריקן, האם צידם הריקן נחשב כבשר המת, [מחמת הבשר שבצד השני], ואם כן, יש כאן כזית מן המת בתוך הבית, והוא נטמא באהל, או שאין להחשיב את צידם הריקן כבשר המת, ואין כאן כזית בשר המת בבית, ואינו נטמא באהל.

< דעת רב.

כשהעצמות נחשבות רק כיד של בשר המת, ולא כשומר שלו, כגון שאין בעצמות מוח, אלא יש בשר סביב ראשם החיצון, מאחר שלדעת רב אין יד לפחות מכזית, אין העצמות נחשבות כיד של בשר המת, לטמא, כמו הבשר עצמו, ואין הבית טמא.

וכשהעצמות נחשבות כשומר של הבשר, כגון שיש בצידם החיצון מוח בתוך העצם, מאחר שלדעת רב יש שומר לפחות מכזית [ובלבד שיהא כפול], העצמות נחשבות כשומר של בשר המת, ומטמאות כבשר המת, **והבית טמא**.

ומה שמצינו, שנחלקו תנא קמא ויהודה בן נקוסא משום רבי יעקב בשני עצמות שבכל אחד חצי זית בשר המת, ונכנסו שני ראשיהם הריקן לבית, שתנא קמא מטמא את הבית, ויהודה בן נקוסא משום רבי יעקב מטהר. יתכן שנחלקו בעצמות שהם יד לבשר, ואז דעת רב כדעת יהודה בן נקוסא משום רבי יעקב, **ויתכן נחלקו בעצמות שהם שומרים לבשר**, ואז דעת רב כדעת תנא קמא.

< ודעת רבי יוחנן.

בין כשהעצמות נחשבות רק כיד של בשר המת, ולא כשומר שלו, כגון שאין בעצמות מוח, אלא יש בשר סביב ראשם החיצון, **ובין כשהעצמות נחשבות כשומר של הבשר**, כגון שיש בצידם החיצון מוח בתוך העצם, **הבית טמא**, כי לדעת רבי יוחנן, יש יד לפחות מכזית [ויותר משיעור פול], ויש שומר לפחות מכזית, ואם כן, העצמות נחשבות כיד או כשומר של הבשר, ומטמאות באוהל כמו הבשר.

ומה שמצינו, שנחלקו תנא קמא ויהודה בן נקוסא, בשני עצמות, שבכל אחד חצי זית בשר המת, ונכנסו שני ראשיהם הריקן לבית, שתנא קמא מטמא את הבית, ויהודה בן נקוסא משום רבי יעקב מטהר, [ומשמע שדווקא באופן הזה שיש בכל עצם כחצי זית נחלקו אבל אם היו חמש עצמות שבכל אחד פחות משיעור פול לדברי הכל הבית טהור]. **ודאי נחלקו בעצמות שהם יד לבשר**, ודעת רבי יוחנן כדעת תנא קמא.

דף קיט

עצם הקולית

רבי יהודה ואחרים, נחלקו בברייתא, בדין עצם הקולית, [הוא עצם עליון של ירך], מתי נידונית כולה כבשר המת. **לדעת רבי יהודה, רק כשיש עליה בשר בשיעור כזית. ולדעת אחרים, אף כשיש עליה בשר בשיעור פול.**

וכבר נתבאר, שלדעת רב, אין יד לפחות מכזית, אבל יש שומר לפחות מכזית, ואם כן, אם קולית זו שנחלקו בה רבי יהודה ואחרים היא קולית שהיא יד לבשר המת [שהבשר סביבה] נמצא **שדעת רב כדעת רבי יהודה. ואם קולית זו, שנחלקו בה רבי יהודה ואחרים, היא קולית שהיא שומר לבשר המת, [שיש בה מוח], נמצא שדעת רב כדעת אחרים.**

וכן נתבאר, שלדעת רבי יוחנן, יש יד לפחות מכזית [ויותר משיעור פול], **ויש שומר לפחות משיעור פול, ואם כן, קולית זו, שנחלקו בה רבי יהודה ואחרים, היא קולית שהיא שומר לבשר המת, שכן בכל קולית יש מוח, ודעת רבי יוחנן כדעת אחרים, המטמאים, אף על פי שאין במוח שיעור כזית, [ובאמת מטמאים אף כשאין במוח שיעור פול, ומה שאמרו שיעור פול, כלומר אין צריך כזית, אבל באמת אף בפחות מפול היא מטמאה].**

שרביט של פול ושל קטנית

< **לכאורה לדעת רבי יוחנן כך יתבארו דברי רבי אלעזר בן עזריה** [במשנה במסכת עוקצין פרק א' משנה ה']:

התרמילים של הפול שהפולים גדלים בהם, אינם נידונים כשומר, כי מאחר שהפולים גסים הם, אינם צריכים לתרמילים כדי להקל על ברירתם, ולכן התרמילים אינם נידונים כשומר, להכניס טומאה לפול, או להוציא ממנו טומאה, או להצטרף עמו לשיעור כביצה.

אבל התרמילים של הקטנית, נידונים כשומר, כי מאחר שהקטניות דקות, וקשה לבררם מהפסולת בלא התרמילים, צריכים הם לתרמילים שישמרו אותם מהפסולת, ונחשבים הם כשומר של הקטנית, ולכן הם מכניסים לה טומאה, ומוציאים ממנה טומאה, ומצטרפים עמה לשיעור.

< **אולם לדעת רב, אי אפשר לבאר כן את דברי רבי אלעזר בן עזריה, כי לדעת רב, אין שומר לפחות מכזית, ואם כן, אפילו היו צריכים את התרמילים לשמור את הקטנית, לא היו התרמילים נידונים כשומר, שכן אין בכל גרגיר קטנית כזית. [ומטעם אחר, יתכן שאף לדעת רבי יוחנן לא נוכל לבאר כן את דברי רבי אלעזר בן עזריה], ודברי רבי אלעזר בן עזריה יתבארו כך:**

הקלח של הפול, שיש בו כמה תרמילים, שהפולים גדלים בהם, אינו נידון כ"יד", כי מאחר שהפולים גסים הם, אינם צריכים לקלח לטלטלם בו, ולכן אינו נידון כ"יד", להכניס טומאה לפול, או להוציא ממנו טומאה.

אבל הקלח של הקטנית, שיש בו כמה תרמילים של קטנית, שיש בהם יחד שיעור כזית, הרי זה נידון כ"יד", כי מאחר שהקטניות דקות, נוח לטלטלם על ידי הקלח, ולכן הוא נידון כ"יד" שלהם, להכניס להם טומאה, ולהוציא מהם טומאה.

והתוס' ביארו עניין זה באופן אחר.

שומר על גבי שומר

כל הדינים האמורים בעניין שומר, מדברים בשומר הצמוד לאוכל, אבל שומר שעל גבי שומר, **אינו נידון כשומר כלל, ואין בו טומאה כאוכל.**

וכן שנינו, שלדברי רבי יהודה, הבצל, קליפותיו חלוקים לשלושה.

א. הקליפות הפנימיות הלבנות של הבצל, שהן האוכל עצמו, מקבלות טומאה, ומטמאות בפני עצמן, ואפילו הן נקובות, [ובלבד שיהא בהן שיעור כביצה בפני עצמן או בצירוף השומר].

ב. והקליפה הסמוכה לקליפות הפנימיות, היא הקליפה האמצעית. אם היא שלמה, הרי היא נידונית כשומר לאוכל, להכניס לו טומאה, ולהוציא ממנו טומאה, ולהצטרף עמו לשיעור כביצה. ואם היא נקובה, שוב אינה נחשבת כשומר לאוכל, ואינה מכניסה לו טומאה, ולא מוציאה ממנו טומאה, ואינה מצטרפת עמו לשיעור.

ג. והקליפה החיצונה, שהיא שומר על גבי שומר, אפילו היא שלמה, אינה נידונית כשומר של אוכל,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קיט

ואינה מכניסה לו טומאה, ולא מוציאה ממנו טומאה, ואינה מצטרפת עמו לשיעור.

צירוף שני שומרים

רב אושעיא נסתפק, מה הדין, כשיש שני אוכלים, שכל אחד שיעורו פחות מחצי ביצה, ועם השומר שלו הוא כחצי ביצה, [ואם כן שני האוכלים עם שני השומרים הם כביצה], האם מצטרפים שני האוכלים הללו עם שני השומרים שלהם, לשיעור כביצה. או מאחר שכל אחד מהשומרים שומר רק חצי מהאוכלים, אינו מצטרף עם האוכל שאינו שומר אותו, ואם כן, אין כאן צירוף של אוכלים ושומרים לשיעור כביצה.

< ומתחילה רצו להביא ראיה לכך, ששני האוכלים ושומריהם מצטרפים לשיעור כביצה, מדינו של רבי אלעזר בן עזריה במסכת עוקצין [הנזכר לעיל], שלכאורה אמר, שהתרמילים של הקטנית, נידונים כשומר, [מהטעם המבואר לעיל] ולכאורה הכוונה לכך ששנים ושלשה תרמילים, מצטרפים לשיעור כביצה עם האוכלים שבהן, שכן ודאי אין בשרביט אחד אוכל בשיעור כביצה, ומכאן, ששני שומרים מצטרפים עם שני אוכלים לשיעור כביצה, אף על פי שכל שומר מגן רק על חלק מהאוכל.

- אולם דחו ראיה זו, כי ניתן לבאר דבריו של רבי אלעזר בו עזריה באופן אחר, והוא, שהקלח של הקטנית, שיש בו כמה תרמילים של קטנית, שיש בהם יחד שיעור כזית, הרי זה נידון כ"יד" [מהטעם שנתבאר לעיל]. ואם כן לא דיבר כלל בדין שומר אלא בדין יד ואין ללמוד ממנו דיני שומרים אם אוכל זה ושומרו מצטרפים לאוכל אחר ושומרו.

< שוב רצו להביא ראיה לכך, ששני אוכלים ושומריהם מצטרפים יחד לשיעור כביצה, ממה ששנה תנא דבי רבי ישמעאל, שהחיתים מצטרפים עם שומריהם לשיעור כביצה, אף על פי שלכאורה בכל גרגיר ושומרו אין שיעור כביצה, ומכאן ששני שומרים מצטרפים עם שני אוכלים לשיעור כביצה, אף על פי שכל שומר מגן רק על חלק מהאוכל.

- אולם דחו ראיה זו, בכך שאמרו שהשומר האמור כאן אינו קליפת כל גרגיר וגרגיר, אלא היקף הקליפות בשדרה, שבה קבועים הגרגירים, שעל ידי ההיקף כל גרגיר תומך בחבירו שלא ייפול, ונמצא שכולם שומרים על כולם, ואם כן אין כאן צירוף של שומר עם אוכל שאינו שומר עליו, וכל זה כשיש באותה שורה בגובה השדרה חיטים וקליפות בשיעור כביצה, [אבל אין לצרף חיטים שאינן בשורה אחת, כי התחתון אמנם שומר על העליון שלא ייפול, אבל העליון אינו שומר על התחתון, ואם בזה הוא מצטרף עמו, תהא מכאן ראיה ששומר מצטרף גם עם אוכל שאינו שומר עליו], וזה יתכן בחיטים גדולות, כמו שהיו בזמנו של שמעון בן שטח, שיש בשורה אחת של שדרה חיטים בשיעור כביצה.

- עוד יש לדחות את הראיה הנ"ל, ולומר, שהשומר האמור כאן הוא קליפת גרגיר אחד בלבד, שהיא שומרת על הגרגיר, וכגון שהיו גדולים יחד בשיעור כביצה, כחיטים שהיו בזמנו של שמעון בן שטח, שהיה בחיטה אחת שיעור כביצה.

נימא לעניין הכנסה והוצאה של טומאה

לעיל נתבאר שעצם שיש בה בשר המת, נידונית כשומר שלו, [כשהבשר בתוכה כגון מוח], או כיד שלו, [כשהבשר חוצה לה], ונחלקו חכמים האם רק העצם עצמה דינה כן, או גם נימא [=חלק דק] היוצא מן העצם דינו כן.

לדעת ריש לקיש – הנימא אינה כעצם, ואינה נעשית כיד של הבשר, להביא לו טומאה, ולהוציא ממנו טומאה, בנגיעה בכולה, [כי מאחר שהיא נפסקת בקלות, אינה ראויה להיקרא יד, שכן אין הבשר מטלטל על ידה], ונעשית שומר שלו בלבד, ומכניסה ומוציאה טומאה לבשר, רק בנגיעה בה כנגד מקום הבשר.

ולדעת רבי יוחנן – הנימא דינה כעצם, ונעשית גם היא יד לבשר, להכניס לו טומאה, ולהוציא ממנו טומאה, בנגיעה בכולה.

עור שעל גבי כזית בשר ויוצא

מהעור שערה או חוט בשר

עור שעל גבי כזית בשר מן המת, ויוצא מהעור שערה או חוט בשר, הנוגע בשערה או בחוט, הרי זה כנוגע בבשר עצמו, ונטמא.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קב

< **מתחילה רצו לומר**, שסיבה שהנוגע בשערה נטמא, **כי נחשב כנוגע ביד**, ומכאן **ראיה לדברי רבי יוחנן**, שגם דבר קל, שראוי להיפסק בקלות, נחשב כיד.

- **אולם דחו ראיה זאת**, ואמרו, **שהסיבה שהנוגע בשערה נטמא**, **כי נחשב כנוגע בשומר**, והסיבה שהשערה נחשבת כשומר, אף על פי שיוצאת מחוץ לעור, ואינה נחשבת כשומר על גבי שומר, כי באמת השערה בלועה גם בתוך העור, ומגיעה עד הבשר, ונמצאת צמודה לבשר, להיחשב כחלק מהשומר שלו. [ואין להקשות על כך, הלא אם השערות נוקבות את העור, נמצא שהכותב סת"ם כותב על קלף מנוקב, ואין זו כתיבה תמה, והתורה אמרה "וכתבתם", שתהא כתיבה תמה, והסיבה לכך, כי מאחר שהנקבים הם קטנים, והדיו סותם אותם, אינם נחשבים כנקבים לפסול כתיבת סת"ם].

- **עוד יש לדחות ראיה זו**, ולומר, שמה שאמרו שהנוגע בשערה נטמא, הוא **כשיש הרבה שערות יחד**, כך שאם יאחז אותם, לא יפסקו, וניתן לטלטל את הבשר על ידיהם, ובזה **הכל מודים, שהם נחשבים כיד**. [וללשון שני בגמרא אף בזה חולק ריש לקיש ואומר שאין השערות נחשבות כיד ואם כן בזה נדחו דבריו].

דף קב

נימא לעניין צירוף

במשנתנו מבואר שהעצמות שיש בהן מוח מצטרפות למוח לשיעור כביצה משום שהן שומר של האוכל והשומר מצטרף לשיעור, ונחלקו חכמים, האם רק העצם עצמה דינה כן, או גם נימא [=שערה] היוצאת מן העצם דינה כן.

לדעת ריש לקיש – הנימא אינה נחשבת כשומר של הבשר כמו העצם, שכן היא על גבי העצם, והרי היא כשומר על גבי שומר, ולכן **אינה מצטרפת לשיעור**.

ולדעת רבי יוחנן – הנימא נחשבת כשומר של הבשר כמו העצם, כי היא חודרת דרך נקבים בעצם, ומגיעה עד הבשר, ולכן היא **מצטרפת עם הבשר כמו העצם, לשיעור טומאת אוכלים**.

טומאת אוכלים בשומן שעל המרק

רבא היה סבור, שהשומן שעל המרק, הוא **הרוטב הנזכר במשנתנו**, **שבפני עצמו אינו נחשב כאוכל לקבל טומאת אוכלים**, אבל **מצטרף הוא עם אוכל גמור להשלימו לשיעור כביצה**.

ואביי אמר לו, שהשומן הזה שעל המרק, **אוכל גמור הוא**, ומקבל **טומאת אוכלים אף בפני עצמו**.

טומאת אוכלים בלחה היוצאת מן הבשר

הלחה היוצאת מן הבשר, אינה נאכלת בפני עצמה, אבל נאכלת עם הבשר.

ולפיכך,

כשהיא בפני עצמה, מאחר שאינה נאכלת, **לעולם אינה מקבלת טומאת אוכלים**.

וכשהיא עם הבשר, אם היא קרושה, וניתן להחשיבה כאוכל, מאחר שהיא נאכלת עם הבשר, היא **מצטרפת עמו לשיעור כביצה**, לקבל טומאת אוכלים.

אבל כשהיא קרושה, אף על פי שנאכלת עם הבשר, מאחר שהיא משקה, ולא אוכל, **אינה מצטרפת עם הבשר לשיעור כביצה**, כי אוכלים ומשקים אינם מצטרפים לשיעור טומאת אוכלים.

וכל זה לעניין טומאת אוכלים, אבל לעניין חיוב כרת על אכילה ביום הכיפורים, יתכן שחייבים על אכילת ככותבת [=שיעור החיוב על אכילה ביום הכיפורים] של **צירוף בשר וליחה, אפילו אינה קרושה**, שכן לעניין יום כיפור, החיוב הוא על שיעור שבו מתיישבת דעת המתענה, ויתכן שדעתו מתיישבת באכילה זו, אף שמקצת מהאכילה אוכל ומקצתה משקה, כמו שמצינו לעניין אכילת ירק וציר שעל גביו, שלדעת ריש לקיש, הם מצטרפים לשיעור כותבת, להתחייב על האכילה הזו ביום הכיפורים.

טומאת אוכלים בפירמא

הפירמא, הוא משקע של בשר דק הצולל לתחתית הקדרה.

ורבא היה סבור, שהפירמא היא **הקיפה הנזכרת במשנתנו**, **שבפני עצמה אינה נחשבת כאוכל**

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קב

לקבל טומאת אוכלים, אבל מצטרפת עם אוכל
גמור להשלימו לשיעור כביצה.

ואביי אמר לו, שהפירמא אוכל גמור היא,
ומקבלת טומאת אוכלים אף בפני עצמה.

טומאת אוכלים בתבלין

יש תבלין שאינו נאכל בפני עצמו אבל נאכל

כשהוא בתבשיל.

ולפיכך כשהוא בפני עצמו, מאחר שאינו נאכל,

אינו מקבל טומאת אוכלים.

וכשהוא עם התבשיל, מאחר שהוא נאכל עמו,

הוא מצטרף עמו לשיעור כביצה, לקבל טומאת

אוכלים.

וזהו קיפה הנזכר במשנתנו.

הקשה את הדם ואכלו

מאחר שנאמר איסור דם בלשון אכילה, "וְכָל דָּם

לֹא תֹאכְלוּ", אף על פי שהחיוב הוא גם על שתיית

הדם, מכל מקום, המקשה ומקריש את הדם על

ידי חימומו, ואוכלו, חייב על כך. [כיון דאקפיה

אחשובי אחשביה].

דברים שחייבים עליהם כשהם נמוחים

כמו שחייבים עליהם כשהם קיימים

א. חלב.

אף על פי שנאמר איסור חלב בלשון אכילה, "כָּל

חֵלֶב ... לֹא תֹאכְלוּ", גם הממیس חלב ושותהו,

חייב על כך, שנאמר בעניין העונש על אכילת

חלב, לשון נפש, "כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב ... וְנִכְרְתָה

הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמִּיקָה", ובא הכתוב לרבות, כל

מי שנעשה נפש על ידי החלב, כלומר שנתיישרה

דעתו על ידי החלב, בין אכלו בין שתאו, ומכאן

שגם שתיית חלב מומס נאסרה, ונענשים עליה.

- אבל בלא הכתוב אין ללמוד דין זה בבניין אב

מהדין האמור בנבלת עוף טהור כי היה מקום

לומר שדווקא נבלת עוף טהור מטמאת אף

כשהיא מומסת כי היא חמורה מאיסור חלב בכך

שהיא גם אסורה וגם מטמאה.

- וכמו כן, מטעם נוסף אין ללמוד דין זה, לא

מדין נבלת עוף טהור, ולא מדין חמץ בפסח,

[שבהם נתבאר שהאיסור הוא גם בדבר מומס],

כי איסור חלב קל מהם, בכך שיש אופנים

שהותר, שלא כמו איסור חמץ ואיסור נבלה,

שאסורים בכל האופנים. והאופן שהותר חלב

הוא חלב של חיה. [ואין להקשות הלא אף נבלה

הותרה לאכילת כהנים שמותרים באכילת

חטאת העוף שהיא נמלקת כי אין זה נחשב

שהותרה להם שכן כהנים משלחן גבוה זכו].

- וכמו כן, אין ללמוד דין זה בחלב, מהדין האמור

בעניין שרצים, כי היה מקום לומר, שדווקא

שרצים החמורים, שאסורים אף בשיעור קטן של

עדשה, אסורים גם כשהם מומסים, אבל חלב,

ששיעורו לחיוב כזית, קל גם בזה, שאין חייבים

עליו כשהוא מומס.

ב. חמץ בפסח.

אף על פי שנאמר איסור חמץ בפסח בלשון

אכילה, "כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ", גם הממיס

חמץ ושותהו, חייב על כך, שנאמר בעניין העונש

על אכילת חמץ, לשון נפש, "כִּי כָּל אֹכֵל חֵמֶץ

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל", ובא הכתוב

לרבות, כל מי שנעשה נפש על ידי החמץ, כלומר

שנתיישרה דעתו על ידו, בין אכלו בין שתאו,

ומכאן שגם שתיית חמץ מומס נאסרה, ונענשים

עליה. [אבל האוכל מצה מומסת בפסח, לא יצא

בה ידי חובת אכילת מצה, כי בעניין מצוות

אכילת מצה נאמר, "שִׁבַּעֲתָ יָמִים תֹּאכֹל עִלּוֹ

מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי", ודבר מומס אינו נקרא לחם].

- אבל בלא הכתוב, אין ללמוד שאכילת חמץ

מומס אסורה בבניין אב מהדין האמור בנבלת

עוף טהור, כי היה מקום לומר, שדווקא נבלת

עוף טהור מטמאת אף כשהיא מומסת, כי היא

חמורה מאיסור חמץ בכך שהיא גם אסורה וגם

מטמאה.

- וכמו כן, מטעם נוסף אין ללמוד דין זה, לא

מדין נבלת עוף טהור, ולא מדין חלב, [שבהם

נתבאר שהאיסור הוא גם בדבר מומס], כי איסור

חמץ קל מהם, בכך שקודם הפסח היה מותר,

שלא כמו חלב ונבלה, שמעולם לא היו מותרים.

- וכמו כן, אין ללמוד דין זה בחמץ, מהדין

האמור בעניין שרצים, כי היה מקום לומר,

שדווקא שרצים החמורים, שאסורים אף

בשיעור קטן של עדשה, אסורים גם כשהם

מומסים, אבל חמץ, ששיעורו לחיוב כזית, קל גם

בזה, שאין חייבים עליו כשהוא מומס.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קב

ג. נבלת עוף טהור.

אף על פי שנאמרה טומאת נבלת עוף טהור בלשון אכילה "וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וְטֶרֶפָה בְּאֶזְרָח וּבִגֵּר וְכֶבֶס בְּגָדָיו וְרֹחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהָר" ללמד שהאוכל את הנבלה נטמא גם הממיס נבלת עוף טהור ושותה, חייב על כך, **שנאמר** בעניין הטומאה הזו לשון נפש, "וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וְטֶרֶפָה בְּאֶזְרָח וּבִגֵּר וְכֶבֶס בְּגָדָיו וְרֹחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהָר", ובא הכתוב **לרבות**, כל מי שנעשה נפש על ידי הנבלה הזו, כלומר שנתיישבה דעתו על ידה, בין אכלה בין **שתאה**, ומכאן שגם שתיית נבלת עוף מומסת מטמאה. [ודווקא כשהמיסה על ידי האש, אבל המיסה על ידי החמה ושתאה, אינו נטמא, כי כשממיסה בחמה היא מסריחה, ושוב אינה ראויה לאכילה ואינה נחשבת כבשר נבילה].

- אבל בלא הכתוב המלמד שנבלת עוף טהור מטמאה גם כשהיא מומסת, אין ללמוד דין זה, לא מהדין האמור בחלב, ולא מהדין האמור בחמץ, כי היה מקום לומר, שרק חלב וחמץ אסורים אף כשהם מומסים, כי הם חמורים מאיסור נבלה, בכך שעונשם כרת.

- וכמו כן, אין ללמוד דין זה בנבלת עוף טהור, מהדין האמור בעניין שרצים, כי היה מקום לומר, שדווקא שרצים החמורים, שאסורים אף בשיעור קטן של עדשה, אסורים גם כשהם מומסים, אבל נבלת עוף טהור, ששיעורה כזית, קלה גם בזה, שאין חייבים עליה כשהיא מומסת.

ד. שרצים.

בעניין טומאת שרצים [שהם טמאים ואסורים באכילה], **נאמר** הריבוי "**הַטְּמֵאִים**", ללמד, שלא רק גופם אסור, אלא אף צירם ורוטבם וקיפה שלהם, כלומר גם מה שמומס מהם נידון כמותם.

- ואף שגם לולא הכתוב הזה, היה ניתן ללמוד דין זה מהדין המבואר בחלב, ומהדין המבואר בחמץ, ומהדין המבואר בנבלת עוף טהור, מכל מקום הוצרכה תורה לפרש דין זה בשרצים עצמם, כי אם הדין הזה היה למד משלושת הדברים הללו, היה מקום לומר, שהמסת שרצים אינה אסורה אלא בשיעור כזית, כשיעור איסור חלב, חמץ, ונבלת עוף טהור, ולא בכעדשה, כשיעור איסור שרצים, ולכך פירשה תורה דין המסת שרצים, ללמד שאסור כשרצים עצמם, בשיעור עדשה.

ה. בכורים.

אף על פי שנאמר בעניין הבאת בכורים "וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתָּ בַטָּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּוֹ שְׁמוֹ שָׁם", שמשמע שיש להביא פירות שלמים, מכל מקום, אם נימוחו הפירות, ויצאו מהם משקים, גם למשקים דין בכורים, **שנאמר** "**תִּבְיֵא**" **לרבות** כל מה שתביא, בין פרי ובין **משקה** שיצא ממנו. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים, האם כן הדין במשקים היוצאים מהבכורים של כל המינים, או שיש חילוק בין המינים לעניין זה].

ו. תרומה.

הבכורים נקראו בתורה בשם תרומה, **שנאמר** "**וְתִרְוַמַת יִדָּךְ**", ואמרו חכמים, שהכוונה לבכורים. ובזה **הוקשו התרומה והבכורים זה לזה**, ומכאן, שכשם שהמשקה היוצא מהבכורים נידון כבכורים, כך המשקה היוצא מן התרומה נידון כתרומה. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים, האם כן הדין במשקים היוצאים מהתרומה של כל המינים או שיש חילוק בין המינים לעניין זה].

ז-ח-ט-י. טבל. חדש. שביעית. כלאים.

הטבל, והחדש [קודם שקרב העומר], והשביעית, והכלאים, כולם משקים היוצאים מהם נידונים כמותם.

ויש ללמוד זאת בבניין אב, **מהמבואר בעניין חלב, או חמץ, או נבלת עוף טהור**, שבהם מבואר שדבר שנמס דינו כמו שהיתה קודם שנמס.

וכמו כן ניתן ללמוד זאת בבניין אב כפי שיתבאר בעזה"י להלן לעניין הקדש.

יא. הקדש.

כל דבר היוצא ונמס מפירות הקדש, דינו כדין ההקדש.

- ודין זה אין ללמוד בבניין אב, מהמבואר בעניין חלב, חמץ, ונבלת עוף טהור, שבהם מבואר שדבר שנמס דינו כמו שהיתה קודם שנמס. כי יש מקום לחלק ולומר, שרק דבר שאסור מאליו, היוצא ממנו כמותו, להוציא הקדש, שאינו קדוש מאליו, אלא על ידי המקדיש, ולכן לא יהיה קדוש אלא כמו שהיה בתחילה.

- וכמו כן אין ללמוד דין זה בבניין אב, מהמבואר

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכא

בעניין בכורים. כי יש מקום לחלק ולומר, שדווקא בכורים החמורים שטעונים קריאת פרשה והנחה בעזרה, היוצא מהם כמותם, אבל הקדש, לא יהיה קדוש אלא כמו שהיה בתחילה.

- וכמו כן מטעם נוסף אין ללמוד דין זה בבניין אב, מהמבואר בעניין בכורים ולא מהמבואר בעניין תרומה. כי יש מקום לחלק ולומר, שדווקא בכורים ותרומה החמורים שחייבים עליהם מיתה [על אכילת מזיד], וחומש [על אכילת שוגג], היוצא מהם כמותם, אבל הקדש, לא יהיה קדוש אלא כמו שהיה בתחילה.

- אולם ניתן ללמוד זאת **בבניין אב, מהצד השווה של אחד מתרומה או ביכורים, עם אחד מחלב או חמץ או נבלת עוף טהור**. [דכי פרכת, מה לתרומה או בכורים שכן מיתה, נבלה או חמץ או חלב יוכיח, מה לנבלה או חמץ או חלב שכן איסור הבא מאליו, תרומה או ביכורים יוכיח, וחזר הדין, הצד השווה שבהם, שאסורים הם עצמם, ומשקים היוצאים מהן כמותם, אף אני אביא את אלו].

משקים היוצאים מפירות תרומה

לעיל נתבאר שמתוך שהוקשו תרומה ובכורים זה לזה למדנו שכשם שהמשקים היוצאים מפירות בכורים נידונים כבכורים כך המשקים היוצאים מן התרומה נידונים כתרומה והאוכלם בשוגג משלם קרן וחומש.

< לדעת רבי אליעזר – כן הדין בכל מיני פירות של תרומה שהמשקה היוצא מהן נידון כתרומה כי לדעתו כשדבר למד בגזרה שווה או בניין אב ממקום אחר לכל דבריו הוא למד ממנו [=דון מינה ומינה] ומאחר שלעניין ביכורים בכל המינים המשקה היוצא מהם נידון כמותם גם לעניין תרומה בכל המינים המשקה היוצא מהם נידון כמותם.

< ולדעת רבי יהושע – כן הדין רק במשקים היוצאים מענבים וזיתים של תרומה, כי לדעתו, כשדבר למד בגזרה שווה או בניין אב ממקום אחר, אינו למד ממנו אלא את הפרט הנצרך ללמוד, אבל לשאר דברים הוא למד מהמפורש בו עצמו [=דון מינה ואוקי באתרא]. ואם כן, אין ללמוד מבכורים אלא שמשקה היוצא מתרומה דינו כתרומה, אבל באיזה מין של תרומה נאמר הדין הזה, יש ללמוד מהמפורש בתרומה עצמה, ומאחר שלא נאמרה קדושת תרומה במשקים אלא בתירוש ויצהר, אף קדושת משקים היוצאים מפירות לא נאמרה אלא במשקים היוצאים מענבים וזיתים של תרומה, שהיוצא מהם יהא קדוש להיות תירוש ויצהר של תרומה.

ולדעת רבי יהושע מאחר שאין משקה של תרומה אלא תירוש ויצהר, מעתה יש ללמוד בהיקש שהוקשו תרומה ובכורים זה לזה, שגם בכורים אינם באים מן המשקה, אלא מהיוצא מן הזיתים והענבים בלבד.

ושוב יש ללמוד בגזרה שווה "פרי" "פרי", שכשם שאין בכורים במשקים היוצאים מן הפירות, אלא ביוצאים מענבים וזיתים, כך אין לאסור משום ערלה את המשקים היוצאים מפירות ערלה, אלא את היוצאים מענבים וזיתים בלבד.

דף קכא

אלל דקרא

באחת ממענות איוב לחבריו, אמר להם, "וְאִוְלָם אָתָם [חברי] טַפְּלִי [=מחברי] שְׁקָר, רַפְּאִי אֶלְל כְּלָקָם [דבר שאין בו רפואה כאלל, אתם אומרים לרפא]".

ולדברי הכל, "אלל" המוזכר בכתוב הזה, הוא [מרטקא=] **גיד השדרה והצואר**, שהוא דבר שאם נפסק, שוב אין לו רפואה, ולכן, הרוצה לומר לחבריו, שבאו לרפא דבר שאין לו רפואה, יקרא להם "רַפְּאִי אֶלְל", כלומר מרפאי דבר שאי אפשר לרפאותו. [אבל אין לומר שהכוונה לבשר שנחתך עם העור, כי בשר זה יש לו רפואה, אם יצמידוהו למקום שנחתך ממנו, עד שידבק ויעלה ארוכה].

אלל דתנא קמא דמתניתין

מבואר במשנתנו, שלדעת תנא קמא, האלל הוא מהדברים שאינם נחשבים כאוכל בפני עצמו, אבל מצטרפים הם לאוכל להשלימו לשיעור כביצה לטומאת אוכלים.

לדברי ריש לקיש – האלל המוזכר במשנתנו, אינו האלל המוזכר במקרא, אלא הוא **בשר שפלטתו סכין**, כלומר בשר הנחתך עם העור, בזמן שמפשיטים אותו מגוף הבהמה, שאין יכולים לדקדק שלא יחתך מעט בשר עם העור

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכא

המופשט, ובשר זה שנקרע מהבשר, ונצמד לעור, הוא האלל, שלדעת תנא קמא במשנתנו, אינו נחשב כאוכל בפני עצמו, אבל מצטרף להשלים אוכל לשיעור כביצה לטומאת אוכלים. [והטעם לכך יתבאר בעזה"י להלן].

ולדברי רבי יוחנן – כשהזכיר התנא של משנתנו אלל, כיון בדבריו לשני הדברים הללו, **גם לבשר שפלטו סכין, וגם לגיד השדרה והצואר**, ששניהם כך דינם, אינו נחשב כאוכל בפני עצמו, אבל מצטרפים להשלים אוכל לשיעור כביצה לטומאת אוכלים.

< **ובאמת, בשר שפלטו סכין, אם חישוב עליו לאוכלו, טמא הוא אף בפני עצמו**, שכן הדין הוא, שמחשבה מחשיבה לאוכל, כל דבר שניתן לאוכלו, [ואפילו עור ושליא ששלקם מטמאים טומאת אוכלים]. **ואם לא חישוב עליו לאכילה, אף להצטרף אינו מצטרף**, כי בטלו, ואינו כאוכל כלל.

ודין משנתנו, שבשר זה אינו מטמא בפני עצמו, אבל מצטרף להשלים אוכל לשיעור כביצה, נחלקו בו חכמים באיזה אופן הוא:

- **י"א** שדין משנתנו הוא, **כשחישוב רק על מקצת** מהבשר הזה לאוכלו, ולא פירש איזה מקצת, ולפיכך רק מקצתו נחשב כאוכל, ולכן, כשכולו שיעור כביצה, אינו מקבל טומאה, כי אין בו שיעור כביצה אוכל, אבל מצטרף הוא לאוכל אחר להשלימו לשיעור, כי יש בו מקצת שנחשב כאוכל.

- **וי"א** שדין משנתנו **כשלא חישוב על הבשר הזה לאכילה כלל**, אבל לא נפלט כולו על ידי סכין, אלא **מקצתו נפלט על ידי סכין**, [ובכך בטלו מדעת מהיות אוכל], **ומקצתו נפלט על ידי נשיכת כלב**, [ואותו לא ביטל מדעתו], ואין ידוע איזה חלק נפלט על ידי הסכין, ואיזה חלק נפלט על ידי הכלב, ולפיכך מעורב הוא הבשר הזה מקצתו נחשב כאוכל ומקצתו אינו נחשב כאוכל, ולכן, כשכולו שיעור כביצה, אינו מקבל טומאה, כי אין בו שיעור כביצה אוכל, אבל מצטרף הוא לאוכל אחר להשלימו לשיעור, כי יש בו מקצת שנחשב כאוכל.

אלל דרבי יהודה דמתניתין

מבואר במשנתנו, שלדעת רבי יהודה, אם ניתן לאסוף את חתיכות האלל של נבלה להיות יחד כזית במקום אחד, והלך זה וכינסם לגלות שחפץ בהם, הרי הם מטמאים בפני עצמם, [והוא חולק על תנא קמא, שאמר, שאינם מטמאים שום טומאה מחמת עצמם, אלא רק מצטרפים לאוכל גמור לטומאת אוכלים].

ולעניין זה, הכל מודים, שלא דיבר רבי יהודה אלא **בבשר שפלטו סכין**, שבו להבין, שיחשב כבשר, כשאוספים אותו להיות כזית יחד.

אבל בגיד השדרה והצואר לא דיבר רבי יהודה, ובוודאי אינו מטמא אף כשאספו ממנו כזית כי אינו אלא כעץ.

חלק החרטום והצפרניים הנחשב כאוכל

שנינו במסכת טהרות שהחרטום [=מקור] והצפרניים של העוף דינם כבשרו לקבל טומאה ולטמא ולהצטרף לשיעור כביצה.

ואין הכוונה לכל החרטום והצפרניים, כי קשים הם, ואינם אלא כעץ בעלמא.

אלא הכוונה לקרום התחתון של החרטום העליון, שיש קליפה של רצועה דקה בתוך הפה, דבוקה לחרטום העליון לאורכו, והיא נחשבת כבשר.

וכן לשורשי הצפרניים המובלעים בבשר שדינם כבשר.

ממתי הבשר מקבל טומאת אוכלים

הבהמה בחייה, אינה נחשבת כאוכל, ואינה מקבלת טומאה, [וממילא אינה מטמאה], אולם משעה שנעשית בה פעולה להכשירה לאכילה, כפי שיתבאר בעזה"י בטבלה להלן, היא מקבלת טומאת אוכלים.

ורק נקדים תחילה, מה שנזכר בגמרא בדף ל"ג, שלישראל, היתר אכילת בהמה תלוי בשחיטה, ומדין תורה, משנשחטה הבהמה, [אף בעודה מפרכסת], היא מותרת באכילה, [ומה שאמרו חכמים, שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה, אינו איסור תורה, אלא מדברי חכמים בלבד]. ולגוי, היתר אכילת בהמה תלוי במיתתה, ובין שחטה ובין נחרה, כל זמן שמפרכסת, אסורה באכילה, ומשמתה היא מותרת.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכא

שחט ישראל	בהמה טהורה	לצורך ישראל	מקבלת טומאת אוכלים משעת השחיטה אף בעודה מפרכסת	כי משעת שחיטה הבהמה מותרת באכילה.
		לצורך גוי		
שחט ישראל	בהמה טהורה	לצורך ישראל	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו ששחיטה מתירה בהמה טמאה לישראל ולכן אף אם זה מתכוון להתירה באכילה על ידי השחיטה אין בכך כלום
		לצורך גוי	מקבלת טומאת אוכלים משעת השחיטה אף בעודה מפרכסת	אף על פי שאין הבהמה מותרת לגוי על ידי השחיטה, שכן לבני נח המיתה היא המתירה באכילה, מכל מקום, הואיל ולישראל שחיטה מתירה באכילה, ושוחט זה ישראל הוא, [ובהמה טמאה מותרת לגוי וזו נשחטה לגוי], מועילה מחשבתו של השוחט, שחשב להתירה בשחיטה, כדי שתחשב כאוכל לקבל טומאת אוכלים אף בעודה מפרכסת.
	בהמה טמאה	לצורך ישראל	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו שום נחירה שמתירה באכילה, ולכן אף אם מתכוון להתירה באכילה על ידי הנחירה, אין בכך כלום.
		לצורך גוי	מקבלת טומאת אוכלים משעת השחיטה אף בעודה מפרכסת	אף על פי שאין הבהמה מותרת על ידי שחיטת גוי, הואיל מקום, שחיטה ולישראל שחיטה מתירה באכילה, מועילה מחשבתו של הגוי שחשב להתירה בשחיטה, כדי שתחשב כאוכל לקבל טומאת אוכלים אף בעודה מפרכסת.
שחט גוי	בהמה טהורה	לצורך גוי	?	?
		לצורך ישראל	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו היתר לבהמה טמאה לישראל בשחיטה, ולכן אף אם מתכוון הגוי להתירה לו באכילה על ידי שחיטתו, אין בכך כלום.
	בהמה טמאה	לצורך גוי	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו שחיטה להתיר באכילה לגוי, ולכן אף אם מתכוון להתירה באכילה על ידי שחיטתו, אין בכך כלום.
		לצורך ישראל	?	?
נחר גוי	בהמה טהורה	לצורך גוי	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו נחירה שמתירה באכילה לגוי, שכן רק המיתה מתכוון להתירה באכילה על ידי נחירתו, אין בכך כלום.
		לצורך ישראל	?	?
	בהמה טמאה	לצורך גוי	כל זמן שמפרכסת אינה מקבלת טומאת אוכלים	כי לא מצינו שחיטה להתיר באכילה לגוי, ולכן אף אם מתכוון להתירה באכילה על ידי שחיטתו, אין בכך כלום.
		לצורך ישראל	?	?

נתבאר, שכשישראל שוחט בהמה טמאה לגוי, וכן כשגוי שוחט בהמה טהורה לישראל, אף על פי שאין הבהמה מותרת באכילה, מכל מקום מאחר שבאופן דומה הבהמה ניתרת, גם באופן הזה, משעת השחיטה, אף בעוד הבהמה מפרכסת, הבהמה מקבלת טומאת אוכלים.

ומבואר בסוף הסוגיה, שכל זה בתנאי שנעשית השחיטה כהכשר שחיטה כשרה, כלומר בסכין בדוקה ובלא שהייה או דרסה.

ורב אסי אמר, שמה שאמרו שבשחיטות אלו הבהמה מקבלת טומאת אוכלים אף בעודה מפרכסת, הוא רק כשנתקיימו שני תנאים :

א. שהשוחט חישב להתירה באכילה באותה שחיטה, [אבל אם לא חישב להתירה באכילה, אינה נעשית אוכל אלא במותה].

ב. שהוכשרה הבהמה על ידי משקה שאינו דם השחיטה, ואף שדם השחיטה נחשב כמשקה [לדעת חכמים בדף ל"ה], מכל מקום, אלו שלא נשחטו שחיטה כשרה, אין דמם מכשיר אותם, וטעונים משקה אחר להכשירם לקבל טומאה. [ואף על פי שכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה, טמא אף בלא הכשר, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, ולכאורה בהמה זו סופה לטמא טומאת נבלות, מכל מקום טעונה היא הכשר לקבל טומאת אוכלים קודם גמר הפירכוס, כי אין זה ברור שסופה לטמא טומאת נבלות, שכן יוכל לגוררה קודם גמר פירכוס לחתיכות קטנות של פחות מכזית, ולא יהא בה טומאת נבלות].

ממתי הבשר מטמא טומאת נבלות

כל זמן שהבהמה מפרכסת, אינה מטמאה טומאת נבלות, שנאמר, "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הָיָא לָכֶם לֶאֱכֹלָה הִנָּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטָּמָא עַד הָעָרֵב", ללמד, שאינה מטמאה טומאת נבלות, אלא **כשתמות ממש**, והוא הדין אם התיזו ראשה, שהיא נחשבת כנבלה, [כפי שנתבאר בדף כ"א].

ונמצא, שכשישראל שחט בהמה טמאה לגוי, כל זמן שהיא מפרכסת, היא מטמאה טומאת אוכלים [כפי שנתבאר לעיל], ואינה מטמאה טומאת נבלות [כמבואר עתה], והרי זו חומר

שיש בטומאת אוכלים, שמטמאה יותר מטומאת נבלות. [ולכאורה הוא הדין בשאר אופנים

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכא

המסומנים בטבלה באפור].

כל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה

אף בתחילתו אינו טעון הכשר

בעניין טומאת אוכלים נאמר, "וכי יפל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לקדם".

למדנו, שזרעים, כלומר אוכלים, שאין בהם אלא טומאה קלה, לטמא אוכלים ומשקים, אינם מקבלים טומאה אלא בהכשר, [שיפול עליהם מים].

ומכאן למד רבי ישמעאל בבניין אב, שכל שהוא כאוכלים, שטמא טומאה קלה, אינו מקבל טומאה אלא בהכשר, אבל כל שסופו לטמא טומאה חמורה, אינו צריך הכשר לקבל טומאה.

ולכן נבלת עוף טהור, שמטמאת אדם בבית הבליעה, אינה צריכה הכשר לקבלת טומאה. [ומכל מקום, לדעת רבי יוסי, אף שנבלת עוף אינה צריכה הכשר לקבל טומאה, צריכה היא מחשבה לאכילה].

בהמה טמאה ששחט ישראל לגוי וכן בהמה

טהורה ששחט גוי לישראל

א. כששחטו שחיטה גמורה כלומר שני סימנים

או רוב שני סימנים.

לעניין טומאה – [כבר נתבאר דיניהן לעיל], כל זמן שמפרכסות, מטמאות טומאת אוכלים, [כי מצינו שחיטה של ישראל המתירה באכילה וכן מצינו שחיטה המתירה לישראל באכילה], אבל אינן מטמאות טומאת נבלות, [כי טומאת נבלות תלויה במיתה, שנאמר, "וכי ימות מן הבהמה", וכל זמן שמפרכסת אינה נידונית כמותה].

ולעניין אבר או בשר הפורשים מהן – לדעת הברייתא, ולדעת רבי יוחנן, כל זמן שהן מפרכסת, הן נחשבות כחיות, ולכן, אבר הפורש מהן נידון כדין אבר הפורש מן החי, שהוא טמא, ובשר הפורש מהן, נידון כדין אבר הפורש מן החי, שהוא טהור, ובין האבר ובין הבשר אסורים לבני נח באכילה, כדין אבר ובשר הפורשים מן החי, [ואיסורם נמשך גם אחר מיתת הבהמות, כי פרישת האבר והבשר מהבהמות היה בחייהן, ואז נאסרו לעולם]. ולדעת חזקיה, מאחר שנשחטו, כל זמן שהן מפרכסות, אף שאינן נידונות כמותות, [ולכן אינן מטמאות טומאת נבלות], מכל מקום, גם כחיות אינן נחשבות, ולכן, אבר או בשר הפורשים מהן, אינם נידונים כאבר ובשר מן החי, ואינם נאסרים לבני נח.

ב. כששחטו סימן אחד או רוב סימן אחד או נחרו.

לעניין טומאה – כל זמן שמפרכסות, אף טומאת אוכלים אינן מטמאות, כי שחיטת סימן אחד, וכן נחירה, אינם מתירים לאכילה בשום מקום, וכל שכן שאינן מטמאות טומאת נבלות.

ולעניין אבר ובשר הפורשים מהן – לדעת הברייתא ורבי יוחנן, דין פשוט הוא, שכל זמן שהן מפרכסות, הם נחשבים כאבר ובשר הפורשים מן החי, שהרי אף בשחיטה גמורה דעתם כן. אולם דעת חזקיה לא נתבארה בזה, ויתכן שבזה מודה חזקיה לרבי יוחנן.

שחט הגוי חצי קנה, ובא ישראל וגמר השחיטה – הרי זה שחיטה כשרה.

שחט ישראל חצי קנה או רובו, ובא הגוי וגמר השחיטה – הרי זו טרפה הואיל וגמרה הגוי.

הרוצה לאכול כזית בשר שנלקח

מהבהמה קודם יציאת נפשה

בשר הנלקח מהבהמה קודם יציאת נפשה, הוא מבריא ביותר, והרוצה לאכול בשר כזה, יקח ממנה בשר מיד אחר השחיטה בעודה מפרכסת, [וייטול בשר מבית השחיטה שאינו מחוסר הפשט ונקל לקחתו], וימלחנו יפה יפה, וידיחנו יפה יפה, וימתין עד שתצא נפשה, [שאף שהותרה בשחיטה, אסור לאוכלה קודם שתצא נפשה, שנאמר "לא תאכלו על הדם"], ואז יאכלנה.

ואחד גוי ואחד ישראל מותרים בו.

כלים במעי בהמה מפרכסת שבאוהל המת

בהמה חיה, שבלעה כלים, ונכנסה לאהל המת, כל זמן שהיא חיה אינה נטמאת, ומצילה על הכלים שבתוכה מלהיטמא, ומאחר שמתה היא טמאה טומאת נבלות [וטומאת אוכלים וטומאת מת] ואינה מצילה על הכלים שבתוכה מלהיטמא

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכב

באוהל המת. ולהלן יתבאר מה הדין של הכלים שבמעיה כשנשחטה ועודה מפרכסת.

כשישראל שחט בהמה טהורה – מאחר שמשעת השחיטה היא מותרת באכילה, ומטמאה טומאת אוכלים, שוב אינה מצילה על הכלים שבתוכה, והם נטמאים באוהל המת.

וכן כשישראל שחט בהמה טמאה לגוי, או כשגוי שחט בהמה טהורה לישראל – אף על פי שאינה מותרת באכילה בזמן שמפרכסת, [מכל מקום מקבלת טומאת אוכלים, כשחישב עליה, והוכשרה על ידי משקה], ומאחר שמקבלת טומאת אוכלים, שוב אינה מצילה על כלים שבתוכה, והם נטמאים באוהל המת.

אבל כשגוי שחט בהמה טמאה – מאחר שאין בה שום טומאה, עד גמר פירכוסה מצילה על הכלים שבתוכה, שלא יטמאו באוהל המת.

הרובע בהמה מפרכסת

לדעת אביי הרובע בהמה מפרכסת, **דינו כרובע בהמה חיה**, ולכן אם הזיד חייב מיתה, ואם שגג מביא חטאת.

ואף באופנים שהיא מטמאה טומאת אוכלים הדין כן, ואין בכך כדי להחשיבה כבהמה מתה, ורק כשתמות ממש, [ויהא בה טומאת נבלות], הרובעה פטור.

דף קכב

שני חצאי זיתים של בשר

שעל גבי עור נבלה מופשט

< **לדעת רבי עקיבא** – שתי חתיכות בשר נבלה, שכל אחת שיעורה כחצי זית, שהוסרו מהבהמה עם העור, והן דבוקות לעור, כל אחת מהן, מאחר שאין בה שיעור של כזית שלם, בטלה היא לעור, ואינן מטמאות לא במגע ולא במשא.

< **ולדעת רבי ישמעאל** – החתיכות הללו אינן בטלות לעור, והרי הן כבשר הנבלה, ולכן ה**נושא** את העור, **טמא** הוא, כי נשא בבת אחת כזית של בשר הנבלה, **אבל הנוגע, אינו טמא**, כשאינו נוגע בבת אחת בשתי החתיכות, אלא בכל אחת בפני עצמה, כי שתי נגיעות אינן מצטרפות לטמא.

- **וללשון ראשון** בביאור דברי רב הונא, **לא נחלקו** רבי עקיבא ורבי ישמעאל **אלא בחתיכות בשר שעל גבי עור שהפשיטה חיה, ולא מדעת הבעלים הופשט**, ובזה בלבד דעת רבי ישמעאל, שלא בטל הבשר לעור, **אבל כשהבעלים הפשיטו את הנבלה מדעתם**, כשהפשיטו את הבשר עם העור, **מודה רבי ישמעאל שבטלו את הבשר לעור**, ושוב אינו מטמא לא במגע ולא במשא.

- **אולם ללשון שני אין לחלק כן**, ולדעת רבי ישמעאל גם כשהפשיט את העור עם הבשר מדעת, לא בטל הבשר לעור וטמא במשא, ואם כן מחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל היא, בין כשנעשה הדבר מדעת בעלים ובין כשנעשה שלא מדעתם.

ואלו שעורותיהן מטמאים כבשרם

לעיל נתבאר, שיש דברים שלא נאמר בהם טומאה אלא בבשר, כגון נבלה, שרק בשרה מטמא טומאת נבלות, אבל שאר דברים שבגופה כגון עורה אינה מטמא טומאת נבלות. ולהלן יתבאר בעזה"י שיש דברים שבהם העור רך, ונידון כמו הבשר, ולכן הוא מטמא כמו הבשר.

א. עור אדם מת מטמא כבשרו.

- **ללשון ראשון**, דעת עולא, שמדין תורה עור המת טהור, ואינו כבשרו, ורק **מדברי חכמים** הוא טמא, שחששו, שמא יעשה אדם מעורות אביו ואמו שטיחים, ולכן גזרו על העורות טומאה, [וגזרו גזרה זו אף על עור אדם מעובד].

- **וללשון שני**, דעת עולא, שמדין **תורה** עור המת טמא כבשרו, ולא נזכרה טומאה בעור המת מדברי חכמים, אלא אחר עיבודו, ששאר עורות טמאים שעיבדם טהרו, ועור אדם מת, אף אחר עיבודו, גזרו עליו חכמים טומאה, שחששו, שמא יעשה אדם מעורות אביו ואמו שטיחים, ולכן גזרו על העורות טומאה.

ב. עור חזיר.

[לא נתבאר אם כוונת המשנה לכך שעור החזיר אסור באכילה כבשרו או שעור חזיר מת מטמא כבשרו].

- **לדעת תנא קמא, רק עור חזיר של ישוב** נחשב

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכב

עור רך להיות נידון כבשר, אבל עור חזיר הבר, קשה הוא, ואינו נידון כבשר.

- **ולדעת רבי יהודה, גם עור חזיר הבר, נחשב כעור רך להיות נידון כבשר.**

ג. **עור דבשת [=חטרת] של גמל רך.**

כל גמל שלא הגיע זמנו לטעון, וגם לא טען, עור דבשתו רך הוא, ונידון כבשרו. [דין זה אמרו עולא משמו של רבי יהושע בן לוי. וכשאמרו רבי ישמעאל בר אבא לפני ריש לקיש, שבחו ריש לקיש, על שאמר לו דבר טעם, וכבדו שישב לפניו. וכשאמרו רבין בר חיננא לפני רבי זירא שתי פעמים, [כי היה סבור שלא שמע בפעם הראשונה], הקפיד עליו רבי זירא [שבאמת הבין כבר בפעם הראשונה], ואמר לו, דבר חידוש אחד היה בידך, שאין בידנו, הרי אמרתו פעם אחת, ולמה תחזור ותשנונו פעם שניה להראות חכמתך. ועל כך אמרו חכמים, בא וראה מה בין תקיפי ארץ ישראל, לחסידי דבבל].

ונסתפקו בגמרא, מה הדין כשנתקיים רק דבר אחד, כלומר לא הגיע זמנו לטעון, אבל בפועל טען. או לא טען בפועל, אבל הגיע זמנו לטעון. האם מעתה עורו קשה, ואינו נידון כבשר, או שעדיין הוא רך, עד שיגיע זמנו לטעון וגם יטען בפועל.

ד. **עור הראש של עגל רך.**

- **לדעת עולא, עור ראשו של עגל נידון כבשרו, רק בהתקיים שני דברים: (א) העגל בשנתו הראשונה. (ב) העגל יונק. כי רק כשהעגל יונק, והוא בשנתו הראשונה, עור ראשו רך הוא.**

- **ולדעת רבי יוחנן, הכל תלוי ביניקה, ולפיכך, כל זמן שהעגל יונק, אף אחר שעברה שנתו הראשונה, עור ראשו רך הוא, ונידון כבשרו, [אבל אם פסק מלינוק, אף בתוך שנתו הראשונה עורו מתקשה, ואינו נידון כבשרו].**

< **ולדברי רבי יוחנן, כל זה הוא לדעת התנא של משנתנו, שהוא אלעזר בן יהודה איש אבלוס, משום רבי יעקב, ורבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכום משום רבי שמעון. אבל לדעת חכמים, עור הראש של עגל הרך אינו נידון כבשרו.**

ה. **עור הפרסות של בהמה.**

- **לדברי רב, הכוונה רק לעור שעל הרכובה התחתונה הסמוכה לפרסות, ולא העור שעל השוק.**

- **ולדברי רבי חנינא, הכוונה גם לעור שעל גבי עצם השוק של רכובה תחתונה.**

< **ולדברי רבי יוחנן, כל זה הוא לדעת התנא של משנתנו, שהוא אלעזר בן יהודה איש אבלוס, משום רבי יעקב, ורבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכום משום רבי שמעון. אבל לדעת חכמים, עור הפרסות אינו נידון כבשר.**

ו. **עור בית הבושת.**

לדעת התנא של משנתנו, **עור בית הרחם של נקבה נידון כבשרה מפני שהוא רך.**

< **ולדברי רבי יוחנן, כל זה הוא לדעת התנא של משנתנו, שהוא אלעזר בן יהודה איש אבלוס, משום רבי יעקב, ורבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכום משום רבי שמעון. אבל לדעת חכמים, עור של בית הבושת אינו נידון כבשרו.**

ז. **עור השליל.**

עור השליל נידון כבשרו מפני שהוא רך.

ח. **עור של תחת האליה.**

עור הזנב מתחת המקום שאין שם שער נידון כבשר מפני שהוא רך.

המחשב על העורות של הקרבן

לאוכלם חוץ לזמנו או חוץ למקומו

העושה אחת מארבע עבודות הקרבן, [שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה], במחשבה לעשות את אחת מהאכילות, [זריקת דם, הקטרת אימורים, אכילת אדם], אחר הזמן המותר לכך, פיגל את הקרבן, והעושה אחת מהעבודות במחשבה לעשות אחת מהאכילות חוץ למקום הראוי לכך, פסל את הקרבן.

וכל זה כשהיתה המחשבה בדבר הראוי לה, כגון שחשב לאכול חוץ לזמן או חוץ למקומו דבר הראוי לאכול, אבל כשחשב לאכול דבר שאינו ראוי לאכול, לא פיגל ולא פסל.

לדעת אלעזר בן יהודה איש אבלוס משום רבי יעקב וכן לדעת רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכום משום רבי שמעון – ארבעת העורות הללו, עור הפרסות, ועור הראש של עגל הרך, ועור של תחת האליה, ועור של בית הבושת, כולם דברים שראויים לאכילה, והמחשב עליהם לאוכלם חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פיגל ופסל את הקרבן.

ולדעת חכמים – מבין ארבעת העורות הללו רק עור של תחת האליה ראוי לאכילה והמחשב עליו לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פיגל ופסל את הקרבן, אבל

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכג

שאר שלושת העורות הנ"ל אינם ראויים לאכילה והמחשב עליהם לאוכלם חוץ לזמנו או חוץ למקומו, לא פיגל ולא פסל את הקרבן.

עורות השרצים

יש שמונה שרצים טמאים, שנאמר, "וְזֶה לָכֶם הַטֹּמֵא בְּשָׂרָךְ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ (א) **הַחֹלֶד** (ב) **וְהַעֶכְבֹּר** (ג) **וְהַצֹּב לְמִינֵהוּ**. (ד) **וְהָאֲנָקָה** [=קיפוד] (ה) **וְהַפֶּחַ** (ו) **וְהַלְטָאָה** (ז) **וְהַחֲמָט** [=מין של חלזון] (ח) **וְהַתְנַשְּׁמֶת**. אֵלֶּה הַטֹּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ כָּל הַנֶּגַע בָּהֶם בְּמָתָם יִטָּמָא עַד הָעָרֶב".

< **לדעת רב והברייתא** – הכתוב "הַטֹּמֵאִים", בא לרבות, שגם העור של השרצים טמא. והכתוב "אֵלֶּה", בא למעט, שלא בכולם נאמר הדין הזה, והכתוב "לְמִינֵהוּ" מחלק בין השרצים, ללמד ששלושת הראשונים הכתובים לפניו, אין עורם טמא, [מהמיעוט "אֵלֶּה"], וחמשת האחרונים הכתובים אחריו, עורם מטמא, [מהריבוי "הַטֹּמֵאִים"], ואם כן **חמשת השרצים שעורם טמא כבשרם** הם, (א) **הָאֲנָקָה** (ב) **וְהַפֶּחַ** (ג) **וְהַלְטָאָה** (ד) **וְהַחֲמָט** (ה) **וְהַתְנַשְּׁמֶת**.

< **ולדעת התנאים של משנתנו**, לא נאמר **ריבוי ומיעוט לעניין עור השרצים**, אבל יש ללמוד **מסברא**, שכל שעורו רך ואין לו ממש, הרי זה **נידון כבשר**.

לדעת תנא קמא – **ארבעה שרצים עורם רך, ולפיכך הוא טמא כבשרם**, ואלו הם (א) **הָאֲנָקָה** (ב) **וְהַפֶּחַ** (ג) **וְהַלְטָאָה** (ד) **וְהַחֲמָט**.

ולדעת רבי יהודה – **רק שלושה שרצים עורם רך, ולפיכך הוא טמא כבשרם**, [והם הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַחֲמָט], אבל **הלטאה עורה חלוק מבשרה, ואינו מטמא**.

ולדעת רבי יוחנן בן נורי – **כל שמונה שרצים, עורם חלוק מבשרם ואינו מטמא**.

עורות מעובדים

כל העורות הטמאים, הסיבה שהם טמאים, כי הם נחשבים כבשר, ולכן, אם עשה בהם פעולה לבטלם מתורת בשר, ולקיימם בתורת עור, הרי **אלו טהורים**. [חוץ מעור אדם מת שגזרו בו טומאה אף אם עובד שלא יעשה אדם מאביו ואמו שטיחים כפי שנתבאר לעיל]. ואלו פעולות המקיימות את העור בתורת עור.

א. עיבוד גמור.

ב. הליכה עליו כדי לעבדו, שגם זה נחשב כתחילת העיבוד, והוא שילך בו **שיעור ארבעה מילין**.

ג. עשייתו מתלה לכלי, אף בלא לעבדו כלל.

דברים ששיעורם ארבעה מילין

א. לגבל.

הלש עיסה בטהרה, והוא שכיר לבעל הבית, וצריך למים להטביל כליו, יטריח עצמו ארבעה מילין, עד שיגיע למקוה, ויטביל, ויותר מכאן אין עליו לטרוח מן הסתם, אלא אם כן נותן לו בעל הבית שכר הליכה.

ב. לתפילה.

המהלך בדרך, וגמר בלבו לעשות חניה בדרך מבעוד יום, אם יש בית הכנסת לפניו עד ארבעת מילין, יטריח וילך שם כדי שיתפלל. [ודווקא לפניו ילך ארבעה מילין, אבל לאחריו לא ילך אלא עד פחות ממיל].

ג. לנטילת ידים לאכילה.

מי שהולך בדרך ואין לו מים ליטול ידיו לאכילה, ויש מים לפניו לסוף ארבעה מילין, ימתין עד שיגיע למים. [ודווקא לפניו ילך ארבעה מילין, אבל לאחריו לא ילך אלא עד פחות ממיל].

דף קכג

ד. עיבוד עורות.

הליכה על העור בשיעור ארבעה מילין, היא תחילת העיבוד, לבטל ממנו טומאה, כפי שנתבאר לעיל.

- ללשון ראשון, רבי אבהו אמר את שלושת הדברים המנויים תחילה, משמו של ריש לקיש.

- ולדברי רב נחמן בר יצחק, איבו אמר את כל ארבעת הדברים הללו משמו של ריש לקיש.

-

תנו רבנן: ליגיון [=גדוד גוים העוברים להלחם על בית מלחמתם], העובר ממקום למקום, ונכנס לבית, הבית טמא, שאין לך כל ליגיון וליגיון,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכג

שאין לו כמה קרקפלין [=עור ראש אדם מת שלוקחים לשם כישוף במלחמה], ואל תתמה, שהרי קרקפלו של רבי ישמעאל, מונח בראש מלכים.

דין עור הבהמה במהלך ההפשט

כבר נתבאר [בתחילת הפרק], שעור הבהמה, אף שאינו נחשב כבשר עצמו, מכל מקום, כל זמן שלא הפשיטו אותו, הרי הוא נידון כשומר של הבשר, ולכן הנוגע בו כנוגע בבשר עצמו, בין לקבל טומאה מהבשר, [כגון שהבשר נבלה והנוגע טהור], ובין לטמא את הבשר, [כגון שהנוגע טמא והבשר טהור].

וכן הדין כשהחלו להפשיט את העור כל מה שאינו מופשט ממנו נידון כשומר, ולהלן יתבאר בעזה"י מה דין החלק המופשט של העור במהלך ההפשטה, בשני האופנים שרגילים להפשיט.

א. הפשטת עור לעשיית שטיח.

המפשיטים עורות כדי לעשות מהם שטיח, שהוא פתוח, חותכים את העור מן הצואר ועד הזנב, ואחר כך מפשיטים את העור מסביב הבהמה, ומקבלים חתיכה פתוחה של עור.

וכשמתחיל להפשיט את העור סביב סביב, כל זמן שהעור המופשט הוא עד שיעור של כדי אחיזה [=טפחיים], לדברי הכל, העור המופשט נחשב כיד של הבשר, ולכן, הנוגע בעור הזה, דינו כנוגע בבשר, בין לטמא את הבשר, ובין לקבל טומאה מהבשר.

ואחר שהופשט העור יותר מכדי אחיזה בזה נחלקו אמוראים:

לדעת רב – מכאן ואילך, כל העור המופשט אינו מכניס או מוציא טומאה מהבשר, כי מאחר שהופשט העור יותר מכדי אחיזה, שוב אין המופשט נחשב כיד של הבשר, שכל יד שאין מטלטלים בו את האוכל אינו יד, [ורק החלק שאינו מופשט, מכניס ומוציא טומאה מהבשר כי נידון כשומר].

לדעת רב אסי – מכאן ואילך, כל העור המופשט, אינו מכניס או מוציא טומאה מהבשר, חוץ מהטפח שבעור הסמוך לבשר, שהוא נחשב תמיד כיד, מפני שצריך לאחוז בו כדי להמשיך להפשיט את העור. [ושתי ברייתות שמשמעותן כדברי רב, דחק רב אסי להעמידן כדעתו]. ומתוך הברייתא [השלישית] הוצרך רב אסי לומר, שדין זה, שהטפח הסמוך לבשר נחשב כיד, אינו אלא אחר הפשטת שלושה או ארבעה טפחים, שאז נוח לאחוז בעור הסמוך לבשר, ולהמשיך להפשיט, אבל אחר הפשטת שני טפחים, מודה רב אסי שכל העור המופשט טהור, ובכלל זה הטפח הסמוך לבשר, כי כשהופשטו רק שני טפחים, אין נוח לאחוז בטפח הסמוך לבשר להפשיט, אלא מפשיט על ידי סכין.

< ומסקנת הגמרא, שכל האמור כאן, שאינו נחשב חיבור, אין זה אלא לעניין טומאות מדברי חכמים, [כגון שהאדם טמא בטומאות של י"ח דבר, והבשר טמא משום שהוא טרפה, הטמאה במוקדשים מדברי חכמים], אבל לעניין טומאה מהתורה, אין חילוק בין עור שהופשט בכדי אחיזה או יותר, והכל נחשב כמחובר לבשר. והטעם לכך, על פי מה שיתבאר בעזה"י להלן לעניין טהרת טלית על ידי קריעתה, שאף על פי שמדין תורה היא נטהרת בקריעת רובה, חכמים חששו, שמא יטעו בין קריעת רובה לקריעת מחציתה, ולכן אינה נטהרת בקריעת רובה אלא בקריעת רובה. והוא הדין לעניין טהרת העור המופשט, אף שמעיקר הדין רק כשהעור מופשט בשיעור כדי אחיזה הוא טמא עם הבשר, חכמים חששו שמא יטעו בשיעור זה, ולכן טמאו גם את העור המופשט יותר מכדי אחיזה. [ואף שעניין זה נתפרש בגמרא לעניין הפשטת עור לעשיית שטיחים, מסתבר שהוא הדין לעניין הפשטת עור לעשיית חמת, המבואר להלן].

ב. הפשטת עור לעשיית חמת.

המפשיטים עורות לעשות מהן חמת [=כלי קיבול], אינם מפשיטים אותו שיהיה כולו פתוח, אלא משאירים אותו שלם סביבות גוף הבהמה, ומפשיטים אותו מראשו לסופו, או מסופו לראשו, כך שנמצא כולו סגור כמו שהוא בבהמה, אלא שהוא פתוח בראשו ובסופו.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכג

מאחר שהפשטת החזה קשה מכל האברים, עד גמר הפשטת החזה, כל העור נחשב כמחובר לבשר, ומכניס ומוציא ממנו טומאה, אבל אחר הפשטת העור מהחזה, כל מה שמופשט אינו נחשב כמחובר בבשר.

ואם כן, **כשמפשיט מכיוון הראש לכיוון הרגלים, אחר הפשטת החזה, כשעוד יש לו להפשיט עד הרגליים, כל מה שמופשט אינו נחשב כמחובר לבשר.**

אבל כשמפשיט מכיוון הרגלים לכיוון הראש, מאחר שהפשטת החזה היא בסוף, **כל זמן שמפשיט, העור נחשב כמחובר לבשר.** [לדעת חכמים, עד אחר הפשטת עור הצואר כל העור נחשב כמחובר, כי לדעתם שומר העומד להינתק מאליו נחשב כשומר. ולדעת רבי יוחנן בן נורי, רק עד הפשטת החזה, כל העור נחשב כמחובר, אבל אחר הפשטת החזה, אף שעוד לא הופשט עור הצואר, הרי זה כאינו מחובר, כי עור הצואר רפוי הוא, ועומד להינתק מאליו ולדעתו שומר העומד להינתק מאליו אינו נחשב כשומר].

ולדברי רבי דוסתאי בן יהודה משום רבי שמעון, המפשיט שרצים, דינו כמפשיט עור בהמה וחיה לעשיית חמת, ועד שיפשיט את כולו, כל העור נחשב כמחובר.

טהרת טלית על ידי קריעת רובה

כל כלי שנטמא, אם בטל ממנו שמו הראשון על ידי שבירתו, בטלה ממנו גם טומאתו.

וכן הדין לעניין טלית טמאה, בקריעתה לשני חלקים, בטל ממנה שמה הראשון, וטהורה היא.

ולא רק בקריעת כולה הדין כן, אלא אף בקריעת רובה, [כי רובה ככולה], וזהו ששנינו, טלית [טמאה], שהתחיל בה לקורעה, כיון שנקרע רובה, שוב אינה חיבור וטהורה. אבל כל זמן שנקרע רק מיעוטה, נחשבת היא כמחוברת, ולא בטל ממנה שמה הראשון, ועודה בטומאתה.

ולעניין דין זה, של טהרת טלית על ידי קריעת רובה, מצינו שני אמוראים שהגבילוהו ותחמוהו, ולימדו שאינו נוהג בכל אופן.

א. [דברי רב נחמן אמר רבה בר אבוא] קריעת רוב הטלית מטהרת רק כשהראה שאינו חס עליה.

לדברי רב נחמן, אף שמעיקר הדין, די בקריעת רוב הטלית להחשיבה כקרועה כולה, ובכך לטהרה, תקנת חכמים היא, שלא תטהר הטלית בקריעת רובה, שמא יחוס עליה, ולא יקרע רובה אלא חציה, [ולא ישימו לב שאין רובה קרוע, כי אין ניכר כל כך בין קריעת מחצה לקריעת הרוב], ובכך ינהגו בה דין טהורה, כשבאמת היא טמאה. [אבל בקריעת כולה אין חשש, כי ניכר לכל שכולה קרועה, שכן היא נבדלת לשני חלקים].

ורק כשעשה מעשה, להוכיח שאינו חס על טליתו, שוב אין לחוש שלא יקרע רובה, ונטהרת אף בקריעת רובה, והמעשה המוכיח שאינו חס על טליתו, הוא **שמטבילה**,

ולפי זה, מה ששנינו, שטלית נטהרת בקריעת רובה, לא נצרך אלא לטלית שכבר הטבילה, וצריך להשתמש בה באותו יום קודם הלילה, [שכן בלילה היא כבר נטהרת מחמת הטבילה, ואין צריך לקריעה כדי לטהרה, וקודם שהטבילה, לא מועילה לה קריעה לטהרתה], וזהו שאמר רב נחמן, לא שנו אלא בטלית טבולת יום.

ורבא רצה להשיב על דברי רב נחמן שתי תשובות [=קושיות], אולם שתי התשובות נדחו על ידי רב יוסף.

תשובה א' – לא יתכן שקריעת רוב הטלית תועיל לטהר ביום שטבלו את הטלית, כי אם כן, יש לחוש שהרואה שטבלו את הטלית בו ביום, ולאחר מכן משתמשים בה בלא הערב שמש, לא ידע שנטהרה בקריעה, ויהיה סבור שנטהרה על ידי הטבילה, ויאמר שטבילה מועילה בלא הערב שמש, ותצא מכך תקלה. [ודחו זאת, כי מאחר שהיא קרועה, הכל רואים זאת, ואין לחוש שהרואים יהיו סבורים שנטהרה רק על ידי הטבילה].

תשובה ב' – לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, מליקת עולת העוף היא רוב שני סימנים, ולא כל שני הסימנים, [שלדעתו אסור להבדיל הסימנים לגמרי], ולא מצינו שחשש לכך שלא ימלקו את רוב שני הסימנים, שיצריך יותר מרוב מצומצם, ואם כן, הוא הדין לעניין קריעת הטלית, מאחר שדי בקריעת הרוב כדי לטהר אין לחוש לכך שלא יקרע הרוב שיהיה צריך לקרוע את הכל. [ודחו זאת, כי אין להביא ראיה מדברים הנעשים על ידי הכהנים במקדש, כמליקת עולת העוף, שכן הכהנים זריזים הם, וידקדקו ולא יטעו, אבל דבר המסור לכל, כטהרת טלית בקריעת רובה,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכד

יש לחוש שלא יקרעו את רובה, ולכן יש לגזור שלא תטהר עד קריעת כולה].

ב. [דברי רב הונא משום רבי שמעון ברבי יוסי] **שיעור של כדי מעפורת בקריעת הטלית.**

ללשון ראשון, אמר רב הונא משום רבי שמעון ברבי יוסי – דין זה, **שטלית שנקרע רובה נחשבת כחלוקה לשנים**, הוא רק **בהתקיים דבר נוסף, והוא, שאותו מיעוט שהיא מחוברת בו, הוא פחות מהשיעור הנצרך לעשיית סודר**, אבל אם אותו מיעוט שהיא מחוברת בו ראוי לעשות ממנו סודר, הרי זה נחשב כמחובר, שאינו עומד להיקרע, ואין הטלית טהורה.

ללשון שני [בדף קכ"ד], אמר רב הונא משום רבי שמעאל ברבי יוסי – דין זה, **שטלית שנקרע מיעוטה אינה נחשבת כחלוקה לשנים, הוא בכל אופן, אף כשאותו מיעוט שהיא מחוברת בו, הוא יותר מהשיעור הנצרך לעשיית סודר.**

טהרת עור על ידי קריעה

< **ללשון ראשון** :

לעיל נתבאר, **שטלית שנחלקה, בטל ממנה שמה הראשון, בהתקיים שני תנאים**. (א) נקרע רובה. (ב) המיעוט שנשאר בה מחובר, הוא פחות משיעור עשיית מעפורת.

ונחלקו חכמים בדין עור שנחלק.

לדעת רבי יוחנן – דין עור כדין טלית, ואם נקרע רובו, ואין במיעוט כדי שיעור עשיית מעפורת, הרי זה טהור.

ולדעת ריש לקיש – עור חמור מטלית, וכל שלא נקרע כולו, אף שנקרע רובו, ולא נשאר בו חיבור בשיעור עשיית מעפורת, הרי זה טמא כבתחילה, והטעם לכך, כי טלית, מאחר שנקרעת, בטל שמה, שכן אפילו יתפרנה אינה כבתחילה, אבל עור חזק הוא, וכל שלא נקרע לגמרי, כשחוזר ותופרו הרי הוא כבתחילה, ולכן לא בטל שמו ממנו להיטהר, אלא בקריעת כולו. [ומכל מקום, כל זה כשנחתך העור ביושר, לאורכו או לרחבו, אבל כשנחתך סביב סביב, אף על פי שהחתיכות מחוברים במקצת, מודה ריש לקיש, שאין העור חוזר לקדמותו על ידי תפירה, ומאחר שנקרע רובו, ואין בו כדי מעפורת, הרי זה טהור].

< **ללשון שני** [בדף קכ"ד] :

לעיל נתבאר, **שטלית שנחלקה, בטל ממנה שמה הראשון, בהתקיים תנאי אחד, והוא, שנקרע רובה, ואפילו המיעוט שנשאר בה מחובר, הוא יותר משיעור עשיית מעפורת.**

ונחלקו חכמים בדין עור שנחלק.

לדעת רבי יוחנן – דין עור כדין טלית, ואם נקרע רובו, אפילו יש במיעוט כדי שיעור עשיית מעפורת, הרי זה טהור.

ולדעת ריש לקיש – עור חמור מטלית, ורק אם נקרע רובו, וגם אין במיעוט הנשאר כדי שיעור עשיית מעפורת, הרי זה טהור.

דף קכד

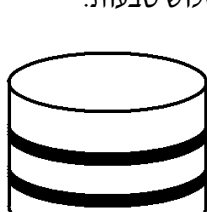
טהרת תנור

התנור הנזכר בסוגיתנו, הוא כלי חרס כעין קדרה גדולה, שקובעים אותו בארץ בטיט, ומדביקים טיט על דפנותיו סביב, כדי שיהיו עבות, וישמרו על חומו של התנור.

< ותנור זה, מאחר שהוא כלי חרס, כשנטמא, אין לו טהרה במקווה, אבל על ידי שבירה, שיבטל שמו הראשון ממנו, הוא נטהר.

- מתחילה רצו לומר, שנחלקו חכמים ורבי מאיר בדין זה, מתי בטל שמו של התנור להיטהר, [ולדעת רבי מאיר, די בכך שממעט את החרס הפנימי מארבעה טפחים, ואפילו כל הטיט קיים].

- אולם למסקנה, הכל מודים, שכדי לבטל שמו של התנור לטהרו, יש לחלקו לכלי עצמו לשלושה חלקים, [שלא יהא חלק אחד שהוא רובו של התנור], וגם להסיר את כל הטיט שסביב הדפנות, ושבארץ. וזהו שאמרנו, שצריך לחלק התנור לשלושה, כדי שלא יהא חלק אחד שהוא רובו של תנור, הוא, כשחולק את התנור לרוחבו, ועושהו כעין שלוש טבעות.

אבל כשחותכו לגובהו, די בכך שחותכו עד שלא

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכד

יהא גבהו במקום השלם ארבעה טפחים.

ואפילו לא נחסר רוב גובהו, כגון שהיה שבעה טפחים ועתה נותר בו יותר משלושה טפחים ומחצה, בטלה ממנו טומאתו. אבל אם היה גובהו יותר משמונה טפחים, ובא לחותכו לגובהו, צריך לחותכו שלא ישאר ממנו ארבעה טפחים שלמים.

< וכל זה אחר שנטמא התנור אבל קודם שנטמא נחלקו חכמים באיזה אופן ניתן לבטל שמו ממנו שלא יוכל לקבל טומאה כלל,

לדעת חכמים – האופן שבו יבטל התנור מלקבל טומאה הוא האופן הנ"ל, כלומר יחלק את הכלי עצמו [לרוחבו], לשלושה חלקים, [שלא יהא חלק אחד שהוא רובו של התנור], וגם יסיר את כל הטיט שסביב הדפנות, ושבארץ.

ולדעת רבי מאיר – תנור זה שעדיין לא נטמא כדי שלא יקבל טומאה דיו בכך שימעט את החרס הפנימי מארבעה טפחים, ואפילו כל הטיט קיים.

שיעור תנור לקבל טומאה

לדעת רבי מאיר – כל התנורים אינם מקבלים טומאה, אלא אם כן הם לכל הפחות ארבעה טפחים. [וכן דין שברי תנור, שאינם מקבלים טומאה, אלא אם כן גדולים לכל הפחות ארבעה טפחים].

ולדעת חכמים – כן דין תנור גדול, אבל תנור קטן, הנעשה לתינוקות, מקבל טומאה אף בשיעור טפח אחד, שכן עושים תנורים בני טפח.

חתיכות בשר הדבוקות

לעור הנפשט מהבהמה

לדעת עולא אמר רבי יוחנן – כל החתיכות שנפשטו מהבשר עם העור מדעת הבעלים, אפילו גדולות הרבה, בטלות הן לעור, ודינן כעור ולא כבשר, ולכן חתיכות בשר נבלה שנפשטו מהנבלה עם העור מדעת הבעלים, אינן מטמאות לא במגע ולא במשא. ומה ששינו שחתיכות נבלה שעל גבי העור ששיעורם כזית אינן בטלות, ומטמאות לדברי הכל, וכשיעורם חצי זית אינן בטלות לדעת רבי ישמעאל, כל זה בחתיכות שנפשטו עם העור על ידי חיה, שלא מדעת הבעלים, ולכן אינן בטלות לעור.

וכשרב נחמן ורבי אמי שמעו זאת מעולא ומרב אושעיא, אמרו, שאפילו אם היו שומעים זאת מרבי יוחנן ומיהושע בן נון, לא היו מקבלים ממנו, שחתיכות גדולות שנפשטו מהבשר עם העור מדעת הבעלים, בטלות לעור.

ורב פפא יישב דברי רבי יוחנן, שבאמת חתיכות גדולות שהן בעין אינן בטלות לעור אף כשנפשטו מדעת הבעלים, אבל כשהן מרודדות דקות, הן בטלות, אף כשיש בהן שיעור גדול.

לדעת רבי אמי אמר רבי יוחנן – חתיכות גדולות ששיעורם כזית [או יותר], שנפשטו מהבהמה עם העור, בין שנפשטו מדעת הבעלים, ובין שנפשטו על ידי חיה, אינן בטלות, וכשהן של נבלה הן מטמאות בין במגע בין במשא. וחתיכות קטנות מכזית, שנפשטו עם העור, כשנפשטו עם העור מדעת הבעלים, לדברי הכל הן בטלות לעור, ואינן מטמאות כבשר נבלה, [אף על ידי צירוף לשיעור כזית], וכשנפשטו על ידי חיה, לדעת רבי ישמעאל, אינן בטלות, ומטמאות על ידי צירוף לכזית, ולדעת רבי עקיבא, אף כשנפשטו על ידי חיה, מאחר שהן פחותות מכזית, הרי הן בטלות, ואינן מטמאות אף על ידי צירוף לכזית.

דיני הרישא של משנתנו

האופנים שזכרו במשנה, שעל ידם כזית נבלה שעל העור מטמא, אף כשלא נגעו בו עצמו, [לדעת עולא כשנפשט הבשר הזה עם העור על ידי חיה. ולדעת רבי אמי אף כשנפשט הבשר הזה עם העור מדעת הבעלים].

א. בנגיעה בציב היוצא מן הבשר, היא רצועה ותלתל היוצא מאותו בשר, ותלוי ודבוק במקצת, ובאותו ציב בפני עצמו אין כזית, אבל הוא מעורה הוא לכזית. [והטעם לכך שהנוגע בציב טמא כי הוא נחשב כמחובר לכזית].

ב. בנגיעה בשערה היוצאת מן העור כנגד אותו בשר. והטעם לכך שהנוגע בשערה טמא, כי השערה עוברת דרך העור עד הבשר, ונחשבת כחלק מהשומר של הבשר, וכבר נתבאר שהנוגע

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכד

בשומר נטמא. [וכל שכן שהנוגע בעור עצמו שכנגד הבשר טמא].

עור של נבלה שהופשט על ידי חיה ויש עליו שתי

חתיכות של בשר שכל אחת שיעורה חיצונית

< דעת רבי עקיבא.

– מאחר שהחתיכות קטנות, הן בטלות לעור, ודין כעור נבלה ולא כבשר נבלה, ולכן אינן מטמאות אפילו אם יצרפו אותן יחד.

< ודעת רבי ישמעאל.

– אף על פי שהחתיכות קטנות, אינן בטלות לעור, ודין כבשר נבלה, ולא כעור הנבלה. ולפיכך,

הנושא את העור, טמא, כדין נושא כזית נבלה, כי בנושאו את העור, הוא נושא שתי חתיכות של נבלה, ששיעורן יחד כזית, וכזית נבלה מטמא במשא.

אבל הנוגע בעור אינו נטמא. לדברי בר פדא הטעם לכך, כי לדעת רבי ישמעאל, **אין עור נעשה שומר או יד לבשר**, אלא כשיש בבשר שיעור כזית, ומאחר שהחתיכות קטנות, ואין בכל אחת שיעור כזית, אין העור נעשה שומר או יד שלהן, ולכן אינו מוציא מהם **טומאה לנוגע בו**, אבל **הנוגע בחתיכות עצמן, נטמא**, כי ניתן לצרף את שתי הנגיעות יחד, [=ישנוגע וחוזר ונוגע], ונמצא שנגע בכזית של נבלה. **ולדברי רבי יוחנן, גם הנוגע בחתיכות עצמן אינו נטמא**, כי לא ניתן לצרף את שתי הנגיעות יחד, [=אין נוגע וחוזר ונוגע], ונמצא שלא נגע בכזית של נבלה.

ובברייתא שנינו, שרבי ישמעאל למד כל זאת מהכתובים, שנאמר, "הִנֵּגְעַ בְּנִבְלָתָם וְטָמְא עַד הָעֶרֶב", ללמד, שרק הנוגע בנבלה טמא, ולא הנוגע בעור שיש עליו שתי חתיכות שכל אחת כחצי זית, ונאמר, "וְהִנֵּשְׂא אֶת נִבְלָתָם וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטָמְא עַד הָעֶרֶב", ללמד, שהנושא טמא אף כשנושא עור שיש עליו שתי חתיכות, שכל אחת כחצי זית.

ורבי עקיבא השיב על כך, אם אינו מטמא במגע, גם במשא לא יטמא, שנאמר, "הִנֵּגְעַ ... וְהִנֵּשְׂא", להקיש משא לנגיעה, וללמד, שכל שאינו מטמא במגע [בכל האופנים], אינו מטמא במשא.

ורב אויא סבא נסתפק, האם הסיבה שרבי ישמעאל לא קיבל את דחיית רבי עקיבא, כי לדעתו גם דבר שאינו מטמא במגע מטמא במשא, או שרבי ישמעאל מודה לרבי עקיבא, שדבר שאינו מטמא במגע אינו מטמא במשא, אבל לדעתו, חתיכות אלו מטמאות במגע מלפנים, כדברי בר פדא. ונפקא מינה מספק זה, מה דעת רבי ישמעאל בעצם שיש בה מוח, והיא סתומה כך שאי אפשר לגעת במוח, האם המוח שבה מטמא במשא, אף שאינו מטמא במגע או לא. וכשרב אויא שאל ספקו זה לפני רבה בר רב הונא, לא ענה לו, אלא השיאו לדבר אחר, ואמר לו, ראה עורב פורח [=עורבא פרח]. וכששאלו רבא בנו, מדוע דוחה את רב אויא, שתמיד הוא משבחו ואומר עליו שהוא אדם גדול. וענה לו, שהסיבה לכך, כי סר כוחו מחמת הדרשה שדרש באותו יום, וצריך חיזוק [=אני היום סמכוני פאשישות], ואין בכוחו לפשוט את הספק, שהוא ספק של טעם.

הכניס לבית שתי חתיכות בשר

המת שכל אחת שיעורה כחצי זית

כזית מן המת מטמא את הבית שהוא בתוכו בטומאת אוהל [והבית חוזר ומטמא כל אשר בתוכו בטומאת אוהל ונחלקו חכמים האם שני חצאי כזית מן המת מצטרפים לטמא את הבית באוהל].

לדעת רבי דוסא בן הרכינס [ורבי ישמעאל] – **אין הבית נטמא באוהל** על ידי שתי חתיכות, שכל אחת היא כחצי זית, כי אין לצרף את שתי האהלות, [=אין מאהיל וחוזר ומאהיל], ומאחר שכל חתיכה היא כחצי זית, אינה מטמאה באהל.

ולדעת חכמים [ורבי עקיבא] – אף שכל חתיכה בפני עצמה אינה מטמאה באוהל, מאחר שהבית מאהיל על שתי החתיכות, יש לצרף את שתי האהלות [=יש מאהיל וחוזר ומאהיל], ונמצא שהבית מאהיל על כזית שלם, **והרי זה טמא**. [ואף שכן דעת רבי עקיבא, אין להקשות מכך על מה שנתבאר לעיל, שלדעתו, שתי חתיכות שעל העור אינן מטמאות, כי לעניין חתיכות שעל העור, הטעם לכך שרבי עקיבא מטהר, אינו משום שאינן מצטרפות, אלא משום שלדעתו הן בטלות לעור, ואין כאן חתיכות, אבל אם לא היו בטלות לעור, היה מודה שהן מצטרפות לטמא בנגיעה, כמו שמפורש בסוף המשנה שמודה רבי עקיבא שאם היו על גבי קיסם שתי חתיכות של נבלה שכל אחת כחצי זית הרי אלו

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכה

מצטרפות לטמא בהיסט, והוא הדין במגע].

צירוף שתי חתיכות

שכל אחת פחות מכזית

לעיל נתבאר, שלדעת רבי ישמעאל, שתי חתיכות בשר שעל העור, שאין בכל אחת כזית, מצטרפות לטמא במשא, [ולדברי בר פדא מצטרפות לטמא גם במגע מלפנים]. וכן דעת רבי עקיבא, בשתי חתיכות שעל גבי קיסם שהן מצטרפות לטמא.

ולדברי רבי אליעזר בברייתא [שעולא אמר כמותו] – כל זה כשיש חיבור מעט בין שתי החתיכות, [כגון על ידי רצועת בשר דקה], אבל כשאינן מחוברות כלל, אינן מצטרפות, שנאמר "והנושא", והכתיב הוא "והנושא", שניתן לקרותו "והנישא", ומכאן, שאין הנושא נטמא, אלא בדבר שניתן לשאת כולו בבת אחת, שכולו מחובר.

ולדברי תנא קמא בברייתא – כל מקום שאמרו, ששתי חתיכות מצטרפות, הן מצטרפות אף כשאינן מחוברות זו לזו כלל.

דף קכה

טומאת קולית [=עצם שיש בה מוח] של מת

א. כשיש עליה כזית בשר.

מאחר שכזית של בשר המת מטמא במגע במשא ובאוהל, עצם של מת שיש על גביה כזית בשר המת, הרי זו מטמאה מחמת הבשר, במגע במשא ובאוהל. [שאינה גרועה משומר לטומאה]. <ומתחילה אמרו, שלדברי רבי יוחנן כך ניתן לבאר את הדין הראשון של המשנה, ואף שבמשנה אמרו שקולית מן המת מטמאה במגע, הכוונה גם לטומאת אוהל>

ב. כשיש בה מוח שהוא כזית.

המוח שבעצם, דינו כבשר המת ומטמא במגע ובמשא ובאוהל כנ"ל, ואף על פי שהעצם סתומה, הטומאה של המוח בוקעת ועולה, [שכל טומאה שאין על גבה חלל טפח, בוקעת עד הרקיע]. <ומתחילה אמרו, שלדברי רבי יוחנן כך ניתן לבאר את הדין הראשון של המשנה, ואף שבמשנה אמרו שקולית מן המת מטמאה במגע, הכוונה גם לטומאת אוהל>

ג. כשאין עליה כזית בשר ואין בתוכה כזית מוח

[אבל יש בתוכה מוח כראוי לה].

- י"א שאבר של חי שלא נותר עליו [=על האבר] בשר, אבל נותר בתוך העצם מוח, הרי זה ראוי להעלות ארוכה [=להתרפא], [=מוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ], ולפיכך, עצם זו שיש בתוכה מוח כראוי, מאחר שאם היתה בחי, היתה מתרפאת, הרי זו נידונית כאבר שלם, ואבר שלם מן המת מטמא במגע במשא ובאוהל. <ומתחילה אמרו, שלדברי רבי יוחנן כך ניתן לבאר את הדין הראשון של המשנה, ואף שבמשנה אמרו שקולית מן המת מטמאה במגע, הכוונה גם לטומאת אוהל. ולבסוף דחו זאת ואמרו שלא יתכן להעמיד המשנה כדעת האומרים שמוח מבפנים מעלה ארוכה כי אם כן גם נבלה תטמא אף כשאינה נקובה> ולדברי אביי, מה שאמרנו שמוח מבפנים מעלה ארוכה הוא, כשהעצם עצמה לא נפגמה, אבל אם שייף את העצם עצמה לרוחבה, כמין חריץ סביב סביב, שוב אינה מעלה ארוכה, ומעתה אינה נידונית כאבר מן המת, אלא כעצם מן המת, ועצם מן המת בשיעור שעורה, מטמאה במגע ובמשא, אבל אינה מטמאה באוהל. <וכך ביאר אביי את הדין הראשון של המשנה, שקולית מן המת מטמאה במגע ולא באוהל> [ודווקא כששייפה סביב סביב, אבל אם לא הקיפה כולה בשיופו, אף על פי ששייפה לכל אורכה, עדיין היא מעלה ארוכה, וסימנך דיקלא, כן דעת רבי אליעזר בברייתא]

- וי"א שאבר של חי שלא נותר עליו [=על האבר] בשר, אף על פי שנותר בתוך העצם מוח, אינו ראוי להעלות ארוכה [=להתרפא], [=מוח מבפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ], ולפיכך, עצם זו שיש בתוכה מוח כראוי, מאחר שאם היתה בחי, לא היתה מתרפאת, אינה נידונית כאבר שלם, אלא כעצם מן המת, ועצם מן המת מטמאה במגע ובמשא בלבד, ואינה מטמאה באוהל. <וכך ביארו מתחילה את הדין הראשון של המשנה, שקולית מן המת מטמאה במגע ולא באוהל, ובאה המשנה ללמד שמוח מבפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ. אולם רבי יוחנן לא רצה להעמיד כן את משנתנו, כי על כרחך לעניין קולית מוקדשים ונבלה, מדובר בקולית שיש בה כזית, ולא מסתבר שלא יהיו כל דיני המשנה באופן אחד>

ד. כשיש בתוכה מוח המתקשקש.

עצם של מת שיש בתוכה מוח המתקשקש,

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכה

כלומר מוח יבש שנעקר בתוך החלל לדברי הכל מוח זה אינו מעלה ארוכה ומעתה.

אם יש במוח זה שיעור כזית, הרי זה מטמא במגע במשא ובאוהל, כבשר המת, ואף על פי שהעצם סתומה, הטומאה של המוח בוקעת ועולה, [שכל טומאה שאין על גבה חלל טפח, בוקעת עד הרקיע]. >וכך ביאר רבי בנימין בר גידל אמר רבי יוחנן את הדין הראשון של המשנה, ואף שבמשנה אמרו שקולית מן המת מטמאה במגע, הכוונה גם לטומאת אוהל<

ואם אין במוח זה שיעור כזית, שוב אין כאן טומאת בשר המת, אלא טומאת עצם בלבד, ועצם מן המת מטמאה במגע ובמשא בלבד, ואינה מטמאה באוהל.

טומאת קולית [=עצם שיש בה מוח] של מוקדשים

חכמים גזרו, שבשר פיגול ונותר יטמא את הידים. [הטעם שגזרו טומאה על הפיגול, הוא משום חשדי כהונה, כלומר משום הכהנים החשודים לפגל קרבן מי שיש להם איבה עליו, גזרו על הפיגול שיטמא את הידים, כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש, וכדי שלא ירצה לטרוח לא יפגל הקרבן. והטעם שגזרו טומאה על הנותר הוא משום עצלי כהונה כלומר משום הכהנים המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על הנותר כדי שיזדרזו לאוכלו ולא יגיעו בו לידי טומאה].

וכל עצם שיש בה כזית בשר נותר ופיגול, או שיש בה כזית מוח של נותר ופיגול, [אפילו היא סתומה], מאחר שהיא משמשת כזית של בשר נותר ופיגול, הרי זו מטמאה את הידים במגע, הואיל ונעשית בסיס לדבר האסור.

טומאת קולית [=עצם שיש בה מוח] של נבלה ושרץ

נבלה ושרץ אין עצמותיהם מטמאים, שנאמר, בטומאתה "בנבלתה", ולא בעצמות, ורק הנוגע או מביט את בשרם או אבר מהם, נטמא.

ולפיכך, **הנוגע בעצם של נבלה, אינו נטמא, אלא אם כן יש על העצם כזית בשר**, [שאז העצם נעשית יד לטומאה], **או שיש בעצם כזית מוח, והעצם נקובה** כחוט השערה, וניתן לגעת במוח דרך הנקב, על ידי שערות ראשו או זקנו ולהיטמא במוח, [שאז העצם נעשית שומר לטומאה], **ונטמא גם** בנגיעה בעצם, וכן **בהסטת העצם**.

אבל כשאין בעצם כזית בשר, אין כאן טומאת נבלה.

וכן כשיש בתוכה כזית מוח [המתקשקש], **אבל אינה נקובה**, מאחר שאי אפשר לגעת במוח, גם **הנוגע בעצם אינו נטמא**, [שאין שומר מטמא אלא כשניתן לגעת בטומאה עצמה], וכשם שאינו נטמא במגע, כך **אינו נטמא במשא**, שנאמר, "הַנִּגֵּעַ ... וְהַנִּשָּׂא", להקיש משא לנגיעה, וללמד, שכל שאינו מטמא במגע, אינו מטמא במשא. [ובגמרא בדף קכ"ו דרשו דין זה מהכתוב "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, אבל אם נקבה היא מטמאה, שנאמר "הנוגע ... יטמא", לרבות כל שאפשר לגעת בבשר, שאז העצם נעשית שומר לטומאה]. עוד מבואר בגמרא בדף קכ"ו, שדווקא הנוגע בקולית סתומה אינו נטמא מחמת המוח, כי כל זמן שהקולית סתומה, אין שום אפשרות לגעת במוח, אבל הנוגע בנבלה שאינה מופשטת, טמא, אף על פי שמוקפת עור, כי ניתן לגעת בבשרה דרך נקבי הפה והחוטם והעיניים. [וכן הנוגע בכליה, טמא, אף על פי שמכוסה בחלב שאינו מטמא, כי הרבה חוטים נמשכים מן הכליה ולחוץ דרך החלב, וניתן לגעת בהם].

וכשיש בתוכה מוח כראוי, לדעת האומרים שמוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, העצם מטמאה, כדין אבר מן הנבלה. ורק לדעת האומרים שמוח מבפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ, כל זמן שהעצם סתומה, אינה מטמאה, ואפילו יש בה כזית מוח.

צירוף לטומאת מת

כבר נתבאר, שכזית מבשר המת מטמא, במגע במשא ובאוהל. ושנינו, **שכל הבא לטמא באותו אופן, כגון נוגע בבת אחת בשתי חתיכות של בשר המת, שכל אחת שיעורה כחצי זית, או מאהיל בבת אחת על שתי חתיכות של בשר המת, שכל אחת שיעורה כחצי זית, הרי זה טמא.**

אבל הבא לטמא בשתי חתיכות של בשר המת, בכל אחת באופן אחר, כגון נוגע בחתיכה של בשר המת, בשיעור כחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית אחר של בשר המת, הרי זה טהור.

[ומבואר בגמרא בדף קכ"ו שכן דעת רבי שמעון האומר שמגע ואוהל נחשבים כשני אופנים שונים של טומאה אבל לדעת רבי יוסי מגע ואוהל נחשבים

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכה

כאופן אחד של טומאה].

ומה ששנינו, שהנוגע בכחצי זית של בשר המת, ומאהיל על כחצי זית אחר של בשר המת, הרי זה טמא, ביאר רבי זירא, שהכוונה אוהל שהוא בטומאה רצוצה, כגון שהיה אותו כחצי זית בין שני ארונות של עץ, שאין ביניהן רווח של טפח, שכל המקום שעל גבי הטומאה נחשב כולו מלא טומאה, ונמצא שהמאהיל הרי הוא כנוגע, ואם כן נחשב כנוגע בשתי חתיכות של בשר המת, שכל אחת שיעורה כחצי זית, ומאחר שיש כאן שתי נגיעות, שהן אופן אחד של טומאה, הרי זה טמא.

טומאת מלא תרווד רקב

הלכה למשה מסיני, שרקב הנמצא בארון של מת, מטמא, ושיעורו לטומאה מלא תרווד [=כף], ואמר רבי יוסי, שמלא תרווד רקב, מטמא **במגע ובמשא ובאוהל**.

ומה שאמר שהוא מטמא במשא ובאוהל, יתכן להבין כפשוטו, שכן הנושא את השיעור הזה נושא את כולו, וכן המאהיל על השיעור הזה, מהאהיל על כולו, אבל הנוגע, על כרחך אינו נוגע בכל השיעור, שכן הרקב הוא פירורים פירורים, ואין אפשרות לגעת בכל הפירורים בבת אחת.

ולדעת אביי – מגע שהזכיר רבי יוסי, הוא מהאהיל על גבי הרקב סמוך לו מאוד, כעין נוגע, כלומר בתוך טפח לרקב. ואוהל שהזכיר רבי יוסי, הוא מהאהיל על גבי הרקב, בגבוה יותר מטפח.

ולדעת רבא – מגע שהזכיר רבי יוסי, הוא מהאהיל על גבי הרקב, בין סמוך לו מאוד כעין נוגע, כלומר בתוך טפח, ובין מהאהיל בגבוה הרבה יותר מטפח. ואוהל שהזכיר רבי יוסי, אינו מהאהיל על גבי הרקב, אלא זה שיש דבר אחר המאהיל עליו ועל גבי הרקב.

חבלי מטה וסריגי חלונות

חבלי מטה הם חבלים הקלועים שתי וערב כעין סורגים שעליהם נותנים את המזרן וסריגי חלונות הם עצים דקים או מוטות ברזל שנותרים אותם בחלונות [כעין סורגים שלנו] שלא יוכלו להיכנס דרכם.

< **הנוטל את הדברים הללו לעשות בו מחיצת תקרה בין הבית לעליה :**

– **הרי אלו בטלים לבית, ואינם מקבלים טומאה כבית, ונעשים כתקרה, לחצוץ בין טומאה שבבית לעליה, [ובין טומאה שבעליה לבית], ואף על פי שהם נקובים כסורגים, מאחר שאין בנקבים פותח טפח, הרי אלו חוצצים, ואף כנגד הנקבים הכל טהור.** [שכל נקב העשוי לאויר, שיעורו שלא יחצוץ כמלא אגרוף, וכל נקב שבין בית לבית או בין בית לעליה, שיעורו שלא יחצוץ בפותח טפח].

< **והנוטל את אחד הדברים הללו לפורסו על גבי המת :**

– **המאהיל כנגד הנקבים, טמא, כי מאחר שאינם נחשבים כתקרה, אין להחשיב את הנקבים כסתומים.**

– **אבל המאהיל שלא כנגד הנקבים, טהור, כי מאחר שנטלום מהמיטה, הם עצמם אינם מקבלים טומאה, וכל שאינו מקבל טומאה, חוצץ מפני הטומאה, הלכך כל שאינו כנגד הנקב, הם חוצצים בינו לבין הטומאה וטהור.**

לדברי רבא, דין זה, שהמאהיל שלא כנגד הנקב טהור, הוא רק כשפרסו את הסורגים הללו על גבי המת בגובה טפח או יותר > ולמאהיל זה קרא רבי יוסי בברייתא נוגע ומכאן שכל מאהיל יקרא נוגע > אבל כשפרסו אותם על גבי המת בתוך טפח, נחשבים הם כבגדי המת, ואף שלא כנגד הנקבים הכל טמא.

ולדברי אביי, דין זה, שהמאהיל שלא כנגד הנקב טהור, הוא אף כשפרסו את הסורגים הללו על גבי המת בתוך טפח, ואינם נחשבים כבגדי המת לטמא אף כנגדם, כי אינם כבגדי המת, שהם בטלים למת, שכן סורגים אלו עתידים לקחתם משם, ולא משאירים אותם למת.

אבל אין לומר, שכשהם בתוך טפח למת על כרחך לא יחצצו משום שנחשבים כטומאה טמונה, שדינה שהיא בוקעת ועולה, [ואם כן על כרחך דברי רבי יוסי שאמר שלא כנגד הנקבים טהור הם ביותר מטפח], כי לדעת רבי יוסי, טומאה טמונה אינה בוקעת ועולה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

תיבת מגדל בתוך הבית

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכו

תיבת המגדל, הוא כעין ארון של עץ החלוק בתוכו לארונות קטנים, לתת בהם אוכלים ומשקים.

א. כשיש טומאה בבית.

– **כל שיש בגובהו הפנימי טפח, ואין בפתחו גובה טפח, מחמת גובהו נחשב הוא כאוהל לחצוץ בפני הטומאה, ומחמת שפתחו קטן נחשב הוא כסתום לכן, אם יש טומאה בבית, מה שבתוכו טהור.**

– **אבל כשאין גובה חללו טפח, או שפתחו גדול מטפח, אם יש טומאה בבית, מה שבתוכו טמא.**

[כן נראה לכאורה].

ב. כשיש טומאה בתוכו.

כשיש בגובהו הפנימי טפח – לדעת תנא קמא, אף שהמגדל נחשב כאוהל לחצוץ מפני הטומאה [כשאין פתחו טפח], מכל מקום, אם כל המגדל בתוך הבית, וגם פתחו בתוך הבית, אפילו הפתח פחות מטפח, אינו נחשב כסתום, והבית טמא דרך הפתח של המגדל, והטעם לכך, משום שסוף הטומאה לצאת מן המגדל דרך הפתח ולטמא את הבית, ומאחר שסופה לצאת מהמגדל לתוך הבית, אין להחשיב את הפתח כסתום, [ורק כשהמגדל עומד סמוך לפתח, ופתחו כלפי חוץ, שאין סוף הטומאה לצאת דרכו לתוך הבית, הבית טהור].
ולדעת רבי יוסי, אין לטמא את הבית מטעם שסוף הטומאה לצאת לתוכו, כי ניתן לשורפה בסוף המגדל, או להוציאה מתוכו לחצאין שאין בהם שיעור טומאה, ולא תצא הטומאה לתוך הבית, ולכן, כל שהפתח פחות מטפח, הוא נחשב כסתום לעניין חציצה מפני הטומאה, והבית טהור.

וכשאין בגובה הפנימי טפח – לדעת תנא קמא, אין האוהל מציל על הטומאה, אלא כשיש בו גובה טפח, אבל כשאין בו גובה טפח, טומאה הטמונה בתוכו בוקעת ועולה, ולכן כל הבית טמא. ולדעת רבי יוסי, טומאה טמונה אינה בוקעת ועולה, והאוהל שעל גבה מציל על הבית, ולכן הבית טהור.

דף קכו

כלב שאכל בשר מת ואחר כך מת הכלב

כלב [ושאר בעלי חיים] שאכלו בשר מת, אפילו נכנס כולו לבית, הבית טהור, כי טומאה הבלועה בבעלי חיים אינה מטמאה. אבל כשהכלב מת, הטומאה שבתוכו מטמאה. ונחלקו חכמים, מה הדין כשהכלב מוטל על האסקופה שלפני פתח הבית, וצוארו בתוך הבית.

לדעת רבי מאיר – כשרוחב צואר הכלב הוא טפח, [אף שאין גובה חללו טפח], הצואר נחשב כאוהל, להביא דרכו את הטומאה לבית, והבית טמא, [ומשמע מתוך הסוגיה, שלדעת רבי מאיר, כל מקום שתחת המשקוף, נחשב כתוכו של בית, בין המקום שלפני הדלת, ובין המקום שאחר הדלת, וכל שצואר הכלב מונח תחת המשקוף, ומביא לשם טומאה מחמת שהוא רחב טפח, כל הבית טמא. ויל"ע בדבר]. אבל כשאין רוחב הצואר טפח, אינו נחשב כאוהל להביא את הטומאה לבית, והבית טהור. [ומשמע מתוך הסוגיה, שלדעת רבי מאיר, כשאין רוחב הצואר טפח להביא דרכו את הטומאה לבית, הבית טהור, אף על פי שהטומאה עצמה בתוך הבית, כי טומאה טמונה אינה בוקעת. ויל"ע בדבר].

ולדעת רבי יוסי [כפי שהיה נראה מתחילה] – אף כשאין רוחב הצואר טפח, פעמים הבית טמא, וזה כשהטומאה עצמה מכנגד המשקוף ולפנים, והטעם לכך כי טומאה טמונה בוקעת ועולה ומטמאה כל הבית שהיא בתוכו.

ולדעת רבי אלעזר – [כשהטומאה עצמה בתוך הבית, הבית טמא, כי טומאה טמונה בוקעת בבית, ומטמאה אותו, אולם] כשהטומאה עצמה מחוץ לבית, [ואין כאן טומאה רצוצה הבוקעת בתוך הבית], אין לטמא את הבית, אלא כששוליו לתוך הבית, ואף על פי שפתח אחוריו קטן, כי מאחר שסוף הטומאה לצאת דרך שוליו, אינם נחשבים כסתומים, והבית טמא, אבל כששוליו חוץ לבית, אף על פי שצוארו ופיו לתוך הבית, הבית טהור, כי אין דרך הטומאה לצאת דרך פיו.

ולדעת רבי יהודה בן בתירא – לא רק כששוליו בתוך הבית, הבית טמא מחמת שהטומאה היתה עתידה לצאת ממנו דרך שוליו שבתוך הבית, אלא גם כשפיו לתוך הבית, הבית טמא, [כי לא רק בדרך כניסתה. א"נ גם דרך פיו היתה הטומאה ראויה לצאת, שכן פעמים הוא מקיא], [ואם כן, לא רק כשהטומאה עצמה בתוך הבית, הבית טמא, משום שהטומאה בוקעת בו, אלא אף כשהטומאה חוץ לבית, הבית טמא, בין כששוליו של הכלב בפנים, ובין כשפיו של הכלב בפנים.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכו

ולדעת רבי יוסי [כפי מסקנת הסוגיה] – כנגד מקום הטומאה בגוף הכלב אינו מטמא כלל, כי טומאה טמונה אינה בוקעת ועולה, והאופן היחיד שבו הטומאה נכנסת לבית הוא, כשיהיה צואר הכלב כלפי פנים, ויחשב כאוהל להביא את הטומאה [מעין דעת רבי מאיר], אבל [בשני חילוקים] (א) שיהא גובה חלל הצואר טפח, [ולא די בכך שרוחבו טפח]. (ב) שיהא פי הצואר ממקום סגירת הדלת ולפנים, [ולא די בכך שהוא תחת המשקוף מחוץ למקום סגירת הדלת].

שלוש טומאות של מת שיש

בהן שני אופנים של טומאה

הרבה טומאות של מת מטמאות בשלושה אופנים, מגע, משא, ואוהל. אולם שלוש טומאות של מת, מטמאות רק בשני אופנים, [דין זה הוא כדעת רבי שמעון, המחשיב מגע ואוהל לשני אופנים שונים, ואינו כדעת רבי יוסי, המחשיב אותם כאופן אחד].

א. מלא תרווד רקב – מטמא (ב) במשא (ג) ובאוהל [שהרי נושא את כולו ומאהיל על כולו], אבל אינו מטמא במגע, [שכן אי אפשר לגעת בכולו בבת אחת].

ב. עצם כשעורה – הלכה למשה מסיני, שמטמא (א) במגע (ב) ובמשא, אבל אינו מטמא באוהל.

ג. גולל ודופק – הלכה למשה מסיני, שמטמא (א) במגע (ב) ובאוהל, אבל אינו מטמא במשא.

"וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָבִר וְהָצָב לְמִינֵהוּ. וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְנַשְּׁמֶת. אֵלֶּה הַטָּמְאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרָץ כָּל הַנִּגָּע בָּהֶם בְּמַתָּם יִטָּמָא עַד הָעָרֵב ..."

ביצת השרץ וקולית השרץ

הנוגע בביצת שרץ [שיש בה אפרוח], ובעצם של שרץ [שיש בו מוח], הרי זה טמא, כמי שנגע בבשר השרץ עצמו, שנאמר, "אֵלֶּה הַטָּמְאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרָץ כָּל הַנִּגָּע בָּהֶם בְּמַתָּם יִטָּמָא עַד הָעָרֵב", ה"א לרבות את הדברים הללו [שהם שומרים של בשר השרץ].

ודווקא כשיש בתוכם בשר שרץ, [כלומר שנתרקמה הביצה, ויש בה אפרוח, ובעצם יש מוח], שנאמר, "הַשָּׂרָץ", ללמד, שאין טמא אלא מה שיש בו בשר כמו בשרץ.

ודווקא כשהם נקובים, וניתן לגעת בבשר שבתוכם, ולהיטמא בו לכל הפחות על ידי נגיעה בשערה, שנאמר "הַנִּגָּע ... יִטָּמָא", ללמד שאין הבשר מטמא, אלא כשניתן לגעת בו, [ואם כן, כשאי אפשר לגעת בבשר, ואינו מטמא, גם השומר שלו אינו מטמא].

עכבר שחציו בשר וחציו אדמה

בדף קכ"ז יתבאר בעזה"י שיש מין עכבר הנוצר מן האדמה והוא בכלל השרצים הטמאים. ונחלקו חכמים במשנתנו, מה דינו כשעדיין לא נברא כולו, אלא רק צדו אחד, הימני או השמאלי.

לדעת תנא קמא – הנוגע בבשר, טמא. [ללשון ראשון, הנוגע בבשר אינו טמא, אלא אם כן כבר נוצר כל אורכו של העכבר בצד הבשר. וללשון שני הנוגע בבשר טמא אף אם לא נוצר כל אורכו בצד הבשר]. אבל הנוגע באדמה שכנגד הבשר טהור.

ולדעת רבי יהודה – אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא. [ולכל הלשונות לדעה זו, אין אדמה שכנגד הבשר מטמאה אלא כשכבר נוצר כל אורכו של העכבר בצד הבשר].

עכבר שבים

יש בים דג הדומה לעכבר, ועכבר שבים שמו, ואף על פי ששמו עכבר, אינו בכלל השרצים הטמאים.

ואין הדבר למד בבניין אב, שכן אם באנו ללמוד זאת בבניין אב, אין לדבר הכרע, כי מצד אחד יש ללמוד בבניין אב שעכבר שבים הוא בכלל העכבר האמור בתורה, [שכן מצינו לעניין חולדה האמורה בתורה, כל ששמו חולדה הוא בכללה, והוא הדין לעניין העכבר האמור בתורה], ומצד שני יש ללמוד בבניין אב, שעכבר שבים אינו בכלל העכבר האמור בתורה, [שכן מצינו לעניין חולדה האמורה בתורה, שהיא כוללת מין הגדל בארץ בלבד, ולא מין הגדל בים, והוא הדין לעניין העכבר האמור בתורה].

אבל יש ללמוד זאת מהכתוב "עַל הָאָרֶץ",

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכז

המלמד, שאין בכלל השרצים, אלא מינים הגדלים בארץ, ולא מינים שבים, כגון עכבר שבים. [ואין לומר שהכתוב "עַל הָאָרֶץ" לא בא ללמד דין זה, אלא ללמד שכל השרצים מטמאים רק בעודם בארץ, ולא כשירדו לים, אבל השרצים המטמאים, הם גם מינים שבים, כגון עכבר שבים, ובלבד שיעלו לארץ. והסיבה שאין לומר כן, כי מהכתוב "הַשָּׂרֵץ", יש ללמוד, שהשרצים מטמאים בכל מקום שהם שורצים, בין בארץ ובין בים, ואם כן, על כרחך הכתוב "עַל הָאָרֶץ", לא בא ללמד שאינם מטמאים בים, אלא בא ללמד, שמינים שבים אינם מטמאים כלל].

דף קכז

ומתוך שנאמר פעם נוספת "עַל הָאָרֶץ", למדו, שספק טומאה צפה טהור.

עכבר הנוצר מן האדמה

יש מין עכבר, שאינו פרה ורבה, [כלומר אינו עכבר הנולד מעכבר], אלא מעצמו נוצר מאדמה, כאשפה המשרצת תולעים, ואף על פי שנאמר בכתוב "הַשָּׂרֵץ", שמשמע שאין טמאים אלא שרצים השורצים ומולידים, גם עכבר זה שאינו פרה ורבה הוא בכלל שרצים הטמאים, [ותהא השרצה מהאדמה בכלל משמעות הכתוב "הַשָּׂרֵץ"].

ואין הדבר למד בבניין אב, שכן אם באנו ללמוד זאת בבניין אב, אין לדבר הכרע, כי מצד אחד יש ללמוד בבניין אב שעכבר הנוצר מהאדמה הוא בכלל העכבר האמור בתורה, [שכן מצינו לעניין חולדה האמורה בתורה, כל ששמו חולדה הוא בכללה, והוא הדין לעניין העכבר האמור בתורה], ומצד שני יש ללמוד בבניין אב, שעכבר שנוצר מהאדמה אינו בכלל העכבר האמור בתורה, [שכן מצינו לעניין חולדה האמורה בתורה, שהיא כוללת מין הפרה ורבה בלבד, ולא מין הנוצר מהאדמה, והוא הדין לעניין העכבר האמור בתורה].

אבל יש ללמוד זאת מהכתוב היתר "בַּשָּׂרֵץ", המלמד, שגם עכבר הנותר מהאדמה בכלל השרצים המטמאים.

ערוך נפילים וסלמדרא

לדעת רבי עקיבא, הערוך [הוא הבא מן הצב והנחש], וכן הנפילים [שרץ ממין צב], וכן סלמדרא [שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס על ידי כשפים והסך מדמו אין האור שולט בו ומין צב הוא], **הם בכלל השרצים הטמאים, שנאמר, "וְהָצַב לְמִינֵהוּ", לרבות כל אלו שהם מין צב.**

-

וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה, אומר "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיָהּ ה'", יש לך בריות גדלות בים, ויש לך בריות גדלות ביבשה, שבים, אילו עולות ביבשה, מיד מתות, ושביבשה, אילו יורדות לים, מיד מתות. יש לך בריות גדלות באור [=סלמדרא], ויש לך בריות גדלות באויר, שבאור, אילו עולות לאויר מיד מתות, שבאויר, אילו יורדות לאור מיד מתות. "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיָהּ ה'".

תנו רבנן: **כל שיש ביבשה, יש בים, חוץ מן החולדה.** ואמר רבי זירא, שדבר זה רמוז בכתוב, "הָאֲזִינוּ כָּל יֹשְׁבֵי חֶלְדַּי", [יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות].

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: **ביברי דנרש**, [חיות הנקראות בונים, המצויות באותו מקום הנקרא נרש], **אינו מן הישוב**, [שאינן גדלות אלא במים].

אמר רב פפא: בשמתא [=בנידון] נרש [כלומר, כל יושבי המקום הנקרא נרש, רשעים הם וכולם יהיו בנידון], תרביה [=חלבם] משכיה [=ועורם] ואליתיה [והאליה שלהם], [כלומר כולן כקטן כגדול], "אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ שְׁמַעֲיָ דְבַר ה'", אבל נרש לא אבה שמוע דבר ה', כי כולם רשעים.

אמר רב גידל אמר רב: נרשאה נשקיד [אם נשקד אחד מיושבי נרש], מני ככיד [מנה שניך, אם תמצאם כולם, כי מוחזק גנב הוא]. נהר פקודאה [אם אחד מיושבי נהר פקודאה] לוייד [נתלוה עמך בדרך], מגלימא שפירא דחזי עלך, [מחמת שראה לך טלית נאה, ודעתו לגונבו נתחבר עמך]. פומבדיתאה לוייד, [אם אחד מיושבי פומבדיתא נתלוה עמך בדרך], אשני אושפיזך [שנה מקום אושפיזך, שלא ידע היכן תשכב, כי גנבים מומחים הם].

אמר רב הונא בר תורתא: **פעם אחת הלכתי לוועד** [=מקום רשעים ומרביעי כלאים], **וראיתי נחש שהוא כרוך כל שעה על הצב**, והיה נזקק עמו, **לימים יצא ערוך מביניהם**, [והיה נושך בני אדם, וממית].

וכשבאתי לפני רבי שמעון החסיד, אמר לי, אמר

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכז

הקב"ה, אנשי וועד על ידי שזיווגו כלאים, הביאו בריה שלא בראתי בעולמי, אף אני אביא עליהם לנושכם ולהמיתם, את הערוד, שהיא בריה שלא בראתי בעולמי.

ומה שיצא הערוד מן הצב והנחש, נס בתוך נס היה, כדי להיפרע מן הרשעים הללו, שכן בדרך הטבע אין צב ונחש יולדים ומגדלים זה מזה, שכן שנינו, שכל שגם תשמישם שווה [שמשמישים שניהם פנים כנגד פנים כגון אדם או פנים כנגד עורף כגון בהמה], וגם עיבורם שווה, [ימי עיבורם], יולדים [=מתעברים], ומגדלים [=מניקים] זה מזה, וכל שאין תשמישם ועיבורם שווה, אין יולדים ומגדלים זה מזה, וימי עיבורו של נחש אינו שווה לא לשרץ ולא לבהמה ולא לחיה, [כדאמרינן בבכורות, שועל וכל מיני שרצים לשהה חדשים, ונחש לשבע שנים], ואם כן, נס הוא, שיצא ערוד מצב ונחש.

אבר ובשר מדולדלים בבהמה

< אם הם ראויים להעלות ארוכה [=להירפא].

– הרי אלו כאבר ובשר שהם חלק מהבהמה, ואינם מקבלים שום טומאה, כדין בהמה שאינה מקבלת טומאה בחייה.

< ואם אינם ראויים להעלות ארוכה.

– לעניין טומאת אוכלים, נחשבים הם כאבר ובשר שנפלו מן הבהמה, ולפיכך, אם חישוב עליהם להאכילם [לגוי], הרי אלו מקבלים טומאה אחר שיוכשרו במשקה לקבל טומאה, [אבל בלא הכשר משקה אינם מטמאים, ואף שאבר מן החי שפירש לגמרי מטמא כנבלה, אבר זה שעדיין לא פירש, אינו נחשב כדבר שסופו לקבל טומאה חמורה כשיפרוש, ואינו טעון הכשר, ככל דבר שסופו לקבל טומאה חמורה. והטעם לכך, כי יתכן שלא יפרוש אבר זה אלא אחר שחיטה, ולא יבוא לעולם לידי טומאת נבלה]. [ומבואר בגמרא בדף קכ"ט, שרבי שמעון חולק בזה על משנתנו, ולדעתו, כל דבר שאסור באכילה לכל, אינו מקבל טומאת אוכלים, ואם כן, בשר ואבר מן החי, מאחר שאסורים באכילה לכל, אינם מטמאים טומאת אוכלים. או שלדעת רבי שמעון, כל דבר המחובר, אף שמחובר במעט, נידון כמחובר לגמרי, ולכן, הבשר והאבר אינם מטמאים טומאת אוכלים, כי נחשבים כבהמה חיה].

– ולעניין טומאת נבילות, אין האבר נחשב כאבר שנפל מן הבהמה, [שהוא מטמא טומאת נבילות], אלא כאבר שמחובר בבהמה, ואינו מטמא טומאת נבילות. והטעם לכך, כי לעניין טומאת אבר מן החי נאמר, "וְכִי יִפֹּל", ללמד שאינו מטמא כנבלה, עד שייפול ממש מן הבהמה, וכל זמן שמחובר בה אפילו כחוט השערה, אינו מטמא כנבלה.

תאנים שיבשו באילן

לדעת רב חייא בר אשי אמר שמואל – תאנים שיבשו באילן, אף על פי שעדיין לא נתלשו ממנו, מאחר שיבשו ואינן מחוברות בו כבשעת גידולן, לעניין טומאת אוכלים נחשבות כאילו כבר נתלשו, ומקבלות טומאה. אבל לעניין איסור קצירה בשבת, כל זמן שלא יבשו עוקציהן, נחשבות הן כמחוברות, והתולש מהן בשבת [בשוגג], חייב חטאת.

- וראיה לדין זה, שדבר מחובר מקבל טומאת אוכלים, מהמבואר לעיל, שאבר מדולדל בבהמה, אף שעדיין מחובר בה, מקבל טומאת אוכלים.

וכל זה בפירות הראויות למאכל כשהן יבשות, אבל כרוב ודלעת שיבשו בעודם מחוברים, מאחר שאחר שיבשו אינן ראויים עוד למאכל, [אלא דלעת עושה ממנה כלי וכרוב מסיקו] שוב אין בהם טומאת אוכלים.

אולם גם פירות אלו, אם קצצם קודם שיבשו, כל זמן שהם לחים וראויים למאכל, הרי אלו מקבלים טומאת אוכלים, אף על פי שהוא קצצם כדי ליבשם, ולעשות מהם כלי או עצים להסקה.

אבר ובשר מדולדלים בבהמה שנשחטה

לעיל נתבאר, שאבר ובשר מדולדלים בבהמה, אינם נחשבים כאבר ובשר שפרשו מן החי, שיהיה האבר טמא במגע ובמשא כנבלה.

ולדעת משנתנו, כן דינם גם כשנשחטה הבהמה, שאין אומרים הרי הם כמי שפרשו מן הבהמה קודם השחיטה, והאבר טמא כנבלה, אלא נחשבים הם כמחוברים לבהמה בשעת השחיטה, [שחיטה אינה עושה ניפול], ומועילה להם

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכח

השחיטה שלא יטמאו כנבלה, אבל טומאת אוכלים הם מטמאים.

ונחלקו חכמים, האם צריכים הם הכשר משקה לקבל טומאת אוכלים. לדעת רבי מאיר, הוכשרו לקבל טומאה על ידי דם השחיטה. ולדעת רבי שמעון, לא הוכשרו לקבל טומאה על ידי דם השחיטה, ואינם מקבלים טומאה עד שיוכשרו על ידי משקה אחר.

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים למחלוקתם.

א. [דברי רבה] נחלקו האם הבהמה נעשית יד לאותו אבר המדולדל בה.

לדברי הכל, אם נפל משקה על היד של האוכל, הוכשר האוכל לקבל טומאה, אבל בזה נחלקו:

לדעת רבי מאיר – מאחר שהאבר מטלטל על ידי הבהמה, הבהמה נחשבת כיד של האבר, ומאחר שנפל עליה דם השחיטה, שהוא מכשיר, גם האבר המדולדל בבהמה הוכשר. [ונסתפק רבה בדף קכ"ח, האם רק בהמה מתה שהיא עצמה מקבלת טומאה, נעשית יד לאבר המדולדל שבה, שכשנפל עליה משקה, הוכשר גם האבר עמה, או שגם בבהמה חיה שאהיא עצמה אינה מקבלת טומאה, הדין כן, וגם היא נעשית כיד לאבר המדולדל שבה, [שהוא מקבל טומאת אוכלים כפי שנתבאר לעיל], ואם נפל משקה על הבהמה, הוכשר האבר לקבל טומאה].

ולדעת רבי שמעון – אף שהאבר מטלטל על ידי הבהמה, אין הבהמה נחשבת כיד של האבר, ולכן משקה שנפל על הבהמה, אינו מכשיר את האבר.

ב. [דברי אביי ורבי יוחנן] נחלקו האם האבר המדולדל, שעולה עם הבהמה אבל היא אינה עולה עמו, נחשב כחלק מהבהמה לעניין הכשר וקבלת טומאה. [=באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו קמיפלגי].

לדברי הכל אין להחשיב את הבהמה כיד של האבר המדולדל בה, אבל בזה נחלקו:

לדעת רבי מאיר – מאחר שהאוחז בבהמה, עולה עמו גם אותו אבר, הרי זה נחשב כמחובר בבהמה, אף על פי שכשאוחז באבר, אין שאר הבהמה עולה עמו, אלא מתנתק ממנה, ולכן, כשהוכשרה הבהמה, הוכשר עמה גם האבר המדולדל. [ומה שמצינו, שגם לדברי רבי מאיר, טבול יום שנגע בתרומה באופן הזה, כלומר שנגע בתרומה שנשברה, בחלק הקטן שאין הגדול עולה עמו, אינו נחשב כנוגע בחלק הגדול, ואינו מטמא אותו, היה מקום לומר, שרק לעניין טומאת טבול יום הקלה אמר כן, אבל לא בשאר מקומות. אולם לסברת רבי, אין לחלק בזה בין טומאת טבול יום לטומאה חמורה, ואם כן, כשאמר רבי מאיר כן לעניין טבול יום, החליף שיטתו].

ולדעת רבי שמעון – מאחר שהאוחז באבר המדולדל אין שאר הבהמה עולה עמו אלא מתנתק ממנה הרי נחשב כאינו מחובר בה אף על פי שכשאוחז בבהמה עולה עמו גם אותו אבר ולכן כשהוכשרה הבהמה לא הוכשר עמה גם האבר המדולדל.

דף קכח

ג. [דברי רבא] נחלקו האם יש יד להכשר.

לדברי הכל, לעניין טומאה, יש להחשיב את הבהמה כיד של האבר המדולדל בה, אבל בזה נחלקו:

לדעת רבי מאיר – כשם שהאוכל נטמא ומטמא דרך ידו, כך האוכל גם מוכשר דרך ידו, ואם כן, מאחר שהבהמה הנחשבת כיד של האבר מוכשרת לקבל טומאה בדם השחיטה, גם האבר מוכשר לקבל טומאה.

ולדעת רבי שמעון – אף על פי שהאוכל נטמא ומטמא דרך ידו, אינו מוכשר לקבל טומאה דרך ידו, ואם כן, אף על פי שהבהמה הנחשבת כיד של האבר מוכשרת לקבל טומאה בדם השחיטה, האבר עצמו אינו מוכשר בכך לקבל טומאה.

ד. [דברי רב פפא] נחלקו אם הכשר שקודם מחשבה מועיל.

לדברי הכל, לעניין טומאה, יש להחשיב את הבהמה כיד של האבר המדולדל בה, ולדברי הכל, כשם שהאוכל נטמא ומטמא דרך ידו, כך האוכל גם מוכשר דרך ידו, ויתכן שיוכשר האבר לקבל טומאה על ידי דם השחיטה, אבל נחלקו כשהיה ההכשר קודם שהוחשב האבר לאוכל:

לדעת רבי מאיר – אף אם בשעת השחיטה עדיין לא חישב להאכיל את האבר לגוי ולא היה נחשב כאוכל מכל מקום הוכשר האוכל על ידי המשקה ומשחישב עליו להאכילו הרי זה מקבל טומאה. [וכן היה סבור רבי עקיבא מתחילה, ולכן היה אומר, שבכפרים, שאין רגילים לאכול חלב, אם אחר השחיטה נמלכו עליו לאוכלו, אינו טעון הכשר, כי הוכשר בשחיטה, ואף על פי שבאותה שעה לא חישבו

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכח

עליו לאוכלו, ונמצא שקדם ההכשר למחשבה].

ולדעת רבי שמעון – מאחר שבשעת השחיטה עדיין לא חישב להאכיל את האבר לגוי, ולא היה נחשב כאוכל, אין המשקה של השחיטה מועיל לו להכשירו אחר כך כשיחשב עליו להאכילו, ולכן האבר אינו מקבל טומאה על ידי אותו משקה של השחיטה. [וכן סברת רבי יהודה וכן חזר רבי עקיבא לומר ולכן עולשים שלקטם להאכילם לבהמה וחזר ונמלך לאוכלם אף על פי שהדיחם תחילה אינן מקבלות טומאה עד שיכשירם על ידי שיתן עליהם משקה פעם נוספת שיהא ההכשר אחר המחשבה].

ה. [דברי רב אחא בריה דרב איקא] **מחלוקתם אם דם של תחילת השחיטה מכשיר.**

לדברי הכל, אין הבהמה נחשבת כיד של האבר, שיהא האבר מוכשר לקבל טומאה על ידי משקה שנפל על הבהמה, ולכן אין האבר מקבל טומאה אלא כשנפל עליו עצמו משקה להכשירו. ונחלקו אם הוכשר האבר כשנפל עליו דם משחיטת הסימן הראשון בלבד.

לדעת רבי מאיר – כל הדם היוצא בשחיטה מתחילתה ועד סופה נחשב כדם שחיטה להכשיר, [כי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף], ולכן, גם דם של שחיטת סימן ראשון נחשב משקה להכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

ולדעת רבי שמעון – רק הדם היוצא בסוף השחיטה נחשב כדם שחיטה להכשיר, [כי אינה לשחיטה אלא לבסוף], אבל דם של שחיטת סימן ראשון אינו נחשב משקה להכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

ו. [דברי רב אשי] **נחלקו אם השחיטה מכשירה בלא דם.**

לדברי הכל, האבר עצמו צריך הכשר, ואינו מוכשר על ידי הכשר הבהמה, ונחלקו אם הוכשר כשניתז דם השחיטה על האבר.

לדעת רבי מאיר – דם שחיטה נחשב משקה להכשיר, ולכן הוכשר האבר לקבל טומאה.

ולדעת רבי שמעון – דם שחיטה אינו נחשב משקה להכשיר, ובכל מקום שאמרו שהבהמה מוכשרת בשחיטה, לא מחמת הדם היא מוכשרת, אלא מחמת השחיטה עצמה, על ידי שהיא מתירה את הבהמה, וכל זה בשחיטה שהיא מתירה באכילה, אבל אבר זה שאינו מותר באכילה על ידי השחיטה, כמו כן אינו מוכשר לקבל טומאה על ידה.

ז. **נחלקו אם דבר שאסור באכילה לכל מקבל טומאת אוכלים.**

בגמרא בדף קכ"ט מבואר, שיתכן שהסיבה שלדעת רבי שמעון האבר אינו מקבל טומאה, כי מאחר שהיה מדולדל בחיי הבהמה, נאסר כדן אבר מן החי, ולדעת רבי שמעון, כל דבר האסור באכילה לכל, אינו מקבל טומאת אוכלים.

קישות שנטעה בעציץ שאינו

נקוב והגדילה ויצאה לחוץ

קישות שגדלה בעציץ שאינו נקוב מאחר שאינה יונקת מן הקרקע נחשבת כתלושה ומקבלת טומאת אוכלים.

ונחלקו חכמים, מה דינה כשהגדילה ויצא ממנה חלק חוץ לעציץ, שהוא יונק מן הקרקע.

לדעת חכמים – מאחר שיש בה חלק היונק מן הקרקע, כולה נחשבת כמחוברת לקרקע, ואינה מקבלת טומאה.

ולדעת רבי שמעון – מה שבתוך העציץ, מקבל טומאה, לפי שהוא כתלוש, ומה שיצא לחוץ, ויונק מהארץ דרך אויר, נחשב כמחובר לקרקע וטהור. [ונסתפק אביי לדעה זו, האם החלק הטהור שבחוץ נעשה יד לחלק הנחשב תלוש שבפנים, וכשנגע החלק שבחוץ בטומאה נטמא החלק הפנימי].

המשתחוה לחצי דלעת

לדעת רבי שמעון, כל דבר שאסור להאכילו, אינו מקבל טומאת אוכלים, ובכלל זה איסורי הנאה, ולכן, המשתחוה לאוכל, מאחר שעושה אותו עבודה זרה, ונאסר בהנאה, אינו מקבל טומאת אוכלים.

ונסתפק רבי ירמיה מה דין דלעת שהשתחוה לחציה, ובכך אסר חציה בהנאה, וביטלה מלקבל טומאת אוכלים, האם אותו חצי דלעת שאינו מקבל טומאת אוכלים, נעשה יד לחצי המותר, המקבל טומאת אוכלים, וכשנגע שרץ בחצי האסור נטמא גם החצי המותר.

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכח

ענף של תאנה שנשבר

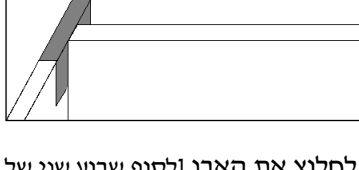
ודבוק בקליפת האילן

לדעת רבי יהודה – מאחר שהענף מחובר לאילן, אינו מקבל טומאה.

ולדעת חכמים – אם הענף יכול לחיות על ידי חיבור זה, אינו מקבל טומאה. ואם אינו יכול לחיות על ידי חיבור זה, הרי הוא כתלוש ומקבל טומאה. [ונסתפק רב פפא כשהענף אינו יכול לחיות ומקבל טומאה האם האילן נעשה לו יד לטומאה ואם נגע שרץ באילן נטמא הפרי שבענף או לא].

אבן מנוגעת שבזוית

שני בתים צמודים, שנראה נגע באחד מהם, באבן שבזוית, שחלקה באותו בית, וחלקה בבית הסמוך.

כשבא לחלוץ את האבן [לסוף שבוע שני של הסגר] חולץ את כל האבן שנאמר "וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בֵּיתָן הִנָּגַע" וכל האבן הזו היא בכלל אבן שיש בה נגע.

אבל כשבא לנתוץ את הבית [כשהוחלט הבית לטומאה], נותץ רק את הבית שבו הנגע, ומניח את חלק הבית הסמוך עם חצי האבן שבו, שנאמר "וְנִתְּץ אֶת הַבַּיִת", ולא בית אחר.

ונסתפק רבי זירא באבן זו שחציה טמא וחציה טהור האם מאחר שחציה טמא נעשה חציה הטהור כיד שלה ומכניסה טומאה גם לבית הטהור או לא.

אבר או בשר הפורשים

מבהמה חיה או מנבלה

אבר או בשר שפירשו מבהמה בחייה, אסורים באכילה לעולם, וזהו איסור אבר או בשר מן החי.

ולעניין טומאה, אבר שפירש מבהמה בחייה, מטמא במגע ובמשא כנבלה. אבל בשר שפירש מבהמה בחייה, וכן בשר שפירש, מאבר שפירש מבהמה בחייה, אינו מטמא.

ואבר או בשר שפירשו מבהמה אחר שנתנבלה, אסורים באכילה, משום איסור נבלה, ושניהם טמאים טומאת נבלה.

ובזה חמור אבר הפורש מן הנבלה, מאבר הפורש מבהמה חיה, שאבר הפורש מן הנבלה, כזית בשר הפורש ממנו טמא כנבלה, שהרי בשר נבלה הוא, אבל אבר הפורש מן החי, כזית בשר הפורש ממנו טהור.

ולדעת רבי מאיר במשנתנו, אבר שנדלדל בבהמה, ונתנבלה הבהמה, אף על פי שלא ניתק ממנה האבר קודם מותה, נידון האבר כדין אבר שפירש מבהמה חיה, [שבשר הפורש ממנו טהור], ולא כדין אבר שפירש מנבלה, [שבשר הפורש ממנו טמא], כי המיתה מחשיבה את האבר כאילו נתנתק מהבהמה קודם המיתה [=מיתה עושה ניפול].

וכמו כן, בשר שנדלדל בבהמה, ונתנבלה הבהמה, אף על פי שלא ניתק ממנה הבשר קודם מותה, נידון הוא כדין בשר שפירש מבהמה חיה, [שהוא טהור], ולא כדין בשר שפירש מנבלה, [שהוא טמא], כי המיתה מחשיבה את האבר כאילו נתנתק מהבהמה קודם המיתה [=מיתה עושה ניפול], והבשר הזה מקבל טומאת אוכלים אחר שיוכשר לכך על ידי משקה.

אולם לדעת רבי שמעון, הבשר הזה אינו מקבל טומאת אוכלים, אף אם יוכשר לכך, וטעם הדבר מבואר בגמרא בדף קכ"ט, שנאמר, "מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטָּמָא", ללמד, שאין אוכל מקבל טומאת אוכלים, אלא אם כן הוא מותר באכילה [אפילו לגוי], אבל בשר כזה שנאסר באכילה אף לגוי, כדין בשר מן החי, אינו מקבל טומאת אוכלים כלל.

מניין שאבר הפורש מבהמה

חיה מטמא במגע ובמשא

לדברי רב יהודה אמר רב דין זה שאבר הפורש מן הבהמה בחייה מטמא במגע ובמשא למד מהכתוב "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָהּ הִנָּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטָּמָא עַד הָעֶרֶב ... וְהִנָּשְׂא אֶת נִבְלָתָהּ יִכָּפֵס בְּגִדָיו וְיִטָּמָא עַד הָעֶרֶב" ומשמעות הכתוב "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה", שימות חלק ממנה, כלומר הכתוב מדבר באבר שפירש מהבהמה, שנחשב

מסכת חולין

פרק תשיעי העור והרוטב דף קכב

הוא כחלק מן הבהמה שמת, ומבואר בכתוב, שמטמא במגע ובמשא.

מניין שבשר הפורש

מבהמה חיה אינו מטמא

לדעת רבי יוסי – מתוך שנאמר בכתוב הנ"ל "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה", ללמד שאבר הפורש מבהמה חיה מטמא, יש ללמוד, שאין הכתוב מדבר אלא בדבר הפורש מן הבהמה ואין לו חליפין, כמת שאינו חוזר, להוציא בשר שפורש מבהמה חיה, שמקומו מעלה בשר אחר. [ודווקא בשר שמתרפא אינו מטמא, אבל בשר כללי וניב שפתיים, שאם פירש אין בשר אחר עולה תחתיו, הרי זה מטמא כאבר מן החי. וכל שכן ארכובה תחתונה מטמאה, שכן אין לה חליפין].

ולדעת רבי עקיבא – מתוך שנאמר בכתוב הנ"ל "הַבְּהֵמָה", יש ללמוד, שאין הכתוב מטמא דבר הפורש מהבהמה, אלא כשהוא דומה לבהמה, שיש בו גידים ועצמות כמו בהמה, אבל בשר הפורש מהבהמה, מאחר שאין בו גידים ועצמות, אינו מטמא. [וארכובה תחתונה הפורשת מן החי, מאחר שהיא אבר שיש בו גידים ועצמות, אף על פי שאין בו בשר, מטמאה. אבל בשר כללי ושפתיים הפורשים מן החי, מאחר שאין בהם גידים ועצמות, אינם מטמאים].

ולדעת רבי – מתוך שנאמר בכתוב הנ"ל "הַבְּהֵמָה", יש ללמוד, שאין הכתוב מטמא דבר הפורש מהבהמה, אלא כשהוא דומה לבהמה, שיש בו בשר גידים ועצמות כמו בהמה, אבל בשר בלבד הפורש מהבהמה, מאחר שאין בו גידים ועצמות, וכן אבר שיש בו גידים ועצמות ואין בו בשר, אינו מטמא. [וארכובה תחתונה הפורשת מן החי, מאחר שהיא אבר שאין בו בשר אף על פי יש בו גידים ועצמות, אינה מטמאה. וכל שכן בשר כללי ושפתיים הפורשים מן החי, מאחר שאין בהם גידים ועצמות, אינם מטמאים].

וכשם שדרשו החכמים הללו מהכתוב הנ"ל, שבשר הפורש מבהמה חיה אינו מטמא, כך דרשו מהכתוב "אֵלֶּה הַטְּמְאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרֶץ כָּל הַנִּגְעַ בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", שבשר הפורש מן השרץ החי אינו מטמא. [רבי יוסי דורש מהכתוב "בְּמָתָם", שאין מטמא אלא דבר שאין לו חליפין כמת. ורבי עקיבא דורש מהכתוב "הַשָּׂרֶץ", שאין מטמא אלא דבר שיש לו גידים ועצמות כשרץ. ורבי דורש מהכתוב "הַשָּׂרֶץ", שאין מטמא אלא דבר שיש בו בשר גידים ועצמות כשרץ].

והסיבה שפירשה תורה דין זה, שאין הבשר הפורש מחיים מטמא, גם לעניין דבר הפורש מבהמה חיה, וגם לעניין דבר הפורש מן השרץ, כי אם היה כתוב דין זה רק באחד מהם, היה מקום לומר שרק בו הדין כן אבל חבירו חמור יותר ובו בשר הפורש מחיים טמא כבשר הפורש אחר מיתה.

שכן נבלה חמורה משרץ בכך שמטמאה גם במשא.

ושרץ חמור מנבלה בכך שמטמא בשיעור קל של עדשה.

אבר שפירש מן החי

מטמא בשר הפורש ממנו

כבר נתבאר, שאבר שפירש מן החי, מטמא במגע ובמשא, אבל בשר הפורש ממנו טהור.

וטהרתו של הבשר הפורש מהאבר, היא מחמת עצמו, כלומר שאין בבשר טומאה עצמית, אבל כשחישב עליו להאכילו, מקבל טומאת אוכלים, [אם יגע בטומאה, אחר שיוכשר לקבל טומאה].

- ולדעת האומרים מגע בית הסתרים מטמא, אם חישוב על הבשר לאוכלו קודם שפירש מהאבר, וגם הוכשר הבשר לקבל טומאה על ידי משקה, מעתה הבשר נטמא, מחמת נגיעתו באבר שהוא מחובר בו, ואף כשפורש מהאבר טמא הוא מחמת הנגיעה הזו. [ודווקא כשהוכשר על ידי משקה הוא נטמא בנגיעתו באבר, אבל בלא שיוכשר, אינו מטמא, ואף על פי שבעודו מחובר באבר, הוא מטמא טומאה חמורה מחמת שהוא חלק מהאבר, ודבר המטמא טומאה חמורה אינו טעון הכשר, מכל מקום מה שמטמא טומאה חמורה, אינו משום שנחשב כבשר, אלא משום שנחשב כחלק מהאבר, ואין בזה להכשירו לקבל טומאת אוכלים מטעם שנחשב בשר].

- אבל לדעת האומרים מגע בית הסתרים אינו נחשב מגע, מה שנגע הבשר באבר בעודו מחובר בו, אינו נחשב כמגע, ולא נטמא הבשר מחמת האבר.

דף קכט

אוכלים המטמאים טומאה חמורה

אף על פי שאוכלים אינם מטמאים טומאה חמורה [לטמא אדם וכלים] פעמים האוכלים בטלים מהיות אוכל ונעשים ככלי או כדבר אחר, ואז הם מטמאים טומאה חמורה ככלים או כאותו דבר שנעשים כמותו.

ונמנו בסוגיתנו כמה אופנים לכך.

א. כיפת שאור שיחדה לשיבה.

מבואר במסכת פסחים, שהמייחד גוש של שאור לישב עליו, בטל מהיות אוכל, והרי זה נעשה ככסא, ולכן מותר לקיימו בפסח, [ואינו נידון כחמץ], ומטמא ככסא טומאה חמורה, כגון אם ישב עליו הזב, הרי זה טמא כמושב הזב, ומטמא אדם וכלים.

ואביי היה סבור, שטומאה זו אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, שכן לא מצינו אוכלים מטמאים טומאה חמורה.

אולם באמת טומאה זו טומאה דאורייתא היא כי באמת השאור אינו מטמא כאוכל אלא ככלי [כששימש מעשה עץ שימש] וכלי מטמא טומאה חמורה מהתורה.

ב. תקרובת עבודה זרה של אוכלים.

תקרובת עבודה זרה אפילו היא אוכלים ומשקים מטמאה טומאה חמורה שכן מטמאה אדם וכלים באוהל.

ואביי היה סבור, שטומאה זו אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, שכן לא מצינו אוכלים מטמאים טומאה חמורה.

אולם באמת טומאה זו טומאה דאורייתא היא, כי באמת התקרובת אינה מטמאה כאוכלים שכן מאחר שנאסרו בהנאה בטלו מאכילה והרי הם כעץ בעלמא כשאר דברים הנעבדים ודברים הנעבדים מטמאים טומאה חמורה מהתורה.

ג. חבורי אוכלים שבכלים.

כלים שסתמו חור שבהם בבצק או שחיברום בבצק בטל הבצק לכלי ואם נטמא הכלי נטמא הבצק כמותו אף טומאה חמורה לטמא אדם וכלים.

ואביי היה סבור, שטומאה זו אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, שכן לא מצינו אוכלים מטמאים טומאה חמורה.

אולם באמת טומאה זו טומאה דאורייתא היא, כי באמת הבצק אינה מטמא כאוכל, אלא כחלק מהכלי וכלי מטמא טומאה חמורה מהתורה.

ד. חלב נבלה שעם הכליה.

חלב נבלה אינו טמא טומאת נבלה מחמת עצמו, [שנאמר, "וְיִחָלֵב בְּבִלָּה וְיִחָלֵב טֶרֶף יַעֲשֶׂה לָכֶל מִלֶּאכָה", ללמד, שאינו מטמא], אבל כשהוא מחובר לכליה, ונעשה שומר שלה, הוא מטמא טומאה חמורה של נבלה.

ורב פפא היה סבור, שטומאה זו אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, שכן לא מצינו אוכלים מטמאים טומאה חמורה.

אולם באמת טומאה זו טומאה דאורייתא היא, כי באמת החלב אינו מטמא משום שהוא אוכל אלא משום שהוא שומר של בשר הנבלה ושומר מטמא מהתורה כמו הדבר שהוא שומר עליו, ואפילו טומאה חמורה.

ה. בית שסככו בזרעים.

בית שעשו את גגו מזרעים בטלו להיות חלק מן הבית ואם נטמא הבית בנגעי בתים טמאים גם הזרעים שבגגו טומאה חמורה של צרעת.

ורב מתנה היה סבור, שטומאה זו אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, שכן לא מצינו אוכלים מטמאים טומאה חמורה.

אולם באמת טומאה זו טומאה דאורייתא היא, כי באמת הזרעים אינם מטמא משום שהם אוכל, אלא משום שהם נחשבים כגג הבית, וגג של בית המנוגע טמא טומאה חמורה מהתורה.

אבר הפורש מאדם חי

לדברי הכל, אבר הפורש מאדם חי, כשהאבר שלם, הוא מטמא, אבל נחלקו חכמים, מה דין כזית בשר, או עצם כשעורה, הפורשים מאבר מן החי, כמבואר בטבלה להלן.

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קל

	כזית בשר הפורש מאבר מן החי	עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי	
לדעת רבי אליעזר	טמא	טהור	טומאת בשר חמורה מטומאת עצמות שבנבלות ובשרצים נוהגת טומאת בשר ולא טומאת עצמות.
לדעת רבי יהושע	טהור	טהור	טומאת אבר מן החי קלה מטומאת אבר מן המת שבמת יש בו טומאות מרובות רובע קב עצמות ורוב מניין או רוב בניין ומלא תרווד רקב ולכן כזית בשר הפורש ממנו ועצם כשעורה הפורשים ממנו טמא אבל הפורשים מאבר מן החי טהורים.
לדעת רבי נחוניא	טהור	טמא	טומאת עצמות חמורה מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי טהור ואבר הפורש מן החי טמא.

כזית בשר הפורש מאדם חי

לדעת רבי אליעזר – הרי זה מטמא.

ולדעת רבי יהושע ורבי נחוניא – אין זה מטמא.

אבר הפורש מאדם מת

לדעת רבי אליעזר – אבר הפורש מאדם מת, אינו מטמא, אלא אם כן יש עליו כזית בשר, שאז הוא מטמא משום הבשר שעליו. [ומתחילה אמרו שגם דעת רבי שמעון במשנתנו כן].

ולדעת רבי יהושע – אבר שלם הפורש מאדם

מת, מטמא, אף על פי שאין עליו כזית בשר.

כזית בשר הפורש מאדם מת

לדברי הכל הרי זה מטמא.

אבר או בשר המדולדלים באדם

אבר או בשר המדולדלים באדם חי, טהורים הם, [שנאמר בעניין טומאתו, "כי ימות"]. וכשמת האדם, נחלקו חכמים בדין הבשר ובדין האבר.

< **לדעת האומרים מיתה עושה אינה עושה**

ניפול – הבשר והאבר נחשבים כבשר ואבר

הפורשים מן המת. ואם כן,

הבשר מטמא לדברי הכל.

והאבר מטמא רק כדעת רבי יהושע, ולא כדעת

רבי אליעזר.

< **ולדעת האומרים מיתה עושה ניפול** [=רבי

מאיר במשנתנו] – **הבשר והאבר נחשבים כבשר**

ואבר הפורשים מאדם חי. ואם כן,

לדעת רבי יהושע ורבי נחוניא הבשר טהור,

ולדעת רבי אליעזר הבשר טמא.

והאבר מטמא לדברי הכל, [לדעת רבי יהושע רק

כשהוא שלם הוא מטמא, אבל כזית בשר או עצם

כשעורה הפורשים ממנו טהורים, שלא כאבר מן

המת, שדברים אלו הפורשים ממנו טמאים

[ויתכן שכן דעת רבי שמעון במשנתנו]. ולדעת רבי

אליעזר, כזית בשר הפורש מאבר מן החי גם

טמא. ולדעת רבי נחוניא עצם כשעורה הפורש

מאבר מן החי גם טמא [ויתכן שדעת רבי מאיר

במשנתנו כאחד מהם]].

סליק פרק העור והרוטב

פרק עשירי הזרוע והלחיים

דף קל

[דברים י"ח ג'-ה'] וְזֶה יְהִיָּה מִשְׁפָּט הַפְּהֳנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַפֶּהָן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה. רִאשִׁית דִּגְגָנָךְ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גֶּזַע אֲנָךְ תִּתֶּן לוֹ. כִּי בֹ בָחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֶׁרֶת בָּשָׂם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים.

המתנות

נאמר בתורה, [דברים י"ח ג'], "וְזֶה יְהִיָּה מִשְׁפָּט

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קל

הַפְּהָנִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׁה וְנִתְּן לַפֶּה הַזֶּלַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", ללמד, **שהשוחט בהמה טהורה, נותן ממנה לכהן את הזרוע הלחיים והקיבה** [בסוף הפרק יתבאר בעזה"י מה הם החלקים הללו], **ודברים אלו נקראים בכל מקום בשם "מתנות"**.

ודין זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, **שנוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים, ובין שלא בזמן הבית**.

[בין בבקר ובין בצאן, בין בשוחט הרבה בהמות ובין בשוחט בהמה אחת, כפי שיתבאר בעזה"י בבדף קל"ה].

אבל נוהג הוא רק **בבהמות חולין, ולא בבהמות קדשים**, מהטעם שיתבאר בעזה"י להלן.

כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשם

בהמת חולין שיש בה מום קבוע, ובא להקדישה לקרבן, מאחר שאינה ראויה לכך, לא חלה עליה קדושת הגוף כקרבן, אלא קדושת דמים בלבד, כקדושת עצים ואבנים של בדק הבית, שניתן לפדותם, ולהוציאם לחולין כנגד מעות.

ולדעת התנא של משנתנו, כל זמן שהבהמה הזו לא נפדית, מועילה קדושת דמים שבה, לפוטרה מן הבכורה, כלומר אם בהמה זו נקבה, וילדה בכור, הרי זה אינו קדוש, [שאין הבכור קדוש, אלא כשנולד מבהמת הדיוט].

אבל אחר שנפדית הבהמה, דינה כחולין גמורים לכל דבר, [ולא כבהמות שהיו קדושות קדושת הגוף לקרבן, ונפדו מחמת מום שנפל בהם אחר הקדשם, שאף אחר שנפדו, אסורות בכמה דברים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ולפיכך, בהמה זו שהיה בה מום קודם שהקדישוה, והקדישוה ופדאוה, אלו הדינים הנוהגים בה כחולין:

א. חייבת בבכורה – כלומר אם בהמה זו נקבה, וילדה בכור, הרי זה קדוש כמי שנולד מבהמת חולין גמור.

ב. חייבת במתנות – כלומר השוחט אותה חייב לתת ממנה לכהן זרוע לחיים וקיבה כדין שוחט בהמת חולין.

ג-ד. מותרת בגיזה ועבודה – כדין בהמת חולין גמור.

ה-ו. חלבה וולדה מותרים – ואפילו נתעברה בעודה קדושה קדושת הגוף מאחר שילדה אחר שנפדית הוולד חולין גמור הוא.

ז. השוחטה בחוץ פטור – ואפילו המום שבה אינו מום המעכבה מלהיקרב אף בדיעבד, כגון שמומה הוא דוקין שבעין, שלדעת רבי עקיבא, אם עלה למזבח קרבן שיש בו מום כזה, אינה יורד.

ויש כמה דינים הנוהגים בה מחמת מומה קודם פדיונה:

ח. אינה עושה תמורה – כלומר אם אמרו עליה שתהא תמורת בהמת קדשים, אינה נעשית תמורה להיות קדושה קדושת הגוף.

ט. אם מתה נפדית – ואפילו אינה ראויה אלא לאכילת כלבים אינה כקדשי הגוף שאין פודים אותם להאכילם לכלבים אלא נפדית לכל דבר.

י. אינה טעונה העמדה והערכה לפדיונה – ואינה כקדשי הגוף שנפדים על ידי מום שטעונים העמדה והערכה.

כן דין רוב הבהמות שנפל בהם מום קבוע ואחר כך הקדישום. אולם יש יוצאים מן הכלל הזה, ואלו הם בכור בהמה ומעשר בהמה, שאף על פי שקדם המום לקדושה, [כגון שנולד הבכור במומו, ויצא העשירי בעל מום], חלה עליהם קדושה גמורה לכל דבר, [שנאמר בעניין בכור בהמה "אֵךְ בְּכֹר ... וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ פֶּתִיחַ הַתְּנוּפָה וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ יִהְיֶה", "וּבִשְׂרָם" לשון רבים, ללמד, שבין תם ובין בעל מום ניתן לכהן. ונאמר בעניין מעשר בהמה, "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'". לא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לָרַע", ללמד שבין תם ובין בעל מום, העשירי, הרי זה קדוש], אלא שאינם קרבים, אלא נאכלים בלבד בכל מקום, אבל אסורים בשאר דברים.

כל הקדשים שקדם הקדשם למום קבוע

בהמה תמימה בלא מום שהקדישה לקרבן חלה עליה קדושת הגוף ומעתה אף אם ייפול בה מום קבוע שמחמתו לא תקרב ותצא לפדיון מכל מקום כשתפדה לא תעשה כחולין גמורים אלא חלוקה משאר חולין בדברים הבאים:

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קל

א. **פטורה מן הבכורה** – כלומר, אם בהמה זו נקבה, וילדה בכור, הרי זה אינו קדוש, ואינו כמי שנולד מבהמת חולין שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום "וְאֶכְלָנוּ כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל" ללמד שדינם לעניין בכורה כצבי ואיל שוולדם אינו קדוש קדושת בכור.

ב. **פטורה מן המתנות** – כלומר, השוחט אותה פטור מלתת ממנה לכהן זרוע לחיים וקיבה ואינו כשוחט בהמת חולין, שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום "וְאֶכְלָנוּ כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל" ללמד שדינם לעניין מתנות כצבי ואיל, הפטורים מן המתנות.

ג-ד. **אסורה בגיזה ועבודה** – שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום "וְתִזְבַּח" ללמד שאין בהם אלא היתר שחיטה לאכול, אבל אין בהם היתר גיזה ועבודה אחרת.

ה. **חלבה אסור** – שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום "וְאֶכְלָתָ בְּשָׂרָהּ", ללמד שאין בהם אלא היתר אכילת בשר, אבל אין בהם היתר חלב.

ו. **ולדה אסור** – כשנתעברה בעודה קדושה קדושת הגוף, אף שילדה אחר שנפדית, מאחר שנתעבר הוולד בקדושה הרי זה קדוש.

ויש כמה דינים הנוהגים בה רק קודם פדיונה :

ז. **השוחטה בחוץ חייב** – כשהמום שבה אינו מום מעכבה מלהיקרב בדיעבד, כגון שמומה הוא דוקין שבעין, שלדעת רבי עקיבא, אם עלה למזבח קרבן שיש בו מום כזה, אינה יורד, ומשום כך נחשב הקרבן הזה כראוי להיקרב בפנים, שהשוחטו בחוץ, חייב כרת של שחוטי חוץ.

ח. **עושה תמורה** – שנאמר בעניין תמורה "טוֹב בָּרַע אֹזֶרַע בְּטוֹב ... וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ" ללמד שאף רע כלומר בעל מום נעשה תמורה ובתנאי שהיה מתחילה טוב כלומר כשתחילה כשהוקדש לא היה בו מום [אבל רע מעיקרו אינו עושה תמורה וזה טעם אות ח' בדין הקודם].

ט. **מתה מעצמה תקבר** – שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום "וְאֶכְלָתָּ", ללמד שאינם נפדים אלא לאכילת אדם, אבל אם מתו מעצמם, ואינם ראויים לאכילת אדם, אינם נפדים להאכילם לכלבים ונקברים. [וטעם נוסף שאינם נפדים כי פדיונם טעון העמדה והערכה ואחר מיתה אי אפשר להעמידם].

י. **טעונה העמדה והערכה לפדיונה** – שנאמר בעניין קדשים הנפדים מחמת המום, "וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְפָּךְ הַכֹּהֵן כִּי יִהְיֶה", ללמד, שאינם נפדים אלא בהעמדה והערכה, ואחר מיתה אי אפשר להעמידה.

בבהמת חולין – יש לכהן מתנות [=זרוע לחיים

וקיבה] ולא חזה ושוק

השוחט בהמה טהורה של חולין, **נותן ממנה לכהן, את המתנות, זרוע לחיים וקיבה, שנאמר, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנֹתֵן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה"**.

אבל חזה ושוק אינם ניתנים לכהן מבהמת חולין, [אלא מבהמת קדשים בלבד].

- **מתחילה רצו לומר**, שהיה מקום ללמוד בקל וחומר, שיש לכהנים חזה ושוק אף מבהמת חולין, שכן אם בקדשים הקלים [שאין בהם לכהנים זרוע לחיים וקיבה], יש בהם חזה ושוק לכהנים, [מטעם שיתבאר בעזה"י להלן], קל וחומר לבהמת חולין, החמורה, [שיש בה לכהנים אף זרוע לחיים וקיבה], יהיה בה לכהנים גם חזה ושוק. ולפיכך נאמר, **"וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֵם"**, ללמד, שדווקא האמור בכתוב הזה, כלומר זרוע לחיים וקיבה, הוא משפט הכהנים מבהמות חולין, אבל דברים אחרים אינם ניתנים לכהנים.

- **אולם למסקנה**, דין זה, שאין לכהנים זרוע לחיים וקיבה מבהמת חולין, למד **מסברא**, שכן בעניין חזה ושוק נאמרה תנופה בעזרה, שנאמר בהם **"תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'"**, ואי אפשר לעשות זאת בחזה ושוק של בהמת חולין, כי אסור להכניס חולין לעזרה. [והכתוב **"וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֵם"**, בא ללמד, שדווקא מתנות עצמם ניתנות לכהן, אבל המזיק מתנות כהונה קודם שנתנם לכהן, או שאכלם קודם שנתנם לכהן, אינו חייב לשלם תמורתם כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

בבהמת שלמים – יש לכהן

חזה ושוק ולא מתנות

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קל

המקריב שלמים, **נותן מהם לכהן**, את החזה והשוק, שנאמר, **"כִּי אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לַקֹּהֲנִי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֶתְּן אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**.

אבל מתנות [=זרוע לחיים וקיבה], **אינן ניתנות לכהן** מבהמת קדשים, [אלא מבהמת חולין בלבד], שנאמר **בעניין נתינת חזה ושוק** מהשלמים **"וְאֶתְּן אֹתָם"**, ללמד, שרק הם ניתנים לכהן מהשלמים, אבל מתנות אינן ניתנות לכהן מהשלמים.

ולולא הכתוב הזה המלמד שאין לכהנים מתנות [=זרוע לחיים וקיבה] מהשלמים, היה מקום לומר, שיש ללמוד בקל וחומר, שאם חולין הקלים [שאין בהן חיוב ניתנת חזה ושוק], יש בהם חיוב נתינת מתנות, קל וחומר לשלמים החמורים, [שיש בהם חיוב נתינת חזה ושוק], שיהיה בהם חיוב נתינת מתנות.

- וקל וחומר זה לא היה למד מנקבות של חולין, [שהן קלות מקדשים, בכך שאין בהם חיוב חזה ושוק, ובכל זאת חייבות במתנות, ואם כן קל וחומר לבהמות קדשים חמורות, שחייבות בחזה ושוק, שיהיו חייבות במתנות], כי מצד שני נקבות של חולין חמורות מבהמות קדשים, שכן ולד ראשון של נקבת חולין, קדוש להיות בכור, וולד ראשון של נקבת קדשים, אינו קדוש להיות בכור.

- וכמו כן, קל וחומר זה לא היה למד מכבשים זכרים של חולין, [שהם קלים מקדשים, בכך שאין בהם חיוב חזה ושוק, ובכל זאת חייבים במתנות, ואם כן קל וחומר לבהמות קדשים חמורות, שחייבות בחזה ושוק, שיהיו חייבות במתנות], כי מצד שני, כבשים זכרים של חולין, אף שאין בהם חומרא, שיהיה וולדם בכור, כי אין להם וולד, מכל מקום חמורים הם מבהמות קדשים, שכן בחולין יש חיוב ראשית הגז, ובקדשים אין חיוב ראשית הגז. [כמו שיתבאר בעזה"י בפרק הבא].

- וכמו כן, קל וחומר זה לא היה למד מתיישים זכרים של חולין, [שהם קלים מקדשים, בכך שאין בהם חיוב חזה ושוק, ובכל זאת חייבים במתנות, ואם כן קל וחומר לבהמות קדשים חמורות, שחייבות בחזה ושוק, שיהיו חייבות במתנות], כי מצד שני תיישים זכרים של חולין, אף שאין בהם חומרא, של ראשית הגז, כי אין להם גז, מכל מקום חמורים הם מבהמות קדשים, שכן בחולין יש חיוב מעשר בהמה, ובקדשים אין חיוב מעשר בהמה, [שנאמר במעשר בהמה "יהיה קדש", להוציא מי שכבר קדוש].

- וכמו כן, קל וחומר זה לא היה למד מתיישים זכרים זקנים של חולין שכבר נתעשרו, [שהם קלים מקדשים, בכך שאין בהם חיוב חזה ושוק, ובכל זאת חייבים במתנות, ואם כן קל וחומר לבהמות קדשים חמורות, שחייבות בחזה ושוק, שיהיו חייבות במתנות], כי מצד שני תיישים זכרים של חולין, אף שאין בהם חומרא, של חיוב מעשר, כי כבר נתעשרו, מכל מקום חמורים הם מבהמות קדשים, שכן בהמות אלו של חולין נתעשרו פעם אחת, ובהמות קדשים לא נתעשרו כלל.

- אבל יש ללמוד קל וחומר זה מתיישים של חולין, שפטורים ממעשר לגמרי, כגון לקוח, [שפטור ממעשר בהמה, כגון אם קנה עשרה טלאים מן השוק, פטור מלעשר, שנאמר "בקרד וצאנד" ולא מה שאתה קונה], וכגון יתום, [שמתה אמו בשעת לידה, שפטור ממעשר, שכן נתבאר בדף ל"ח, שבהמות אלו אינן ראויות להיות קדושות, והוא הדין שאינן ראויות למעשר, כמבואר במסכת בכורות], ומאלו יש ללמוד בקל וחומר, שאם אלו שהם קלים מקדשים, בכך שאין בהם חיוב חזה ושוק, בכל זאת הם חייבים במתנות, קל וחומר לבהמות קדשים חמורות, שחייבות בחזה ושוק, שיהיו חייבות במתנות. [ורק משום שנאמר "וְאֶתְּן אֹתָם", למדנו, שאין ללמוד קל וחומר זה].

המזיק מתנות כהונה או שאכלם

לדעת רב חסדא, [וכן פסק מרימר בדף קל"א], מי שהזיק מתנות כהונה [כגון ששרפם] קודם שניתנו לכהן, או שאכלם בעצמו קודם שניתנו לכהן, פטור מלשלם לכהן מה שהפסידו, ודין זה למד ממקרא ומסברא.

ממקרא – שנאמר בעניין חיוב מתנות [זרוע לחיים וקיבה], **"וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַפְּהִנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אֲשֶׁר שׁוֹר אֲשֶׁר וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקִּבָּה"**, ללמד שדווקא הזרוע והלחיים והקיבה עצמם ניתנים לכהן, אבל אם נאכלו או נאבדו, אין חיוב לתת תמורתם לכהן.

ומסברא – שכן מתנות אלו הן ממון שאין לו

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלא

תובעים, שכן כל כהן שיתבע אותם, יכול זה לומר לו, לכהן אחר אתן, ולא לך. [ומכל מקום, מהמשך הסוגיה נראה, שמידת חסידות היא, לשלם מה שהזיק].

איזה כהן ראוי לקבל את המתנות

לדברי רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, אין נותנים מתנות כהונה לכהן עם הארץ, אלא **לכהנים המחזיקים בתורת ה'**, שנאמר בדברי הימים, "וַיֹּאמֶר [יהושפט] לָעָם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לָתֵת מִנְת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יַחֲזִקוּ בַתּוֹרַת ה'", כלומר מתנות כהונה ולווייה ניתנים לכהנים וללוויים שיחזיקו בתורת ה', כלומר שילמדו בה, ואינן ניתנות לעמי הארץ שאינם לומדים תורה.

וכפי שביארו את הברייתא למסקנה, דעת הברייתא, שלזה רמז הכתוב, כשקרא את המתנות בשם משפט, "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים", ללמד, שחלוקת המתנות תהא כמו דין, כלומר על פי דינים, שהם מלמדים, למי לתת ולמי אין לתת. [אבל אין כוונת הכתוב שהמתנות מגיעות לכהנים במשפט, ויכולים לתבוע אותן מהבעלים, כי באמת המתנות הן ממון שאין לו תובעים, כפי שנתבאר לעיל].

מתנות שלא הורמו

לדעת רבי יהודה בן בתירא, **יש אופן, שבו הכהן זוכה במתנות אף קודם הרמתם מן הבהמה**, ומעתה הלוקח ממנו נידון כגזלן, וחייב להשיב לו, **והוא, כשכל הבהמה מונחת אצל הכהן**.

שלדעת רבי יהודה, מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, ומאחר שנכנסו המתנות לרשות הכהן, זכה בהם הכהן, אף בעודם בתוך הבהמה כאילו כבר הורמו ממנה, ומונחות בפני עצמן ברשותו.

ועל דבר זה נאמר במתנות, "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים", ללמד, שפעמים הכהן זוכה במתנות במשפט, אף קודם הרמתם מהבהמה, ואם לקחום ממנו, תובע את הגזלן, ומוציא אותם ממנו בדין.

ודווקא מתנות שניתנות לכל הכהנים בשווה דינם כן, והכהן זוכה בהם אף קודם הרמתם מהבהמה, כאילו הורמו כבר ממנה, **אבל חזיה ושוק**, שאינם ניתנים לכל הכהנים, אלא לבית אב של אותו יום, **אינן כן**, ואין הכהן זוכה בהם בעודם בבהמה, אלא כשהורמו מהבהמה וניתנו לו, שנאמר בעניין "וְזֶה", ללמד שדווקא במתנות נאמר הדין הזה, ולא בחזיה ושוק.

בעל הבית עשיר שהלך בדרך בלא מזונות

מתנות עניים, כגון לקט שכחה ופאה, ניתנות לעניים ולא לעשירים, אולם עשיר שהלך בדרך, ואין בידו ממון ומזונות, **רשאי ליטול מתנות עניים, כי מאחר שעתה אין לו במה להתקיים הרי הוא נידון כעני**.

לדעת רבי אליעזר – אף שהותר לו ליטול מתנות עניים בעודו בדרך, **כשיגיע לביתו, עליו להחזיר לעניים מה שאכל**.

ולדעת חכמים – מאחר שבשעה שאכל מתנות עניים, בהיתר אכל, **אינו צריך לשלם**. [ולדברי רב חסדא, רק באופן הזה שמתחילה אכל בהיתר, הוא פטור לגמרי, אבל עשיר גמור שאכל מתנות עניים, שתחילת אכילתו באיסור היא, אף שמעיקר הדין גם כן פטור מלשלם להם, כמזיק מתנות כהונה, שהוא פטור מלשלם, כי המתנות הן ממון שאין לו תובעים, מכל מקום מידת חסידות היא, לשלם לעניים מה שהפסידם].

האוכל מתנות כהנים קודם שזכו בהן

מי שאכל טבלו, [שהיה ראוי לתת ממנו תרומות ומעשרות], וכן לוי שאכל מעשר ראשון שלו בטבלו, [כלומר קודם שהפריש ממנו תרומת מעשר הראויה להינתן לכהן], **פטורים מלשלם לכהן מה שהפסידוהו, שנאמר, "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה"**, ללמד, שאין הכתוב מדבר אלא בקדשים שכבר הורמו, וזכו בהם המקבלים, [ולדעת האומרים, שמתנות שלא הורמו דינם כמי שהורמו, בכלל דין זה, כשנכנסו הטבלים לרשות הכהן, שאז נחשבים כבר כמי שהורמו, וזכה בהן, והאוכל אותם מפסיד ממון כהן].

דף קלא

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלא

נטלו בית המלך את גורנו

מי שנטלו בית המלך את תבואתו מן הגורן בעודה טבל קודם שהפריש ממנה תרומות ומעשרות.

אם נטלו ממנו באנפרות, [כלומר על חנם שלא היה חייב להם דבר] – **אינו צריך להפריש תרומות ומעשרות מטבל שלו שבידם**.

אבל אם נטלו ממנו מחמת חוב שיש לו – יש לו להפריש תרומות ומעשרות מתבואה שבידו על התבואה שנטלו ממנו, כי מאחר שהחוב מוטל עליו, כשגובים ממנו טבל שיש בו חלק הראוי להיות תרומה לכהנים, נמצא פורע חובו בתרומה של כהנים, ולכן עליו להפריש תרומות ומעשרות על אותו טבל, שיהיה כולו חולין, ונמצא משלם חובו בחולין שלו בלבד.

קניית בשר עם מתנות כהונה מהטבח

המוכר בני מעיים של בהמה בכך וכך, הקונה נוטל מתוכה את הקיבה, ונותן לכהן, ואינו יכול לפחות למוכר מהדמים שקצב, כנגד הקיבה שהיה צריך לתת לכהן, כי כשקנה בני מעיים, ידע שהקיבה בתוכם, וקנה אותם על דעת כן, שיתן מהם את הקיבה לכהן.

אבל המוכר בשר במשקל, ליטרא בשר בכך וכך, והיה בתוך הבשר מתנות, הקונה נותן את המתנות לכהן, ופוחת למוכר מהדמים שקצב, כנגד המתנות שנותן לכהן, כי המתנות אינן של המוכר, ואינו יכול למוכרם לקונה.

תשעה נכסי כהן

< לפי גרסת הגמרא לפנינו, נמנו בברייתא תשעה דברים, שכולם מתנות כהונה, ודינם כנכסי כהן לכל דבר, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ואלו הם:

(א) תרומה. (ב) ותרומת מעשר. (ג) וחלה. (ד) ראשית הגז. (ה) מתנות. (ו) הדמאי. (ז) הבכורים. (ח-ט) הקרן והחומש [הגזול את חבירו, ונשבע לו בשקר שאינו חייב לו, חייב לשלם לו קרן וחומש ואם מת הנגזל משלם ליורשיו ואם הנגזל הוא גר ומת בלא יורשים על זה נאמר, "וְאִם אֵין לְאִישׁ [הנגזל] גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאֶשֶׁם אֵלָיו הָאֶשֶׁם [זה הקרן] המושב [זה החומש] לַה' לְכֶהֱן ..."].

< ורש"י כתב, שבאמת יש חמישה עשר דברים שהם מתנות כהונה שדינם כנכסי כהן לכל דבר, אלא שניתן למנות כמה מהם יחד, כך שיחשבו כתשעה דברים, ואלו הם:

[1] (א) התרומה. (ב) ותרומת מעשר. (ג) ותרומת מעשר של דמאי. (ד) והחלה. [2] (ה) בכורים. [3] (ו) ראשית הגז. [4] (ז) מתנות של חולין [=זרוע לחיים וקבה]. [5] (ח) מתנות של קדשים. [6] (ט-י) הקרן והחומש של גזל הגר. [7] (יא) שדה אחוזה. [8] (יב) שדה חרמים. [9] (יג) בכור בעל מום. (יד) פדיון הבן. (טו) פדיון פטר חמור.

< ובפירוש רבינו חננאל גורס שבעה דברים שהם נכסי כהן.

ומכל מקום, כל הדברים הללו, אחר שבאו ליד כהן, הרי הם כשאר נכסיו לכל דבר, וקונה בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ומשלם בהם חובותיו, בין למלוה ובין לכתובה, וקונה בהם ספר תורה.

האם בן לוי חייב לתת את המתנות

[=זרוע לחיים וקיבה] מבהמתו לכהן

בעניין חיוב המתנות נאמר, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אֲסִי שֹׁר אֲסִי שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלֵּחִיִּים וְהַקֹּבֶה", ומכאן למדנו, שחיוב המתנות מוטל על מי שקרוי "הָעָם", אבל כל מי שאינו בכלל "הָעָם" אינו חייב במתנות.

ונחלקו תנאים, האם שבט לוי קרוי "עם", והוא בכלל חיוב מתנות לכהן, או שאינו קרוי "עם", ופטור מנתינת המתנות לכהן.

< התנא האומר ששבט לוי אינו קרוי "עם", הוא הדורש את הכתוב האמור בעניין עבודת פר ושעיר הפנימיים של יום הכיפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, "וְיִכָּפֵר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יִכָּפֵר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקֹּהֶל יִכָּפֵר", כך:

"וְיִכָּפֵר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ" – זה לפני ולפנים, כלומר עבודה זו מכפרת על טומאה שארעה בעבודה שלפני ולפנים.

"וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד" – זה היכל, כלומר עבודה זו מכפרת גם על טומאה שארעה בעבודה שבהיכל.

"וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ" – כמשמעו, כלומר עבודה זו מכפרת גם על טומאה שארעה בעבודת מזבח החיצון, [בלא

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלא

חיוב של טומאת מקדש, כגון נטמא במקדש, ויצא מיד בלא לשהות ובדרכו עבד עבודה במזבח, שאין כאן טומאת מקדש].

"יִכְפֹּר" – אלו עזרות, כלומר עבודה זו מכפרת גם על מי שבשגגה נכנסו בטומאה לעזרה.

"וַיַּעַל הַכֹּהֲנִים" – כמשמעו, כלומר כפרות אלו האמורות כאן מכפרות על הכהנים.

"וַיַּעַל כָּל עַם הַקָּהָל" – אלו ישראל, כלומר כפרות אלו האמורות כאן מכפרות גם על ישראל.

"יִכְפֹּר" – אלו הלוויים, כלומר כפרות אלו האמורות כאן מכפרות גם על הלוויים. אבל מהכתוב "וַיַּעַל כָּל עַם הַקָּהָל", אין ללמוד שכפרה זו מועילה ללוויים, כי לויים אינם קרויים עם. [ורק מאחר שיש ריבוי נוסף, אנו מעמידים אותו לעניין לויים].

ומאחר שלדעת התנא הזה לויים אינם קרויים עם, אינם בכלל הכתוב, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֵם...". ופטורים הם מנתינת המתנות לכהן.

< והתנא האומר ששבת לוי קרוי "עם", הוא הדורש את סיום הכתוב הנ"ל, כך:

"וַיַּעַל כָּל עַם הַקָּהָל" – אלו ישראל, כלומר כפרות אלו האמורות כאן מכפרות גם על ישראל ולויים בכללם.

"יִכְפֹּר" – אלו עבדים כנענים, כלומר כפרות אלו האמורות כאן, מכפרות גם על עבדים כנענים.

ומאחר שלדעת התנא הזה, גם לויים קרויים עם, הם בכלל הכתוב, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֵם...", וחייבים הם בנתינת המתנות לכהן.

< **ורב נסתפק כמי ההלכה, ומאחר שיש ספק בדבר, היה פוטר את הלוויים מלתת את המתנות לכהן, כי בכל ספק ממון, מעמידים את הממון בידי המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.** [ודרש מרימר שהלכה כדברי רב].

וכשארע שבן לוי חטף מתנות שהוליכום תינוקות לכהן, אמר על כך רב, לא דיו שאין אנו מוציאים את מתנותיו מידו, [ואין אנו מחמירים עליו כדעת התנא האומר שלוי קרוי עם], אלא שמעיו כל כך, והולך וחוטף מתנות של אחרים.

ארבע מתנות עניים נוהגות בכרם עצמו

א. פרט.

ענבים הנושרים מיד הבוצר בשעת הבצירה קרויים פרט, והוא ניתן לעניים, שנאמר, "וַיִּכְרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹל וּפְרֹט כְּרֶמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

ב. עוללות.

אשכול שאין לה לא כתף ולא נטף קרויה עוללת, והיא ניתנת לכהנים שנאמר, "וַיִּכְרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹל וּפְרֹט כְּרֶמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

ג. שכחה.

מה שהבוצר שוכח אחריו, ניתן לעניים, שנאמר, "כִּי תִבְצֹר כְּרֶמֶךָ לֹא תַעֲזֹל אֶתְרִיךָ לַגֵּר לְיִתּוֹם וְלֵאלְמָנָה יִהְיֶה", וביאר רבי לוי ש"אֶתְרִיךָ" הם הדברים שאדם שוכח אחריו כשעובר אותם, ואסרה תורה לחזור לקחתם.

ד. פאה.

הבוצר מחויב להניח בסוף הבצירה מעט בלא לבצור, עבור העניים, שנאמר בזית "כִּי תִחַבֵּט זֵיתָךְ לֹא תִפְאַר אֶתְרִיךָ לַגֵּר לְיִתּוֹם וְלֵאלְמָנָה יִהְיֶה", וביאר תנא דבי רבי ישמעאל, שהכוונה לכך שאסור ליטול כל תפירתו של האילן ממנו, ויש להניח בו מעט לעניים, ומתוך שנאמר בכתוב ההוא "אֶתְרִיךָ", וגם בכתוב בעניין הכרם נאמר "אֶתְרִיךָ", יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שיש להניח פאה לזית, כך יש להניח פאה לגפן.

- **וכל המתנות הללו, אין בהם טובת הנאה לבעלים**, כלומר אין הבעלים נותנים אותם למי שירצו, **אלא מניחים אותם בכרם, והעניים באים ולוקחים**, וכל הקודם זוכה, שנאמר בעוללות ופרט, "לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם", כלומר תניח לפניהם והם יקחו מעצמם, וכעין זה נאמר בעניין שכחה ופאה, "לַגֵּר לְיִתּוֹם וְלֵאלְמָנָה יִהְיֶה", כלומר יהיה מעצמו, שיקחו בעצמם, ולא אתה נותן להם.

- **וכל המתנות הללו, אפילו עני שבישראל מחויב בהם**, שנאמר, "לֹא תִלְקֹט לְעָנִי", כלומר לעני אני מזהיר זאת שלא ילקט.

שלוש מתנות עניים

נוהגות בתבואה שבשדה

א. לקט.

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלא

שבולים הנושרים מיד הקוצר בשעת הקצירה קרויים לקט, והוא ניתן לעניים, שנאמר, "וּבְקָצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פָּאֵת שְׂדֶךְ בְּקָצְרְךָ וְלִקְטַת קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעָנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

ב. שכחה.

מה שהקוצר שוכח אחריו, ניתן לעניים, שנאמר, "כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְּשֻׂדֶּךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשֻׂדֶּה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ".

ג. פאה.

הקוצר מחויב להניח בסוף השדה מעט בלא לקצור, עבור העניים, שנאמר "וּבְקָצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פָּאֵת שְׂדֶךְ בְּקָצְרְךָ וְלִקְטַת קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעָנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

- **וכל המתנות הללו, אין בהם טובת הנאה לבעלים**, כלומר אין הבעלים נותנים אותם למי שירצו, **אלא מניחים אותם בשדה, והעניים באים ולוקחים**, וכל הקודם זוכה, שנאמר בלקט, "לְעָנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם", כלומר תניח לפנייהם והם יקחו מעצמם, וכעין זה נאמר בעניין שכחה ופאה, "לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה", כלומר יהיה מעצמו, שיקחו בעצמם, ולא אתה נותן להם.

- **וכל המתנות הללו, אפילו עני שבישראל מחויב בהם**, שנאמר, "לֹא תִלְקֹט לְעָנִי", כלומר לעני אני מזהיר זאת שלא ילקט.

שתי מתנות עניים נוהגות באילן עצמו

א. שכחה.

מה שקוטף שוכח אחריו, ניתן לעניים, שנאמר, "כִּי תִחַבֵּט זֵיתָךְ לֹא תִפְאֹר אֶחָרֶיךָ לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה", וביאר רבי לוי, ש"אֶחָרֶיךָ" הם הדברים שאדם שוכח אחריו כשעובר אותם, ואסרה תורה לחזור לקחתם.

ב. פאה.

הקוטף מחויב להניח בסוף האילן מעט בלא לקטוף, עבור העניים, שנאמר "כִּי תִחַבֵּט זֵיתָךְ לֹא תִפְאֹר אֶחָרֶיךָ לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה", וביאר תנא דבי רבי ישמעאל, שהכוונה לכך שאסור ליטול כל תפארתו של האילן ממנו, ויש להניח בו מעט לעניים

- **וכל המתנות הללו, אין בהם טובת הנאה לבעלים**, כלומר אין הבעלים נותנים אותם למי שירצו, **אלא מניחים אותם באילן, והעניים באים ולוקחים**, וכל הקודם זוכה, שנאמר בלקט, "לְעָנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם", כלומר תניח לפנייהם והם יקחו מעצמם, וכעין זה נאמר בעניין שכחה ופאה, "לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה", כלומר יהיה מעצמו, שיקחו בעצמם, ולא אתה נותן להם.

- **וכל המתנות הללו, אפילו עני שבישראל מחויב בהם**, שנאמר, "לֹא תִלְקֹט לְעָנִי", כלומר לעני אני מזהיר זאת שלא ילקט.

מעשר עני המופרש מהתבואה

נאמר, "כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנִתְּתָה לְלוֹי לִגֵּר לִיתָנוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיךָ וּשְׂבָעוּ", למדנו, שבשנה שלישית [ובשנה שישית], יש מעשר הניתן לעניים, [תחת מעשר שני של שאר שנים שהבעלים אוכלים בעצמם בירושלים].

- ומעשר זה, מאחר שנאמר בו "וְנִתְּתָה", **הבעלים נותנים אותו לאיזה עני שירצו, ויש להם בו טובת הנאה**, [שמותר להם לקבל מקרובו של עני דבר מועט, כדי שיתנו את המעשר לאותו עני].

- ולמדו בגזרה שווה "לִגֵּר" "לִגֵּר", שכשם שהעני מחויב להניח לקט שלו לעניים אחרים, כך הוא מחויב לתת מעשר עני שלו לעניים אחרים, ואינו רשאי לעכב את מעשרותיו לעצמו.

שאר מתנות כהונה

בריייתא אחת מבואר, ששאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאים אותם, לא מכהן לכהן, [אלא הכהן מעכבם לעצמו], ולא מלוי ללוי, [שאינם ניתנים ללוי אלא לכהן].

< **ומשמעות הבריייתא, שהלוי חייב במתנות, הזרוע והלחיים והקיבה, ונותנם לכהן, [והרי זה כדעת האומרים שלוי קרוי "עם", והוא בכלל הכתוב, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלֶּחִיִּים וְהַקִּבָּה"]**.

< **אולם דחו זאת והעמידו את הבריייתא במתנות כהונה אחרות כעין זרוע לחיים וקיבה, אבל לא**

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלב

זרוע לחיים וקיבה עצמם, ואותם מתנות, הלוי מחויב לתת לכהן.

- **מתחילה רצו לומר**, שהכוונה **למעשר ראשון**, וכדעת רבי אלעזר בן עזריה, האומר, שמדין תורה, מעשר ראשון ניתן גם לכהנים וגם ללוויים, ואחר שקנס עזרא את הלוויים, הוא ניתן רק לכהנים ולא ללוויים. [אבל לדעת רבי עקיבא, מדין תורה, מעשר ראשון ניתן רק ללוויים, ואחר שקנסם עזרא, הוא ניתן גם לכהנים, ואם כן אי אפשר להעמיד זאת כדעתו, כי מעשר ראשון לעולם ניתן גם ללוי, וודאי שאינו מחויב לתתו לכהן].

אולם דחו זאת, כי גם לדעת רבי אלעזר בן עזריה לא קנס עזרא את הלוויים אלא שלא יקבלו מעשר ראשון מאחרים אבל את שלהם אינם מחויבים לתת לכהן אלא משאירים לעצמם.

- **ולמסקנה** אמרו שהכוונה **לראשית הגז**, שהלוי מחויב לתת לכהן [כמו ישראל].

ובברייתא אחרת מבואר, ש**שאר מתנות כהונה שאין בהם קדושה**, [כלומר שמותרים באכילה לזרים], כגון זרוע לחיים וקיבה, **אין מוציאים מהלוויים לתת לכהנים**.

< **ומשמעות הברייתא**, שהלוי פטור מן המתנות, הזרוע והלחיים והקבה, ואינו נותנם לכהן, [והרי זה כדעת האומרים שלוי אינו קרוי "עם", ואינו בכלל הכתוב, "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלֵּוִיִּים וְהַקֹּהֵן"].

< **אולם דחו זאת והעמידו את הברייתא במתנות כהונה אחרות** כעין זרוע לחיים וקיבה, אבל לא זרוע לחיים וקיבה עצמם, **והם מעשר ראשון**, שהלוי פטור מלתת אותו לכהן, ואפילו לדעת רבי אלעזר בן עזריה, האומר שעזרא קנס את הלוויים שלא יקבלו מעשר ראשון כלל, מכל מקום מודה הוא, שלא קנס עזרא את הלוויים אלא שלא יקבלו מעשר ראשון מאחרים, אבל את שלהם אינם מחויבים לתת לכהן, אלא משאירים לעצמם.

מתנות כהונה שאסורים לזרים

כל מתנות כהונה שיש בהם קדושה, ואסורים לזרים, כגון תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, **גם הלוויים מחויבים לתת אותם לכהנים**.

השוחט בהמה לגוי, פטור מן המתנות.

דף קלב

נתינת המתנות [זרוע לחיים וקיבה] לכהנת

לדעת תנא דבי רבי ישמעאל – כל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה לזכרי כהונה בלבד, שכן מצינו בעניין המנחות, שנאמר, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל", ורק מנחת כהן דינה כן, אבל מנחת כהנת נאכלת כמנחת ישראל, שכן נאמר בעניין, "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֹתָהּ בְּנֵי אֶהֱרֹן", למעט בנות אהרן. **והוא הדין לעניין מתנות שנאמר בהם "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלֵּוִיִּים וְהַקֹּהֵן"**, הכוונה **לכהנים זכרים בלבד**, ורק להם **נותנים מתנות**, אבל לא לכהנות.

ולדעת דבי רבי אליעזר בן יעקב – אמנם, בכל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה לזכרי כהונה בלבד, ואף על פי כן, **מתנות ניתנות גם לכהנות**, כי נאמר בכתוב הזה שתי פעמים "כהן", "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלֵּוִיִּים וְהַקֹּהֵן", והרי זה שני מיעוטים, הבאים ללמד, שהכתוב מדבר בזכרי כהונה ולא בבנות כהן, וכלל בידינו, שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואם כן לא רק לכהנים נותנים מתנות אלא גם לכהנות.

ולסברת עולא – כל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה גם לכהנת, ורק במקום שנתפרש בכתוב זכרים, הכוונה לזכרי כהונה בלבד, שכן יש ללמוד, מתוך כך שהוצרך הכתוב לפרש "בני אהרן" בעניין המנחות, ולא סמך על כך שנזכר בכתוב "כהן", "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל", הרי שבכך שנאמר "כהן", לא די ללמד שהכוונה לזכרים בלבד, **ומעתה בעניין המתנות, שלא נתפרש בכתוב זכרים**, אלא "כהנים" סתם, **כהן וכהנת שווים בדבר**, ולשניהם **נותנים את המתנות**.

- **ומהטעם הזה**, **עולא היה נותן את המתנות שלו גם לכהנות**, ואפילו אחר שנשאו לישראל. [אבל תרומה לא היה נותן להן אף על פי שכהנת בכלל כהן כי תרומה יש בה קדושה ואסורה לזרים ורק מתנות

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלב

שאין בהם קדושה ומותרים לזרים, היה נותן לכהנות]. [ואמר רבינא שמרימר פסק הלכה כעולא].

- ורב כהנא, ורב פפא, ורב יימר, ורב אידי בר אבין, שהיו ישראלים הנשואים לכהנות, היו אוכלים את המתנות בשביל נשותיהם.

בן בכור של בת לוי הנשואה לישראל

לדעת רב אדא בר אהבה, כשם שבכור בן כהן או בן לוי פטור מפדיון, כך בכור בן כהנת או לווייה הנשואות לישראל, פטור מפדיון.

ואמר רבינא, שמרימר פסק הלכה כדברי רב אדא בר אהבה, [ולא כדעת רב פפא המחייב את הבכור בן לויה וישראל, ואינו פוטר אלא את הבכור בן לויה וגוי, שאין בו צד חיוב].

חיוב מתנות בכלאים או בכוי

כבר נתבאר, שנאמר, "וְזֶה יְהִי מִשְׁפֹּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּלֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", ללמד, שכל השוחט בהמה, נותן לכהן ממנה את הזרוע הלחיים והקיבה.

- ודווקא מבהמות, הכהנים מקבלים מתנות אלו, שנאמר בכתוב, "אִם שׁוֹר אִם שֶׁה".

- ובכלל זה גם שוחט כלאים של בהמות, כגון בהמה הבאה מתיש וכבשה, או מכבש ועז.

- אבל מחיות, אין הכהנים מקבלים מתנות אלו.

- ולעניין כלאים של בהמות וחיות, כגון כוי, שהוא הבא מצבי וכבשה, נחלקו חכמים ורבי אליעזר.

< ומתחילה כך ביארו את מחלוקתם בגמרא :

לדברי הכל, יש להסתפק, האם הוולד מתייחס רק אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב]. אבל,

לדעת תנא קמא – כשאמרה תורה "אִם שׁוֹר אִם שֶׁה", הכוונה היא, הן למי שהוא בהמה גמורה, והן למי שהוא מקצת בהמה, [=שה ואפילו מקצת שה], ולפיכך, כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו אם הוא בהמה בלבד כאמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי חייב לכל הפחות בחצי מתנות, שהרי לכל הפחות מקצתו בהמה. [וזה מה שמחייבים חכמים בברייתא]. וכוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בו, האם היא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, והכהן לא ייטול מספק.

ולדעת רבי אליעזר – כשאמרה תורה "אִם שׁוֹר אִם שֶׁה", הכוונה היא, רק למי שהיא בהמה גמורה, [=שה ולא מקצת שה], ולפיכך, כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו האם הוא בהמה בלבד כאמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, והכהן לא ייטול מספק. וכל שכן שכוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בה, האם הוא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בו גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי שהוא פטור מן המתנות.

< ולדברי רבין אמר רבי יוחנן כך הוא ביאור מחלוקתם באיזה אופן לדרוש את הכתוב "אִם שׁוֹר אִם שֶׁה" :

לדברי הכל, ה"אם" הראשון בא לרבות את הכלאים של בהמות, כגון הבא מכבשה ותיש, או הבא מעז וכבש.

ולדעת תנא קמא – ה"אם" השני בא לרבות את הכוי, שהוא כלאים של בהמה וחיה, ואם כן, הכוי חייב בכל המתנות כבהמה גמורה, ולא רק בחצי מתנות. [אבל אין צריך את הכתוב "אִם", לחלק בין שור לשה, וללמד שיש חיוב מתנות גם בשור בפני עצמו, ובשה בפני עצמו, כי דין זה יש ללמוד מהכתוב, "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ", שמשמע, שיש חיוב בזביחה של זבח אחד].

ולדעת רבי אליעזר – ה"אם" השני בא ללמד, שיש חיוב מתנות גם בשור לבדו, ובשה לבדו, ולא רק כששוחט שניהם יחד. [אבל כוי אינו חייב במתנות. והכתוב "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ" בא ללמד, שדינו של הכהן עם הטבח ולא עם הבעלים, והטבח נותן לכהן את המתנות, אף כשהבהמה אינה שלו].

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלב

מדיני כוי

[שיש להחמיר עליו כחיה וכבהמה]

א. חלבו אסור כחלב חיה.

ב. ודמו טעון כיסוי כדם חיה.

ג-ד. דמו וגידו אסורים כדם וגיד של בהמה וחיה.

ה. וחייב במתנות כבהמה, [לדעת תנא קמא אבל

רבי אליעזר חולק על כך].

בכור הפוטר מן המתנות

בכור בהמה טהורה של ישראל, שנתערב בבהמות אחרות בעודו ביד בעליו, קודם שבא ליד כהן, כל אחת מהן היא ספק בכור ספק בהמת חולין, ולכן, ממה נפשך הכהן מקבל ממנה את המתנות, [זרוע לחיים וקיבה], שכן אם בהמת חולין היא, המתנות שלו, ואם בכור היא, כולה שלו, וממה נפשך המתנות שלו.

אבל בכור בעל מום שניתן לכהן, וחזר הכהן ומכרו לישראל, הרי זה פטור מן המתנות, שכן הבכור והמתנות היו שייכים לכהן, ובידו למכור את כל מה ששלו לישראל.

< ואם נתערב בכור זה שקנה ישראל בבהמות חולין אחרות,

- כשכל הבהמות של אדם אחד, אינו מרויח הרבה, כי אין כאן אלא בהמה אחת הפטורה מן המתנות, ועל כרחו יתן מתנות מכולן חוץ מאחת, [אלא שזכותו לשייר בידו את הזרוע לחיים וקיבה שהם משובחים, כי יאמר שהם מן הבכור, והמוציא מחבירו עליו הראיה].

- אבל כשנתערב הבכור הזה בבהמות שכל אחת שייכת לאדם אחר, ולקחו כל אחד בהמה אחת ושחטוה, כולם פטורים מן המתנות, שכל אחד יכול לומר, בהמה שלקחתי היא הבכור, הפטור מן המתנות, והדין עמו, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

-

בהמת גוי פטורה מן המתנות, שנאמר בעניין, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפְּהָנִים מֵאֵת הָעָם", וגוים אינם בכלל "הָעָם".

מתנות מבהמות של כהנים

כתוב אחד אומר "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפְּהָנִים מֵאֵת הָעָם" ומשמע שבהמת כהנים עצמם פטורה

מהמתנות שכן הכהנים אינם בכלל "הָעָם".

וכתוב שני אומר "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח" ומשמע שגם

בהמת כהנים בכלל שגם הם קרויים זובחי זבח.

ויישוב שני הכתובים הוא, **שכשבהמת כהן**

נשחטת לצורך אכילתו, היא פטורה מן המתנות,

[וזה למד מהכתוב הראשון].

אבל **כשבהמות הכהן נשחטות להימכר בשוק,**

הוא מחויב לתת מהן מתנות לכהנים אחרים,

[וזה למד מהכתוב השני].

וכל זה, **כשבהמותיו נמכרות בחנות**, על ידי

שקבע עצמו לכך, להשתכר ממכירתם. **אבל אם**

ארע ששחט פעם בהמה למכור, דינו כשוחט

לעצמו, [שכשאינו משתכר בכך באופן קבוע דומה

מכירתו לאכילה שבה מחיה נפשו].

ואולם, אם הדבר חוזר על עצמו שנים ושלוש

שבתות, אף שמוכר באופן ארעי, נעשה כמוכר

קבוע, וחייב במתנות.

עונשו של טבח כהן

המשייר מתנותיו לעצמו

אמר רב חסדא, טבח כהן שאינו מפריש מתנותיו

לכהן, אחר **יהא בנידוי לאקי ישראל**.

ומבואר בגמרא, שטבח כהן שלא אכפת לו

מהנידוי, וממשיך לשייר לעצמו את המתנות,

קונסים אותו, כגון שנוטלים ממנו את כל הירך,

[כן היה עושה רבא], או שנוטלים ממנו את גלימתו,

[כן היה עושה רב נחמן בר יצחק].

אלא **שעד 22 שנה**, קודם שבאים לקונסם

בדברים אלו, **יש להתרות בהם**, שבאים לקונסם

ויחזרו בהם, אבל מי שעמד בנידוי הזה **22 שנה**,

וממשיך במעשיו, קונסים אותו בדברים אלו **אף**

בלא התראה, וכן היה דינם של טבחי הוצל,

שעמדו בנידוי זה 22 שנה.

-

מי שאינו רוצה לקיים מצוות עשה, כגון סוכה,

לולב, או ציצית, [שאין בהם חסרון **כיס כל כך**],

כופים אותו לקיים, אף על ידי הכאתו, עד

שיתרצה או **עד שתצא נפשו**.

אבל מי שעבר על איסור לא תעשה, שיש בו חיוב

מיתה או כרת, אין נענש אלא במה שאמור בו,

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלג

ושוב אינו נענש עונש אחר, כי אין עונשים אדם שני עונשים, ודיו בעונש הגדול יותר [=קס ליה בדרכה מיניה].

אופן חילוק המתנות

מתנות בהמה זקה, שאבריה קטנים, אין **חולקים אותם**, אלא (א) **הזרוע** ניתן **כולו** כאחד **לכהן אחד**. (ב) **והקיבה** ניתנת **כולה** כאחת **לכהן אחד**. (ג) **והלחיים** חולקים אותם **לשני כהנים**. אבל לא יחלקו את המתנות לחלקים קטנים יותר כי אם יחלק בה את האברים הללו לחלקים קטנים, לא יהיה בכל אחד כדי נתינה. [אלו דברי רב חסדא]

ומתנות בהמה גסה, שאבריה גדולים, **ניתן לחלק אותם לחלקים רבים יותר**, כי גם כשיחלקו אותם להרבה חלקים, יהיה בכל אחד בכדי נתינה. **וכן היו עושים בארץ ישראל, בחלוקת מתנות שור הגדול, שהיו חולקים אותו כל עצם** [עם בשר שעליה] **לכהן אחד**. [אלו דברי רב יצחק בר יוסף].

בהמה שלא הורמו מתנותיה

לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן – אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה, וכל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה, כאילו אוכל טבלים.

ולדברי מסדר הש"ס – אין הלכה כן, ואינו נחשב כאוכל טבלים.

אופן אכילת המתנות

לדברי רב חסדא, מתנות, זרוע לחיים וקיבה, הן בכלל הכתוב, "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתַּת תְּרוּמָתִי לְכָל קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְנִים לְמִשְׁחָה [=לגדולה] וּלְבִנְיָךְ לְחֶק עֹלָם", המלמד שיש לאכול מתנות כהונה כדרך שהמלכים אוכלים, ולכן אין לאוכלם אלא **צלי ובחרדל**.

כהן שאין נותנים לו את המתנות

לדברי רב חסדא – כל כהן שאינו בקי בעשרים וארבע מתנות כהונה [המנויות להלן בדף קל"ג], **מה דינו, וכיצד נאכלות, אין נותנים לו מתנות**, [שלא יכשל בהם].

אולם לדברי רבי שמעון בברייתא – רק כהן שאינו מודה באחת מהעבודות, [שאמר בלבו, דברי הבל הן, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות, אלא משה בדה מלבו], **אין לו חלק במתנות כהונה ובקדשים, אבל המודה בכולן, יש לו חלק בהן, ונותנים לו את המתנות, אף על פי שאינו בקי בהן ובדיניהן וכיצד נאכלות**. [ואם כן נדחו דברי רב חסדא]. ודין זה, שחלוקת הקדשים תלויה בכך שהכהן מודה בעבודה, למד מהכתוב, "הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אֶהֱרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה" כלומר רק זה המודה בעבודת ההקרבה [=הולכה] ובשאר העבודות המסורות לבני אהרן הוא חולק בקדשים אבל זה שאינו מודה באחת מהעבודות הללו אין לו חלק בעבודה.

ובכלל העבודות המנויות בברייתא, שהן מסורות לבני אהרן, וכהן שאינו מודה בהן אינו חולק בקדשים, ככהן שאינו מודה בעבודת ההולכה,

הן חמש עשרה העבודות הבאות:

א-ב. יציקות ובלילות.

שנותן שמן במנחה, ובוללה, וחוזר ונותן עליה שמן, לקיים בה מצות יציקה, "וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן", כמבואר במסכת מנחות, שכולן צריכות שלש מתנות שמן.

ג. פתיתות

מנחת מחבת, ומרחשת, ומנחת מאפה תנור, שהיו נקמצות לאחר אפיה, אחר האפיה פותתם ומחזירים לסולתן, וקומץ, שנאמר "פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים".

ד. מליחות.

שנאמר "וְכָל קֶרֶבֶן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלֹחַ".

ה-ו. תנופות והגשות.

תנופה היא הולכה והבאה של המנחה. והגשה היא שמגיש את המנחה כשהיא בכלי, קודם קמיצה, ונוגע בה קרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן. ולא כל המנחות טעונות תנופה והגשה, ובמסכת מנחות מבואר אלו טעונות תנופה ולא הגשה ואלו טעונות הגשה ולא תנופה, ואלו אינן טעונות לא תנופה ולא הגשה.

ז. קמיצות.

ח. הקטרות.

ט. מליקות.

דף קלג

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלג

י. קבלות

קבלת הדם.

יא. הזאות.

היא זריקת דם הנזרקים במזבח, בין הניתזים בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, בין הניתזים בחוץ.

יב. השקאת סוטה.

יג. עריפת עגלה ערופה.

בכהנים היא, שנאמר " וְנָגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי".

יד. טהרת מצורע.

בצפרים להזות.

טו. ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ.

בפנים במקדש, שנאמר "וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחֹטָאת וְהִעֲלָה וְהִשְׁלָמִים", ובחוץ, בגבולים בכל עיר ועיר בבית הכנסת.

כהן שאינו יודע ליטול חוטים שבלחי

לדברי רבי אבא אמר רב הונא אמר רב – מאחר שיש בלחי חוטי דם האסורים באכילה, כל כהן שאינו יודע ליטלם, **אין נותנים לו מתנה**.

אולם דחו דבריו – ואמרו, שאפילו הכהן אינו יודע לטלם, יכולים לתת לו את הלחי, ואין לחוש שיכשל באכילת דם, יכול להוציא את הדם גם בלא נטילת החוטים, כגון על ידי צלייה, [שעל ידי הצלייה הדם זב], או על ידי מליחה, [שגם על ידי המליחה הדם זב].

כהן החוטף מתנות

רב יוסף בדק את רבא [שהיה כהן], אם ידע להשיב לו, האם כהן החוטף מתנות [מתינוקות הנושאים אותם לכהנים], יפה עושה, שמראה בכך שהוא מחבב את המצווה, או שמזלזל הוא במצווה.

וענה לו רבא, מאחר שנאמר, "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַקְּחִימִים וְהַקִּבָּה", אין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שיתן לו, שהדבר תלוי בנותן.

וכך היתה הנהגת אביי [שהיה כהן].

- **מתחילה היה חוטף** את המתנות, כי היה סבור שבכך הוא מחבב את המצווה, שמראה שחפץ בה ביותר.

- אולם כששמע את דברי רבא שנאמר, "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַקְּחִימִים וְהַקִּבָּה", ללמד שאין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שיתן לו, שהדבר תלוי בנותן, **שוב** לא היה חוטף את המתנות, אבל היה מבקש מבני אדם שיתנו לו, שהיה סבור שבכך שמראה שחפץ בהם, מחבב את המצווה.

- אולם כששמע את דברי רבי מאיר, שמה שגינה הכתוב את בני שמואל הנביא, "וְלֹא הָלְכוּ בְנָיו בְּדַרְכּוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ וַיִּקְחוּ שָׁמֶד וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט", הכוונה לכך ששאלו חלקם בפיהם, **שוב** לא היה מבקש את המתנות מבני אדם, אבל היה מקבל בכל מי שבא לתת לו.

- אולם כששמע מה ששנינו בעניין חלוקת לחם הפנים, שכשמת שמעון הצדיק, ונשתלחה מארה בלחם, ולא היה מספיק לכל, הצנועים היו מושכים את ידיהם, ולא באים ליטול בו חלק, [כדי שישאר לאחרים], ורק הגרגרנים היו באים וחולקים, **שוב לא היה נוטל את המתנות גם כשרצו לתת לו**, [כדי שישאר לאחרים], **ורק פעם אחת בשנה, בערב יום הכיפורים, היה מסכים לקבל מתנות**, כדי שלא ישתכח הדבר שהוא כהן. [אבל לא סמך על כך שיפרוס כפיו ובכך לא ישתכח הדבר שהוא כהן כי היו קבועים לו זמנים ללמוד עם תלמידיו והיה עוסק עימהם בעת שהציבור נאספים בבית הכנסת והיה אנוס שלא יוכל ללכת לפרוס כפיו].

כהן מזכה את המתנות לישראל

קודם שהגיעו לידו של כהן עצמו

לדברי רב יוסף, **כהן שיש לו מכירים ואוהבים, שרגילים לתת לו מתנותיהם**, מאחר שרגילים בכך, אף קודם שבאו המתנות לידו, נחשבות הן כמי שבאו לידו, ויכול לזכותם לישראל אחר, והמביאים יביאו את המתנות ישירות לאותו ישראל.

ומפורש בדברי רב יוסף שדין זה אמת בהתקיים שני תנאים:

א. שהכהן מזכה את המתנות לישראל מרצונו, ללא שום חשש של כפיה, [להוציא אם כהן זה משרת בבית בעל הבית, ובא לזכות את המתנות למי שבעל הבית חפץ ביקרו, שאינו עושה זאת אלא מחמת כפיית בעל הבית].

ב. שהכהן מזכה את המתנות לישראל עני, שהוא

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלג

דחוק במזונותיו, [להוציא אם בא לזכות לישראל שיש לו מזונות, שאינו יכול].

ג. ותנאי נוסף, אמנם לא ביאר רב יוסף, שהוא מעכב, אולם משמע מדבריו שדין זה אמור, **רק כשהכהן מזכה את המתנות לצורבא מדרבנן**, אבל לשאר בני אדם לא.

ומעשה ברבא ורב ספרא, שהתארחו בביתו של מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא [או ביזנא], והיה שמשו כהן שרגיל לקבל את המתנות מבעל הבית.

וחפץ רבא לאכול לשון בחרדל מהמתנות שהיו מיועדות לאותו שמש כהן, וביקש ממנו שיתן לו מהם לאכול, והסכים.

רבא אכל, כי היה סבור שהכהן יכול לזכות לו את המתנות שרגיל לקבל, כמבואר לעיל בדברי רב יוסף.

ורב ספרא לא אכל, כי השמש עדיין לא זכה במתנות בעצמו, ולא היה יכול לתת אותם לאחרים.

ובלילה הראו לרב ספרא את הפסוק, "מַעֲדָה בָּגָד [=בגד בלוי ונרקב] בַּיּוֹם קָרָה [=בעת הקור. אינו שוה כלום, והוא כמו] חֲמֶץ עַל נֶתֶר [שאינו אלא מפסידו] וְשָׂר בְּשָׂרִים עַל לֶב רָע [כן שר בשירים על לב רע, כלומר, כן האומר דברי תורה למי שאינו יודע להבין בהן]".

רב ספרא היה סבור, שהראו לו פסוק זה, כי טעה, ולא סמך על דברי רב יוסף, שאמר, שכהן יכול לזכות לאחרים ממה שרגילים לתת לו אף קודם שבא לידו.

אולם רב יוסף אמר לו, שבמעשה הזה, היה הדין עמו, כי מאחר שהשמש כפוף לבעל הבית, אינו יכול לזכות את המתנות למי שבעל הבית חפץ ביקרו, [כאות א], ואם כן, לא זכה השמש במתנות, לתת אותן לרבא.

והפסוק שהראו לו בחלום על מי שאינם מבינים דברי תורה כלפי רבא נאמר אלא מאחר שרבא היה נזוף לא הראו את הפסוק לרבא עצמו אלא לרב ספרא.

השונה לתלמיד שאינו הגון

לדברי רב דימי – פשט הכתוב, "מַעֲדָה בָּגָד [=בגד בלוי ונרקב] בַּיּוֹם קָרָה [=בעת הקור. אינו שוה כלום, והוא כמו] חֲמֶץ עַל נֶתֶר [שאינו אלא מפסידו] וְשָׂר בְּשָׂרִים עַל לֶב רָע", הרי זה אמור כנגד השונה לתלמיד שאינו הגון.

ולדברי רב יהודה אמר רב – כל השונה לתלמיד שאינו הגון, **נופל בגיהנם**, שנאמר, "כָּל חֹשֶׁךְ טָמוּן לְצַפּוֹנָיו תִּתְאַכְּלֵהוּ אֵשׁ לֹא נִפְחָ [תאכל אש של גיהנם. את זה אשר] יֵרַע שָׂרִיד [=תלמיד רע] בְּאַהֲלוֹ [כלומר שיש לו באהלו תלמיד רע ושונה לו]".

ולדברי רבי זירא אמר רב – כל השונה לתלמיד שאינו הגון, **כזורק אבן למרקוליס**, שנאמר, "כְּצִרֹר אָבֹן בְּמִרְגָּמָה כֵּן נוֹתֵן לְכֶסֶל כְּבוֹד", ונאמר, "לֹא נֶאֱנָה לְכֶסֶל תַּעֲנוּג אֶף כִּי לְעֶבֶד מְשֻׁל בְּשָׂרִים".

כשישראל פטור מן המתנות

צריך לפרסם הדבר

כבר נתבאר בדף קל"ב, שבהמה של כהן או של גוי פטורה מן המתנות. והוא הדין לבהמה שכהן או גוי שותפים בה עם ישראל, שמחמת שותפות הכהן והגוי, היא פטורה מן המתנות.

ובאופן הזה, כשישראל נפטר מן המתנות משום שותפות כהן או גוי, צריך **לרשום סימן על הבשר**, כדי שיבינו הכל שאין כל הבשר שלו, ולכן אינו נותן ממנו מתנות.

ואם ניכר לכל על ידי דבר אחר, שיש להם שותפות עמו, די בכך, ואין צריך לרשום סימן, ושני אופנים מבוארים בגמרא שבהם ניכר לכל שיש לגוי שותפות עמו ואינו צריך לרשום סימן על הבשר.

א. דיתיב גוי אמסחתא.

כלומר כשישראל שותף עם גוי בבהמה, והגוי יושב על המקח בשעת המכירה, ידוע לכל שיש לגוי חלק בבהמה, שכן כשהגוי יושב על המקח הוא צועק תדיר אל תמכור בכך אלא בכך והכל יודעים שיש לו בה חלק.

מה שאין כן אם היה שותף עם הכהן בבהמה, אף כשהכהן יושב על המקח בשעת המכירה, מחמת צניעותו אינו משתתף במכירה וסומך על הטבח שימכור, ואין ניכר לכל שיש לו בה חלק, וסבורים הכל שגם הכהן בא לקנות, ולכן גם באופן הזה אם הכהן שותף בבהמה צריך לרשום.

ב. דיתיב גוי אכספתא.

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלג

כלומר כשישראל שותף עם גוי בבהמה, והגוי יושב בשעת המכירה על הארגז שבו נותנים את הכסף המתקבל תמורת הבשר, ידוע לכל שיש לגוי חלק בבהמה, ולכן הוא שומר על הכסף שנותנים תמורת הבשר, שאם לא כן, אלא כל הבהמה של ישראל, לא היה מושיב את הגוי לשמור על כספו, שאין ישראל רגילים להאמין גוי לשמור עבורם. [אין אמונה בעובדי כוכבים].

מה שאין כן אם היה שותף עם הכהן בבהמה, אף כשהכהן יושב בשעת המכירה על הארגז שבו נותנים את הכסף המתקבל תמורת הבשר, אין הדבר מוכיח לכל שיש לכהן חלק בבהמה, כי יתכן שהכל של ישראל, והישראל ביקש מהכהן לשמור עבורו, שכן הכהנים נאמנים על ישראל לשמור עבורם, ולכן גם באופן הזה אם הכהן שותף בבהמה צריך לרשום.

אופן נוסף, שבו ישראל פטור מן המתנות, שלא על ידי שותפות כהן או גוי, הוא כשפדה בהמת קדשים שנפסלה מהקרבה מחמת מום שנפל בה, שהיא פטורה מן המתנות, כפי שנתבאר בתחילת הפרק.

רוב פסולי המוקדשים, הנמכרים להביא בדמיהם קרבן תחת מה שנפסל, התירו למוכרם בשוק כשאר בשר, כדי שיהיו להם קונים בנקל, ולפיכך, מאחר שלא ניכר ממכירתם שהם שונים משאר חולין הנמכרים, צריך לרשום עליהם סימן, שידעו שהם פטורים מן המתנות.

אבל בכור ומעשר הנמכרים, מאחר שדמיהם לבעלים ולא לקרבן, לא התירו לזלזל בהם למוכרם בשוק, אלא נמכרים בתוך הבית, ומאחר שעל ידי זה ניכר לכל שהם בכור ומעשר, הפטורים מן המתנות, אין צריך לרשום סימן בבשר על כך.

בהמת ישראל שכהן

או גוי שותפים במקצתה

לדעת רב הונא – מה שנתבאר, ששותפות כהן או גוי פוטרת מכל המתנות, הוא רק כשיש להם שותפות בכל הבהמה, [אפילו חלק קטן] או שיש להם שותפות בכל החלקים שמהם המתנות באות, אבל כשיש להם שותפות בראש בלבד [ולא ביד ובבני מעיים], אינם פוטרים אלא ממתנת הלחי שהיא חלק מהראש. וכשיש להם שותפות ביד בלבד, [ולא בראש ובני מעיים], אינם פוטרים אלא ממתנת הזרוע, שהיא חלק מהיד. וכשיש להם שותפות בבני מעיים בלבד, [ולא בראש וביד], אינם פוטרים אלא ממתנת הקיבה, שהיא חלק מבני מעיים. [ומסקנת הגמרא, שכמו כן, כשיש להם שותפות בכל הבהמה, חוץ מהראש והיד ובני מעיים, אף שבעיקר הבהמה יש להם שותפות, מאחר שבחלקים החייבים במתנות אין להם שותפות, הבהמה חייבת במתנות]

ולדעת חייא בר רב – אפילו אינם שותפים אלא באחת מן המתנות, הבהמה פטורה מכל המתנות, כי לדעתו כל שלושת המתנות, נחשבות כמתנה אחת, ומי שפטור מאחת מהן, נפטר מכולן. [ודברי חייא בר רב נדחו מברייתא, בה מבואר כדברי רב הונא. וביאר רב חסדא, שטעותו של חייא בר רב נבעה מתוך כך, שבברייתא אחרת נמנו שלושת המתנות כמתנה אחת, אולם אין ממנה ראיה, כי באותה ברייתא מנו כל מתנות דומות כאחת, אף שבאמת כל מתנה נחשבת לעצמה].

עשרים וארבע מתנות כהונה

עשר במקדש [שנאכלים לפנים מהקלעים]:

א. חטאת בהמה.

ב. חטאת העוף.

ג. אשם ודאי. [חמישה יש - גזלות. מעילות. שפחה

חרופה. נזיר. ומצורע].

ד. אשם תלוי.

ה. זבחי שלמי ציבור. [כבשי עצרת. והם קדשי

קדשים לאכול בעזרה].

ו. לוג שמן של מצורע [כלומר מה שנשאר מהלוג

אחר המתנות שכנגד ההיכל ועל הכהן שהוא נאכל

לכהנים].

ז. שתי הלחם.

ח. לחם הפנים.

ט. שיירי מנחות [של יחיד. כלומר מה שנשאר מהן

אחר הקמיצה].

י. מותר מנחת העומר. [כלומר מה שנשאר ממנה

אחר קמיצתה].

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלד

ארבע בירושלים [הנאכלים ומתחלקים לכל העיר]:

א. בכור תם.

ב. ביכורים. [אינם נאכלים אלא בירושלים, שנאמר, "לא תוכל לאכל בפְּעָרֶיךָ מַעֲשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוַמַת יָדְךָ" "ותרומת ידך" אלו הבכורים].

ג. מורס מתודה ושלמים, [חזה ושוק משניהם, וארבע חלות מארבעת מיני לחמי התודה], ומורס מאיל נזיר, [זרוע וחלה ורקיק], וכל אלו נמנו כמתנה אחת, כי עניין אחד הם, כי כולם דברים המורמים מקדשים קלים.

ד. עורות קדשי קדשים, [עולה חטאת ואשם, שנאמר "וְהִפְּהֶן הַמִּקְרִיב אֶת עֹלֹת אִישׁ עֹר הָעֶלָּה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה" ובתורת כהנים מלמד שגם עורות חטאת ואשם לכהנים. ואף שהיו מפשיטים את העורות בעזרה, נחשבים כמתנות ירושלים, ולא כמתנות המקדש, כי אינם נפסלים ביציאה, ומכל מקום גם כמתנות הגבולים אינם נחשבים, כי אינם נתנים בגבולים].

עשר בגבולים [הניתנים לכהנים בכל ארץ ישראל]:

א. תרומה.

ב. תרומת מעשר.

ג. חלה.

ד. ראשית הגז.

ה. מתנות [זרוע לחיים וקיבה]. וכל אלו נמנו כמתנה אחת, כי עניין אחד הם.

ו. פדיון הבן. [חמשה סלעים].

ז. פדיון פטר חמור. [שפודים אותו בשה].

ח. שדה אחוזה. [שהקדישו בעלים, ולא גאלו, ומכרה גזבר לאחר, והרי היא יוצאה ביובל, ומתחלקת לכהנים של אותו משמר שאירע בו יובל, שנאמר "וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בְּיָבֵל קֹדֶשׁ לַה' כְּשָׂדֶה הַחֶרֶם לִפְהֶן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ"].

ט. שדה חרמים. [שהחרימו ישראל].

י. גזל הגר. [הגזול את חבירו, ונשבע לו בשקר שאינו חייב לו, חייב לשלם לו קרן וחומש ואם מת הנגזל משלם ליורשיו, ואם הנגזל הוא גר, ומת בלא יורשים, ואחר כך הודה זה שנשבע על שקר, על זה נאמר, "וְאִם אֵין לְאִישׁ [הנגזל] גָּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם [זה הקרן] הַמּוֹשָׁב [זה החומש] לַה' לִפְהֶן ..."].

כל המתנות הללו נכתבו בתורה בכלל ופרט, [פרשת מתנות כהונה פותחת בכלל " וַיִּדְבֹּר ה' אֶל אֱהֲרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי לְכָל קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֶיךָ לְחֹק עוֹלָם" ואחר כך מפרשת כל פרט ופרט בפני עצמו "זֶה יִהְיֶה לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים מִן הָאֵשׁ ..."], ובברית מלח, [שנאמר בסוף העניין "בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי ה' לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲתָדָךְ"], ללמד, שכל המקיימם, כאילו קיים מה שנדרש בתורה בכלל ופרט, וכאילו קיים כל הקרבנות, שגם בהם נאמר ברית מלח. וכל העובר עליהם, כאילו עובר על התורה שנתנה בכלל ופרט, ועל הקרבנות.

-

בהמת כהן וגוי פטורה מחיוב ראשית הגז, ופטור זה תלוי במי שלו שייכת הבהמה, ולא במי שלו שייך הגז, ולכן, בהמת כהן וגוי פטורה מראשית הגז, גם כשישראל קונה מהם את הצמר בעודו מחובר לבהמה.

ובזה דין מתנות חמור מדין ראשית הגז, שבמתנות הכל תלוי במי שלו שייכים החלקים שמהם המתנות באות, ולא במי שלו שייכת עיקר הבהמה, ולכן בהמה של כהן, שישראל קנה ממנו את ראשה קודם השחיטה, חייבת במתנות הראש שהם הלחיים.

דף קלד

המוכר בהמה חוץ מן המתנות

כהן שמכר בהמה לישראל, ושייר לעצמו את המתנות, כגון שאמר, הריני מוכר לך את הבהמה חוץ מהמתנות שבה, מאחר שהמתנות שייכות לכהן, כשהישראל שוחט את הבהמה, אין בה חיוב נתינת מתנות, והכהן נוטל אותם כבשר שלו.

אבל כשישראל מוכר בהמה לישראל, ומשייר לעצמו את המתנות, כגון שאמר, הריני מוכר לך את הבהמה חוץ מהמתנות שבה, מאחר שהמתנות שייכות לישראל, כשהישראל הקונה שוחט את הבהמה, יש בה חיוב נתינת מתנות, ומאחר שהחיוב מוטל על השוחט הרי זה נותן את המתנות לאיזה כהן שירצה.

כהן שמוכר בהמה בתנאי

שיקבל ממנה את המתנות

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלד

כהן שמכר בהמה לישראל, והתנה עמו, שיקבל ממנו את מתנותיה, מאחר שכל הבהמה של ישראל הקונה, כשהוא שוחט הוא מחוייב לתת מתנותיה לכהנים, אבל אינו מחוייב לתת דווקא לכהן שמכר לו, אלא נותן לאיזה כהן שירצה, כי מאחר שהמתנות של הבהמה שייכות לכל הכהנים, אין בידו של כהן זה, לחייבו לתת דווקא לו.

כהן שמכר בהמה על

מנת לקבל ממנה מתנותיה

כהן שמכר בהמה לישראל, ואמר לו, אני מוכר לך פרה זו, על מנת שהמתנות שלי:

- י"א שדינו כדין מוכר בהמה חוץ מהמתנות, שמשירים לעצמו, והבהמה פטורה מנתינת מתנות, כי הם שייכות לכהן המוכר.

- וי"א שדינו כדין מוכר בהמה בתנאי שיקבל הוא את המתנות, שהקונה חייב לתת ממנה מתנות, כי קנה כולה, ונותן לאיזה כהן שירצה.

ממי מוציא הכהן את המתנות

הנמכרות עם הבשר במשקל

מבואר במשנתנו, שהקונה בשר במשקל, ונמצאו בתוכו מתנות, הכהן נוטל אותם מהקונה, כי הם ראויות לו, והקונה תובע מהמוכר מה שנחסר ממנו על ידי הכהן, כי הקונה קנה בשר במשקל, ועתה כשנטל ממנו הכהן את חלקו, חסר מהמשקל ששילם עבורו.

לדעת רב – דין זה, שאין לכהן תביעה אלא על הקונה, ורק מהקונה הוא יכול לתבוע את חלקו, [והוא חוזר ותובע את המוכר], דין זה אמור, כשהקונה שקל בעצמו את הבשר, ונמצא שהוא זה שלקח את המתנות הראויות לכהן, ולכן הכהן מוציא רק ממנו. אבל כשהמוכר שקל את הבשר ונתן לקונה את המתנות עמו, נמצא שהמוכר הוא זה שגזל את הכהן להוציא מידו את הראוי לו, ובאופן הזה, הכהן יכול לתבוע את הפסדו הן מהטבח והן מהקונה, [כלומר מאחד מהם יתבע, מאיזה שנוח לו], מהטבח הוא יכול לתבוע את הפסדו, כי הטבח גזל ממנו את המתנות, ומהקונה הוא יכול לתבוע את הפסדו, כי המתנות בידו, [וכשהכהן מוציא מהקונה, הקונה חוזר ותובע את המוכר].

ולדעת רב אסי – בכל אופן, מאחר שהמתנות קיימות בידו של הקונה, אין לכהן תביעה אלא על הקונה, ואפילו המוכר שקל את הבשר, [וכשהכהן מוציא את המתנות מהקונה, הוא חוזר ותובע את המוכר].

< מתחילה אמרו, שלדברי הכל, כשהטבח שוקל את המתנות, ונותן אותם לקונה, הוא נידון כגזלן. ובזה נחלקו:

לדעת רב – כשאחד גזל איזה דבר, ובא אחר ואכלו קודם שנתייאשו הבעלים, הנגזל יכול לתבוע הן את הראשון שהוציא את הדבר מרשותו, והן את השני שבא הדבר לרשותו לבסוף, וכמו כן בזה, מאחר שהטבח בגזלתו הוציא את המתנות מרשות הכהן, והקונה הכניסם לרשותו, הכהן יכול לתבוע מי מהם שירצה.

ולדעת רב אסי – לעולם אין הנגזל תובע אלא את מי שהגזלה בידו, ומאחר שעתה המתנות ביד הקונה, אין לכהן תביעה אלא על הקונה.

כן פירש רש"י אוקימתא זו, שדברי רב הם כדברי רב חסדא, שגזל ולא נתייאשו הבעלים, ובא אחר ואכלו, הנגזל גובה ממי שירצה, ורב אסי לית ליה דרב חסדא. אולם התוס' פירשו אוקימתא זו באיפוך, ראה הערה .

< ולאחר מכן אמרו, שלדברי הכל, כשאחד גזל איזה דבר, ובא אחר ואכלו קודם שנתייאשו הבעלים, הנגזל יכול לתבוע הן את הראשון שהוציא את הדבר מרשותו, והן את השני שבא הדבר לרשותו לבסוף. ובזה נחלקו:

לדעת רב – הטבח השוקל את המתנות לקונה, נחשב כגזלן של המתנות, ככל גזלן הגוזל דבר מרשות בעליו, [=מתנות כהונה נגזלות], ולכן הכהן יכול לתבוע גם את הטבח.

ולדעת רב אסי – מתנות כהונה אינן נגזלות, ובכל מקום שהן נמצאות, נחשבות הן כברשות הכהן, ואם כן, הטבח ששקל אותם למוכרם, אינו נחשב כגזלן, ואין לכהן תביעה אלא על מי שמחזיק אותם בפועל.

מתנות מבהמת גר

כבר נתבאר, שבהמה של גוי פטורה מן המתנות, ובהמה של ישראל חייבת במתנות.

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלד

והכל תלוי בשעת השחיטה, אם בשעת השחיטה היה הבעלים גוי, הרי זה פטור מן המתנות, אף על פי שהתגייר בעודן קיימות. ואם בשעת השחיטה כבר נתגייר, הרי זה חייב במתנות, אף על פי שבאה הבהמה לידו בעודו גוי.

ומי שנתגייר, ובאותו זמן נשחטה בהמתו, ואין ידוע אם קודם הגירות נשחטה, ופטור מן המתנות, או אחר הגירות נשחטה, וחייב במתנות. מאחר שהדבר בספק, אם חייב לתת לכהן את המתנות או לא, הרי זה פטור, ככל ספק ממון, שהדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ספק מתנות עניים

כבר נתבאר בכמה מקומות, שהלקט, הם השבלים הנושרים בשעת הקצירה, ממתנות עניים הם, שנאמר, "וְלֶקֶט קְצִירָךְ לֹא תִלְקֹט".

< וכשנמצאו שבלים בתוך חורי נמלים, במקום שעדיין לא נקצר, אין לחוש שמא תבואה זו היא לקט שנשר מהקוצרים במקום אחר, והביאוהו הנמלים לכאן, ולכן כל הנמצא במקומות שעדיין לא קצרום, אינו נידון כלקט, ושייך לבעל הבית.

< אבל כשנמצאו בתוך חורי נמלים שאחר הקוצרים, במקום שראוי להיות בו לקט:

לדעת תנא קמא – העליונים הנמצאים על פי החור, יש לחוש שלקט הם, שנשרו מן השבלים בשעת הקצירה, ולכן הם שייכים לעניים. אבל התחתונים, שבקרקעית הבור, ודאי קודם הקצירה הכניסום לשם הנמלים, ואינם מן הלקט, והרי הם של בעל הבית.

ולדעת רבי מאיר – אף התחתונים שבקרקעית הבור, שייכים לעניים, כי גם הם יש להסתפק, שמא הכניסום לשם הנמלים מלקט שמצאו, וכל שיש להסתפק בו שמא לקט הוא, הרי זה ניתן לעניים.

למדנו מכאן, שכל שהוא ספק לקט, הרי זה ניתן לעניים ולא לבעל הבית, ואמר ריש לקיש, שהטעם לכך, כי נאמר "שִׁפְטוּ דַל וְיִתְּנוּ עֲנִי וְרֹשׁ הַצִּדִּיקוּ", ללמד, שכל שיש ספק בדבר מתנות עניים, עליך לצדק משלך, ולתת לעני ולרש, [אבל אין לומר שכוונת הכתוב ללמד, שיש לזכות את העני בדין, כי כבר נאמר בתורה, "וְיָדָל לֹא תִהְיֶה דָר בְּרִיבוֹ"].

- מתחילה אמרו, שלדעת רבי יוחנן, אין הדין כן, ומשנה זו, שבה מבואר, שספק מתנות עניים לעניים, דעת יחיד היא, [=רבי יהודה בן אגרא], אבל לדעת שאר החכמים, ספק מתנות עניים נידון ככל שאר ספק ממון, שהדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה, [וכפי שנתבאר לעניין ספק מתנות שהדין עם המוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה].

- אולם למסקנה, משנה זו אינה דעת יחיד אלא כדברי הכל, וביאר רבא, שהחילוק בין ספק לקט שניתן לעניים, ולבין ספק מתנות כהונה [של בהמת מי שנתגייר ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחר כך], שבהמתו פטורה מן המתנות, שבהמת הגוי היתה בחזקת פטורה מן המתנות, ולפיכך כשיש ספק אם נתחייבה או לא, יש לך להעמידה על חזקתה הראשונה, שהיתה פטורה, מה שאין כן תבואת ישראל, שעומדת בחזקת חיוב לקט, ולכן ספק לקט לעניים. [ולפי סברא זו, כשיהא בלקט של גר ספק, אם נפל קודם הגירות או אחר כך, מאחר שמתחילה היה פטור, הרי זה פטור].

שמונה ספקות שנאמרו בגר

יש הרבה דברים, שגוי פטור מהם, וישראל חייב בהם, ובכמה מהם נתבאר כאן בגמרא, שכשנעשה הדבר בזמן שנתגייר, ויש ספק אם נעשה קודם הגירות, והוא פטור, או שנעשה אחר הגירות והוא חייב, בארבעה דברים שיש בהם ספק איסור, מספק הוא חייב בהם, ובארבעה דברים שיש בהם ספק ממון, מספק הוא פטור מהם.

ואלו הם ארבעה ספקות שנאמרו בו לחיוב:

א. קרבן אשתו.

מי שילדה אשתו, ספק קודם שנתגיירה, ופטורה מקרבן יולדת, ספק אחר שנתגיירה, וחייבת בקרבן יולדת, מחמת הספק לא תוכל לאכול קדשים, שמא ילדה אחר הגירות, והיא טמאה, האסורה באכילת קדשים, [שטמא שאכל קדשים חייב כרת], ולכן, על כרחיה, מספק תביא קרבן לידה, כדי שתוכל לאכול קדשים.

ב. חלה.

העיסה, בשעת הגלגול מתחייבת בחלה, ומי שגלגל עיסה, ספק קודם שנתגייר, והיא פטורה

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלהיים דף קלד

מהפרשת חלה, ספק אחר שנתגייר, והיא חייבת בהפרשת חלה, מחמת הספק לא יוכל לאכול מהעיסה, שמא גלגלה אחר הגירות, והיא חייבת בחלה, ואסור לאכול ממנה בלא להפריש ממנה חלה [והאוכל ממנה חייב מיתה בידי שמים כאוכל טבל] ולכן, על כרחו, אם ירצה לאכול מהעיסה, יפריש ממנה חלה.

ג. פטר חמור.

מי שילדה חמורו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, וחייב לפדותו בשה, מחמת הספק לא יוכל להנות ממנו שמא נולד אחר הגירות והוא קדוש ופטר חמור שלא נפדה אסור בהנאה, ולכן, על כרחו, מספק יפדה אותו בשה.

ד. בכור בהמה טהורה.

מי שילדה בהמה טהורה שלו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, מחמת הספק, לא יוכל לשחטו בחוץ שמא נולד אחר הגירות, והוא קדוש, ובכור דינו להישחט לקרבן, ולכן, על כרחו, לא יהנה ממנו עד שיפול בו מום, [וכשיפול בו מום, שוב אין בו אלא ספק ממון, אם הוא של הכהן או של בעליו, אבל ודאי מותר להישחט בכל מקום, וישחטנו לעצמו וכהן הבא להוציא ממנו עליו הראיה].

ואלו הם ארבעה ספקות שנאמרו בו לפטור :

א. ראשית הגז.

מי שגזזו את כבשיו, ספק קודם שנתגייר, שאז אינו חייב לתת ראשית הגז לכהן, ספק אחר שנתגייר, שאז חייב לתת ראשית הגז לכהן, מאחר שיש כאן ספק ממון הדין עם המוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. מתנות.

מי שנשחטה בהמתו, ספק קודם שנתגייר, שאז אינו חייב לתת ממנה מתנות לכהן, ספק אחר שנתגייר, שאז חייב לתת ממנה מתנות לכהן, מאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ג. פדיון הבן.

מי שנולד לו בן בכור, ספק קודם הגירות ופטור מפדיון הבן ספק אחר הגירות וחייב בפדיון הבן, מאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ד. פדיון פטר חמור.

מי שילדה חמורו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, וחייב לפדותו בשה, מחמת הספק חייב לפדותו בשה כפי שנתבאר לעיל, אולם שה זה מאחר שהוא ספק פדיון פטר חמור אין בו אלא ספק ממון אם מחויב לתת אותו לכהן או לא ומאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

הנחת לקט [שכחה ופאה]

במקום שאין עניים

בעניין חיוב הנחת לקט נאמר, "לָעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֶתְּךָ", ללמד, שלא נאמר הציווי אלא במקום שיש עניים, שהנחת הלקט תהיה עבורם, אבל במקום שאין עניים, **המניח לקט אינו מניח לעניים אלא לעורבים ועטלפים, ולכן אינו חייב כלל להניח לקט בשדהו.**

וכן הורה רב ששת ללוי, שאינו צריך להניח לקט במקום הנקרא כישר, שלא היו בו עניים.

[ולכאורה הוא הדין לעניין פאה, שגם בה נאמר "לָעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֶתְּךָ". והוא הדין לעניין שכחה, שנאמר בה, "לָגֵר לִיתָם וְלֹאֲלֻמָּהּ יִהְיֶה".]

חלוקת תרומה במקום שאין כהנים

המפריש תרומה, אינו מחויב לחזר אחר הכהן, לתת לו את התרומה, אלא **הכהן יבוא אליו לגורן, או למדבר, ויקבל ממנו את התרומה.**

וכל זה כשבאים כהנים למקום שהוא מפריש בו את התרומה, **אבל אם אין שם כהנים, עליו להביא את התרומה למקומם,** כי יניחה במקומה תבוא לידי הפסד.

ואין לומר שלא יפריש את התרומה כלל, וממילא לא תבוא לידי הפסד, כי כל זמן שאינו מפריש את התרומה, הכל אסור משום טבל, ועל כורחו חייב להפרישה, ומאחר שהפרישה, אסור לו להניחה במקום שתבוא בו לידי הפסד.

טעם נוסף לכך שכשאין שם כהן עליו להביא את התרומה למקום שיש כהן, כי נאמר בתרומה, "כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רִאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַה' קֹדֶשׁ

מסכת חולין

פרק עשירי הזרוע והלחיים דף קלד

נתתים", וכשאינן לו כהן במקומו, לקיים מצוות נתינה, יש לו ללכת אחר הכהן עד שיקיים מצוות נתינה.

חלוקת מתנות במקום שאין כהנים

מי ששחט בהמה במקום שאין בו כהן לתת לו את המתנות, אינו נפטר מהם, כי נאמר "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַקֹּהֲנִים וְהַקֵּהָה", וכל זמן שאינו נותן, לא קיים חיובו.

אולם, מאחר שאין כאן כהן לתת לו, לא יניח את המתנות עד שיתקלקלו, אלא אוכלם בעצמו, וכשיבוא כהן, יתן לו דמים כפי מה שהיו המתנות שוות.

המפקיר כרמו וחזר והחזיק בו

המפקיר את כרמו, תבואת כרם זה פטורה מכל מעשרות ומתנות עניים, שבכולם נאמר "קצירך" או "כרמך" וכדומה, ללמד שאין החיוב אלא בשלך [כלומר בשל בעלים], ולא בשל הפקר, [ובכולם שנינו, כל שהוא ... ונשמר חייב בהם, פרט לשל הפקר].

אולם מתוך שנאמר **בפרט** [ולקט] **ובעוללות ובשכחה ובפאה** "תעזב" פעם שניה, למדנו, שאותם חייב לעזוב יותר משאר דברים, והרי זה מלמד, שהמפקיר כרמו וחזר וזוכה בו, אינו כזוכה מן ההפקר, שפטור ממתנות אלו, אלא חייב לעזבם.

ורק מן המעשרות הוא פטור, שבהם לא נאמר כתוב נוסף, ללמד שבאופן הזה חייב בהם.

חלוקת מעות שנשלחו לבני הישיבה

כשם שאין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שנותן לו, שנאמר "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַקֹּהֲנִים וְהַקֵּהָה", [כמו שנתבאר לעיל], כך גם בשאר דברים, אין לאדם לחטוף מתנות, אלא לקבל ממי שנותן לו, וכששולחים לבני הישיבה דינרי זהב, ימתינו שיחלקו להם, ולא יחטפו.

אולם כששלחו שק דינרים לישיבתו של רבי אמי, קדם רבי אמי, וזכה בהם, ומשני טעמים היה יכול לעשות כן.

א. אם היה זוכה בכל שלא לצורך עצמו אלא לצורך עניים, מותר היה לו לעשות כן, כי כשזוכה לצורך העניים, אינו נחשב כחוטף לעצמו.

ב. אם היה זוכה בכל לעצמו, היה מותר לו לעשות כן, מאחר שהוא היה ראש הישיבה, ומוטל על כולם לגדלו, [כמו שנאמר בכהן הגדול, "וְהִפְהִין הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו", ללמד, שעליו להיות גדול מאחיו בנוי בחכמה ובעושר, ואם אין לו משלו, אחיו מגדלים אותו, שנאמר "הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו", וכמו כן ראש הישיבה מוטל על הכל לגדלו], ולכן רשאי להקדים את הכל, ולזכות בדבר, שהרי על הכל הדבר מוטל.

מה הם זרוע לחיים וקיבה

א. הזרוע.

רגלי הבהמה בנויות משלושה חלקים, החלק התחתון אין בו בשר, ורגילים למוכרו יחד עם הראש, והזרוע האמורה בתורה במתנות הכהונה, [ובקרוב הנזיר], הם שני החלקים העליונים של הרגל הקדמית. [ושוק האמור בתורה בשלמים, הם שני החלקים העליונים של הרגל הימנית האחורית. ולדעת רבי יהודה רק החלק האמצעי של הרגל האחורית קרוי שוק].

- ומתוך שנאמר "הַזֶּרֶעַ" בה"א, יש ללמוד, שהכוונה לזרוע המיוחדת, הוא זרוע של ימין.

- ויש לומדים, שהזרוע היא זרוע של ימין, מתוך כך שהיא ניתנה לכהנים כנגד מה שנלחם פינחס בידו, שנאמר "וַיִּקַּח רַמְחַ בְּיָדוֹ", [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ופינחס נלחם בידו הימנית, שהיא העושה מלחמה.

- ויש לומדים, שהזרוע היא זרוע של ימין, מהכתוב האמור בעניין שוק של שלמים, "וְיָאֵת שֹׁק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם", בו מפורש, שהשוק הוא של ימין, ונאמרו בו שני ריבויים, "תִּתְּנוּ", "תְּרוּמָה", ללמד שגם זרוע של איל נזיר, וגם זרוע של מתנות חולין, הן של ימין.

ב. הלחיים.

לחיים האמורות בתורה במתנות הכהונה, הם החלק התחתון של הלסת, שממנו יוצאות השנים התחתונות והלשון, והלחיים נמשכות עד בית הבליעה, הוא שיפוי כובע שבטבעת הגדולה, היא הטבעת הראשונה של הקנה.

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלה

ללחיים כל מה שעימהם, כגון צמר שבכבשים, וזקן שבתיישים, וכל שכן העור, ואינו מסיר מהם כלום. [וכמו כן אין מסיר את העור מהזרוע].

ג. הקיבה.

היא החלק הרביעי של קיבת מעלי הגרה, היא דומה לקשת, בתחילתה ובסופה היא דקה יותר, ובאמצעה היא עבה, בתחילתה היא פתוחה להמסס, ובסופה היא פתוחה למעינים, [כפי שנתבאר בדף מ"ט אות ד באברי מערכת העיכול של מעלי הגרה].

ומתוך שנאמר "וְהִקָּבָה" בה"א, למדנו, שגם החלב שעל גבי הקבה והחלב שבתוך הקבה ניתן לכהנים. [אלא שיש מקומות שכהנים נהגו בו עין

1

דורשי חמורות היו נותנים טעם לשלושת מתנות הללו, כנגד שלושה דברים שעשה פינחס, שבעבורם נתנה לו ברית כהונת עולם, ויהיו

- הזרוע, כנגד מה שנלחם פינחס בידו, שנאמר, "וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֱהֵרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה

- הלחיים, כנגד מה שהתפלל פינחס בפיו,

- והקיבה, כנגד מה שעשה פינחס בכזבי וזמרי,
שנאמר, "וַיָּבֹא אִמֶּר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה וַיִּדְקֹר אֶת
שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר

מלך בן דוד

פרק אחד עשר ראשית הנז

דף קלה

[דברים י"ח ג'-ה'] וְזֶה יְהִיָּה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם
מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֹּרֵעַ
וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה. רֹאשִׁית דָּגָנְךָ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ
וְרֹאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ. כִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל

מאמר בתורה [הרבה שנים] איננו צריך

תִּתֶּנָּן לֹ"י, ללמד, שהגוזז את צאנו, [בין טלאים ובין זקנים, ואפילו גוזזם מאה פעמים], נותן חלק

ודין זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא

חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, שנוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים, ובין שלא בזמן הבית.

דין ראשית ה

א. קדשי מזבח.

כל הבהמות שהקדישום קדושת הגוף להקרבה,
אסרה תורה לגזום, שנאמר, "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד
בַּבֶּקֶרֶד וּבַצֹּאֲנָה תִזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בַּבְּכוֹר
שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ", ואם כן, מאחר
שאסרה תורה לגזום, דין פשוט הוא שלא על
גזזתם ואמר "וראשית גז צאנך תסנו לו", ואם

כן, אפילו עבר על האיסור וגזזם, אין הגיזה ממתנות כהונה.

ואין בזה חילוק בין אם הקדישום לגמרי, או שהקדישום חוץ מהגיזות שלהם, כי המקדיש בהמה לקרבן, אף כשמקדיש רק חלק ממנה, אם אותו חלק הוא דבר שאינה יכולה לחיות בלעדיו, [=דבר שהנשמה תלויה בו], לדברי הכל, הקדושה פושטת בכולה, כאילו הקדיש כולה

וההדיוט את גופה וצ

ב. קדשי בדק הבית.

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלה

כדברי רבי אליעזר].

<< ומתחילת הסוגיה נראה, שבין כשהקדישום לגמרי לבדק הבית, [כלומר שהקדישו גופם וגיזתם], ובין כשהקדישום חוץ מגיזתם וכחשם [=מה שנחלשים מחמת הגיזה], לא נוהג בהם דין ראשית הגז.

< כשהקדישום לגמרי לבדק הבית,

- י"א שדין פשוט הוא, שעל גיזתם לא נאמר, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ", כי לדעתם, כל בעלי חיים שהקדישום לבדק הבית, אינם נפדים, אלא אחר שיעמידו אותם ויעריכו אותם, שנאמר, "וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ ...", ומאחר שאין אפשרות להעמיד את הגיזה, כי אין בה רוח חיים, אי אפשר לפדותה, וכל זמן שהיא קדושה, דין פשוט הוא שאינה ניתנת לכהנים, שאין לתת לכהנים מהקדש.

- וי"א שדין זה שאין הקדשים נפדים אלא אחר העמדה והערכה, לא נאמר אלא בקדשי מזבח, אבל לא בקדשי בדק הבית, ואם כן, כשגזזו קדשי בדק הבית, ניתן לפדות את הגיזה, ולתת אותה לכהן, אולם גם הם מודים, שלמעשה, אף שניתן לפדות את הגיזה, ולתת אותה לכהן, גם על גיזה זו לא נאמר הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ", כי מתוך שנאמר בכתוב "צֹאנֶךָ", כלומר צאן שלך, למדנו, שאין הכתוב מדבר אלא בגיזה של צאן הדיוט, ולא בגיזה של צאן הקדש, ומאחר שהבהמה עצמה קדושה, אין גיזתה בכלל הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ".

< וכשהקדישום לבדק הבית חוץ מגיזתם וכחישתם,

בזה, לדברי הכל, מאחר שהגיזה אינה קדושה, וכמו כן מותר להכחישם, ניתן לגוזזם, אף על פי שבכך הם מכחישים, ואם כן מאחר שניתן לגוזזם, והגיזה היא חולין, ניתן לתת את הגיזה לכהן, והיה מקום לומר שעל גיזה זו נאמר, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ". אולם לדברי רבי מני בר פטיש, גם על גיזה זו לא נאמר הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ", כי מתוך שנאמר בכתוב "צֹאנֶךָ", כלומר צאן שלך, למדנו, שאין הכתוב מדבר אלא בגיזה של צאן הדיוט, ולא בגיזה של צאן הקדש, ומאחר שהבהמה עצמה קדושה, אין גיזתה בכלל הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ".

<< אולם מדברי רבא נראה, שאין לדרוש את הכתוב "צֹאנֶךָ", צאן הדיוט ולא צאן הקדש, ללמד שבהמת קדשים אינה בכלל החיוב. [אלא ללמד, שבהמה שיש בה שותפות ישראל, או שותפות גוי, פטורה מראשית הגז, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ואם כן, באופן השני, שהקדיש את הבהמה חוץ מהגיזות וההכחשה, מאחר שניתן לגוזזה, ולתת הגיזה לכהן, יש לתת את הגיזה לכהן.

אבל באופן הראשון, שהקדיש את הבהמה לגמרי, עם הגיזות וההכחשה, אם לדעתו אי אפשר לפדות את הגזות בלא העמדה, מודה הוא, שמאחר שלא ניתן לפדותם, לא נוהג בהם דין ראשית הגז. [ואף אם לדעתו ניתן לפדות את הגיזות בלא העמדה, מודה הוא, שלא נוהג בהם דין ראשית הגז, כי לדעתו, אין דין ראשית הגז, אלא בגיזה שניתן לתת אותה לכהן מיד אחרי הגיזה, בלא שתהא טעונה הכשר נוסף, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, אבל זו שטעונה פדיון אחר הגיזה כדי שתינתן לכהן, אינה ניתנת לכהן].

דין ראשית הגז אינו נוהג בגיזת

הקדש שעל גבי בהמת חולין

לדברי רבא, המקדיש את הצמר שעל גבי בהמתו, אף שבהמתו עצמה בהמת חולין היא, ורק הגיזה קדושה, הגיזה פטורה מראשית הגז, [ואינו מחויב לפדותה ולתת הגיזה לכהן].

כי נאמר, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לֹ", וסמכה תורה את הנתונה לגיזה, ללמד, שאין הכתוב מדבר, אלא בגיזה שאפשר לתת אותה לכהן בלא שום עיכוב, להוציא גיזה זו, שהיא קדושה, ואי אפשר לתת אותה לכהן אלא אחר שיפדוה, שאינה בכלל חיוב ראשית הגז.

צאן שישראל שותף בו עם גוי וצאן שישראל

שותף בו עם ישראל

צאן שיש בו לגוי חלק, [=שותפות ישראל וגוי],

לדברי הכל, פטור מראשית הגז.

וצאן ששני ישראלים שותפים בו, [=שותפות ישראל עם ישראל], נחלקו בו חכמים. לדעת תנא

קמא, הרי זה חייב בראשית הגז. ולדעת רבי

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלה

אלעאי, הרי זה **פטור** מראשית הגז.

ונאמרו בגמרא שלושה אופנים לבאר מחלוקת זו.

א. נחלקו האם "וראשית" מחלק את הכתוב.

הכתוב המלמד על חיוב ראשית הגז, פותח בחיוב הפרשת תרומות מדגן תירוש ויצהר, "וראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו".

ולדברי הכל, הכתוב "דגנך", שמשמעותו **דגן המיוחד לך**, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא מדגן שמיוחד לישראל בלבד, **להוציא דגן שהגוי שותף בו עם ישראל**, שהוא פטור מהפרשת תרומות, [והוא הדין לתירוש ויצהר שהגוי שותף בהם עם ישראל שנאמר בהם "תירשך ויצהרך"].

לדעת תנא קמא – מאחר שנאמר "וראשית", בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא להפסיק ביניהם, לומר, שאין למדים זה מזה, ואם כן, מתוך שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, עדיין לא למדנו ששותפות הגוי פוטרת מחיוב ראשית הגז, **ולכך נאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך"**, שמשמעותו צאן המיוחד לך, ללמד, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד, **להוציא צאן שהגוי שותף בו עם ישראל**, שהוא פטור מהפרשת תרומות. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב "צאנך", אבל צאן ששני ישראל שותפים בו, חייב בראשית הגז.

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שנאמר "וראשית", בוי"ו, בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא לחבר ביניהם, לומר, שלמדים זה מזה, [והסיבה שכתבה תורה "וראשית", ולא חברה בין הדינים לגמרי, כגון "ראשית דגנך תירשך ויצהרך"] **גז צאנך תתן לו**, כי לא רצתה תורה לכלול יחד שני דברים שונים, תרומה יש בה קדושת הגוף שאסורה לזרים, וראשית הגז יש בו רק קדושת דמים, ולכן חילקה ביניהם במילה "ראשית", והוסיפה את הוי"ו, ללמד, שלמדים זה מזה], **ואם כן, מתוך שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, כבר למדנו ששותפות הגוי פוטרת גם מחיוב ראשית הגז, ומעתה כשנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך"**, שמשמעותו צאן המיוחד לך, על כרחך באה תורה ללמד דין נוסף, והוא, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל אחד בלבד, **להוציא צאן ששני ישראלים שותפים בו** שהוא פטור מראשית הגז.

ב. נחלקו מה לומדים מהכתוב "דגנך".

לדברי הכל, מאחר שנאמר "וראשית", בוי"ו, בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא לחבר ביניהם, לומר, שלמדים זה מזה. אולם בזה נחלקו.

לדעת תנא קמא – הכתוב "דגנך", שמשמעותו דגן המיוחד לך, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא בדגן שמיוחד לישראל, **להוציא דגן שכולו של הגוי**. [או שמשמעות הכתוב "דגנך" מלמדת, שאין חיוב תרומות אלא בדיגון שלך, כלומר במירוח שעשה ישראל בגמר מלאכת התבואה, להוציא דיגון של גוי, שאם הגוי מירח את התבואה, אף שתחילה היתה של ישראל, הרי זו פטורה מתרומות]. **ואם כן**, אף אם נלמד שכן הדין לעניין חיוב ראשית הגז, שצאן של גוי פטור מראשית הגז, עדיין לא למדנו שאפילו שותפות הגוי פוטרת מחיוב ראשית הגז, ולכך נאמר בעניין ראשית הגז, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, ללמד, שלא רק צאן שכולו של גוי פטור מראשית הגז, אלא **אף צאן שיש בו לגוי רק שותפות עם ישראל**, גם כן פטור מראשית הגז, ולא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב "צאנך", **אבל צאן ששני ישראלים שותפים בו, חייב בראשית הגז**.

ולדעת רבי אלעאי – הכתוב "דגנך", שמשמעותו דגן המיוחד לך, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא מדגן שמיוחד לישראל בלבד, **להוציא דגן שהגוי שותף בו עם ישראל**, שהוא פטור מהפרשת תרומות. **ואם כן**, אחר שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, מתוך כך שפרשה זו מחוברת עם פרשת ראשית הגז, יש ללמוד, ששותפות הגוי פוטרת גם מחיוב ראשית הגז, ומעתה כשנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, על כרחך באה תורה ללמד דין נוסף, והוא, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל אחד בלבד, **להוציא צאן ששני ישראלים שותפים בו** שהוא פטור מראשית הגז.

ג. נחלקו מה לומדים מהכתוב "צאנך".

לדברי הכל, מאחר שנאמר "וראשית", בין חיוב

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלה

הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא **להפסיק** ביניהם, לומר, שאין למדים זה מזה, ואם כן אין ללמוד דיני ראשית הגז אלא מהאמור בו עצמו.

לדעת חכמים – מתוך שנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, **"צֶאֱנֶדְךָ"**, שמשמעותו צאן המיוחד לך, יש ללמוד, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד, **להוציא צאן שהגוי שותף בו עם ישראל**, שהוא פטור מהפרשת תרומות. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב **"צֶאֱנֶדְךָ"**, **אבל צאן ששני ישראל שותפים בו, חייב בראשית הגז**, כי אין כתוב נוסף בראשית הגז שנוכל ללמוד ממנו דין נוסף.

ולדעת רבי אלעאי – אף שלא נאמר בעניין ראשית הגז אלא כתוב אחד **"צֶאֱנֶדְךָ"** יש ללמוד ממנו, הן ששותפות הגוי פוטר מראשית הגז, והן ששותפות ישראל פוטר מראשית הגז, שכן שני האופנים הללו למדים ממשמעות הכתוב **"צֶאֱנֶדְךָ"**, שמשמעותו **צאן המיוחד לאדם אחד בלבד**, וכל שיש לו שותף בין גוי ובין ישראל הרי זה פטור. [וחכמים חולקים על כך, כי אומרים, שניתן לומר שמשמעות הכתוב **"צֶאֱנֶדְךָ"**, צאן של ישראל החייבים במצוות, ואפילו כמה ישראלים נחשבים לעניין זה כיחיד].

תבואה שישראל וגוי שותפים בה

ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות, לדעת רבי ורבן שמעון בן גמליאל, אף על פי שחלק הגוי פטור ממעשרות, **נ"א כשהיה שלו בשעת מירוח. וי"א כשגדל בקרקע שלו**, חלק הישראל חייב בהם, ואינו נפטר מחמת שותפות הגוי [כדעת תנא קמא באותך ב'], ולפיכך, כל גידולי השדה הם תערובת של טבל וחולין, [טבל מחמת חלקו של הישראל, וחולין, מחמת חלקו של הגוי].

< **לדעת רבן שמעון בן גמליאל – בשעה שחולקים את התבואה, מתברר שהחלק שנטל הישראל, היה ראוי להיות שלו**, ואם כן חלק זה הוא **טבל גמור**, [ורשאי לעשר ממנו על טבל אחר, או מטבל אחר עליו], **והחלק שנטל הגוי הוא חולין גמורים**.

< **ולדעת רבי – לעולם יש בכל התבואה תערובת של טבל וחולין**, [ואין החלוקה מבררת שכל אחד נטל את חלקו].

- **י"מ שבכל חיטה יש להסתפק בה**, אם היא טבל או חולין, ולכן **אין לתבואה תקנה**, כי לא ידע הישראל מה הגיע לחלקו, ואינו יודע אם צריך לעשר או שזה חולין.

- **ורש"י מפרש**, שלעולם כל חיטה היא חצי טבל וחצי חולין, ולפיכך, **יש לתבואה תקנה בשני אופנים**. (אופן א') **אם יש לו טבל אחר, מפריש ממנו** [על אותו טבל] ועל תבואה זו, וכשמפריש מהטבל האחר על תבואה זו, אינו מפריש אלא על **חציה של תבואה זו**, כי רק חציה טבל. (אופן ב) **ואם אין לו טבל אחר, מפריש מתבואה זו עצמה**, על עצמה, **כאילו כולה טבל**, כגון אם יש לו עשרים, מפריש שנים מהם למעשר, ואף שבאמת אין כאן אלא עשר טבל, ואין צריך אלא מעשר של אחד, שהוא עשירית של עשר, מכל מקום אם יפריש רק אחד, לא נפטר כל חלקו, לפי שאותו אחד שהפריש, חציו חולין וחציו טבל, ורק חציו של טבל ראוי להיות מעשר, אבל כשמפריש שנים, חל שם מעשר על אחד מתוכם, ופוסר כל העשרה החייבים.

דברים ששותפים חייבים

בהם גם לדעת רבי אלעאי

לעיל נתבאר, שלדעת רבי אלעאי, מאחר שנאמר בעניין חיוב ראשית הגז, **"צֶאֱנֶדְךָ"**, הרי זה מלמד, שרק צאן של יחיד חייב בראשית הגז, אבל צאן של שותפים פטור מראשית הגז.

ולדברי רבא, בדברים אחרים, שנאמר בהם כתוב בעל משמעות דומה, כלומר שנאמרו ליחיד, מודה בהם רבי אלעאי, שגם השותפים חייבים, כי יש ללמוד זאת מכתוב אחר, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

א. תרומה.

תבואה של שותפים חייבת בתרומה, שנאמר, "תרומותיכם", ומשמע תרומה אחת לשני בני אדם.

ומה שנאמר בעניין תרומה "דְּגָנְךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת ישראל, שאין לו שותף גוי, **ולהוציא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי**, שהיא פטורה.

< **ואולם מהברייתא שבדף קל"ו יתבאר בעזה"י**,

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלו

שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, תבואת שותפים פטורה מן התרומה, מהכתוב "דָּגָנְךָ", ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים, ורבי אלעאי אינו מודה, ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.

ב. חלה.

עיסה של שותפים חייבת בהפרשת חלה, שנאמר בעניין, "ראשית עֲרֹסְתֶכֶם חֲלָה תִּרְיֶמוּ תִרְוֶמָה פְּתֻרִימַת גֶּרֶן כֹּן תִּרְיֶמוּ אֹתָהּ", ומאחר שמצינו שגם בתרומה [שבה שותפים חייבים], נאמר "ראשית", וגם בראשית הגז [שבו שותפים פטורים לדעת רבי אלעאי], נאמר "ראשית", ויש לנו ללמוד מאחד מהם בגזרה שווה דין שותפים בחלה, כלל בידינו, שיש ללמוד לחומרא, ואם כן יש ללמוד בגזרה שווה, מהאמור בעניין תרומה, שגם עיסה של שותפים חייבת בחלה.

ומעתה הכתוב "עֲרֹסְתֶכֶם", האמור בעניין הפרשת חלה, אינו נצרך ללמד על כך שגם שותפים חייבים בחלה, אלא ללמד, ששיעור העיסה החייבת בחלה, הוא כשיעור עיסה שהיתה במדבר, כשנאמר להם דין זה, ועיסת מדבר היתה "עֹמֶר לַגִּלְגָּלִית", "וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוּא".

ג. פאה.

שדה של שותפים חייבת בפאה, שנאמר "וּבִקְצָרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ לְקָצֹר וְלִקְט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט", ומשמעות הכתוב "אֲרֻצְכֶם", ארץ אחת של רבים, וגם היא חייבת בפאה.

ומה שנאמר בעניין פאה "שְׂדֶךְ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בשדה של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בשדה של ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא שדה שיש בה שותפות ישראל וגוי, שהיא פטורה.

ד. בכורה.

בכור בהמה טהורה של שותפים, קדוש כבכור של בהמת יחיד, שנאמר "וַהֲבֵאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וְזִבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם", ומשמעות הכתוב "וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם", בכור של בקר או צאן אחד של רבים, ואם כן גם הוא נידון כבכור.

ומה שנאמר בעניין הבכור "כֹּל הַבְּכֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךְ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֲקִידָה לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֶר שׂוֹרֶךְ וְלֹא תִגֹּז בְּכֹר צֹאֲנֶךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בבכור של בקר או צאן של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בבכור של בקר או צאן של ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא בכור של בקר או צאן שיש בו שותפות ישראל וגוי, שהוא אינו קדוש.

< ואולם מהברייטא שבדף קל"ו יתבאר בעזה"י, שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מן הבכורה, מהכתוב "בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ", ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים ורבי אלעאי אינו מודה ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.

ה. מזוזה.

בית של שותפים חייבת במזוזה, שנאמר בשכרה, "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע ה' לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ", הרי ששכר מזוזה אחת, מרבה ימיהם של רבים, ואם כן, גם רבים מצווים במזוזה.

ומה שנאמר בעניין, "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בבית ובשער של יחיד, שאין לו שותפים, אלא יש לדרוש "בֵּיתְךָ" מלשון ביאה וכניסה, ללמד, שיש לתת את המזוזה בצד ימין של הנכנס, שהיא דרך ביאתו לבית.

דף קלו

ו. מעשר.

תבואה של שותפים חייבת במעשרות, שנאמר "וַהֲבֵאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וְזִבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם", ומשמעות הכתוב "מַעֲשְׂרֵיכֶם", מעשר אחד של רבים, ואם כן גם תבואת שותפים חייבת במעשר.

ומה שנאמר בעניין המעשרות "מִעֲשֵׂר דָּגָנְךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר במעשר של תבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר במעשר של תבואת ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא מעשר של תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי, שהיא פטורה ממעשרות.

ז. מתנות [זרוע לחיים וקייבה].

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלו

בהמה של שותפים חייבת במתנות [זרוע לחיים וקיבה], **שנאמר** בעניין, **"וְנָתַן לָכֶּהֶן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה"**, ומאחר שמצינו שגם בתרומה [שבה שותפים חייבים], נאמר **"תִּתֵּן לוֹ"**, וגם בראשית הגז [שבו שותפים פטורים לדעת רבי אלעאי], נאמר **"תִּתֵּן לוֹ"**, ויש לנו ללמוד מאחד מהם בגזרה שווה דין שותפים לעניין חיוב מתנות, כלל בידינו, שיש ללמוד לחומרא, ואם כן **יש ללמוד בגזרה שווה, מהאמור בעניין תרומה, שגם בהמה של שותפים חייבת במתנות.**

ומעתה **הכתוב "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח"**, האמור בעניין חיוב מתנות, אינו **נצרך** ללמד על כך שגם שותפים חייבים במתנות, אלא **ללמד**, שהדין של הכהן ותביעתו למתנות, על הטבח הזובח, ולא על הבעלים [כפי שנתבאר בדף קל"ב].

< **ואולם מהברייתא שבגמרא יתבאר בעזה"י, שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מן המתנות, מגזרה שווה מתרומה או מראשית הגז שלדעתו בשתייהן השותפים פטורים, ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים, ורבי אלעאי אינו מודה, ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.**

ח. בכורים.

תבואה של שותפים חייבת בבכורים, שנאמר, "בְּכֹרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרְצָם אֲשֶׁר יָבִיאוּ לַה' לֶךְ יִהְיֶה כָּל סְחֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ", ומשמעות הכתוב **"בְּאֶרְצָם"**, ארץ אחת של רבים, ואם כן גם שדה של שותפים חייבת בבכורים.

ומה שנאמר בעניין הבכורים "וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרִיא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתָּ בְּסֵטָא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכֹן שְׁמוֹ שָׁם", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת ארץ ישראל, **להוציא תבואת חו"ל**, שהיא פטורה מהביכורים.

ט. ציצית.

בגד של שותפים חייב בציצית, שנאמר, "וְיָבִי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתְ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת על פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל צִיצִת הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת", רבים עושים ציצית אחת, הרי ששותפים חייבים בציצית.

ומה שנאמר בעניין ציצית "וְגִדְלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע פְּנֵינֹת כְּסוּתֶיךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהֶּ", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בבגד של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בבגד של בעליו, **להוציא בגד שאול**, שהוא פטור מציצית. [וכן אמר רב יהודה אמר רב, טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום].

י. מעקה.

גג של שותפים חייב במעקה, שנאמר, "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגִגְתָּ וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ", ללמד שכל מקום שיש בו חשש נפילה חייב במעקה בין של יחיד ובין של רבים.

ומה שנאמר בעניין מעקה "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגִגְתָּ וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בגג של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בגג המיוחד לבעליו, ולדירה, **להוציא בתי כנסיות ובתי מדרשות**, שאינם מיוחדים לבעלים מסויימים, אלא שייכים לכל ישראל, ולא לדירה, שהם פטורים מן המעקה.

בכור בהמה טהורה של שותפים

לדעת רבי אלעאי – בכור בהמה טהורה של שותפים אינו קדוש בבכורה, שנאמר בעניין הבכור, "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יֵגֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ", ללמד שאין הבכור קדוש אלא כשנולד בבקר או צאן של יחיד. [ומה שנאמר **"וְהִבֵּאתֶם שְׁמָה עֲלֵתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֹׂרֵתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאֲנֵכֶם"**, שמשמע בכור של בקר וצאן של רבים, הכוונה שהרבים יביאו כל אחד את בכורו שלו, אבל אין אחד מהבכורות של שותפים].

ולדעת חכמים – בכור בהמה טהורה של שותפים קדוש בבכורה, ואף שנאמר בעניין הבכור, "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יֵגֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ", אין למעט מכאן **אלא בכור של שותפות ישראל וגוי, אבל כשהבכור של שותפות ישראל, הרי זה חייב.**

מתנות [זרוע לחיים וקיבה]

מבהמה של שותפים

לדעת רבי אלעאי – בהמה של שותפים פטורה מן המתנות, שנאמר בעניין, "וְנָתַן לָכֶּהֶן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", ויש ללמוד בגזרה שווה,

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלו

מהאמור בתרומה, או מהאמור בראשית הגז "תִּתֶּן לוֹ", שכשם שתבואת השותפים פטורה מתרומה, ובהמת השותפים פטורה מראשית הגז, כך בהמת השותפים פטורה מן המתנות. [ומכאן, שלדעת רבי אלעאי, תבואת השותפים פטורה גם מן התרומה, שנאמר בעניין תרומה "דִּגְגָנְךָ", ללמד שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, ולא כדברי רבא בדף קל"ה, שאמר, שאף לדעת רבי אלעאי, לא בא הכתוב לפטור אלא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי].

ולדעת חכמים – בהמה של שותפים **חייבת** במתנות, והכתוב בעניין תרומה "דִּגְגָנְךָ", לא בא לפטור אלא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי.

לדעת רבי אלעאי מתנות וראשית

הגז אין נוהגים אלא בארץ

כבר נתבאר לעיל, שלדעת רבי אלעאי, בהמה של שותפים פטורה מן המתנות, בגזרה שווה מתרומה.

וכמו כן כבר נתבאר בדף קל"ה, שלדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מראשית הגז, מהאמור בעניין תרומה.

ומאחר שלדעתו דיני מתנות וראשית הגז למדים מהאמור בתרומה, מעתה, כמו כן יש ללמוד, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא בארץ, כך מתנות וראשית הגז אין נוהגים אלא בארץ.

אף לדעת רבי אלעאי הפרשת

ראשית הגז אינה טובלת את הגיזה

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תבואה שלא נתרמה לבין גיזה שלא נתרמה.

שהתבואה, כל זמן שלא נתרמה, הרי היא טבל, והטבל אסור באכילה שנאמר, "וְלֹא יִחָלְלוּ אֶת קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' ", והכוונה בזה שלא יאכלו טבל, שהוא דבר שעתידים להרים ממנו תרומה לה'.

אבל הגיזה, אף קודם שהפריש ממנה ראשית לכהן, מותרת בהנאה, ואין ההפרשה מעכבת מלהנות ממנה שנאמר "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ", ללמד, שאינו של הכהן אלא אחר שהופרש ונעשה ראשית הגז, אבל קודם לכן, הוא של ישראל, ואין נאסר מלהנות ממנו.

אף לדעת רבי אלעאי אין מיתה

וחומש על הנאה מראשית הגז

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תרומה לבין ראשית הגז.

שהתרומה זר, האוכלה במזיד, חייב מיתה בידי שמים, [שנאמר, "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יִחָלְלוּ אֹנִי ה' מִקִּדְשִׁם"] וזר האוכלה בשוגג, משלם קרן וחומש תחת מה שאכל, [שנאמר, "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשָׁגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ"].

אבל הנהנה מראשית הגז, אינו חייב, לא מיתה ולא חומש. שנאמר בעניין חיוב מיתה באכילת תרומה, "וּמָתוּ בּוֹ", והרי זה מיעוט, דווקא בו יש חיוב מיתה, ולא בדבר אחר, ומכאן שהנהנה מראשית הגז במזיד, פטור ממיתה. ונאמר בעניין חיוב חומש באכילת תרומה, "וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו", והרי זה מיעוט, דווקא עליו יש תוספת חומש, ולא על דבר אחר, ומכאן שהנהנה מראשית הגז בשוגג, פטור מחומש.

אף לדעת רבי אלעאי אין אחר

ראשית הגז מעשר ראשון ושני

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תרומה לבין ראשית הגז.

שהתרומה היא תחילת תיקון התבואה, ויש אחריה עוד מעשר ראשון ומעשר שני.

אבל ראשית הגז, אין אחריו הפרשה נוספת, שנאמר "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ", זה ולא יותר.

ראשית הגז מגיזה של שתי שנים

לדעת חכמים – מי שגזז חמש כבשים, **חייב** בראשית הגז, ואפילו גזז שתיים בשנה אחת, ושלוש בשנה שניה, [ובתנאי שהניח את הראשונות בשנה הראשונה], עד שנתאספו לו חמש הגיזות יחד בשנה השניה. [ואולם אם היו לו

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלו

רק ארבע כבשים, וגזז כולם שנה אחר שנה, והניח את הגיזות הראשונות עד שגזז בפעם השניה, אף שנתאספו לו שמונה גיזות יחד, פטור מראשית הגז, כי לא באו הגיזות מחמש צאן].

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שאין אדם תורם מתבואת שנה זו על תבואה שנה אחרת, שנאמר, "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", כך לעניין ראשית הגז, אין לצרף גיזות של שנים שונות, ואין חייב בראשית הגז, אלא אם כן גזז חמש כבשים בשנה אחת.

תבואה שמקצתה גדלה

בפטור ומקצתה גדלה בחיוב

סוריא היא ארם צובה שכבשה דוד, ולדעת הברייתא שבסוגיתנו, כיבוש דוד שהיה כיבוש יחיד, אינו נחשב כיבוש, ולכן לא חלה בסוריא קדושת הארץ, וקלה קדושתה, תבואה הגדלה בה בקרקע של ישראל, חייבת בתרומות ומעשרות, אבל תבואה הגדלה בה בקרקע של גוי פטורה מתרומות ומעשרות, כי מאחר שקדושתה קלה, יש בה קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר.

וכשישראל קנה קרקע עם תבואה בסוריא מיד הגוי.

< אם בשעת הקניין עדיין לא גדלה התבואה שליש, ועדיין לא הגיעה לכלל חיוב מעשרות, כשתגיע לשליש, שאז הוא זמנה להתחייב, מאחר שבאותה שעה היא ביד ישראל, לדברי הכל, כל התבואה חייבת במעשרות.

< ואם בשעת הקניין כבר גדלה התבואה שליש, ואם כן הגיעה לכלל חיוב מעשרות בעודה ביד הגוי,

- לדעת חכמים מאחר שבשעה שהיא ראויה להתחייב במעשרות היתה ביד הגוי שוב אינה מתחייבת ואף על פי שנגמר גידולה ביד ישראל כולה פטורה מהמעשרות כאילו נגמר גידולה ביד הגוי.

- ולדעת רבי עקיבא מאחר שנמשך גידולה ביד ישראל אחר שכבר הגיעה לחיוב מעשרות כל מה שגדל בידו של ישראל חייב במעשרות ורק מה שגדל ביד הגוי פטור ממעשרות [ונמצא שהתבואה הזו מעורבת טבל וחולין].

צמר שגדל ביד הגוי

לדעת חכמים – הקונה מהגוי, צאן טעונות צמר, אף שכל הצמר גדל ברשות הגוי, מאחר שהגיזה היתה ברשות ישראל, הרי זה חייב בראשית הגז, שנאמר, "וְרֹאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִי", ומאחר שקנה את הצאן, הרי זה גז צאנו. [ורק הקונה מן הגוי את הגיזה לבדה בלא הכבשים עצמם, אף כשקונה את הצמר קודם הגיזה, פטור מראשית הגז, כי אין זה גז צאנו].

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שתבואה שגדלה ברשות הגוי פטורה מתרומה, כך צמר שגדל ברשות הגוי פטור מראשית הגז, ואפילו גזזו אחר שנכנס הצאן עצמו לרשות ישראל.

תרומה של שני סוגים ממין אחד

לדברי תנא קמא – הכל מודים, [בין בית שמאי ובין בית הלל], ששני סוגים של מין אחד, כגון שני סוגי תאנים, [שחורות ולבנות], או שני סוגי חיטים, [שחומות ולבנות], נחשבים כשני מינים שונים, ואין תורמים ומעשרים מזה על זה.

ולדברי רבי יצחק משום רבי אלעזר – זו דעת בית שמאי, אבל לדעת בית הלל, כל סוגי תאנים נחשבים כמין אחד, ותורמים מזה על זה, וכל סוגי חיטים נחשבים כמין אחד, ותורמים מזה על זה.

ראשית הגז של כבשים לבנות וחומות

לדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שלעניין תרומה שני סוגים של מין אחד נחשבים כשני מינים, ואינם מצטרפים, כך שני סוגי כבשים נחשבים כשני מינים, ואינם מצטרפים לראשית הגז.

ולדעת חכמים – כל מיני כבשים מצטרפים לראשית הגז, שכולם בכלל הכתוב, "וְרֹאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִי".

את ביאור המשנה, "היו לו שני מינים שחופות ולבנות וכו'", נכתוב בעזה"י להלן בדף קל"ח.

האומר כל גורני תרומה

אף שלא נתנה תורה שיעור לתרומה, ויכול אדם לקרוא לחלק גדול מתבואתו בשם תרומה, מכל מקום, האומר שכל תבואתו תהא תרומה, **לא אמר כלום**, כי בתרומה צריך שתהא ראשית, כלומר שיהא ניכר שהמופרש הוא לתרומה ויש לה שיריים שאינם תרומה [=בעינן "ראשית" ששיריה ניכרים].

האומר כל צמר צאני לראשית הגז

לדעת חכמים – האומר שכל צמר צאנו יהא ראשית הגז **דבריו קיימים**.

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שאין אדם עושה כל תבואתו תרומה, כך אין אדם עושה כל צמר צאנו ראשית הגז, והאומר שכל צמר צאנו יהא ראשית הגז, **לא אמר כלום**.

האידנא נהוג עלמא כהני תלת סבי

לדברי רבי יצחק בשלושת הדינים הבאים ההלכה כשלושת הזקנים הללו:

א. בראשית הגז. [והוא הדין במתנות].

הלכה **כרבי אלעאי**, **שאמר**, **ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ**. [ולכאורה הוא הדין שאינו נוהג בבהמת שותפים, וכן בשאר הדינים האמורים לעיל בעניין ראשית הגז, הלכה כמותו].

ב. בטבילת בעלי קרי לדברי תורה.

הלכה **כרבי יהודה בן בתירא**, **שאמר**, **בעל קרי מותר ללמוד תורה**, ואין הטבילה מעכבת אותו מללמוד, שאין דברי תורה מקבלים טומאה.

ג. בכלאים.

הלכה **כרבי יאשיה**, **שאמר**, **אין אדם חייב על זריעת כלאים בכרם**, **אלא כשיזרע** יחד שלושה דברים אלו, **במפולת יד**, **חטה**, **שעורה**, **וחרצן**.

חומר במתנות [זרוע

לחיים וקיבה] **מראשית הגז**

גם המתנות וגם ראשית הגז הם מתנות כהונה הניתנים מהבהמות, אולם המתנות נוהגות בשני דברים, שראשית הגז אינו נוהג בהם.

א. בקר ועזים.

חוב מתנות הוא בכל הבהמות בין בבקר ובין בצאן, שנאמר בו "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפְּתָנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַפֶּהוּ הַזֶּרַע וְהַלֶּחֶמִּים וְהַשֶּׁבֶר" **וחיוב ראשית הגז**, אינו נוהג אלא **בכבשים בלבד**, שנאמר בו, "וְרֹאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִי" **לז**, ורק גיזת הכבשים, קרויה גז צאן.

ב. מועט.

חוב מתנות, **נוהג אפילו בבהמה אחת** ששחטה ישראל, שנאמר "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפְּתָנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַפֶּהוּ הַזֶּרַע וְהַלֶּחֶמִּים וְהַשֶּׁבֶר" **וחיוב ראשית הגז**, **אינו נוהג אלא בגוֹז** חמשה כבשים, [וי"א אפילו שני כבשים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, טעמי המחלוקת הזו], אבל הגוֹז **כבש אחד**, לדברי הכל פטור מלתת ראשית הגז לכהן.

מתנות בטרפות

השוחט טרפה, **אינו מחויב לתת ממנה את המתנות לכהן**, כי נאמר בחיוב הזה, "וְנָתַן לַפֶּהוּ הַזֶּרַע וְהַלֶּחֶמִּים וְהַשֶּׁבֶר" **וחיוב ראשית הגז**, **אינו נוהג אלא בגוֹז** חמשה כבשים, [וי"א אפילו שני כבשים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, טעמי המחלוקת הזו], אבל הגוֹז **כבש אחד**, לדברי הכל פטור מלתת ראשית הגז לכהן.

ראשית הגז בטרפות

לדעת חכמים – **הגוֹז את הטרפה**, **חייב לתת ממנה ראשית הגז לכהן**. [ונמצא, שבדבר זה יש חומר בראשית הגז מבמתנות].

ולדעת רבי שמעון [שהוא התנא של משנתנו שלא נאמר בה חומר בראשית הגז מבמתנות] – **הגוֹז את הטרפה**, **פטור מלתת ממנה ראשית הגז לכהן**, [ונמצא שבדבר זה מתנות וראשית הגז שווים הם].

- **מתחילה אמרו**, **שרבי שמעון לומד דין זה בגזרה שווה**, שנאמר בעניין ראשית הגז לשון נתינה, "וְנָתַן לִפְהֶן" **והרי זה מלמד בגזרה שווה**, **שכשם שלא נאמר חיוב מתנות בטרפה**, **כך לא נאמר בטרפה חיוב ראשית הגז**.

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלז

אולם דחו זאת, כי אם הוא לומר זה בגזרה שווה מלשון נתינה, כמו כן יש לו ללמוד בגזרה שווה מלשון נתינה האמור בתרומה, "תִּתֶּן לוֹ", והרי זה מלמד, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא בארץ, כך ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ, ואילו במשנתנו, [שהיא כדעת רבי שמעון], מבואר, שראשית הגז נוהג גם בחו"ל, ואם כן, על כרחך אינו לומד גזרה שווה על ידי לשון נתינה האמור בראשית הגז.

- ולמסקנה אמרו, שרבי שמעון לומד דין זה, שהגוזז את הטרפה פטור מראשית הגז, בגזרה שווה, ממה שנאמר בעניין ראשית הגז, לשון צאן, "צֹאֲנֶךָ" וכן נאמר בעניין מעשר בהמה לשון צאן, "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", והרי זה מלמד, שכשם שמעשר בהמה אינו נוהג בטרפה, [שנאמר בו, "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי", להוציא מי שאינו ראוי לעבור בעצמו, כגון שנחתכו רגליו מן הארכובה ולמעלה שהוא טרפה, והוא הדין לשאר טרפות], כך ראשית הגז אינו נוהג בטרפה.

ואף שמצד שני, היה מקום ללמוד לחיוב, בגזרה שווה, מהדין האמור בעניין בכור, שהוא קדוש אף כשהוא טרפה, [וטעון קבורה], וגם בו נאמר לשון צאן "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ תִּקְדִּישׁ לַה' אֲקִידָה לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֶר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ", ואם כן הוא הדין לראשית הגז שיהא נוהג גם בטרפה.

ולכאורה, אף מסתבר להשוות דין ראשית הגז לדין בכור, ולא לדין מעשר, שכן ראשית הגז דומה לדין בכור בשמונה דברים, [א] בכור וראשית הגז נוהגים גם ביתום שמתה אמו קודם לידתו. ומעשר בהמה אינו נוהג ביתום שמתה אמו בשעה שפירש לחיים, כפי שנתבאר בדף ל"ח. [ב-ג-ד] בכור וראשית הגז נוהגים גם בבהמה שקנה מאחרים [=לקוח] ובבהמה שקיבל במתנה ובבהמת שותפים ומעשר בהמה אינו נוהג אלא בבהמה שלו שנולדה ברשותו וכולה שלו. [ה] בכור וראשית הגז נוהגים גם שלא בפני הבית, ומעשר בהמה אינו נוהג אלא בפני הבית. [ו] בכור וראשית הגז, מתנות כהונה הם, ומעשר בהמה נאכל לבעליו. [ז] בכור וראשית הגז אינם טעונים קריאה לקדשם, שהבכור קדוש מאליו, והגז אינו קדוש כלל. ומעשר בהמה טעון קריאת שם לקדשו, על ידי שיוצא עשירי וקורא לו עשירי. [ח] בכור וראשית הגז מותר לכהן למוכרם. ומעשר בהמה אינו נמכר, כמו ששנינו במסכת בכורות, במעשר נאמר "לא יגאלי", ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, אלא אם כן הוי של יתומים], ולמעשר בהמה, ראשית הגז אינו דומה אלא בשבעה דברים, [א] מעשר בהמה וראשית הגז נוהג בין בזכרים ובין בנקבות, ובכור אינו נוהג אלא בזכרים. [ב] מעשר בהמה וראשית הגז אינו נוהג אלא בטהורים, ובכור נוהג גם בחמור שהוא טמא. [ג] מעשר בהמה וראשית הגז אינם נוהגים אלא בבהמות מרובות, מעשר בעשר בהמות, וראשית הגז בחמש בהמות, ובכור נוהג אף בבהמה אחת. [ד] מעשר בהמה וראשית הגז אינם קדושים מרחם, ובכור קדוש מרחם. [ה] מעשר בהמה וראשית הגז אינם נוהגים אלא בבעלי חיים, ובכור נוהג גם באדם. [ו] מעשר בהמה וראשית הגז נוהגים בפשוטים ולא בבכורים ובכור נוהג רק בבכור. [ז] מעשר בהמה וראשית הגז לא נהגו אלא אחר מתן תורה, ובכורות קדשו במצרים קודם מתן תורה [=קודם הדיבור]].

מכל מקום, מאחר שראשית הגז דומה למעשר בהמה, בכך ששניהם נוהגים בפשוטים ולא בבכורים, ובכור נוהג בבכורים ולא בפשוטים, עניין זה נחשב יותר מהאחרים, ולכן יש להשוות את ראשית הגז למעשר בהמה, ולא לבכור.

דף קלז

ראשית הגז אינו נוהג אלא בכבשים

מבואר במשנתנו, שראשית הגז אינו נוהג לא בבקר ולא בעיזים, אלא בכבשים בלבד, ונאמרו בגמרא כמה ביאורים מניין לנו דין זה.

א. בגזרה שווה גיזה גיזה.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֹאשִׁית גִּזְזָה צֹאֲנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", וכן אמר איוב "אִם לֹא בְּרִכְוִי נִחְלָצוּ וּמִגִּזְזָה כִּבְשֵׁי יִתְחַמָּם", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז כבשים, כך גז האמור בעניין ראשית הגז, הוא גז כבשים.

- אולם הקשו על דבריו, שכן אם דין זה למד בגזרה שווה, כל שמצינו בו בכתוב לשון גיזה יהא בו חיוב ראשית הגז, ואם כן אפילו בשוורים יהא חיוב ראשית הגז, שכן נאמר בהם לשון גיזה, "לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֶר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ", ואמרו חכמים, שגיזה ועבודה האמורים כאן, שניהם אמורים, הן על השור והן על השה, ואם כן, אפילו גיזת השור קרויה גיזה.

ב. מהכתוב "וְרֹאשִׁית גִּזְזָה צֹאֲנֶךָ תִּתֶּן לוֹ".

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלז

שוב אמרו, שדין זה שראשית הגז נוהג בכבשים בלבד, אף שגם בשוורים הדבר קרוי גיזה, כי נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לוֹ", ללמד שאין חיוב ראשית הגז, אלא בדבר הראוי להינתן לכהן עצמו לבישה, להוציא גיזת שוורים שהיא קשה ואין ראוי לעשות ממנה בגדים אלא שקים בלבד.

ודין זה, שראשית הגז אינו נוהג בעיזים, אף שגם הנגזז מהם ראוי לעשות ממנו בגדים, כי נאמר בכתוב לשון גיזה, וגיזת העיזים, אינה נקראת גיזה אלא תלישה, [שאין דרך לגוזזם אלא לתולשם כנוצה של עוף].

- אולם דחו דברים אלו כי גם לדעת האומרים שבמקום שנאמר לשון גיזה או קצירה אין בכלל זה דברים שאינם נגוזזים או נקצרים מודים הם שכל זה כשתלש דבר שדרכו להיגזז או תלש דבר שדרכו להיקצר אבל אם תלש דבר שדרכו להתלש דינו כגוזז דבר שדרכו להיגזז והרי זה נחשב כגיזה ואם כן גם בעיזים היה ראוי להתחייב בראשית הגז.

ג. מהכתוב "כִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹקֶיךָ מִכָּל שְׂבִטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֶת בָּשֶׂם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים".

לדברי רבי יהושע בן לוי, דין זה שראשית הגז נוהג בכבשים בלבד, למד, ממה שנסמך לו הכתוב, "כִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹקֶיךָ מִכָּל שְׂבִטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֶת בָּשֶׂם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים", הבא ללמד שלא נאמר חיוב ראשית הגז אלא בדבר שראוי לעשות ממנו בגדי כהונה לשרת בהם ואין עושים בגדי כהונה אלא מצמר כבשים [=רחלים] בלבד.

ומגזרה שווה מהכתוב באיוב, "וּמִגֵּז כְּבָשִׂי יִתְחַמֵּם", יש ללמוד, שאפילו צמר כבשים אינו חייב בראשית הגז אלא כשהוא רך וראוי להתחמם בו, אבל כבשים שצמרם קשה [כגון שהיו משונים משאר כבשים], פטורים הם מראשית הגז.

שוטף את הרחלים

לדעת חכמים – חיוב ראשית הגז הוא בכל אופן שבו הגיזה מוסרת מהכבשים, בין על ידי גיזה, ובין בשאר אופנים, כגון תלישה, [שמעבירים בנהר ליפותם, והצמר נתלש מהם].

ולדעת רבי יוסי – מאחר שנאמר בתורה לשון גיזה, שהוא הדרך הרגילה להסיר את הצמר מן הכבשים, **אין חיוב ראשית הגז אלא בגוזז כדרכו**, אבל בעושה באופן אחר, אינו חייב בראשית הגז.

לקט קיטוף

< לדעת חכמים – חיוב לקט, [שיש להניח לעניים את השיבולים הבודדים הנושרים בשעת הקצירה], הוא בכל אופן שמנתקים את התבואה מהקרקע, בין בקצירה ובין בתלישה.

< ולדעת רבי יוסי – מאחר שנאמר בתורה לשון קצירה, "וְלָקַט קְצִירָךְ לֹא תִלְקֹט", שהיא הדרך הרגילה לנתק את התבואה מהקרקע, **אין חיוב לקט אלא בקוצר כדרכו**, אבל העושה באופן אחר, כגון שקוטף את התבואה אין לנושר דין לקט.

ודווקא כשעושה בדרך שאינה הדרך הרגילה, אבל דבר שדרכו בעקירה [עם השורשים], כגון עדשים, כשעוקר אותם, יש לנושר דין לקט.

וכן דבר שדרכו בתלישה [ביד בלא השרשים], כגון פולים כשתולש אותם יש לנושר דין לקט. [ודבר זה למד, מכך שחזרה תורה כמה פעמים על הקצירה, "קָצִיר", "לִקְצֹר", "בִּקְצָרְךָ", ללמד שכל שהוא כדרכו הרי הוא כקציר].

כמה צאן חייבות בראשית הגז.

אין אדם חייב לתת ראשית הגז לכהן, אלא אם כן, (א) גזז מספר מסוים של כבשים, (ב) והיתה הגיזה כמות מסוימת של צמר. ועתה נבאר בעזה"י, כמה צאן חייבות בראשית הגז, [ולאחר מכן בהמשך, נבאר בעזה"י, כמה צמר חייב בראשית הגז].

< לדעת בית שמאי – שתי רחלות קרויות צאן, שנאמר, "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְפֶּה אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר וּשְׁתֵּי צֹאן", ואם כן, כשאמר הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן לוֹ", אף שתי רחלות בכלל.

< ולדעת בית הלל – אין חיוב ראשית הגז, אלא בחמש רחלות [או יותר], שנאמר "וְחֲמִשׁ צֹאן עֲשׂוֹיִת", ומתוך כך שעל חמש צאן נאמר הלשון "עֲשׂוֹיִת", דרשו חכמים, שהדבר בא ללמד, שכשיש לאדם חמש צאן, הרי הן מעשות אותו מצווה שלא היה חייב בה בפחות צאן, ועל כרחך זו מצוות ראשית הגז, שכן, בבכורה ובמתנות הוא חייב אף בבהמה אחת, ומכאן, שאין ראשית הגז, אלא בחמש רחלות לכל הפחות.

< ולדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלז

שאמר מפי שמועה מפי חגי זכריה ומלאכי – אין ללמוד שיעור צאן מדברי קבלה, אלא ממה שנאמר בתורה, ובתורה מפורש, "כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׂוֹר אוֹ שָׂה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מִכָּרוּ חֲמִשָּׁה בָּקָר וְשִׁלְשָׁם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשָּׂה", הרי שארבע רחלות קרויים צאן, ומכאן **שארבע רחלות חייבות בראשית הגז**.

תניא אמר רבי, אלמלא דבריהם [של בית שמאי ובית הלל] דברי תורה, ודברי בריבי, [רבי יוסי שהיה גדול בדורו כמו שאמרו, רבי יוסי נמוקו עמו], דברי קבלה, אנו שומעים לדברי בריבי, וכל שכן שדבריהם דברי קבלה, ודברי בריבי דברי תורה.

אין הכרעה שלישית מכרעת

במקום שנחלקו שני חכמים, ובאה הכרעה שלישית, כלומר דעה שלישית, שלא נמצאו לה סימוכין בדברי החולקים, אין פוסקים כאותה הכרעה, אף שהיא באה להיות דעה אמצעית, השווה מעט לזה ומעט לזה, כי כשהכרעה היא על פי חילוק וסברא, שלא הסכימו לו שני החולקים, נמצא שההכרעה היא גם דעת יחיד, ואין לסמוך עליה.

כמה צמר חייב בראשית הגז

< **לדעת רבי דוסא בן הרכינס** – גיזה שאין בה צמר במשקל מנה ופרס, [=150 זוז, =37.5 סלעים], אינה קרויה גיזה, ומאחר שחיוב ראשית הגז הוא **בגיזת חמש צאן**, שיעור הגיזה שיש בה חיוב ראשית הגז, היא לכל הפחות **750 זוז** [=187.5 סלעים].

< **ולדעת חכמי המשנה** – אף גיזה של מעט [כלשהו] צמר קרויה גיזה, וכשיגזזו חמש צאן, מכל אחד מעט צמר, יש כאן חיוב ראשית הגז. ונחלקו אמוראים בגמרא, מהו השיעור הזה של מעט צמר הנחשב גיזה.

- **לדברי שמואל**, הכוונה למשקל של **48 זוז** [=12 סלעים] **לכל רחלה**, **סך הכל 240 זוז** [=60 סלעים] לחמש רחלות.

- **ולדברי רב**, הכוונה למשקל של **30 זוז** [=7.5 סלעים] **לכל רחלה**, **סך הכל 150 זוז** [=37.5 סלעים] לחמש רחלות. [כן נראה מתחיל הסוגיה, כי מתחילה היה נראה, שרב שאמר מנה ופרס, דיבר במנה רגיל, שיש בו 25 סלעים, **אולם למסקנת הסוגיה**, רב דיבר במנה גדול, שיש בו 40 סלעים, ונמצא שמנה ופרס **שאמר רב**, יש בו 60 סלעים, וזה **כדברי שמואל**].

- **ולדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**, הכוונה למשקל **4.8 זוז** [=1.2 סלע] **לכל רחלה**, **סך הכל 24 זוז** [=6 סלעים] לחמש רחלות. [כן נראה מתחילת הסוגיה, **אולם למסקנת הסוגיה**, דברים אלו אמר רבי יוחנן משמו של רבי ינאי, ודעת רבי יוחנן עצמו, שהשיעור הוא **60 סלעים כדעת שמואל**].

- **ולדברי עולא אמר רבי אלעזר**, **הכוונה לכל שהוא ממש**, כלומר, כל שיגזזו חמש רחלות, ואפילו מעט ממש מכל אחת, חייב בראשית הגז.

כמה צמר ניתן לכהן מראשית הגז

< **לדעת רב ושמואל** – בין שהגיזה מרובה, ובין שהגיזה מועטת, [לדברי רב המועטת היא 150 זוז. ולדברי שמואל המועטת היא 240 זוז], **ראשית הגז הניתן לכהנים, הוא חלק אחד מששים מכל הגיזה**, [ולדברי רב, כשהגיזה מועטת ביותר ויש בה חיוב ראשית הגז, החלק הניתן לכהנים הוא משקל 2.5 זוז. ולדברי שמואל, כשהגיזה מועטת ביותר ויש בה חיוב ראשית הגז, החלק הניתן לכהנים הוא משקל 4 זוז = סלע אחד]. **ואולם כשהגיזה מרובה מאוד, והחלק הראוי לכהנים הוא גדול**, ובא לחלקו לכמה כהנים, **לא יחלקנו לכמה כהנים, אלא אם כן יכול לתת לכל כהן בפני עצמו משקל 5 סלעים** [=20 זוז], [וכל זה לפי משקל יהודה, אבל לפי משקל גליל, שהוא קל במחצה ממשקל יהודה, השיעור הוא משקל 10 סלעים].

< **ולדעת רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** – בין שהגיזה מועטת, שכולה יחד משקל 6 סלעים, ובין שהיא מרובה, משקל 1000 סלעים, החלק הניתן לכהן הוא **5 סלעים** לפי משקל יהודה, [שהם 10 סלעים לפי משקל גליל].

< ודעת עולא – לא נתבארה בסוגיה.

ומבואר בגמרא בדף קל"ח, ששיעור זה של חמישה סלעים, הוא לאחר הליבון, כלומר יש לתת לכהן צמר בשיעור כזה, שאחר שילבנו הכהן, יהיה בידו צמר מלובן משקל חמישה סלעים.

והטעם לשיעור הזה, הוא, כי זה הוא שיעור שיוכלו לעשות ממנו בגד קטן, כמו שיתבאר בעזה"י בדף קל"ח.

שלושה דברים לדברי רב

ושמואל שיעורם אחד מששים

א. ראשית הגז – בששים.

עניין זה כבר נתבאר לעיל, שלדעת רב ושמואל, אחד מששים מכל הגיזה, ניתן לכהנים.

ב. תרומה – בששים.

מדין תורה אין שום שיעור לתרומה, ודי בחיטה אחת להיות תרומה ולהתיר בכך אפילו אלף כור של טבל, **אולם חכמים קבעו שיעורים** לנתינת התרומה.

בדבר שחייב בתרומה מהתורה נתנו שלושה שיעורים. (א) עין יפה – אחד מארבעים. (ב) עין בינונית – אחד מחמישים. (ג) עין רעה – אחד מששים.

ואמרו רב ושמואל, שכל זה בדבר שחייב בתרומה מהתורה, כגון דגן תירוש ויצהר, **אבל דברים שאין חייבים בתרומה אלא מדברי חכמים**, כגון פירות האילן וירק, **לא תקנו בהם חכמים אלא להפריש אחד מששים בלבד**.

ג. פאה – בששים.

מדין תורה אין שום שיעור לפאה, כלומר למה שחייב אדם להניח בסוף שדהו לעניים, וכל שיניח לעניים יצא בכך ידי חובת פאה.

אולם חכמים אמרו, שאף על פי שאין לפאה שיעור מהתורה, לא יפחות אדם לפאה מששים, **אלא יניח לפחות חלק אחד מששים משדהו לפאה**.

ואמרו רב ושמואל, שלא רק בארץ יש להניח פאה שהיא אחד מששים מהשדה, **אלא אף בחוצה לארץ**.

-

הפאה, והבכורים, ומצוות ראייה ברגל, הם מהדברים שלא קבעה להם תורה שיעור.

רחלים או רחלות

"**רחלים**" הוא **לשון התורה**, כמו שנאמר בעניין מנחת יעקב לעשו, "עֲזִים מֵאֲתָנִים וְתִּישִׁים עֶשְׂרִים רְחִלִּים מֵאֲתָנִים וְאַיִלִּים עֶשְׂרִים".

ו"**רחלות**" הוא **לשון חכמים**, כמו ששנינו במשנתנו, "חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז".

ואין להחליף ביניהם, אלא לעולם בלשון משנה יש לומר "רחלות", ובלשון תורה "רחלים", **שלושון תורה לעצמה, ולשון חכמים לעצמן**. [כן אמר רבי יוחנן לאיסי בר היני, כששמע אותו מלמד את בנו את משנתנו, ומחליף בה ואומר רחלים].

מאן ריש סידרא [=ראש ישיבה] בבבל

כשעלה איסי בר היני מבבל, שאל אותו רבי יוחנן – מי ראש ישיבה בבבל.

וענה לו איסי – **אבא אריכא**, [וזהו רב, ששמו אבא, ונקרא אריכא, משום שהיה ארוך [=גבוה] בדורו].

אמר לו רבי יוחנן – וכי כך אתה קורא לו בשמו, אבא אריכא, ואינך אומר רבינו [כלומר אבא רבינו], בלשון כבוד, **הלא זכור אני, שכשהיה כאן בארץ ישראל, קודם שירד לבבל**, היה חשוב ממני, שהוא [רב] **היה יושב לפני רבי**, [כלומר בשורה הסמוכה לרבי יהודה הנשיא], **ואני [רבי יוחנן], הייתי יושב שבעה עשר שורות אחריו, והיו רבי ורב נושאים ונותנים בהלכה, ויוצאים זיקוקים של אש מפיו של רב לפיו של רבי, ומפיו של רבי לפיו של רב**, ואני לא הייתי מבין מה הם אומרים, ואתה קורא לו אבא אריכא ?

דף קלח

חמת של עור

< חמת של עור, שנשלמה עשייתה, הרי היא כלי, ומקבלת טומאה עד שתינקב נקב המבטל אותה מלהיות כלי.

- לדעת חכמים רק אם ניקבה נקב גדול שרימונים יוצאים דרכו אינה ראויה להיות כלי ובטלה מתורת כלי לקבל טומאה.

- לדעת רבי אליעזר בן יעקב רק אם ניקבה נקב גדול שפקעיות של שתי יוצאים דרכו אינה ראויה להיות כלי ובטלה מתורת כלי לקבל טומאה כי עיקר תשמיש החמת לתת בו פקעיות של שתי ולא לתת בו רימונים וסתם פקעת של שתי משקלם עשר סלעים ומבואר במשנה ששור זה

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלח

הוא רביעית של מנה של ארבעים סלעים [וכאן מצינו משנה נוספת שמזכירה מנה בן ארבעים סלעים כמו המנה שדיבר בו רב כפי שנתבאר בדף קל"ז].

< וכל זה אחר שכבר נשלמה החמת להיות כלי שלם, וחזרה וניקבה, אבל חמת שעדיין לא נגמרה עשייתה, אף שחסר בה מעט לגמור תפירתה, ואין באותו מעט כדי שיצאו בו רימונים, אינה מקבלת טומאה.

הטעם ששיעור נתינה של ראשית

הגז הוא כדי לעשות ממנו בגד קטן

כבר נתבאר לעיל, שהטעם לכך, ששיעור הגיזה הניתנת לכהן הוא חמישה סלעים, משום שזה השיעור שבו ניתן לעשות בגד קטן, [אבנט], ומאחר שנאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֶּן לִּי", צריך שיקבל הכהן שיעור של נתינה, ובפחות משיעור של עשיית בגד קטן, אין זה שיעור נתינה.

ואמר רבי יהושע בן לוי, שדין זה, ששיעור נתינה הוא כדי עשיית בגד קטן, למד ממה **שנסמך לדין זה הכתוב**, "כִּי בֹ בָּחַר ה' אֱלֹקֶיךָ מִכָּל שְׂבָטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בָּשֶׂם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים", שיש **ללמוד ממנו, שיש לתת לכהן צמר, שיהא ראוי לעשות ממנו דבר שבו יעמוד לשרת, כלומר אחד מבגדי כהונה**.

ומאחר שכלל בידינו, **תפסת מרובה לא תפסת, על כרחך, הכוונה לצמר בשיעור עשיית אבנט**, שהוא הבגד הקטן ביותר שמשרתים בו אהרן ובניו.

- אבל אין לומר שהכוונה לכיפה קטנה שהיתה בראש כהן גדול תחת הציץ, כי נאמר בכתוב הנ"ל, "לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בָּשֶׂם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים", ללמד שיש לתת צמר, בשיעור עשיית בגד הראוי לשרת בו גם אהרן וגם בניו, וכיפה שתחת הציץ, אין משמש בה אלא הכהן הגדול בלבד.

- ואף שיש אומרים, שרק אבנטו של כהן גדול [בשאר ימות השנה חוץ מיום הכיפורים] היה עשוי צמר [ופשתים], אבל אבנט שאר הכהנים היה עשוי פשתן, ואם כן גם אבנט של צמר אינו בגד הראוי לכל הכהנים לשרת בו, מכל מקום, מאחר שבגד ששמו אבנט ראוי לכל הכהנים לשרת בו, די בכך שיתנו לכהן צמר שיש בו שיעור לעשות אבנט, אף שבצמר הזה לא יוכלו לעשות בגד שישירת בו.

ממה נעשה האבנט של בגדי כהונה

אבנט של כהן גדול – אבנט של יום הכיפורים היה עשוי **מפשתן בלבד**, שנאמר בעניין עבודת יום הכיפורים, "וּבְצִבְיָט בֶּד [פשתן] יִחְגֹּר". ואבנט של שאר ימות השנה, היה עשוי **מצמר ופשתים**, שנאמר בעניין עשיית בגדי כהונה, "וְאֵת הָאֲבִיט שֶׁשׁ [פשתן] מְשֹׁזָר וְתִכְלֶת [של צמר] וְאַרְגָּמָן [של צמר] וְתוֹלַעַת שָׁנִי [של צמר]".

ואבנט של כהן הדיוט – י"א שהיה עשוי מפשתן בלבד, כאבנט של כהן גדול ביום הכיפורים. וי"א שהיה עשוי **מצמר ופשתים**, כאבנט של כהן גדול בכל השנה.

צמר צבוע או מלובן קודם

נתינת ראשית הגז

מי שגזז צאנו, וצבע את הגיזה קודם שנתן ממנה ראשית הגז לכהן, הרי זה פטור מלתת ראשית הגז לכהן, כי **הצביעה נחשבת כשינוי הצמר, והרי הוא כמזיקו**, וכבר נתבאר בדף ק"ל, שהמזיק מתנות כהונה, **פטור מלשלם לכהן את הנזק**.

ודווקא כשצבע את הגיזה, **אבל ליבנה בלבד, אין הדבר נחשב כשינוי, ועדיין חייב בראשית הגז**.

מכר כל רחלה מיד אחר גיזתה

קודם גיזת חברותיה

כבר נתבאר, שאין אדם חייב לתת ראשית הגז, אלא אם כן גזז חמש רחלות שגופן שלו, ולא די בכך שהצמר שלהם קנוי לו, [כגון שקנה צמר שעל גבי רחלות של חבירו].

ונחלקו חכמים מה הדין אם היו לו חמש רחלות, וגזז מהן שיעור גיזה, אלא שאחר כל גיזה מכר את זו שגזז, ונמצא שאף שבשעת גיזת כל אחת, גזז רחל שלו, ואם כן גזז חמש רחלות שהיו שלו בשעת הגיזה שלהן, מכל מקום, בשעה שגזז את האחרונות, כבר לא היו לו חמש רחלות, שכן אז כבר מכר את הראשונות.

לדעת רב חסדא – אף על פי שמכר כל רחלה מיד

מסכת חולין

פרק אחד עשר ראשית הגז דף קלח

אחר גיזתה, קודם גיזת חברותיה, מאחר שבשעת גיזת כל אחת, היתה שלו, הרי זה חייב בראשית הגז.

ולדעת רב נתן בר הושעיא – מאחר שאין חיוב הגיזה בא אלא כשגוזז את כל השיעור של חמש רחלות, ובאותה שעה שגוזז את החמישית להתחייב בראשית הגז, כבר לא היו לו חמש רחלות, הרי זה **פטור מראשית הגז**.

ראשית הגז בצאן של גוי

כבר נתבאר, שהקונה צמר שעל גבי צאן של גוי, כדי לגוזזו, אף על פי שקנה את הצמר קודם הגיזה, הרי זה פטור מראשית הגז, כי הצאן עצמו של הגוי, ולא חייבה תורה לתת לכהן ראשית גז אלא מצאן של ישראל, שנאמר, "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ".

והרוצה להתחייב בראשית הגז אף בגיזת צמר של צאן גוי, יקנה ממנו את גוף הבהמות עד אחר הגיזה.

- **לדעת רב חסדא**, די בכך שיקנה ממנו כל אחת מהרחלות עד אחר גיזתה שלה.

- **ולדעת רב נתן בר הושעיא**, יקנה ממנו את כל הרחלות עד אחר גיזת האחרונה.

הלוקח גז צאנו של חברו

< **מי שמכר גז צאנו לחברו, ולא שייר לעצמו מהצמר כלום**, מאחר שידוע לכל שיש למוכר חובה לתת מהצמר הזה ראשית הגז לכהן, כשהקונה קונה את הכל, הוא קונה על דעת כן, שיתן לכהן מהצמר את הראוי לו מהמוכר, ואינו יכול לומר למוכר, שיחזיר לו ממון, תמורת מה שנותן לכהן.

< **ומי שמכר חלק מגז צאנו לחבירו, ושייר לעצמו מקצת מהגיזה, על המוכר לתת ראשית הגז על הכל, מאותו חלק ששייר לעצמו, כי מאחר שיש למוכר חובה לתת מהגיזה הזו ראשית הגז לכהן, כשמכר את הצמר, לא מכר אלא את הצמר שיש לו בגיזה, ולא את החלק הראוי להינתן ממנה לכהן, ולפיכך, כל הראוי להינתן לכהן, נותר ביד המוכר עבור הכהן, ועליו לתת אותו לכהן.**

ואם כשמכר את הגיזה ושייר ממנה לעצמו, מכר כל הגיזה הגרועה, ושייר לעצמו את המשובחת, ואינו רוצה להפסיד, לתת מן המשובח על הגרוע, יחזור ויקנה מהקונה גיזה, כפי הראוי לתת על הגרוע שקנה, ויתן אותו לראשית הגז. [כן יעשה, הן כשמכר שחופות, ושייר לעצמו לבנות, שצמרן טוב מצמר השחופות. והן כשמכר זכרים, ושייר לעצמו נקבות, שצמרן טוב מצמר הזכרים, כי הצמר של הנקבות הוא רך, ושל הזכרים קשה]

פאת אילנות שבשדה לבן

כבר נתבאר, שחייב אדם להניח פאת שדהו לעניים, הן בשדה לבן, [של מיני דגן], והן בשדה אילן.

ומי שיש לו שדה לבן, ובתוכה שנים או שלושה אילנות, נחשב הכל כשדה אחת, ובכך שמניח פאה לשדה הלבן, פטר גם את האילנות מפאה.

וכן הדין, אם אחר שהתחיל לקצור את השדה, שאז כבר חל עליו חיוב לתת פאה, מכר מקצת מהאילנות לחבירו, ושייר לעצמו אילן אחד, מאחר שבתחילת הקצירה, כבר נתחייב לתת פאה לכל האילנות, כשמכר חלק מהאילנות, נותר כל חיוב הפאה עליו, ולא על הקונה, ומאחר שחיוב הפאה לאילנות מוטל עליו, יוצא בכך שמניח פאה לדגן שבשדה, כי זה שהשדה שלו, לגביו האילנות ומיני דגן שבה נחשבים כשדה אחת, ודי בפאה אחת שמניח בשדה הדגן בשביל הכל.

אבל כשמכר חלק מהאילנות קודם שהחל לקצור, שעדיין לא נתחייב לתת פאה לשדה זו, חיוב פאה שעל האילנות הללו מוטל על הקונה, וכן אם מכר את כל האילנות, אף אחר שכבר התחיל לקצור, מאחר שכל האילנות ביד הקונה, אין לומר שחיוב פאה שלהם יהא מוטל על המוכר, ולכן, בשני האופנים הללו, הקונה נותן פאה לאילנות. ובשני האופנים הללו, מאחר שאין זו שדה אילן, אין די לקונה שיניח פאה באילן אחד עבור שאר האילנות שקנה, אלא כל אילן נידון לעצמו, וצריך להניח לכל אילן פאה בפני עצמו.

סליק פרק ראשית הגז

פרק שנים עשר שילוח הקן

דף קלח

[דברים כ"ב ו'-ז'] כִּי יִקְרָא קֹן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל
עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֲפֻרָּחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל
הָאֲפֻרָּחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים.
שְׁלַח וְתִשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב
לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים.

מצוות שילוח הקן, היא, שלא ייטול אדם אפרוחים או ביצים, כשהאם רובצת עליהם, אלא תחילה ישלח את האם, ואחר כך ייטול את האפרוחים או את הביצים.

ומצווה זו נוהגת בכל מקום, [בארץ ובחוץ לארץ]. ובכל זמן, [בפני הבית ושלא בפני הבית]. בחולין אבל לא במוקדשים. בעוף טהור בלבד. ושאינו מזומן.

בין בארץ בין בחו"ל

ששה פרקים במסכת זו, פותחים בכך, שהדין המבואר באותו פרק, נוהג בין בארץ ובין בחו"ל. [ואלו הם. (ה) אותו ואת בנו. (ו) כיסוי הדם. (ז) גיד הנשה. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן].

וברובם נשנה עניין זה שלא לצורך, כי דין פשוט הוא, שהם נוהגים בין בארץ ובין בחו"ל, שכן חובת הגוף הם, ולא חובת קרקע, וכל מצוות שהן חובת הגוף נוהגות בכל מקום.

ורק בעניין (יא) ראשית הגז, [וכן בעניין (י) הזרוע לחיים וקיבה], נשנה הדבר לצורך, כי נחלקו חכמים בדבר זה, ודעת רבי אלעאי, שראשית הגז, [וכן זרוע לחיים וקיבה], אין נוהג אלא בארץ, [שלומד זאת בגזרה שווה מתרומה, כפי שנתבאר לעיל בדף קל"ו], ולפיכך הוצרך התנא של המשנה לבאר, שלדעתו אין הדין כדעת רבי אלעאי, ודברים אלו נוהגים בין בארץ ובין בחו"ל.

ומאחר שהוצרך לשנות בשני עניינים אלו שהדין נוהג בין בארץ ובין בחו"ל, שנה זאת גם בשאר עניינים, אף שלא היה צורך בדבר.

בפני הבית ושלא בפני הבית

ששה פרקים במסכת זו, פותחים בכך, שהדין המבואר באותו פרק, נוהג בין בזמן שבית המקדש קיים ובין אחר החורבן. [ואלו הם. (ה) אותו ואת בנו. (ו) כיסוי הדם. (ז) גיד הנשה. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן].

וברובם נשנה עניין זה שלא לצורך, כי דין פשוט הוא, שהם נוהגים בין בזמן הבית ובין אחר החורבן, שכן דברים אלו אינם תלויים בבית המקדש.

ורק בעניין (ה) אותו ואת בנו, נשנה הדבר לצורך, כי מאחר שדין זה נאמר בתורה בענייני קדשים, [הכתוב שלפניו, "שור או כֶּשֶׁב או עֵז כִּי יוֹלֵד וְהִנֵּה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אִשָּׁה לַה'"], והכתוב שאחריו, "וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַה' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ"], לפיכך היה מקום לומר, שאינו נוהג אלא בקדשים, ובזמן הבית, שיש קדשים, אבל אחר החורבן, שאין קדשים, לא יהא נוהג דין זה, ולפיכך הוצרך התנא של המשנה לבאר, שדין זה נוהג אף אחר החורבן.

ומאחר שהוצרך לשנות בדין זה, שהוא נוהג גם אחר החורבן, שנה זאת גם בשאר עניינים, אף שלא היה צורך בדבר.

בחולין ובמוקדשים

בששה פרקים במסכת זו, נתבאר בפתיחתם, האם הדין המבואר בהם נוהג בחולין, והאם הוא נוהג בקדשים. [ואלו הם הנוהגים בין בחולין ובין במוקדשים. (ה) אותו ואת בנו. (ז) גיד הנשה. ואלו הם הנוהגים בחולין ולא במוקדשים. (ו) כיסוי הדם. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן]

ובאחד מהשנים שנתבאר בהם שהם נוהגים בין בחולין ובין במוקדשים, כלומר באותו ואת בנו, לצורך נשנה בו הדין הזה, שנוהג בין בחולין ובין במוקדשים, כי היה מקום לומר, הואיל ונאמר בתורה בענייני קדשים, לא יהא נוהג אלא בקדשים, ולפיכך הוצרך התנא לפרש, שדין זה נוהג בין בחולין ובין בקדשים.

וכן בארבעת העניינים שנתבאר בהם שנוהגים בחולין ולא בקדשים, לצורך נשנה בהם הדין

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קלט

הזה, ללמד שאינם נוהגים בקדשים.

ומאחר שברוב העניינים הוצרך התנא לפרש במה נוהגים, שנה זאת גם בעניין גיד הנשה, אף שלא היה צורך בדבר, שכן דין פשוט הוא, שאיסור שהיה בו כשהיתה הבהמה חולין, לא פקע ממנו, כשהקדישוה. [ומעתה אין אנו צריכים לכל מה שנתבאר בתחילת פרק גיד הנשה, מה חידוש המשנה בכך ששינו, "בין בחולין בין במוקדשים", כי באמת אין כאן חידוש, ולא נשנה עניין זה, אלא משום שנשנה בשאר עניינים].

אם שאין לך רשות לשלחה

כשאסרה תורה ליטול את האפרוחים או הביצים שבקן כשהאם רובצת עליהם, התירה את הדבר על ידי שילוח האם, שנאמר "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ".

ומכאן יש ללמוד, שלא נאמר דין זה של שילוח הקן, לאסור את האפרוחים או הביצים בלא שילוח האם, אלא כשמותר לשלחה, אבל כשאסור לשלח את האם, ואין לקיים את הכתוב "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם", לא נאמר גם הכתוב, "לֹא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים", **ומותר לקחת את האפרוחים או הביצים, אף כשהאם רובצת עליהם.**

ובדף זה, נזכרו בגמרא שני אופנים, שאסור לשלח את האם, ולכן לא נוהג בהם דין שילוח הקן.

א. במקודשים.

כשהאם שייכת להקדש, אסור לשלח אותה, כי בכך יש הפסד להקדש, וצריך להשיבה לגזבר, ומאחר שאסור לשלחה, אין בדבר איסור, "לא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים". [ודין זה יתכן, כשהקדיש אותה, ואחר כך ברחו וקיננה באיזה מקום, שאינה נחשבת מזומן, אבל היא קדושה].

ב. עוף שהרג את הנפש.

כשהאם הרגה את הנפש, [ואחר כך ברחו, ונמצאה בקן], אסור לשלח אותה, כי מאחר שהרגה נפש, מצווה להביאה לבי"ד, שיגמרו דינה למיתה, שנאמר, "וּבִעֲרָתָּ הָרָע מִקִּרְבָּךְ" ומאחר שאסור לשלחה אין בדבר איסור "לא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים".

דף קלט

היה לו קן והקדישו

נאמר בעניין שילוח הקן, "כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר", ללמד, שאין הפרשה מדברת אלא במוצא קן באקראי, אבל בקן של אדם, שהוא הכינו וזימנו, רשאי ליטול ממנו את האפרוחים, בעוד האם רובצת עליהם.

והוא הדין אם הקדיש את הקן הזה, אף שעל ידי זה שוב אינו שלו אלא של הקדש, כל זמן שהוא במקומו הראשון, לא יצא מכלל מזומן בכך, **והרי זה פטור משילוח הקן מטעם מזומן**, [ואין צריך לטעם הקדש כדי לפוטרו].

אולם אם אחר שהקדיש את הקן ברחו ממנו גוזלות, ויצאו וקננו במקום אחר, אין זה נחשב כמזומן, ובזה אינו פטור משילוח הקן אלא משום שהם הקדש, שאסור לשלחו, ומחויב להשיבו לגזבר, [כפי שנתבאר לעיל].

- **בקדשי מזבח**, כגון שהקדיש גוזלות להביא מהן עולה, וקדשו קדושת הגוף, ויצאו וברחו, וקיננו במקום אחר, **הכל מודים** שלא פקעה קדושתם מהם כשברחו, והרי הם בכלל דין זה, שפטור בהם משילוח הקן מטעם שהם הקדש.

- **אבל בקדשי בדק הבית**, כגון שהקדיש תרנגולות לבדק הבית, וקדשה קדושת דמים, ויצאה וברחה וקיננה במקום אחר, בזה נחלקו רב ושמואל. **לדעת רב**, דבר שאין בו אלא קדושת דמים, **כשבורח מיד הקדש**, כתרנגולות זו שברחה, **פוקעת ממנו קדושתו**, והרי הוא כחולין, **ואם כן נוהגת בה מצוות שילוח הקן**, [ורק קדושת הגוף אינה פוקעת על ידי הבריחה].

ולדעת שמואל ורבי יוחנן, מאחר שכל מקום שהיא בורחת אליו, הוא רשות גבוה, שנאמר, "לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", **אין הבריחה נחשבת כיציאה מרשות הקדש**, ומאחר שבכל מקום היא ברשות הקדש, לא יצאה לחולין, **ועדיין יש בה קדושת דמים**, ואם כן **פטור** בה ממצוות שילוח הקן **מטעם הקדש**, [שאסור לשלחה, ועליו להשיבה לגזבר].

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קלט

הקדיש קן של הפקר

נאמר בתורה, "וְאִישׁ כִּי יִקְדֹּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה' וְהָעֲרִיכוֹ הִפְּחוּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע פֶּאֶשֶׁר יַעֲרִיץ אֹתוֹ הִפְּחוּ כֵּן יָקוּם", ולמדו מכאן, שאין אדם מקדיש דבר, אלא אם כן הוא כביתו, כלומר שלו [וברשותו], ולפיכך, **מי שראה קן של הפקר, ואמר, הרי זה קדוש**, מאחר שאינו שלו, **לא אמר כלום**, ועדיין הוא הפקר כבתחילה, ונוהגת בו מצוות שילוח הקן, ואינו רשאי ליטול האפרוחים בעוד האם רובצת עליהם.

ורק כשיגביה את הקן, ויקנה אותו בהגבהה זו להיות שלו, יוכל להקדישו, אולם גם כשיעשה כן, לא יהא פטור ממצוות שילוח הקן מטעם הקדש, [שאסור לשלח את האם אלא להשיבה להקדש].

שכן אם מגביה את האפרוחים בלבד, כגון שבשעה שהגביה אותם לא היתה האם עליהם, ואחר כך חזרה האם, **הרי זה פטור משילוח הקן אף בלא שיקדישם**, כי מאחר שזכה באפרוחים, [אף שלא זכה באם], מעתה נחשבים הם כמזומן, ושוב לא נוהג בהם מצוות שילוח הקן, [כמו ששנינו, נטל את הבנים והחזירם לקן, ואחר כך חזרה האם עליהם, פטור מלשלח].

ואם הגביה את האם בלבד, אף על פי שהקדישה, אינו נפטר בכך ממצוות שילוח הקן, כי מיד שהגביה אותה, הוא מתחייב בשילוח, ואין ההקדש יכול להפקיעו ממצווה שכבר נתחייב בה, [כמו ששנינו, שאף על פי שכיסוי הדם אינו נוהג בהקדש, השוחט חיה ואחר כך מקדישה, חייב לכסות דמה, כי כבר נתחייב בכך קודם שהקדישה].

מה בין נדר לנדבה

א. לעניין קדשי מזבח.

האומר "הרי עלי קרבן", כלומר מתחייב אני להביא קרבן, **נדר הוא**, וכל זמן שלא יביא קרבן, לא יצא ידי נדרו, ולפיכך, **אם הפריש בהמה לקיום נדרו, ונגנבה או אבדה**, לא יצא ידי נדרו, **וחייב להביא בהמה אחרת** תחת הראשונה.

אבל האומר "הרי זה קרבן", כלומר בהמה זו אביא לקרבן, **נדבה היא**, ואין עליו חיוב אלא להביא בהמה זו לקרבן, כל זמן שהדבר אפשרי, ולפיכך, **אם אבדה או נגנבה, אינו מחויב להביא אחרת** תחת הראשונה.

ב. לעניין קדשי בדק הבית.

לדעת רבי יוחנן – הדין כנ"ל, אם נדר, "הרי עלי להביא ממון להקדש", והפריש ממון להביאו להקדש, ואחר כך אבד או נגנב, מחויב להביא ממון אחר להקדש, ולא יצא ידי נדרו, עד שיגיע ממנו לידי הגזבר. [ורק אם נדב ממון להקדש, שאמר, "ממון זה להקדש", לא נתחייב באחריותו, ואם נגנב או אבד פטור].

ולדעת ריש לקיש – יש חילוק בין נדר של קדשי מזבח, לנדר של קדשי בדק הבית, שהאומר "הרי עלי קרבן", מתחייב להביא קרבן להקרבה בבית המקדש, ולפיכך, **כל זמן שלא הביא להקרבה בבית המקדש, אף שהפריש בהמה לכך, לא יצא ידי חובתו**, ואם אבדה, יביא אחרת. **אבל האומר, "הרי עלי להביא ממון להקדש"**, מתחייב להביא ממון לרשות הקדש, ומאחר שרשות הקדש היא בכל מקום, שנאמר, "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָּ", מיד כשמפריש ממון לקיום נדרו, **הרי הוא כמי שהביא את הממון ליד הקדש**, ויצא ידי חובתו, ומעתה אם אבד או נגנב, פטור מלהביא אחר [ודווקא כשהממון קיים באיזה מקום בעולם, אבל אם אינו קיים, כגון שאמר "הרי עלי להביא שור זה לבדק הבית", ומת השור, מאחר שאינו נמצא בשום מקום כפי שהתחייב, לא קיים נדרו, ועליו להביא שור אחר תחתיו].

הפריש ערכו ונגנב או אבד

לעיל נתבאר, שיש חילוק בין נדר לנדבה לעניין חיוב אחריות, שהאומר, "הרי עלי קרבן", והפריש בהמה לנדרו, ואבדה, חייב להביא אחרת תחת הראשונה, והאומר, "הרי בהמה זו לקרבן", ואבדה נדבתו זו, אינו חייב להביא אחרת תחתיה.

ולהלן יתבאר בעזה"י לעניין ערכין, [שהמתחייב להביא ערכו, מביא כפי הערך הקצוב בתורה], מה דין מי שהתחייב להביא ערכו, והפרישו, ואבד או נגנב, האם חייב באחריותו, ועליו להביא אחר תחת הראשון.

< מתחילה אמרו, שלדברי רב המנונא, בזה הכל מודים, שאפילו אמר "ערכי עלי", אין כוונתו

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קלט

לחייב עצמו **באחריות** **אם יאבד או יגנב**, ודין בהפרשת ערכו כדי שיצא ידי חובת ערכו, כי על כרחו אומר זאת בלשון "עלי", שכן אינו יכול לומר זאת בדרך אחרת, ואם כן, אין ראייה מכך שאמר "עלי", שמקבל עליו אחריות, [והמוציא מחבירו עליו הראיה].

- אולם הקשו על כך, הלא היה יכול לומר "הריני בערכי", בלא לומר "עלי", ואם כן, מתוך שאמר "עלי", על כרחך קיבל עליו אחריות אם יאבד או יגנב אחר שיפריש את ערכו.

< ולמסקנה אמרו, שלדברי רב המנונא, אדרבה, לעניין ערכין הכל מודים, שאפילו לא אמר "עלי", אלא "הריני בערכי", ולא קיבל עליו אחריות אם יאבד או יגנב, בכל זאת חייב באחריות. והסיבה לכך מבוארת בברייתא, שנאמר בכתוב, "וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִקְסַת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה' "ללמד, שאין הערכין קדושים עד שינתנו לגזבר בפועל, ואם כן, כל זמן שלא בא הממון ליד הגזבר, לא יצא ידי חובת ערכו.

-

חומר בכסוי הדם משילוח הקן, שכסוי הדם נוהג בחיה ובעוף, במזומן ובשאין מזומן, ושילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף, ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן.

דרשות הלמדות מכתובי

פרשת שילוח הקן

< "כִּי יִקְרָא".

– אינך מחויב לחפש אחר קן בהרים ובגבעות, לקיים מצווה זו, אלא כשיארע, שתמצא קן, קיימנה, כן מבואר משלון הברייתא.

– אולם בגמרא אמרו, שהכתוב הזה בא ללמד, שאין מצווה זו נוהגת אלא רק בקן שאינו מזומן, כלומר שאינו שלך, אלא רק בקן של הפקר, שנזדמן לפניך.

< "קֵן".

– לרבות אפילו ביצה אחת, או אפרוח אחד.

< "צפור".

– ללמד, ששילוח הקן נוהג רק בעופות טהורים, הקרויים צפור. [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

< "לִפְנֵיךְ".

– ברשותך, [וכגון שהיא רשות שאינה משתמרת, שאינה קונה לו את הנכנס לתוכה], כן מבואר בברייתא.

– אולם בגמרא אמרו, שהכתוב הזה בא ללמד, שמצווה זו נוהגת גם בקן שהיה שלך, וכגון שברחו מרשותך, ונעשו הפקר, שעתה נחשב הוא כאינו מזומן.

< "בִּדְרֶךְ".

– ללמד שאף ברשות הרבים נוהגת מצווה זו, כן מבואר מתחילת הברייתא.

– אולם מסקנת הברייתא, שהכתוב הזה בא ללמד, שאין דין זה נוהג אלא בדבר שאינו קנוי לך, כדרך, שאינה קנויה לך, ומכאן שאין שלוח הקן נוהג במזומן, [מכאן אמרו, יוני שובך, ויוני עלייה, שקנונו בטפיחים [שנותנין בחומה] ובבירות, ואווזים ותרנגולים שברחו מהבית וקנונו בפרדס, חייב בשילוח, כי אינם מזומנים. אבל קנונו בתוך הבית, וכן יוני הרדסיות, פטור משילוח].

– ובגמרא אמרו שהכתוב הזה בא ללמד על קן הנמצא בים [כגון ששטף הים את האילן, והיה קן בראשו], שגם בו נוהגת מצוות שילוח הקן, כי הים גם נקרא דרך שנאמר "כֹּה אָמַר ה' הַנּוֹתֵן בְּיָם דֶּרֶךְ וּבַיָּם עֲזִים נְתִיבָה". [אבל בקן הנמצא בשמים [כגון על גבי עוף גדול] לא נוהגת מצוות שילוח הקן ואף על פי שנאמר "דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחַשׁ עָלִי צוּר דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בָּלֵב יָם וְדֶרֶךְ גָּבֵר בְּעֶלְמָה", מכל מקום השמים אינם קרויים "דרך" סתם, אלא "דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר", ומצוות שילוח הקן אינה נוהגת אלא במקום הנקרא "דרך" סתם].

< "בְּכָל עֵץ".

– כפשוטו, כלומר שמצווה זו נוהגת בקן הנמצא בכל עץ.

< "או על הארץ".

– להביא אף קן הנמצא בבורות שיחין ומערות.

< שאר הכתוב יתבאר בעזה"י בהמשך הפרק.

"אֶפְרָחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים".

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קלט

מצא קן בראשו של אדם

העפר אינו קרוי אדמה, אלא כשהוא על גבי הארץ. ומתוך שמצינו בכתוב, שגם עפר שעל ראש האדם קרוי אדמה, [וַיְהִי דָּוִד בָּא עַד הָרֹאשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַאֲקִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשֵׁי הָאֲרָכִי קְרוּעַ פִּתְּנָתוֹ וְאַדְמָה עַל רֹאשׁוֹ], למדנו, שהאדם עצמו גם נחשב כמו ארץ.

ואם כן, כשאמר הכתוב בעניין שילוח הקן "או על הארץ", קן שבראש אדם בכלל זה, ומכאן, שהמוצא קן בראשו של אדם, **חייב בשילוח הקן**. [כן אמר רב מתנה לפפונאי].

עוד דברים שאמר רב מתנה לפפונאי

א. משה מן התורה מניין.

קודם שנולד משה, כבר נרמז שסופו לבוא וכמה יהיו שנותיו, בפרשת בראשית, בכתוב, "וַיֹּאמֶר ה' לֹא יָדוֹן רֹחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁגֹם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו **מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה**", "בְּשָׁגֹם" בגימטריא 345, כמו "משה", ונאמר, "וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", וכך היו ימי חיי משה.

ב. המן מן התורה מניין.

מעשה המן שנתלה על העץ, נרמז בתורה, בפרשת בראשית, בכתוב, "וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אֶתָּה **הָמָן הָעֵץ** אֲשֶׁר צִוִּיתִיד לְבַלְתִּי אֶכֶל מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ".

ג. אסתר מן התורה מניין.

המעשה שארע בימי אסתר שהיה הסתר פנים וצרות נרמז בתורה בפרשת וילך, בכתוב, "**וְאֵנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתֵּיר** פָּנֶי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

ד. מרדכי מן התורה מניין.

גדולתו של מרדכי נרמזה בתורה, בפרשת כי תשא, בכתוב, "וְאֶתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים **רֹאשׁ מֶרְדֳּכָי** חֹמֶשׁ מֵאוֹת וְקִנְיָן בָּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְיָה בָשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים", ותרגום "מֶרְדֳּכָי" הוא "מִירָא דְכִיָּא", כמו מרדכי, ונקרא בתורה "בְּשָׂמִים רֹאשׁ", שהיה ראש לכל הבשמים, הם הצדיקים ואנשי כנסת הגדולה.

יונים הרדסיות

לעיל נתבאר, שיונים הרדסיות, מאחר שדרכם ליגדל עם בני אדם, נחשבות כמזומנות, ולא נוהג בהם מצוות שילוח הקן.

- **י"א** שנקראו יוני הרדסיות **על שם הורדוס המלך**, שגידל אותם בביתו.

- **י"א** שנקראו יוני הרדסיות **על שם שבא ממקום הנקרא הדרס**.

ואמר רב כהנא – אני ראיתי אותן יונים שנשארו מבני בניהם של יוני הורדוס, שהיו עומדות שש עשרה שורות, שכל שורה רוחב מיל, והיו אומרות קירי קירי [אדוני אדוני. וכוונתן להורדוס שהיה אדונם]. היתה ביניהן אחת שלא היתה אומרת קירי קירי. אמרה לה חברתה, סומא, [כלומר שוטה], אמרי קירי קירי כמו שאנו אומרות. ענתה לה אותה יונה, סומא [כלומר את עצמך שוטה], אמרי בירי בירי [עבד עבד], כלומר אותו שאת קוראת לו אדון, עבד הוא ולא אדון, [שהורדוס היה מעבדי בית חשמונאי, ומרד בהם, ומלך]. הביאווה עבדים שנשארו מעבדי הורדוס, ושחטוה.

ואמר רב אשי – שרבי חנינא אמר לו, שאותן עופות, על ידי כשפים היו מלומדות לדבר.

צפור – טהורה ולא טמאה

לעיל נתבאר, שרק עופות טהורים נקראים בשם צפור, ולכן, מתוך שנאמר בעניין שלוח הקן "צפור", למדנו, שמצווה זו אינה נוהגת אלא בעופות טהורים.

והובאו כאן בסוגיה, הרבה כתובים, שזכרה בהם המילה "צפור", וכולם נתבארו באופן שלא תכלול מילה זו אלא עופות טהורים.

א. "תבנית כל צפור כנף".

בעניין איסור עבודה זרה נאמר, "כָּן תִּשְׁחַתּוּן וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמָל תְּבֻנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה. תְּבֻנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאָרֶץ תְּבֻנִית כָּל צֹפֹר כְּנָף אֲשֶׁר תְּעוֹף בְּשָׁמַיִם", ובכלל האיסור, שלא לעשות דמות עופות טהורים, ושלא לעשות דמות עופות טמאים.

הכתוב "צפור", מלמד שלא לעשות דמות עופות **טהורים**. והכתוב "כנף", מלמד שלא לעשות דמות עופות **טמאים**, וכן שלא לעשות דמות חגבים.

ב. "החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף".

בעניין הבריות המהללות את ה' נאמר, "הָלְלוּ אֶת

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמ

ה' מן הארץ ... החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף ...
יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים",
ובכלל המהללים, עופות טהורים, ועופות
טמאים.

הכתוב "וצפור", מלמד על העופות **טהורים**.
והכתוב "כנף", מלמד על העופות **טמאים**, וכן על
החגבים.

ג. "כל צפור כל כנף".

בעניין כל החי הבא אל התיבה נאמר, "המה וכל
החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על הארץ
למינה וכל העוף למינהו כל צפור כל כנף. ויבאו אל נח
..." ובכלל הבאים, עופות טהורים, ועופות
טמאים.

הכתוב "כל צפור", מלמד על העופות **טהורים**.
והכתוב "כל כנף", מלמד על העופות **טמאים**, וכן
על החגבים.

ד. "אמר לצפור כל כנף".

כשנצטווה יחזקאל לקבץ את כל החי נאמר לו
"ונאמרה בן אדם כה אמר ה' אקים אומר לצפור כל כנף
ולכל חית השדה הקבצו ויבאו האספו מסביב על זבחי אשר
אני זבח לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר
ושתייתם דם", ובכלל הנקבצים, עופות טהורים,
ועופות טמאים.

הכתוב "לצפור", מלמד על העופות **טהורים**.
והכתוב "כל כנף", מלמד על העופות **טמאים**, וכן
על החגבים.

ה. "צפרי שמיא".

כך מתאר נבוכנצר את האילן שראה בחלומו
"עפיה [=ענפו] שפיר [=נאה] ואנבה [=ופריו] שגיא [=רב]
ומזון לכלא בה [=ויש בו די מזון לכל הבריות] תחתיה
תטיל חיות ברא [=תחת צילו חיות השדה] ובענפיה
ידורן צפרי שמיא [=ובענפיו ידורו צפורי השמים] ומנה
יתזין כל בשרא [=וממנו יזון כל בשר]", ובכלל העופות
הבאים לדור באילן, עופות טהורים, ועופות
טמאים.

שכן רק במקום שנאמר "צפור" או "צפורים"
סתם, הכוונה לטהורים בלבד, אבל במקום
שנאמר "צפרי השמים", הכוונה לכולם, **בין
טמאים בין טהורים**.

דף קמ

[ו] "כל צפור טהרה תאכלו"

נתבאר, שכל מקום שנאמר "צפור", הכוונה
לטהורה בלבד, ואף על פי כן, כשהזכירה תורה
היתר אכילת עופות טהורים, לא נאמר "כל צפור
תאכלו", אלא "כל צפור טהרה תאכלו", ולא
משום שלולא הכתוב "טהרה" היה מקום לומר
שגם טמאות בכלל, אלא ללמד, שגם בטהורות
לא כולן מותרות, ויש מהן שהן אסורות באכילה.
- מתחילה רצו לומר, שהכתוב הזה בא ללמד על
טהורות שהן טרפה, שאסורות באכילה, אולם
דחו זאת, כי איסור טרפה כבר מפורש בכתוב
אחר "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני ה'".

- ולמסקנה, הכתוב הזה בא ללמד איסור עשה
באכילת הציפור השחוטה של טהרת מצורע,
[כלומר, "טהורה תאכלו", ולא האסורה, כגון שחוטה
של מצורע, ולא הבא מכלל עשה, עשה], ואף שכבר
נאמר על כך איסור לא תעשה, "וזה אשר לא
תאכלו מהם", נאמר על כך גם הכתוב הראשון,
ללמד שיש בה עשה ולא תעשה. [ואין לומר
שהכתוב הראשון מלמד איסור עשה לטרפה, כי
מסתבר להעמידו במה שמדובר באותו עניין,
[=דבר הלמד מעניינו], ובאותו עניין נאמר דין
שחוטה של מצורע].

[ז] "שתי צפרי חיות טהרות"

בעניין טהרת המצורע נאמר, "וזה הפה ולקח
למטהר שתי צפרי חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת
ואזב", ומתוך כך שנאמר "צפריים", כבר ידענו
שהכוונה לטהורות, שכן כבר נתבאר, שכל מקום
שנאמר בו "צפור", הכוונה לטהורה, ומה שנאמר
גם "חיות", וגם "טהרות", בא ללמד שני דינים
נוספים באותן צפריים.

א. "חיות".

— מלמד שיש להביא צפורים שיש בהן חיות
גמורה, ולא חסר בהן שום אבר.

ב. "טהרות".

— מתחילה אמרו, שהכתוב הזה מלמד, שיש
להביא צפריים שאינן טרפה.

אולם דחו זאת כי לדעת האומרים שטרפה אינה
חיה יש ללמוד דין זה מהכתוב "חיות" שכן
טרפה אינה חיה.

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמ

ואף לדעת האומרים שטרפה חיה, ואם כן היא בכלל הכתוב "חיות", מכל מקום יש ללמוד דין זה בבניין אב, שכן מצינו מכשיר בפנים, [אשם מצורע וחטאות מחוסרי כפרה, שהן קרבנות המכשירים את הבעלים לאכול קדשים], וכן מצינו מכפר בפנים, [כל חטאות ואשמות]. ומצינו מכשיר בחוץ, [צפורי מצורי שבאות לטהר אותן], וכן מצינו מכפר בחוץ [שעיר המשתלח]. ומעתה, כשם שאלו האמורים בפנים, דין המכשירים כדין המכפרים, [לכל מיני כשרות וטהרה האמורים בהם, שהרי גם המכשירים קרבים למזבח], כך האמורים בחוץ, דין המכשיר כדין המכפר, וכשם שהמכפר אינו כשר כשיש בו מום, [שהרי היה ראוי להיות שעיר הפנימי קודם שהוגרל להיות משתלח], כך המכשיר האמור בחוץ, הם צפורי מצורע, אינם כשרים שיש בהם מום או כשהם טרפה.

– ולכן אמר רב נחמן בר יצחק, שהכתוב "טְהָרוֹת" בא ללמד על צפורי עיר הנידחת, שהן פסולות למצורע, אף לציפור הנשחטת שלו. [אבל לציפור המשולחת שלו, דין פשוט הוא שהן פסולות, שכן הן אסורות בהנאה, ולא יתכן שנשלח אותן על פני השדה, שיכשלו בהם בני אדם].

– ורבא אמר, שהכתוב "טְהָרוֹת" בא ללמד על צפורי מצורע, שאחר שהביא שתי צפורים למצורע אחד, ונשחטה האחת, ויש לו לשלח את הצפור השניה, עד שישלחנה היא פסולה למצורע אחר, ולא יוכל להביא למצורע אחר ציפור אחת, ולשוחטה, ולשלוח את הראשונה עבור שני המצורעים. [ותוס' כתבו שרבא ורב נחמן בר יצחק לא נחלקו אלא אחד למד את דינו מהכתוב "חיות" ואחד לומד את דינו מהכתוב "טְהָרוֹת"].

– ורב פפא אמר, שהכתוב "טְהָרוֹת" בא ללמד על צפורים שקנה בדמי עבודה זרה, שהן פסולות למצורע, אף לציפור הנשחטת שלו. [אבל לציפור המשולחת שלו, דין פשוט הוא שהן פסולות, שכן הן אסורות בהנאה, שנאמר "וְהָיְתָ תָרֶם כְּמֵהוּ", ללמד, שכל מה שאתה קונה בו נעשה חרם כמוהו, ולא יתכן שנשלח אותן על פני השדה, שיכשלו בהם בני אדם].

– ורבינא אמר, שהכתוב "טְהָרוֹת" בא ללמד על צפורים שהרגו את הנפש, ועדיין לא נגמר דינן למיתה, שהן פסולות למצורע, אף לציפור הנשחטת שלו. [אבל לציפור המשולחת שלו, דין פשוט הוא שהן פסולות, שכן יש להביאן לבי"ד שנאמר "וּבְעֶרְףָּהּ הָרַע מִקֶּרְפֶּךָ", ואיך יהיה מותר לשלח אותה. וציפור שנגמר דינה למיתה גם כן דין פשוט הוא שהיא פסולה אף להישחט למצורע כי דינה בסקילה].

-

כשעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור, אין נוהג מצוות שילוח הקן, כי האם קרויה בפרשה "צפור", וכבר נתבאר, שאין צפור אלא טהורה.

וכן כשעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא, אין נוהג מצוות שילוח הקן, כי נאמר בעניין, "וְאֵת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ", ללמד, שאין הפרשה מדברת אלא בבנים הראויים לך באכילה, להוציא בנים של עוף טמא, שאין בהם מצוות שילוח הקן.

אם או אפרוחים טרפה

כשהאפרוחים טרפות, אין נוהג מצוות שילוח הקן, כי נאמר בעניין, "וְאֵת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ", ללמד, שאין הפרשה מדברת אלא בבנים הראויים לך באכילה, להוציא בנים טרפות, שאין בהם מצוות שילוח הקן.

אבל כשהאם היא טרפה, והאפרוחים אינן טרפה, נוהג מצוות שילוח הקן, ואין להקיש דין האם לדין האפרוחים, שכן לעניין זה שאין המצווה נוהגת אלא בטהורים, נכתב הדין לכל אחד בפני עצמו, [באם נכתב "צפור", ובאפרוחים נכתב "תקח לך"], ומכאן שדיני האם ודיני האפרוחים אינם למדים זה מזה, ואם כן, לעניין טרפה, שנכתב הדין רק באפרוחים, שאם הם טרפה אין נוהג מצוות שילוח הקן, מאחר שלא נכתב כן גם באם, כשהאם טרפה, נוהג מצוות שילוח הקן.

הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים.

כבר נתבאר שכשהאפרוחים טרפה רשאי לטלם בלא לשלח את האם כי מאחר שהם טרפה אינם בכלל הכתוב "תקח לך".

ונסתפק רב הושעיא, מה הדין אם החל לשוחטם כשהם בקן, ועדיין לא סיים את השחיטה, האם בשעה זו נוהג בהם מצוות שילוח הקן, כי אם יסיים את השחיטה יוכל לאוכלם, ואם כן מחויב גם עתה לשלח את האם. או מאחר שאם יניחם כך כמו שהם עתה, ולא יסיים את השחיטה,

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמ

יפסלו מאכילה, לא נוהג בהם עתה מצוות שילוח הקן, ורשאי להחזיק באם ולסיים השחיטה.

ומסקנת הגמרא תיקו.

כמה ספקות בעניין חציצה

ברביצת האם על הבנים

א. כשמטלית פרוסה על גבי הביצים, והאם רובצת עליה, נסתפק רבי ירמיה האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.

ב. כשיש נוצות תלושות על הביצים, והאם רובצת על הנוצות, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.

ג. כשיש ביצים מוזרות [שאין בהם אפרוח ולא נוהג בהם דין שילוח הקן] **על גבי ביצים שיש בהם אפרוח, והאם רובצת על הביצים המוזרות, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.**

ד. כשיש שני סדרי ביצים זה על גב זה, והאם רובצת על הביצים העליונות, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, בינה לבין התחתונות ואם רוצה ליטול את התחתונות אינו צריך לשלח את האם.

ה. כשהזכר רבוץ על הביצים, והנקבה על גבי הזכר, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, בין האם לבין הביצים, ואם רוצה ליטול את התחתונות אינו צריך לשלח את האם.

ובכל אלו מסקנת הגמרא תיקו.

כשזכר טהור יושב על הביצים

לדברי הכל – אין כאן מצוות שילוח הקן, ואפילו הוא יושב על הביצים והאפרוחים שלו, שנאמר, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים", לא נאמר דין זה אלא כשהאם רובצת עליהן.

כשנקבה טהורה יושבת על הביצים

לדברי הכל – כשהיא יושבת על הביצים שלה, יש כאן מצוות שילוח הקן, שכן נאמר בכתוב, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים לא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים ...". אולם כשהיא יושבת על ביצים של עוף טהור אחר, [כגון יונה על ביצי תסיל, או תסיל על ביצי יונה], ספק בגמרא אם יש כאן מצוות שילוח הקן. [כן יש להסתפק ברוב הצפורים, חוץ מקורא, שדרכו לישוב על ביצי עופות אחרים, ודינו יתבאר בעזה"י להלן].

כשקורא נקבה יושבת

על ביצי עוף טהור אחר

לדברי הכל – מאחר שהקורא דרכו לישוב על גבי ביצי עופות אחרים, כשקורא נקבה יושבת על ביצי עופות טהורים אחרים, היא נחשבת כאם של אותן ביצים, ולכן יש כאן מצוות שילוח הקן.

כשקורא זכר יושב על הביצים

לדעת רבי אליעזר – יש ללמוד בגזרה שווה, שרביצת הקורא הזכר נחשבת רביצה גמורה כרביצת הנקבה, שכן נאמר בו לשון דגירה, "קָרָא דָּגַר וְלֹא יָלַד", וכן נאמר לשון זה בנקבה, "וַיִּבְקָעָה וַיִּדְגֶּרָה בְּצִלָּהּ", ומעתה כשם שבנקבה דגירה גמורה היא, כך בקורא זכר דגירה גמורה היא, ואם כן, לעניין שילוח הקן הוא נידון כקורא נקבה, ואפילו יושב על ביצי עוף טהור אחר יש כאן מצוות שילוח הקן.

ולדעת חכמים – קורא זכר דינו כזכר של שאר מינים, ולא נוהג בו מצוות שילוח הקן אף כשהוא רובץ על ביציו שלו.

היתה האם מעופפת על גבי הביצים

אם היה כתוב בפרשה, "וְהָאֵם יֹשֶׁבֶת עַל הָאֶפְרָחִים", לא היה הכתוב מדבר אלא באם היושבת עליהם לגמרי.

ואם היה כתוב בפרשה, "וְהָאֵם מְעַפֶּפֶת עַל הָאֶפְרָחִים", היה הכתוב מדבר אף באם המעופפת גבוה מעל האפרוחים.

אבל עכשיו שנאמר בפרשה, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים", אין הכתוב מדבר רק באם היושבת עליהם ממש, אלא גם באם המעופפת על גביהם, ובלבד שאינה מעופפת גבוה, אלא כשנוגעת בהם בכנפיה.

וזהו ששנינו, היתה מעופפת, בזמן שכנפיה

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמא

נוגעות בקן, חייב לשלח. אין כנפיה נוגעות בקן, פטור מלשלח.

ומה שאמרנו, שכשהיא מעופפת ונוגעת בהם בכנפיה חייב לשלח, זה כשהיא נוגעת באפרוחים מלמעלה, אבל אם נוגעת בהם מן הצד פטור מלשלח.

היתה רובצת על גביהם בלא לדעת בהם

לדעת רב יהודה אמר רב – מתוך שנאמר "רִבְצָתָ עַל הָאֶפְרָחִים", יש ללמוד דין נוסף, והוא, שאם האם יושבת ממש מעל האפרוחים, אף שאינה נוגעת בהם, יש כאן מצוות שילוח הקן, [כגון שישבה על ענפי אילן שמעל האפרוחים, ואם היו נוטלים את הענפים, היתה נופלת על האפרוחים, אבל אם היתה נופלת בצידם, אינם נחשבת כרובצת עליהם, ואין כאן מצוות שילוח הקן].

- יש אומרים, שדין הברייתא, שכשהאם על גבי האפרוחים, חייב בשילוח הקן, הוא רק כשהיא נוגעת באפרוחים, ואם כן יש להקשות מהברייתא על דברי רב יהודה אמר רב.

- ויש אומרים, שדין הברייתא, שכשהאם על גבי האפרוחים חייב בשילוח הקן, הוא אף כשאינה נוגעת באפרוחים, ואם כן הוא כדברי רב יהודה אמר רב.

היתה האם יושבת בין שני ביצים

כשהאם יושבת בין שני ביצים, ואינה נוגעת בהם, לדברי הכל אינו חייב בשילוח הקן, ורשאי ליטול הביצים בלא לשלחה.

- ולדברי האומרים, שיש להקשות מהברייתא על רב, כן הדין גם כשהאם נוגעת בביצים שבצידיה, כי נאמר "עַל הָאֶפְרָחִים", וכל שאינה על גביהם, אינו חייב בשילוח הקן.

- ולדברי האומרים, שיש ראייה מהברייתא לרב, כן הדין רק כשהאם אינה נוגעת בביצים שבצידיה, אבל אם היא נוגעת בהם, חייב בשילוח הקן.

דף קמא

קן שיש בו ביצה אחת או אפרוח אחד

יש בקן ביצה אחת בלבד, או אפרוח אחד בלבד, חייב לשלח, שנאמר, "קֵן" בלשון יחיד, לרבות אף את אלו.

קן שיש בו אפרוחים

גדולים או ביצים מוזרות

היו בקן אפרוחים גדולים, או ביצים מוזרות, [שאין בהם אפרוח], **פטור מלשלח**, שנאמר, **"וְהָאֵם רִבְצָתָ עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים"** להקישם זה לזה. מקיש ביצים לאפרוחים, ללמד, שהביצים האמורות כאן, הן ביצים שיש בהן אפרוח, כמו האפרוחים. ומקיש אפרוחים לביצים, ללמד, שהאפרוחים האמורים כאן, הם קטנים הצריכים לאמן, כמו הביצים.

"שֵׁלַח" אפילו מאה פעמים

שלח את האם וחזרה, אפילו מאה פעמים, עדיין מחויב לשלחה קודם שייטול את הבנים, שנאמר **"שֵׁלַח"**, וכל זמן שהיא כאן, עדיין הוא מצווה בכך.

"תִּשְׁלַח" אף לדבר מצווה

לולא הכתוב **"תִּשְׁלַח"**, היה מקום לומר, שלא חייבה תורה לשלח את האם קודם נטילת הבנים, אלא כשרוצה לקחתם לצורך עצמו, אבל כשצריך אותם לדבר מצווה, כגון לטהרת מצורע, שנאמר בה הציווי, **"וְלָקַח לַמִּטָּהֶר שְׁתֵּי צִפְּרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת"**, רשאי ליטול את הבנים אף בלא לשלח את האם ולכך נאמר **"תִּשְׁלַח"** ללמד שאף כשאתה נצרך להם לדבר מצווה עליך לשלח האם תחילה.

ואמנם, דין זה, שאין לבוא לקחת גוזלים לצורך מצווה בעוד האם עליהם, פשוט הוא אף בלא הכתוב **"תִּשְׁלַח"**, שכן הנוטל גוזלים בלא לשלח את האם, עובר בעשה **"שֵׁלַח"**, ולא תעשה **"לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים"**, ודין פשוט הוא, שעשה **"וְלָקַח לַמִּטָּהֶר שְׁתֵּי צִפְּרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת"**, לא ידחה עשה ולא תעשה.

והכתוב **"תִּשְׁלַח"** בא ללמד, שגם במקום שאין כאן עשה ולא תעשה של שילוח הקן, שכבר בטל אחד מהם, עדיין יש חיוב לשלח את האם קודם

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמא

שייטול את הבנים לדבר מצווה.

ולהלן יתבארו בעזה"י, האופנים שאין בהם גם עשה וגם לא תעשה של שילוח הקן שלהם נצרך הכתוב "תִּשְׁלַח" ללמד שגם לדבר מצווה לא יקח הבנים קודם שילוח האם.

לדעת חכמים, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור ותשלחה, ובכך נחשב אתה כמי שלא עברתה על האיסור.

- ו"א שתקנת הלאו היא רק אם מיד שהתרו בו לשלח שלח בתוך כדי דיבור אבל אם לקח את האם וכשאמרו לו לשלחה לא שלחה מיד [ואף ששלחה אחר זמן] נחשב הוא כמי שעבר על האיסור ומעתה אין בידו אלא מצוות עשה.

< ולדבריהם, על האופן הזה נאמר, "תִּשְׁלַח", ללמד, שגם עתה שאין כאן אלא מצוות עשה, לא תדחה מפני מצוות עשה של טהרת מצורע, [ואף ששניהם מצוות עשה, היה מקום לומר, שמצוות עשה של טהרת מצורע עדיפה, כי גדול הוא השלום שבין איש לאשתו, שהתירה תורה למחוק שמו של הקב"ה בעבורו, [במגילת סוטה], ואם כן, טהרת מצורע, שעל ידה האיש מותר בתשמיש המטה, גדולה היא, ותדחה מצות עשה של שילוח הקן].

- וי"א שתקנת הלאו היא כל זמן שיכול לקיים את העשה, ולכן, כל זמן שהאם קיימת, ויכול לשלחה, לא עבר באיסור לא תקח האם על הבנים, ועדיין הוא מוזהר בו, ורק כשישחטנה, ולא יוכל לשלחה, הוא עובר באיסור, ואם כן, לדעתם, כל זמן שהאם קיימת, יש כאן עשה ולא תעשה של שילוח הקן, ודין פשוט הוא, שמחויב לשלח את האם, גם אם רוצה לקחת הבנים לדבר מצווה.

ולדעת רבי יהודה, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, אינו ניתק לעשה האמור בו, אלא כך אמרה תורה כשתראה קן, שלח האם, ולא תקח אותה על הבנים, אבל העובר על כך, אין לו תקנה, ואם כן, לדעתו, כשעבר על האיסור, לוקה על כך, ומעתה אינו מצווה לשלח את האם, ורשאי לקחת את הבנים עם האם אף לדבר הרשות, וקודם שעבר על כך, יש כאן גם עשה וגם לא תעשה, ודין פשוט הוא שלא יקח הבנים בלא לשלח האם, אף לדבר מצווה.

< והאופן שבו לדברי הכל יש כאן עשה בלבד, הוא, כשנטל את האם על מנת לשלחה, שבלקיחה אינו עובר על האיסור לא תקח האם על הבנים, שכן לצורך השילוח מותר לקחתה, ומעתה כשהיא בידו, אף אם משהה אותה, אינו עובר עוד על האיסור הזה, שהרי אינו לוקח את האם, ונמצא שמעתה אינו מצווה אלא במצוות עשה לשלח את האם, ועל האופן הזה נאמר "תִּשְׁלַח", ללמד, שגם עתה, שאין כאן אלא מצוות עשה, לא תדחה מפני מצוות עשה של טהרת מצורע, [ואף ששניהם מצוות עשה, היה מקום לומר, שמצוות עשה של טהרת מצורע עדיפה, כי גדול הוא השלום שבין איש לאשתו, שהתירה תורה למחוק שמו של הקב"ה בעבורו, [במגילת סוטה], ואם כן, טהרת מצורע, שעל ידה האיש מותר בתשמיש המטה, גדולה היא, ותדחה מצות עשה של שילוח הקן].

-

אמר, הריני נוטל את האם, ומשלח את הבנים, חייב, שנאמר, "שלח תשלח את האם, ואת הבנים תקח לך", [ולא נאמר, "שלח תשלח את הבנים ואת האם תקח לך"].

נטל את הבנים, והחזירם לקן, ואחר כך חזרה האם עליהם, רשאי לחזור לקחת את הבנים בלא לשלח את האם, כי מאחר שכבר זכה בבנים, הרי זה קן מזומן ופטור משילוח הקן.

העובר ונוטל אם על הבנים

< **לדעת חכמים** – הנוטל אם על הבנים חוזר ומשלחה ואינו לוקה על כך.

וכבר נתבארו דבריהם, שלדעתם, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור ותשלחה, ובכך נחשב אתה כמי שלא עברתה על האיסור, שכן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקים עליה. [ורק כשלא יקיים העשה מיד, או כשיבטל העשה לגמרי, [כפי שתי הדעות הנזכרות לעיל], נחשב הוא כעובר באיסור לא תעשה ולוקה על כך].

< **ולדעת רבי יהודה** – הנוטל אם על הבנים, הרי זה לוקה, בכל אופן אפילו אם חוזר מיד ומשלחה, ומכל מקום מאחר שנטל אינו צריך

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמא

לשלח.

מתחילה נסתפקו בדבר האם גם לדעתו איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו ואף על פי כן לוקה על שעבר באיסור לא תעשה כי לדעתו גן לאו הניתק לעשה לוקין עליו.

אולם למסקנה מודה רבי יהודה שלא הניתק לעשה אין לוקין עליו וטעמו הוא, כי לדעתו, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, אינו ניתק לעשה האמור בו, אלא כך אמרה תורה כשתראה קן, שלח האם, ולא תקח אותה על הבנים, אבל העובר על כך, אין לו תקנה, ולוקה על כך, ומעתה שוב אינו מצווה לשלח את האם, ורשאי לקחת את הבנים עם האם.

-

מבואר בברייתא, שלדברי רבי יהודה, גנב וגזלן, אף שעברו באיסור "לא תגזל", הניתק לעשה "והשיב את הגזלה", הרי אלו לוקים על כך, ומכאן ראייה, שלדעת רבי יהודה לוקים על לאו הניתק לעשה.

אולם רבי זירא דחה דברים אלו, ואמר, שודאי אין כאן מלקות גם לדעת רבי יהודה, כי ודאי גם לדעתו, לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו, והברייתא הנ"ל, אינה ברייתא ששנו רבי חייא ורבי אושעיא, ואינה אמת, ואין להביא ממנה ראייה בבית המדרש.

מבואר בברייתא ששנו רבי חייא ורבי אושעיא, שלדברי רבי יהודה, הלוקח שכחה, ועובר על הכתוב, "וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ", וכן המכלה פאת שדהו, ועובר על הכתוב, "לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ לְקַצֹּר", הרי זה לוקה, אף שאלו איסורים הניתקים לעשה, "לִעֲנִי וְלִגְרִי תֵעָזֵב אֲתָם", ואם כן לכאורה יש מכאן ראייה, שלדעת רבי יהודה, לאו הניתק לעשה לוקים עליו.

אולם יש לדחות זאת, כי יתכן, שלדעתו אין כאן לאו הניתק לעשה, שהכתוב "לִעֲנִי וְלִגְרִי תֵעָזֵב אֲתָם" אינו תקנת הלאו, אלא כך צוותה תורה, מתחילה עליך לעזוב דברים אלו לעניים, לא לשוב אחר השכחה, ולהניח פאה, אבל העובר על כך, אין לו תקנה.

מבואר בברייתא, שלדעת רבי יהודה, המותיר מבשר הפסח עד הבוקר, אף שעובר על הכתוב, "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", אינו לוקה על כך, כי האיסור הזה ניתק לעשה, "וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ".

ומכאן ראייה שלדעת רבי יהודה, לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו.

מדיני שילוח האם אחר שנטלה

כבר נתבאר שלדעת חכמים, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור ותשלח.

ולהלן יתבארו כמה פרטים בדין זה מה הוא השיעור שצריך לשלח כדי לקיים העשה המתקן את האיסור וכיצד עליו לשלח.

א. שיעור השילוח.

- לדברי רב יהודה, בכך שהוציאה מתחת ידו קיים מצוות שילוח, [ואפילו יכול לחזור ולתופשה].

ב. במה משלחה.

- לדברי רב הונא, יאחזנה ברגלה וישלחנה, שנאמר בכתוב "שלח", וכן מצינו לשון זו ברגל, שנאמר, "מִשְׁלַחִי רֶגֶל הַשּׂוֹר וְהַחֲמוֹר".

- ולדברי רב יהודה יאחזנה בכנפה וישלחנה, שזהו שילוח של צפור. [וזה שגזז את כנפי הצפור ושלחה ברגליה, הכה אותו רב יהודה מכת מרדות, על שביטל ממנה מצוות שילוח].

-

כשהרב נשאל על צפור, האם היא טעונה שילוח הקן, ומורה שהיא טעונה שילוח, אם הולך הרב ותופס אותה אחר שילוחה, הרי זה מכוער, כי יחשדו אותו שלטובת עצמו התיר, כדי שיזכה בה.

אולם אם זוכה בה באופן שאינו ניכר, כגון במצודה רחוקה, שאין השואל רואה אותה, הדבר מותר, וכן עשה רבא.

מצוות שילוח הקן ביוני

שובך ועליה שברשותו של אדם

כבר נתבאר שאין מצוות שילוח הקן במזומן, ואף על פי כן אמרו חכמים, שיוני שובך ויוני עליה שברשותו של אדם, יש בהם מצוות שילוח

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמב

הקן.

לדעת רבא – אין בהם מצוות שילוח הקן, אלא **משעה שיצאו רוב הביצים עד שנפלו לקרקע**, אבל אחר שנפלו לרשותו, כבר זכה בהם בקניין חצר, ושוב אין בהם מצוות שילוח הקן, שהרי אינן הפקר.

ולדעת רב – אף לאחר שנפלו על הקרקע, **כל זמן שהאם רובצת עליהם**, לא זכה בהם בקניין חצר, שהרי אסור לאדם לזכות בביצים שהאם רובצת עליהם, ומה שאסור לו לזכות בו, לא קונה לו חצירו, ורק אם הלכה משם האם, וזכה בביצים, שוב אין כאן מצוות שילוח הקן.

דין גזל בקן שברשות אדם

א. יוני עליה ושובך שעפות ומוצאות מזונותיהם בשדות.

לדברי הכל מאחר שאינן משתמרות ברשות בעל העליה אינן קנויות לו מהתורה.

- ומתחילה אמרו, שמדברי חכמים הן קנויות לו, ויש בהם דין גזל, מפני דרכי שלום.

- אולם למסקנה פירש רש"י, שאינן קנויות לו כלל, הואיל ואינן נוחות לתופשן, לא סמכה דעת בעל השובך עליהן, ואינו מתקוטט עם התופס.

ב. ולעניין האפרוחים, והביצים שאינם יכולים לעוף.

לדעת רבא – **אחר שיצאו מהאם, זכה בהם בעל הרשות קניין גמור. וקודם לכן**, אף שלא זכה בהם קניין גמור, מאחר שעומדים ליפול בחצרו, דעתו עליהם, **ויש בהם גזל מפני דרכי שלום**.

לדעת רב – **משעה שמותר לבעל החצר לזכות בהם**, [כלומר אחר שילוח האם], זכה בהם בקניין חצר, **ויש בהם גזל גמור. אבל כל זמן שהאם רובצת עליהם**, ואסור לו לזכות בהם, חצרו אינו זוכה לו בהם, ואינם שלו מהתורה, ואין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום. [ואף שמהתורה הכל אסורים ליטול אותם משום מצוות שילוח הקן, יש להעמיד את הדין הזה בקטן שנטלם בהיתר, שהרי אינו מצווה בשילוח הקן, ומכל מקום אביו מחויב להחזירם מפני דרכי שלום].

-

כשלוי בר סימון רצה להקנות גוזלות שובכו לרב יהודה, מאחר שלא זזה מהם האם מאז שיצאו מהביצים, עדיין לא זכה בהם לוי, כי אסור לזכות בהם, ולכן הוצרך תחילה לשלח את האם, כדי שיזכה בהם, ואז יכול היה להקנותם לרב יהודה בקניין סודר.

דף קמב

שכר מצוות

במצוות שילוח הקן נאמר, "לִמְעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים", ויש ללמוד מכאן בקל וחומר, שאם מצווה קלה כזו, שאין בה חסרון כיס אלא של שילוח צפור אחת, שכרה מרובה כל כך, על אחת כמה וכמה מצוות חמורות שבתורה, ששכרן מרובה.

ולדעת רבי יעקב כל מקום שפירשה תורה שכר מצוות, כגון בשילוח הקן, "לִמְעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים", ובכבוד אב ואם, "לִמְעַן יֶאֱרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יִיטֵב לָךְ", אין הכוונה לתשלום שכר בעולם הזה, אלא לתשלום שכר אחר תחיית המתים שייטיב ה' בעולם שכולו טוב ויאריך ימים בעולם שכולו ארוך.

והסיבה לכך שכן דעתו, כי מעשה ראה, ששלח אחד את בנו לקיים מצוות שילוח הקן, ואף על פי שקיים בכך גם שילוח הקן וגם כיבוד אב, מת בירידתו מן האילן. [ואף ששלוחי מצווה אינן ניזוקים, במקום סכנה עלולים להינזק, ואותו אחד עלה בסולם רעוע].

ואף שרבי יעקב היה יכול לתלות מיתתו בכך שהרהר בעבודה זרה, שעונשה אף על ההרהור, ולכן נענש, מכל מקום היה סבור, שאם שכר המצוות הללו בעולם הזה, היה השכר מגן עליו שלא יחטא.

נזק בקיום המצווה

נתבאר, שרבי יעקב ראה אחד שעלה לאילן לקיים מצוות שילוח הקן וכיבוד אב, ונפל ונהרג. והקשו היאך יתכן הדבר, והלא כך אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אינן ניזוקים, לא בהליכתם לקיים את המצווה ואף לא בחזרתם מקיום המצווה.

מסכת חולין

פרק שנים עשר שילוח הקן דף קמב

ותירצו שאותו שנפל עלה בסולם רעוע שההיזק מצוי ובמקום שהנזק מצוי גם שלוחי מצווה עלולים להינזק, שכן מצינו בשמואל, שהיה שליח מצווה למשוח את דוד למלך בציווי ה', ובכל זאת היה ירא משאול, כמו שנאמר "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל עַד מָתִי אֶתָּה מְתַאֲבֵל אֶל שָׁאֹל וְאֲנִי מְאַסְתִּיו מִמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל מִלֹּא קֶרֶןֶד שָׁמֹן וְלֹךְ אֲשַׁלְחֶךָ אֶל יוֹשֵׁי בֵּית הַלְחָמִי כִּי רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מְלֹךְ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שָׁאֹל וַהֲרָגְנִי וַיֹּאמֶר ה' עָגַלְתָּ בָּקָר וַתִּקַּח בְּיָדְךָ וְאַמְרָתָּ לְזִבְחִי לַה' בְּאַתִּי" (שמואל א' ט"ז א'-ב').

ומבואר, שאם היה שכר מצוות בעולם הזה, היה זוכה לאריכות ימים על קיום המצווה הזו שנאמר בה אריכות ימים, למרות שהיה במקום סכנה, ורק עניין זה של הצלת שלוחי מצווה, אינו זוכה לו במקום סכנה.

הסיבה שאחר יצא לתרבות רעה

יש אומרים שאחר [=אלישע בן אבויה] יצא לתרבות רעה אחרי שראה אדם שקיים מצוות כיבוד אב ושילוח הקן, ובתוך כך נפל ומת, ולא נתקיים בו אריכות ימים המובטחת בשני המצוות הללו, ולפיכך אמר אין שכר על קיום המצוות, וחטא.

ויש אומרים שארע לו כן אחרי שראה את לשונו של חוצפית המתורגמן מוטלת באשפה, והקשה איך יתכן שפה שהפיק מרגליות ילחך עפר, וחטא.

ואמר על כך רב יוסף שאם היה אחר דורש את הפסוקים כרבי יעקב בן בתו, לא היה חוטא, כי אין שום קושיה מהמעשים הללו, שהרי אין תשלום שכר המצוות בעולם הזה.

סליק פרק שילוח הקן וכל מסכת חולין

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו